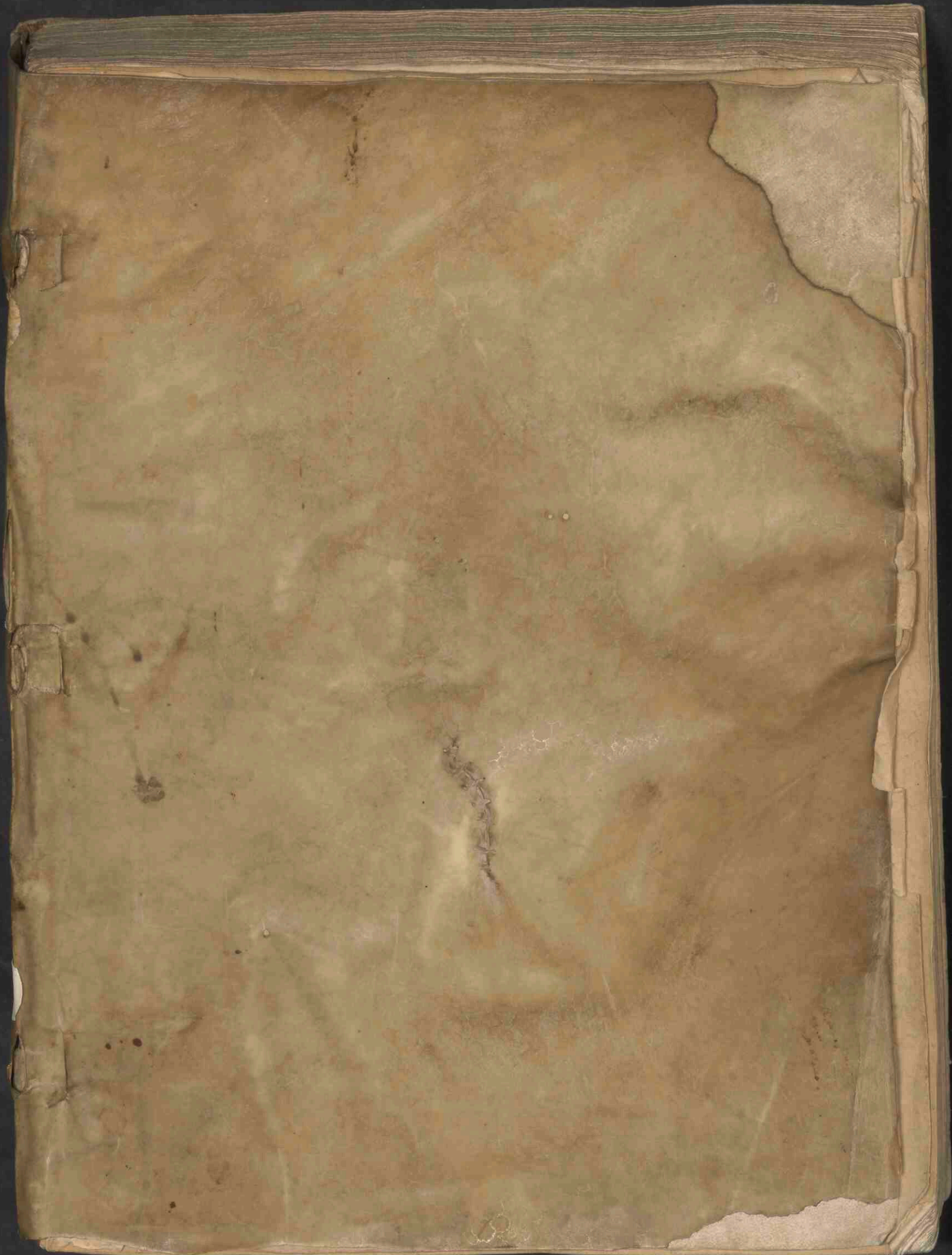

Henricus de piro super instituciones

<https://hdl.handle.net/1874/456981>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

Sed differunt isti qz bonefidei possessor potest vsucapere seruum alienum
qz fructuarius seruum fructuarius non vt hic in d. si bonefidei. Item differunt
quod seruus fructuarius fructuario nō querit hoc proprietario que
rit & eo quod liber homo non querit bonefidei possessori hoc sibi querit
excepta possessione quam sibi liber homo adquirere non potest vt hic in g.
super ver. liber. Ex quo nota qd aliquis potest adquirere dominium qd nō
potest sibi adquirere possessionem facit l. si fundum ff. de fundo dotali.
Item nō qd illi qd sibi alieni bonefidei possessor extra istos casus adqrit suo pmo
dño adqrit. Item facit in ar. pone qd simonachus vni monasterij intrat ali
ud monasterium. qd secundo monasterio solum adqrit ex duabus causis
puta ex re secūdi monasterij vel operibus suis ar. huius tex. de quo p. oy.
in l. liber homo. §. quicqd ff. de acqui. re. dominio. Speculator autem in ti.
d. statu monachoru. §. primo d. vi. dicit qd bona primo monasterio quesita
remanent eius sed postea quesita vel querenda remanent secundo mona
sterio in quo et de quo viuit et ne sit onerosum secundo monasterio. Secū
dum monasterium habebit vsum fructum bonorū que habuit primum mo
nasterium reseruata proprietate ipsi primo monasterio xvi. q. vi. c. de lapf.
Et ita consului aliquo tempore de facto de quadam moniali que exiuit cū
licencia superioris de monasterio vno ad aliud. Item nota sibi exceptio
per liberam personam nostro iuri non subiectam nobis nihil adqritur o
cordat l. i. c. per quas perso. nobis adqritur. Item nota sibi exceptio
eo qd per procuratorem nobis queritur possessio et dominium sed non per
sonalis actio vel obligatio vt hic et l. solutum. §. per liberam ff. de pig. acti
et l. i. c. per quas perso. nobis adqui. Et est ratio difference quia non queri
tur ita personalis obligatio sicut dominium vel possessio nam dominium
vel possessio queritur per actum naturalem. Sed actio vel obligatio perso
nalis queritur per actum civilem mō ea que civiliter adqritur non adq
runtur nobis nisi per nosmet ipsos vel per illos qui nostro iuri sunt subie
ti l. ea que civiliter ff. de acqui. re. do. Item est alia ratio quia iura perso
nalia magis inherent ossibus hominum qz realia vt l. quis ergo casus ff.
de pecu. In si. g. super ver. proprietatis. Nota ergo ex hac glo. qd non
sufficit iussus eius cui adqritur in adeunda hereditate per seruum fructu
ariū. Et est ratio quia adicio hereditatis non est in opera serui vt l. adici
o hic allega. vnde requiritur iussus proprietarij. qui postea restituet fruc
tuario hereditatem per condicionem sine causa. Sed legatum relictum o
templatōe fructuarij queritur fructuario sine alio iussu quia in illo nulla o
pa serui consideatur vt notat g. in l. si quis mihi bona in prin. ff. de ac. he.
In i. g. super ver. liber est vide pleniorē g. huic similem in l. homo lib
circa principium ff. de ac. re. do. In g. super ver. vtriusqz melius dicitur
g. vtriusqz scz de bonefidei possessore liber i. hominis et de bonefidei posse
ssore

ssore sui alieni nā in vtriusqz persona dñfieri distinctio que fit in fructuario

Rubrica de testamentis ordinandis.

Item p. sicotinuari qlic adqrit nobis dominia singulari ty. inter viuos
dictū ē nūc ponit qliter dominū adquirat vniuersitatis ty. sed qz hoc con
tingit delata hereditate ex testamento vel abintestato. dignior at ē ea que
fit ex testamento qz ea qd fit ab in testato iō ponit de test. oz.

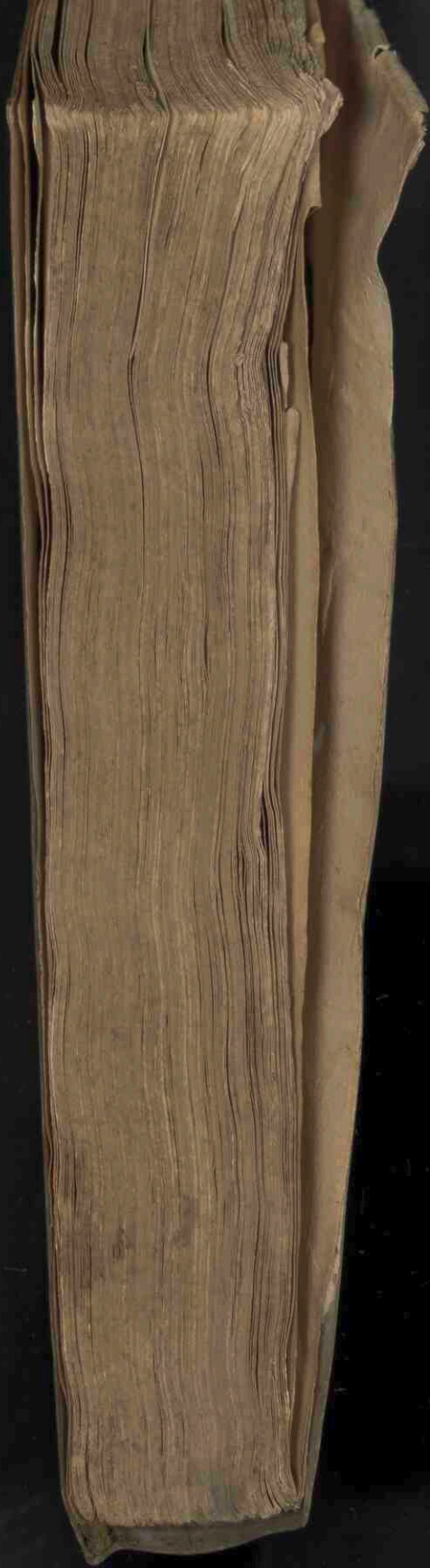
Testamentum ex eo ap. Sublata triplici forma
die testameutū in scriptis debz fieri cū subscriptione testatoris
et vii. testiu vno otertu adhibitoz qd testes dñt signacū a sua vel
aliena vnum vel plura apponere et illi pñt esse testes in testamento qd ali
quid relinqui in ipso potest exceptis aliquibus personis hic enumeratis h
dicit vsqz ad §. h cū aliqz. Nota pmo bonū ar. esse ab etimologia voca
buli de quo dicit s. de tute. circa principiu per bar. in l. i. ff. de tutelis p. doc.
in l. h. §. appella. ff. si cer. pe. Nota secundo ad quod semper allegatur qd
quamqz iura antiq sint correctā adhuc tamen ea scire debem. et est rō nā
licet iura antiqua sint correctā tamen ex ipsis pñt sumi bona ar. vt est g. in
gularis in l. i. ff. de diungen. cū emā libe. licet tamen pena falsi puniat qd l.
correctam allegat vt ē g. in l. i. circa principium c. de lati lib. tollen. tamen
ex rationibus illaz legū vere potest qd arguere facit quod notat in c. fra
ternitatis extra de hereticis. Nota iij. in d. h cū paulatim formā testi. si
endi in scriptis non tamen oz qd ea qd in testamento scripta sunt sint nota
testibus nā quando quis secrete vult testari scribit testm. suū p. p. maū v
per aliu et omnia disponat ad libitū suū et postea producat illā scripturā
ligatam plicatam et inclusaz in pñcia vii. testiu rogatoz masculoz libero
rum vel vii. testiu. si testator ignarus litterarum sit illam scripturam asse
rens esse suum testamentum et tūc isti testes in vltima parte vacua dimissa
debent se subscribere vnico otertu. i. nullo actu medio extraneo superueniē
te vel interueniente nisi forsitan sit necessitas nature et tunc vnusquisqz testis
oz facere mentionem de alijs et oz contineri subscriptio qd fuerunt pñtes
tales testes tali testamēto ac facemētionē de testatore vt hic in g. sup. ver.
subscripcōs et tūc p. rea testator oz se si. b. scribere ita colligitur ex hoc tex
iuncta l. iubemus c. e. deinde tale testamentum sigilletur a testibus suo vl
alieno annulo et postea sic clausum custodiatur vsqz ad mortē testatoris
et tunc fiet publicacio que qliter et quō fieri debeat notat bar. in l. h. ff. quē
ad modum testa. aperi. et l. publicati c. de testa. Aduerte tñ qd si notarius
aliter.

L. fol.
696

I
1709

RARIORA

Cm

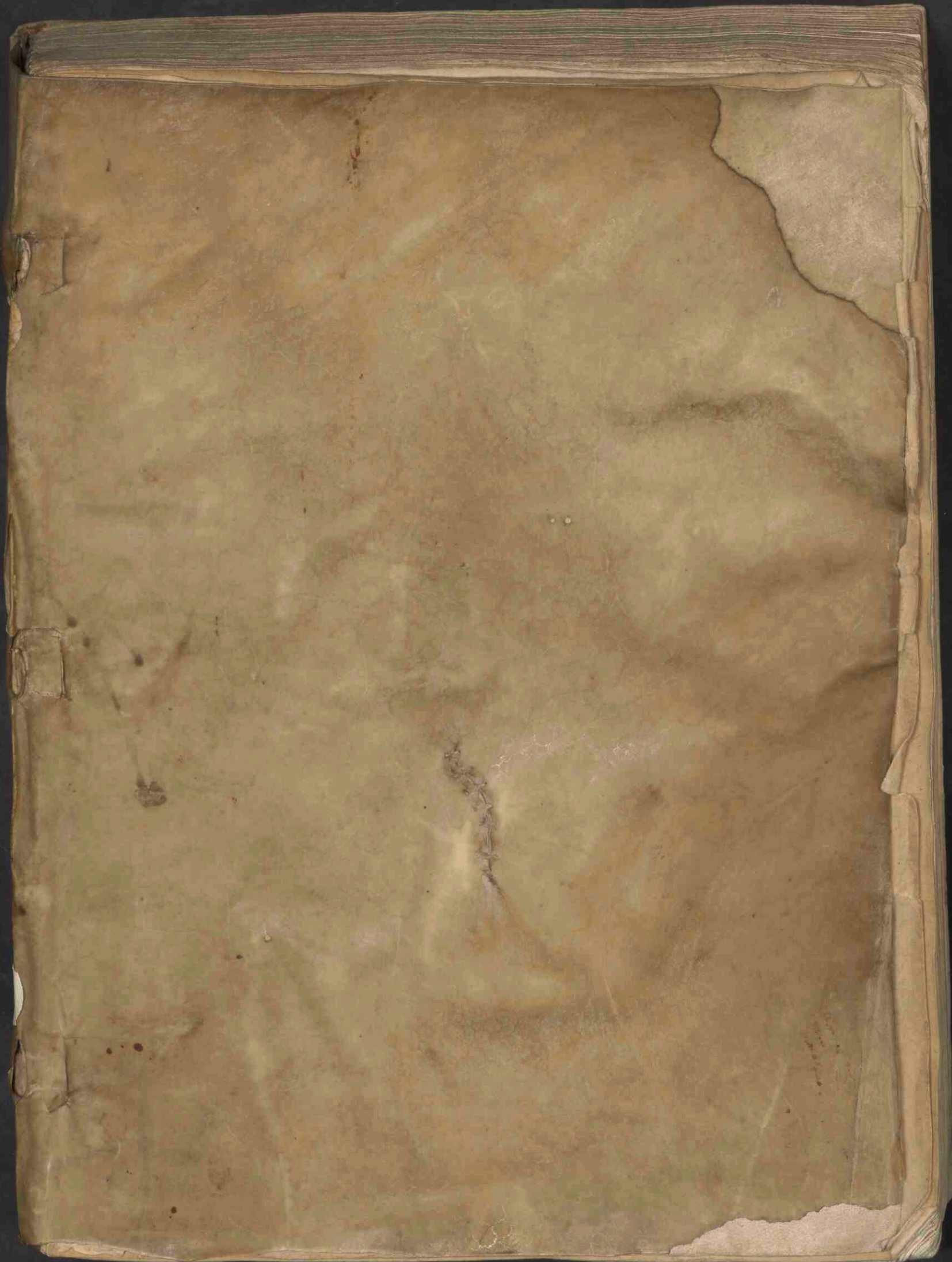
Cm

Cm

Cm

L. fo.
698

Titulus :

[Bruno, alias de Piro, Hen., Tractatus super Institutio-
num ll. I—III. S. l. typ. n. et a. (Coloniae, Joh. Koel-
hoff, circ. 1481.) L. fol. 698

Holtrop b N° 186.

144
Annuēte mihi omnium legislator inuictissimo prin-
cipe dñe nro Ihu xpo eterni patris et dignissime virginis filio opus hoc
Institutionū diuinissimi pncipis atq; imperatoris Iustiniani sūma cum vigi-
lia aggredior. Legit em̄ qz vigilauī cōditionē meā meliorem feci cū ius ci-
uile vigilantib; scriptū sit. vt notat in fine. l. pupillus. ff. de his qui in fraud
cre. et in. l. pma. §. his qui in nauem. ff. de exercitorijs. **T**etēz ne longa vtar
oratione humili corde ad fontē sapientie verbū dei a quo omnis sapientia
pcessit recurro suppliciter petens vt mihi de celo auxiliū mittat mecum sit
me dirigat p semitas equitatis et iusticie vt bono inchoando pncipio me-
dio salubriori cōtinuando ad finē optimū ptingē valeam nec vnq; deuian-
do in zizaniā erroris incidā. ad laudem eius qui sine fine vtiuit et regnat
benedictus. Amen.

Postquā trāseo ad rubricā more scribē-
tiū in h̄ libro. qz ordine doctrine p̄mus cōstituit in ordine libro-
rū nri iuris. restat p̄mo pquire d̄ duob; vel trib; p̄mo de cāis
hui; sciētie legalis. et potissime h̄ libri. sc̄do de subiecto h̄ sciē-
tie puta iuris ciuilis. tertio cui parti p̄bie hec ip̄a sciētia sup-
ponat. Pro p̄mo aduertite qd hui; sciētie quatuor sūt cause. due essendi q
sunt intrinsece sicut materia et forma. xxxij. q. ij. c. quod nō est formatū. sunt
etiā due alie cause extrinsece scz finalis et efficiens que dicuntur cause fiende
xxij. q. v. ca. de occidendis. Nū igit querit de causa materiali. distingue de
triplici materia qz quedā est in qua. quedā ex qua. alia circa quā. Materia
aut ex qua sumpt; est iste liber tradit nobis in p̄hemio in ver. quas ex omi-
bus. et ibi dicaz de grā dei. De materia aut in qua dicere possum; sicut in
alijs sciētijs. dicūt em̄ p̄bi qd anima est subiectū quo cuiuslibet sciētie et ip̄e
homo est subiectū quod. sicut in tertio de anima determinat. Tertia est ma-
teria circa quā vel ad quā omnia tractanda in sciētia reducunt. et vocatur
sciētie subiectū vel obiectū p̄prie. de quo doctores sūt varij. Dyn; dicit qd
subiectū legalis sciētie est vnūquodq; istoz scz. iusticia bonū et equū tāq;
in cui; cōgnitionē tendūt. al. p̄ isto. l. si seruū. ff. de ver. signi. et. l. si quis impe-
diat. §. hec actio. ff. de reli. et sump. su. notat glo. in. l. prima. ff. de iusti. et iu. re-
net finaliter qd iusticia sit subiectū. et ita etiā tenuit Jo. fa. hic in lectura sua.
Ja. de rauen. dixit qd bonū et equū essent subiectū hui; sciētie. sed hoc Jo.
fa. impugnat dicens. qd bonū et equū sunt qualitates iusticie potius. Joh.
monachi.

monachi loquitur hic magis phisice dicens qd bonum humanum sit subie-
ctum in legibus et bonum ecclesiasticum in iure canonico quod deducit sa-
tis notabiliter ratione. **N**am sicut scientia subalternatur scientie ita sub-
iectum subiecto. sed subiectum ethice cui ista scientia subalternatur est bonu
hominis vel humanum ita fm hoc erit hic subiectum bonum humanum ci-
uile vel politicum. **S**cdm alios subiectuz iuris ciuilis esset homo ciuilis vel
politicus. tamen qz apud philozophos subiectu ethice valde diuersimode
capitur. **P**ossetis dicere insistendo rationi Jo. monachi. qd subiectum huius
scientie est bonum hominis politicum vel hominis in quantum politicus est
sicut albertiste assignant subiectum in ethica. **M**odo venio ad causam for-
malem et illa est duplex. quedam est forma tractandi. alia est forma tracta-
tus scientie. **F**orma tractatus tangitur in sigitur post legez. **E**t est diuisio
libri in quatuor libros parciales. **E**t subdiuisio libri in tyulos et tyuloz
in s. **S**ed forma tractandi illa e multiplex. quandoqz est instructiua. vt i. de
iusticia et iure per totum. et in pluribus titulis sequetibus. quandoqz est de-
cisiua. vt i. de liber. in fi. quandoqz quid statuitur. vt i. de his qui sunt sui vel
alieni iuris. in fi. **E**tiam et quandoqz punitiua. vt i. de publi. iudi. per totum.
et hanc formam tractandi facit lector ponendo casum breuez et longu. **E**t
scias qd scientia non habet causam formalem in quantum forma dicitur a for-
mando. quia modus procedendi format et illuminat scientiaz sicut dicim?
qd lumen est formalis ypostasis coloris. **C**onsequet vero querit de causa ef-
ficiente et illa est multiplex. quedam est principalis alia instrumentalis. **P**ri-
ncipalis subdiuiditur. quia quedaz est remota que asseritur omuniter ipe glo-
riosus deus. **I**pe em per ora principuz iura promulgauit. l. prima. **E**t de ve-
ri. enuch. **A**lia est ppinqua et fuit **J**ustinianus sicut patz ex & ca. **S**ed instru-
mentales fuerut tres viri illustres. **I**ste cause efficientes instrumentales tra-
duntur i. in prohemio in s. cumqz. **A**ltimo venit causa finalis qui quidem fi-
nis est causa causarum in intentione cum primam causalitatis formam influit
alijs causis et sic est intentionabile effectiue et formaliter. et est realissimu p-
cessiue et causat et est effectus causarum in executione. et ista causa finalis simi-
liter est multiplex. nam finis remotus est ipa summa beatitudo. sed finis re-
motior est boni populi regimen in vniuersali et particulari. sed finis propin-
quus est ad quem legiste seu leges omuniter tendunt. tamen diuersificatur
fm mentes hominu. **Q**uidam em student vt sciantur. quia volunt eminere.
et eoz finis est vanitas. **Q**uidam vt lucrentur. et eoz finis est cupiditas.
Quidam vt edocerent. et eoz finis est caritas. **A**lij vt edocerentur. et eoz
finis est prouidentia. de hoc vide latius **H**ostiens. in summa in prohemio
decretalium. **S**ed finis proximus est quatenus legis principia capiamus
ab imperiali splendore. et iste finis traditur in s. cum hoc. **S**ed finis totius
nre

nostre scientie est vt mores reformentur. vicia puniantur. iurgia terminentur.
et vt sciatur discretio equi ab iniquo. Ultimo querit cui parti philosophie
presens scientia supponatur. Doctores dicunt qd ethice. arg. l. prime. E. de
secundis nup. et notatur de nupchis. circa principiu in autetl. coll. iij. Sicut
enim ethica habet reformare mores hominu et eos virtutibus ornare. ita no
stra scientia descendit ad morum emendationem delictorum punitionem ⁊
factoru dubioꝝ circa parua decisionem.

In noie dñi nostri ihu xpi Impator cesar ⁊c
Diuiditur in quinꝫ. primo premitit diuini nominis inuocatio
nem. scdo ponit impialis culminis denominationem. tertio eo/
rum quibus scribit beniuolentiam. quarto suam salutationem. qn/
to ponit huius libri titulu specialem. Scda ibi imperator. tertia
ibi cupio. quarta ibi salutez. quinta ibi incipit liber. Casus. Quesiuerunt for
te iuuenes in hunc modum. Domine imperator ceteris libris vestris con/
sueuistis ponere inuocationem diuini nominis seu etiam nomina culminis
nunquid etiam intendetis ita circa hunc librum. Et respondit qd sic. Dum
iniunxit his tribus illustrissimis viris qd talem preponerent &cam. In no/
mine domini ⁊c. Alij dicunt et melius. vt existimo qd hic inepte formatur ca/
sus dicentes qd casus formabitur vbi factum versatur. et ius facto poterit
applicari. et ita non est hic. et ita debetis intellectum rubricę concipere p mo/
dum epistole salutariue vbi nomen scribentis prescribitur et cui scribitur et
salutatio. **N**ota hic primo qualiter imperator premitit diuini nominis
inuocationem. similiter facit in autetl. de armis. post principium. coll. vi.
et in. l. in nomine domini. E. de officio prefec. preto. affri. Scdo nota qd con/
stitutus in dignitate debet premittere nomina culminis sui dum aliquibus
scribit vt hic vidistis in principio. **I**tem nota qualiter imperator presen/
tem librum scripsit iuuenibus. Et sic nota qd in etate iuuenili debemus stu/
dere hunc librum et sic facit pro iuuenibus in ytaliam qui ante pubertatem
applicantur huic scientie nec mirum quia in iuuenibus viget ingenium ⁊ nō
in senibus. vt notatur in. l. gallus. ff. de liberis et postu. **N**ota quarto ty/
tulum huius libri. Est enim titulus huius libri. Incipit liber institutionu ⁊c
Nota etiam qd leges sunt studende a iude et cupio. vnde versus. Si quis
forte velit iurisconsultus haberi. Continuet studium velit aquocūq; doceri

Inuigilet

Inuiget ne vincat eum tortura laboris **F**ortior insurget cunctisq; recen-
tior horis. **N**am labor improbus omnia vincit. de pe. dis. prima. ca. imposi-
tuna. **M**odo venio ad glo. et q̄ritur pro expeditione glo. prime quare impe-
rator inuocat nomen domini. glo. dat duplicem rationez. vna vt ostendat
se esse xp̄ianum. nisi em̄ esset xp̄ianus non posset esse imperator nec exercere
in xp̄ianos imperij iurisdictionem. vt in autentl. iusiurandum quod prestat
ab his. vt hic in glo. **Q**uero vtrum tabelliones et notarij debeant pponere
inuocationem diuini nominis. **I**n ista & ca fit argumentum q̄ sic. et ad hoc
suffragatur consuetudo. 7 est glo. in autentl. vt prepo. no. impa. **J**oh. fabri
distinguit q̄ in instrumentis super paruis causis factis vel etiam paruo tē-
pore duraturis non est necessarium ponere illa verba in nomine dñi amen
Secus si fuerint instrumenta cōfecta super magnis causis vel perpetuis. in
quibus oportet preponere. **I**ta etiam notat **A**pecu. in titulo de instru. edē.
p̄ primo circa princ̄l. **I**tem queritur. quare papa non inuocat nomen do-
mini. **G**lo. papa est vicarius xp̄i. et semper fuit xp̄ianus. c. vbi mai. de elec.
libro. vi. et in clement. romana. de iureiuran. in princ̄l. secus in imperatore.
Sed quia aliqui imperatores fuerunt pagani immo vsq; ad **C**onstantinū
Itē est alia ratio fm̄ canonistas. **J**ustinian⁹ p̄mo fuit hētic⁹ et p̄ agapetum
papā fuit effectus xp̄ianus anno domini q̄ngentesimo septimo. et rexit. xxx.
viij. annos. et tempore ipsius vixit sancta genouefa parisijs. et p̄ncps gr̄a
maticorum **D**ustinianus vt referunt cronice. **I**tem queritur quare dicitur
imperator. **G**lo. in prohemio. s̄toz respondet ab imperando. quia imperij
iurisdictionem exercet. quod facit ad questionem fabz **L**eodien⁹. in quibus
dam alijs mechanicis indulta sunt priuilegia aliqua veniunt milites **L**eo-
dien⁹. et barones brabantl. et impetrant se inscribi matricule illoz mechani-
corum ad finez vt gaudent eorum priuilegio et tamen nunquā exercent ar-
tem fabrilē nunquid gaudebunt priuilegijs. certe non. facit. l. qui sub pre-
textu. C. de sacrosanct. eccle. **I**dem est de scolarijs qui non visitant lectio-
nes ordinarias fm̄ **Cy.** et **Barto.** in dicta. l. qui sub pretexto. **I**tem queri-
ro quare dicitur imperator cesar. **G**lo. respondet et male. non enim bene vt
d̄t cronica ista glo. **D**icatis a iulio cesare qui erat primus cesar seu impe-
rator qui iulius ita dictus est cesar. quia cesus ex vtero matris sue. et tunc
habuit magnam cesariem pilorum et ab isto iulio cesare dicti sunt cesares.
Sed verum est q̄ ab **O**ctauiano augusto dicti sunt augusti. **I**tem queri-
tur quare dicitur **J**ustinianus. **G**lo. respondet et opponit ibi rationi et sic
vacillat. **D**icendum q̄ fuit filius **J**ustini. et sic filius in regno. **S**ed huic opo-
nitur quia imperator causatur per electionem. c. per venerabilem. extra
de elec. **D**icendum q̄ hoc tempore non habuit locum electio sed successerūt

filij et nepotes in imperio. quod probatur per. s. est aliud c. j. de donationi.
Sed prius quidem iustinianus pater noster c. et sic hodie imperator cau/
satur per electionem. Sed qui habent eligere imperatorem est cautum de
iure civili. alio modo q. q. populus romanus creauit principem mundi. vt
in. s. sed quidem principi. j. de iure natur. genti et ciui. Canoniste tractant in
allegato. c. p. venerabile. de electi. et ibi s. hosti in lectura. et inde sunt versus
Moguntinens. treuerens. coloniens. Et palatinus dapifer dux portitor ensis
Marchio prepositus camere pincerna bohemus. Reges romanu statuunt
concorditer omnes. **I**tem queritur quare magis comendat se a prouin/
cijs quas deuicit q. de alijs terris ab eo possessis. Respondet Jac. butri.
q. maior honor estimatur q. quis se nomet nomine virtuose adquisito q.
illo quod alias a successore habet et sic ad maiorem honorem imperij. Et
sic nota q. illud quod est meum per adquisitionez magis est meum q. illud
quod per successionem. facit. l. plenum. s. usufructus. ff. de usu et habi. **I**tem
nota etiam ex ista glo. q. licet unicuiq. se aliquialiter comendare de bono.
Sed contra. omnis laus in ore proprio sordescit. Distingue s. m. Bartoluz
an et quare quia quando comendatio est necessaria. et illa est permessa q. a
ad necessitatem reducta. vt. l. ij. C. de his qui ve. eta. impetrant. et de prepo
sa scri. l. unicuiq. libro. xij. quandoq. aut est comendatio voluntaria. et si est
utilis est permessa. vt infra in. s. cumq. quia allicit audientiam. aut non est
utilis et tunc si est notoria permittitur vt hic in superscriptione. nisi nomina
dignitatis exprimuntur. aut non est notoria et tunc modica est permessa
magna non. l. obseruare in principio. ff. de officio proconsulis. **I**tem que/
ritur de qua francia loquitur hic imperator et sic reuoco in dubiu. vtrum
rex francie sit sub imperatore. et videtur q. non infra de patria potestate.
in. s. ius autem potestatis. ibi nonnulli. Et ita tenet hic Jo. fabri super verbo
francus. dicens ex hoc non glorientur imperiales quia regnu. francie sit
subiectum imperio. quia loquitur de quadam francia que est in almania.
de qua in. c. primo. extra de sponsa. et ista terra est situata iuxta frācfordia
in bauaria. Sed omniū doctores repugnant in hoc Jo. fabri. nec in ista
lectione est fidelis nec mirum quia ipse fuit francigena. Nec obstat. c. primū
allegatum de sponsa. quia ista terra vocatur franconia. et incole dicunt frā
coni. Prima reprobat quia superius fecit mentionem de almania in ge/
nere. ideo non est verisimile q. postea faceret mentionem de parte almanie
vnde illa francia est pars almanie alte. ideo videtur q. postea faceret men/
tione. de parte almanie. ideo videtur q. bene designaret terram specialem
alioquin incideret viciū superfluitatis puta q. sit subiecta imperio. proba
tur per. l. primaz et. ij. C. de offi. prefec. preto. affri. probatur in. j. collatione

de pa. fir. et per. s. omnes populi infra eodem prohemio. **I**tem probatur per. l. de precario. ad. l. rodi. de iac. et que sepe sunt disputata. in. l. bene a zenone. C. de prescrip. trigin vel quadraginta annoz. **D**ic igitur q. de iure rex francie est sub imperio licet de facto ei non obediat. **M**odo oppono q. superfluitas hec ibi felix inclitus. quia idem sunt. **D**icatis q. non ut in glo. **I**tem bene sunt idem in subiecto sed differunt formaliter. **S**imiliter adhuc videtur ibi superfluitas victor. **D**icatis etiam q. nō quia dicitur triumphator post victoriam. **S**ed quare dicitur augustus. **D**ic q. ab octaviano augusto ceteri sic dicti sunt. **E**st aut alia ratio quia imperator semper debet esse illius propositi augendo imperium quia alienatio in rebus imperij forte non permittitur. iuxta illa que sepius dicta sunt in. l. bene a zenone. de prescrip. triginta vel quadra. annoz. **I**tem quero quare imperator in continentis post &caz premitit prohemium. **D**ic fm glo. q. triplex est causa. nā prohemium triplicis est efficacie seu virtutis. ut in glo. et hinc est q. omni ter scribes preponunt scriptis suis prohemium sic etiam facit imperator in. C. et. ffl. **I**tem quero quare dicitur liber institutionū. **D**ic quasi institutionum vel inductionum. nam per hunc librum cōmodius in scientia legū et in pncipijs legum nos instruit per viam simplicis apprehensionis similiter per viam compositionis seu diuisionis. **Q**uare autem dicitur elementorum videtur in. s. igitur. in prohemio per dei gratiam.

Prohemium.

Imperatoriam maiestatem. **H**oc prohemium diuiditur in quatuor partes. **P**rimo respondet tacite questionī. **S**ecundo ostendit per quos et ad quorum vtilitatem hunc libz composuit. **T**ertio determinat per quos. et in qua forma libros ffrozum perfecit consequens illaz esse materiam ex qua huius libri. **Q**uarto iuuenes quibus hunc librum transmittit. **a**llicit pro eis studium subiungens etiam vnam causam finalem huius scientie

cie. secūda ibi cumqz. tertia ibi igitur. quarta ibi summa itaqz. **P**rima sub
 diuiditur. primo facit quod dictum est. secundo ostendit quomodo ipse ad/
 impleuit ea que decet principem ibi quorum. **C**asus. Cupida legum iuuen/
 tus cui imperator hunc librum destinauit. et sic videns principem derelicto
 vsu armorum legali studio vacare admirando forte instet per hunc mo/
 dum. **D**omine imperator cū milites magis deceat ferre arma q̄ iura. qua
 re serenitas vestra ita applicatur studiosis curis. **N**o hanc questionem ita
 formandam respondet. fili mi noli admirari. oportet enim imperatorem in
 maiestate sua et quantitate non solum armis decorari. ratio quia duo sunt
 que requirunt iuuamen. scz tempus belli. **M**odo regimen vtriusqz tempo/
 ris ad principem spectat. **S**ed instatur. nunquid sufficeret vtrumqz tempus
 armis gubernari sicut erat de iure gentium. **R**espondet q̄ nō. immo quod/
 libet tempus proprio eget regimine vt princeps hostibus per arma deu/
 ctis in hostibus nedum victor existat sed expellat iniquitates calumnianti
 um tempore pacis etiam et ita tempore pacis fiat religiosissimus et tempo
 re belli triumphator intercedente vsu legum et armorum. **I**tem nota orna
 tum modum loquēdi. et hec est quedā figura de qua in glo. **S**ed nota q̄
 imperator dicitur regnare in maiestate. concor. l. digna vox. **E**. de legi. et cō
 spirantes in eum cōmittunt crimen lese maiestatis. **E**. de crimi. lese maiesta.
 l. quisquis. **T**ertio nota q̄ imperator nedū erat in armis expertus sed eti/
 am erat iurisperitus alioq̄n vtroqz tempore nō potest bene p̄esse rei pub/
 lice. **I**tem leges indigent auxilio armorum et econuerso. **I**tem nota quali/
 ter leges puniunt calumniatores. de quo vidistis in glo. **M**odo opponitur
 pro expeditione glo. ibi. maiestas imperatoria est res imperialis. quomo/
 do ergo potest armis decorari. **T**imore huius strarū improbat rex. conse
 quenter ponit vnum notabile ex quo potest quis formare casum. **E**t notat
 glo. in fine q̄ milites possunt iura ignorare. **I**tem adde q̄ verum est iura ci
 uilia. secus est de iure naturali. iuxta determinata per glo. in. l. si quis in tan
 tum. **E**. vnde vi. et notat in. l. prima. **E**. de in ius vocan. **I**tem etiam intelli/
 ge de militibus reipublice. secus forte est de militibus nostri temporis. de
 quo plene per **Cy**. in. l. plena. **E**. de iur. et fact. ignoran. non curo prosequi
 pro presenti. **I**tem quare illud quod est armorum asserit legibus et econtra.
 cum camen in. omnes ē. eodem dixit q̄ omnia crexit in luculentam. **S**ed
 glo. respondet tripliciter. vna est q̄ rex loquitur improprie tamen isti prop
 etati subsistit ratio ad designandum videlicet. **N**ota opponitur. non est
 simpliciter oportunum q̄ imperator sit legista. immo potest esse laicus **D**ic
 q̄ hoc verbū oportet poni p̄rie s̄m q̄ refert ad arma. s̄m vero q̄ refert
 ad leges exponit improprie. **I**tem querit qui dicunt hostes in iure. **G**lo. in

.l. hostes. ff. de capti. et posslimi. reuer. videnda est et dicuntur quibus prin-
ceps vel populus romanus indixit bellum. vel qui ei scilicet principi indixe-
runt estimo qd non sunt hostes si vnus dux alteri inimicatur cū licentia im-
peratoris. secus si auctoritate propria quia hoc ei non est licitum licet de fa-
cto faciunt et male. vt in. r. coll. de pace fir. **I**tem quero pro intellectu tex
qui sunt isti legitimi tramites per quos expellitur iniquitas calumniantium
Glo. respondet primo qd leges certe que puniunt calumniantes qd deducit
per quandam diuisionem in limitibus. vnde qui calumniose intentant ali-
quam accusationem siue actionem civilem vel criminalem puniuntur licet di-
uersimode sūm exigentiam delicti intentati. vt glosa bene deducit. ponit ad
hoc etiam duos alios intellectus vt in ea. posset queri consequenter quis
dicatur calumniator glo. respondet consequenter. nota glo. x. Deinde col-
ligit quatuor proportionabilia que ita sumi possunt vel proportionari. nam
sicut se habent arma et vsus armorum ad victoriam. et victoria ad trium-
phum sic se habent leges et vsus legum ad calumnie expulsionem. ita se ha-
bet calumnie expulsio ad iuris religionem. **I**tem quero ex glo. an tempo-
re belli debeant seruari leges. videtur qd non per hunc tex. JoB. fabri dicit
aut querimus nunquid rigor legum seruabitur tempore belli. respondet qd
non. c. si. extra de transac. et ibi notatur. Aut querimus nunquid leges de-
beant seruari cum equitate. Responde qd sic. vnde sanctius est illo tempore iu-
ra seruare qm alio. pro quo allego legendam beati Gregorij. qd Theodosi-
us imperator fuit saluatus et ex inferno extractus quia vadens ad bellum
fecit iusticiam. Illud facit contra ciues brabanti. quia dum exeunt patriam
amicis et inimicis omnia capiunt et rarissime fit desuper iusticia. timeo qd
protegentur in inferno nec extrahentur. Iste tex. in armis decoratam cum
sua glo facit ad questionem quis est condemnatus rem restituere nō curat
obedire. nunquid talis res ab eo potest auferri per nuncios publicos ma-
nu militari. dicas qd sic. facit. l. qui restituere. ff. de rei vendi.

Quorum utranqz viam.

Undim. secundo disundim quomodo illa que decent principem diuina vir-
tute perfecit. ibi. et bellicos. Cetus sumitur ex glo prima. Domine cum ista
duo debent esse in principe quid tu fecisti. Respondet qd utranqz viam x.

Nota

5

Nota qualiter Justinianus imperator exhibuit circa vtrumq; tempus diligenti-
am labores et vigilias. Si ergo imperator qui tantus erat insudauit
condicioni legum summis vigilijs. quare et nos multo magis debemus fa-
cere eas adiscendo. quia ius ciuile vigilantibus scriptum est &c. **I**tem
nota. q; in bellis gerendis nedum requiritur fortitudo sed maxima prou-
dentia. Nota prouincias quas imperator deuicit. **O**pponitur. vigilia 7 p/
uidentia idem sunt. et sic est hic superfluitas que tamen resecatur a iure no-
stro. vt in §. quibus in prima constitutione. **E**. dic q; hic nō ponunt vt idem
sed diuersis relationib; vt in glo. alie sūt litterales. et expedite in textualib;

Omnēs vero populi legibus. **G**lo prima continuat §. istum
serenissime vidi quomodo et qualiter bellicam curam perfecistis. vellem sci-
re qualiter vos tempore pacis mancipastis cure studiū. **R**espondet toto im-
perio huius liquet. **O**mnēs namq; populi legibus tam a nobis promul-
gatis &c. **E**t primo quidem imperiales constitutiones tribus. **E**. confusas
ereximus &c. quo perfecto ad immensa &c. id est ad se composita pretorū edi-
cta responsa prudentum et ad omnes antiquas leges sanctiones nostram
extendimus curam et ex duobus pene milibus libris et tricies centenis mi-
libus vbi similibus totis totius atq; compilationis quinquaginta libros
ffozum composuimus et ita opus &c. **N**ota q; omnes populi tenentur vi-
uere legibus vel iurisperitorū vel imperialibus. quia ipse est de iure mun-
di dominus iuxta illa que dicta sunt supra eodem circa &c. et probatur
per euangelicam scripturam. **E**xist edictum a cesare Augusto vt describere
tur vniuersus orbis. et ita recognouit xp̄us imperatorem vt dominum. et
sic esset hereticus qui diceret imperatorem non esse dominum mundi. bar.
in. l. hostes. ff. de capti. et postlimi. reuerb. **N**ota ex textu vna cum glo. quo
ordine editi erant legales libri. nam primo constituit veterem codicem ex
tribus **E**cl. scz theodosiano &c. et istum non habemus. secundo fecit. **ff**. et
tertio fecit istum librum. quarto fecit nouū codicem quem nunc habemus
ex isto veteri etiam vt in glo. finali. **G**lose hic sunt litterales. pro vltima ta-
men reuoco in dubium vel oppono q; iste liber non precessit nouū codicem
quia videtur transmissus iuuenibus simplici et leui via propter subtilitates
et rethoricam. **E**. argl. in §. in his itaq; i. titulo. primo. **S**ed quicquid sit glo.
respondet q; iste liber precessit et hoc probat ex duobus. vide eam in fine

querit

Queritur de vno dubio. vtrum statuta et consuetudines ligent non subdi-
tos. Jo. fa. dicit distinguendo. aut tales non subditi contraxerunt aut deli-
querunt. si contraxerunt vel quasi ipsi tenentur et obligantur ex illo contractu
.l. si pupillus. §. proscribere. ff. iusti. adi. aut tales non subditi deliquerunt
tunc aut sciuerunt statuta aut non. si sciuerunt cadunt in iusticia. l. prima. E.
vbi de crimine agi oportet. aut non sciuerunt. et tunc aut illa statuta conti-
nent publicam vtilitatem. et tunc ligant indeterminate non subditos. l. pri-
ma. §. cura carnis. ff. de offi. prefec. v. 2. c. De hac questione vide lati⁹ hic per
Jo. fabri.

Cumq; hoc a deo. Hec est scda pars principalis que subdividit.
dam recommendatione. scdo tres cause finales cum quadam adulatione
ibi vt liceat. **C**alus. domine satis liquet nobis labor vester magnificus cir-
ca vtrumq; tempus cui preest. vnde per bellum satis augetur imperium et
totus mundus illuminatur et preparatur subditi imperij quies vite per le-
ges. sed princeps serenissime he leges nobis introeuntibus ad scita legum
obscura sunt et propter eorum multitudinem incapaces a nobis. vestram
igitur exhortamur serenitatem quatenus dignemini copulare cunabula le-
gum et principia earundem nobis rudibus adhuc in eorum intellectu. **R**e-
spondet q postq deo propicio peregrimus volumen. ff. 2. mandauim⁹ tri-
bus illustrib⁹ viris vobis hunc libru componere &c. **N**ota primo causas
efficientes huius libri. prima deus inspirando. secunda iustinianus manda-
do. tertia tres illustres viri instrumentaliter operando. **N**ota tres cau-
sas finales huius libri. prima tangitur ibi vt liceat. secunda ibi tam aures.
tertia ibi. et quod in priori tempore. **I**tem nota qualiter adulatur iuveni-
bus in fine huius. vos a primordio In glo. super ver. exquestori. **M**odo op-
ponitur primo. quia iste tribunianus non erat exquestor sed questor. nam
exquestor non est nomen in iure civili cognitum. ideo &c. habemus titulum
de officio questoris. de exquestore autem nihil habemus. **T**imore contrarij
glo. dat duas soluciones. vna fatendo contrarium et tex probando vt co-
positum ponitur pro simplici. **I**sta solutio violat textum. quia a verbis le-
gis non est recedendum ergo &c. **S**ecundo dicit in fine q hoc nomen ex-
questor est nomen dignitatis sicut exconsul suscipit augmentum. l. petiti-
onem. §. egredientem. E. de advocatis diuerso. iudic. **E**st enim tertia solutio

¶ *q* tex. bene stat 7 proprie dicitur exquestor qui iam facit *ix*. vide *gl*. Sed cōtra primaz solutionem *gl*. opponitur. *¶* *N*az hic dicitur q iste tribunian⁹ fuit illustris qualis non fuit questor. ideo male resoluit compositum in simplex arg. l. breue. in principio. ff. de officio questor. *¶* *G*lo. respondet q questor eq uoce dicitur. *¶* *U*no modo qui preerat erario id est pecunie querende p mū/duz. et sic non est illustris. notat *glo*. super *Rca*. ff. de officio questor. sed hic sumitur tertio modo. et sic ille erat illustris fm *glo*. in. l. ibi allegata. *¶* *G*lo. se/ quens colligit vicz q due negationes faciunt vnam affirmationem vt hic nec non econtra non ex duobis verbis etiam affirmatiuis. ff. de verbo. sig/ nifica. l. ex duobus. *¶* *A*dde q quando negationes stant in numero pari tunc semper affirmant. sed quando stant in numero impari tunc semper negant. vt in. l. prima ff. de caduc. tollen. latius de isto habetur in. l. prima per doctores. *¶* *E*. de ser. fugit. *¶* *N*ota quas proprietates possident consilia/ rii principum. *¶* *P*rimo erunt solertes. id est ingeniosi. *¶* *S*ecundo erunt docto res legum. *¶* *T*ercio erunt fideles in consilijs dandis. propter enim infidelita tem bal. fuit inscalatus. tamen doctores pluribus debent pollere. l. vna. *¶* *E*. de profes. que in vrbe constan. libro. x. et *glosa* hic aliqua tangit. *¶* *I*tem que/ ritur quot sunt ordines natalium. et dicit hic *glo*. q sunt quinque. *¶* *Q*uidam enim sunt maximi et superillustres. vt sunt papa imperator patricij. forte eti am consules seu senatores. ita tenet *glo*. in. l. quotiens. *¶* *E*. vt sena. vel clarif. fac. l. finali. ff. de senato. et in curia pape cardinales illo respectu. *¶* *A*lij sunt il/ stres sicut quatuor prefecti. prefectus pretorie. prefectus vrbis. item orientl. et prefectus illiriciani. et comes sacrarum largitionum. item questor. *¶* *I*tem alij sunt spectabiles. vt pretor prefectus vigilum proconsul et prefectus egi/ pti. id est augustalis. *¶* *A*lij sunt clarissimi sicut presides prouinciarum. *¶* *A*lij sunt minimi sicut defensores ciuitatum et magistratus municipiorum. *¶* *I*sti ordines colliguntur in autenti. de appellat. collatione quarta. et in autenti. vt ab illustrib⁹ collatione. vi. et etiā pedanei iudices sunt minimi. *¶* *I*tem *gl*. in. l. prima. *¶* *E*. de dignitat. libro. xij. tenet q cōsules sunt illustres similiter et patricij in. l. neminem. *¶* *E*. de consulib⁹. li. xij. et in. l. decurionibus. *¶* *D*ic q sena/ tores sunt illustres. *¶* *E*. de silen. et decurio. li. xij. sed quia isti ordines dignita/ tum hodie aboliti sunt possemus dicere q reges hodie sunt illustres vel for te superillustres. duces illustres. comites et marchiones spectabiles. baro/ nes et alij magni militares dicerentur clarissimi. *¶* *I*tem burgimagistri et alij decuriones ciuitatum. id est consiliarij vocentur minimi magistratus mini/ mi. similiter scabini ciuitatum. *¶* *I*tem hodie videtur ordo nobilium aliter di/ stinctus de iure feudorum vt in. c. feudorum. qui feuda dare possunt. vt in

.c. primo in princi. coll. x. **N**am quidam sunt reges capitanei. alij maiores
valuasores. alij minimi valuasores seu minores. **S**ed quid in curia pape.
an ibi possit inueniri dignitatum ordo. **D**icatis forte qd sic. dicendo qd pa/
pa sit superillustris et cardinales illustres legatus a latere spectabilis ad
instar cōsulis fm Job. an. in. c. legatos extra de officio legati i. in. vi. **I**tem
patriarche etiā sunt illustres sicut quatuor prefeti. **I**tem archiepiscopi eti
am sunt spectabiles. episcopi etiam. **S**ed alij prepositi decani ecclesiarū seu
etiam archypresbiteri sunt clarissimi. **I**tem oppono ad tex. **N**am impator
omnes antecedit sicut patet ex supradictis igit̃ r̃. **G**lo. soluit tripliciter. pmo qd isti
antecesserūt scientia. scdo forte etate. tertio forte qz consiliari erant aliorū im/
peratorū eū pcedentiū. prima solutio nimis diuinat. **I**tem itez oppono. nā
argumenta consistūt in verbis et plerūqz causāt opinionē ⁊ incertitudinē. qūo
igit̃ sup̃sit solaciū istorū ex argumentis. hinc glo. exponit tex r̃. et sic est in tex.
predicatio causalis et non formalis. **I**tez oppono. nam persuasiones sunt
prohibite. l. pma. §. persuadere. ff. de ser. cor. ergo r̃. **G**lo. dicit qd capitur hic
in bona significatione et est idem quod suggestio que est pmissa in ope or/
dinato ad bonū. **I**sta glo. facit ad argl. de religiosis suggerentibus pueris
vt intrent religionem tamen forte causa interdū in ip̃is sordescit et mala est
Itez oppono qd in tex. sit superfluitas. ibi. nihil inutile r̃. **D**icatis qd nō. qā
stant in diuersis relationibus. vt in glo. declaratur bene. **I**tem alie glo. sunt
litterales. vltimo colligit vnum notabile qd ista scientia habet caput r̃ licet
vilissime sint. vnde quare **I**ustinianus ita detrudit artes alias nisi capiam?
terminū artes proprie prout est ratio recta a nobis factibiliuz et distingua
tur a scientia sic in veritate sunt specificice distincte intellectuales habitus.

Igitur post. **I**sta est tertia pars problem̃ que subdividitur. pmo po
nitur forma tractatus. scdo ponitur materia ex qua ibi.
quas omnibus. **G**lo. continuat s̃ istum ex qua continuatione potestis for/
mare casum. **D**omine vidi propter quos istum librum mandastis fieri et ad
quam vtilitatē vellem scire sub qua forma. **R**espondet postqz. l. ff. libros r̃.
iussimus eis. vt ad similitudinē quatuor elementorum has institutiones
in quatuor libros diuidant vt sint prima elementa r̃. **C**onsequēter. domi/
ne video igitur formam huius libri vellem scire ex qua materia fecistis eū
edi r̃. **N**ota qd forma tractatus huius libri ē diuisio eius in quatuor libros
parciales vt alias dixi. et sic glo. colligit qd particio valet ad tria vt in ea.
Item nota qd iste institutiones sunt prima elementa. et qualiter dicuntur

elementa

elementa per similitudinem glo. declarat. **I**tem nota materias ex qua huius libri. nam videtur esse materia voluminum. ff. de alias institutiones antiquorum et precipue cōmenta gaj iuriconsulti. **I**tem ex tex. primi libri qui vocatur rerum quotidianarum nec mirum quia leges adaptant se ad frequenter accidentia. l. nam ad ea. ff. de legi. Modo oppono. tempore isti iussionis non erant facte iste institutiones quomodo poterant partiri. **I**tem iste totus liber vocatur liber institutionum. quomodo igitur diuidetur in plures libros. **G**lo. reprobatur tex. **S**ecundo dic q constat proprie it. **I**tem quero cuius vtilitatis est diuisio huius libri. **I**tem quero quare iste liber vocatur elementorum liber. **G**lo. respondet et in fine mittit falcem suā in messem alienam. **G**lo. que est super ver. dissuetudine sumit argumenta ex isto tex. q dissuetudo tollat legem. An sit verum videbitis per dei gratiaz copiosius in sex non scripto. i. titulo. ii. alie glo. sunt litterales.

Summa itaqz opera. **I**ta est quarta pars in qua iuuenes quibus transmittit istum librum hortatur ad scientiam legalem subiungens etiam causaz finalem huius libri. **H**ic igitur dominus **I**ustinianus iuuenes exhortatur quasi diceret. **O** cupida legum iuuentus vel vos iuuenes scolares liquet vobis iam presentem librum summa diligentia cōposituz vt sit totius legitime scientie prima elemēta. **I**taqz has leges nostras summo opere it. **A**ccipite vt vos metipos sic eruditos ostendite omnium diffidentia explosa vt spes it. **N**ota istum tex. sicut iacet **E**t sic nota q pigris et dormientibus tempore lectionum iura non subueniunt. argl. l. pupillus in fine. ff. qui in frau. credito. **N**ota q per studium legum quis efficitur aptus ad regendum rempublicam. et sic nota istam pollicitationem quam nobis facit imperator. **I**tem tex. credendum. facit in argument. q experto in arte sua creditur. l. prima. ff. de ventre inspicl. **I**temz opponitur. **N**am omnis superfluitas resecata est a libris iuris ciuilib. hic inuenitur contrarium. **D**icatis q stant hic sub diuersis relationibus it. **I**temz queritur de intellectu tex. ibi ostendite. **Q**uero quot sunt partes reipublice. **G**lo. respondet it. **I**tem queritur post quos annos scolaris potest sperare rempublicam sibi credendam. **R**espondet glo. post quinquennium. **E**x hac glo. potestis notare tempus studij scolaris ante doctoratuz et sunt de iure communi quinqz anni. vt in prohemiō ff. de. nec mirum cum non sit necesse audire omnes titulos. vt in prohemiō. ff. de. colligitur ante finem.

Ex statuto

Ex statuto tamen facultatis vtriusq; iuris requiritur septennium. in alma/
nia forte propter paucitatem legentium. **I**tem queritur de intellectu tex.
finalis. Sciatis. q; quidam tex. habent vobis et construetur dictio cum illo
verbo credendum vobis toto legitimo opere perfecto leges postq; iuue/
nes per quinquennium studuerint et legerunt hoc est intellexerunt libros le/
gales vt spes sit eis posse rempublicam gubernare **S**uma subaudi ad cor/
pus. vnde Pamphilus ibi. Labor improbus omnia vincit

ExPLICIT pHEMIUM. SEQUITUR
Rubrica de iusticia et iure.

mgz gherardus

De Iusticia et iure. Rubrica

Obmisso phemio quod studio camerali relinquo. Sequitur rubrica de iusticia et iure. Quam glo. non continuat ad precedentia cum prima sit et sic nihil aliud se habere potest in reliqua. in phemio. ff. et vere continuat. Vel aliter incipit a iusticia tanquam a principali virtute quia ipsa inter ceteras virtutes obtinet principatum ut in autent. ut omnes obediant. Iudici. p. in principio. coll. v. Et quod dicit glo. quod iusticia sit mater iuris. hoc est verum considerata iusticia putatur sit in habitu. sed considerando putatur est in actu. iusticia non potest esse sine iure. et sic non est ante ius. In glo. Rce. ibi. de ludo aleae. Sic etiam eius titulus potest esse generalior quam rubrica. ut in autent. de incestu. nup. §. primo super verbo illicitas. coll. ij. ubi notatur quod Accursius fuit florentinus. studium autem accursii fuit in comitatu Bononiensi. in villa rycardia. dicit glo. in l. annua. §. ticia. ff. de annu. lega.

Iusticia est constans et perpetua.

Dividitur in sex partes que note sunt. Et nota singulas diffinitiones per se. Ex §. his igitur nota quod a leuibus vel a leuioribus opus est incipiendum. In glo. ibi constans et perpetua abijciunt. Hanc reprehendit Jo. fa. et dicit quod ista est glo. aurelianus que destruit textum et vere. Unde ipse dicit quod constans et perpetua. Ista verba debent poni a parte subiecti ut dicatur iusticia constans et perpetua

voluntas et ius suum unicuique tribuens etc. Sed ista iteque non placet. ideo tene opinionem Azor. que ponit in fine glo. ut exponatur voluntas. i. mens. Mens autem idem est quod ratio ut notatur in ultima regula iuris. et in l. prima. C. de iudic. ut iusticia dicatur perpetua et constans ratio. Vel intelligas hanc diffinitionem de tali constantia quam potest cadere in hominem. Vel aliter quod iusticia dicatur constans voluntas quo ad affectionem quemadmodum dicitur etiam tribuens ius unicuique secundum affectionem ut in hac glo. In glo. super verbo auertit ibi §. cogitandum. nec ob. l. si sterilis. §. si ff. de ac. emp. ubi admittitur inconstantia. quia ibi circa diuersa. hic circa idem. In glo. super verbo alteque. Ex ista glo. iuncta tex. dicunt quidam quod licitum est se ipsum ledere. Arg. l. maritus. ff. de pcura. Quod tamen non est verum per l. omne delictum. §. qui se. ff. de re militari. De quo latius per Bar. in l. si §. sic autem ff. de bonis eorum qui mortem sibi faciunt. Et ex illo tex. reprobat opinionem Jo. fa. qui dicit quod clericus percussus se ipsum non cadit in canonem si quis suadente. xvij. q. iij. In glo. rei romane. ibi sacerdotibus. Nota ex hac glo.

glo. q. sacerdos est persona publica et sic potest alteri stipulari. quod verū
puto in his que spectant ad suū officium vt in restitutione vsuraz. c. quāq;
de vsur. li. vi. In alijs aut non quia non nominat inter personas nomina/
tas. in s. alteri. de inuti. stipu. nisi sacerdos esset tabellio. quia tūc potest cō/
ficere instra et alteri stipulari nisi sibi sit interdīctum officium. vt in. c. sicut. ne
ele. vel mo. et in spe. de fide instru. s. restat. x. quid sit tabellio.

Rubrica de iure naturali gentium et ciuili

Non continuat ad precedentē qz satis clara est de se.

Ius naturale est quod natura. Diuiditur totus titulus
in tres partes. pmo de
clarant membra diuisionis supra scpta. scdo alia diuio iuris. tertio
ponitur alia diuio que versat circa ius ciuile. scda ibi. constat tertia
ibi circa finem ibi. omne ius aut. Prima diuidit in duas. pmo ostendit
quid sit ius naturale. scdo gentiu et ciuile ibi. Jus aut ciuile. No sumat qz
diffinit. Nota hic primo qd sit ius naturale. scdo qz matrimoniū est de iu/
re naturali quod est vez fm eius originem. potest etiaz dici de iure gentiu
et de iure ciuili vt hic in glo. super verbo mrimoniū appellam. Tercio nota
que sit educatio liberoz. et sic alere pueros est de iure naturali. In glo.
super verbo in celo in fi. Ex hac glo. pōt argui qz qui in arboribz sedet non
dicit esse in terra nec in territorio. vnde si quis esset bannitus de territorio
potest stare in arboze. In glo. sup verbo coniugatio. hanc glo. reprehēdit
Job. fabri et Bal. qz imo coniugatio corpoz duoz est de iure naturali. Nec
obstat si dicat qz nō omnis coitus est licitus et ius est ars boni et equi. qā
coitus de iure naturali omnis est pmissus. Nec repitur spurius de iure na/
turali in autl. qui. mo. natu. effi. legit. s. i. coll. vii. In glo. sup verbo appel/
lam. ibi de iure naturali. i. instinctu nature. Et qz dicit glo. de deo. Intelligi
ge etiaz qz mrimoniū est de iure diuino. vt in glo. sup verbo. huic. s. eo in fi
eiusdem glo. Requirit etiā de iure ciuili quo ad mrimoniū osensus patris.
vt in. l. iij. ff. de ritu nup. qui tñ non requirit de iure canonico. vt. xxix. q. ii. s.
cū ego. vt in glo. super verbo. non solus. Et in solennitate mrimoniū debet
sponsus pmo interrogari. notat glo. in. l. pma. ff. de adop. et videt tex. in. c.
si inter viz. extra de sponsa et hoc fm seriem littere. In glo. sup verbo edu/
catio in fi. Dic educatio introducta est de iure naturali sed reuacta est per
necessitatē ad ius ciuile. Nā pater de iure ciuili tenet alere filios suos natu/
rales et vpoz liberoz et liberos eoz. vt in. l. si filias. s. hoc ampli. ff. fami/
hirci. cun. notat vt. dicta. l. si quis a liberis. s. non tñ. Sed iure ciuili pater
non tenetur alere spurios. vt in. s. primo autl. quibus mo. natura. effici sui.
lcc.

no qz qz aler pueros est de iure naturali

et bal. pphendit hanc
qz pmo coniugatio corpoz duoz
est de iure naturali
et coitus est de iure naturali et est
pmissus in d. p. s. p. qd ius
naturalis

no qz solennitate mrimoniū
et sponsus interrogat pmo

no qz educatio introducta est de
iure naturali

et de iure naturali pater tenet alere
filios suos naturales s. qd ius

et pater non tenet alere spurios de iure naturali

Secus de iure canonico. vt in. c. cum haberet. eñ de eo qui dux. in vxo. quā polluit p adul. **P**redicta aut vera sunt nisi filius sciat artem p quam sibi vidum adquirere potest. quia tunc potest pater dicere filio. qui non laborat nō māducat. **D**icit glo. in. l. quāuis. ff. de dam. infect. **E**t nō in. d. s. sed si fili⁹ **Q**uod itez verum intelligo nisi turpe esset filio talem artem exercere. l. sed si quid. s. mancipaz. ff. de vsu. et quē ad. quis vtañ. **N**ec valeret pactum de non alendo filiū vt dicit **S**pe. in ti. qui si. sūt legit. s. i. x. sed pone quidē. **M**a ter vero non tenet alere filios suos nisi sint vulgo quesiti. vt in dicta. l. si qñ a liberis. s. i. vel nisi tm̄ intra primū trienniū. vt dicit glo. in. l. nec filius. **C**. de pa. potest. **S**i aut fiat diuortium tunc videndum cui⁹ culpa sit factū vt ei⁹ expensis filius alañ. vt in aut. si pater. **C**. de diuor. fac. apud quē zc. **E**t quē admodum parentes tenentur alere filios liberos. ita etiam econuerso fm̄ **B**ar. in dicta. l. si quis a liberis. imo fili⁹ tenet alere patrez infidelem. dicit glo. xx. dis. c. si. qui filij.

Mo⁹ q⁹ p⁹ m⁹ nō tē alē filios p⁹ nisi sint vulgo quesiti

Mo⁹ q⁹ filij tenet alē patrez infidelem

Ius autem ciuile. **S**tatuta a populo condita ius ciuile dicitur. qđ est a quo sunt orta bella captiuitates introducte et quasi omnes tractus hoc. d. **N**ota primo quid sit ius ciuile et quid sit ius gentium **I**tem in. s. sed quotiens id ad quod quotidie all. q⁹ analogum et equiuocum per se positum stat pro suo famosiori significato. vt cum dicit pbs intelligitur di⁹ ti aristotiles. **E**t ex isto reprobat Jo. fabri opinionē aliquoz doctoz in. l. pma. **C**. de sacrosanct. eccle. qui dicunt q⁹ legatum ecclesie factum intelligit⁹ de pauperiori quod est falsum per hunc. s. quia intelligi debet de ecclesia di⁹ tiori. **S**ed quando legatur sit alicui ecclesie in ciuitate debet intelligi de ca⁹ thedrali hoc vepz nisi essent due ecclesie eiusdem nominis quia tunc debet intelligi de pauperiori. vt in. s. si quis in nomine. in aut. de eccle. titu. coll. ix. **S**i quis tamē elegerit sepulturaz in ecclesia intelligit⁹ de ecclesia parochia li. vt in. c. cum quis de sepul. li. vi. **I**facit etiam iste. s. q⁹ rescriptum directū of⁹ ficiali episcopi. intelligitur de officiali digniori. **I**facit. c. et si quis pncipalis de rescrip. in clement. **N**ota etiā ex hoc tex. in. s. **I**us aut gentiū. q⁹ bella sunt introducta de iure gentiū simili et omnis tract⁹ exceptis quatuor de quibus in glo. sup. x. pene. et in glo. ver. ius ciuile. ibi municipalia. et in glo. sup. x. cinitat. ibi municipalia **D**e materia statutoz vide plene p **B**ar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. et in. l. cundos ppos. **C**. de sacrosanct. eccle. et p canonistas in. c. pmo. extra de cōstitu. **I**n glo. sup. verbo populus in fi. **N**ota q⁹ decem homines faciūt populū. duo aggregationē. tres collegiū quatuordecim vel qñdecim turbā. quatuor porci vel decem oues gregem. vt notat **B**ar. in. l. pretor. ij. ff. de vi bo. rap. et est glo. in. c. pmo. eñ de electi. **I**n glo. sup. xbo bella in fi. dic q⁹ quatuor modis dicit bellū licitū. pmo repellendo

Et si quis eligit sepul⁹ turā d⁹ eam nō h⁹ rogo

Mo⁹ q⁹ hōies sunt populi / duo aggrega⁹ / tres colle⁹ / qñq⁹ in turba / 2⁹ put⁹

Mo⁹ q⁹ p⁹ mōi d⁹ bellū licitū

Non h' quando lig d'st' iudic
et m'stus p'ncipu De fro

Constat aut ius Non sumatur. quia procedit diuisione et diffinitione. Sed diuiditur principaliter in duas partes. primo diuisione secundo ponitur declaratio membrorum. secunda ibi. scriptum ius est. Et secunda in duas. primo declaratio primi membri. secundo secundi membri ibi. ex non scripto. Prima pars secunde in sex. scilicet quod sex sunt membra primi membri. quia partes clare sunt. Nota primo diuisionem iuris civilis et alias diffinitiones hic in textu positas. **Ex** senatus consultum. Nota ex hoc si iuncta. l. ij. si ex act. ff. de origi. iur. practicum quomodo eliguntur hodie consiliarii in ciuitate et quare. quia ex quo populus non bene potest in unum conuocari eliguntur consiliarii qui habent plenam potestatem populi. ut notat glo. in R. ca. que sit longa consue. et isti consiliarii sunt loco decurionum. ut notat glo. in R. ca. C. de decurio. l. x. Debent autem conuocari hi per preconem vel tubam vel per sonum campane. notat glo. in l. aliud si referat. de regu. iuris. Et debent isti conuenire in pallatio vel in loco consueto. ut notat glo. in l. secunda. C. de decu. et debent adesse ad minus per due partes. alias non valeret id quod agerent. l. nominationem. C. de decurio. Et isti consiliarii debent vota sua exprimere per signa scribendo vel legendo. vel per regendo fabas ut alias notat in l. nulli. ff. de cuiusque vniuers. Nec debent separatim nec per nunciuz respondere sed debent simul coadunare vota sua. notat in c. in generalibus. ex. de elect. **Item** in si quod principi. quod princeps per se potest facere legem humanam. tamen est ut conuocet consiliarios suos et prudentes. l. humanum. C. de legi. Papa autem in arduis causis nil potest sine cardinalibus. dic. Jo. mo. in c. super eo. de hereticis. l. vi. et per arch. ex. de offi. archi. c. quibus eodem libro. **Ex** si responsa Notant quidam quod doctores possunt iura interpretari. a qua interpretatione non debent iudices recedere. Similiter

oici

dicit glo. in. l. nō puto. ff. de iure fisci. contrariū veri⁹ p hūc tex. in d. antiquit.
 quasi dicat tex. q hoc non sic est. nam snia doct. est p̄babilis sed non neces-
 saria. dicit glo. in si. l. si de interpretatiōe. ff. de legi. et notat in. l. p̄ma. C. de
 legi. verba aut̄ que attribuuntur doctōri in doctōratu. **N**o tibi licentiam le-
 gendi docendi et interpretandi sacratissimas leges. que verba sumunt ex. l.
 prima. C. de p̄fess. et medi. li. xij. hec opantur vtdoctor possit illa publice fa-
 cere que alijs sunt prohibita. vt notat in dicta. l. p̄ma. et in. l. p̄ma de famo-
 libel. **D**octores aut̄ possunt mutare opinionem suā. l. manifestissimi. C. de
 fur. notat. xxxij. q. vi. c. vides. **I**n glo sup d. consule. ibi. nā q̄ p aliū facit
 se ipm̄ facere potest. vt. l. ossa. §. si. ff. de religi. sump. fune. et hoc intelligit̄
 interpretatiue. notat in. l. non idō minus. C. de accu. **E**t facit iste tex. quod
 de legi. esse sit scriptura. Ita notat Cy. in. l. prima. C. de legi. et ibi per glo.
 Sed melius est dicere q non sit de essentia legis scriptura. sed querať scrip-
 tura ad hoc vt ip̄a lex liget subditos ad obseruationez. **F**acit notata in. l.
 p̄ma. ff. destitu. p̄nel. **E**t ad istud facit Jo. an. vtz de esse gr̄e sit scriptura. et
 archy. in p̄hemio vi. dicit q nō. sed requirit̄ ad p̄bationē gratie. qz illa de-
 pendent ex sola voluntate principis. **C**ōtrariū tamen seruat̄ de stilo curia
 nam si littere nō sunt extracte gratia irritat̄. **I**ste aut̄ leges ciuiles non p̄nt
 legi in quolibet loco sed debent legi in studio p̄uilegiato. **S**tudia aut̄ p̄ui-
 legiata notant̄ in clement. p̄ma. de mgr̄is. **I**n studio tamen parisiensi et in
 studijs circūuicinis non possunt legi leges. vt in. c. super specula. de p̄uile-
 gijs. **S**ed in bononia possunt legi que ciuitas mōrchalegum vocat̄ vt vi-
 cit glo. in Rca. C. de studijs ar. libera. li. xi. **C**lerici aut̄ non possunt studere
 in legibns. c. sup specula. de p̄uilegijs. c. p̄mo et sc̄do. extra. ne cle. vel mo.
De quo miroz cum habeatur in. c. p̄mo de noui ope. nunci. q vbi deficit
 ius canonicum. recurrentum est ad leges. ergo oportet q studeant in legi-
 bus. **S**imiliter videt̄. glo. decretalium q totius iuris canonici esse plenas le-
 gibns que leges non possunt sine studio sciri. **H**inc est q bona studia impe-
 trant per p̄uilegia q ibi leges possunt legi quēadmoduz est hic in studio
 et vide in dicto. c. p̄mo. de noui. ope. nunci. an leges vel fm̄ leges iudicādo
 seruande sint. quia in foro seculari et temporali seruantur leges nisi fouerēt
 peccatum. **I**n foro vero ecclesiastico seruantur canones. **I**n glo. sup ver-
 bo plebs. **L**egiste tamen om̄niter capiunt genus pro illo quod est species
 in logica. et speciem pro indiuiduo. vt. l. sc̄da. §. creditum. ff. si cer. petatur
In fine glo. super vcr. legem esse constat **N**ota q quatuor modis agnoscit̄
 tur an princeps velit facere leges generales. **P**rimo si dicat hac edictali le-
 ge. **S**c̄do si dicat hac generali lege. **T**ertio si lex mittitur ad senatū **Q**uar-
 to si mandetur vt in similibus casibus seruetur. **D**ouerte tamē q princeps
 faciens aliquid irrationabile non dicitur facere legem. c. pastoralis. extra

Et dicit opantur huiusmodi dicitur

Et dicit sunt studia p̄uilegiata

Et dicit etiam possunt studere leges

*Et dicit q q̄r modis agnoscit̄ an princeps velit facere leges generales
 Et dicit q princeps faciens aliquid irrationabile non dicitur facere leges*

de senten. excon. **De** hoc tamen non est querendū de subditis s̄m Joh. fa.
hic. **I**n glo. sup. ver. transgreditur. **De** isto tamen an priuilegium perso-
nale personaz transgredi posset. vide per Bar. in l. p̄ma. ff. de consti. alias
de manda p̄nci. **I**n glo. super verbo. opiniones. **Que** autē opinio i iur.
dicando seruanda sit. vide que plene scripsi in l. p̄ma in p̄nci. ff. de appella.
Nam nunq̄ est recedendum in dubio ab opinione glo. si saltem habeat ali-
quem secum s̄m notā singularem Ja. butri. in l. p̄ma. C. qui p iur.

Et non scripto. **C**onsuetudo v̄su vtentū approbata pro. l. seruatur
et ius scriptū habuit ortum ab atheniensibus. **I**us
aut non scriptū a lacedemonioz. **E**t iura naturalia sunt immutabilia. ciui-
lia vero mutantur. hoc. d. tot⁹ titulus. **N**ota ea que dicta sūt in sūmario.
In glo. super verbo diurni. ibi s̄m quosdam et male. **I**n ea. ibi de sacro-
sant. eccle. C. in l. si. **E**t omnes iste leges loquūtur in casibus specialibus.
In ea. glo. in fine. **H**ic tangitur materia consuetudinis. **Q**uero p̄mo q̄
sit consuetudo. **R**espondeo q̄ consuetudo est ius non scriptum. morib⁹ po-
puli vel maioris partis ratione iniciatū. otinuatū. et cōprobatū. rationabi-
liter legis habens vigorem. **E**t hec diffinitio probatur hic et in l. de quib⁹
ff. de legi. **E**t hac diffinitione patet q̄ sex requiruntur ad consuetudinem.
Primo requiritur q̄ sit ius non scriptum. nisi forte esset scriptum p̄pter me-
moriaz vt de consuetudinibus feudalibus dicitur notā in glo. in dicta. l.
de quib⁹. **S**ecundo requirit q̄ sit comprobata per populū vel per maiorem
partem. vt hic et in dicta. l. de quibus. sufficit tamen q̄ populus non cōtra
dixerit dum ei p̄poneretur vel q̄ contrarium non fuit obtentum in iudicio. vt
glo. in l. diurna. ff. de legi. **T**ertio q̄ ratione fuit iniciatum. l. q̄ non ratio-
ne. ff. de legi. **Q**uarto q̄ fuit otinuata. id ē q̄ non fuerit interrupta ante de-
cem annos. vt in glo. hic s̄m verum intellectus. **Q**uinto q̄ hec consuetudo
fuerit comprobata ex frequentia actuum saltem ex vno actu vt dicit glo.
que est ad hoc singularis. quod verum puto nisi esset actus notorius. quia
tunc sufficeret vnicus actus. argl. l. penult. ff. de ritu nup. **N**on tamen requi-
ritur q̄ sit actus iudicialis nisi esset contradictorium in iudicio obtentum.
vt etiam in hac glo. notatur. **S**exto requiritur q̄ consuetudo sit rationabi-

lis. vt in. c. finali extra de consuetudinib. ita qd non nutriat peccatum fm In
 noc. in Rca de consuetudinibus. Item debet saltem esse honesta et laudabi-
 bilis. et sic est bona consuetudo qd quis de nocte non possit ire sine lumine.
 quia qui male agit odit lucem. vt. l. prima. ff. de furtis. Ihinc est qd est hone-
 sta consuetudo qd doctores portant variu et aurum. vt ex vestibus noscant
 argl. l. stigmata. C. de fabri. li. xi. Ifacit. c. si iudex laycus. de senten. excōmu.
 in. vi. **N**ota tamen bene vnum singulare dictuz Bar. qd doctor nec alius
 ab imperatore de iure potest portare scarlacum. ita notat ipse Barto. in. l.
 vellera. C. de vesti. olobe. 7 aura. li. xi. quod tamen de cōsuetudine nō serua-
 uatur. **A**duerte tamen qd qui allegat consuetudinem debet probare eaz
 cum consuetudo facti sit. vt in. c. primo. de constitutioni. libro. vi. argl. l. ij. ff.
 de iuri. et facti. ignoran. **N**ec obstat qd consuetudo sit ius. Et ius non debet
 probari. quia illud verum est de iure scripto. vt in dicta. l. de quibus. **P**ot
 autem probari consuetudo per testes et per instrumenta. argl. l. in exercend
 C. de fide instrumenti. **I**n glo. super verbo imitantur. in fine. **Q**uero an
 consuetudo tollit legē **D**e quo dic vt in ista glo. vel dic breuius et clarius qd
 lex sequens generalis contraria consuetudini faciens mentionem de con-
 suetudine eam vincit. alias autem vincitur. vt in. c. primo. de constitui. li. vi.
 et. l. iij. §. dyuus. de sepulch. viola. **G**eneralis enim consuetudo derogat legi
 l. venditor. §. si constat. ff. omnia predioz Ifallit si talis consuetudo fuerit
 contra legem diuinam. l. si. C. si contra ius vel vti. publi. **L**ex enim humana
 vel consuetudo potest ius diuinum distinguere. vt in glo. dicta. l. si. C. si con-
 tra ius vel vtilit. publi. super verbo generali. ibi. distinguere tamen potest
 lex humana legem diuinam. vt illud in ore duoz vel trium. x. videatis eaz
 sed non tollere ius diuinum vt hic et in dicta. l. si. **S**ecundo fallit si consue-
 tudo fuerit contra ius naturale. vt in §. sed naturalia. **T**ertio si fuerit cōtra
 ius gentium. l. omnes populi. ff. de iusti. et iure. et in §. singulorum. j. de reruz
 diuilio. **Q**uarto fallit si fuerit contra ecclesiasticaz libertatem. autent. cassa
 C. de sacrosancti. ecclesi. **Q**uinto si fuerit contra vtilitatem publicam. l. nec
 damno. fisco nec iuri contraria postulari oz. B. d. tota. l. C. de preci. impe.
 offer. c. i. **S**exto si lex derogat consuetudini separatim. vt in auteti. nauigia.
 C. de iur. **C**onsuetudo etiam ligat tutozem et minozem. l. sine herede. §. luci
 us. ff. de administra. tuto. et ibi per bar. **R**eliqua dic per Bal. et bar. in di-
 cta. l. de quibus. per Cy. in. l. prima. et super Rca. C. que sit longa consuetu.
 et p canonistas in. c. si. extra de vsue. **I**n glo. super verbo naturalia in fi.
Intellige qd ius naturale est immutabile quo ad sui totalitatē lz in certis
 casib' aliter obseruet. vt in glo. et ita tenet glo. in. c. a nobis ej. de decimis

No q' singulari dicit Barto.
 doctor n' alig ab opatore
 de iud' p' portat scarla

No q' q' generalis consuetudo
 q' legi fallit in d' m' m' m'
 casib' q' p' p' p'

Item

Item ea que ius ciuile tribuit iure naturali possunt mutari. vt est successio vel ius succedendi. s. cū aut. j. de capi. dimi. Item ea que sunt de necessitate a natura non mutant. sed bene ea que sunt de presūptione nature. vnde vt q. leo sit ferus et homo māuetus. l. pma. s. bestias. ff. de postu. et ibi p. bar.

Rubrica de iure personarū.

Continuari potest ex s. vltimo supra titulo proximo. sequit

Summa itaqz diuīsiō. ^{Ter. diuidit in sex partes.} **P**rimo ponit diuīsiō psonarū. **S**cdo diffinitio libertatis. ibi. et libertas. **T**ertio diffinitionem seruitutis. ibi. seruitus aut est. **Q**uarto quare dicuntur serui. ibi. serui aut. **Q**uinto quatin? quis efficiat seruus. ibi. serui aut. **S**exto ponunt differentie omniū liberorū. ibi. seruorū. **N**on sūmā qui procedit diffinitue et diuīsiue. **N**ota primo diuīsiōnem personarū scdo diffinitionē libertatis. tertio diffinitionem seruitutis. quarto q. serui dicuntur a seruando. non a seruiendo. **N**ota quarto q. pluribus modis quis efficiat seruus scz aut natiuitate aut captiuitate aut venditione. vt hic in ter. **E**fficiatur etiaqz quis seruus ppter contumaciam si super statu suo in iudicio vocatus fuerit et ibi iuratoriā vel fideiussoriā cautionem prestiterit et postea per annū contumax fuerit. **E**fficiatur etiam seruus ppter ingratitudinem. puta si libertus manumissus fuerit a domino et fuerit suo patrono ingratus. vt hic in glo. super ver. iure ciuili. **E**st etiam hic ratio fm Joh. fab. quia quilibet genitus ab episcopo vsqz ad subdiaconū dicitur seruus ecclesie. xx. q. si. ca. cū deus. **I**n glo. super ver. omnes homines. ibi. in singulari rem. **N**ota ex hac glo. q. pluralis oratio debet resolui in singularem qn in plurali sumpta non esset vera et non maneret in ppria significatione quod facit ad questionem. **P**one q. duo ceperūt ab ecclesia rem in emphiteosim vt post mortem eorum reuertatur illa res ad ecclesiam. nunquid vno mortuo res illius mortui debet reueri ad ecclesiam. **I**sta glo. facit q. sic. **S**pe. tenet q. non. sed mors ambozū est expectanda. **I**ta tenet in titu. locati. s. nunc vero aliquas. lx. et lxi. quod puto verius. licet Bar. videatur tenere contrarium in. l. si mihi et tycio. ff. de verborum obligatione. **N**az ista pluralis potest comprehendere vtrūqz membrū. et potest esse vera in plurali sumpta. **S**ic etiā econuerso singularis locutio resoluitur in pluralem. quod verum est nisi poneretur dictio collectiua. **F**acit ad statutum loquens in plurali

No q. q. pluribus modis quis efficiat seruus ut

plurali ut habeat locum in singulari. Verbi gr̃a. statutū dicit q̃ falsi testes
 scalentur. vnus falsus testis repitur certe ille cadit sub ista pena. l. ij. §. homi
 nes. ff. de vi. bo. rap. et ibi p̃ Bar. Similiter erit oīra statutum loquens in
 singulari. vendicat sibi locum in plurali. facit. l. iij. §. negotiū. ff. de nego. gest.
 ibi p̃ Bar. **I**n glo. verbi fm̃. ibi statu. libez̃ hec vera. licet aliquo aliter ha
 beatur pro libero ut in oīra°. in e. glo. ibi vel censito. **O**rit̃ aut̃ ascripticius
 et censitus. quia ascripticius est colonus ascriptus terre et capit medietate
 tem fructuū. **C**ensitus aut̃ dicit̃ colonus qui reddit annuū centum certū. ut
 notat in. l. ij. C. in q̃. cau. colo. censi. **I**n e. glo. ibi. quē admodū. hi aut̃ sūt li
 beri ut in hac glo. et p̃batur expresse in. c. ij. extra de iude. et sarra. q̃ autez̃
 dicit glo. q̃ possunt facere testam̃. vez̃ est inter suos. non aut̃ inter extrane
 os. ut. l. fi. C. ex quib⁹ cau. colo. censi. li. xi. **I**n ea. glo. ibi liberi sunt. quāq̃
 monachus magis seruus vocat̃ q̃ secularis. quod vez̃ est quo ad seruitia
 diuina. l. iij. di. c. multos ex ecclesiastica familia. **E**t q̃ possit monachus reo
 dere testimoniū. hoc vez̃ est cum auctoritate sui superioris alias non. ut in. c.
 p̃mo. de iura. calum. notat in. c. ex parte. ex. de postu. **I**n glo. super verbo
 libertas. ibi dic̃ q̃ hec verba ex qua etiā liberi. melius est dicere q̃ hec ver
 ba non sunt de diffinitione sed sit interpositio quēdaz̃. et expone vi. id est iu
 re gentium. et iure id est iure ciuili. ut etiam exponit glo. **I**n fine glo. sup
 verbo seruitus. Canoniste tamen dicunt q̃ seruitus habuit ortum ab ebrie
 tate. xxxv. dis. ca. sexto die bestie sūt create. x. sed intellige ibi seruitus. id est
 seruitium fm̃ iob. fabri **I**n glo. super verbo maior. ibi et si quid eorū. **E**t
 ista comprehendetur his versibus. ut liber seruus fiat sunt ista necesse. An
 nis viginti iuuenem qui venditur ere. **E**t precio iuuenem qui venditur par
 ticipare. **R**ursus eum seruū cui venditur esse putare. **E**t p̃p̃iam scire quo
 venit participare **I**n eadem glo. in fi. **D**istingue glo. **P**e. dixit q̃ opinio
 glo. est verior de iure. sed alia equior videlicet q̃ pater vel affinis potest re
 dimere pro precio hunc hominem qui se vendit et certe si restituat precium
 certe iste efficit̃ liber. argl. l. p̃me. C. de patri. qui fili. di. 7. l. p̃ma. ff. de p̃uil.
 credi. **¶** sequit̃ l. ca. de ingenuis

no qual dicit ascripticius
et censitus

¶ Canoniste tunc dicit q̃ sunt
habuit ortu ab ebrietate

Rubrica de ingenuis.

Glo. nō continuat qz̃ continuatio videt̃ clara. **L**iberor̃z̃ enī alij ingenui alij
 libertini. ingenui autē digniores sunt ex quo semper liberi sunt. ideo de ip̃is
 premittitur. **¶** sequitur **D**igz̃.

Ingenuus est is qui. Ex matre libera tpe natiuitatis aut tpe co-
ceptionis aut medio tempore natus est nec
piudicat ingenuo si de facto manumissus sit. hoc. d. to. ti. **N**ota primo ex
hoc tex. quis dicat ingenuus. Secundo nota qd partus sequit ventrem. dcoz.
. l. partu ancille matris sequi conditionem. C. de rei vendi. Item qd calamitas
matris non debet nocere filio et sic macula parentu non nocet filijs. Hinc
est qd dicit qd filius no portabit iniquitatem patris. Illud tamen fallit in
crimine lese maiestatis. l. quisquis. C. ad. l. iuli. maiest. Item qd ad hoc qd
filius dicatur liber sufficit matrem aliquo tempore fuisse liberaz quo partus
in vtero fuit. scz vel tempore conceptionis vel tempore natiuitatis vel tem-
pore intermedio. **R**atione vide fm doct. quare magis partus sequit ma-
trem quo ad statum et conditionem qz patrem quia mater semper certa est
pater vero incertus aliquando. l. quia semper mater certa est. ff. de in ius vo-
can. sed hec ratio non placet quia sic partus quo ad omnia deberet sequi
ventrem quod falsum est quia quo ad honores non sequitur nec quo ad
domicilium vt in hac glo. super verbo sufficit. Item pater etiam semper cer-
tus est de iure quia ille pater est quem nupcie demonstrant vel qui vicinis
scientibus habitauit cum muliere. d. l. qz. et. l. si vicinis vel alijs. C. de nup.
Inde Jo. fabri ponit aliam rationem qd ideo partus sequitur ventrem ex
quo coadunatus est in ventre seu vtero et reuiuiscit in vtero et fomentum
ab eo capit quemadmoduz dicimus de arboze que sequitur fundum ex ra-
dice. l. adeo. ff. de adquir. rer. do. Et ista ratio laborat eodez morbo. vnde
alia est melior ratio quam dominus Bar. de casteto dedit in. l. partum alt.
quia libertas summe fauorabilis est. l. cum inter veteres dubitabatur. C.
de fideic. liber. et. l. libertas. ff. de regl. iur. Ergo debem' capere conditio-
nem eius que magis potest prodesse ad libertatem sed illa est conditio ma-
tris. quia apud ea partus est a tempore conceptionis vsqz ad tempus na-
tiuitatis inclusiue et apud patre non est nisi tempore conceptionis. Finaliter
nota ex hoc tex. ad quod semper allegatur qd ea que de facto fiunt no sor-
tiuntur effectum iuris. **I**n glo. prima in fine. **D**ic. est tamen dare alium
casum in quo quis nascitur ingenuus ex duobus seruis. vt. l. cum inter vete-
res. C. de fideic. liber. vnde si relinquatur partui qui in vtero est libertas
quia tunc non inspicit conditio generantiu quod facit in argl. si concedant
represalie ostra homines alicuius ciuitatis. vel etiam si homines alicuius ci-
uitatis ponunt in banno qd illi qui sunt in vtero no afficiantur per huiusmo-
di represalias vel bannu. Ita notat Bal. in dicta. l. cum inter. Sed hic que-
ro de questione de ponte. **P**one. ego et tu habemus seruos. quilibet vnum
ego dico ad seruū meum vade ad pontem et si obuiaueris seruo esto liber
Tu dixisti ad seruū tuū. vade ad pontem. et si obuiaueris libero. esto liber
et isti

lo qd roem quae pte magis seq
ventrem quae ptem et d. p. m.
q. h. ratio non placet in v. ca.

no qd quod e. p. et q. p. et
et d. p. et d. p. et d. p. et d. p. et

no qd roem qo. fa. qz pte pte v. ca.

Bar. de ca. pte qd melior ratio
quae pte sequit matrem

fm. no. et qd tex. ad quod
sep. all. q. ca. qd de pte pte

et isti vadunt ad pontem et inuicem obuiauerunt. **M**odo querit quis eorum
erit liber. et fm opi. eorum qui dicunt eodem momento impleri et esse liberum
vterque erit liber. **B**art. in l. aretusa. ff. de statu ho. post dñm suū quē ibi re/
fert dicit qd seruus meus est liber et non tuus. de quo dicit ut ibi p eum et de
alijs questionib⁹ de ponte. vide glo. xxii. q. pma. c. cū renunciat. **I**n glo.
super verbo nihilomin⁹. ibi. l. si. **S**olutio ibi partus sequit⁹ ventrem et mater
sequit⁹ virum et sic partus etiam virum in odium domini qui erat destinatus
ad opera publica ut ibi. **I**n e. glo. ibi. et nisi in murilegulo. **E**t vocant⁹ muri/
leguli qd colligunt murices id est tales vermes ex quor⁹ sanguine tingeba/
tur purpura et vestis imperialis. ut. l. hic allegl. C. de murile. li. xi. **I**n glo.
super verbo natalib⁹ in fi. **N**ota ex hac glo. qd natiuitas alicui⁹ probatur p
lib⁹ natalium. 2 cor. autem. l. si dicat⁹ testis. C. de testi. **S**ed pōt pbari na/
tiuitas p inspectionē corporis. l. si minor. xxv. annis aspectu. ff. de minori. **I**
Item pbarur per testes. l. cū de. etate. ff. de pbaci. inter quos testes admit/
tit⁹ pater et mater. l. etiam matris pfessio filior⁹ recipitur. ff. de proba. **S**ed
Inno. dicit qd talis probatio solūmodo inducit presumptionē. in. c. cum di/
lectus. extra de accu. **S**imiliter pater et mater admittuntur in causa matr/
moniali ppter suspicionē diuiciarum honoris vel potentie. c. super eo. ij. e.
de testi. **A**lias aut non admittunt⁹. l. parentes et liberi. C. de testi. **I**n glo.
si. ibi passus est se vendi. **E**t facit iste tex. in ar. qd ad probandum quem esse
notarium non sufficit pbarē eū confecisse iustia. **I**dem notat bar. in. l. he/
renni. ff. de decurio. **S**ed cōtrariū tenet **I**nno. in. c. pmo. extra de fi. instru.
Et idem bar. in. l. barbarius. ff. de offi. preto. et est text. apertus in. si vero
ster. in autē. de tabell. facit. ij. in argl. qd si aliq⁹ faceret treugā de hinc ad
annum. finito anno non dicitur bellum quod sequitur **P**etr⁹ et **D**yn licet
Jo. fabri teneat cōtrarium. quia treuge etia⁹ fiunt ne fiat bellum. facit. iij.
in argl. qd petendo absolutionem non videtur quis fateri se esse excōmuni/
catum. et hoc sequitur **I**nnoc. in. c. cum dilectus. de ordi. cogniti. **S**ed bern⁹
contra in. c. cum venerabilem. extra de electi. super verbo postulauerit. **S**ed
possunt concordari aut quis petit se simpliciter absolui et procedit opinio
Bernar. aut ad cautelaz vel negat se esse excōmunicatū. sed dicit si sum ex/
cōmunicatus peto absolui et procedit opinio **I**nnoc. et facit quod notat
Bar. in. l. non vtiq⁹. ff. de excep. in glo. in. l. siquidem. C. de excep.

no qd dicitur murileguli

no qd quatuor pba natiuitatis anno

¶ **I**tem finalis dicit **I**nno. qd iste p
solūmodo inducit p̄sūptiōem

Sequit⁹ l. c. de libertinis.

Rubrica de libertinis.

Continuatio clara est. ideo nō indiget continuatione. Sed potest dici **N**az post q̄ visum est de ingenuis quod est vnū genus sed qz est aliud gen⁹ hominū qz libertioz. sequit^r ergo de his videre.

Libertini sunt. **D**ividit^r iste titulus in tres partes. primo declarat qui sunt libertini. et quid manumissio. et vnde habuit ortū. scdo q̄tin⁹ inducit manu⁹. tertio q̄tuplex est stat⁹ libertioz. scda ibi. multis aut modis. tertia ibi. libertioz aut. non sūmat^r. **N**ota pmo ex hoc tex qui sūt libertini. scdo quid sit manumissio. **T**ertio ibi. manu et potestate q̄ ille qui est sub dominio alicui⁹ dicit^r esse sub manu et potestate eius quod facit in argumenti. **P**one vendo tibi domū vt sub manu et potestate tua remaneat vt si tu locas hanc domū alteri adhuc dicit^r esse sub manu tua. fac. l. nō sola. ff. locati. **Q**uarto ibi. cū seruit^r incognita. q̄ p̄uatio p̄supponit habitū. 2. cor. l. manumissiones. ff. de iusti. et iur. l. x. de ver. ob. que ad hoc sp̄ al legat^r. quod vez est si p̄uatio ponat^r a legitimo latore qui p̄prie loq̄ debet. l. si. ff. si cer. pe. **I**tem si ponat^r ab eo ex cui⁹ ptate dependet. l. si mihi et tibi. ff. de in legat. ff. de le. pri. secus si dependet a volūate alterius. l. non vtiqz. ff. de excep. et de isto p̄ bar. et angl. in. d. l. x. **I**tem in multis aut modis. p̄les. modos manumissionis. inter quos nota q̄ manumissio pōt fieri in ecclesia et hoc ideo quia manumissio est actus pius quēadmodū est matrimoniū et legitimatio et similes. quia omnes tales possunt fieri in ecclesia. vt hic et in aut. quib⁹ mo. na. effi. legi. s. quanto. coll. vi. **A**lii aut tractus non p̄i nō possūt fieri in ecclesia. c. decet. de immu. eccle. vel alta. li. vi. **F**allit vbi nō potest quis tute exire ecclesiam. l. presenti. s. sin autē. alias. cū aut. **E**. de his qui ad eccle. confugiūt. **E**t de isto latius in. l. nemo apostolor. **E**. de sacrosan. eccle. **I**tem in s. serui vero. q̄ manumissio potest fieri in quocūqz loco etiam iudice non sedente pro tribunali. **I**tem si. in s. libertioz. triplicem statum libertioz quod est vez olim. hodie autem omnes efficiunt^r ciues romani per manumissionem. **A**liqui enī erant vltra ciues romanos libertini latini. **A**lii erant deditici qui differunt inter se vt in his metris continetur. **L**iber erit vnus sed seruus morte latinus. **N**ec dediticius cum nece liber erat. **I**n glo. super verbo. iusta. **P**ro ista glo. expedienda opponitur. **N**az hic dicitur q̄ libertini manumittūt^r ex iusta seruitute quia contrarioz eadem est disciplina. vt. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris circa principium. si ergo fuit iusta seruitus ergo manumissio fuit iniusta. **I**n glo. super verbo datio in fine. **P**rima solutio glo. per quā exponitur datio. i. detexio melior est et illam

Item q̄ q̄ manumissio est actus pius. quēadmodū est matrimonio et legitimatio 2 filia

et illaz sequit glo in l. manumissionis hic all. in glo. Jo. fa. dicit q datio ex-
ponit id est remissio seruitutis ex qua remissione creatur libertas et in idez
incidit **I**n glo. sup verbo modis. Et sūt alij modi manumissionis. vñ pzi-
mus. si seruus vindicet necem dñi scōs si accuset fabricatores false monete
Item si accusat raptōres virginū et sanctemonialiū. **I**tem si accusat trāsfu-
gatores a militia. **E**. p. qui cau. serui acci. premi. liberti. p. tot. **I**tem est ali-
casus scz si seruus efficitur clericus non cōtradiciente dño. autenti. si seruus
sciente. **E**. de epis. et cleri. **I**n glo. super ver. trāfitu. in fi. **N**ota ex ista glo.
q ea que fiunt voluntarie iurisdictionis possunt exerceri in quocunq loco
et iudice stante. **S**ecus in his qui sunt litigiose iurisdictionis vel cōtentiose
de quo in l. nec quicqz. ff. de plano. ff. de offi. p. cons. et lega. et in dicta. l. a p-
cedente. alleg. in glo. notat bar. in extrauagl. ad repmenda. sup verbo de
plano. **I**n glo. sup verbo libertinus in fi. **H**ec glo. ergo vult q libertini re-
uocent in seruitutē ppter offensā. hoc est qñ patronus iura patronat⁹ remi-
sit. vt in pmo hic all. in glo. **S**ecus si non remisit quia tunc ex leui culpa in
faciendo reuocat ad seruitutem sed non ex leui culpa in non faciendo. ita
notat in l. h. **E**. de liber. et eo. libe. **I**n glo. sup ver. discrimine. ibi. l. qui in
vtero. **I**lla lex facit in ar. pone statuto ciuitatis cauet q quicunqz repperit
lupum habebit quinqz solidos. aliquis cepit lupaz. hec habuit sex lupos in
corpore. an pro quolibet debet habere qñqz solidos. videt q sic. per illaz. l.
Contrariū tñ est vepz qz q habeat p iam nato hoc est q est ad sui cōmo-
dum non alterius sed hic est comodum alterius. facit. l. sed adoes. ff. si quis
ff. locati. **I**n glo. sup verbo additis. **S**ed notandū est vt glo. hic sentit
super verbo altericatōnes. q aliquā aliqua ciuitas olim deducebat ad extre-
mū p guerras et timore destructionis illa ciuitas se reddebat sine pacto. et
tunc omnes homines de tali ciuitate serui efficiebant tpe vite sue. post mor-
tem autem erant liberi. qd hodie vt in francia. si ciuitas talis se daret nun-
quid homines talis ciuitatis possunt interfici. certe nō possent interfici ex q
retinent libertatem ergo et vitam retinere debent. **I**sti tñ sic se dantes pos-
sunt apponere pacta que seruanda sunt maxime si apponatur iuramentū. l.
si quis maior. **E**. de transad. que pacta possūt poni in duello nec potest al-
legari metus quia hec pacta sūt facta ratione victorie. l. si seruus. et ibi glo.
ff. de nego. gesti. **D**uellū aut de iure canonico non pmittitur. de cleri. pug.
in duell. c. pmo. et ibi p Jo. an. **N**ec etiā de iure civili. vt. l. pma. **E**. de gladia.
li. xi. **C**ōsuetudo tñ pmittit rōe veritatis et in defectū pbationis et ppter in-
nocentiā purgandā. scōo p experimento armigere virtutis l. qua actione
ff. si quis in colludatione. ff. ad. l. acqui. tertio ratiōe publice salutis et istud
est laudabile. et istud pmittit de iure digestoz. ff. de postu. l. pma. ff. bestias
et de isto duello vide in autē. de pace tenen. col. x. ij. q. iij. ca. monomachia
notat p voc. **E**. de de iudicia liber. tollen. sup Rca. sequit Rca.

No q sunt alij modi mani-
missionis et quos vi.

No q duellū nō pmittit nec
de iure Canon. nec de Civil.
Consuetudo tñ pmittit rōe
veritatis et in defectū pbationis
et ppter innocentiam purgandā
et de isto duello vide in autē. de pace tenen. col. x. ij. q. iij. ca. monomachia

Rubrica Qui et ex quibus causis manumittere non possunt.

Continuat ad precedentes in hunc modum. Visum est supra titulo primo qd libertini sunt illi qui ex iusta seruitute manumissi sunt. vtz quia non semper licet manumittere. ideo sequitur quibus causis manumittere non licet.

Non tamen cuiqz. Diuiditur in tres partes. primo ponit casus in quo non licet manumittere. scdo alius in quo olim non licebat. ibi eadez lege eliascentia. tertio corrigi iste scds casus ibi cum ei i certus modus. **P**rima pars hoc intendit. In fraudem creditorum non licet aliquem manumittere nisi testator vnũ seruũ sibi necessariũ heredem fecerit et manumiserit cuius nomine res hereditarie vendantur vt creditoribus satisfiat. **D**icitur aut in fraudem manumissus qui consilio et euentu fraudis manumissus est hoc d. **N**ota primo qd non licet dño manumittere seruos suos in fraudem creditorum. dcoz. l. si mortis. ff. qui et a quibus. **S**cdo nota in verisimili. licet aut qd dño qui soluendo non est licitum e vnũ seruũ manumittere si eum heredem instituerit. **I**tem ibi egentes homines. qd paupertas potest. **Q**uarto nota ibi satisfactor. qd iniuria est defuncto seu scandalum si heredes non habeat. **I**nterest enim defuncti vt habeat heredem. l. et qz. ff. de inter. ad. **I**tem ibi. ne iniuria. ad quod semper al. qd defunctus non debet affici iniuria qd facit contra istos qui funera mortuorum arstant ne dent sepulture. **I**tem in versic. idem iuris est. qd seruus heres instituitur efficitur liber. ratio est quia non est verisimile x. vt in tex. quẽ tex. nota. qz ad hoc allegat qd qd vult sequei vult et antecedens sine quo sequei stare non posset. dcoz. l. ij. ff. de iurisd. om. iudic. **I**tem in s. in fraudem aut creditorum. qd ad fraudem presumendum in manumissione requiritur intentio fraudandi et euentus fraudis. **I**n i. d. sepe enim qd plerumqz homines credunt se plus habere qz habent et ad hoc al. **I**n glo. sup. verbo. nihil agit. in fine. **N**ota ex hac glo. qd licet faciens contra legem vel statutum in preiudicium tertij. tertio non preiudicat sibi tñ preiudicat. et sic limitat. l. non dubium. C. de legi. vbi dicit qd id quod contra legem fit p infecto habet. **E**t sic nota qd haberet locũ pena imposita. si quis faceret contra legem vel statutum. vt est glo. notabilis in. l. ij. C. de epil. audi. de quo p bar. in. l. si quis legatum. ff. ad. l. falci. **N**ec obstat huic tex. l. si sciens. in. fi. ff. de contrahen. emp. vbi alienatio facta in fraudem creditorum tenet licet reuocet. qz ibi loquitur in alienatione aliarum rerum hic in datione libertatis qd difficilius reuocatur. immo semel data amplius non reuocatur. vt i. eo s. semel aut in glo

Item nota qd si quis sic instituit efficitur liber et tunc potest

Item nota qd si quis ad fraudem preiudicium manumissus

no q' quid iur q' duo fuerit
fuit institut' i testamento
Aut fit instituan' n' appact
quo est p'm' noiat' n' q'o

In glo. super verbo seruū suū. ibi l. p'ma. in p'ncipio. **P**z si duo fuerint simul
instituti in testamento p'sumit' p'rim' manumissus ex ordine noiationis. l. q'
soluendo. ff. de heredi. insti. quod vez est nisi sc'de noiat' essz minoris
precij vt. l. si quis habens. ff. qui et a quib'. **E**i aut' simul instituant' nec appa-
ret quis est p'rim' nominat' nec quis melior viciat' institutio ratione incer-
titudinis. l. qui soluendo nō erat. ff. de here. insti. **I**n glo. sup. ver. egen-
tes. in fi. **E**y. tamen in. l. si quis ad declinandū. C. de epis. et cler. vbi aliqui
habent istam glo. sup. verbo pauperior. dicit. **A** tali p'desse libera nos dñe
Dic ergo q' fauē paupertati quantū ad manumissionē vt hic. **I**tem q'n-
tum ad relicta paupibus p'sonis licet incertis. l. id quod paupibus. C. de
epil et cle. **I**tem quantū ad legatū annuū. nam si pauperi sit factū intelligi-
tur factū tñ quo ad alimenta. secus si diuiti. s. si in annos. hic in glo. allegi.
Item quo ad penam extraordinariā multāz vel collectā persoluendam
in ciuitate. nam paup minus soluet qz diues. l. illicitas. s. i. ff. de offi. preto.
Nocet tamen paupertas p'mo quo ad penam corpalem. qz qui non habz
in bonis luet in corpore l. si quis id quod. s. in seruos ff. de iur. om. iudiciū.
Ite quo ad admissionē tutele. qz pauper nō admittitur. vt in. l. spadonem.
s. si. ff. de excu. tuto. **I**tem quo ad honores. qz diues cicius eligitur in decu-
rionem seu m'gr' m'ciuiū qz paup. l. ad subeundū. C. de decuri. li. x. **I**tez quo
ad fidez quia plus creditur diuiti qz pauperi. s. p'mo in ar. teni. de testi. col.
vñ. quod vez nisi fides paupis esset approbata morib'. l. scire oportet. s. si.
ff. de excu. tuto. que ad hoc allegat' q' boni mores plus qz diuicie operant'
In glo. super ver. impediri. in fi. **Q**uibus aut' casibus p'sumit' alienatio
facta in fraudem creditor. vide bar. in. l. si post stractū. ff. de donati. et q'li-
ter p'bet' fraus vide bar. in. l. si quis cū haberet. ff. qui in frau. credi. q' dicez
in. s. si quis in fraudez. i. de acti. **I**n glo. sup. verbo sepe eni. ibi. l. quisquis
que lex ad hoc allegat' q' quilibz p'sumit' scire vires sui p'rimonij. **D**y. sol-
uit q' b' ē vez in hōib' diligētib' aliud in alijs **S**alice. alit' soluit q' illud est
vez in rebus immobilib'. sec' in rebus mobilib' **C**ōmūnis solutio est q' in
stractu inter viuos quilibet p'sumit' scire vires sui p'rimonij. vt in dicta. l.
quisquis. secus in vltima voluntate ppter turbationem mortis. ar. l. ac con-
sultissima. s. at cū humana fragilitas. C. qui test. facere possunt vel nō. **P**ri-
mū tñ dictum fallit in tribus casibus. **P**rimo qñ quis adquisiuit bona de
nouo. qz nō p'sumit' scire vires illoz. l. qui nondū cert'. C. de here. vel acti.
ven. **S**ecūs casus si quis habet bona mobilia in longinquis partibus et
sup. mare. l. q' in frau. creditor. ff. q' et a quib'. **T**ertio si decept' ē vltra dimi-
diā iusti precij. vt in. g. d. l. quisquis. et de isto latius p' Bar. in autē. sed cū
testator. C. ad l. falsi. **I**n glo. sup. d. ofilio **N**ota ex ista glo. quē obligari
ex ofilio fraudulento. et de isto dicez latius. i. de obli. que ex delicti. nal. in. s.
at vbi ope meū.

no q' q' quilibz te' et p'su' s'nd
vires sui p'rimonij solutio

no q' q' p' d'm fallit i. i. b' g' m' l

no q' quē obligat' ex ofilio
fraudulento

Rubrica Qui et ex quibus causis manumittere non possunt.

Continuat ad precedentez in hunc modum. **V**isum est supra titulo primo qd libertini sunt illi qui ex iusta seruitute manumissi sūt. vtz quia non semp licet manumittere. ideo sequit quibus causis manumittere non licet.

Non tamen cuiqz. **D**iuidit in tres partes. primo ponit casus in quo non licet manumittere. scdo alius in quo olim non licebat. ibi eadez lege eliascentia. tertio corrigi iste scds casus. ibi cum ei i certus modus. **P**rima pars hoc intendit. **I**n fraudem creditoz nō licet aliquē manumittere nisi testator vnū seruū sibi necessariū heredem fecerit et manumiserit cui? nomine res hereditarie vendant vt creditoz satisfiat. **D**icit aut in fraudē manumissus qui osilio et euentu fraudis manumissus est hoc d. **N**ota primo qd nō licet dño manumittē seruos suos in fraudem creditoz. 3cor. l. si mortis. ff. qui et a quibus. **S**cdo nota in verfic. licz aut qd dño qui soluendo nō est licitū ē vnū seruū manumittere si eū heredem instituerit. **I**tem ibi egentes homines. qd paupitas potest. **Q**uarto nota ibi satisfactor. qd iniuria est defuncto seu scandalum si heredes nō habeat. **I**nterest eni defuncti vt habeat heredem. l. et qz. ff. de inter. ad. **I**tem ibi. ne iniuria. ad quod semp all. qd defunctus nō debet affici iniuria qd facit oīra istos qui funera mortuoz arestant ne dent sepulture. **I**tem in verfic. idem iuris est. qd seruus heres instituitur efficitur liber. ratio est quia nō est verisimile qd. vt in tex. quē tex. nota. qz ad hoc allegat qd q vult oseques vult et antecedens sine quo oseques stare non posset. 3cor. l. ij. ff. de iurisd. om. iudic. **I**tem in §. in fraudem aut creditoz. qd ad fraudem presumen dū in manumissione requirit intentio fraudandi et euentus fraudis. **I**tem in §. sepe eni qd plerūqz homines credunt se plus habē qz habent et ad hoc all. **I**n glo. sup verbo. nihil agit. in fine. **N**ota ex hac glo. qd licet faciens oīra dūtra legem vel statutum in pīudicium tertij. tertio nō pīudicat sibi tñ pīudicat. et sic limitat. l. nō dubium. C. de legi. vbi dicit qd id quod oīra legem sit p infecto habet. **E**t sic nota qd haberet locū pena imposita. si quis faceret oīra legem vel statutū. vt est glo. notabilis in l. ij. C. de episc. audi. de quo p bar. in l. si quis legatū. ff. ad. l. falci. **N**ec obstat huic tex. l. si sciens. in fi. ff. de oīrahen. emp. vbi alienatio facta in fraudē creditoz tenet licet reuocet. qz ibi loquit in alienatione aliap rez hic in datione libertatis qd difficili? reuocat. immo semel data ampli? nō reuocat. vt qd eo §. semel aut in glo.

Item nō h. qd fūm qd instituitur efficitur liber?
et tex post 303

Item nō h. qd dñs dñi ad fraudē pīudicij
sumat d manumissioe

In glo. super verbo seruū suū. ibi l. pma. in principio. **P**z si duo fuerint simul instituti in testamento psumit primus manumissus ex ordine noiationis. l. q. soluendo. ff. de heredi. insti. quod vcz est nisi scds noiatuſ esset minoris pceſij vt. l. si quis habens. ff. qui et a quibz. **E**i aut simul instituunt nec apparet quis est primus nominatus nec quis melior viciat institutio ratione incertitudinis. l. qui soluendo nō erat. ff. de here. insti. **I**n glo. sup. ver. egen. habent istam glo. sup. verbo pauperior. dicit. **T**ali pdesse libera nos dñe Dic ergo qd fauē paupertati quantū ad manumissionē vt hic. **I**tem qñ tum ad relicta paupibus psonis licet incertis. l. id quod paupibus. C. de rpiſ et cle. **I**tem quantū ad legatū annuū. nam si pauperi sit factū intelligitur factū tñ quo ad alimenta. secus si diuiti. s. si in annos. hic in glo. allegi. **I**tem quo ad penam extraordinariā multaz vel collectam persolueſdam in ciuitate. nam paup minus soluet qz diues. l. illicitas. s. i. ff. de offi. preto. **N**ocet tamen paupertas pmo quo ad penam corpalem. qz qui non habz in bonis luet in corpore l. si quis id quod. s. in seruos. ff. de iur. om. iudiciū. **I**te quo ad admiſſionē tutele. qz pauper nō admiſſitur. vt in. l. spadonem. s. i. ff. de ex. tuto. **I**tem quo ad honores. qz diues cicius eligitur in decurionem seu ingmiciuiū qz paup. l. ad subeundū. C. de decuri. li. x. **I**tez quo ad fidez quia plus creditur diuiti qz pauperi. s. pmo in ar. tenti. de testi. col. vii. quod vcz nisi fides paupis esset approbata moribz. l. scire oportet. s. si. ff. de ex. tuto. que ad hoc allegat. qd boni mores plus qz diuicie operantur. **I**n glo. super ver. impediri. in si. **Q**uibus aut casibus psumit alienatio facta in fraudem creditoz. vide bar. in. l. si post tractū. ff. de donati. et qñ ter pbet fraus vide bar. in. l. si quis cū haberet. ff. qui in frau. credi. q. diceſt in. s. si quis in fraudez. i. de adi. **I**n glo. sup. verbo sepe eni. ibi. l. quisquis que lex ad hoc allegat qd quilibz psumit scire vires sui pñmonij. **D**y. soluit qd ē vcz in hōibz diligētibz aliud in alijs. **S**alice. alie soluit qd illud est vcz in rebus immobilibz. secus in rebus mobilibz. **C**ōmūis solutio est qd in tractu inter viuos quilibet psumit scire vires sui pñmonij. vt in dicta. l. quisquis. secus in vltima voluntate ppter turbationem mortis. ar. l. ac conſultissima. s. at cū humana fragilitas. C. qui test. facere possunt vel nō. **P**rimū tñ dictum fallit in tribus casibus. **P**rimo qñ quis adquisiuit bona de nouo. qz nō psumit scire vires illoz. l. qui non dū certus. C. de here. vel adi. ven. **S**cdus casus si quis habet bona mobilia in longinquis partibus et sup. mare. l. q. in frau. creditoz. ff. q. et a quibz. **T**ertio si deceptus ē vltra dimidia iusti pceſij. vt in. g. d. l. quisquis. et de isto latius p. **B**ar. in autē. sed cū testator. C. ad. l. falli. **I**n glo. sup. v. ofilio. **N**ota ex ista glo. quē obligari ex ofilio fraudulento. et de isto diceſt latius. i. de obli. que ex delicti. naſ. in. s. sequit. **E**adē lege

nō q. quid iur. qd duo fuerint
tit. instituti in testamento
aut sit institutus n. apparet
quis est primus nominatus n. qd

nō q. q. quilibz te. et pñm. s. scire
vires sui pñmonij solutio

nō q. q. pñm. fallit. i. tñm.

nō q. quē obligat ex ofilio
fraudulento

12 q q 10. fa. ponit q^{or} d^{ignitas}

deleri de corpore statutoz. facit. c. nouit. de senten. excō. notat Bar. in aut.
cassa et irrita. C. de sacrosanct. ecclē. **S**ecūdo nota ex eodem x. q. inuidia est
tollenda. vocat aut inuidia p quam tibi nihil adest et alteri pdest. quod
facit in argl. **P**one q tu habes fontem in fundo tuo tibi inutilez. ego volo
ducere riuulū ex illo fonte ad pratū meū q possum. vt hic et in. l. h. s. ff. de
aqua pluui. arcen. **E**t fm hoc ponit hic Jo. fa. quatuor regulas. **P**rima iā
dicta est. quam intellige si te nō leuat. quia tunc possum facere in tuo quod
mihi prodest et tibi non nocet. secus si id te lederet. l. aquam. C. de seruit.
et aqua. **S**ecūda regula q quis nō potest facere in suo quod sibi non pdest
et alteri nocet. immo tenetur de dolo si animo nocendi hoc faciat. l. pma s.
deniqz. ff. de aqua plu. ar. **T**ertia regula est q quis nō potest facere in suo
quod sibi non prodest et alteri nocet etiam ad vtilitatem tertij. l. virilis s. si
adierit hereditatē. ff. de lega. prest. **E**t hoc si faciat animo nocendi. qz ani
mus nō presumitur. l. nō videtur. ff. de re. iudi. vnde qui dolum allegat vo
lum probare debet. l. eum qui. ff. de proba. **Q**uarta regula est q quis com
pellitur facere quod alteri prodest et sibi non nocet si tamen precessit con
tractus ex quo agi possit. l. in creditore qui pignus t. ff. de euidio. **F**ina
liter nota ex hoc tex. q bonū est argl. de contractibus ad vltimas volunta
tes. sic etiam bonū est argl. de iudicijs ad vltimas voluntates. vt. l. non est
miz. ff. de pigno. acti. **N**ota tamen vnū quod dicit glo. j. de obliga. que ex
q. i. delict. nas. in pncipio. q iudex dubitās iudicādo circa hāc. l. fusiā caninā
magis punitur qz dubitans circa. l. gallus. ff. de libe. et postu. **I**n glo. fil.
in fine cum queritur. an bonum est argumentum de contractu ad vltimam
voluntatem. **D**icatis sic. aut est idemptitas rationis in vno sicut in alio et
valet argumentum vt hic et in. l. si seruū filij s. eum qui cyrographum. ff.
de legatis primo. aut est maior ratio in vltima voluntate qz in contractu
et valet negatiue de vltima voluntate ad contractum. et affirmatiue de cō
tractu ad vltimas voluntates. l. fina. C. de legl. **A**ut est maior ratio in con
tractu. et valet negatiue de contractu ad vltimam voluntatem. et affirma
tiue de vltima voluntate ad contractum. l. pactum. ff. de pactis. **I**n dubio
autem semper est leuior interpretatio pro vltima voluntate fauore eius. l.
cum in testamento. ff. de re. dubi. quemadmodum alia multa sunt specialia
in quibus transfertur dominium in vltima voluntate sine traditione. l. a ty
cio. ff. de furtis. quod secus est in contractibus. l. traditionibus. C. de pact
Et hec de Rca.

An bonū est argumentū de contractu
ad vltimam voluntatem qz pnt h

Sequit Rca. de his qui sui vel alieni iuris sunt.

Rubrica. Qui sunt sui vel alieni iuris.
Continuatio p[er] et p[ri]ncipio nigri. Nam postq[ua]m visum est de vna diuisione
iuris p[er]sonar[um]. sequit[ur] modo videre de alia diuisione. // sequit[ur] Nig[er]

Sequit[ur] de iure p[er]sonar[um]. Diuiditur in sex partes. Primo ponit[ur]
tertio alia ibi rursus. quarto prosecutio sec[un]di mem[br]i p[ri]me diuisionis. ibi
videam[us]. q[ua]nto declaratio o[mn]ice p[ar]tis ibi in p[ar]te d[omi]n[or]um. sexto multiplex
restrictio o[mn]ice p[ar]tis. ibi. sed hoc tempore. Non summat[ur]. quia p[re]cedit di-
uisione. Nota hic duas diuisiones p[er]sonar[um]. **I**tem nota ibi nam si agnoue-
rimus q[uo]d contrarior[um] est eadem disciplina et ad quod allegat[ur]. et hoc v[er]o re-
spectu cognitionis. secus quo ad effectus. quia contrarior[um] contrarij sunt effe-
ctus. l. qui accusare. ff. de accusa. de quo latius in l. qui p[ri]mo nomine. §. Ite[m]
queritur. ff. de procurat[ur]. **I**tem nota ibi quodcunq[ue] q[uo]d quicquid seruus
adquirat domino acquirit. **Q**uarto nota ibi. sed hoc t[em]p[or]e. q[uo]d olim licebat
domino seruos suos impune occidere. nam hodie hoc est prohibitum. ita
enim punitur dominus qui occidit seru[um] suu[m] propriu[m] sicut qui occidit alie-
num. hoc v[er]o quo ad penam corporalem et criminalem. secus quo ad ciui-
lem. vt in glo. super ver. alienum. **I**tem nota ibi. sed etiam maior ibi. veni-
dere. q[uo]d licet q[ui]s regularit[er] n[on] opellat vend[er]e nec em[er]e vt. l. nec em[er]e. C. de iure
deli. tamen hic compellitur in odium seruicie ip[s]ius domini. Sic etiam pater
nimis seuerus in filium eu[m] emancipare cogitur. l. si lenones. C. de episcopa.
audien. **I**tem ibi expedit. q[uo]d reipublice interest ne quis re sua male vta-
tur. **F**inaliter nota in verbo d[omi]n[or]um. q[uo]d iuste deprecantib[us] non est denegand[us]
assensus. Hinc est q[uo]d ecclesia nunq[ua]m claudit gremium redeu[n]ti. epistola inter
claras. C. de sum. tri. et fide catho. **I**n glo. super verbo quodcunq[ue] ibi te-
netur reddere. Tu tene p[ri]ma solutione. q[uo]d quicquid seruus iuste acquirit.
adquirat d[omi]no. de quo per Bar. in dicta. l. q[uo]d seruus. al[ia] in glo. Licet Jo. fa-
dicat q[uo]d id quod seruus iniuste acquirit n[on] acquirit domino. sic etia[m] filius
quod acquirit iuste acquirit patri. sed non illud q[uo]d acquirit iniuste vt per
vsuram. de quo per glo. et Bar. in l. cum oportet. de bo. q[ui] libe. eo[rum]. quod
facit in argl. q[uo]d quando rectores vniuersitatum vel scolares iurant seruare
statuta. intelligit[ur] de statutis licitis et honestis. de quo hodie est casus in. c.
primo de iureiuran. libro. vi. **I**n glo. super verbo cognita. in fine. Nota
ex hac glo. q[uo]d licet domino aliquant[um] castigare seruos suos. Sic etia[m] vsu-
fructuarius seru[um] potest corrigere. dum tamen non remanent cicatrices. l.
locum. §. ex eo. ff. de vsufructu. Sic et merito seruos totales corrigere licet.
dum t[ame]n

Mo q[uo]d olim licebat d[omi]no suos
seruos impune occide[re] q[uo]d h[oc] est
prohibitum

Mo q[uo]d appellat[ur] quis vend[er]e et em[er]e

Mo licet d[omi]no aliquant[um] castigare
seruos suos

dum tamen nō remanent cicatrices. l. si ostante. § si maritus. ff. soluto matri
Sic magistro licet corrigere scolares. l. et si quecūqz. § si. ff. ad. l. ad qui. **S**ic
 patri licet corrigere filios. l. pma. C. de emen. ppin. vbi est bona glo. qd pa-
 ter vel ppinquus potest incarcerare filium inobedientem. **S**ic et marito li-
 citū est corrigere vxorem ex causa legitima. immo flagellis et fustibus po-
 test eam maritus verberare. autēti. sed nouo iure et in corpore vnde sumit
 C. de repudijs. **S**ic abbati licet corrigere monachos. c. quanto. de offi. or.
 et ibi notatur in glo. **S**ic dominus domus potest corrigere familiam suam
 etiam posset eaz incarcerare. l. respiciendum. § furta domestica. ff. de penis
 notat in. l. pma. C. de pua. carce. **I**n glo. sup verbo eodē. in fi. **N**ota qd hi
 qui confugiunt ad ecclesias illi sunt tuti. nec inde possunt extrahi. l. prima. q
 scda. C. de his qui ad ecclesias confugiunt. quod verum est de iure civili.
 nisi essent delinquentes qui merentur penam corporalem. vt in. § nec autēz
 in autēti. de manda. pnci. Sed de iure canonico etiam tales non possunt
 extrahi nisi delictum in ecclesia cōmiserint. vt. c. si. de immuni. eccle. vel nisi sit
 publicus latro et nocturnus depopulator. c. interest. eodem ti. et per quem
 iudicem tunc potest extrahi. vide per Cy. in. l. si. C. de his q ad. eccle. coniugi.

Rubrica de patria potestate.

Continuatur Postqz visum est de dominica potestate. sequitur videre nūc
 de patria potestate. **Sequitur Digz.**

In potestate nostra. Diuiditur in quatuor partes **P**rimo decla-
 rando ostendit declarare quid sit matrimoniū. ibi. nupcie autēz. tertio ostē-
 dit de quo iure sit patria potestas. ibi. ius autem potestatis. quarto conclu-
 dit que sunt in potestate ascendentium. ibi. qui igitur. **N**on summatur. **N**o-
 ta primo qui dicantur esse in patria potestate. secundo quid sit matrimoni-
 um. et adde ad diffinitionem matrimoniū diuini et humani iur. cōmunica-
 tio vt voluit glo. **N**ota qd patria potestas inducta est de iure civili. **H**inc
 est qd inter patrem et filium non cadit civilis obligatio alias sequeretur qd
 quis esset sibi ipi obligatus quod esse non debet. l. heres. § seruo. ff. de fidei-
 iusso. **E**t ex isto nota hic glo. qd francigene non habent quem in potestate
 cum non sint sub imperio. qd an sit vez vide. c. p venerabilem et quod ibi
 notat extra. qui filij sūt legitimi. **N**otatur per doctores nros in phemio
 .ff. toz

No qd qd linc est mado corrige
 vnde ex causa legitima

No qd qd pnt pnt et filius non
 cadit iuris obligatio

digestor et. **E** sup ver. franc. **E**t Jo. fa. disputat in &ca huius libri in prin.
Nota ibi qui igit. q. nepotes ex filio et p. nepotes deinceps sunt in potesta-
te aui patris et non patris. sed post mortem aui incidunt in potestate patris
trist sui si ipse pater continue fuit in potestate aui. **S**ecus si ipse pater fuisset
emancipatus ante mortem patris. l. item in potestate. ff. qui sunt sui vel alie
ni iur. **I**n glo. super verbo nupcie. ibi velando. **D**e quo est casus in ca.
hec ymago. xxxij. q. vltima. vbi dicitur q. mulieres debent esse velate et no
viri. quia mulier ymago dei non est. **I**n eadem glo. ibi. vt mater fiat. hec
ratio no est bona etiam quia pater nubit vt pater fiat. vnde potius debet
appellari patrimoniu et non matrimoniu tanq. a digniori. sed vocatur ma-
trimoniū quia mater plura sustinet et maius officium exigit circa partu q.
pater. nam partus est matri onerosus ante partum et in partu dolorosus
et post partum laboriosus. et hec ratio redditur in. c. si. extra de ouersi. infu-
de. **D**e matrimonio aut vide pulcrā et magistrālem gl. xxvij. q. i. in sūma
In fine eiusdem glo. de isto vide tex. expressum in. c. debitum. extra de bi-
gamis. vbi dicitur q. relinquet homo patrem et matrem et adheret uxori
sue et erunt duo in corpore vna. **S**ed quero an ad matrimoniu requirant
verba de substantia. **R**ndet q. no dūmodo de consensu constet. c. tue. ex de
sponsa. et ibi p. Innoc. **I**tem quero an sufficiunt signa quo ad matrimo-
niu. **R**ndet q. sic inter mutos. c. cum apud. et ibi p. Innoc. eo. titu. sed inter
loquētes no. l. 3. gl. t. 3. cōtrariū in b. vlt. in. c. si. eo. ti. quā intellige q. vn' o. tra-
hētū loquē. **D**e isto vide ple. p. Anto de butrio. in. d. c. tue. vide etiā p. isto
tex. in autē. de nup. s. disponat. in. d. si. vero. circa quartā colūnaz. **I**n glo.
sup. d. indiuiduā. in. s. q. 2. vero. hoc vez est de iure ciuili. q. p. les ibi notantur
modi diuorci. sec. tñ de iure canonico q. ius canonicū pualet iure ciuili in
mrimonio. et est glo. notabilis. i. ti. p. xi. 7. gl. pma quo iure nūq. sit sepa-
cio mrimoni sed sepatio thori ppter adulteriū. vt notat in. d. l. ex consensu. et
in. c. ij. extra de diuor. vbi enī no tenet mrimoniū declarat mrimoniū nullū
vt dic. glo. in. l. rez. q. dem amotaz. ff. rez. amo. **I**n ea. ibi. l. in ocubinatu
in fi. **N**ota ex ista glo. q. ocubinat' est licit'. hoc est vez de iure ciuili certis
requisitis adhibitis q. notant p. Bar. in. l. si. ff. de ocu. sed sec. de iure canonici
co. cū omis fornicatio pccm mortale sit. l. 3. aliq. dicūt hoc esse vez quo ad
spūalitātē tñ q. opinio reprobat' e. de hereti. clem. ad nraz. **I**n glo. sup.
d. ius. ibi. l. lis nulla. hoc vez nisi in casib' notatis ibi p. glo. **I**n e. ibi. l. si.
s. pmo. hoc vez si suo noie ageret. sec. si noie pcuratorio. c. qui generaliter
de pcur. li. vi. **I**n e. glo. ibi. in meā ptatez. **E**st et alius defect' q. filiussai-
milias excusat in no atrocib' delictis ppter iussu p. ris. et in atrocib' minus
punit' ppter iussu p. ris. vt. l. liber homo. ff. ad. l. ad qui. 7. notat glo. in. l. ad ca.
ff. de re. iu. **I**n ea in fi. **N**ota hic pulcrā glo. q. b' medijs pater pōt repetē
filiū. de quo lati' dicet in s. p. iudiciales. i. de ad. **sequit' &ca**

No q. q. i. s. mrimoniū pualet
iur' nō in mrimoniū

Rubrica de iustis nupcijs

Continuat. Nam supra est facta mentio de iustis nupcijs. oportet ergo videre de natura nupciarum qui possunt contrahere et qui non sequitur nigrum

Iustas autem nupcias. Diuiditur in octo partes. primo ponit quod possunt contrahere matrimonium. secundo ibi. ergo non omnes. ponunt prohibitiones inter ascendentes et descendentes. tertio ibi inter eas. ponunt prohibitiones inter collaterales. quarto ibi. affinitatis. ponunt prohibitiones ratione affinitatis. quinta ibi si uxor tua ponunt prohibitiones ratione publice utilitatis. sexto ibi. illud quod. ponunt prohibitiones ratione seruilis cognationis. septimo ibi. si aduersus. annullat matrimonium factum contra ius et ponit penam. octauo ibi aliquando autem. declarat qualiter aliqui autem non existentes in potestate patris redigantur in potestatem. Et prima pars hoc intendit. liberi filij familias puberes possunt contrahere matrimonium. cum modo tamen sit cum consensu parentis in cuius potestate sunt. nisi ille parens furiosus fuerit. hoc dicit. **N**ota ergo primo quod contrahentes matrimonium debent esse liberi. secundo quod debent esse puberes. tertio quod filij familias non possunt contrahere matrimonium sine consensu parentis in cuius sunt potestate. quarto quod quando pater est furiosus filius vel filia possunt contrahere matrimonium sine consensu parentis. **I**n glo. super ver. ciues. ibi. sed aliud de iure canonico. **N**ota quod serui possunt contrahere matrimonium de iure canonico. ut in c. primo extra de coniugio seruo. hoc est uerum si coniuges sciant conditiones. secus si ignorant. ut in c. licet. et c. si. eo. ti. **P**er istud tamen matrimonium non priuatur dominus seruicij suis. ut d. c. primo. immo natus ex serua mea post matrimonium seruus meus erit. l. et seruo. ff. de sta. ho. **S**i tamen vir exigit debitum carnis. dominus seruitia parendum est viro prius. ut tenet glo. in d. c. primo. quod uerum nisi dominus exigeret seruitia pro auxilio persone sue. l. si quis in graui. ff. de homines. ff. ad filley. **I**tem dominus non potest vendere seruam illam mercatori ut eam duceret ad alias patrias siue puincias. quia vinculum spirituale fortius est quam temporale. ut notat in d. c. primo. **A**duerte tamen quod si dominus sciens permittit seruum vel seruam contrahere matrimonium perdit dominium in eo. et ille seruus efficitur ingenuus autem. ad hec qui sua. C. de la. liber. tollen. **I**n ea. glo. in fi. **N**ota hic pulchram glo. quod canones preualent legibus. et hoc uerum si sunt contrarii. ut in hac materia notat glo. super ver. ambitionis. ut in l. priuilegia. C. de sacrosancta eccle. **Q**ui ergo sunt seruande leges vel canones concludit sic ex mente doctorum in c. primo de noui ope. nun. **A**ut aliquis est expresse desensus in uno iuri quod non est desensus in altero et desensus seruatur in utroque foro. ut in deductione duarum quartarum non seruantur canones. c. raynunci. et c. raynaldus. extra de testa. et in materia transmutationis hereditatis ad he-

No qd qdentes matrimonium qualis
deant esse ut qd 1090

No qd qdentes matrimonium qualis
si sunt qd ut qd vi. C. de aut
sunt seruande leges vel canones
concludit ut qd

redes. de quo pauca habeant in iure canonico. qz tūc seruant leges. nā ita
trāmittit clericus hereditatē sicut layc^{us}. l. vnica. §. nouissima. C. de cadu. tol
Si vero repit^{ur} descisu in vtroqz iure et vnū nō contradicit reliquo vtrūqz ius
mixtū seruāt in vtroqz foro. c. pastoralis. extra de si. instru. Si cōtradicit
in vicē. tūc aut p obseruantia legis inducit pccm et seruāt ius canonicū in
vtrōqz foro. c. si de pscip. Nā vbi vgit periculū aie papa pōt tollere lege
ciuilē. c. nouit ex de iudi. l. 3. alias papa nō posset nisi vbi haberet tpalē iurisd
dictionē. notat Jo. an. c. ij. de re. iu. li. vi. Si vō obseruācia legis non induce
ret pccm tūc circa spūalia et sacramentalia seruant canones vt hic in glo.
circa alia seruāt quodlibet ius in foro suo. vt in numero testiū adhibēdoz
in testamentis. vt. c. relatū. et. c. nō est. de testa. Et de ista materia vide per
Bar. in. d. l. pūilegia. In glo. sup. v. viri potentes. ibi in spōsalib^{us}. Et qre
tps in spōsalib^{us} est vniforme et nō in mrimonio. Rñdē q spōsalia simpli
citer sūt p consensū et consensus ita cito potēs est in masculo sicut in femina. s
in mrimonio consensus fit ad effectū cōiūctionis corporalis q cōiūctio nō pōt
fieri nisi ptes fuerint abiles. abilitas aut citi^{us} venit in muliere qz in viro. for
sitā ex eo qz facili^{us} est pati qz agere. vel meli^{us} qz. l. hoc introduxit ppter fra
gilitatē sex^{us} et calidiorē sanguinē quo ad luxuriā. vt in hac glo. sup. v. filio.
Dñt aut spōsalia a mrimonio. qz spōsalia sūt p vba de futuro et p nup
cias futuras. vt l. pma. ff. de spōsa. Mrimoniū aut fit p vba de pñti. Et ad
spōsalia strahēda requir^{it} septenniū etiā de iure canonico nisi malicia supple
at etatē vel nisi postea approbauerint spōsalia. vt in. c. vnico. de despon. im
pube. li. vi. Sic etiā mulier aliquā strahit matrimoniū añ. xij. annū si malicia
suppleat etatē vel ppter pacē. vt in. c. ij. et. c. de illis. ij. de despon. impu. Sic g^o
ppter piculū castitatis pmittit qd alias nō pmitteret. quēadmodū etiā di
cim^{us}. si pater filiā suā reseruauerit vsqz ad. xv. annū sine maritatione. et po
stea efficiat meretrix qd est culpa patris. ita q nō est licitū patri exhereda
re eam ppter illā causam l. 3. alias posset si añ. annos illos efficiat meretrix.
vt in. saluo qz casum. in autenti. vt cū de appella. agnoscat coll. viij. In
ea. glo. ibi. §. si. Hodie tñ descisu est strariū. p. d. c. de illis. extra. de despon.
impu. ex quo malicia supplet etatē. In glo. in prāte. in si. hodie tñ est idē
in omib^{us}. qz sufficit strahentiū consensus de necessitate. licet de honestate
possit consensus parentū adhiberi. vt in. c. vnico. de despon. impu. li. vi. filij tñ
familias obligant ex stractu pñs ad matrimoniū si cōsenciat tacite vel ex
presse. vt. d. c. vnico. et p istud expediunt glo. sequētes.

Quia spōsalia spōsalia. l. q. est vniforme
et nō in mrimonio sūt

Mo qd si p filia sua ppuat
vsqz ad xv. annū sine marta
et p pta efficiat meretrix qd est culpa
patris ita q nō est licitū patri
exheredat eā ut q. vi.

Ergo nō omnes nobis. Sumat sic. Inter ascendentes et descē
dentes naturalit^{er} et ciuilit^{er} per adopti
onē phibet matrimoniū in infinitū etiā soluta adoptiōe. Int collaterales
vō phibet mrimoniū inter sororē et frat^{em} siue natales sint siue legitimi tñ

durante adoptione. **I**tem inter pater et filiam vel neptem fratris vel sororis
 naturalis. sed filiam sororis vel fratris adoptivi licet ducere. **I**tem filii duorum fra-
 trum vel sororum de iure civili possunt contrahere. sed cum matertera vel cum amita magna
 non possunt contrahere. sed dicitur usque ad affinitatis. **E**x isto. scilicet. non quod ascendentes et
 descendentes in recta linea non possunt contrahere matrimonium usque in infinitum. etiam si
 adam hodie viveret non posset habere uxorem ut in. g. sup. d. in infinitum quod aliter quod
 etiam verum est etiam si nati esset ex illegitimo matrimonio. l. et nihil ff. de ri. nup.
Item nota ibi. nepharias atque incestas. quod prohibite nuptie dicuntur nepharie et
 inceste. Ista autem nomina nepharie et inceste dantur inter se. quando appue ponuntur. ut no-
 tat in. R. ca. c. de incest. nup. **I**tem nota in. d. et hoc adeo. quod pater non potest
 filiam adoptivam etiam soluta adoptione ducere in uxorem. **R**atio est secundum. De. quia
 publice honestas iusticia hoc impedit quod honestas servanda est in matrimonio
 l. semper ff. de ritu nup. **I**tem notandum in. d. inter eas. quod inter fratres et sorores
 etiam adoptivos prohibetur matrimonium. **I**tem in. d. cum vero. quod soluta ad-
 optione fratres possunt contrahere matrimonium cum sorore adoptiva. l. 3. secus sit in filia ad-
 optiva quam pater soluta adoptione non potest accipere. **R**atio dicitur est. quia maior est
 impedimentum quod provenit ex facto suo quam quod provenit ex facto alieno. hinc
 est quod sic in facto proprio non est tolerabilis ignorantia quemadmodum in alieno
 l. si. ff. p. socio. **I**tem nota in. d. fratris. quod de iure civili prohibetur matrimonium inter
 collaterales usque ad quartum gradum inclusive. quod verum est inter collaterales superi-
 ores. secus inter collaterales transversales. ut in. d. duorum. quod verum est de iure civil-
 i. **S**ed de iure canonico inter omnes collaterales prohibetur matrimonium usque ad quar-
 tum gradum. c. non debet. de sanguini. et affini. **I**tem nota ex eo. quod si filiam non
 possit ducere in uxorem nec eius neptem. quod verum intellige si sumus in gradu primo ad-
 optivum alias non. ut hic in glo. sup. d. cuius. **I**tem nota ex. d. duorum. quod filii duorum
 fratrum vel sororum de iure civili possunt contrahere matrimonium. secus de iure canon-
 ico. ut. d. c. non debet. **I**tem nota in. d. amitam quod amitam vel materteram non licet
 ducere in uxorem. **I**n glo. sup. d. filiam suam emancipare in si. vult ergo glo. ista
 quod filium quod hic ponit in tex. ut quis primo emancipet filium quem adoptet nuptum suum
 non valeat. quia per emancipationem filii non impeditur adoptio secundum hanc glo. quod verum
 est quo ad ius succedendi. vel quo ad ius acceptandi tutelam. ut l. iij. C. de
 legit. tute. secus quo ad alios effectus emancipationis. quia quo ad illos tollit ius
 agnationis. et sic bonum est filium quantum ad matrimonium. **E**t tunc queritur. cum hodie
 per adoptionem filius non transeat in partem patris adoptivi an adoptio impediat
 matrimonium. ut in. d. sed hodie. i. ti. p. **R**atio dicitur quod non secundum Innocentium in. c. primo. de
 cogn. lega. de quo ibi per Jo. an. quod godf. t. contrarium. duo autem adoptivi possunt
 contrahere matrimonium secundum glo. ut. d. c. primo. **I**n glo. matertera ibi. d. si. vide
 ibi glo. clariores declarantes istam.

Affinitatis quoque veneratione. **R**atione affinitatis prohibetur
 matrimonium. cum pignora

muru socro et nouerca dissoluto matrimonio Item ratioe publice honestatis
phibetur matrimonium cum filia quondam vxoris mee. et cum sponsa filij
aut patris. Item ratione seruilis agnationis et alijs rationib⁹ que in libris
digestoz ponuntur. hoc dicit vsq³ ad .s. si aduersus. **I**tem nota pmo q^d
nurus et puigna sunt loco filie. Secdo nota q^d affinitas durat etiaz soluto
matrimonio. quod est vez quantu ad phibitionem matrimoniij. nō qntuz
ad alia. fm Bar. in .l. cui eoz .s. affinitates. ff. de postu. Et sic si statuto caue
atur q^d affines litigantes opellantur ad opromissum. tale statutum non li
gat affines soluto matrimonio. **I**tem nota ad hoc semper allegat q^d duo
vincula fortius ligant q^m vnū. **I**tem nota q^d quis non potest habere du
as vxores. nec vna mulier duos viros. quidaz tamen habent ex osuetudi
ne plures vxores sicut sunt pagani. Unde quaz pagani ex osuetudine ha
beant plures vxores. prima tamen pprie dicitur vxor. vt in .c. gaudemus.
extra de diuorcijs. Item etiā in partibus orientalibus presbiteris licet du
cere vxores ex consuetudine. vt .c. cum olim. de cler. cōiuga. **I**tem ex .s. so
crū q^d socrus et nouerca sunt loco matris sicut et socer. id est pater mariti
vxoris loco parentis habetur. l. quia parentes. ff. soluto matri. **I**tem ex
s. mariti. q^d filius viri ex alia vxore. et filia vxoris ex alio marito possunt si
mul strahere. **I**tem ex .s. si vxor. q^d ratione publice honestatis prohibet^r
matrimonium que publica honestas causatur ratione cuiusdaz affinitatis
que affinitas non vere est affinitas. Affinitas aut strahitur per carnalem
copulam vsq³ ad quartū gradum in primo genere tm. c. non debet. de con
sangu. et affini. et ibi vide glo. quando ratione publice honestatis phibi
tur matrimoniū. **I**tem nota ex .s. illud. q^d seruilis agnatio de iure civili et i
am soluta seruitute impedit matrimoniū. de iure canonico clarū est q^d poss
sunt contrahere vt in .c. pmo de coniugl. seruo. **I**tem nota in .s. sunt et alie
iuncta glo. super verbo enumerari plures modos phibitionis matrimoniij
quoz aliqui sūt correcti p ius canonicū et etiā aliqui additi. Modi aut isti
continent his metris. Error oditio votū agnatio crimē. Cult⁹ dispitas vis
ordo ligamē honestas. Si his affinis vel forte coire nequis. Hec seruāda
vetant onubia iuncta retractant. De quo plene per Jo. an. in suo tractatu
de sponsa. **I**n glo. super verbo nupta. Nota ergo q^d vbi occurrūt due ra
tiones licet vna cessat. nō tm cessat alia. Facit. l. liberos. si. ff. de his q. mo. no
insa. **I**tem nō q^d vbi rō specialis occurrīt cū generali. generalis offuscat spe
cialē fac q^d vbi puilegiū dicit id qd ius omūe hua ius omūe. **I**n glo sup
d. postea cōtracto. Nō q^d nō oēs q^d sūt in cōsanguinei sūt affines cōsangu
neis vxoris mee. et sic ecōtra. h cōtrahit affinitas inē vix solū et cōsangu
neos vxorū. vel inē vxorē solā et ei⁹. s. viri cōsanguineos. qd pbat lat⁹ in .c. si.
de san. et affi. In quib⁹ aut gradib⁹ possit papa dispelare inē cōsanguineos
et affines

Mo q^d vbi gerrunt due rōes litz
vna cessat nō tm cessat alia

Mo q^d qualib⁹ gualib⁹ affinitas

et affines. notat in c. litteras. de resti. spolia. Quia in primo gradu nō pōt dispensare. in alijs sic. **N**ota ex hac glo. q̄ reputat singularis q̄ sicut agnati et consanguinei vxoris deficiente omni parentela viri preferunt fisco in ipsius viri successione sic preferit vxor viuens deficiente omni. Et e contra dicendum est in viro si superest. et de cognatis ipsius. vi. C. unde vir et vxor. l. p̄ma. Sic etiam concubina preferit in successione fisco. notat glo. singulari. in s. consideremus in autem. de trien. et semil. Sic etiam tutor pupilli preferit fisco. ut est glo. singulari. in l. quo tutela. ff. de re. iu. licet ibi bar. contra. Sic etiam socrus preferit fisco. l. iij. et. l. fi. C. de here. decurio. Nec mirum q̄ omnis mala interpretatio que potest fieri de iure debet fieri contra fiscum. ut est tex. singularis in l. nō putato. ff. de iure fil. **I**n glo. sup̄ ver. sunt et alie ibi. l. cū ancillis. Iste modus est hodie correctus p̄ ius canonicum. ut in. c. p̄mo de iugl. ser. **I**n eadem glo. ibi. septim⁹ modus. Iste modus et octauus et nonus que sequuntur nō repiuntur in iure canonico ideo nō seruantur. ita tenet Hosti in ty. de matrimonio s. qualiter impediatur matrimonium. in fi. **I**n eadem glo. ibi. decim⁹ est. Qualiter ratione agnationis spiritualis impediatur matrimonium. habet in. c. primo de cognatione spirituali. **I**n eadem glo. ibi. edecim⁹ est. de isto et de duodecimo vide. c. p̄mū de voto li. vi. **I**tem ibi. phibet matrimonium ratione voti non solemnii. **I**n eadem glo. in fi. Iste tamē modus hodie est correctus p̄. c. fi. de rap. Sunt tamen alij modi prohibitionis matrimonij ut error conditionis vel persone. c. p̄posuit. extra de iugio seruo. secus si fuerit error in qualitate. scz quando aliquis duxit corruptam quam putauit esse virginem. vel contraxit cum paupere quam putauit esse diuitem. xxix. q. p̄ma s. his itaqz. Item impeditur matrimonium ratione criminis. quia incestus non potest contrahere matrimonium. sed tamen crimen non dirimit matrimonium nisi in tribus casibus. Primus si adulter dat fidem adultere sua vxore prima viuente. Scd⁹ si adulter contrahat de facto. Tercio si alter contrahentium machinatur est in mortem iugl. cū effectu. c. transmississe. et in glo. extra de eo qui agno. vx. consang. Item impedit matrimonium ratione disparitatis seu cultus diuini. scz q̄ vir esset iudeus et vxor xpiana. l. ne quis C. de iudeis. Item phibet matrimonium p̄pter vim et metū qui cadere possent in ostentē viz. c. cū locū. e. de sponsa. Item impedit matrimonium p̄pter frigiditytatem viri vel artationē mulieris. c. i. h. et. iij. de frigi. et malefi. Item impedit matrimonium rōne furoris. l. orōne s. furor. al. fi. ff. de ritu. nup. sequit. s.

Si aduersus ea que diximus. 2c.

Matrimonium. nec vir nec vxor nec filij inde nati sunt legitimi sed dicuntur spurij nec dos data tenet nec r. p̄. i. potest. Immo contrahentes tales nuptias

No q̄ q̄ nō est mirū q̄ ois mala interpretatio q̄ p̄ facit de iure debet fieri q̄ fisco

No q̄ q̄ septim⁹ mod⁹ octau⁹ et non⁹ q̄ sequuntur nō repiuntur in iure canonico. ideo nō seruantur

No q̄ alios modos prohibitionis matrimonij

No q̄ q̄ crimē nō dirimit matrimonium. sed p̄ q̄ q̄ casibz

nupcias penis legalibus puniuntur sed tales filij illegitimi possunt legitimi
mari p oblatione curie et p subsequens matrimoniu. hoc dicit vsqz in fi. ry.

Nota primo q nati ex illegitimo coitu no sunt in prate pris. nec succedunt
pri. in autetl. incestas. E. de incest nup Immo nec filij dicunt tales. sed spu

ri. vt est glo. in. l. pma. ff. de testa. tute. Immo nec dicunt de domo vel pare

tela pris. de quo p Bar. et bal. in. l. fi. E. de d. sig. Item no in aliqui. duos

modos legitimandi. Primus est. si pater offerat filiu suu curie pncipis. et in

tellige de curia imperatoris vel pcedis vel decurionu vel curie sue patrie

fm Jo. fa. Istud vez est q isti legitimant quo ad successionem pris. no aut

quo ad alios cognatos. Ita notat Bar. et angl. in. l. comuniu. E. de na. libe.

Secus modus est subsequens mrimoniu. et ad ista legitimacione plura req

runt. pmo q legitimandus sit natus ex vnica concubina vt hic in glo. sup. d.

interdictu. Item requirit mrimoni possibilitas. autetl. licet. E. de na. libe c.

tantu. et qui si. sunt legitimi. Item requirit q sit libera illa concubina. vt hic in tex.

quod vez est de iure civili secus de iure canonico. vt in. c. pmo. de coniugio

seruo. Item requirit q illa concubina fuerit retenta in domo. l. penl. et ibi p

Bar. ff. de concu. Item requirit q inuenerint instrumeta dotalia. hoc verum

quo ad legitimacionem. secus quo ad mrimoniu. vt hic in glo. sup. d. bo dotal

lib. instris. quod pcedit de iure civili secus de iure canonico. vt. d. c. tanta s

all. Est etia alius modus legitimandi puta p rescriptu pncipis vel alteri hntis

ptatez ab eo. et sufficit clausula generalis no obstante quacumq lege. vt in

glo. l. pme. E. de na. libe. licet cautela sit si dicat. no obstante. l. pma cu similib

. E. de na. libe. Pot aut pnceps quoscumq incestuosos legitimare. l. q in p

uincia. ff. de ri. nup. quod vez est quo ad tpalia. vt ibi p Bar. immo q filiu

sacerdotis pot legitimare vt tenet Bal. in. l. si qua. E. de incest. nup. facit. c.

p venerabile est. qui filij sunt legitimi. vbi fili adulter legitimat. vt ibi. vide

p Jo. an. et Antho. de buco. An papa possit legitimare in terris imperij.

Comunis conclusio est q no quo ad successores sed bn quo ad ordines.

In glo. sup. ver. exactioni locus in fi. Communis est hec opinio q dos data

a sciente illicitu esse mrimoniu. no repetitur sed ab ignorante sic. de quo in

dicta. l. pma. E. de condi. ob. cau. Et latius in. l. si cum dote. s. si. cu lege se

quenti. ff. solu. matri. In glo. finali in fi. De isto vide tex. expressu in autl.

licet. E. de nat. libe. Sequit & ca.

No qnati ex illegitimo coitu na
sunt d pntate pris n succedunt
pri pmo n filij dnt rls
spunq n dnt de domo

No q pnceps p quosqz
incestuosos legitimat ut h v

An papa possit legitimare
in terris imperij vi h

Rubrica de adoptionibus.

Continuatur. Postq visum est de filiatione naturali. sequitur modo vide
re de filiatione civili. Sequit Nigz

Nō solū autē naturales. **D**iuisiō i septē ptes. **P**rio declarat an adoptiui sint in ptate adoptantis. scda

ibi adoptio. **P**onit duas species adoptiōis et eas declarat. **T**ertio ibi. sed hodie limitat p̄mū dictū. **Q**uarto ibi cū declarat q̄ req̄rant in adoptione impubez. **Q**uinto ibi minore. ponit aliq̄s p̄sonas q̄ nō p̄nt adoptare. **S**exto ibi illd̄ p̄p̄iū est. declarat vnū dictū circa arrogationē. **S**eptio ibi apud ca

thone. ponit de arrogatione seruoz. **P**rimē q̄tuor partes hoc dicūt. **P**er adoptionē olim q̄s trāsibat in ptatez adoptantis siue esset arrogatio siue adoptio. **H**odie p̄ adoptionē q̄s nō trāsīt in ptatez p̄ris adoptiui c̄nei. sed bñ si deē in adoptionē alicui ex ascendētib⁹. et impubes nō p̄t arrogari vel adoptari seu emācipari nisi solēnitare adhibita hic exp̄ssa. **H.** **N**ota p̄mo q̄ iure veteri q̄libet adoptiuius trāsibat in ptatem p̄ris adoptantis. vt. l. p̄ma. ff. eo. **H**odie hoc corrigi. qz solūmodo p̄ arrogationē q̄s trāsīt in ptatē arrogati. et p̄ adoptionē q̄ fit p̄ auū vel p̄ aliū ascendente. vt in **S**ed hodie.

Ite nota q̄ duplex est adoptio seu due sūt spēs adoptionis. **A**liqua vocat̄ arroga⁹ et est illa q̄ fit an̄ p̄ncipē vl̄ delegatū p̄ncipis p̄ qm arrogationē ille q̄ ē sui iuris subijciē ptati arrogator. **A**lia vocat̄ adoptio q̄ fit p̄ magistratū vl̄ p̄ aliū ordinariū. et sic nota q̄ aliqñ vna spēs retinet nō sui generis quēadmodū etiā dicim⁹ de iurisdictione. **M**az iurisdictione di

uidiē in mezz imp̄iū mixtū et iurisdictionē. l. imp̄ium. ff. de iur. om. iudic. **I**te in **S**ed hodie. ibi. licet. q̄ per adoptionē in quantū spēs est adq̄rit filio adoptiuo ius succedēdi ab intestato. facit. l. cū in adoptiuis. C. de adopt. et. j. de hē. q̄ ab intesta defē. **S** aliq̄s. alias **S** inuenim⁹. **I**te in **H.** si **H.** o. 10 ad qd̄ sp̄ all. q̄ duo vincula forti⁹ ligant q̄s vnū. et due rōes plus q̄s vna. qd̄ vez est nisi vna ratio fortior et potentior sit duab⁹. vt hic in glo. sup verbo iura.

Ite nota in **H.** cū autē impubes. q̄ in arrogatiōe impubez debet fieri cause cognitio in qua cause cognitione videndū est que p̄sona est arrogator. **N**ā si sit tutor pauper vel vilis p̄sona vel hz alios filios naturales nō p̄mittit̄ arrogatio. l. nec ei. ff. e. **I**te nota q̄ arrogator dz cauere notario de restituēdis bonis illis ad que puentura esset si arrogatio facta nō fuisset. **E**t sic nota q̄ notari⁹ pōt alteri stipulari. de quo in glo. notabili. j. de in utili stupu. **S** si quis aliq̄. et de isto aliquid dixi in **S** publicum ius. **S.** de iust. et iure. **I**tem in versi. **I**tem nō alias. q̄ arrogator non p̄t filiū arrogatum sine iusta cā emācipare. q̄ aut sit iusta cā habet̄ hic in glo. sup verbo causa.

Ite nota in ver. sed et si decedēs. q̄ arrogat⁹ dz habē q̄rtā ptez in bonis p̄ris arrogator. **E**t ista q̄rtā vocat̄ legitima ex ostitutiōe diui p̄j. **I**te. nota hūc tex. singulariē in **H.** relinq̄re q̄ istud **H.** bñ relinq̄re etiā pōt adaptari in dispositiōib⁹ int̄ viuos. **I**n glo. i. ibi nec naturales nec legit. p̄les tñ sūt spēs hoz illegitioz vt spurij q̄ nō p̄nt oñdere p̄rez. vel sūt nati ex p̄fesso vel p̄fella

No q̄ q̄dū est adoptio seu dūc
sunt spēs adoptiōis ff

No q̄ q̄dū vna spēs dūc
nō sūt q̄dū quēadmodū est
dūc de iurisdictione Na p̄p̄iū
est dūc de iurisdictione

No q̄ q̄dū arrogatio impubez
sed cause cognitio dūc cause
cognitione videndū ē q̄ p̄sona ē
arrogator Na si tutor sit ut

No q̄ q̄dū arrogator nō p̄t filiū ar
rogatum sine iusta cā emācipare
Et dūc arrogat⁹ deat spēs dūc

No q̄ q̄dū p̄les spēs hōm ille
q̄dū sūt p̄les q̄dū p̄nt oñdere
p̄rez ut spurij et p̄fesso ut

fessa vel ex sacerdote. quidā manseres vocant vt nati ex scorto. id est mere-
trice. quidā vocant nochī. vt nati ex adulterio. nā isti sunt filij nō tñ vere fi-
lij sunt quēadmodū dicit quēdā species febris quartane q̄ tñ nō est febris
quartana vere. et de istovide p glo. in. c. nīh cū p̄dem in. s. persone extra de
renuncia. et dicit etiā a nota id est infamia. qz talis infamiā incurrit. **Ido-**
rus tñ li. ix. ethimologiā dicit. qz noti dicunt nati ex nobili p̄re et ignobili
matre. **In** glo. sup ver. adoptio. in fi. **Nota** diffinitionē adoptionis. tene
secundā diffinitionē. **Nec** ob. si dicat. p adoptionē aliqui q̄s efficit nepos
vt in. s. licet. i. co. ergo diffinitio nō est bona. **Rñ** deo qz appellatōe filij cōtine-
tur nepos. l. liberoz. ff. de ver. sign. qd qñ pcedit dicā. i. qz vari tuto. possūt
in. s. fi. **In** glo. sup ver. rescripto. in fi. **Hic** etiā vacante papatu cet' cari-
dinaliū nihil pōt nisi in certis casib'. de quo in. c. vbi mai' piculū. extra de
elect. l. i. vi. et clemen. ij. eo. ti. et hanc tñ glo. rep̄hendit **Jo. sa.** qz vacante im-
perio p̄as impatoris transferē in ecclesiam et in papā. cle. pastoralis. s. vt
igitur. de senten. et re iudi. et. c. licet ex suspecto. extra de fo. cōpe. **In** glo.
sup ver. m̄gratus. **Quero** ergo an causa adoptiōis possit delegari. **Respō**
deo breuiter qz sic. l. si. c. de adopt. **Et** hoc ideo qz adoptiō nō req̄rit plei-
nā causē cognitionē. et talia bene possūt delegari. alias sec'. vt. l. nec quicqz
s. vbi decretū. ff. de offi. p̄cōsu. et lega. et ibi p **Bar.** **Scō** quero quare in
arrogatione requirit' maior solennitas qz in adoptione. **Rñ** deē qz ideo q̄a
vbi est maius periculū ibi cautius est agendum. l. p̄ma. s. sed et si quis. ff. de
carb. edic. c. p̄mo de elect. in vi. **Sed** in arrogatione vertit' maius periculū
vbi homo sui iuris debet subijci potestati alterius qz in adoptione vbi trā-
sit de potestate in potestate nam in habentib' simbolū faciliōr est transitus
l. si vn' s. pactus. ff. de pact. i. qui. mo. tolli. obli. s. cū aut. quāqz in monacho
secus sit. quia citius quis efficitur monachus de nouo qz trāserat de vno
monasterio in aliud p̄m **Innoc.** in. c. qz in dubijs. extra de renū. **In** glo.
super ver. caueat. in fi. **Sed** hic opponit' ad tex. ab extra. **Nam** dicit' hic in
tex. qz arrogatio debet fieri cum quibusdam cōditionibus. scz vt careat x.
Contra arrogatio est actus legitim' vt p̄batur in tex. et p diffinitionem
adoptiōis. sed act' legitim' nō recipiunt diē neqz cōditionē. l. act' legitim' ff. de re. iur. ergo x. **Solutio** act' legitim' nō possūt fieri sub cōditione exp̄s-
sa sed bñ tacita q̄ tacita si exp̄ma' viciat. l. iij. de lega. p̄. et tñ talis cōditio
sic exp̄ssa stat p quādā amonitiōe vt hic in glo. et in. l. muto **Itē** s. hāc autē
adiciōne. ff. de tute. **fac** in argl. qz si papa mādāt alicui executori vt bene-
ficiū cōferat tali si talis rep̄iat ydoneus. istud mandatū nō dicitur cōditio-
nale. qz nō datur noua forma sup illa verba si rep̄iatur ydoneus sed p illa
vba executorē instruit et amonet. **Facit** cle. vnica. de offi. legati. et p **Inno**
in. c. i. ex. de p̄sup. **In** glo. sup v. v̄turi. in fi. **Nota** ex ista gl. qz pupillaris
substitutio

Mo q' q' dicit' v' filij nā quidā
māscos vocant vt nati ex
scorto. i. mēture. quidā vocant
nochī vt nati ex adulterio nā
sunt filij nō tñ v' filij p' r'

Mo diffinitione adoptionis tene
qz diffin' Et nō q' app' filij
qz nō nepos

Mo q' vacante papatu cet' cari-
dinaliū nihil pōt nisi p d d d
casib' de quo d' mag' p̄r d'

Mo causa adoptionis possit
delegari qz nō req̄rit plei-

Mo q' si papa mādāt alicui
executori vt beneficiū cōferat
tali si talis rep̄iat ydoneus
istud mandatū nō dicitur cōditio-
nale qz nō datur noua forma
sup illa verba si rep̄iatur ydoneus
sed p illa vba executorē instruit
et amonet

substitutio legata et fideicommissa facta p patrem in testamento pupilli per
rimunt arrogatione impuberis. l. nec ei. ff. eo. ff. eo. **Et ideo ne talia pma**
tur. necessaria est huiusmodi cautio de restituendis bonis illis que ventura
essent ad successionem. si adoptio non esset facta et pupillus decedat in pupil
lari etate. et hec cautio pdest etiam venientib' ab intestato. vt eis fiat resti
tutio moriente pupillo in pupillari etate. l. hec aut. ff. eo. **Non aut extendit**
hec cautio ad venientes ab intestato si pupillus decedat post pupillare eta
tem cu tunc potest facere testamentu iste pupillus factus pubes. et sic venie
tes ab intestato si veniant ad successionem veniunt a casu 7 fortuna quod
non est considerandu vt hic in glo. **In glo. ver. causa. ibi vel dic q tu c i**
hec scda vera est. et eam tenet Salice. in. l. ij. C. e. **Nota tñ ex ista glo. q tan**
ta potest esse inobedientia filij et puocatio ad iram patris q filius etiam
inuitus possit emancipari. et hoc dicit. j. ti. pri. ff. si. et de materia arrogati
onis impubez vide p Bar. in. l. si arrogator. ff. eo. **In glo. sup ver. bo**
noz. in fi. **Nota ex ista glo. qualiter debeat computari ista quarta. qz debe**
mus exponere quartam partem bonoz patris arrogator. hoc est illoz bo
noz que bona essent deuentura ad illum arrogatu ab intestato. ista tamen
quarta non est hodie augmentata queadmodu est quarta que debet filiis
naturalib' et legitimis. vt tenet glo. in. ff. seruandu in. x. oib' in autet. de
fente et semil. coll. ij. **In glo. ver. omodu. ibi. ff. de pigno. acti. l. pma. Et**
ibi vide per Bar qñ dictio pter vel nisi stet inclusiue vel exclusiue.

Minorem natu maiorem. Pater adoptans debet esse maior
arrogato in. xviij. annis. et qs pot
arrogare filium nepotem vel pnepotem quaqz non habeat filiu que filium
si habeat requirit eius osensus in adoptione nepotis tanqz ex filio nati. q
osensus non requirit si nepos detur alteri in adoptionem. **Item pater ar**
rogator pot filium adoptiuu alteri in adoptionem dare sicut pater natural.
Item spadones possunt adoptare sed non castrati. Item nec femine nisi
ex speciali pmiuilegio pncipis hoc dicit. **Nota pmo q minor in etate non**
potest adoptare maiorem. ratio est qz ars imitat naturam in quantu pot
sed naturaliter filius non potest esse maior in etate qz pater. et ad id quoti
die allegat. **Item in ver. debet. q plena pubertas debet esse in. xviij. ano**
et tot annis debet esse antiquior pater arrogator filio arrogato. **Et queo**
qre non sufficiunt. xiiij. anni in arrogatione cu naturaliter qs pot habere filiu
in. xiiij. anno. **Rñdet q in arrogatiōe agit de pmiuilegio arrogator. quia**
filio arrogato tenet relinquere quartam. vt in. ff. cu aut. in ver. sed et si dece
dens. s. e. et sic requirit osensus arrogatorz qui osensus omuniter non est
pfectus nisi in. xviij. anno. ar. l. pme. ff. de puericia. ff. de postu. **Et iura adoptari**
debent

No q spadones pnt adoptare
sz no castrati nec fac n ex
ppciali pmiuilegio pncipis

No q plena pubtas debet ee
d xviij. ano et tot annis
eo antiquior pat' ar' n

No q pnt adoptad dnt
ad ea q frequet amittunt

debent ad ea que frequenter accidunt. ar. l. nam ad ea. ff. de legi. **C**ogita tri
Item nota in s. licet ibi. sed et si quis nepotis. q. si pater velit aliquem ad
optare loco nepotis ex filio debet habere consensum filij. **E**t ex isto nota il
lam vulgarem relationem q. ubi agit de preiudicio alicuius tercij requiritur con
sensus illius tercij. et ille tertius semp est citandus. et ad hoc al. iste tex. q. l.
nam ita diuus. ff. eo. alias actus non preiudicaret tertio non consentienti vel non
citato. de quo p. **I**nnoc. in. c. humilis. extra de maio. et obe. sufficit tñ gene
ralis citatio si ignoretur quibus possit obesse iste actus. l. si eo tpe. **E**t de re
mis. pigno. **I**tem q. filio consentiente in adoptionem nepotis tanq. ex eo na
tus ille nepos recidit in potatem illius filij post mortem patris et efficit eius
heres. **I**tem nota in s. sed et illud. q. castratus. i. caste natus non potest
adoptare q. nunq. fuit possibile eum habere filium. sic etiā non potest matri
monij strahere. l. si serua. s. sed et si spadoni. ff. de iu. do. quod sec. est in spa
done cui testiculi abscisi sunt. q. ille potest adoptare et matrimonij strahere
re. maxime si vnū testiculū habeat. q. tunc generare pot. vt dicit glo. in. l. 3.
est q. tñ s. pmo. ff. de libe. et post. **I**mmo plus dico q. si nullū habuerit testi
culū dūmodo virgā erectam potest habere etiā si sperma non resoluat pot
tatis. et hinc est q. senes possunt strahere matrimonij. l. sanxim. **E**t de nu
p. s. l. si quis maior. **E**t de le. here. q. nemo tam senex est q. n. possit calefieri.
Item in s. femine. q. femine non habet liberos in potestate sic etiā femina
non potest esse arbitrix. nisi in aliquib. notabilibus mulieribus. de quo per
Bar. in. l. si. **E**t de recept. in arbi. et a quib. officiis repellant mulieres. vide
glo. in. l. femine ab omnib. ff. de re. iur. **I**n glo. sup. ver. xvij. annis. in o.
ta ex glo. primo. q. vnus excessus etatis sufficit ad plures adoptiones. sic
etiam vna absolutio generalis sufficit ad plures excommunicationes. **E**xco
municatus enī vtq. excommunicari pot. notat glo. in. l. ij. **E**t vt infra certa te
pora criminalis questio terminet. sup. verbo exilij. ibi nam excommunicatus.
Et si vnus fuerit pluries excommunicatus sufficit vna absolutio. argl. huius.
l. glo. de quo plene p. **Bar.** in. l. de pupillo. s. si in plurib. ff. de no. ope. nun.
Item nota q. plena pubertas dicitur diuersis modis s. m. diuersas opinio
nes. de quo vide glo. in. l. hereditatū. ff. ad. l. falc. et glo. magnā in. c. pmo
circa pnci. de pace tenen. coll. x. **I**n masculo tñ pubertas dicitur in dubio. in
xij. anno. et in femina in. xij. anno. q. quib. mo. tute si s. pmo. **E**t legitima
etas dicitur in. xxv. anno. notat in. l. cū filio. ff. de lega. iij. **I**n glo. sup. ver
adoptare in nepotem inuito filio. sed tñ nullum preiudiciū sibi generatur
ppter hoc quia nepos non efficit heres filij. nec cadit in potestatem eius sed
bene succedit auo. si aut filius consentiat tñ post mortē aui recidit in potatem
filij

no q. si p. vel. a. que ad
tue. loco nepos ex filio
q. h. e. q. sensu filij. Et
nota illam i. l. a. no. e. vulg.
q. ubi agit de p. d. i. t. o. z.

no q. filio q. sentiente i. adop.
nepos tanq. ex eo nati
no q. castratus. i. caste natus n.
p. adoptat. n. matris. q. i.

no q. vnu pulchre d. m. q. si
quis nullū habuerit testi
culū d. m. v. g. erecta
p. h. e. c. s. i. sperma n.
v. soluat p. matris. q. i.

no q. vnu excessus etatis sufficit
ad plures adoptiones. s. vnu
absolutio generalis sufficit ad
plures excommunicationes.

In excommunicatione excommu
nicatus pot. not. q. h. d. s. i.
Et si vnu fuerit plures
excommunicationes sufficit vna
absolutio.

no que d. legitima etas ut q. v.

no q. auus p. t. aliquem adoptat in
nepote inuito filio s. nullū p. d. i. t. o.
s. q. n. a. t. p. h. e. q. nepos n. efficit z.

si qm dicit qd vni ctm p alid
incorporat sine g sensu rectoris

id q spadoes dunt virrosi ita q
possunt dbed ab empto n i al
sub q i qm b q i q b q sup melioes
qua ali sunt i p p d d d mulier

filij et efficit eius heres. facit istud in argl. q vna ecclesia potest alteri incor
porari sine consensu rectoris. non tamen sit preiudicium rectori qd diu viuit. et
de isto videt tex. in cle. ij. de rebus eccle. no alie. **In** glo. super ver spado
nes. Isti tamen spadones dicuntur viciosi ita q possunt rediberi ab empto
re nisi in aliquibus regionibus in quibus sunt meliores qz alij sicut in custo
diendo mulieres. l. sin aut als si at. ff. de edili edic. in glo. animal eni no dicit
melius eo q habet testiculos vel peius. quia nihil deficit sibi de vtilitate et
fortitudine. put est bonus tex. in l. coiles aiunt. s. sed sunt. ff. de edi. edic.

Illud propriū est adoptionis Arrogat' transit in ptatem
arrogatoris cu omibus suis
liberis. et p adoptionē serui stringit libertas. quāqz adoptio nō habeat ef
fectū. hoc dicit. **Nota** primo q illud dicitur ppiū quod non ouenit alte
ri. hinc est q notarij in instrumentis sepe dicunt. et talis renunciavit iuri p
prio **Secūdo** nota ibi. sicut eni. q illud quod non potest fieri p directuz sit
per indirectum. scilicet l. prima. et ibi notatur. ff. si usufructu petat. quod est ver
rum quo ad impotentiam facti. secus quo ad impotentiam iuris. c. statutū. ij.

no q si dicitur sūm sūm appellet filium
sūm sūm iudicet eff' sūm sūm lib' lig
no filij et sūm q sūm sūm q ago
ut ago. valet ut vale' p r' r'

de heredi. li. vi. et quod notat in l. cōtra legem. ff. de legi. **Item** ex s. apuo
cathonem. q si dominus seruū suū appellet filiū suū coram iudice efficit ser
uus liber. licet nō filius **Et** sic nota q si nō valet quod ago ut ago. valet ut
valere potest. hoc verum nisi sit pactum in forma. de quo plene dixi in l. pri
ma. s. si quesita. et ibi p Bar. ff. de ver. obli. **Item** q p fessio filiationis nō
facit aliquem filium. scilicet l. non nudis. et l. non eplis. c. de proba. **Facit** ta
men presumptionem ut quis reputetur filius donec pbetur contrarium. ut l.
si. ff. de proba. de quo per Bar. in l. ij. s. primo. ff. de libe. agno. **Qualiter** au
tem pbetur filiatio. vide per Bar. in l. filium. ff. qui sunt sui vel alieni iuris.

no q v' adulatoria i p d d p l a t a d d u n t
dispositioes fauorē lib' tati s' c' r' s' i
p f e r u' d i t a m e t a d t i p u d p o l i m
d i t a m p p i p p i a p p e l l e t f i l i u m sūm nā
l e g' t i m u m i n i u d i c i o f i l i u m v t e d l e g i t i m u m

Item nota q verba adulatoria in iudicio plata inducunt dispositiones
fauore libertatis sic etiā si pferunt in testamēto. ut ē tex. notabilis in l. pau
lus. s. paulus. ff. de fideicomis. liber. alias verba adulatoria nō inducerēt di
spohitionē. ff. de acti. et ob. l. obligationū fere s. placet. **Istud** facit in argl. q
si pater appellet filiū suū naturalem tm in iudicio filiū. videt eū legitimare.
In glo. sup ver. acti. ff. de iu. codicillo. l. pma. ibi apparebat. q testator no
luit codicillare. **In** eadem glo. in fi. ibi. fuit pccm in forma. **sequit** Bca.

Rubrica. Quib' modis ius patrie ptatis soluit
Continuat sic. **Disum** est supra qualiter ius patrie potestatis constituit. ve
rū qz nihil est in humanis qn dissolui posset. s. deinceps. in autēti. de nup.
sequit ergo videte quib' modis ius patrie potestatis soluitur. **s. videam'**

Concedamus nunc quibus dividitur principaliter in duas partes. Primo ponuntur modi per quos solus

Item p potestatem inanc quibus diuiditur principaliter in duas partes
tur patria potestas. scdo soluuntur duo dubia. ibi Illud autē scire. 3^a prima
diuiditur in sex partes fm q sex modis patria potestas soluit. partes pa/
tebunt in processu. Et prime tres partes hoc intendunt in sūma. Liberi soli/
uuntur a potestate parentū per mortem naturalem eius et liberoz nisi sup/
he filii/familias in cuius potestate nepos recasurus est post mortem aui.
Item p potestatem

Item p deportationem parentis vel filij. sed non p relegationem. licet bene
qñq quis servus pene efficitur. Item dignitas nō liberat quem a patris
potestate nisi fuerit hincina.

primo modos manumissionis s'm q' dictum est supra. extra. qui. cau. manu
li. i. c. Nota ibi hi vero. q' p mortem naturalem patris filius familias efficit
sui iuris. ¶

Tertio nota q mortuo aucto qui nepotem habuit in potestate. li
beratur nepos a potestate et efficitur sui iuris. hoc ver si nepos non est re
casurus in potestatem filij. id est sui patris p mortez auct. quod fateri potest
si tpe mortis

sed tunc primo efficitur sui iuris alias nepos non dicitur recasurus in pta/
tem filij id est sui patris. ¶ Item nota in 6. cum autem. q. n. de portacione

Item nota in .s. cum autem. qd p deportationez
lo est per damnationem in insulam ad perpetuū ibi manendū pater definit
habere liberos in potestate. ratio est quia deportatio dicitur mors civilis
que mors equipatur morti naturali in his hoc patet in his qd archiepiscopus

civilis representat eundem effectum sicut mors naturalis vt in his que sunt
iuris. vt in bonoz possessione et in iure patrie potestatis. vt hic et in l. pma
ff. filium. ff. contra tabul. C. de iur. test. l. i. ff. de iur. iur. l. i.

effectum vt in his qui sunt facti. Ihinc est qd si quis fuerit grauatus restituere post mortem bona sibi relicta et sic efficiatur monachus et per consequens

similiter mortuus. tamen non debet modo bona restituere. sed cum moritur naturaliter. l. statius flozius §. cornelio. ff. de iure fil. Ita intelligitur l. cū pater hereditatem. ff. de lega. ii. **I**tem in ver. pari ratione. qd vbi est eadez ratio.

ratio debet esse idem ius. ad hoc al. l. a tycio. ff. de verbo. obliga. et. l. illud
ff. ad. l. acqui. **I**tem ibi sed et si ex indulgentia. qd. damnatus ppter male-
fium restitutus recuperat omnia ac si deestitutus non fuisset de ere. p. 12.

Item nota in § religati. qd reli-
gati id est damnati in insulā ad tempus non perōūt ius patrie potestatis.

Item nota in §. pater seruus. q. per seruitutē pene dissoluitur patria potestas
Item nota qualiter quis efficitur seruus pene. **I**tem nota in §. filius fami-
 lias. q. militaris dignitas et consulari. et per cōsequens nec doctoralis nō
 liberat ali-

liberat aliquem a potestate parentum. hoc verum de iure isto. hodie autem dignitas consularis bene liberat vt hic in glo. super verbo. non liberat. nam per. rñ

Non q̄ q̄s q̄s modis p̄na p̄ts solui

No q morte nate pns. filiggan
 Ras effit² sui iur
 No q mortuo aucto q nepote hab
 d pntate libea² nepos a potestati
 et effit² sui iur. qd verput² h

Mo q p de pona q r p dāna q d dūle
ad pēnu ibi manēd pat dēfū
que libros d pīate pō q r q u r q

No q si qd fuerit quatuor istud post
 morte bona sibi dicitur et sic effi-
 cia monachus et p quibz nullus
 mortuus fu no q modo bona ip-
 tud s p ad mort nra ut q vi.

no qdānatq p' malef' / i' p'ituty
impat oia ar f. d'pōitq nō f. ff

No q' ligatq' i dānāq' im sulam
 do tēp q' no p'dut ius patē p'iat

Mo q^d nullus dignitas & consulari
et p^{er} q^{uam} n^{on} doctores n^{on} libeat
alique a p^{ro}p^{ri}etate parent^{is} q^{ui} v^{er}o
de i^{ur}e isto hodie ad dignitas
q^uaslibet libeat

No q p duodecim dignitates libera-
turus a pua ptate sicut episcopus
guntate q no p sacerdotalem
potestatem quis libera-
tur q vult

No q pua q ex q set libera-
tur no indit apli p p in p
q si impetramus gratiam p pma
vacatur et exerceo v p o q r p

No q q p dignitate libera-
tur a pua ptate h o est ver q ad
suos fauores q fauor no debet
redundare i eus odium odium autem
est r p et q p p in d i t u t q v i

No q q p vult q p p p p
no possit deportare r p v i q r o q

No q de noma q o d v o r p indulgeo
et d p t u o et q e s t p e a l i s r a s a
q m i n o r q e s t i p t a t e p t h i c
t u t o r e s q p a t d i s s i p a t b o n a
f i l i j i m p u b e r i s d i d i t e h o q s i i s t o
f i a t n o f i t a d b o n a a l i e n a t a m e
t e p e p d e m d e n e s t o r i a n i s r p v i
q p d h o v e r p e s t d i t h o m i n i s
n a s i q u i s f u c i t i s t i t u t i o p p t a
t e d i u i n a v t f u i t l a z a r u s i l l e
r e p a t o r a b o n a a l i e n a m e d i o t e m p o

p duodecim dignitates liberatur quis a patria potestate. quoadmodum eri-
am per episcopalem dignitatem. vt in autenti. constitutio que de dignitati-
bus a patria potestate efficiuntur. p. palam. sed tamen non per sacerdotale
potestatem quis liberatur autenti. presbiteros. C. de epis et de. **I**tem p
ingressum religionis quis liberatur a patria potestate. notat glo. in l. si ex
causa. p. papinianus. ff. de mino. **I**n glo. super ver. in potestate. in fine. ra-
tio est quia ex quo semel liberatus est non recidit amplius. vt supra. **I**facit
hec glo. in argl. q si impetraui gratia pro prima vacatura et accepero vxo-
rem. q post mortem vxoris non possum vti gratia. quia gratia iam semel
extincta est. **D**e quo per Jo. an. in c. primo. extra de cleri. con. ugl. li. vi. et in
clementi. gratie. de rescripti. **I**n glo. iuris sui fuit. in fine. hoc fauore liber-
tatis. vnde quis ppter dignitatem liberatur a patria potestate. hoc est vel
rum quo ad suos fauores qui fauor non debet redundari in eius odium.
l. quod fauore. C. de legibus. **O**dium autem suu est si filij non deberent ca-
dere in eius potestatem post mortem sui patris. quod facit in argl. **P**one
q statuto ciuitatis cauetur. qui decesserit sine filio in potestate. bona eius
fisco applicentur. aliquis decessit cum filio epo et no cum alio. vtru bona co-
fiscantur. et facit ista glosa. q non. quia redundaret in odium ipsius filij. **I**n
glo. deportantur. ibi. ff. a qui. appel. non licet. l. prima. p. primo. vult ergo
ista glo. q pteses prouincie non posset deportare. **S**ed dic contra quia im-
mo habet potestatem deportandi. ex quo habet merum et mixtum imperiu
l. illicitas. p. qui vniuersas. ff. de offi. presi. sed tamen eius sententia no man-
datur executioni. quia insulam non habet donec princeps insulam sibi assi-
gnauerit. vnde testamentu factum ante assignationez insule valet. l. prima.
p. deportatos. ff. de legat. iij. et hoc vult glo. in p. qui vniuersas. de quo per
Bar. in l. relegatoz. ff. de interdic. et relegl. per istam autem deportatione
non dissoluitur matrimoniu. vt. l. prima. C. de repu. **I**n glo. pari ratione.
in fine. vbi est eadem vel similis ratio. ibi ideoz ius vt hic. secus si contraria ra-
tio vt i contrario. et ibi per Bar. et de isto plene in l. si. C. de inter. matri.
In glo. pristinum. ibi. p. et in fauiana. et de hoc est tex. in l. q si minor. p. restitu-
tio. ff. de mino. **I**n eadem in fine. de natura hoz verboz indulgeo et resti-
tuo vide plene per Bar. in l. finali. C. de senten. pal. vbi est casus singulari.
q minor qui est in potestate potest habere tutorem. scilicet quando pater
dissipat bona filij impuberis. **A**uerte tamen q si restitutio fiat non sit ad
bona alienata medio tēpore. vt in autenti. **I**oc. de nestorianis. C. de here.
vnde tutum est q quando quis restituit facit apponere illam clausulam. et
etiam ad bona si que sint alienata medio tpe. **I**ta notat Bar. et ange. in l.
gallus. p. quid si tñ. ff. de libe. et postu. **I**stud vez est in restitutione hominis
nam si quis fuerit restitutus p ptaem diuinā vt fuit lazarus ille recuperat
omnia bona.

omnia bona alienata medio tempore. Ita notat glo. in l. si ex his. ff. de legi. **I**n glo. relegati. ibi. hec bona. Hoc verū nisi bona essent sibi expresse adempta. quod iudex facere potest ex causa sibi bar. in l. relegato. 2. §. ad tempus. ff. de interdic. et relega. **I**n eadem glo. ibi. ille non. et sic perdit civitatem deportatus. id est adus civiles. retinet tamen ea que sunt iuris gentium. notatur in l. quidam sunt. ff. de penis. **I**n eadem ibi. alias relegato hanc opinionem reprobat Bar. in quadam sua questione disputata que incipit statuta civitatis ytalie. Nam banniti nostri temporis equiparantur transfugis civitatis sue. cum illi dicuntur inobedientes civitati per quam inobedientiam banniuntur homines. arg. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. unde tales banniti solum perdunt ea que sunt sue civitatis et concernencia ipsorum comodum. sed retinent ea que redundant in eorum incommodum. vt. l. tutelae. ff. eod. tit. Et istud est verum de bannitis qui possunt impune occidi sibi statuta civitatis. vel quia sunt banniti ex imperio qui etiam impune occiduntur. l. in §. si. ff. ad. l. Cor. de sicca. alias tamen bannitus perdit solum ea de quibus fit mentio in statuto. Aduerte tamen quod licet bannitus non possit agere. potest tamen excipere conveniri et appellare. sicut dicitur de excommunicato cum quo taliter comunicans non efficitur excommunicatus. vt in c. intelleximus. et ibi notat extra de iudi. **I**n glo. serui autem pene. in fine. Nota quod hodie nemo efficitur seruus pene. quod verum est si remaneat viuus. alias si duceretur ad ultimum supplicium et mori debeat non possit testari. et serui pene vocarentur. l. eius qui. ff. de testa. quod fallit in male ablatis quia de illis disponere potest quemadmodum dicimus de usur. notat Jo. an. in c. quāq. de usu. li. vi. **I**n glo. metallum in fine. De istis penis qualiter succedat vide per Innoc. in c. qualiter et quando. extra de accu. **I**n glo. militauerit in si. Que requirantur ad militem vide pulcrā glo. in l. penult. ff. ex qui. cau. maio. **I**sequit. §. si ab hostibus

No q de portat p dnt civitate. i. ar
rundes inq h ea q p p p p p

No q q bar pbat har opione n
quāq sua que p p p p p p p p p
dipit statuta tunc p p p p p p

No q q lig bannit no possit agere
p p p p p p p p p p p p p p p
fac p p p p p p p p p p p p p

No q hodie nemo effia p p p p
ne q p p p p p p p p p p p p p
alias si ducit h d p p p p p p

Si ab hostibus captus Ius liberoz capti ab hostibus pendet nam reuersus ab hostibus fingitur semper in civitate fuisse et sic liberos semper in potestate retinuisse iure postliminiū sed mortuus fingitur a prima hora sue captiuitatis. mortuus fuisse. et sic liberos a potestate liberatos. **I**tem per emancipationem soluitur p̄ia potestas que emancipatio hodie potest fieri coram quocunq iudice. et talia iura seruantur patri in bonis emancipati que patrono in bonis liberti. hoc dicit vsq ad §. ammonendi **N**ota primo quod captus ab hostibus dicitur seruus hostium. vt hic et in l. hostes. ff. de capti. et posli. re. sed doctores citra montanos. mirantur quare in preiudiciū nostrū et contra nos interpretemur nos captos effici seruos hostiū. Aliq dixerūt quod hoc fuit ex necessitate quadam.

Que d p p p
ad m hie vt q

q p p p p ab
homo d p p p
q p p p p p
p p p p p p
p p p p p p

quadam quia nisi serui efficeremur haberemus bona de quibus possemus
disponere inter hostes. et hostes illa bona a nobis extorquerent **Johanes**
sa. dicit qd hoc non sequitur. ex quo nō haberemus de facto bona nō posse-
mus de eis disponere. vnde dicit ipse qd hoc fuit introductum in fauorez rei
publice et etiā nostri fauore. quia si haberem⁹ bona possemus de eis dispo-
nere in fauorem inimicorū nostrorū dum essemus apud hostes et sic cōtra-
here cum eis quod maxime caderet in detrimentum reipublice ac etiā nrm
detrimentum. **Sed** hec ratio eadem est in effectu cum prima. vnde videtur
mibi eodem morbo laborare immo qui a latronibus capiuntur non efficiū-
tur eodem modo sui latronū ⁊ tamē de eorū bonis disponere non possunt
l. qui a latronibus. ff. de testa vnde cogita de meliori ratione. **Nota** se-
cundo qd si pater filiū familias fuerit captus ab hostibus. quādiū capt⁹ est
status liberorū dicit esse in pendentī. Nam si pater reuersus fuerit fingitur
nunq̃ captus fuisse et per consequens nunq̃ extra ciuitatem fuisse. et sic ui-
re postliminiū fingitur semper liberos in potestate retinuisse. Si vero pater
moriatur apud hostes fingit prima hora captiuitatis fuisse mortuus. sicut
one l. cornelie. ⁊ per consequens liberos a prima hora captiuitatis a potesta-
te liberatos. et sic omnia ante mortem facta per ipso liberos valent. et sic
testamentū per filiū familias factum dum pater est apud hostes valet. Si
pater ibi mortu⁹ fuerit etiā post testamentū factū. l. lex cornelia. ff. de testa.
Tercio nota vnde dicatur postliminiū. quia a limine quod ē finis et ter-
minus domus. quod facit in argl. **Ita** si debitor captus fuerit non dicitur
esse in carceribus nisi ductus fuerit vltra limina carceris et inde vere exire
non posset p libito voluntatis sue. facit. c. mulieres. de iudi. li. vi. **Facit** etiā
in argl. qd si statuto ciuitatis caueatur qd qui alium in domo vulnerauerit
cadet in talem penam. tunc oportet qd talis vulneratus sit vulnerat⁹ intra
limina domus. nam ista dictio. in. iuncta ablatiuo denotat intrinsecitatem. l.
prima. §. in flumine. ff. de flumi. de quo per **Bar.** in. l. prima. §. hoc interdictum
. ff. de collati. **Sed** si dicat in pertinētijs domus quia sufficit qd ad duos
pedes ppe domū sit vulneratus. l. si. ff. finiu regū. et in glo. l. quidam hibe-
rus. ff. de serui. vrb. p.redi. Si autē diceret de circūstancijs ecclesie intelligit
de triginta pedibus circumcirca ecclesiam. vt refert **Bar.** in. l. apud labio-
nem. §. quicum. ff. de iureiur. xviij. q. iij. c. quisquis. et ca. sicut. **Item** nota
in versi. sed et si captus. qd ea que ab hostibus capiuntur p milites et stipen-
diarios recuperant si hostes victi fuerint vt vnicuiq̃ bona sua restituatur.
l. sicut liber. et. l. ab hostibus. ij. ff. de cap. et postli. reuer. **Quod** vez est in
rebus in quibus habet locum postliminiū. vt sunt equi naues oues boues
et similia. de quibus in. l. ij. et. iij. ff. de capti. sed in reb⁹ in quib⁹ nō habet lo-
cū postliminiū vt sunt arma et vestes. tales res nō restituuntur amittentib⁹
vt in

No qd si pater familias fuerit
captus ab hostibus quādiū capt⁹
est pater liberorū dicit esse in pen-
denti. Na si pater reuersus fuerit
nunq̃ captus fuisse.

No qd si pater familias fuerit
captus ab hostibus quādiū capt⁹
est pater liberorū dicit esse in pen-
denti. Na si pater reuersus fuerit
nunq̃ captus fuisse.

No qd si pater familias fuerit
captus ab hostibus quādiū capt⁹
est pater liberorū dicit esse in pen-
denti. Na si pater reuersus fuerit
nunq̃ captus fuisse.

ut in dicta. l. ij. **I**stud itez est vez in rebus captis ab hostibus et recupa-
tis. secus in nō recuperatis. **C**irca quod quero an bona que capiuntur ab
hostibus efficiunt capientium. et distinguo. an sint res immobiles. et tales
res publicant. l. si captiuis. ff. de capti. aut sunt res mobiles et
efficiunt capientium. l. si quis in bello. ff. de capti. hoc est vez nisi capiantur
victis hostibus. quia tunc bona que inueniunt assignantur duci belli tribu-
enda ad butinū sū merita militū et alioz armatoz. Ita notat bar. in. d. l.
si quis in bello. quod itez est vez in bellis publicis et iustis. hoc est in illis
in quibus populus romanus impator v. papa vel sui legati vel officiales
inducunt bellum. ut notat bar. in dicta. l. hostes. ff. de capti. particularis eni
ciuitas non dicitur habere publicum bellū si vna pars excludit aliam. sed
dicitur potius dissencio quedaz. l. si quis ingenuū. ff. in ciuilibus. ff. de capti.
similiter vna ciuitas nō dicit habere publicū bellū contra aliam. Sed qui
huiusmodi bella inducunt dicunt litiū cultores. l. qui a latronib. ff. de testa.
sed tamen in huiusmodi bellis seruatur circa res id quod dictum est de bel-
lis iustis et publicis. quāq. capti in talibus bellis nō efficiantur serui capie-
tium. ita notat Bar. in dicta. l. hostes. et per sequens non habet locū ius
postliminiū sicut nec etiam habet locum in bellis iniustis nec in istis sociera-
tibus gentiū armoz qui ruteri vocant qui ad suū libitū territoria ciuitatū
destruunt et bonos mercatores captant. illi eni latrones vocant. tex. est in
dicta. l. hostes. **I**tem in s. preterea. q. emancipacio liberat quez a patria
potestate. **I**tem in ver. nostra. q. vana solemnitas est submouenda. nam
quod potest fieri p pauciora frustra fit p plura. l. si. ff. de eman. libe. et cir-
cuit. alias circū vitand. l. dñs testa. seruo suo. ff. de condi. indebi. **I**tez
q emancipacio hodie potest fieri per parentē coram quocunq. iudice et in
quocunq. loco honesto sine aliqua solemnitate. **I**tem nota q pater retinet
illa iura in bonis emancipati que patronus in bonis liberti. quod qualiter
procedit et qualiter intelligatur vide hic notabilem glo. in ver. patrono. q.
glo. ponit casus qñ pater nō potest succedere filio emancipato. **I**tem si-
naliter nota q pater emancipans filium efficit eius legitimus tutor. 2. cor.
i. de legiti. perenti. tute. et i. de fidei. tute. in pñcio. **I**n glo. pendet. in fine
Nota ex hac glo. q filij quoz patres capti sunt ab hostibus quo ad statū
de pñti dicunt esse sui iuris. hinc est q testamentū ab ipis filiis factū tpe
captiuitatis patris valet. licet patre reuertente rumpat. l. si. ff. de sent. pas.
et ibi glo. et sic filij medio tpe possunt strahere et testari ac si essent sui iuris
licet quo ad tpus futuz stat. eoz dicat esse in pñdenti. ut satis declaratū
est supra in textualibus. **N**ota tñ q fili. capt. ab hostib. nō pōt interim
aliquid facere in pñdiciū patris. ut tenet 2. 30 in sūma. in ti. de sentē. pas.
et ideo interim datur curator bonis capti ab hostib. l. in tuto. ff. de tuto.
licet secus

An bona q capiuntur ab hostibz q
inducuntur dymque ut q

Not bar dñs. si qd d bello goate
verp d bellis pub. set in p. h
est d. illis i. qd populz rōng
ator ut papa ut sui legati ut
offinales inducunt bellū ut q

No q qui huiusmodi bella inducunt
dicuntur litiū cultores ut q. v
et q rapti d talibz bellis nō e
nant. sū capientur ut q. v

No q ruteri vocant q ad suū libitū
territoria ciuitatū destruant et
bonos mercatores captant et
en latrones vocant ut q. v

No q emancipacio hodie potest fieri p
parentē corā qñz iudice et in
quocunq. loco honesto sū aq. sole
No que iud. pat. rōng d bono
emancipati ut q. v. nō l. g

No q pat. emancipans filium effi-
ciat legitimū q. v. tutor

No q testamentū ab ipis filiis factū
tpe captiuitatis patris valet
licet patre reuertente rumpat ut q

No q filij capti ab hostibz nō
interim aliquid faciant in pñdiciū
patris ut q. v. dñs. ut q. v

licet secus sit in bonis filij deportati cuius contractus tenet. licet pater postea restituat. quia nulla est spes restitutionis. ut dicta. l. finali. **In glo. id. circa** in fi. **Nota** ex hac glo. q. reuersus ab hostibus recuperat omnia bona. hoc vez in bonis que reperit. sed si fuerit interim aliquod ius quesitum per prescriptionem in bonis illi capti non recuperat ea nisi p. in integ. restitutione. l. eos qui ab hostibus. iij. ff. de captiuis. **Aduerte** tamen q. rediens ab hostibus non recuperat uxorem. sed oportet uxorem de nouo consentire. l. cum due species. s. finali. ff. de cap. quod vez est de iure ciuili. secus de iure canonico ubi seruitus non impedit matrimoniū. c. primo de iugio seruo. **In glo. x.** patrono ibi caluissiana. hoc vez q. caluissiana non datur patri si alienatio est facta a filio titulus oneroso et sine fraude emptoris. alias bene reuocat pater alienata p. filium in eius fraudem s. m. Bar. vt. d. l. non vsq. ult. in glo. **In fi. eiusdem glo.** Quero an pater emancipans filium cogat ei legitimam dare. **Et respondo** q. non. quia filius emancipatus nullum ius habet in bonis patris viuētis. de quo p. bar. in. l. si. ff. de libe. agnoscen. sed dum pater emancipat filium consuetum est aliquid donari vel assignari in premium emancipationis ipsi filio. vt. l. vt liber. in fine. C. de colla. **Ista tamen collatio seu donatio** non debet computari filio in legitima nisi pater hoc expresse dicat. l. si quando. s. et generaliter. et ibi p. Bar. C. de inof. testa. licet talem donationem teneat filius conferre cum fratribus. vt. d. l. vt liberis. pater tamen non cogitur ad aliquid dandum. q. emancipatio fit in commodum ipsius filij et in incommodum ipsius patris notat Bar. in. l. cum oportet. s. penult. C. de bonis que liberi. premiat tamen pater aliquam in emancipatione filij q. potest eni sibi tenere dimidiam usufructus in bonis aduenticijs ipsius filij vt. dicto. s. penult.

Ammonendi aut sumus. **Licitum** est patri retento nepote vel alijs in potestate filium emancipare. vel econtra. **Item** per adoptionem factam ab auo paterno vel materno liberatur filius a potestate sui patris naturalis. et transit in potestatem patris adoptantis. **Item** nepos ex filio emancipato est in potestate aui si tpe emancipationis filij nepos erat exceptus. **Item** filius non potest opellere patrem vt eum emancipet. hoc dicit vsq. in fi. ti. **Nota** primo q. qui plures habet in potestate potest unum emancipare et alium retinere in potestate. **Item** nota in s. sed et si pater. q. p. adoptionem aui paterni vel materni soluitur ius patris naturalis et transit filius in potestatem adoptantis. ratio est q. occurrunt simul ius naturale et ciuile. secus si extraneus adoptaret. vt. s. ti. pmo. s. sed hodie. s. si vero. **Item** nota ibi ad l. inuenientibus. q. adoptio debet fieri coram iudice et cum scriptura. si tamen scriptura fuerit posita vel etiam simulata fuerit potest contrahi p. bari p. testes. vt est glo. notabilis in. d. l. ij. C. de emanc. libe.

q. dicens ab hostibus no dmpat ppo
m si opz vxore de nouo assentire
m q. de que nli sers de que m. ut l.

An pat. emancipans filium cogat ei
legitimam dare et q. ut l. v.

l. q. pat. no cogit ad aliquid dare
q. emancipat fit d. quod ipse filij
et d. quod ipse pater non cogit

no q. q. plures q. d. p. tate p. tunc em
opac et alio tunc d. p. tate ut q.

no q. adoptio det fid. rorgidue et
r. s. p. tate s. i. s. p. tate s. i. s. p. tate
et s. simulata s. i. s. p. tate s. i. s. p. tate
testes ut q. v. q. s. p. tate s. i. s. p. tate

liberorum quod facit ad statutum. Pone statuto cauere quod nullum debitum debe-
at pbari nisi p instrumentum publicum quod amisso instrumento possit debitum pro-
bari p testes. facit. l. emancipatione. C. de fide instru. **I**tem ibi et non con-
tradice. quod qui tacet consentire videtur. facit in argl. quod si filius familias offerit
religioni. nec contradicit in accipiendo habitum videtur consentire in religionem
Istud verum quando actus geritur p aliquem sub cuius iure vel parentela est iste qui
non contradiceret. secus si ipse met contradiceret. quia tunc requiritur expressus consensus. l. h.
ff. de adop. et sic est hic vnus casus contra membrum distinctionis. Bar. in. l. qui
dotem. ff. solu. mat. vbi dicitur quod quando propter reuerentiam patris vel domini.
filius vel seruus non contradicit videtur dissentire. De isto bocardo vide latius
pbar. in. d. l. qui dotem. et p Jo. an. in regula qui tacet. in. vi. et. l. gayus. ff.
de pigno. act. et ibi notat. **I**tem nota in illud autem. quod si filius tpe conceptionis
nepotis sit in potestate aui. nepos qui nascitur erit in eius potestate quacumque
ante natiuitatem nepotis filius sit emancipatus. Facit in argl. quod natus a re-
ge vel sacerdote non dicitur filius regis vel sacerdotis. si pater tpe conceptionis
filius non fuit rex vel sacerdos. vt est glo. notabilis in l. imperialis. C. de
nupti. Bar. in. l. senator. C. de digl. libro. xij. **I**tem nota ibi. oportet. quod in
emancipatione requiritur voluntas ipsius emancipantis. sed hoc fallit in qua-
tuor casibus hic notatis in glo. si. in quibus pater compellitur emancipare
filium. sic etiam filius inuitus non potest emancipari. vt in fine glo. quod vel
ex iusta causa pater emancipet filium. nam ex eisdem causis ex quibus pater
potest exheredare filium. ex eisdem potest filium emancipare etiam inuito.
vt notat Bar. in. l. quod cum filium. ff. de ver. obli. Aduerte tamen quod filius
emancipatus derelinquens parentes pauperes potest reuocari in potesta-
tem. per. l. alimenta. ff. necare. ff. de liberl. agnos. ita notat Cy. in. l. prima. C.
de ingra. libe. Facit ille. ff. in argl. quod pater non potest filium inuitum mona-
chum facere sed si impuberem faciat monachum non sufficit sola oblatio nisi
filius factus pubes ratificet vt in ca. ad discit. et in ca. quecumque. xx. q. pma.

no qd dicitur bar. qd ppter inuentum
pater vel dicitur filius ut pater non
dicitur vide de sententia ut qd v

no qd ff. dicitur quod natus a rege in
sacerdote non dicitur filius regis vel
sacerdotis ppter tpe conceptionis filius
fuit rex vel sacerdos ut qd v

no qd ex causa pater vel qd pater
pater vel dicitur filius ut qd pater
filius emancipatus est inuito

no qd pater non potest filium inuitum monachum
facere si si impuberem faciat monachum
filius non sufficit sola oblatio reponit

Rubrica de tutelis.

Continuatio patet ex principio nigri. Nam postquam visum est de his qui alie-
no iuri subiecti sunt. sequitur videre de his qui sunt sui iuris. verum quia eorum
qui sunt sui iuris. aliqui in tutela sunt. aliqui sub cura. aliqui nec sub cura nec
sub tutela sunt. sequitur videre primo de tutelis.

Sequitur Nigri

Transeamus nunc ad aliam **D**ividitur in quatuor partes. primo cōtinuando. scda ibi. est

autem tutela. ponitur diffinitio tutele. tertia ibi tutores. allusio vocabuli. quarta ibi permissū. ponitur tractatus de testamentaria tutela. Prime tres partes non summantur. sed quarta hoc intendit. Pater potest filio in potestate existenti tutorem dare. Item nepoti et alijs descendētib⁹ si post mortem eius nō sunt recasuri in alterius potestatem. similiter et postumo si tempore mortis patris natus postumus fuisset in potestate patris. filio autē emancipato tutor non datur in testamento sed erit per iudicē confirmandus. hoc dicit vsq; in fi. **N**ota primo q; eorum qui sunt sui iuris. aliqui sub tutela sunt. aliqui sub cura. aliqui nec sub tutela nec sub cura sunt. Secundo nota q; contrariorū eadem est disciplina. de quo supra. de his qui sunt sui vel alieni iuris. in principio. **T**ertio nota diffinitionem tutele et eius expositionem. ponit hic glo. et bar. latius in l. prima. ff. eodem. **I**tem nota in §. tutores. q; illi dicuntur tutores quibus convenit diffinitio tutele. nam bonum est argumentum a diffinitione ad diffinitum. vt. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. **I**tem nota q; bonum est argumentum ab allusione vocabuli. quod verum est si diffinitio non repugnet. de quo latius per bar. in l. ij. §. appellatum. ff. si cer. petatur. **I**tem in §. permissum. q; ad hoc q; datio tutoris valeat in testamento plura sunt necessaria. Primo q; ille cui datur tutor sit filius impubes. vnde puberi non datur tutor nec etiam curator in testamento. sed pater curator confirmetur. vt. §. de curatoribus. §. ij. quare autem non possit dari curator in testamento sicut tutor. cogitat et videbitur infra. Secundo requiritur q; filius sit in potestate ipsius dantis. vnde emancipato non potest dari tutor in testamento. licet datus confirmetur. vt in fine huius tex. sicut etiam filio naturali tñ non potest dari tutor licet datus confirmetur. vt. l. fi. C. de confirma. tuto. **P**urio autem nullo modo potest dari tutor s̄m glo. in l. prima. ff. de testamen. tute. **I**tem mater nō dat tutorem in testamento. licet datus confirmetur vt in dicta. l. prima. ff. de testamen. tute. **T**ertio requiritur q; dentur tutores in testamentis nō in codicillis nisi codicilli sint confirmati quod presumitur hodie vt infra d. codicillis §. non solum. sed non teneret in codicillis sola datio tutoris. Ita notat Bartolus in l. ij. ff. de testa. tute. potest tamen pater in testamento minus solemniter dare filiis suis tutores. l. ac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. **I**tem nota in §. cū aut. q; q; in vtero est p̄ iā nato habet. hoc vep̄ q; agit de eius cōmodo. secus de eius incōmodo. l. qui in vtero. ff. de sta. ho. **H**inc est q; si nauta fecerit pactū cū his qui in naui sunt vt quelibet p̄sona

persoluat

No q; bonū est dñd ab allusione vocabuli. q; vñ est ut q; vi. rogo

No q; q; vñ est p̄ iā nato habet. hoc vep̄ q; agit de eius cōmodo. secus de eius incōmodo. ut q; vi. rogo

persoluat tantum. et ibi sit mulier grauida. non tenetur soluere pro duabus personis quia illud esset in incommodum ipsius qui in utero est. **In glo. super verbo non sunt.** **Nota** ex hac glo. quod existenti in potestate regulariter non datur tutor vel curator quia tales dantur ad gubernandum ipsum minorem et bona eius ad quam administrationem nemo presumitur esse diligencior quam pater. quia nullus amor vincit paternum. l. finali. C. de curat. fu-
rios. **Fallit** hoc si pater nullo modo vellet administrare vel aliquid habere in hereditate aduenticia aduenta filiofamilias. quia datur curator here-
ditati. l. finali. §. ubi autem. C. de bo. que libe. et quando sufficiat auctoritas patris in filio et quando non. tene hanc regulam. quod in his in quibus patri ususfructus competit vel in bonis aduenticiis vel dubium est an damnum vel lu-
crum pertineat ad patrem. sufficit auctoritas patris. in alijs autem non in quibus pater nihil acquirit. ut si vellet se obligare filiofamilias vel aliqua sibi aduenirent ex rebus ecclesie. **Ita** notabiliter distinguit **Bar. in l. finali. §. pupillus. ff. de verborum obligationi.** sufficeret tamen auctoritas tutoris vel curatoris ut ibi. filiofamilias autem potest se obligare sine patre. sed leuius restituitur. ut l. prima. ff. de minoribus. **Fallit** hic in voto et in macedonia-
no in quibus non tenetur filius sine patris consensu. l. ad rem. §. si voto ff. de pollicita. l. prima. ff. ad macedo. **Ex his** inferitur quod si filiofamilias agit in iudicio non sufficit auctoritas patris sed debet dari curator ad litem secundum **Bar. in dicta. l. finali. §. primo.** **Aduerte** tamen quod si filiofamilias maior in-
fante constituat procuratorem cum auctoritate patris valet constitutio pro-
curatoris. nec requiritur quod detur sibi curator ad litem. quicquid dicat **Bar.** ita hec glo. in l. prima. C. de bonis mater. quamquam **Bartholomaeus** non ignorauit. quia dicit quod ibi loquitur in rebus in quibus patri acquiritur ususfructus. **Sed** immo idem puto in alijs rebus acquisitis. argl. c. si. de iudi. libro. vi. ubi dicit quod in causis spiritualibus minor potest dare procuratorem cum aucto-
ritate sui superioris. ergo idem dicemus quod filiofamilias potest dare pro-
curatorem cum auctoritate patris. nam pater est sibi magis coniunctus quam ali-
us superior. **Facit** optima ratio. nam curator ad litem datur ad defen-
dendum causam ipsius pupilli. sed nullus est melior defensor quam ipse pater. er-
go cum consensu eius potest se defendere in iudicio. et per consequens cum auctoritate eius procuratorem constituere. et istud tenuit **Rapha. in dicto. §. pupilli.** **Cogita** tamen quod tutius est in iudicio quod datur curator ad litem. **In glo. ptas in fi.** **Nota** primam expositionem videlicet quod vis et potentia exponatur. i. vi-
olenta ptas. non placet **Bartholomaeus**. quia multociens volens et volenti datur tutor. ut in l. ij. et in autem ibi posita. **Cum** mulier tuto offi. su. pt. hinc est quod secundum modum expo-
nit quod vis ad cogendum. ptas ad impandam. sed **Bartholomaeus** aliter exponit. quia dicit quod ista

sunt duo.

No qd existenti d pte regularit no
datur tutor vel curator ut qd vi pro

No qd qd suffinat auctoritas patris in
filio et quando no tene qd pte pte

No qd filiofamilias pte se obligat
pate si leff qd pte fallit ut qd vi

sunt duo nomina substantiua quorum vnum resoluitur in adiectiuum vt dicitur
 catur vis et potestas id est vires potestas. seu virtus potestatiua. quemad-
 modum dicimus qd in diffinitione pacti. quod est placitum et consensus. i.
 placitus consensus. l. prima ff. de pactis. **In glo. capite. in fine. vt reducas**
 ad concordiam istas leges istam distinctionem facias. Aut seruus cui hereditas
 relictā est per fideicommissum vult cogere heredem vt adeat et sic
 est seruus ipsius heredis. et tunc non potest cogere heredem. et per conse-
 quens nō datur ei tutor. et sic loquitur. l. cogi. §. si seruo. ff. ad trebel. aut ille
 seruus est seruus hereditatis et tunc distinguitur. aut est hereditas et liber-
 tas relictā ab vna persona tñ vt quia fuit vnus solus heres qui rogatus
 restituere hereditatem seruo et dare sibi libertatem. et sic loquitur. l. mulier.
 §. non est. et tunc datur tutor vel curator seruo qui compellit heredem insti-
 tutum adire et restituere. Aut est seruo hereditas et libertas relictā a duo-
 bus heredibus. quia duo sunt heredes instituti. vnus rogatus est restituere
 hereditatem alius dare libertatem. et tunc distingue. aut eorum heredi-
 portiones ad vnum eorum redeunt et tunc ille ad quem redeunt cogetur p-
 seruum hereditatem adire. et per consequens dabitur tutor vel curator. et
 sic loquitur. l. si res aliena. §. si seruus. ff. ad trebellianum. Aut vnus portio
 ad alium non redit et non cogitur heres adire. et sic loquitur dicta. l. si res.
 §. si seruus. Aut est relictā libertas et hereditas a duobus. sed vnus est heres
 res alius legatarius et tunc coget heredem adire hereditatem. et sic tutor
 rem vel curatorem habebit. ff. ad trebellianum. l. non est cogendus. Bart.
 tamen in. l. prima. ff. eodem dicit qd ista verba in capite libero ponuntur so-
 lum propter illum qui datur tutor et qui habet exercere potestatem tutelae.
 non autem propter eum cui datur tutor. **In glo. tuendum. in fine. qd tu-**
tela est ad tuicionem et ad tuendum commodum et ad vtilitatem pupilli.
 Patria autē potestas est ad commodum patris. quia quicquid filius ad-
 quirat patri acquirit. per quas personas nobis acquirit. in principio. **In**
glo. tutores. in fi. Secundo queritur an tutor debet sustentari de bonis
 pupilli. Jo. fa. dicit qd sic. quando est in expeditione negotiorum pupilli et
 exponeret ibi plus qm in domo propria faceret. alias nō. Ex quo inferitur.
 qd si tutor esset tutor vel alius laborator quē oporteret quotidie viuere ex
 proprijs laboribus. et si iste tutor iret pro negocijs pupilli ipse est alendus
 de bonis pupilli. facit. l. sed et si lego. §. quod autem. ff. de peti. heredi. **In**
glo. super verbo confirmandus. in fine. Doctores cōmuniter tenent qd iste
 erit datiuus tutor. sed assimilatur testamentario. De hoc per Bartoluz in
 .l. prima. ff. de confirma. tuto. et per istam similitudinem bene preferē legitimi-
 mo. vt. l. si furioso puberi. hic in glo. alibi bene tamen secum admittit alium
 datiuū

*No. tutela est ad tuicionem et ad fine
 qd tuendum et ad vtilitatem pupilli.
 Patria autē potestas est ad quodlibet pro-*

datus tutorum **I**n glo. inquisitione in fine. Conclusio in ista materia si
 querit cui filio possit dari tutor in testamento et qñ sit confirmandus. Aut loq-
 mur in filio naturali et legitimo in pte cōstituto et tunc aut p̄r dedit sibi
 tutorem in testamento solemnī et valet dacio. nec eget cōfirmacione. vt hic
 et in l. prima. ff. de confir. tuto. Similiter si detur ab auo nepoti in potestate
 dum tamen ille nepos post mortem aui non sit recasurus in potestate filij
 ito est sui patris. hoc etiam vep̄ est quāq̄ pater vel auus filium exheredat/
 set. nam filio exheredato pater potest tutorem dare. l. pater. ff. de testa. tute
 aut est datus tutor in minus solemnī testamento tunc licz olim esset confir-
 mandus vt l. prima. ff. de confir. tuto. tamen hodie distinguitur. aut testa-
 mentū est minus solemnē ppter causam pretericionis vel exheredationis.
 et non eget confirmatione. vt autent. ex causa. C. de libe. preterl. Si vero ex
 alia causa testamentum esset minus solemnē. puta q̄ non sit adhibitus nume-
 rus testium. tunc aut liber qui datus est tutor. est vnus de liberis suis et nō
 eget confirmatione. aut extraneus et indiget confirmatione. vt l. ac consuli-
 tissima. lex imperiecto. C. de testa. Si autez pater decesserit in continenti cō-
 firmatur talis sine inquisitione. Sed si pater postea diu superuiuat adhibe-
 tur inquisitio an superuenerit iusta causa ppter quam tutor veniet non con-
 firmandus. vel ne. et sic iudex respiciet vtilitatem pupilli. per l. vtilitatem. et
 ibi per Bar. ff. de confir. tutore. Aut loqmur in filio legitimo tm̄. et tūc cō-
 clude. q̄ pater adoptans et arrogator potest filio suo dare tutorem in bo-
 nis a se relictis vel eius occasione ad eum peruenientibus. et non in alijs bo-
 nis. s̄. sed hodie. s̄. de adopti. l. cum in adoptiuis. C. de adop. et. l. si arroga-
 tor. ff. de adopti. Aut loquimur in filio emancipato tm̄. id est in illo qui nō
 est in potestate. et tunc talis tutor datus est a patre. et dacio mero iure non
 valet. debet tamen confirmari a iudice sine inquisitione. quia iudex non de-
 bet querere an satisfacet. vel an sit diues. vel pauper propter amorem pa-
 ternum. quia presumitur q̄ pater non dedisset tutorem filio nisi ydoneum.
 vt l. prima. ff. de confir. tuto. **I**tem secus est in matre que filio dedit tuto-
 res quia talis tutor debet confirmari cum inquisitione. l. ij. et ibi per Bar.
 ff. confir. tuto. l. mater. C. de testa. tute. Nec obstat q̄ satisfactio nō est in tu-
 tore propter amorem paternum. et sic etiam videtur q̄ non in matre debet
 fieri cum tanta sit affectio matris ad filium quanta patris. ar. l. videam⁹
 ff. de in li. iuran. quia hoc est propter fragilitatem mulieris. quia mulier nō
 ita caute respicit an tutor sit ydoneus vel non sicut pater. Ita dicit glo. in
 l. prima. C. de confirma. tuto. An loquimur in filio naturali tm̄. et tunc aut
 pater eum non instituit. et non confirmatur sine inquisitione. l. naturali. ff.
 de confirmando tutore. Aut instituit. et confirmatur sine inquisitione in
 illis

*In spurio nullo modo datur tutor
restituendo ut confirmatur.*

in illis bonis in quibus eum instituit et non in alijs. l. si. C. de confir. tuto.
In spurio autem nullo modo valet datio tutoris in testamento nec confir-
matur ut dicit glo. in l. pma. ff. de testamen. tute. **E**xtraneus autem potest
omnino relinquere institutum tutorem in testamento. qui confirmabitur cu
inquisitione. l. tutorem. ff. de confir. tuto. **A**uerte tamen qd tutor nunq de-
bet confirmari nisi pps pronuncietur ydoneus. ut notatur in. d. l. tutorem.
Quid autem si tutor petat se confirmari et iudex negligat. an possit admi-
nistrare. **R**esponde qd sic fm **Bar.** in. l. qui a patre. ff. de confir. tuto. facit. c.
primu. de supplen. negli. prelata. sequit & ca.

Rubrica Qui tutores testamento dari possunt.
Continuatur. Postq visum est de tutelis. sequitur videre que persone pos-
sunt dari tutores. **Sequitur Nigrum.**

Dari autem tutor potest. **D**ividitur in tres partes. **P**rimo
sunt dari tutores. licet eis dubium magnum fuisset. **S**ecundo declaratur an
ad certum tempus et certe rei possit dari tutor ibi. ad certum tempus. **T**er-
tio ostenditur quibus intelligitur datus esse tutor quando filijs vel liberis
datur. ibi si quis filiabus. hoc dicit. **F**iliusfamilias ac servus proprius cum
libertate potest tutor in testamento dari quam libertatem etiam servus tu-
tor datus a lege consequitur. **E**rrores autem et datio sub conditione cum li-
ber erit eam viciat. similiter furiosus et minor. vigintiquinq annis potest
in testamento dari tutor qui erunt tutores cessante furore et minori etate.
Item tutor potest a testatore dari ad certum tempus sub certo tempore
et conditione. non autem certe rei vel cause. et appellatione filiorum conti-
nentur postumi et non nepotes. sed appellatione liberorum omnes decen-
tes comprehenduntur. hoc dicit totus iste titulus. **N**ota primo ergo fm
ordinem. qd filiusfamilias potest esse tutor. nec patria potestas impedit. rar-
tio ponitur hic in glo. super verbo filiusfamilias. quia tutela est munus pub-
licum in quo non curatur patria potestas. quod veruz est quando ille qui
gerit officium publicum. illud gerit ut persona publica. secus si ut privata.
nam testamenta publici iuris sunt. l. tertia. ff. quemadmodum testa. aperi.
et tn in testamentis curat patria potestas. quia filijfamilias testari no pnt.
q. qui testa. fa. pnt. in pn. **S**cdō nō in s. s. et seru? qd ad hoc ut seru? possit
esse

*Mo qd filiusfamilias pte tutor ut pua
ptas impedit hō effi qd v. ca. 209*

esse tutor requiritur quod prius sit liber quam possit esse tutor. et hoc secundum ordinem intellectus

oportet enim quod tutela recipiat personamabilem et liberam ut patet ex diffinitione

tutelle. unde qui servum suum proprium dat tutorem videtur sibi dare libertatem

et sic ex legis dispositione secundum presumptam voluntatem testatoris. servus

statim consequitur libertatem antequam efficiatur tutor. quod facit in ar. pone. papa tribuit alicui officium qui tamen de se inhabilis est tunc videtur cum

eo dispensare et eum abilitare. de quo in l. quidam consuebant. ff. de re iudi.

et ibi per Bar. et Innocentium in c. veniens. extra de filiis prelati. Et ex isto etiam

potest notari quod tantum operatur tacitum sicut expressum. de quo in l. cum

quid mutuū. ff. si certū petat. et l. iij. et ibi plene per Bar. ff. de legat. iij. Item

in ver. plane. quod error in qualitate seu conditione persone viciat dationem tu-

tele. et quando error viciat vide plene per Bar. in l. prima. ff. de offi. pecu.

tesa. Item nota in ver. servus autem. quod servus alienus non potest dari tu-

tor in testamento pure. Item in ver. proprius. quod servus proprius non potest

dari tutor sub hac conditione cum liber erit. ex quo testator habuit potesta-

tem sibi dandi libertatem. et de isto quando datio tutoris valet in servo et

quando non. vide per Bar. in l. si hereditas servus. ff. de testam. tute.

Item nota in §. furiosus. quod furiosus et minor non possunt esse tutores. sed

si dati fuerint in testamento tunc erunt. cum sane mentis furiosus fuerit. vel

minor maior effectus fuerit. Et sic nota quod non inspicitur tempus quo actus

geritur sed quo effectus consumatur. Facit in argl. pone quod statutum dicat

quod qui hoc anno rector fuerit non possit esse rector nisi post quadriennium.

Si aliquis eligitur rector qui fuerit rector infra quadriennium intelligitur

electus post quadriennium. et tunc valebit electio. argl. huius text. et l. que-

ro. §. lucius. ff. de testa. tute. Item nota in §. ad certum. quod datio tutoris po-

test fieri ad diem et sub conditione. cuius contrarium videtur quia actus le-

gitimi non recipiunt diem neque conditionem. l. actus legitimi. ff. de re iur.

quam regulam intellige in illis actibus legitimis ibi enumeratis. et quod ibi

enumeratur datio tutoris intelligendum est de datione facta a iudice. non

autem a testatore. Et ratio difference potest esse secundum aliquos. quia actus

iudiciali non possunt esse in pendentia. l. non quemadmodum. ff. de iudicis

que ratio non placet. quia licet non debeant esse in pendentia et fieri sub co-

no. ut si quis possit esse tutor qui ipse
ad. m. q. sup. de tutela p. 200

no. q. error in qualitate seu conditione p.
vinat datione tutelae ut q. m. p. 200

no. q. si quis p. p. no. p. d. ad tutor sub h. q.
q. d. hoc in lib. cu. ut q. m. p. 200

no. q. si furiosus et minor no. p. ut ce. tut.
si si d. an. p. d. testam. tut. erit in se
m. l. p. p. d. ut q. m. p. d. d. tut.

quod vep

quod vix intelligas fm ordinem littere. sed fm ordinem intellectus bñ de
bet procedere de quo in s. ante heredis. j. de legat. qz heredis institutio ca
put est testamenti vt ibi **I**tem in s. certe. Nota qz tutor dat pncipaliter p
sone et secundario reb. curator aut econtra vt hic in glo. sup verbo certe p
sone. **I**tem nota ex s. si quis filiabus. Nota qz appellatione filioz continent
postumi. quod vix est quo ad tutelas. secus in legat. qz legatū factū filiis
non intelligit factū postumis nisi appareat de aliquib. indicis. vt. l. qui fili
abus. ff. de lega. pmo. et ibi plene p Bar. et de ratione diuersitatis. **I**tem
nota qz appellatione filioz nō continent nepotes. Item nota qz appellatione
liberoz continentur nepotes. Item nota qz appellatione postumoz continent
filij postumi. et omnes alij liberi postumi. **I**n glo. ver. filiusfa. occludit in s.
cū si querať in quantū tenet pater cuius filius suscepit officiū publicum. R.
distinguendo. aut istud officiū est publicū vtilitate et auctoritate. et tunc pa
ter sciens tenet in solidū rei publice. puatū aut tenet de peculio. Aut est pub
licū auctoritate et puatū vtilitate vt est tutela. et tunc aut tutela est data in
testamento et tunc pater tenet tm de peculio licet pater expresse cōsenserit.
Sed si fuisset data a iudice et pater cōsenserit expresse tenet in solidū. Et ita
p glo. in. l. ij. ff. de admi. tuto. p Bar. in l. si fili. ff. de tute. Ratio dñe est qz
p datio tutoris potest cogi pater cōsentire. l. si s. si. ff. de susce. tuto. l. si quis
inter tres s. imperator. ff. de excu. tuto. Modo regula que est qz vbi cogitur
quis cōsentire cōsentiedo obligat se in solidū. vt. d. s. si. et dicto s. imperator.
secus in testamētaria. de quo etiā p Bar. in. l. lucius hic all. **I**n glo. ver.
sine libertate. in fi. Intellige ergo tex. qz iste testator dat seruū ppiū simpli
citer tutorem. nec expresse dat ei libertatem nec expresse phibet. in hoc casu
dubio intelligitur tacita libertas sibi relicta. quia fauore liberorum qui
bus datur tutor. nam ex quo eum dat tutorem videt sibi omnia dare sine
quibus tutor esse non potest. l. ij. ff. de iur. om. iudic. nam qui vult cōsequi
vult et antecedens sine quo cōsequens esse non pōt. l. ad rem mobilem. q. l.
ad legatū. ff. de pcurat. **I**n glo. datur. in fi. Done igit p intellectu glo.
qz testator in testamento suo pure dedit tutorē seruū alienū filio suo impu
beri. quid erit. R. qz tunc intelligit hec cōditio si liber erit. vt. j. eo s. furiosus
secus aut si exprimeret testator qz nollet subintelligere illam cōditionē. quia
tunc inutiliter erit tutor. et sic pcedit iste s. Ratio glo. est qz p hoc qz testa
tor dat seruū alienū tutorem si liber erit videt rogare heredem vt cū emat
et manumittat. vt. ff. de testa. tute. l. si hereditas. **I**n ea. glo. in fi. Prima
cōmunis est et approbatur et magis concor. littere quāqz Ja. de are. tenui
it secundā. **I**n glo. certe cause in fi. De isto ple. p Bar. in. l. ij. ff. de testa.
tute. et intellige glo. qz vniuersitati rez bene datur tutor si iurisdictio dātis
se extendit ad omnes res. alias eni intelligitur esse tutor rez in iurisdictioe
sua

sua. etiam si nō sit nisi vna res. tutor datus tñ simpliciter videt̃ dat' ad oēs
res extra iurisdictionem suam positas. Potest tamen tutor infra quinquaginta
dies se excusare et non postea. sed bene postea potest petere dari sibi
coadiutorem. l. testamento. C. de excu. tu. **I**n glo. super ver. si quis postu
mo. De isto tñ qualiter et qñ masculinū accipiat feim et qñ feim nō masculi
nū. vide p Cy. in. l. quecūq. C. de seruis fugi. et per Bar. in. l. pma. ff. de h.
signi. **A**lterius in glo. appellat. in fi. Tu potius dic e contra q filius de
pprio significato vocabuli nō comprehendit nepotes sed bene comprehendit fm
lūā impropria significationē. hinc est q est quedāz glo. reinertj in glo. in. l.
q si nepos. ff. de testa. tute. que dicit q distinctio filioz et liberorū nō cadit
in ydeotā quasi vellet dicere q ideota appellat omnes filios suos liberos
sed tamen inter peritos dīa est inter liberos et filios. de isto latius p Bar
in dicta. l. liberorū. **A**dverte tamen ad vnū. q quādo ideota seu laycus
facit tractum et vtiur aliquibus verbis extraneis que notarius nō intel
ligit vel de quibus dubitat in significatione. tutum est illa verba scribere in
vulgari. tex. est notabilis de hoc. in. l. prima. ff. de excu. tu. vbi ponunt̃ vba
greca que iuriscōsultus non bene intellexit. sequit̃ & ca

Rubrica de legitima aguatorū tutela

Continuatur. **V**isum est de testamētaria tutela. sed cessante testamentaria
locus est legitime. ideo modo de ea videbit̃. **E**t p euidentia est sciendum
q quoaduplex est legitima tutela. quedā est que differē ex verbis et mente
l. xij. tabularū. quia dicit. l. qui successionem filij habebit sit ip̃e tutor vt sunt
agnati. et de ista legitima tutela tractat̃ in isto titulo. **A**lia est que differē
ex mēte. l. xij. tabularū sed non ex verbis. naz. l. xij. tabularū vocat patronos
ad successionez liberti. vnde mens eius fuit vt patron' efficeret̃ tutor liber
ti. de isto tractat̃ de legit. patrono. tute. **T**ertia est que differē nō ex mente
l. xij. tabularū nec ex verbis sed ex interpretatiōe iuriscōsultorū. naz parēs
nō succedit filio emancipato. p. l. xij. tabularū. sed p ius pretoriū. vnde iuris/
consulti interpretati sunt vt etiam ip̃i parentes sunt tutores ip̃oz filiorum
de isto tractat̃ infra de legit. paren. tute. **Q**uarta est que differē nō ex vbis
nec ex mēte. l. xij. tabularū. nec ex interpretatione iuriscōsultorū ppter idēpti
tatem rationis. sed differē ppter quandam fiduciam et caritatē quā impe/
rator presumit potius esse in fratrib' q̃ in alijs. vnde vocat̃ fiduciaria tu/
tela et est in fratre qui potest esse tutor fratris emancipati. de qua. j. de fidu
tute. sed tamen hodie pater et frater succedunt emancipato iure. C. vt. l.
meminim'

meminimus. C. de legit. herl. nec hodie p emancipationē soluitur ius agnationis. vt notat Azo in summa. I. hodie pater et frater dicunt esse legitimi tutores et habere legitimā tutelaz ex noua lege. facit. l. frater. C. eodē. 7 de isto p Bar. in. l. iij. §. finali. ff. eodem. **A**uerte tamen q legitim' tutor nūq̃ pōt administrare tutelam nisi hec sint adhibita que notat Bar. in. l. legitimos. ff. eodem. et ibi vide.

Sequitur Digz.

Quibus aut in testamento. **D**iuidit in quatuor partes primo qui dicunt legitimi tutores scdo ibi. sūt aut. dīa inter agnatos et cognatos. tertia ibi. q aut lex. declaratur qn testamentaria tutela dicat cessare. quarta ibi. sed agnationis. q̃lter cessat agnatio et p osequens legitima tutela. hoc dicit Cessantib' testamentarijs tutoribus. vocant agnati tanq̃ legitimi. qui qualiter differunt a cognatis hic notat. et ius agnationis tollit p omnē capitis diminutionē agnationis nō. hoc dicit vsq̃ in fi. **N**ota primo q cessantibus testamentarijs tutelis loc' ē legitimis. **S**cdo nō q̃lter orant agnati et cognati et q dicant agnati 7 cognati. **A**uerte tñ q agnatio est nō generi. s̃phendens sub se agnationē et cognationē vt spēs. vt in g. sup. ver. agnati. **T**ertio nota ibi. quia qui nascuntur. q partus quo ad familiā sequit patrem. l. 3 quo ad statum et conditionē sequit matrē vt. s. de ingenuis p totum. **E**t facit iste tex. in argl. **P**one si statutū dicat q quis teneat de delicto et damno dato a familia. q auus nepotis matern' nō teneat de delicto vel damno nepotis ex filia nec mater p filio. qz filius nō dicit familia matris sed patris. facit quod notat bar. in. l. prima. §. familie. ff. de publi. et latius p doct. in. l. i. C. de ver. signifi. **I**tem in. §. q aut. q quis dicitur decedere ab intestato. quāq̃ fecerit testamentū quo ad singularem rem vel causam qua testamentum efficaciter nō habet locum. hunc tamen s̃limitat Jo. fa. nisi ab initio fuerit datus tutor in testamento. quod tamen testamentū postea annullatur ex certa causa. nam tunc tenet datio tutelē. l. iure nostro. §. finali. cū. l. sequenti. ff. de testamen. tute. facit autem. etiā causa. C. de libe. pteri. **E**t sic nota hic casum q quis potest decedere p parte testatus et p parte intestatus oītra regulam ius nrm. ff. de regu. iu. que regula vera est ab initio secus si ex post facto testamentū irritaret. l. nam etsi presentib'. ff. de inoffi. testa. **N**ec nota in. §. sed agnationis. q ius agnationis tollit p omnē capitis diminutionem. de qua capitis diminutione videt. titl. pri. **I**us tamen cognationis non sic tollit. 7 ratio ponit hic in tex. quia civilis ratio potest tollere iura ciuilia. nō aut naturalia. ad quod semp allegat iste tex. **A**uerte tamē q texus hic vtiē isto verbo cōmutat. quia ius cognationis potest cōmutari per maximā et mediāz capitis diminutionē. vt in. §. q aut. titl. pri. non tamen cognatio potest tolli. **D**ifferentia enī est inter tollere et cōmutare. vt notat glo.

glo. in §. sed et si pater in §. transit. §. q. mo. ius pa. po. soluit. iura enim sanguinis et p. sequens agnationis nunq. tollunt. l. iura sanguinis. ff. de re. iur.
In glo. super ver. agnati que incipit. etiam si masculus. Pro hac glossa expedienda opponitur. nam pone q. pater tuus habeat fratrem vterinum id est quia pater tuus habet aliquem fratrem ex matre patris et non ex patre eius. hic frater nec patri tuo nec tibi erit agnat. l. si §. sed nec. C. de legi. here. sed est cognatus. tamen constat q. tibi coniungit p. virilem sexum. puta p. patrem tuum. Dicendum est q. illi dicunt agnati qui coniungunt p. virilem sexum. persona muliebri non interueniente inter eos de quorum agnatione querit. **E**t isti duo fratres vterini coniungunt matre patris interueniente. hinc est etiam q. mater tua non est tibi agnata. sed cognata quia tibi iungit p. se ipam. ff. ad tertiul. in pnci. hoc etiam est q. voluit glo. sequens de filio amite. quacumq. amita tibi sit agnata q. tibi iungit p. patrem tuum. **I**n glo. agnationis. ibi. et preferant in hereditatibus mortuorum. vt. §. de legit. succe. agna. i. responso. et ex illo tex. cum isto sumptum plures ciuitates illa statuta. q. in successione extantibus masculis excludunt femine. et ratio huius statuti fuit. q. p. agnatos conseruat familia. vt. l. prima. ff. de ven. inspi. hodie tamen sublata est ista agnationis et cognationis vt. §. dicit. **I**n eadem glo. in fi. Ratio huius glo. est quia ea priuilegia que dantur agnatis habent a iure speciali et illa facilius tollunt. l. eius militis §. miliciam iussus. ff. de testa. mili. **I**n fine. glo. omnibus modis. verum dicit q. fallit in istis duobus casibus considerando ius nouum scilicet q. pater et frater succedunt emancipato. sed non considerando ius vetus ubi eorum successio non admittebatur. **I**n glo. super ver. agnatio ibi. id est civilis agnatio. ergo est nomen introductum de iure civili. nam ante ius civile omnes erant cognati. sed ius civile attendens maiorem dignitatem in masculis quam in feminis. eis masculis dedit quandam prerogatiuam et vocauit eos agnatos vt preferantur cognatis in hereditate et tutela. et sic quodammodo ius civile inuenit hanc agnationem contra naturalem eam tatem et rationem. l. maximu. viciu. C. de libe. preteri. hinc est q. cum istud nomen agnatio sit inuentum de iure civili non est mirum si per ius civile potest mutari. per regulam nihil. ff. de regl. iur. **S**ed ius cognationis est introductum quadam naturali ratione unde non potest illud ius tolli per ius civile. **S**ed contra istud opponitur. nam cognati habent successionem que successio est de iure civili. quia eis datur ex lege. xij. tabularum. ergo male dicit q. cognatio non est de iure civili. Dicendum est q. cognatio non dicitur esse iuris civilis. quia ius civile non dedit tantam prerogatiuam cognatis sicut agnatis. non tamen per hoc negat q. etiam sit de iure civili. sic dicimus in stipulationibus ius fieri et in pactis factum. non quia non versat ius in pactis sed q. in eis non tantum iuris versat sicut in stipulationibus. vt. ff. de pact. l. si vnus §. pactus. in glo.

In glo. si. ibi. respondeo. vult ergo ista glo. q. tutelae differende tollantur p. minimaz capitis diminutione sed non delate. Similiter etiā vult glo. dice re de hereditatibus. sed in quantū glo. loquitur de tutelis male dicit. naz q. delate et deferende. s. tutelae tollunt per minimaz capitis diminutione q. im peiuntur. vt. j. qui. mo. tute. si. s. minima. vbi. tex. dicit q. tutela finitur p. mi nimaz capitis diminutione ergo ibi fuit incepta. et hoc vez puto iure isto. sed hodie nō finitur tutela incepta p. minimaz capitis diminutionem. vt. di cit glo. in. l. legitimis. s. si. ff. eodem

¶ Rca

Rubrica de capitis diminutio ne.

Continuat. Visum est in s. si. s. titulo primo qualiter ius agnationis tolli tur p. capitis diminutione. ne ergo pcedat p. ignota subicitur hec Rca de capitis diminutione.

¶ sequit Rca.

Est autem capitis diminutio. Diuiditur in qnq. partes. p. di minutionis. scdo diuifio. ibi. ea que. tertio declaratio membroz diuifionis ibi. maxima. quarto remotio duoz dubioz. ibi. seruus. qnto declaratio s. sed et agnationis s. titulo primo. Non summat quia procedit diffinitio ue et diuifioe. **N**ota primo diffinitionem capitis diminutionis. scdo eius diuifionem. tertio nota singula membra diuifionis. **I**tem nota in versu. minima capitis. ibi si filiussa. q. p. emancipatione dicitur filius capite dimi nui quia quodāmodo nouus dicitur effectus. quod verum est p. ius ciui le quod voluit eos liberari ab omnibus p. tractibus i. potestate patria ini itis. p. etoz tamen et ius p. etoris quod est plenum equitate restituit de cep tis adionem p. tra filiumfamilias. vt. l. prima. s. primo. ff. eodem. quod tamen p. etoz modificat in sex casibus in quibus voluit filium teneri insolitoz. sed in tantū exequi ab eo in quantū facere potest. hoc est deducto eo ne filius egeat. qui casus ponunt in. l. ij. ff. q. cū eo qui in alie. i. de quo dic lati. p. m bar. in Rca. ff. q. cū eo. **I**tem nota in s. seru. ad quod sp. alleg. q. puatio p. supponit habitū. p. cor. l. x. ff. de ver. obli. l. manumissiones. ff. de iusti. et iure hinc est q. petens se absolui fatef se esse excōmunicatū nisi petit absolutio nē ad cautelā. c. p. venerabilē. v. sunt aut. ex. de elect. **I**stuo tñ fallit in reo q. pōt opponere p. trarias exceptiones. vt dicere. nō sū debitor tu. et si sū solui tibi. l. nō vtq. ff. de excep. l. siquidē. c. de excep. **I**te nota in s. quib. q. p. augmentū vel diminutione dignitatis nō q. s. t. atū mutare videt. quod fa cit p. tra p. motos ad aliqua officia. q. postq. sūt p. moti dedignant videre socios

socios suos. facit istud in argl. qd si tabellio efficiat presbiter. qd poterit face
re instrumenta. l. maior. C. de digni. li. xij. nō tamen cōpellit hī notata in l.
quecūqz. C. de tabel. libro. x. fac etia in argl. vt si pmissi tibi dare scack mat
cū pedona. et qd pedona efficiat regina qd possum tibi dare scack mat cuz
illa. nā dignitas supueniēs nō mutat statū nec vtilitatē vt hic 7 in l. penul.
ff. de sena. et hoc 7 ang. in l. si longi. ff. de iudi. sed Richar. in alum. Cy. 7
salice. in l. ij. C. de excusa. tuto. tenet oppositū. nā ista pedona pōit ei? offi
ciū. qz pū ibat recte. modo vadit p trāsuerlū. Ita etia notat in l. legatis. ff.
si ex officio. ff. de lega. iij. Sed hos doc. puto pcor. aut enī oñdi pedonā et
dixi. cū ista dabo tibi scack mat. et pcedit opio angl. et seqtiū. aut dixit. p/
mitto tibi dare scack mat cū pedona. et pcedit opio bar. et alioz. **A**duer/
te tñ qd lud? scacoz est pmissus clericis et presbiter. sed nō lud? taxillozuz
vel alea. immo clerici phibent vidē tales ludos. vt autēl. et interdicim. et
ibi bona glo. C. de epis. et cle. facit. c. clerici. ex de vi. et ho. cle. **I**tez in s. qd
aut. qd p minimā capitis diminutionē nō pōt tolli cōgnatio. sed tñ ius cog/
nationis pōt tolli p maximā et mediam capitis diminutionē. **I**tez nota
ibi et nec qdēz. qd a priuatione impossibile est redire in habitū. l. liber homo
ff. de sta. ho. quod vepz puto vbi priuatio venisset de facto. vt in s. si. s. de
inge. vel nisi pōz stat? nō fuerit omnino extind? sed velatus vel coopertus
quēadmodū dicimus de litore maris qd cooperit p inundationē. l. in tan
tum. ff. de re. diuisi. naz res de facili reuertit ad naturā suā. l. si vnus. s. pad?
ff. de pad. **I**te nota in s. cū aut. qd qñ lex vocat agnatos et cōgnatos ad
tutelā. intelligit vocare salua grad? p rogatiā sic dicim? etia in statuto qd
vocat aliquos ad successionē. facit ad questionē qd si pater emit fundum p
se et filijs suis et nepotibus. intelligitur emere hī ordinē prerogatiuaz. qd
filij primo vocabunt vt heredes. facit glo. notabilis in l. si tibi. s. si padus.
ff. de padis. de quo per Bar. in l. gallus. s. quidez recte. ff. de libe. et postu.
In si. glo. sup. ver. cōmutatio. Istam glo. sane intelligas. quo ad mortē
in se que certa est. vt in l. prima. ff. de condi. et demonstra. nam illa certa est
apud deū et apud naturam. et sic puenit ex dispositione dei. non tamen in
telligas qd ex dispositione dei 7 fato. puta ex cōstellatione astroz fit scz qñ
homo moriat et quō. quēadmodum hodie plures antike vetule credunt
hoc est enī hereticum dicere et sunt fantastici qui hoc ymaginantur quozū
fantasia reprobat. xxvi. q. iij. ca. igit. v. genetiliachi. **I**n glo. super ver.
qui atrocitate. in si. qui s. hodie habet in autēl. C. de donati. inter virum
et vxo. vbi expresse habetur. qd nemo ingenuus potest effici seruus pene. eri
go secus esset in libertis. **I**tem illum tex. intelligas in his que cōdemnantur
ad penam vt viui remaneant. secus in his qui cōdemnātur ad mortem. illi
enim serui pene efficiuntur. hī bar. in l. qui vltimo. ff. de penis. **I**n glo. li
bertus

bertus. ibi. l. ij. est tamen in electione domini an velit libertum suum castigare vel reuocare in seruitute. vt. C. de liber. et eoꝝ l. be. l. ij. **I**n glo. ver. inter dictum. ibi sed instar. **N**ota ex hac glo. qd interdictio ignis ⁊ aque. et excoꝛmunicatio et deportatio equiparant. nam publice ⁊ noiatim excoꝛmunicatio non licet coꝛmunicare. alias scienter participans incidit in excoꝛmunicatioꝛis penam. c. cum desidero. extra de senten. excom. **U**nde quemadmodum deportatus perdit ea que iuris ciuilibus sunt. vt agere postulare testificari in iudicio. vt. l. quidam sunt. ff. de pe. ita et excoꝛmun. cat. c. decernim. extra de senten. excom. libro. vi. **S**ed nunquid excoꝛmunicatus impediatur testari quemadmodum deportatus. **A**rchidy. et alij in. c. pia mater. de excep. in. vi. dicunt qd sic. **J**o. an. tenet oppositum in. c. decernimus. s. allegato. n. si excoꝛmunicatus pro vsuris vel heresi. et hec est coꝛmunis opinio et eam tenet **B**al. in. l. i. C. si a non competen. iudi. sententia lata e. **I**n glo. insulam. in fine. **D**icatis qd ibi non perditur libertas ex vi deportationis. sed ex vi sententie lae a lege. **I**n glo. finali in fine. **N**ota qd hodie differentia cognatoꝝ et agnatoꝝ sublata est quia indifferenter vocantur ad successio nem et tutelam. &ca

Rubrica de legitima patronoꝝ tutela

Continuatur. **V**isum est. s. de legitima tutela que differet ex verbis et mente legis. xij. tabularum sequit nunc videre de ea que differtur ex mente tantum nam lex. xij. tabularum non vocauit patronos expresse ad tutelam quemadmodum fecit agnatos. sed qd posuit regulam qd ad quem transiret successio etiam transiret tutela. et etiam dixerunt qd patroni succederet libertis iuriconsulti interpretati sunt qd patroni sunt legitimi tutores libertoꝝ. sequit nigꝝ

Ex eadem lege. xij. **S**ummatur. ad tutelam libertoꝝ vocantur patroni ex mente legis. xij. tabularum tanqꝛ legitimi tutores. hoc dicit. **N**ota primo summarium. concor. l. ij. ff. de legitime. **S**ecundo nota ibi. ac si verbis legis. qd illud quod venit ex mente et ex interpretatione legis vel statuti dicitur esse introductum a lege vel statuto. vt hic est et in. l. nominis et rei. s. verbum ex lege ff. de ver. sig. **M**ens autem statuentis colligitur ex prefationibus. l. prima. ff. de origi. iu. l. si. ff. de here. institutu. per bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab oz. facien. et coꝛpetit directa actio pro eo quod venit ex mente legis sicut ex verbis. de quo p. glo. ⁊ bar. in. l. curatoꝝ

curatorem. ff. de nego. gest. immo quando sententia et mens legis est clara
 recedimus a verbis et eam seruam⁹ etiā in odiosis et penalibus p glo. no/
 tabilem in. c. et si postq³. de electio. in. vi. alias si non constat de mente nō re
 cedimus de verbis. l. non aliter. ff. de lega. iij. et de isto plene per bar. in. l. la
 beo. de supel. lega per canonistas in. c. quanto. extra de priuile **I**tem no/
 ta ad quod semp allegi. in versi. eo enī. q³ vbi est emolimentū ibi onus esse
 debet. d. cor. sunt in glo. super ver. plerūq³. et ideo si alicui relinquit^r aliquid
 in testamento. si tale quid fecerit. et vt onus talis rei accipiat. eo ipso q³ ac
 ceptat legatum intelligit^r acceptare onus. l. legatarijs. C. de lega. et ibi ple
 ne dicit^r p **B**alici. quod vez intelligit^r quando est par ratio vtrobique. et p/
 sone suscipientis eadem conditio. alias secus. l. si quis negocia. ff. de nego.
 gesti. quia si non est eadem conditio p sone. non erat onus vbi erat emoli/
 mentum. vt hic in si. tex. videam⁹ in femina **I**tem nota ex hoc tex. q³ tute
 la dicitur esse onus. ex quo infer^r q³ stante statuto q³ talis nō potest haberi
 re aliquid beneficium vel honorem in ciuitate. talis non excludit^r a tutela.
 quia onus est ad quod delictum non debet sibi prestare immunitatē vt di/
 cit glo. in. l. tutela. § pmo. ff. de legit. tute. et ibi per bar. **I**tem nota q³ pri
 mior in succedendo primior est in tutela. quod fallit in duobus casibus vt
 hic in glo. si. **I**tem nota q³ femina quādoq³ primior est in succedendo et
 tamen nō pōt esse tutrix. et ratio quia tutela virile officiū est. et fallit in ma/
 tre et auia que possunt esse tutrices. et preferunt^r omnibus alijs legitimis
 et datuijs tutoribus si renūcient scōis nupcijs et velleyano. vt in autenti.
 matri et auie. C. qñ muli. offe. tu. si. pōt. de quo p bar. in. l. si quis sub condi/
 tione. ff. de testa. tutela. et facit iste tex. in argl. q³ si vasallus nihil habeat ni/
 si feudum. qui moriatur pupillo relicto et non relinquit alios cognatos qui
 in feudum succedere possunt q³ dominus feudi erit legitimus tutor huius
 pupilli. quia feudum ad eum reuersurum est. quāq³ etiaz supersit filia. et q³
 illa de iure non admittitur. c. primo. § hoc autem. de succes. feu. collat. x. **I**
 tem facit iste tex. si aliquis non posset aliquem actum exercere q³ propter
 hoc non cadit ab emolimento. vnde si fratri minori aliquid fuerit relictum
 vt sit executor talis testamenti. quāq³ frater minor non possit esse executor
 nihilominus habebit legatum. de quo per bar. in. l. prima. ff. de lega. ij. **I**fa
 cit. l. ab administratore. C. de legi. et quod ibi notatur. **I**n si. glo. super
 verbo patronos. q³ quando quis efficitur ortinus libertus quia quis for/
 te est rogatus seruo dare libertatem. et ppter hoc sibi est aliquid relictū. nā
 si talis agnoscit relictum seruus efficitur liber a lege. et filius eius cui tale
 quid relictū est erit tutor istius liberti non ipse cui relinquitur. vt dicta. l. iij
 § sed et si ac plane. **S**ed hic potest queri. an enim patronus possit iura
 patronatus remittere. videtur q³ non. q³ iura sanguinis pōt nemo remittē
 .l. iura

.l.iura sanguinis. ff. de re. iur. In contrariū videt. nam iuri suo quis potest re-
nunciare tam in testamento q̄ inter viuos. l. si. C. de bo. libe. Sed cōclue
in hoc argl. cum queritur. an quis potest renunciare iuri suo. Distingue an
vult renunciare iuri naturali et non potest. dicta. l. iura sanguinis aut alte-
ri iuri et tunc aut illud ius introductum est in fauorem sui et alterius q̄ nō
potest. c. si diligenti. de foro competen. cum similibus. aut pro se tñ erat in-
troductum et tunc aut illius ius non habebat plenam dispositionem vt pa-
tet in libertate. et itez non potest nisi occurrentibus illis de quibus in §. fi.
supra de iure psonaz. aut habebat plenam dispositionem et tunc aut talis
renunciatio est contra bonos mores vt renunciatio future successioni q̄ nō
potest. l. si. C. de pactis. aut non est contra bonos mores. et tunc aut quis
per illud induceretur ad delinquendum et iterum nō potest. l. conueniri. ff.
de pact. dota. alias regulariter potest. vt dicta. l. fina. C. de bo. libe. de quo
latius in. l. si. C. de pac. ¶ In glo. super ver. legitima. ibi recipit satisfactio-
nem. vt quia forte non diligit pupillum iste patronus. ¶ sequit Rca

Rubrica de legitima parentū tutela.

Continuatur. postq̄ visum est de legitima agnatorum tutela. et de legiti-
ma patronoz tutela. sequitur de legitima parentum tutela. quia patres
emancipantes liberos suos vocantur ad legitimaz tutelam liberorū.

Exemplo patronoz Summat. parentes manumittentes libe-
ros suos impuberes vocantur ad eorū tu-
telam hoc dicit. ¶ Nota etiam ex hoc tex. q̄ ad legitimaz tutelam vocan-
tur etiam parentes qui liberos emancipent et ista tutela dicitur legitima.
non ex verbis legis. xij. tabulaz nec ex mente. quia lex. xij. tabularum hoc
expresse non dixit nec etiam vocauit eos ad successionem. sed vocantur isti
legitimi tutores ex interpretatione iuriscōsultoz s̄m ydemptitatem ra-
tionis nam cum ex nouo iure lex vocet ad successionē emancipatoz paren-
tes voluit etiam eos esse tutores ppter ydemptitatē rationis. nam hec est
eadem ratio que est in patronis. patroni em etiā ideo vocabantur ad tutelā
libertoꝝ qz eis succedebant. ita etiaz parentes vocent qz parentes succe-
dunt liberis emancipatis p nouā legem meminim⁹. C. de legi. here. ¶ No-
ta ex hoc tex. q̄ idem iudicat de exemplo et exemplificato. quando autem
credatur exemplo et quādo non sine originali notatur plene p Cy. et bar.
in autenti. si quis in aliquo documento. C. de eden. ¶ sequit Rca.

Rubrica. de fiduciaria tutela.

Postq̃ visum est de aliquib' legitimis tutelis. vtz qz adhuc est alia tutela que sapit naturam legitime tutele et vocatur fiduciaria. qz solummodo ppter fiduciam datur. ideo de ea sequit' videre. //sequit' Nigrum.

Est et alia tutela. Summat. parentibus mortuis liberi eoz maio/ res sunt fiduciarij tutores suoz fratz impuberu/ quanqz filij patroni mortui sunt legitimi tutores liberto/ ta primo ex hoc titulo. q parentes sunt legitimi tutores suoz liberozum emancipatoz. de hoc est visum. s. ti. primo. **S**ecdo nota. q frater est fiduciarius tutor fratris vel sororis emancipati post mortez patris. **T**ertio nota ibi. at quin. q filij patroni post mortem patris vel patzoni sunt legitimi tutores liberto/ impubez. **Q**uarto nota in ver. qui. quare filij patro/ ni sunt legitimi tutores liberto/ et filij parentis sunt fiduciarij tutores ceteroz liberoz. nam filius qui eget tutoze si non est emancipatus p parentes no caderet nec esset recasurus in ptatez fratz. et tn libertus si mansisset seruus. post mortem patroni transiret in ptatem filij patroni. et ideo etiam in tutelaz legitimā ipius filij. no aut frater in legitimā tutelaz fratris. sed ista ratio fm. glo. super ver. atqz no est generalis. qz non pcedit in nepotibus parentu. nam si nepotes non fuissent emancipati p auu caderent in potestatem filij post mortē parentis et tn no cadit in eius legitimā tutelam. **S**z glo. rñdit q quāqz caderet in ptatē filij hoc non esset iure hereditario. quēadmodū seru' cadit in ptatē filioz dñi. **E**x hoc no q ad h q filij possent esse legitimi tutores ceteroz liberozū reqrit' necessario q illi liberi sint recasuri post mortē parentu in eozū ptatē iure hēditario. hodie aut frater est legitim' tutor ceterozū liberozū. qz hodie frater succedit alijs ex nouis legib' nec p emancipationē hodie tollit nomē agnatōis. l. meminim'. **E**. de legit. hē. cū filib'. **F**inalit' nota ex hoc tex. ad qd sp allegl. q minor. xrv. annis no pōt esse tutor vel curator. rō est qz qui dō esse sub cura alteri' et regi ab alijs no est oueniēs vt ipē alios regat. vt. i. de excu. tu. s. minores. **I**te est alia rō qz bona tutoris tacite obligant p administratiōe. l. p offi'. **E**. de admi. tu. sed minoris bona no pnt hoc casu tacite obligari. l. si quis offi'. **E**. de legi. tu. **I**n glo. pma. ibi. meli' dicēt alia rōe vocata. cū ista tutela sit penit' diuersa a pcedēte et alia rōe inuēta. nā pma ex mēte et abbis legi. xij. tabulaz vel senatuscōsulti data est. ff. ad tercu. l. h. s. obhēit. h. ista nec ex mēte nec ex abbis. ideo est omnino alia tutela. quia si diceretur alio nomine vocata esset eadem et nomina essent synonyma. **I**n glo. super verbo impuberes. **N**ota ex hac glo q non est dare legitimū curatorem sicut legitimū tutore. nisi in duabus personis que habent curatores legitimos

scilicet prodigus et furiosus. vt. i. de cura. §. furiosi. et. C. de epis. au. l. decurio
 nibus. et hoc tenet glo. in. l. ventri. §. primo. ff. de tuto. cura. dat. ab his. licet
 alia sit glo. contra. in. l. amicissimos. §. si. hic alleg. nec obstat contrariū hic in
 glo. alleg. qz ibi loquitur extēsiue et large de curatore hic proprie et stricte
In si. glo. super ver. si liberi. hic ergo vides qd frater est tutor fiduciarius
 vel sororis impuberis mortuo patre omni. quod vix est fm gl. si fratres
 puberes vel impuberes mansissent in potestate patris communis tempore
 mortis. nam semp frater maior habebit tutelam fiduciarium fratris sui im
 puberis. Idem dicit glo. si esset emancipatus. glo. in. l. iij. C. de legi. tuto.
 notat contrariū. nam hoc casu si esset emancipatus frater maior tempe mor
 tis patris omniis haberet legitimam tutelam fratris sui impuberis. Sed
 illa glo. potest melior esse. quia frater maior habebit tutelam legitimā fra
 tris impuberis et non fiduciarium. quod probatur sic. nam constat qd iste
 frater est proximior agnatus. ergo legitimus tutor erit ex verbis et mēte
 l. xij. tabular. vt. §. de legi. ag. tute. i. principio. et pro isto facit. l. aduersus. C.
 de excep. vbi frater est legitimus tutor fratris. quāqz glo. hic super verbo
 sororū inducat illam legem pro contra^o Sed debet dici qd ibi remanserunt
 in potestate hic non Sed ista disputatio hodie est de lana caprina. quia ho
 die frater est legitimus tutor fratris ex nouis legibus. **I**n glo. sup ver.
 adquiri. in si. Nota ex ista glo. qd ista dicuntur adquiri vel percipi iure here
 ditario que habentur de iure quo defunctus habebat. quia heres et decessu
 ctus eadez persona reputantur. nec ex persona heredis mutatur conditio
 obligationis. l. ij. §. ex his. ff. de ver. obli. **I**n si. glo. super ver. perfecte. No
 ta ex hac glo. qd quotiens sit mentio de perfecta etate intelligitur de etate
 .xxv. annorum Unde quod duplex sit etas notant doctores in. l. heredita
 tem. ff. ad. l. falci. Cy. in. l. si infanti. C. de iure delibe. **I**tem si dicatur si sue
 etatis fuerit vel in suam tutelam deuenit vel adoleuerit vel mature etas
 tis fuerit. vt. l. cum filiofa. ff. de lega. iij. **I**tem si dicatur. cum res suas ad
 ministrare poterit. l. si. C. de condi. et demonstra. **I**tem cum ad legitimū
 statum deueniat. l. ex his. C. quando dies lega. cedit. An autem requiratur
 qd etas fuerit completa et qd tempus adiectū non sit completum. Dic per
 bar. in. l. si cui. de lega. primo. Et attende ad vnum incidens qd doctore le
 gum. minori. xxv. annis non datur restitutio in integrum fm glo. notabiles
 in. l. professio. C. de mune. patro. libro. x. quāqz ceteri minores habeant re
 stitutionez. vt patet in toto titulo de mino. in. ff. et. C. hoc verum quo ad
 ignorantiam iuris. restituitur tamen bene quo ad ignorantiam facti. hinc
 est qd si doctor legum minor. xxv. annis inconsulte cognitionez cause accep
 ptat non cogatur iudicare sed restituitur. argl. l. cum. ff. de arbi.

Sequitur

8ca.

Rubrica de attiliano tutore.

Continuatur. **V**isum est supra de testamentaria tutela et legitima. verum quia est dare aliam tutelam post istas que vocatur dativa. ideo de ea seqtur. que tutela olim precipiebatur dare pupillis per certas leges que nuncupabantur attilia iulia et ticia. ideo ista Rubrica intitulatur de attiliano tutore.

Si cui nullus. **D**ividitur in duas partes. primo ponitur tractatus de dativo tutore. secundo ponuntur due regule seu duo dicta generalia discernentia totam materiam tutelarum. ibi impuberes autem. **P**rima in quatuor. scilicet quatuor ponuntur tempora seu iura que narrantur secundum huiusmodi tutelam dandam. scilicet ibi. sed ex his. tertia ibi. sed hoc iure quarta ibi. nos autem. **S**umma. **U**r. quando pupillus non habebat testamentarium vel legitimum tutorem vel datum habebat a testatore sub conditione vel die vel etiam pure. antequam hereditas adiretur vel dum tutor erat captus ab hostibus. preterea cum maiori parte tribunorum per. l. attilianam. **P**uidebat in ciuitate de tutore. et prelores in prouincijs per. l. iuliam et titiam. **H**oc dicit usque ibi sed ex his. deinde ceperunt consules dare tutores per inquisitionem compellendo eos administrare et satisdare. et hoc dicit usque ibi. sed hoc iure. **S**ed tempore iustiniani dabantur tutores a prefecto urbis vel a prelores in ciuitatibus. et in prouincijs a prelores et magistratibus delegatis ab eis. et hoc dicit usque ibi. nos autem. **H**odie autem magistratus et defensores ciuitatum possunt dare tutores per inquisitionem per se sine delegacione et iussu prelores si facultates pupilli non excedunt quingentos aureos et hoc dicit usque ibi. impuberes. **E**t impuberes debent habere tutores. quia tutela finit. **A** tenetur tutor ad rationes dandas. hoc dicit titulus iste usque in finem. **N**ota primo ex hoc textu. quod cessantibus legitimis et testamentarijs tutoribus locus est dativis. **S**ecundo nota ex versu. sed et si testam. quod defectus testamentarij tutoris cessat legitima tutela. et est locus dativo tutori qui desinit esse tutor ubi testamentarij possunt administrare et sic tutor videtur datus a iudice sub conditione. sed illa est tacita quia sub expressa non posset ut hic in glo. super verbo conditio. de qua dixi supra. qui dare tu. possunt. **S**ed ad certum. et istud verum puto nisi spes huiusmodi esset vana vel singularis. ut quod deponatur dat. est tutor et specificetur de restitutione ei. quod hic non est attendendum secundum bar. ut. l. si quis sub conditione ff. de testa. tute. **T**ercio nota in eodem. **Q**uod quando solimodo pupill. qui fuit in prelate fuerit institutus et sibi tutor datus

datus in testamento videt̃ surgere quedā pplexitas sine dissolubilitate.
quia pupillus nō potest adire hereditatē sine tutore. i. ti. pri. s. neq. nec pu-
pillus habebit tutore ante q̃ testamentū habeat suū vigorez et p̃ osequēs
ante q̃ hereditas adeat. l. et si nemo. et. l. si tutor. ff. de test. tute. unde ratio
ne illius perplexitatis dat̃ attilian⁹ tutor pupillo ad huiusmodi hereditatē
adeundā vt hic in tex. et sic cōsultuit dy. et bal. posset tñ pupill⁹ hereditatē
adire auctoritate iudicis q̃ supplet auctoritatē tutoris. l. si infanti. C. de iure
deli. l. bonoz. C. qui admitti ad bo. posses. pñt. et hoc voluit hic glo. sup. d.
existeret. Bar tñ tenet contrariū in. d. l. si nemo. qz dicit q̃ testamentū cōfirma-
tur rōe suitat. sed p̃cedens opinio verior est et tutior ⁊ practicabilior. et cā
tenet Spe. in ti. de tutore. **I**tem nota in s. sed ex eisdem. q̃ quatuor adduntur
ad ius antiquissimū circa dationem tutoris. Primū est quia p̃m illud ius
primū p̃tor et maior ps tribumoz dabāt tutores. sed p̃ hoc ius cōsules et
p̃tores. scdm de inq̃tione. tertiu de satisfactione. q̃rtuz de cōpulsione. **E**x q̃
nota q̃ ad hāc tutelā p̃t q̃s cogi. qd̃ vez puto nisi quis habeat legitimā
excusationē. de excu. tu. p. to. Cōpellit aut̃ officio iudicis. nec est necessari-
us libell⁹ vel ordo iudiciari⁹. qz quolibet tpe et loco fieri pōt. l. qui hz. in fi.
ff. de tutelis. Nā tutor possit dari in die feriata. etiā in honore dei nisi deē
cū inquisitione. qz tñ iudex cedere debet inquisitioni. de quo per Bar. in. l.
nec mandato. ff. de tuto. et cura. datis ab his. et in. l. ij. ff. de ferijs. remedia
aut̃ ad cōpellendū sūt hec pignoris captio multe inductio banni extraor-
dinarij impositio et p̃sone detentio. l. sacrilegij. s. fi. ff. ad. l. i. i. peculia. l. p̃ma. s.
quid ergo. ff. de vent. inspi. Est enī aliud remedium scz in bonoz possessio-
nem missio. l. is cui legatorū. ff. vt in possessi. lega. Itē potest iudex alteri in-
dicere ne comedat donec acceptauerit. vt est glo. notabilis in. l. item apud
labionem. s. questionis. ff. de iniurijs. **I**tem nota in s. sed hoc iure. q̃ ad s.
vt valeat datio tutoris requiritur q̃ tutor et pupillus sint de iurisdictione
dantis de quo dicetur latius cum glo. **I**tem nota in s. nos autem. q̃ de
seniores ciuitatum et magistratus possunt dare tutores pupillis dummo-
do facultas eoz scz pupilloz non excedat q̃ngētos solidos. i. aureos. nā
solidus in iure pro aureo capitur vt est glo. hic. Unde ille. s. si quis quinqz
solidos vel vltra furatus fuerit furca suspendatur. si minus scobis excozie-
tur que habentur in s. si quis quinqz. in autent. de pace tenen. collatione. r.
debet intelligi de quinqz aureis. **I**tem nota in s. impuberes. rationē qua
re pupillus debet habere tutorem. **I**tem nota ex dicto. s. nos autem in
versiculo eozum periculo. q̃ illi ad cuius officium spectat fideiussores ac-
cipere debēt legitimos et idoneos accipere alioqn hoc erit eoz periculo
nec presumit q̃ fideiussores qui hodie sunt inopes fuisse idoneos tempore
p̃terito

preterito nisi pbetur. immo presumitur qd qui hodie est inops fuit inops
tpe preterito. l. non est necesse. ff. de probati. ¶ Finaliter nota in scū igit. qd
finita tutela tenetur tutor reddere rationes de administratione sua. ¶ In
glo. prima in fine. Sed quero quid si plures essent legitimi tutores et vnus
decederet. an locus esset datiuo vel an alij manerent. Dicendum qd alij ma
nerent. l. iij. §. sed si aliquis. ff. de legit. tuto. quod verum est in legitimis. in
testamentarijs aut si plures sunt. et vnus decedit subrogatur alius in locū
eius. et ille erit datiuus. l. si quis sub cōditiōe. §. si. ff. de testa. tute. et ibi po
nitur ratio differentie. Sed si non esset nisi vnus testamentarius tutor qui
desineret esse tutor. an locus esset legitimo vel datiuo. Dicendum qd si ille
excusatus est vel remotus est. locus est datiuo. l. si quis sub conditione. §. si.
si se. §. allegl. Si vero desineret esse tutor morte. succederet legitimus. dicta
l. si quis sub conditione. ver. qd si tutor. Sed si detur in locum excusati tuto
ris vel remoti datiuus et ille desinit esse tutor succedit legitimus. vt dicit
glo. in dicta. l. si quis sub conditione. quemadmodū dicimus in prebenda
vacante in curia quam papa confert. et ille cui contulit decedit extra curiā
collatio reuertitur ad ordinariū. de quo in. c. licet et in. c. de presenti. de p/
bendis. in. vi. et dicit Bar. in. l. si quis sub conditione. sed nūq̃ pluribus
tutoribus datis vel existentibus an vno mortuo potest alius administra
re. Respōdetur aut hoc est dictum et procedit sine dubio. aut non est dictū.
et vno mortuo subrogatur alius in locum eius. de quo in dicta. l. si quis sub
conditione. Interim tamen superuiuens anteq̃ adiunctus sit sibi alius so
lus poterit administrare. nisi sit aliquod quod non poterit expediri sine con
tore. l. decreta. §. si duobus. ff. de administ. tuto. l. si. §. si. C. de audl. prestā
Quod dicendū est in executorib⁹ vltimarum voluntatum que equiparant
tutoribus fm glo. in. l. tutela plerūq̃ ff. de tuto. quia vno executore mor
tuo vel excusato. vel nolente exequi. potest alius solus exequi. vt in. c. finali
de testam. li. vi. vnus autem tutor non potest vices suas committere alteri
sicut nec arbiter alteri fm glo. in. l. sicuti. ff. de arbitris. et de omnibus istis
plene per bal. in. l. magistratus. C. quando prouo. non est necesse ¶ In glo
postliminij in fine. ¶ Nota qd tutor impeditus in cuius locum datur substitu
tus tutor non tenetur de mala administratione substituti. Ex quo nota qd
rector vel officialis non tenetur de mala administratione sui substituti ad
tempus. ad quod facit. c. primū de officio vicarij libro. vi. facit. l. prima. C.
de officio eius qui vicem alteri⁹ vbi est glo. qd substitutus potest omnia illa
que potest principalis. nisi que requirunt specialem cōmissionem scz impo
nere vltimū suppliciu⁹ vel abscisionē membri ¶ In glo. super ver. ex inquisi
tōe ¶ Nota qd inquisitio iudicis datis tutorē oz esse in informādo se de virib⁹
p̃simonij tutoris et de cōditiōibus eius persone an sit diues vel pauper
an

an honesta psona aut turpis videlicet q non sit lufor. dilapidator bonoz
q istud nō p practica. facit. l. scire oportz. § cū reliqs. ff. de tuto. et cura. dat.
ab his. **I**n glo. sup. §. fore. q tutores debent satisfacere. hoc est vez de va
tino et legitimo nisi fuerint datui a maiorib' iudicib' puta pside vel pro
re. et ita debet intelligi glo. in autenti. vt hi q obli. res minores. §. si. col. vij.
et. l. si. ff. rem pupil. sal. fore. **T**estamētarij aut tutores nō satisfacāt. vt. §. de sa
tisda. tuto. circa pñ. **I**n glo. sup. §. crearent. **N**ota ex hac glo. illud quod
dixi in notabilib'. vnde q ad hoc vt valeat datio tutoris requirit q dās sit
opetens iudex tutoris et pupilli. pōt aut in trib' locis pupill' petere tutorē
scz in loco originis. scz vbi ipse vl pater suus fuerit nat'. **C.** de munici. et ori
ge. p totū et ibi notat in Rca. **I**n loco domicilij. et etiā in loco vbi bona hz
nā iudex pōt dare tutorē illis bonis seu vniuersitati bonoz. l. artaz. ff. de
testa. tute. §. q dari tuto. pñt. §. cete. et ibi dixi. et si nō inueniūt tutor ydone' in
iurisdictione in qua degit pupill' recurrit ad ciuitates et circūstantias et vi
cinas et pñdi rescribet. l. diu'. ff. de tu. et cu. dat. ab his. pōt et pupill' domi
ciliū in alia iurisdictione constitue in subsidij vt hic petat tutores fm bar. in. l.
pma. ff. de tuto. et cura. dat. ab his. **I**n glo. sup. §. iussu. ibi. et vt hic dicit
Nota ex hac glo. q datio tutoris est mixti imperij. vt. §. tutoris hic alleg.
et regularit' qui sūt mixti imperij nō delegant. l. impiū. et ibi notat. ff. de iu.
om. iudi. **E**t fallit B fauore pupilloz vt dicit bar. in. d. l. impiū. q ista ē alia
spēs mixti imperij q pōt delegari. de quo lati' ibi p eū. **A**duerte tñ q licz
datio tutoris sit mixti impij nō tñ opetit omib' iudicib' q habēt mixtū im
periū sed tñmodo his quib' specialit' et notatim committit. nec venit in gene
rali omissione. vñ isti comites palatini q habēt ptatez legitimādi vt dicit
nō pñt dare tutores nisi eis specialit' commissū sit p impatore fm bar. in. d. §.
tutores. **I**n si. eiusdē glo. **N**ota ex hac glo. q ille facultates dicunt esse
parue q nō excedūt. l. aureos. vñ alibi dicit q ille dicit paup q nō hz. l. au
reos. in. l. nulla. ff. de accu. **I**n qro B. cū hodie defēsores ciuitatū vent tu
tores qntūqz sit facultas pupilli. an valeat datio tutoris. **R**ñdet q sic pñt
osuetudinē. qz osuetudo dat iurisdictionē. l. pma. **C.** de emā. li. Similit' etiā
valet si mgrat' vel ali' iudex dat tutorē sine epō qz iste tex. dicat q debe
ant dare vna cū antistite quēadmodū dicit etiā de curatore furioso. vt in. l.
de creationib'. **C.** de epis. au. de quo lati' p bar. in. l. pma. ff. de tuto. et cura
dat. ab his. nā ita seruat osuetudo. et ita etiā cludit bar. in qdaz suo osu
lio quod incipit. iudex communis. **E**piscopus autem nō posset laico dare
tutorem nisi haberet iurisdictionem in laycis quēadmodum hz epus par
sienf. vt dicit glo. in. c. q clerici. de foro competen. laycus etiam non posset
vnqz clerico dare tutorem. qz nō est de sua iurisdictione. l. neqz. **C.** qui tuto.
dari possūt. **D**abit aut epus tutorem clerico quē cogere potest de iure ca
nonico

nonico. qz clerici nō possunt compelli ad tutelam de iure civili. autent. presi-
biteros. **C.** de epis. et cle. facit. lxxxvi. dis. ca. puenit. **In** si. g. sup. x. solidos.
Quantas aut vncias debeat tenere libra attendit cōsuetudo loci et regio-
nis. nec pōt dari certa doctrina. et de qua moneta debeat fieri solutio. dic
plene p bar. in. l. paulus. ff. de solu. et p canonistas in. c. quanto. de iure iurl.
et. c. cum olim. de censu. et qnqz aurei computant p libra argenti. et viginti
libre eris p vna libra auri. vt. l. vnica. et ibi nota. **C.** de argē. precio. quod
in thesau. infer. l. libro. x. **In** glo. si. in fine. De quo plene p bar. l. prima. ff.
officiū. ff. de tuto. et rōi. vltra. **sequit & ca.**

Rubrica de autoritate tutorū.

Visum est de pluribus spēbus tutelaz et de diuersis tutoribus. vtz qz tu-
tores dantur vt ipi autoritatem pupillis prestent. ideo sequitur videre de
autoritate ipoz tutorz. **sequitur Digz**

Autoritas aut tutoris. Diuisitur in tres partes. Primo decla-
et quādo nō. scdo quando autoritas tutoris sit interponenda ibi tutor at
Tertio soluitur vnu dubiū incidēs. ibi si aut inter tutorē. Sic sūmatur. Pu-
pillus pōt alienos sibi obligare sine tutoris autoritate sed non se alijs obli-
gare. nec etiā hereditatē adire. nec etiā lucrosam nec bonoz possessionē pe-
rē. nec sibi hēditas restitui sine tutoris autoritate q autoritas v3 p ipm tu-
torē psonaliē in ipm negociū inēponi q pupillo litigātī cū tutore dat cura/
tor ad litē. hoc dicit. **Nota** ex hoc tex. fm ordinē. puta q pupill' pōt sibi
fine tutoris autoritate adq̄rere. sed nō se obligare alijs. qd vtz est in pupil-
lo habēti intellectū et etiā in pupillo primo infantie. i. de mutui stipu. s. qd
vixim'. et s. pupill'. **Infans** aut nō pōt sibi aliū obligare cū ipse nō hz intel-
lectū. vt. l. pupill'. et ibi bona glo. ff. de re. iur. **Scdo** nota ad quod semp
allegat. q pupill' pōt conditionē suā meliorare sed nō facē deteriore sine tu-
toris autoritate. **Istud** tamen verū est vbi pupill' solueret creditozē sine tu-
toris autoritate ad h vt dominiū trāsseret in creditozē. qz hoc nō pōt. l. ob-
ligari. s. pupill' ex omib'. ff. eo. sed bene vt liberet. qz etiā sic se posset obliga-
re naturalit et ciuilit. vt est glo. singularis in. l. ij. ff. de accep. **Itē** pupillus
fine tutoris autoritate nō pōt facere conditionē suā deteriore in his que sūt
iuris sed bene in his que sunt facti vt patz in detentatione rei. l. possessionē
ff. de acqui. pos. **Itē** ibi. ad inuicē. in quātum illud verbū pōt cōstrui cū se/
quētib' q pūilegiat' oītra pūilegiatū non pōt vti pūilegio suo in. l. verū. s. fi.
cū. l. sequēti. ff. de mino. q p Bar. in. l. si. **C. ex** qui. cau. maio. **Itē** in s. neqz
ad quod

ad quod semp allegat q pupillus hereditatem etiam lucrosam nō potest
adire sine tutoris auctoritate. opulentā tamen posset fm glo. in .l. si quis m
bona. §. vt seruus. ff. de act. l. here. Et dicitur lucrosa respectu facultatū. opu
lenta tamen respectu verationū. qz in ipsa nulle sunt verationes seu lites seu
debita. tucius tamen est dicere q etiam opulentam non possit pupill^{us} adire
sine tutoris auctoritate. et ratio est quia pupillus ad eundem hereditatem di
citur quasi contrahere. l. qui ex maleficijs. §. heres. ff. de act. et ob. contrahendo
aut se obligaret. vt. §. de obliga. §. si. quod esse nō debet. vt. l. obligari. §. pupil
lus. ff. eodem. et ibi p Bar. **I**tem nota in §. tutor. q in his in quibus req
ritur auctoritas alicuius illa debet interponi p ipm presentem et statim. non
autem per epistolam vel ex interuallo. iussus aut deberet precedere. vbi ille
requireretur. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de adqui. here. **I**tem nota in
§. si aut inter tutorem. q tutor nō potest autorizare seu auctoritatem suā in
ponere in re p^{ro}pria contra pupillum. hoc vez est si ex illo contractu aliquo po
beret adquiri tutori p^{ri}ncipaliter. Secus aut si adquiret tutori p^{ro}sequentiā
vt si pupillus adeat hereditatē debitoris ipsius tutoris et sic obligaret tu
tori fm bar. in .l. prima ff. eodem. **I**tem finaliter nota. q pendente tute
la potest pupillus agere contra tutorem suum et dabitur tunc pupillo cura
rator ad litem. quod vez nisi plures tutores haberet pupillus q ageret co
tra vnū. quia non requiritur curator l. si plures. ff. de testa. tu. **I**n glo. necessa
ria. in si. Sed ibi pupillus fuit factus locupletior et ideo bene obligatur vt
hic. in glo. super ver. obligant. **I**n glo. p^{ro}mittant. ibi. l. contra iur. hoc est
vez in contractib^{us} vbi aliqua utilitas pōt adesse pupillo. secus vbi nulla. q
etiam tunc cum auctoritate tutoris pupillus nō obligaret vt in donatione.
Nam donatio nō valet p ipm pupillum etiam cū auctoritate tutoris nisi in
casibus nominatis in .l. non oim. C. de adminis. tuto. **I**n glo. super verbo
obligantur ibi §. p^{ro}sperim^{us}. dic q contract^{us} potest claudicare quando subest
iusta causa vt hic fauore pupilli. aliquādo aut nō vt in contrarijs. vt in .c. de
illis. extra de despon. impu. Istud tamen vez in obligationibus. sed tamē
in liberationibus nunq^{ue} claudicat. vt est glo. notabilis in .l. p^{ri}ma. ff. de rescin.
vendi. **I**n glo. super ver. bonorū possessionē. in si. Conclude ergo q nec
solus tutor nec solus pupillus potest hereditatem adire vel repudiare. sal
lit si pupillus sit infans quia tunc solus tutor pot^{est} adire. l. si infanti. C. de
iure delibe. Secūdo si iudex ex certa causa supplet defectū tutoris. l. bonorum
C. qui admit. ad bo. pos. possunt. et de ista certa sciennia debet cōstare ex
act. alias iudex presumit temerarie hoc fecisse. vt notat Inno. in simili in .c.
accedēs extra de filijs p^{re}s. **I**tem hoc verū nisi esset talis actus qui require
ret decretū iudicis. qz tunc iudex nō pōt supplere auctoritatē administrator
is fm glo. in .l. si curatorem habēs. de resti. in integrū ti. generali. C. bonorū
autem

aut possessionē solus pupillus nō potest agnoscere vel repudiare. l. si seru.
 § impuberes. ff. de bo. pos. solus autē tutor possit agnoscere. l. tutor § pu/
 pillo. ff. de bo. po. Ratio dñe est. quare agnitio bonorū possessionis potest
 fieri p solū tutorē et nō aditio hereditatē. qz agnitio bonorū possessiōis cō/
 sistit in factō. sed aditio in mera volūtate. et ea que in mēa volūtate cōsistūt
 nō pnt expediri p aliū. l. si quis sub hac. ff. de acti. et obli. Et hanc rationē
 ponit angl. et salice. in. l. bonorū. hic allegl. Repudiā aut solus tutor nō pnt
 .l. pma § tutor. ff. de success. edic. **In glo. ex fideicōmisso. ibi § sed qz. et ibi**
 de ista restitutione fideicōmissi iudicat sicut de hereditate. l. restituta § pu/
 pillus. ff. ad trebel. **In ea. glo. ibi. cōseruandaz libertatū. Si queras. quid**
 est adire bona libertatū cōseruandaz cā. Rñdeo q nihil aliud est qz bona
 alicui applicare vel dare eo pacto vt creditorib⁹ et libertatib⁹ satisfiat **In**
 gl. tutor. in fi. curator tñ adulti bñ posset adire hereditatē. l. cū qdaz. ff. de
 admi. tu. **In glo. nec vllū. ibi. l. claz. De isto qñ minor possit esse in iudi-**
 cio sine auctoritate tutoris et qñ nō. vide notata in. d. l. cū et minores hic al/
 legata. et in. c. si annū. xiiij. de iudi. in. vi. **In glo. sup. ver. si inter iudicium.**
 vt hic dicit qz glo. hic et in. d. l. sed nō dant. videntē cōtradecere. ideo distin/
 gue. aut actio qua vult agere pupillus cōtra tutorē durāte tutela hz causā
 vetustiorē tutela. qz tutor cōtraxit cū patre pupilli vl patē pupilli mutauit
 aliquo tutori. et tales actiones pōt pupillus exercere cōtra tutorē durāte
 tutela. et sic loquit iste tex. et tunc dabit sibi curator. quod verū si pupillus
 habuerit nisi vnū tutorē. si aut plures habeat tūc nō dabit curator. sed vn⁹
 tutor agat cōtra aliū. vt. ff. de testa. tute. l. si plures. aut illa actio nō hz cām
 vetustiorē. et tūc distingue. aut pupillus vult agere actione tutele et tūc nō
 pōt. qz talis actio nō nascit nisi finita tutela. l. nisi finita. et. l. si tutor rei publi/
 ce. ff. de tutel. et raci. distra. aut vult agere alia actōe. vt qz tutor surripuit
 aliquo pupillo. et tūc talis actio bñ nascit ante finitā tutelā. sed nō potest
 intentari nisi finita tutela. d. l. sed nō dant **In e. glo. in fi. Ista est cōmuis**
 cōclusio qz debitor pupilli nō pōt esse tutor pupilli etiā testamentari⁹ si te/
 stator ignoret debitū. et ita t3 glo. et bñ. in autenti. minor debitor. C. qui
 tuto. da. pnt. licz hec glo. hic vellet qz in reali actione qd nō dicit obligat⁹
 et p cōsequēs realis actio nō excludat quē a tutela. que gl. pōt intelligi qñ
 testator sciebat illā actionē esse **Ista aut cōclusio est vera qz debitor ē nisi tu**
 tor sit debitor in modica quātitate. vt dicit glo. in. d. autenti. minor debi/
 tor. Item est vera nisi mater vel auia esset tutrix. autenti. ad hec. C. quando
 mulier offi. tu. fun. pnt. et sic pōt intelligi iste tex. **Potest etiam alio modo in**
 telligi quādo pupill⁹ est fact⁹ heres debitoris vel creditori. ipi⁹ tutoris. vt
 dicit glo. in. d. autenti. minor **In gl. ver. actor. ibi. agl. cōtra. C. de fidei⁹.**
 .l. finali. sed ibi legatari⁹ fuit iudex de volūtate alteri⁹ scz heredis. qz heres
 detulit sibi iuramentū. et hoc nō est incōueniēs. **// sequit Bca.**

Rubrica. quibus modis tutela finitur

Continuat. Postq̃ visum est de ingressu tutelaz. sequit̃ modo videre de egressu vel exitu ip̃az. qz nihil stabile repit̃ in rezz natura. s. nupcias. in aut̃ tent. de nupcijs. **¶**sequit̃ nigrũ.

Pupilli pupilleqz Tutela finitur modis hic in tex. descriptis. hoc dicit. q̃ modi op̃prehendunt̃ his metris. **S**uspi- cio crimẽ oditio mors status etas. **T**empus causa solent tutele ponere me- tas. **C**oncor. l. si arrogati. ff. de tutelis. et glo. etiam prima enumerat om̃s modos. **N**ota primo quod hic dictum est in sũmario et om̃es istos mo- dos particulariter. **S**ecũdo nota ibi in s. pubertatem. q̃ pubertas et etas non debent probari per turpem aspectũ corporis. p̃ honestum tñ aspectũ potest per iudicẽ probari. l. minor. xxv. annis aspectũ. ff. de mino. et si iudex p̃nũciauerit aliquẽ maiorẽ. xxv. anis aspectũ talis nõ hz restitutionẽ in in- tegrũ. talis aut̃ p̃nunciatio nõ p̃iudicat ignoratib⁹ sed sciẽtib⁹ tñ. de quo p̃ bar. in. d. l. minor. et. l. de etate. ff. de mino. **I**tez nota in ver. nra aut̃. q̃ honestas ita seruanda est in masculo sicut in femina. hoc verũ est vbi ē pa- ritas rationis. vt. l. maximũ viciũ. C. de libe. p̃re. exhere. sed vbi est dispari- tas rōis aliud seruare in masculis quod nõ seruare in femina. vt. l. in mul- tis. ff. de sta. ho. de quo p̃ bar. plene in. l. p̃ma. ff. de ver. signi. **N**odie aut̃ in aliquib⁹ casib⁹ seruãt impudicia ista de qua hic fit mentio. et mulieres p̃- fundius inspiciunt̃ q̃ masculi. vt. c. p̃posuisti. et. c. in causam. extra de p̃bat. **I**tem nota q̃ masculus dicit̃ esse pubes in. xiiij. anno. et femina in xij. et femina citius pubescit q̃ masculus. qz mala herba cito crescit s̃m aliquos. verũtamen ratio est. qz mulieres citi⁹ efficiunt̃ caute q̃ masculi. **I**te nota ibi op̃letũ. q̃ in pubertate anin⁹ debet esse op̃let⁹. sufficit tñ vltimũ diem atti- gisse. ex quo sum⁹ in fauorabilib⁹. sed in odiosis vt in vsucapione fieret cõ- putatio de momento ad momentũ. de quo. dic vt in glo. l. iij. ff. de mino. **I**tem nota in d. itẽ si seruitute. ibi capr⁹. q̃ p̃ captiuitatẽ pupilli finit̃ tutela sed tñ tũc dabit̃ curator bonis pupilli. vt notat̃ in. l. si arrogati. ff. de tutel. sed si tutor esset capr⁹ dare alius tutor pupillo. ip̃o tñ reuerso restauraret̃ tutela vt in s. ab hostib⁹ s. de atti. tuto. **I**te nota in d. simili modo. q̃ of- ficiũ tutele nõ trãsit ad heredes. sic etiã nec executio testamẽti l. tutela ple- rũqz et in glo. ff. de tute. **I**te nota ibi. vel ciuitas. q̃ si tutor exbanniat̃ q̃ finit̃ tutela. et pupill⁹ p̃t agere p̃ rōib⁹ reddẽdis. l. si tutor. s. si tutor. ff. de iu- te. 7 rō. distra. **S**ic etiã si tutor efficiat̃ monach⁹ vel religiosus. qz dicit̃ mor- tuus mũdo. aut̃ et. ingressi. C. de sacrosac. eccle. **N**ota finalit̃ in s. desinit̃ q̃ remor⁹ a tutela vel excusat⁹ desinit̃ esse tutor. **E**t qui sũt modi remorōis et excu.

et excusationis. vide .i. de excusa. tuto. et .i. de suspect. tuto. **I**n fi. glo. sup
ver. ex habitu. Nota glo. fm mar. q. iudex debet iudicare fm conscientia sua
glo. tñ et doc. tenent contrariū qz iudex dz iudicare fm allegata et probata.
.i. illicitas .s. veritas. ff. de offi. pñ. l. ij. in fi. E. de tem. appel. et ibi notat in glo
pōt tñ iudicare fm conscientia sua informatā vt iudex nō vt priuat⁹ homo.
vt est glo. in. l. ij. ff. de ferijs. papa tñ et impator possūt iudicare fm scienti
am cū ipi nō sint subiecti legib⁹. l. digna vox. E. de legi. tutū tñ erit si iudex
aliquid sciat vt pnat⁹. sed nō vt iudex vt substituet aliū iudicem ne edificet
ad gehennā. de isto plene extra de offi. oz. c. pmo. **I**n glo. redigat. in fi.
Nota q. pupillus doli capax pōt ppter ingratitudinē in seruitutē redigi. et
p. sequens exheredari pōt ppter ingratitudinē. notat in .s. nō solū .i. de pu
pil. substi. Et est ratio qz in talem pōt cadere omne delictū. pter delictū car
nis et adulteri. l. si minor. ff. de adul. et stuprū etiā cadit. l. stuprū. in fi. ff. de
adul. Dicitur autem doli capax quando est proximus pubertati. vt notat
glo. in. l. impuberem. ff. de furti. et dicitur primus pubertati post .x. annum
rum medio. in masculo vsqz ad .xiiij. annū. in femina post nonū cū dimidio.
vsqz ad .xij. notat glo. in. l. pupillus. ff. de re. iur. **I**n glo. sup ver. legitima
sed hodie etiā legitima tutela nō tollit p minima capitis diminutionē. vt
notat in. l. legitimos .s. fi. ff. de legit. tuto. et vdistis. s. de legit. agna. tute
.s. fi. **I**n glo. definūt. ibi .s. ex facto. et ibi vide bonaz glo. de impedimētis
perpetuis ppter que quis excusat a munere publico. **I**n eadem glo. ibi.
nō definūt esse tutores. sed interim dabit eis curator. vt in .s. itē qui rei pub/
lice hic allegi. **I**n glo. fi. ibi. et nota. et est ratio hui⁹ glo. q. finito officio
pncipali finit officiū coadiutorii. de quo in. c. venerabili. extra de offi. dele
et in. l. pñia. E. quando tuto. vel cura. esse definunt. **L** sequit Bca.

Rubrica de curatoribus.

Postqz visum est de aliquibus qui alieno regimine egent. id est de his qui
sunt sub tutela. sequit videre de alijs qui etiā se regere nequeunt sed opor/
tet eos regi p curatores. **L** sequit nigrū.

Masculi puberes. Diuidit in tres ptes. pmo ostendit qualiter et
dit qualiter et quib⁹ adultis det curator. scda ibi. furiosi. osten
lis det curator. Sic sumat. .i. puberib⁹ minorib⁹. xxv. annis dat curator ab
eisdem iudicib⁹ a quib⁹ tutor. dūmodo volentes sint et nō inuiti. sed in testa
mento nō dat curator. hoc dicit pmo **I**te maiorib⁹ q morbo aliquo im/
pediunt. hoc scdo **I**te pupillis si tutor dat⁹ eis nō sit omīno efficax. hoc
tertio

tertio vsq; in fi. ti. **N**ota primo q; minoribus xrv. annis dandi sūt cura-
tores qui negocia eoz minoz regant. et ratio est qz tales minores nō pnt
regere iua negocia ppter imbecillitatē etatis. **S**ecdo nota ibi. dant. q; cu-
ratores dant ab eisdem iudicib; a quib; tutores. et qui sunt illi iudices vi-
distis in s. nos aut. s. de atti. tu. **T**ertio nota ibi. sed et curator. q; curator
nō pōt dari in testamento quēadmodū pōt tutor. vt in s. pmissum. s. de tu-
telis. et ratio. qz ea q; fiunt in testamentis. vel relinquūtur acquirunt etia;
ignorantib; ff. de lega. ij. l. cū pater s. surdo. sed curator nō dat nisi petenti
et volenti vt hic in s. inuiti. **I**tem nota ex isto s. item inuiti. q; puberes nō
cogunt accipere curatores nisi velint et pter qz ad litē. cui officiū finit fini-
ta lite. vt in s. fi. s. de auto. tuto. ratio est. qz minores nō possunt defendere
eos in iudicio sine curatore vel pcuratore. vnde cū nō habent curatōrē ne-
cesse est vt eis dat ad iudiciū pagendū. l. nō eo min. C. de pcur. qd verū
est nisi fili; velit defendere p̄ez. vt in l. exigendi. C. de pcur. sed an curator
possit dari inuit. dic p bar. in l. iij. s. pupillus. ff. de tute. **A**duerte tñ ad vnū
q; si minor sit in iudicio cū auctoritate tutoris vel curatoris et velit ostitue-
re pcuratōrē vel substituere. d; pmo litē ptestari tutor vlturator. vt ipse p-
mo dñs litis efficiat. l. neq; C. de pcur. **I**tē nota in s. furiosi. q; ad curā
psonaz morbo laborantiū vocant hī qui vocarent ad successionē quēad-
modū dictū est de legitimo tutore. **I**tē nota in s. interdū. casus in quib;
pupillis dat curator. **I**tē nota et ad quod semp allegi. q; habenti tutorē
nō dat curator. qd q̄liter pcedat declarāt hic in glo. magna sup ver. inter-
dū. sed habenti tutorē ex cā bñ dat curator. qz forte tutor est impedit. sed
illo impedimēto cessante cessat cura. l. solet ff. de tute. **I**tē nota in s. q; si
tutor. q; lz infirmitas tutorē a tutela excusat nō tñ ipso iure. sed ita demū si
actorē loco ipi; ostituerit. nā ex his q; p aliū geri possunt nō liberat q; nisi
det substitutū. l. habita. s. sicut ff. de adminis. tuto. et qñ q; pōt aliq; facere
p substitutū. dic p doct. in l. quisq; C. de epis et cle. et in l. nullus. C. de de-
curio. li. x. p bar. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duob; reis. **I**n glo pma in
fine. et ibi ponit ratio in glo. quare femine citi; possūt veniā etatis impetra-
re qz masculī. qz mala herba cito crescit. sed verior rō est qz femine citi; effi-
ciunt cautiores. et ita ibi tenent doc. qz citi; capiunt discretionē. **I**n glo.
magistratib; in fi. vel clari; dic q; sūt ibi iudices de quib; dictū est in s. nos
aut. s. de atti. tuto. **I**n glo. accipiūt. in s. est aut. et rō est. qz vltima volū-
tas nō dependet ex alieno arbitrio. l. illa institutio. ff. de here. instituen. et tu-
tores pnt dari in testamento. vt dictū est et nō curatores igit r. **I**n eadē
glo. in fi. **N**ota ex hac glo. q; adultis etiā bene gerentib; negocia sua dant
curatores nō tamē opellunt ad accipiendū hūc et illū inuite. sed bene opel-
lunt vnū eligere quē volūt et petūt. **I**tē etiā si ipi; adulti velint gerere ne-
gocia

gocia p se pnt hoc facere. sed tn si lesi fuerint restituunt ppter minore etatez
et q dixi q cogunt eligere curatore. hoc vez est ad litem. et ita debet intel
gi glo. sequens. **I**n glo. furiosi in fi. Bal. tn hic dicit q omes q laborant
morbo tali vt no possint pete curatore. habebut curatore a lege. 7 allegat
ad hoc q hoc dicim in autenti. vt hi qui obli se habere phibent res mino.
eta. 2. collat. vi. ad curatores aut legitimos ita spectat piculu administra
tionis sicut ad tutores. l. si soroz. C. qui dari tuto. pos. **I**n glo. pater. ibi
l. penul. hoc vez in furioso perpetuo. sec in eo qui osueuit habere dilucida
interualla. ff. de excu. tuto. l. no solu. s. penul. **I**n eade glo. ibi. l. si. q si sim/
pliciter dat esset tutor. intelligeret esse dat vniuersitati rez. et sic etia ad bo
alterius puencie. ppter tn ista difficultate administratois pot se excusare tu
tor et dat ali. vt in. d. l. ppter lite. s. si. et sic istis duob precedentib casib ptz
q no dat tutor hnti tutore. qz in pmo casu remouet tutor ppter impedime
ta. et in scdo pm tutor se excusat **I**n ea. glo. ibi. l. penul. et est ro ne interim
negocia pupilli dispgant. l. si qs sub coitioe. ff. de testa. tute. et eadez est ro
in casib sequentib **I**n ea. gl. ibi. vel trassuga. intellige de eo q no est ver
trassuga. qz ver trassuga capite minuit. et p oseqns poit tutela. ar. s. minor
. 3. de capi. dimi. sed intellige de eo q iuit ad videndu statu hostiu sine licen
tia populi romani vel pncipis. vt in. d. s. si qs tutor. hic alleg **I**n glo. si. in
fi. Nota hic plura noia administratiois et d ras eoz. simile glo. habes in. l.
neq. C. de pcur. et. l. nulli. ff. q cuiusq vniuersi. noie. et ibi vide p Bar. qs
debeat agere p ciuitate vel vniuersitate. na ille pprie sindic dicit. sed de iu
re canonico ista d ra nois no admittit sed omis appellatoe pcurator. otine
tur. c. petitio. ex de pcur. et hoc ideo qz sepe vnu p alio ponit. pma. q. iij. ca.
saluator. in glo. in ver. iconomiu. **Nequit & ca.**

Rubrica de satisfatione curator vel tutor.

Continuatio ptz ex pncipio hui ter. Na postq visum est de tutorib et cu
ratorib. necesse erat puidere pupillis ne eoz res osumant et ipis pupillis
cauet de hoc p satisfatione. ideo sequit videre de satisfatioe. **segt nigz**

De tn pupilloz. Diuidit in tres ptes. pmo ostendit qui debet satis
fieri pupillo dare et qui no. scdo ibi. sed si ex testameto. qualiter
lo vel adulto si tutores vel curatores no fuerint soluendo q male gesserunt.
Sic sumat. Tutor legittimi satisfiant no testametarj vel datui. hoc dicit
pmo. Et si plures sint testametarj vel datui q velint administrare tuc vn
pot alteri satisfatione offerre et administrare. et si null vult satisfacere ille
gominist.

administrabit cui administratio determinata est. q̄ si nō est determinata ille
quē maior ps elegerit. et in discordia p̄tor cōpellat eos ad cōcordiā. hoc
dicit 2°. Et q̄n pupillus vel adult' nō hz regressū cōtra tutore vel curatores
culpa eoz q̄ satisfationē exigere tenebant illi tenent actiōe subsidia pu
pillo vel adulto. hoc dicit. **N**ota p̄mo quare satisfatiōes tutoz sint inuēte
scz vt curaretur. ne negocia pupilli cōsumēt. **S**cdo nota ibi. sed hoc nō est
in perpetuū. q̄ testamentarij tutores nō satisfant. et ratio ponit hic in tex.
nā electio testatoris fidem electi approbat et cū a satisfatiōe excusat. **T**er
tio nota ibi. ex inq̄sitione. q̄ tutores datui ex inq̄sitione nō satisfant. 7 rō ē
qz tales p̄sumunt ydonei. qd̄ vep̄ est si dent a maiorib' iudicib'. secus si a
minorib'. vt dixi in s. sed n̄ a. s. de attili. tuto. et idem qd̄ dictū est de tutore
testamentario. **I**tem intellige de executore testamentario. l. firmio. s. si. ff. q̄n
dies leg. vel fidei' cedit. l. nulli. C. de epis. et cle. de quo p̄ bar. in l. dyu. ff. si
cui plusqz. p. l. falci. **Q**uarto nota in s. sed si ex testamēto. cautelā quō tutoz
pōt facere vt ip̄e solus administraret q̄n hz cōtutores vel alij solū. **I**tem
nota ibi. q̄ si nemo. q̄ ille tutor administrabit quē maior ps elegerit. et sic
nota q̄ stat maior parti. l. maior. ff. ad municipa. **N**ota q̄ ille tutor admi
nistrabit cui administratio ascripta sit in testamento. **I**tem nota ibi. sin
aūt. q̄ partib' discordantib' p̄tor pōt eos cōcordare. et hoc vep̄ quādo dis
cordat in p̄iudiciū alteri. **I**tem nota in s. sciendū. q̄ cōtra mgratos et eoz
heredes qui satisfationē nō receperūt vel min' ydoneā. dat actiō subsidia
ria. **I**tem nota ibi. quib'. q̄ tutores possūt cōpelli ad satisfationē p̄ capti
onez pignoz. alia enī remedia vidistis in s. sed ex his legib'. s. de attili. tu.
Finaliter nota. q̄ maiores iudices nō tenent huiusmodi satisfationē exi
gere. **I**n glo. sup. ver. perpetuū s. si. dic q̄ perpetuū capit multis modis.
Uno modo dicit perpetuū qd̄ cedit p̄ vita ccedent. vt in l. p̄ma. ff. pro
socio. **S**cdo modo capit id ē generalit̄. vt in l. edita. C. de edē. **T**ertio mo
do capit perpetuū qd̄ simpliciter 7 indistincte p̄cedit. et ita d̄z capi. **Q**uar
to modo exponit vsqz. xxx. vel. xl. annos. et sic actiones dicunt perpetue. 7
de tpali et perpe. acti. in p̄n. **Q**uinto modo p̄ cōtinuo. et quod p̄cedit sine
interuallo. Ita quis dicit esse furiosus perpetuus. in l. humanitatis. C. de
impub. et alij substitu. **S**exto modo dicit perpetuū illud quod est sine p̄fisi
nitione t̄pis. ita exceptiones dicunt perpetue. l. iij. ff. de excep. **E**t de isto vi
de notabilē glo. in d. l. p̄ma. ff. p̄ socio. **E**ternū enī dicit qd̄ est sine p̄ncipio
et sine fine vt de' Sempiternū quod hz p̄ncipiū et caret fine vt aia et ange
li. **E**t dicit glo. in l. cū debere. ff. de serui. vz. p̄di. **I**n gl. ydonei. ibi. s. scien
dū. **N**ota ex hac glo. q̄ ex hac p̄batione iudicis inducit p̄sumptio iuris et
de iure q̄ tutor sit ydone' qui dat ab eo cōtra quā p̄sumptionē nō admi
titur p̄batio

tit pbatio in contrariū. vt in l. fi. **E.** arbi. tute. nisi p ppiā cōfessionē. autē. sed
aut necē. **E.** de donac. ante nup. Et hoc vtz si talis ad depēdet a volūta
te partiū. qz tūc nō admittit pbatio in contrariū alias sec. ita dicit Antho.
de butrio. in. c. is qui. extra de sponsali. Facit quod notat Innoc. in. c. ple/
rūqz. ex de immu. eccle. et. c. vidua. ex de regula. et quādo psumat p iudice
vide p Innoc. in. c. innotuit. ex de eo qui fur. ordi. susce. **I**n e. glo. ibi. itez
debent iurare. Nota g. qd debet facere tutor anteqz administret. qz ante
omnia pmo dz iurare vtilia pupilli facere et inutilia ptermittere. vt in ista
glo. scdo dz facere inuentariū de rebus pupilli. l. tutor qui repertoriū. ff. de
administ. tuto. tertio debet bona pupilli de manu iudicis et cū eius decre.
to cape. l. fi. **E.** de arbi. tute. qrtio dz satisfare vt hic. qnto dz iuraē pupillū
nō dimittere indefensū. l. fi. **E.** de adminis. tu. et de isto plene p bar. in. l. legit
timos in pñ. ff. de legit. tuto. **I**n glo. ex testamēto. in fi. et ibi notat ratio
quare qñ plures sūt tutores vnus potest solus administrare. qz segnius id
est tardius expediūt omīssa negocia plures. **I**n glo. maior. in fi. **I**n ali
quid est cōmune pluribus vt vniuersis. verbi gratia. ciuitas vult recupare
aliquod castz. et aliqui de ciuitate volunt. et aliqui non. tunc statur maiori
parti. l. maior. ff. ad municipa. Aut aliquid est cōmune vt singulis verbi grā
tres emunt vnā rem. et illam habent p indiuiso. et postea aliqui volunt im/
ponere seruitutē et aliqui nō. tunc statur maiori parti. vt in contraria glo. de
quo p Bar. in. l. et suū. s. hodie. et aliqui libzi habent. l. illam. sed et suū p s.
in. l. iuriscientiū. ff. de pact. p dy. in regula iuris. q omnes. **I**n glo. partes
suas. in fi. Aliqñ est discordia in pzeiudiciū ipoz discordantium. et lex dat
modum cōcordandi. et tunc illi nō statur. vt. l. si quis argentum. s. finatē. **E.**
E. de donatio. Aut lex nō determinat modū et tunc partes petunt sortem.
p per fortunā discordia dirimat. et tunc fiendum est vt. l. finali. **E.** cōmuni
dele. alias impediunt p cōcursum in contraria glo. si tamen discordia esset in
facto tm. puta quia vnus affirmat et alter negat. iudex non habet se inter/
ponere. quia vnusquisqz habet pbare fundamentū intentionis sue. et illud
deducere. l. ij. et ibi notatur. ff. de pbacl. Si tamē esset discordia sup aliquo
facto cōcordando certificando vel in apponendo certum modum. tunc iu/
dex potest inēponere partes suas. l. iururandū 7 ad pecunias. s. si de quali
tate. ff. de iureiur. l. de die. ff. qui satisfda. coguntur. **I**n glo. subsidiariam
in fine. Nota hanc glo. magistralem. et similem vide in. l. prima. s. nunc trac/
temus. ff. de tuto. et ratio. distra. et. l. prima. **E.** de transact. et vbiqz p Bar.
et in. l. ij. **E.** de diuiden. tute. Et ex omnibus notatis fit hec conclusio. Quan
do omnes tutores gesserunt vel nullus. nec est diuisio facta a iudice vel a
testatore quancqz sit facta inter se. tunc omnes conueniuntur ante magistra
tum qui nullam vel minus ydoneam accepit. Nec conclusio pbat p Bar.

hec conclusio pbat p bar. in. l. si duo. ff. de mgra. ueni. l. si plures. ff. de admi
nistr. tu. l. aduersus. C. de mgra. ueni. hoc vtz nisi essent diuersi tutores
sub diuersis ordinibz. qz vnus erat testamentari. alius datiu. qz tunc prius
magistrat. qz tutor testamentari. exigit. l. luti. s. cu testameto. ff. de admi
nistr. tuto. Scda conclusio qn administratio est diuisa p testatore vel iudice
vt vnus gessit et alter no. qz quilibet tenet p sua administratiõe et no alte
rius et postea tenet mgrat. nisi in quatuor casibus hic in glo. notat. cu cu
tutor tenet de mala administratione cotutoris. sed tamen post magistratus
uentu et exactu. ad quos casus adde aliu. scz si otutore ignorate aliqo p
tinere ad suam administrationem non instruxit. vt est glo. in. l. ij. C. de diu
den. tute. Tertia conclusio quando administratio non est diuisa per testa
mentarium vel iudicem vel diuisa est per se quod idem est. et vnus gessit et
alius non. tunc primo conuenitur gerens. scdo magistratus. tertio no ge
rens. nisi in supradictis casibus vbi pmo ouenit otutor qz mgratus. Ita dic
glo. hic in fi. et etia glo. in. l. pma. s. vsqz adeo. ff. de mgra. ueni. Quarta
conclusio. quilibet tutor vel curator tenet in solidu quando no est facta diuisio
. l. pma. s. nuc tractemus. s. alleg. habet tamen quilibet quatuor beneficia.
primu beneficiu ordinis. scz quando aliqui gesserunt et aliqui non. vt dicto
s. vsqz adeo. et sunt alia beneficia diuisionis cessionis et vtiles actionis sine
cessionem et hec quando gesserunt sine dolo. si aut cu dolo no habent nisi vnu
et de isto per Bar. in. l. prima. C. de transact. qualiter aut oueniant admi
nistratores reipublice. dic q primo conuenit gerens et eius nominatoz qz
collega. l. quonia. ff. de conue. fisci. debi libro. x. et de isto vide glo. magnaz
in. l. imperator. ff. ad municipa. ¶ sequit Rca.

Rubrica de excusationibz tutorum vel curatorum.

Continuat. Dictu est aut supra quibus modis finit tutela et in s. si. illius ti
tuli qualiter tutores desinunt esse p excusationem et remotionem. sequit ex
go videre ex quibus causis possunt tutores vel curatores se excusare. et po
stea ex quibus causis remouendi sunt ppter suspicionem. et de isto dicitur
infra titulo proximo. ¶ sequit nigz.

Excusant aut. Diuiditur iste titulus in duas partes. primo ponunt
cause per quas tutores vel curatores se excusant secu
do ponunt quedam generalia cernentia huc titulu et alios titulos pceden
tes. scda ibi que aut pma subdiuidit. in. xiiij. fm q. xiiij. cae ponunt ex qbus
tutores se excusare possunt. ptes patebunt in pcessu. Prima ps hoc intendit
numerus

Numerus liberorum naturalium et legitimorum et non adoptiuorum a filio nō a filia pcuratorum vere uiuentiū vel iuris p̄sūptione siue sint in potestate siue sint emācipati tres emācipati in ciuitate romana. et quatuor in italia. q̄nq; in puincia excusant quez a munere publico. hoc dicit vsq; ad s̄ item diuus. **N**ota ex hoc tex. q; tres liberi in roma q̄tuor in ytaliam q̄nq; in puincijs excusant quē a munere publico. **S**cdo nota ibi. nā et tutelam. q; tutela et cura sunt munera publica. **T**ertio nota ibi. sed adoptini. q; liberi adoptiui non prosunt patri adoptiuo quo ad excusationē istā. **Q**uarto nota ibi. item nepotes. q; nepotes ex filio non ex filia prosunt patri tutori vel curatori. **Q**uinto nota ibi filij. q; liberi filij uiuentes p̄sūt et nō mortui prosunt. **U**ltimo nota pulcrum text. q; qui pro republica moriuntur intelliguntur uiuere in perpetuū. **U**nde tullius inquit. omnibus qui rempublicam seruauerint custodierint adiuerint et auxerint. designatus est locus in celo ubi beati sempiterno euo fruuntur. **S**ed quero hic. quid de postumis et filijs naturalib; seu bastardis. **R**espondet q; non prosunt. l. secūda s̄ oportet autem. et s̄ legitimis. ff. eodem. **I**n glo. prima in fine. **P**rima solutio melior. uidelicet q; iste pater non potest se excusare a cura sui filij. et ratio est. quia beneficio quod habeo propter te non debeo uti contra te. l. iudex circumuento. ff. de mino. **E**t hoc facit in argl. q; licet vxor militis vel doctoris propter virum dicatur domina. tamen a viro suo illud non debet trahi in consequentiaz. de quo per **B**ar. in. l. si post mortem. s̄ finali. ff. extra tabu et per **B**al. in dicta. l. amicissimos. s̄ finali. **I**n glo. rome. in fine. sed que est ratio q; minor numerus in ciuitate romana excusat tutorem q̄ in alijs. puta s̄m aliquos. q; in roma maiores sumptus requirūtur q̄ in alijs. **E**st enī melior ratio. quia roma maioribus priuilegijs dotata est q̄ alia loca. **I**n glo. ver. q̄nq; ibi. et hoc habebant. in quantum sunt agrippinenses. id est colonienſes. ut in. l. si. ff. de censu. **I**n eadem glo. in fine. et ratio est in ytaliam. quia ytaliam dicitur domina prouinciā. l. omnes pro his. c. sine censu vel reli. fundum x̄. quēadmodum roma caput mundi dicitur. infra de satisfactio. s̄ si. **I**n glo. verbi munerum in fine. que autez sūt munerum personalia et que patrocinalia vide in. l. munerum. ff. de muner. et one **I**n glo. patris. in si. hec vltima verior est. **I**n glo. superstitēs. in fine. **S**ed quid de his qui ingrediuntur in religionem. an illi prosunt tutori vel non. **E**t videtur q; non quia tales mortui dicuntur. l. deo nobis auxilium. c. de episcopis et cleri. et istud quidam dicebant. **S**ed ego puto contrarium q; imo prosunt. nam qui pro republica cadunt et mortui sunt et per consequēs pro rege temporali illi dicuntur uiuere. ergo multo magis qui moriuntur carnaliter pro rege spiritali. cum spiritalia sint digniora temporalibus. c. per venerabilez. extra qui si. sint legit. **I**n glo. qui in acie. in si. **S**z q̄ro quid si

quid si quis vulnerat? sit in bello. et postea mortuus sit ex illo vulnere nuntius
quid talis poterit tutori ad excusationem. Respondetur quod non. ut l. bella ff. eodem.
Quod facit in argl. pone aliqua ciuitas habet stipendarios et permittit eis quod
omnes equos mortuos in bello eis refunderet. quod communitas non tenetur per quod
vulneratis. ar. h. text. Contrarium tamen tenetur de y. et bal. p. l. prima. §. ex incendio. ff. de
incen. rui et naufragio l. bello. ff. de cap. nec ob. l. bello hic in glo. allegl. quod ibi
est speciale fauore pupillo et adultorum // sequitur §.

Item de iuris marchis. Administrans res fiscales absens causa reu-
ri ditione litigans cum minore cum tribus tutelis diuersis oneratur et pauper
firmus ignorans litterarum datus a patre propter inimicitiam vel habens inimi-
citas cum patre pupilli qui questione stat? passus est a patre pupilli maior
lxx. minor. xxv. annis. miles et exercens artes liberales excusantur a tutela.
Nota ergo quod administratores fisci excusantur a tutela vel cura. hoc verum.
quod iudicant administrant et post administrationem inceptam. secus est ante. ff. eodem. l.
propter magistratum. et ibi notatur. Secundo nota ibi. §. item hi qui reipublice. quod ab
oneribus publicis excusantur ambasciator vel legatus reipublice. quod verum est si sit
in ipsa ambasciata vel saltem in principio ita quod parat se ad ipsam ambasciata et
collegit facinoras suas. arg. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus causis
maior. Item idem iudicium est de eo quod est et quod est in fieri prope. hinc
est quod licenciatus parans se ad insignia recipienda per doctoratum gaudet pri-
uilegiis doctoris. argl. glo. notabilis in l. penultima. ff. de mili. testa. Similiter
etiam excusantur comites. id est socii et ministri ambasciatorum. dummodo sunt inter
numeros. l. administrantes. §. si. ff. eodem. **Item** nota quod huiusmodi persone excu-
santur a talibus oneribus pro eo tempore tamen quo affuerunt. **Nota** ibi. interea quod
absente tutore vel curatore debet alius curator dari. **Item** nota ibi. qui
si reuersi. quod postquam ambasciator est reuersus debet immediate assumere onus
officii sui quod primo habebat et substitutus definit administrare. quod etiam
intellige verum habito respectu ad tempus ut possit delegare facinoras suas. di-
cto. §. sed si simpliciter. **In** glo. ver. excusantur. in si. **Nota** ergo ex ista glo. quod si tu-
tor vel curator est affuturus reipublice causa. debet se excusare a tutela vel
cura ad illud tempus. alioquin medio tempore periculo astringitur. **Item** oportet
eius absentem postulare ut interim detur curator vel actor huiusmodi minori
Ex §. et qui prestat. **Pro** quod maiores officiales et prelati excusantur a muneribus
publicis suscipiendis sed non susceptis. et breuiter omnes habentes publicum honorem
cum administratione. l. non tamen. §. sane. ff. eo. secus si sine administratione. l. spatione. §.
scire. ff. eo. ti. **Defectus** in vno notabili si. **Nota** ex §. item propter litem. quod propter litem
qua quis

quam quis habet cum minore vel habiturus est isto tempore excusabatur
 quis a tutela vel cura sed interiz dabat curator. vt. s. de auto. tuto. §. si. n. si
 esset questio de omnibus bonis v. hereditate vt hic. hodie aut excusantur p. p.
 talem litem vt hic in glo. et pbat in aut. l. minor. C. qui da. tu. possunt. et
 dixi in. d. §. si. **In** glo. sup. ver. forte. ibi. etia si de maiori parte. Nota hanc
 glo. q. idem iudicatur de maiori parte bonorum sicut de omnibus bonis. et ideo
 ita presumitur alienatio in fraudez creditoz. l. si fiat alienatio de maiori par
 te ac si fieret de omnibus bonis. l. omnes. §. lucius. ff. de his qui in frau. credi.
Item nota in §. item tria. q. tres onerose tutele vel cure non affectate ex
 culant quez a tutela vel cura. hoc v. quadiu quis administrat illas tres
 tutelas. secus si non administrat illas omnes. q. tunc non excusaretur a. i. i. si
 l. si is qui tres. §. si. ff. eodem. et quare dicit onerose non affectate in glo. **C**
Item q. iste tutele debent esse diuersorum patrimoniorum. quia plurimo
 rum pupilloz habentiu vnu patrimoniu dicit vna tutela. non em numerus
 pupilloz plures tutelas facit sed sepatio patrimonioz. vt hic in gl. notat.
In glo. ver. tria onera. ibi leuissime. vt hic queadmodum posset esse vna
 tutela ita difficilis q. ppter ipaz quis excusaret. l. si is qui tres. §. si. ff. eodem
 et per qua. l. dixit bal. in aut. l. sed nouo iure. C. de fur. q. licet de iure co
 muni quis non possit pro vno furto puniri ad mortem. sed pro tertio sic.
 quia tunc vocatur famosus latro. l. capitalium. §. famosos. ff. de fur. **Q**uid
 si vnu furtum esset ita enorme q. equivaleret tribus furtis tunc deberet ta
 lis fur mori **In** eadem glo. ibi. l. vxori. §. primo. Nota ergo q. ille qui affe
 ctatas tutelas capit non excusat ppter hoc ab alijs tutelis. l. tria onera. ff.
 eodem. et ibi glo. ponit rationem. naz hoc portat leuiter qd portat quisq.
 libens **E**t ex istis desciditur talis questio an ambasiatores derobati habe
 ant regressum contra illos qui ipos miserunt. nam si hanc ambasiataz pra
 dicauerunt precio munere vel affectione non habent. alias sic. de quo per
 doctores in. l. inter causas. §. non omnia. ff. mandati. per bar. in. l. si seruus. §.
 quod vero. ff. de fur. **E**t istud facit contra simoniacos qui quotidie emunt
 officia. nam per talia officia non excusantur ab his a quibus ipm officium
 eos excusaret. l. qui data opera. ff. ex qui. cau. maio. **In** eadez glo. ibi. l.
 si quis tutor. Facit ista glo. iuncta. tex. in argl. q. si ponatur aliqua tallia
 in ciuitate vel prestancia q. fratres habentes vnuz patrimoniu debent sol
 uere tm vnam talliam vel prestanciam. secus si habent diuersa patrimonia
 quaq. etiam in eadem domo moventur. de quo per Bar. in. dicta. l. dixim.
 §. si pater. **N**ota ex §. et propter paupertatem. q. paupertas excusat que
 a muneribus publicis. Et sic nota q. paupertas prodest. a quo prodesse li
 berat nos omnipotens deus. de quo per Cy. in. l. id quod pauperibus. C.
 de episcopis et cleri. et dixi supra. ex qui. cau. maio. licet et §. primo **In** glo
 sup. ver.

super ver. imparem. **N**ota ex hac glo. multū eleganter quis dicat esse pau-
per. et quo ad ppositam materiā ille dicitur esse pauper qui quotidie que-
rit victum p labores. quod facit in argl. qd si testator legauit centū p pau-
peribus puellis maritandis. qd ex illis etiā possunt maritari puelle que fa-
ciunt aliquod opus manuale et que victum adquirunt p labores fm **Bar**
in. l. paupertas. ff. eo. quāq; alias bene habeat ratio officij et ministerij. in
eo qui prestare tantū debet in quantū facere potest. vt notat glo. in. l. si qd
argentū. §. sed et si quis. C. de dona. **S**imiliter etiam habetur talis ratio in
filio qui petit alimenta a patre. l. pma. §. si quis a liber. ff. de libe. agnoscen.
Et qualiter pbetur paupertas et quis eā pbare habet videt p **Bar**. in. l. si
constante. ff. solu. ma. **I**tem nota ex hoc. §. ppter aduersam. qd infirmitas
talis que impedit quem quo minus suis rebus supesse possit excusat quem
ab oneribus publicis recipiendis vel iam receptis. hoc verū si infirmitas
adeest perpetua. sed si sit tpalis excusat p parte. l. non solum. §. si. et. l. sequeti.
ff. eodez. et tunc interim dat curator vt dictis iuribus. **S**imiliter dicendū
de iudice egrotante qui excusat a iurisdictione. argl. l. non solū. §. si quis ita.
ff. eo. similiter egritudo excusat quē a pparatione in iudicio. ita qd sententia
lata cōtra talem egrotantem si p iudicem scientem lata fuit sententia cōtra
talem egrotantem absentem est ipso iure nulla. et si p ignorantiam. restituit
iste egrotans. l. quesitū. et ibi p **Bar**. ff. de re. iudi. et ideo cautela est vt egro-
tans semper nunciat iudici de infirmitate sua fm **Bar**. in. d. l. quesitū.

Similiter eum qui litteras. **N**ota ex hac littera qd impericia
litterarum excusat quem a muneri-
bus publicis quod intelligas verū si fuerit imperitia litterarum et negocio-
rum. nam si fuerit quis rusticus et imperit? l. faruz qui tamē est sagax talis
non excusat a tutela. glo. est singularis in. l. adlethe. §. de rustitis. ff. eodem.
et sentit hic glo. p quā glo. singularem limitant omnia iura que subueniunt
rusticitati. vt in. l. pma. §. si. ff. de eden. si enī rustici essent experti licet essent il-
litterati possūt esse tutores et curatores quēadmodū experti et illitterati pos-
sunt esse decuriones. l. expertos. C. de decurio. li. x. similiter tales possūt esse
potestates et magistrat?. vt notat in. l. pma. ff. qd qd iuris. licet nō possūt
esse aduocati. qz aduocat? debet esse litteratus. et debet studuisse p qnque
niū. p. l. nemini et. l. iubem?. C. de aduo. diuer. iu. l. ij. C. de postu. l. ibi glo. re-
neat cōtrariū. et male fm **Bar**. **I**tem illitteratus potest esse iudex et arbit-
rarius si habeat experiētiā in causis. alias nō. l. penult. C. de iudi. et ibi notat p
glo. **A**duerte tamen ad vnam glo. notabilem in. l. qnra. ff. p socio. que dic-
tū in ecclia vbi statutū est qd nō admitterent nisi nobiles **Facit. c. de multa**
et de

extra de preben. c. ad decorem. de instit. Nota ex hoc tex. ibi ppter inimici-
cias. q. inimici fingunt aliquā amiables actus vt p talez actū plus grau-
rent inimicos. sed p talem fictionē nō cessat inimicitia. **I**tem nota q. ini-
mici patris presumunt inimici filioz et alioz de domo sua. l. pma. C. si rec-
tor puencie. Et ex isto dicit q. qui facit ligam cū inimicis parentele mee vel
cū inimicis meis psumit inimic⁹ meus. C. de inoffi. testa. l. liberi. et ibi p bar.
et salice. **I**tem nota in ver. sicut p strariū. q. pmittens administrare tute-
lam nō habet excusationē a tutela. vt hic et in. l. ex sententia. ff. de testamen-
tis. sic etiā dicim⁹ de executore testamentario. c. religiosus. de testamentis
in. vi. que tria faciunt qtabellio qui scribit instrumentū psumitur esse roga-
tus. de quo p Bar. in. d. l. ex sententia. Et isto etiā pz q. faciens actū strariū
pūlegio psumit renunciare illi. de quo p Cy. in. l. voluntaria. C. eodez. per
Innoc. in. c. cū accedentib⁹. de priuilegijs. **I**tem nota ibi. nō esse. q. tutor
nō potest se excusare. eo q. pater pupilli cū nō cognouit. **I**tem ibi. item
ppter inimicitias q. inimicitie capitales cū patre pupilli excusant quē a tu-
tela. Circa quod sic concludere. vt habeas mentē glo. h⁹. Aut eni inimicitie sūt
capitales aut leues. si sint leues nō excusant quē. qz leuis iniuria non reuo-
cat legatū. ff. de adim. lega. l. iij. in fi. si sint graues aut capitales. tūc aut est
testamentaria tutela. aut alia. si testamentaria. tūc si interueniat post testa-
mentū excusant vt hic. si ante testamentū et postea sit datus tutor in testa-
mento nō excusant qz vident⁹ reconciliare. q. hoc nisi faciat testator testamē-
tum qd grauet tutore et plurib⁹ negocijs eū implicet. l. adolete. §. dat remissi-
onem. ff. eodez. Et hoc etiā intelligas si tales inimicitie orze essent ex culpa
tutoris. si vero essent orze ex culpa testatoris. nō intelligerent⁹ reconciliare.
qz offensi est remittere et nō offendenti. vt. d. §. dat remissionē. si vero loqua-
tur de alia tutela tūc excusat⁹ qz tūc nō est locus dieiurationi remissionis
Nota in §. item is qui status. q. si pater pupilli mouerit alicui questione-
z status. ille excusatur a tutela et est ratio fm glo. hec. qz talis questio assimi-
latur mortis accusationi. et sic videret⁹ esse inimicitia capitalis. Istud verū
puto nisi huiusmodi questio cautelose mota esset. Et similiter etiāz dico de
inimicitia. l. adolete. §. amplius. ff. eo. l. ij. §. si. ff. si quis cautio. quod facit ad
testes. nā testes ppter inimiciā repellunt⁹ a testimonio. si aut huiusmodi in-
imicitia cautelose introduceret⁹. forte cum ego vellem te poucere in testem
stra aliquē cui tu displicere nō velles. tu fecisti tm q. ille dedit tibi alapam.
ita q. videbat⁹ inimicitia orta. vel econtra puocasti me ad iram vt ego da-
rem tibi alapam. p hoc tu nō deberes repelli a testimonio. de quo Bar. in l.
prima. §. cū quis latrones. ff. de questionib⁹. Similiter etiā si questio stat⁹
moueret⁹ p pupillū vel p tutore ipsius pupilli. vt hic in glo. quam ibi videas
tis **I**tem nota in §. item maior. §. q. senect⁹ quem excusat a tutela vel cura
et dicitur

Et dicitur senex in lxx. anno. in alijs aut publicis muneribus dicitur senex in lxx. anno. C. qui etate. l. si. libro. x. et notat hic in glo. **I**tem nota in s. minor. res. q. minor. xlv. annis nō potest esse tutor vel curator. et rō ponit in tex. qz incivile est vt ille qui negocia p̄pria gerere non potest debeat regere aliam. **I**n glo. lxx. annis. ibi s. minores. hic tamen ultim⁹ annus inceptus habet p̄pleto. l. ad rempublicā. ff. de muneri. et oneri. et quādo tps inceptus p̄tū habeat p̄pleto notat in. d. s. minorē. **I**n eadē glo. ibi statuit tps quinquaginta annor. sed que est ratio q. ibi sufficit min⁹ tpus q. hic. **R**espo. dicit q. maior labor est in huiusmodi munerib⁹ videlicet q. q. est iudex. v. de minus tpus sibi excusat. sed qui habet tutelaz regere nō habet tantā laborē. quia non habet tot sub tutela sua sicut iudex sub iurisdictione. **E**t sic nota q. diuersis respectibus quis dicitur senex. vno modo in lxx. anno. vt hic in tex. alio modo in lxx. anno. vt hic in glo. sed tamen quo ad reuerentiam si eandem seni in locatione et in antecessione. **D**icitur senex in lxx. anno. l. inuiti. s. ibi glo. ff. de testu. Aliquādo tamen senex dicitur sapiens vt in. c. qualiter et quādo. de accu. **L**abellio aut dicitur senex ad hoc vt excusaret ab officio suo in lxx. anno. argl. d. l. si. **A**duerte tamē ad vnū quod dicitur **Bar.** in l. ij. C. qui etate se excu. libro. x. q. scolares vsqz ad lxx. annū excusant a custodia mutorum et portaz. sed non postea. **I**tem nota in s. idem. q. miles etiā miles non potest esse tutor. **I**n glo. eiusdem dicti s. in fi. **D**e quo est pulchra glo. in l. penult. ff. ex quib⁹ cau. maio. **I**n glo. nolens in fi. **N**ota ergo hic q. miles potest esse tutor si detur a suo cōmilitite. **I**tem clericus potest esse tutor si delectaret se velle esse tutorem infra. iij. menses. qz inuite nō p̄pellitur vt autenti. presbiteros. C. de epis. et de. **A**n aut sacerdos potest esse tutor sui nepotis ex filio spurio **Bar.** dicit q. non. in quodā suo consilio quod incipit. **I**karolus filius domini galerij. **E**piscopus aut et monachus nunquā possunt esse tutores. de iure civili. vt. d. autenti. presbiteros. de iure tamen canonico admittunt ad tutelam legitimaz. **D**icit glo. dis. lxxiij. c. peruenit. sed an istud priuilegiū habeant milites nostri temporis. quia potius sūt mercatores q. vacent milicie. videtur q. non. cum in his cessat ratio milicie. ar. l. adigere. s. quāuis. ff. de iure patronat⁹. **I**sti tamē gaudent illo priuilegio militari q. non possunt torqueri. l. milites. C. de questi. et illud priuilegiū cōceditur eis ratione dignitatis. **N**abent ipi etiam aliud priuilegiū. q. ipi antecedunt alijs in nuptijs in sessione et in eundo. sed an miles debet p̄cedere cogita tu quia modo non dico. **N**ota in s. item rome. q. magistri grammatici rethores medici possunt se excusare a tutela seu cura quod est verū si exercent huiusmodi artes et si exercent per se et non per alium. l. si. ff. co. **I**tem si sint descripti in numero et in matricula magistrorum. l. si. ff. co. grammatici. ff. eodez. **I**tem si sunt descripti in matricula magistror. l. si. ff. co. grammatici.

grammatici. ff. eodez. **I**tem si exercent artes liberales. secus si mechanicas. quia mechanici non excusant nisi quidam. vt notatur in. l. ij. C. de excu-
artifi. libro. x. **I**n glo. rome ibi. l. si duas. §. si debet ergo quis esse de nu-
mero illorum deputatorum in ciuitate. et debet esse descriptus in matricu-
la tali. l. petitionem. C. de aduo. diuer. iudi. alias enim non gaudet priuilegio
tali. sic nec scholaris qui non est immatriculatus. glo. est in. l. prima. C. de offi-
mili. **I**tem si esset super numez non gaudet. vt hic etiam innuit glo. in x.
vltra numez quod facit q. canonicus supernumerarius in ecclesia deputa-
tus non gaudet beneficio canonicor. c. cum m. de constitutionib. Innocl.
in. c. necessario. de institutionib. Debent etiam isti exercere artem hanc vt
dictum est. hinc est q. scholaris immatriculatus qui non studet et desijt stu-
dere p. quinquenniu non reputatur scholaris. l. ij. C. de primice. x. libro. xij. No-
tat Bar. in. l. aut facta. §. tempus. ff. de penis **I**dem etiam si scholaris transit
ad aliud officium. l. legatum. §. ex officio. de lega. iij. **I**tem si scholaris esset
multum deuius. argl. l. si duas. §. decet. ff. eodez. Et priuilegium cessum sco-
laribus conuenit et magistris. glo. in. l. prima. C. de excusa. arti. libro. x. vbi
dicit glo. Discere si queris doceas sic ipe doceris. Nam studio tali tibi pfi-
cis atq. sodali. Et q. dicit glo. hic. q. isti debent istas artes exercere in ro-
ma vel in patria sua. **I**dez dico si exercent in alijs studijs publicis. vt in bo-
nonia. quod studiū habuit a theodosio impatore ortum. anno. ccccxxi. Et
tangit glo. in. §. hoc autem. in prohemio digestorum. Similiter et parisijs
et alijs studijs priuilegiatis. secus autem in alijs ciuitatibus que non ha-
bent studia publica sed adulterina. quia in talibus artes non debent legi.
precipue iura ciuilia fm glo. et bal. in. l. sed et reprobari. §. si. ff. eodez.

Qui autem excusare se. Summat. pponens plures excusa-
tiones vnā non probando non per-
dit alias. Excusatio autem debet fieri infra quinquaginta dies continuos a
die sciencie. si sint dati tutores infra centesimum lapidem a loco tutoris et
si vltra computatur vnus dies semper pro viginti miliaribus 7 vltra illos
dies dantur triginta. dūmodo non sit minus quinquaginta diebus et tutor
simpliciter datus intelligitur ad omnia datus. et qui tutor fuit potest se ex-
cusare a cura. falsa tamen excusatio non prodest. hoc dicit vsq. in finem. **I**
Nota primo q. plures exceptiones pponens si non probat omnes qui vnā
non probat non repellitur ppter hoc a probatione aliarum. Et ex isto §. su-
mitur practica qua quotidie vtunt aduocati in exceptionibus et in articu-
lis pponendis. Dicunt enī. infra scripta omnia et singula. dico. ppono et
exceptio etiam ad que pbanda me peto admitti. ad supfluum aut pbatio-
nem.

nem minime me astringens de quo ptestor. sed ad ea tñ que mihi et parti mee sufficiunt p victoria pñtis cause. 2 cor. ad hunc tex. l. ppter litem. ff. eo debent tñ exceptionē specificē pponi et numerari. nō aut in genere p quod confundit practica aliquoz qui dñ volunt excipere dicunt. alijs exceptionibus mihi saluis excipio et dico infra scripta. vt. l. scire oportet. ff. scire. ff. eo. et ibi p bal. **I**tem nota in s. qui aut. q. habens exceptiones debet eas pponere infra certū tempus hic expressum. **I**tem nota q. de iure cōmuni itineranti dantur. xx. miliaria pro die. 2 cor. dat. l. prima ff. si quis cauti. mil. le autē passus faciunt vnū miliare. qñq. aut pedes passum. Ifacit glo. in. l. ij. ff. de ver. signi. pes est. xv. digitor. notat glo. xxvi. q. iij. s. sicut antiquus Canoniste tñ dicunt q. miliare oputandum est fm vulgare. c. statutū. de rescriptis in. vi. et ibi glo. Debet aut fieri oputatio itineris nō a porta loci sed a pñmentib. edificijs. et debet cōputari p viam magis vñtataz. nō per rectam vel obliquā. et de isto p bar. l. pma. ff. si quis cautio. **I**tem nota in s. datus. q. tutor simpliciter datus videt datus ad vñuersū patrimonū hoc vez si bona sint in eadez puincia. de alijs aut bonis posset tutor se excusare. l. ppter litem. ff. eodem. et p hunc s. dicitur q. pcurator simpliciter cōstitutus intelligitur cōstitut. ad omnes causas. de quo p bar. in. l. si pupill. s. finali. cū. l. sequenti. ff. de turtis. **I**tem nota ibi in s. qui tutelam. q. qui fuit tutor alicuius nō opellitur eius effici curator. **I**tem nota ibi item rescripserunt. q. maritus non compellit esse curator vxoris. et ratio ponitur hic in glo. super verbo excusare. **I**tem nota in s. si quis aut. q. falsa allegatio non debet pdesse. **I**n glo. appellant. ibi s. si quis tutor. Sed quis est effectus. an appelletur vel excusatio pponatur. Respondet q. ppter appellationem deuoluitur cognitio cause ad iudicem appellatum. l. eos. C. de appella. sed per excusationem nō remouet cognitio cause a primo iudice. in mo adhuc ipemet habet adhuc cognitionez. vt hic in tex. **I**tem quia appellatio debet fieri infra. x. dies. autent. hodie C. de appella. Excusatio autē potest fieri i. qñquaginta dies. vt hic. **I**n ead. glo. in si. vult ergo glo. q. a munere publico auctoritate et vtilitate potest quis appellare sed non a tutela que est munus publicum auctoritate et vtilitate priuatū. Ratio differentie potest esse fm Cy. in dicta. l. hi qui. quia in muneribus publicis auctoritate et vtilitate non dantur qñquaginta dies pro excusatione pponenda quēadmodum dantur in tutela. et ratio rationis potest esse fauor reipublice vt celerius in rebus publicis et in huiusmodi muneribus pcedatur. ex quo in his maius vertitur periculum. et de isto dixi in dicto. s. si quis tutor. **I**n glo. dies. in si. Ista est ergo vera opinio que est 230. q. cognitio cause excusationis tutelae debet durare p quatuor menses. de quo latius in. d. l. qñquaginta. sed cognitio de alijs muneribus publicis debet solūmodo durare.

durare p duos menses. **C.** de tempo. appel. l. ij. et currunt isti menses a tem/ pore scientie dati tutoris. **In glo.** cognouerunt in fi. Conclusio ergo est ista qd iste tutor presumit ignorare. et potest esse ratio quia istud cu factum alienum in quo tolerabilis est ignorantia. l. verius. de probat. Istud tamen verum fm glo. hic nisi notorium fuisset apud omnes istum fuisse datum tuto rem. quia tunc ipe presumitur scire. quod facit qd scolaris non possit allega re ignorantiam statutoz vniuersitatis ex quo publice nota sunt vniuersita ti vel saltem nota esse debent. **In glo.** excusare in fi. Nota ex hac glo. qd hec excusatio debet fieri in scriptis. facit glo. in. c. prudentiam. de offi. dele. et ita etia seruatur de facto. si tñ non detur in scriptis ppter hoc non viciatur pressus fm Jo. fa. **In glo.** suo curatore. ibi. l. marit. Et ratio est qz ple nior est potestas curatoris qz pcuratoris. vnde officiu pcuratoris finitur contraria voluntate. vt i. mandati. s. mandatum. tutela enim vel cura non sic sed alijs sit certis modis. vt. d. s. quibus tutela finitur **In glo.** excusare in fi. Sed an maritus possit esse curator ad lites sue vxoris. Bar. dicit qd sic. in dicta. l. maritus. **C.** de procur. per. l. si quis pcuratorio. s. si ff. de procura. et hoc tenet Specu. in titulo de curat. s. vt autem. v. vt nunqz. **Salicetus** autem in. l. maritus. **C.** qui dari tu. possunt. tenet contrarium. nam non videt maior ratio in curatore ad lites qz in pcuratore ad negocia. sed pma opi nio est tutior in maioribus auctoritatibus suffulta vel fulcita. vnde eam te ne. **In glo.** super ver. allegationibz. Conclude in hoc articulo an senten tia lata ex falsis allegationibus teneat. Aut lata est sententia contra presen tem et tenet sed datur restitutio. l. dyuus. ff. de re iudi. Fallit in sententia ex citationis vt hic in fauore minoz. Aut lata fuit contra absentem et scienter est lata et est ipo iure nulla. l. si pretor. s. marcellus. ff. de iudi. aut ignoranter tunc tenet. s. rescinditur. **C.** si ex fal. alleg. l. si. et dicta. l. dyuus. Lata autem precio vel premio non tenet. l. venalis. **C.** quando prouo. no est necesse. sed sententia lata per gratiam vel amicitiam vel ambitionem tenet. sed datur restitutio. l. seruo inuito. s. cum pretor. ff. ad trebelli. nisi fauore minoz vt hic notat. Judicatur autem sententia lata prece vel premio vel precio vel gra tia ex qualitate personaz. argl. l. si. diuncta glo. super ver. ex personis. ff. de ac. et obli. Et de isto latius per bar. in. d. l. dyuus. et. l. si is ad quem. de ad q here. et. l. pe. ff. de iusti. et iure. **Nequit & ca.**

Rubrica de suspectis tutoribus.

Continuatio patet ex principio & c. precedentis.

// sequit Migram

Sciendum est autem. Diuiditur in quatuor partes. Primo tra-
suspecti tutoris. et vnde habuit originez. scdo ibi ostendamus qui possunt
accusari de suspecto. tertio ibi. consequens est. qui possunt accusare alios de
suspecti. quarto ibi. suspectus est autem. ponuntur cause suspicionum. Pri-
me tres hoc dicunt. Iudices ordinarij cognoscere habent de crimine suspe-
cti tutoris. de quo crimine quilibet tutor potest accusari et a quolibet pot
hec accusatio proponi. nisi talis accusans esset impubes. hoc dicit **N**ota
primo ex hoc tex. q. accusatio de crimine suspecti est introducta de iure ciui-
li. Secundo nota. q. cognicio huius criminis spectat ad iudicem ordinariu
non ad delegatum nisi fuerit legatus proconsulis. **I**tem nota in s. osten-
dimus. q. tutor remotus propter suspicionem efficitur infamis. **I**tem no-
ta in s. consequens. q. mulier potest accusare de suspecto. et hoc est speciale
in hac accusatione. quia mulier in alijs criminibus non admittitur ad accu-
sandum. ff. de accusa. l. qui accusare. **N**ota autem ibi. sed he sole. q. muli-
er ita demuz admittitur ad accusandum si hoc faciat propter pietatem et
in fauorem pupilli. **I**tem nota in s. impuberes. q. impubes non potest ac-
cusare tutorem suum de suspecto. sed adultus sic. cum consilio suorum pri-
morum et necessarioz. et tenetur adultus sequi illorum consilium. concor. l.
impuberibus. ff. eodem. **U**nde nota q. quando quis debeat aliquo facere
re cum consilio aliorum. et hoc ideo. quia ipe caret pleno intellectu. et tunc
talis debet sequi consilium. similiter etiam si alicui prelato propter suspitio-
nem dilapidationis bonorum ecclesie datus est coadiutor debet prelatus
sequi consilium illorum coadiutorum. c. venerabili. de offi. delega. si autem
habens plenum intellectu debet peti consilium ab aliquo. tunc si ille requi-
rendus est particeps officij. talis debet sequi consilium illius. l. ticiu et me-
uium in princi. ff. de administra tuto. secus autem si non est particeps officij
quia tunc bene tenetur petere consilium ab eo. sed non tenetur sequi c. cum
olim. de arbitris. et ibi glo. l. ij. in fi. ff. manda. **A**n autem quis ex consilio ob-
ligetur videbimus infra de obligat. que ex delicto nascunt. s. ope. et i. man-
da. s. tua gratia. **I**n glo. ex lege. in fine. **C**onclude ergo ex hac glo. q. ac-
cusans tutorem de suspecto. debet se inscribere ad penam talionis. pena au-
tem erit infamia. vel alia pena extraordinaria quaz iudex imponere potest
vt in l. prima s. primo. et quod ibi notatur. ff. eodem. et hac glo. intelligo ve-
ram quando agitur criminaliter vt tutor tanq. suspectus remoueat et pu-
niatur. secus si solum agatur ciuilitur. scilicet vt tutor remoueat fm bar.
in dicto s. primo. si tamen non esset aliquis accusans possit adhuc tutor vt
suspectus per iudicem ex officio remoueri. l. rescriptum s. si quis. cum ibi no-
tatis. ff. de mune. et oneri. **I**n glo. et legato in fine. ex hac glo. coniuncta
glo.

glo. que est super verbo pretori. concluditur qd coraz delegato non potest
accusatio de suspecto agitari. et hoc est verum quando agitur criminaliter
vt tutor remoueat et puniatur. sed si agatur civiliter solum vt remoueat
tunc potest coraz delegato quo ad cognitionem. non quo ad remotionem
per sententiam. nisi tunc sit delegatus proconsulis vel pretoris. de quo
per bar. in. l. prima. et ij. ff. eodem. et plenius in. l. prima. et in. §. suspecti. ff. ad
turpill. **S**z quero an accusatio suspecti tutoris sit civilis vel criminalis. **R**e
spondetur qd est mixta. quia quo ad quid est civilis et quo ad quid est cri
minalis. si enim agatur solum ad remotionem tunc est civilis. quia tunc po
test interuenire procurator qui non posset interuenire in causa criminali. l.
non solum. §. si. ff. de procura. si aut agatur ad remouendum et puniendum
tutorem. tunc dicitur criminalis. vt notat in glo. l. prima. in principi. ff. de se
pul. viola. de quo per glo. et bar. in. l. si. ff. de priuat. delict. **S**ic etia dicitur
in causa adulteri que est mixta. quia si solum agatur ad separationem thori
est civilis. si vero agatur vt adulter puniatur. tunc est criminalis. c. tue. ex
tra de procuratoribus. **S**imiliter si agatur contra sacerdotem qui tenet so
tariam. quia talis potest dici mixta. c. ex parte. de testi. et ibi glo. **I**n glo.
parcendum. in fi. **N**ota ex hac glo. qd iudex condemnans patronum remo
ueri a tutela. non debet causam exprimere propter quam ipm remouet. si
autem diceret. remoueo te ob dolum quem comisisti. patronus fieret infa
mis. vt. §. eodem. §. suspectus. ff. de fur. l. non potest. sed solum pronuntiabit
ipm remouendum. et ita etia libertus qui eum accusat de suspecto non de
bet concludere vt ipse tutor remoueat propter suspicionem. de quo per bar.
in. l. hoc enim. ff. eodem. **I**n glo. super ver. procedunt in fi. **G**lo. ista com
miscet plura iura simul. sed ista est conclusio. qd licet mater admittatur ad ac
cusandum tutorem filij de suspecto fauore filij. non tamen admittitur ad iu
randum in litem. et ratio potest esse. quia propter nimiam dilectionem qua
mater habet ad filium ipsa habetur pro suspecta ne iuraret in infinitum. l.
videamus. in fi. ff. de in litem iuran. et quando iuramentum in litem possit
prestari et quando non. et in quantum iurandum sit vide per glo. et doct.
in. l. qui restituere. ff. de rei vendi. et dicta. l. videamus. et. l. tutor qui reper
toruz. ff. de administra. tuto. **I**n fine glo. super ver. necessariorum. et me
lius facit. l. in puberibus. §. si. ff. eodem

sequitur §.

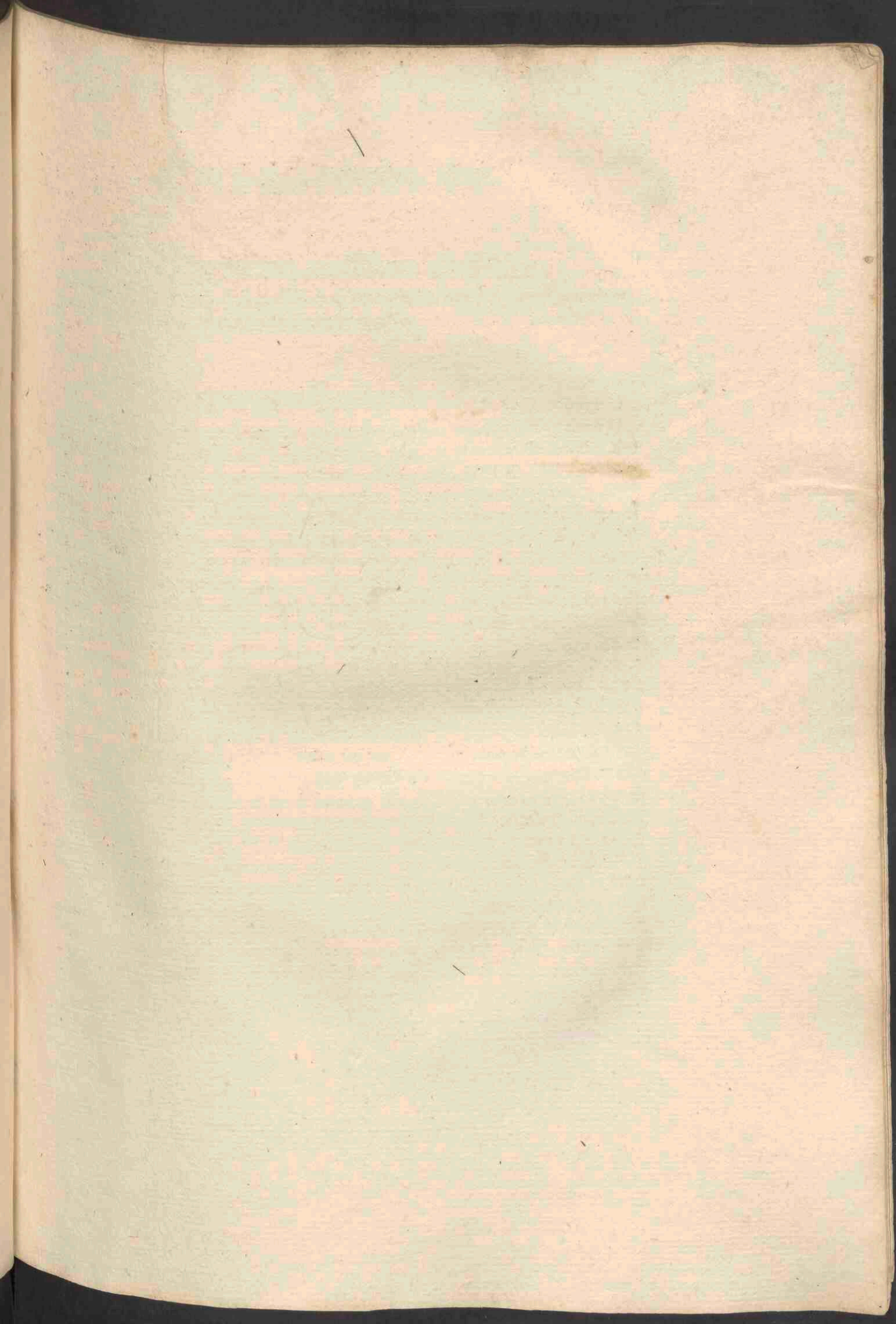
Suspectus aut est qui non ex. **S**umatur Qui non fideliter gerit. qd ali
mentis negat suspectus est et remo
uendus est ab administratione. nec pro satisfactione sua admittitur. **I**tem rōe
moz

moꝝ quis suspectus iudicatur. hoc dicit vsq; in finem. Nota ex hoc tex. pmo qd
qui fraudulenter negocia pupilloꝝ vel adultoz gerit quanq; sit soluendo
potest de suspecto accusari. **I**tem nota ibi. sed anteq; qd si tutor cotuma
citer et dolose resistat administrationi poterit tanq; suspectus remoueri.
Item nota in s. suspectus autem. qd remotus ppter dolum efficitur infamis
licet non remotus propter culpaz. de qua culpa intelligitur glo. hic in ver.
culpam. disputat et sibi videtur contraria in ver. eque. **I**tem nota in s. si
quis autem. qd donec pendet causa suspecti interdicitur tutori administra
tio. et ideo cauti procuratores et aduocati opponunt semper contra admi
nistratores de suspecto. vt interim tales administratores non possunt ad
ministrare. **I**tem nota ibi. sed si suspecti qd crimen suspecti finitur morte ali
cusati. Nota ibi. sed si quis tutor. qd si tutor negat cotumaciter prestare ali
menta pupillo debet pupillus mitti in possessionem bonoz tutor. **I**tem
nota ibi que mora. qd quando quis est missus in possessione bonoz alteri
us ipe tenetur vendere bona que seruando seruari non possunt. vt sunt po
ma pira et sic de alijs. **I**tem nota in s. sed si quis presens. qd ppter menda
cium quis puniatur. ymmo nullus debet mentiri pro morte alterius. vt est
glo. xxij. q. ij. c. ne quis arbitret. et mendacius fit a sciente tm. **E**. si minor se
maio. dix. l. ij. et ideo errans non punitur tanq; mendax. de quo p bar. in di
cta. l. de etate s. primo. ff. de interr. acti. **I**tem nota ibi sicut ille. qd qui de
dit pecuniam vt sit tutor puniatur et remoueatut vt suspectus. de cor. l. tutor
s. tutor. ff. eodem. **S**i quis autem accipiat pecuniam vt sit tutor talis erit
tutor. sed pecunia ab eo condicetur per conditionem ob turpem causam.
fm glo. in. l. eos. ff. de tute. Nam officium tutele debet esse gratuitum. nisi iu
dex statuerit aliquod salarium ex causa ipe tutori. l. a tutoribus. s. si. ff. de ad
ministra tuto. **I**tem nota in s. nouissime qd suspectus de dilapidatione vel
accusatus de suspecto non admittitur ad administrationem. quanq; satisfi
dationem offerat. quia satisfactio non mutat malivolam animu. Ex quo em
semel malus semper presumitur malus. vt in regula semper malus. ff. de re.
iur. **I**tem nota in s. si. qd mali mores reddunt quem suspectum. hinc est qd
alibi dicitur qd ratioe morum quis potest reprobari in examine sicut ratio
ne scientie. l. magistros. **E**. de profes. et medic. libro. x. **E**x qua lege bar. col
ligit que requirantur ad hoc vt quis possit doctorari. **E**t concludit ex om
nibus predictis. qd multis ex causis probatur suspicio pmo ex malis mo
ribus. puta ludendo. vltra modum exponendo. cum vicijs conuersando
et alijs vicijs se immiscendo. vt hic et in. l. ij. s. cu reliqs. ff. de tu. et ratio. dist.
Scdo pbat ex dolo culpa negligencia et impericia. vt in s. suspectus aut. co
iuncta g. **T**ertio ppter subtractione alimentoz. vt in s. si qd tutor. **Q**uarto ppter
non

non defensionem inuentarij vel malam defensionem. ex illa eni causa iuratur
 in litem contra tutorem. l. tutor qui repertoriū. ff. de administra. tuto. **Q**uin
 to si tutor recusat ponere pecunias pupilli in emptionem prediorum. tunc
 emi tutor possit incarcerationi. l. iij. §. tutores. ff. eodē. **S**exto si tutor non defen
 dit pupillum. l. si. et ibi glo. **C.** de administra. tuto. et generaliter ex varijs et
 diuersis dicturis probatur suspicio. l. iij. §. preterea ff. eodem. super quibus
 etiam admittitur familie informatio et improbatio. l. si. in princi. ff. eodē. **C.**
In glo. remoueri in fi. **C**onclude ex hac glo. super ver. ob culpam. **A**ut qd
 debet remoueri ante administrationē. aut in ipsa administratione aut post
 administrationem. primo casu non accusatur. sed tū remouetur nisi esset sus
 pectus ppter dolum. l. he autem in fi. ff. eodem. l. iij. **C.** eodem. **I**n ipsa autez
 administratione remouendus ē et accusatur ex causis supra recitatis. et ra
 tio est quare plus punitur in administratione remouendus q̄ ante qz ma
 gis delinquit qui male administrat et fraudulenter q̄ qui nullo modo ad
 ministrat. l. iulianus et ibi glo. in ver. interfuit. l. si sterilis. §. cum per vendito
 rem. ff. de acti. empti. **P**ost autem administrationem non potest accusari de
 suspecto. quia tūc tenetur actione tutele et de rationibus distrahendis ubi
 venit interesse pupilli ex dolo vel culpa tutoris. supra de attiliano tutore. §.
 finali. et ibi notatur. que actio tutele non concurrit cum actione de suspecto
 l. iij. et ibi glo. **C.** eodem. **I**n glo. super. ver. famosus in fi. nec obstat qd hic
 non posset esse in dubio. quia cum sententia referenda sit ad acta. vt. l. iij. **C.**
 de sen. qui sine cer. quan. et in actis oportet qd constet an accusetur ob do
 lum vel culpam. vt supra eodem in prin. quia hoc est verum quando solem
 niter quis accusatur. secus si per inquisitionem. **Q**uem quando admittitur
 generalis petitio in actione tutele. vt est glo. magistralis in l. prima. ff. de
 eden. **D**e quo latius per bar. in dicta. l. he autem. in fi. **I**n fine glo. super
 ver. eque. **N**ota ex ista glo. iuncta precedenti. qd lata culpa hic non equipar
 ratur dolo sicut nec in duobus alijs casibus. **I**n alijs autem casibus bene
 equiparatur. de quo latius per Bar. in l. q. nerua. ff. de positi. et etiaz vide
 materiam huius glo. in l. in actibus. ff. de in litem iuran. **N**ota tamen p
 intellectu huius glo. qd nos habemus dolum latam culpam. leuem culpam.
 lenissimam culpam et casum fortuitum. **D**olus est fraudulenta machina
 tio ad decipiendum aliquem. introducta. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. **L**ata
 culpa est ignorare quod omnes scire debent vt non dimittere libzū in pla
 tea. vt l. late culpe. ff. de ver. significa. **L**euus est ignorare quod cōmunis pa
 ter familias scit vel scire debet. vt non dimitte cameram apertam. **L**euissi
 ma culpa est ignorare quod diligentissimus pater familias sciret. vt non
 claudere librum in cista et huiusmodi. **C**asus fortuitus est qui non potest
 p̄uideri

preiudici. de istis p. bar. in dicta. l. q. nerua. **I**tem nota. ex quo in isto tex.
 fit mentio de fama et infamia. Sciendum est q. fama est illese dignitatis sta-
 tus legibus et moribus comprobatus. Sic infamia est lese dignitatis sta-
 tus legibus et moribus reprobatus. l. cognitionem. §. estimatio. ff. de varijs
 et extra or. agni. Et tres sunt effectus infamie. Unus quia infamis repellit
 a dignitate et ab officio. l. ij. C. de dignita. libro. xij. Scdus est qz infamis rel-
 pellitur a testimonio. l. iij. et. l. iulianus. ff. de test. Terti' est qz infamis facit
 aliquem admitti ad querelandum testamentu qui alias no admitteret. l. fra-
 tris. C. de inoffi. testa. Infamis tñ infamia facti no repellitur a testimonio.
 h. tanta fides ei non adhibet. l. cassius. ff. de senat. et ita notat in l. ca. ff. de
 his qui notant infa. **I**n glo. interdicti in fi. Tuo ic contra. quia prelato
 tali non interdicti administratio. sed datur ei coadiutor sine cuius consilio
 nihil potest administrare. c. licet heli. de simo. c. venerabilis. et ibi notatur. de
 offi. delega. De quo p. bar. in. l. q. si forte. ff. de solu. Vel pot. dici. aut enim
 iste prelatus accusat de crimine commissio circa administratione q. no posset
 interim administrare. aut de alio crimine puta de adulterio q. homicidio vt
 simili. et tunc admittat. quia sic etiam tutor admitteretur. ff. de solu. l. p.
 dius. §. item frōtoneo. **I**n glo. mendaciu. in fine. **P**upillus tamen diues no
 tenet alere tutorem pauperem nec tutor pupillu pauperem. et de isto latius p.
 Bar. in. l. prima. §. si pupillus. ff. de administra. tuto. **I**n glo. verbi remit-
 titur in fi. Idem notat glo. in dicto. §. item solent. et etia idem in. l. ij. ff. de cal-
 lum. Rogare tamen posset doctor scolares vt sub eo intrent. vt notat glo.
 in. l. iij. C. de offi. prefec. vrbis. **I**n glo. ver. prestat in fi. Nota ex hac glo.
 q. quotiescuqz eminet euictio in limine stractus ante solutione precij. eptor
 non tenetur soluere precij nisi venditor dat ydoneos fideiussores. de quo
 per Bar. in. l. prima. §. stipu. dupli. ff. de preto. stipula.

ExPLICIT liber primus institutionu. Sequit liber scdus.

Hic incipit secundus liber.

De rerum diuisione. Rubrica.

Textus iste in sui pri. satis plane continuat istū librum ad precedentem et sic etiam & cam nec est opus alia continuacione.

Superiori libro de iure.

Dicoit iste tytul⁹ i sex ptes. pmo continuando

ponit diuisionē rerū in quinqz species. Secunda ibi 7 qui de ponit declaracio pmi membri Tercia ibi fluiā autēz declaracio secundū membri. Quarta ibi vniuersitatis declaracio terciū membri Quinta ibi nullius declaracio quarti membri Sexta ibi singulorum declaracio quinti membri hoc dicit vsque ad .s. singulorum Rerum ali

e omnes. alie publice. alie vniuersitatis. alie nullius. alie singul oꝝ Comunes sunt aer. aqua. mare et litora maris Publica sūt flumina. 7 port⁹ Vniuersitatis que sunt in ciuitate non propter singulos. sed res sacre religiose et sancte sunt nullius hoc dicit iste tytilus ad .s. singulorū Nota pmo hic vnam diuisionem. q rerum aliquę sunt in patrimonio nostro. aliquę extra patrimonium et ista diuisio comprehenditur sub alia diuisione Item nota ibi et quidem q aer aqua cadens de celo et mare et litora maris sunt comuni a iure naturali Unde vnusquisqz potest his vti Ita tamē litora sūt publica quo ad vsum s; quo ad proprietatem sunt eiusdem iuris sicut et mare et ideo quilibet potest casam ponere in litore maris ad recipiendum recia et similia vt in .s. littoꝝ Nemo tamen potest ibi villam vel magnum edificium ponere vt hic et in d. nemo et l. nemo. ff. e. Dicitur autem littus maris quatenus mare fluit in quocumqz tpe siue in hieme siue in estate et textus loquitur hic de yberno fluū. i. de hiemali quia in hieme mare plus excurrit qz in estate facit l. littus ff. de verbo. sig. Item nota in .s. flumina q omnia flumina vt renus padus tiberis et similia sunt publica vnde in eis licitum est vnicuiqz piscari iure isto similiter etiam portus et ripe propriorum fluminum publice sunt quo ad vsum et ideo vnusquisqz nauem ligare ad portū et ad ripam seu ad arbores que stant in ripis potest Item nota in d. s. proprietates riparū est eoz q pōia possidēt circa eas et quibus pōis ipsi ripe adherent Item in d. vniuersitatis q illa dicuntur vniuersitatis que ad ornatum ciuitatis pertinent vt theatra vel que ad necessitatē ciuitatis

ciuitatis facta sunt vt pallacia **I**tem nota in *h. nullus* ad quod allegatur iste *s. q.* ea que diuini iuris sunt in nullius patrimonio esse dicuntur
Item in *s. sacre* q. res sacre sunt res consecrate per eum q. p. t. r. e. h. 3. de
crandi ad honore dei et eccle. vt calices cru. 7. l. 1. **I**tem nota sacres non
possunt alienari vel obligari nisi pro redemptione captiuorum et hoc ead.
de iure ciuili. De iure canonico clarum est vt in *ty. de rebus ecclesi.* non ali
nandis **I**tem nota q. priuatus non potest sacrum facere **I**tem nota
in *s. locus* q. destructa ecclesia ad huc locus remanet sacer quod secus
est in calice rupto que petie non remanent sacre. Et ratio est quia calice
rupto nihil calicis remanet vt in autl. preterea et ibi de isto *C. de sacro sac.*
eccle. Quod facit in argum. q. si iures seruare statuta que postea corrigun
tur et non serues tunc q. non es periurus quia totus correctus est effectus
Item nota in *h. religiosum* q. ad hoc q. locus sit religiosus duo requiruntur
Primo q. mortuus inferatur Secundo q. inferatur per dominum lo
ci unde si quis inferat in alienum locum mortuum contra euz datur actio
in factum vt mortuum remoueat et locus non erit religiosus vl. vt domi
no loci precium prestat. Tunc locus ille dicitur religiosus vt l. his qui
ff. de reli. et sump. funerum Sed si quis scienter et dolose infert mortuum in
locum alienum seu sepulchrum contra eum datur actio in factum de sepul
chro violato ad penam centum aureorum et quandoque ducentorum et
quandoq. decem librarum auri et quandoq. est ad penam deportacionis
et etiam ad penam capitalem ff. de religiosis et sump. funerum l. prima *s.*
pretor l. qui sepulchrum *C. de sepul. violat. l. finali* ff. de sepul. vio. cum simi
libus **I**tem in *h. in comunem* q. socius inuito socio non potest facere se
pulchrum seu locum religiosum qui non erat facit l. si vt proponas *C. de*
edificijs priua. Et predicta procedunt de iure ciuili quo iure per illacione
mortui locus efficitur religiosus quia de iure canonico locus sit religiosus
auctoritate pontifitum xij. qu. secunda ca. in ecclesiastico et ibi glosa ponit
differentiam inter sacrum et religiosum quia omne sacrum est religiosum
sed non conuertitur c. ad hec extra de religio. domi. **I**tem autem sepulchra
possunt vendi vide per io. an. in c. abolende extra de sepul. **A**duerte tamen
q. de iure ciuili nulla cadauera mortuorum possunt sepeliri in ciuitatibus su
per pena quadraginta anreorum l. tertia *s. diuus* ff. de sepul. viola. et op
tima racione l. mote sunt propter fetorem cadauerum quibus aer quotidie
insicitur Sed de iure canonico quilibet bonus cristianus non excommunica
tus vel in peccato mortali constitutus potest in cimiterijs consecratis et
in ecclesia et in ciuitate sepeliri. decimatercia questione secunda c. nullus
Finaliter enim. Nota in *s. ideo* autem q. muri et porte ciuitatum
dicuntur

dicuntur sancte res quia quodaz sanctione et firmitate legali sunt corrobore
rate quia delinquentes in eos puniuntur pena capitis ut sunt illi qui per mu
ros exiunt ciuitates. Item potestis etiam ex hoc textu notare quod omnes co
stitutiones penales dicuntur sanctiones. **In g.** verbi habetur in fine. io.
sa. dicit quod g. voluit dicere quod seruitutes non possunt censer per se stantes
sic per se non sunt iudicande. Sed in quantum cum alijs sunt tunc dicun
tur esse in bonis nostris. **I**stud patet in seruitute causali que si considerat
in quantum distincta est a fundo vel loco verbis gracia. **T**u habes fundum
licet tu in illo fundo posses constituere seruitutem tu tamen non habes ser
uitutem formatam et sic quo ad hoc seruitus non est in bonis nostris vel ex
tra. **S**imiliter patet in seruitute formali seu reali quia tales non possunt ac
quiri seu transferri sine re. sic etiam patet in seruitute personali que etiam non
potest deberi sine re ut patet. ff. de usufructu. in principio. et istud est quod doctores
aliqui considerauerunt et dixerunt. quod aut consideramus seruitutes pro ut
adherent prediis dominantibus vel seruientibus et tunc bene dicuntur esse
in bonis nostris et tunc loquitur textus noster hic. **A**ut loquatur de serui
tutibus per se. **E**t tunc etiam seruitutes non dicuntur res. Sed qua
litates et sic quedam accidentia que non dicuntur esse in bonis nostris vel
extra et ita loquitur l. prima in d. g. allegata. **In g.** si. super verbo flumina un
de io. sa. dicit quod torrens qui tantum fluit in hieme est publicus et sic posse
dicere de stagnis l. prima. ff. de fluminibus cum ff. sequenti ff. de fluminibus. **I**nde
dicit quod omnia flumina perpetua sunt publica siue fluant siue non. **In g.**
omnibus in fi. Aliqui intelligunt opinionem io. scilicet in eo qui est in actu piscan
di. **T**u tamen dicit quod ius piscandi non potest prescribi nisi tanto tempore
cuius initio non existat memoria hominis principe expresse sciente et non
tradente et non alio modo l. vsum aque communis l. diligenter cum g. sua
de aqueductu. li. xi. et ex isto veneti dicuntur habere ius piscandi in certa p
te maris. **S**imiliter licet quis habet edificium in litore maris per longum
tempus non prescribit quin disrupto edificio alius possit occupare illud lo
cum de quo lacius per bar. in l. si. ff. de usufructu. **I**stud tamen verum intelligo
de dominio maris quasi tamen possessio nauigandi ac piscandi bene acqui
ritur longo tempore ut d. l. si quisque hic in g. allegata. **I**tem est quod si quis lo
go tempore consuevit piscari in aliquo diuerticulo maris et turbetur per
alium ille turbans tenetur interdicto uti possidetis et actione iniuriarum
d. l. si quisque et l. sane ff. de iniurijs. **S**ed hic possit queri. **Q**uid si contractus
hic celebratur aliquis in mari vel aliquod delictum ibi committatur quis erit
iudex competens. **D**icendum quod propinquior ciuitas que habet merum vel
mixtum imperium ut l. i. C. de iurisdictionibus libro. xi. et ibi sentit bar. et l. cesar ff.
de publicanis sentit io. an. in c. ubi periculum de elec. in vi. ubi dicit quod si papa
moriatur.

moriatur habeat fieri electio successorum in propinquiori ciuitate obitus
Si fuerint due ciuitates eque propinque embe cognoscent. l. arbor in pri
cipio et §. vestibulo. ff. coi. diuidun. et erit locus preuencionis secundum bar.
in l. iurisperitos §. cum. oriundus ff. de excu. tu. et plenissime dicitur qui p
onalem capturam delinquentis fecit in mari secundum io. an. in c. i. de obl
ad ratioci in nouella sua **I**n si. glo. eorumde primam opinionem glo
puto veriozem quia nemini est ius suum auferendum vt §. h. et maior §. de
hisq. sūt sui vel alieni iuris nisi tamen concurrerent duo extranei si vnus p
tendat publicam vtilitatem alij autem priuatam preferatur ille qui intendit
publicam sed si vterq. publicam vel priuatam preferat ille q. primo occupa
uit secundum ia. but. l. riparum ff. e. **E**t si vterq. simul occupat loc. e. gratifi
cationi vel forte perimitur seu dirimetur vt in simili dicit glo. de plaustris
bi inuicem obuiantibus in via stricta in l. prima §. quod interdictum ff. ne
quid in lo. pub. **A**n autem et qualiter vnus posset alteri preiudicare in flu
minibus publicis faciendo flusam vel molendinam dicit plene per bar. in
l. quo minus ff. de fluminibus **I**n si. glo. super ver. publicus **N**otandum
pro intellectu huius glo. q. hic est differentia inter comunia et publica qui
a comunia sunt omnium animalium et illud verbum animalium habetur
per aliquos in tex. in §. equidem h. publica dicuntur quasi populata quia
magis appropriantur omnibus hominibus et cum dicit litora que sunt
publica exemplificat de fluminibus et similibus vnde comunia sunt maio
ris comunitatis q. publica quia pluribus se offerunt vt aer mare aqua. flu
men vero non tot se offert ideo publicum dicitur **I**n glo. vniuersitatis.
io. fa. ponit differentiam inter publicum et vniuersitatem quia publica di
cuntur esse que totius populi sunt **S**ed vniuersitatis que sunt ciuitatis p
quo sciendum q. quedam sunt que sunt vsui publico destinata vt vie publi
ce et ista dicuntur esse publica non ciuitatum nec dominorum. licet aliqui
domini vias publicas sibi vsurpauerunt **A**lia autem sunt publica id est de
stinata vsui ciuitatis et illa dicuntur publica larga significatione sed tamē
proprie dicuntur esse vniuersitatis ut theatra et similia hic in textu. **I**n
glo. pontifices ibi cum dicitur in canonibus de quo notatur in c. venerabi
lem de electione hodie aut nihil dedicationis spectat ad imperatorem
vt de. tua extra de decimis **I**n glosa excepta. **D**istingue enim sic. **A**n
vero sunt bona destinata ad seruicium dei omnipotentis **U**t scilicet
sunt calices.

sunt calices cruces et similia et ista possunt alienari quando cumq; est vtilitas ecclesie. Sed si sunt res immobiles sacre tunc nunq; tales res alienantur nisi propter causas hic i glo. expressas et de isto latius in autl. hoc ius porrectum C. de sacro sanc. eccle. **I**n glo. remanet ibi cum loca hoc vtz de iure ciuili secus de iure canonico vt vii. q. i. ca. pastoralis. **I**n si. glo. super ver. mortuum Racio est quia concursus impedit actum agendi ar. l. si qs seruum. §. si inter de leg. ii. ff. Jo. tenuit contrariuz vtz q; vterq; est religio sus ar. l. via. §. si tamen fundus ff. de fuitu rusti. p. d. **I**n glo. deliquerint in si. Sed qualiter puniuntur delinquentes in muros dic q; violatores murorum romanorum puniuntur pena capitis l. si quis violauit ff. e. Alij aut puniuntur arbitrio p. f. d. i. iudicis l. factio ff. de pe. l. si. ff. ne quid in loco pub. de quo per bar. in d. l. si quis violauit.

Singulorum autem hominum. Hic modo impator declarat que res dicantur singulorum vnde que singulis acquiruntur quod multis modis contingit et possz ista pars diuidi in plures partes fm q; pluribns modis dominia rez acq; runtur partes patebunt in processu. Sed hoc dicit iste. §. vsq; ad §. ite ea que Jure naturali et ciuili dominia acquiruntur de rebus. Vnde fere bestie pisces et volucres et alia animalia non mansueta iure naturali acquirunt occupanti que ipsius sunt donec in pristinam libertatem veniant vel cōsuetudinem redeundi hnt hoc dicit. **N**ota primo q; ius gencium appellat naturale et econtra et ad hoc semper allegatur. Secundo nota q; ius genciu est vetustū iure ciuili qz ius gē. inuētū fuit l. cū iure humano. Sz ius ciuile post q; dominia rerum fuerunt distincta l. ex hoc iure ff. de iusti. et iu. **I**tem nota in d. modius q; a vetustiori incipiendum est. semper enim apud nos veneranda fuit senectus l. semper ff. de iure immunitatis. **I**tem in §. fere q; omnia animalia fera efficiuntur occupantis quia que in nullius bonis sūt occupanti conceduntur ad quod allegatur. **I**tem in versicu. plane q; licitum est ingredi fundum alienum causa venandi alios casus videbis in glo. super ver. venandi. **I**tem nota in d. quicqd autez. q; ista animalia durāt capientis donec sunt in custodia eius et extra custodiaz dicuntur esse quādo libertatem naturalem receperunt. **I**tem q; tunc res dicitur peruenisse i libertatem naturalem cum ex aspectu et potestate detinentis relaxata est. ita q; difficilis est eius persecutio hinc est q; si quis iniuste captus de clare relaxandus non sufficit eum relaxare extra manuz militis et in continenti ipsum recipere vel recaptiuare sed debet pristine libertati dari ita q; extra manus militis effugere poterit de quo per bar. in l. ii. ff. de acqui. re. dom. **E**t per

Et per istud alias dedi consilium de quadam muliere rapta que relaxata
fuit a raptoribus tamē ab eis effugere non poterat q̄ ibi nou dicebatur
esse in pristina libertate nec consensisse tanquam in pristina libertate posita
secundum c. cum locum extra de sponsa. **I**tem in .s. illud q̄ si leraliter ve
nator vulnerauit feram et eam persequabatur non tamen efficitur ipsius
nisi postquam eam ceperit Et est ratio quia multa euenire possunt vt eaz
non capiat ad quod semper allegatur iste textus concordat l. si vt laqueū
ff. de acqui. re dominio. Contrarium tamen huius et primam opinionem
huius textus seruat consuetudo vt dicit glo. l. iij. .s. id ff. de acqui. re domi.
quod facit multum ad materiam molendinarum secundum bar. ibi consue
tudo tamen venatoris semper est seruanda dle. q̄ si nolit .s. qui assidua ff.
de edili edic. **I**tem in .s. apium q̄ fructus apium conceduntur occupan
ti etiam si in fundo alterius quis fauos vel fructus capiat **I**tem in .s. pa
uonum q̄ animalia naturaliter fera sunt sed mansueta accidentaliter tam
diu enim sunt occupantium. quam diu enim habent consuetudinem re
deundi que consuetudo ex duobus inducitur secundum notata in l. de qui
bus ff. de legi. et in l. iij. C. de epis. audien. **I**tem Nota etiam ad hoc alle
gatur q̄ per exteriora iudicantur interiora solus enim deus interiora cor
dis perscrutatur scz animi secreta notatur in l. ij. ff. de interzo. ac et ibi glo.
hinc est q̄ vbi testis debet deponere de aliqua qualitate animi per sensum
corporeum extrinsecum debet deponere et de actibus exterioribus quos
vidit vel scit de quo laciū per bar. in l. is qui .s. diuus ff. de tuto et curat.
datis ab h. is et sic nō fm hūc tex. q̄ magis inspicitur accidēs q̄ natura d
quo p. glo. et bar. in l. prima .s. bestias ff. de postulando **I**tem in .s. gal
linarum q̄ animalia mansueta de sui natura vt galline et auce non conce
duntur occupanti ymmo manent eorum qui dñi sunt eorum hinc est q̄ si
quis ea ceperit vel eorum fructus aīo lucrando furtum committit **I**n g
super verbo venandi ibi l. secunda. **I**tem est in monacho fugituo filio et
vxoze secundum cy. in dicta l. secunda De isto tamen videbit aliquo .s. de
obliga. que ex delicto nascuntur .s. sed et hec Est etiam et alius casus

Quia

quia possum ire per fundum tuum ad sepulchrum meum fauore religiōis
 l. si quis sepulchrum ff. de reg. et sup. fune. Item est alius casus si via publi-
 ca est rupta l. si locus .s. si ff. quemadmodum ser. amitta. alias enim non li-
 cet ire per fundum alienum l. per agrum C. de serui. et ideo non est licitum
 ire per domum alienam querendi res amissas nisi esset certa indicia cōtra
 dominum domus secundum bar. in d. l. h. Tunc enim posset auctoritate iudi-
 cis ingredi domum alienam et perquirere cubacula et cistas l. diuus ff. de
 fuitu. rus. pzo. **I**n g. ingrediatur in fine Contrarium huius glo. tenet g.
 l. ff. de sui. rusti. pzo. nec obstant iura hic in glo. allegata Quia ibi requi-
 ritur bona fides que tollitur post prohibitionem. hic autem non requiritur
 fides quia fere bestie oceduntur occupanti. punitur tamen ingrediens acti-
 one iniuriarum propter hoc qd inuito domino fundum alienum ingressus
 est l. iniuriarum .s. si quis me ff. de iniurijs. Mouerte tamen qd hodie nulli li-
 citum est facere venaciones per laqueos vel per rechia nisi velit capere vr-
 los apros vel lupos vt in .s. nemo rechia in aut. de pa. te. et ea vio coll. r.
In gl. sup. ver. capias in si. distiguae sic lex tenuit. aut res est apta ad il-
 lud quod potest euenire et respicitur quod euenire potest. aut non est apta
 et nō inspiciatur vt l. i. ff. de in. lte iurā. de quo lacius per bar. in l. si idem cū
 eodē ff. d. iurisdicōe om. iudi. **I**n g. inclusit in fine et ibi g. inducit hūc
 .s. in ar. qd fera non efficitur illius in cuius laqueum cadit quousqz eaz ap-
 prehenderit saltem per oculoꝝ inspectionem ita qd reluctando interim si
 possit eua dere et illam opinionem sequuntur doc. licet mar. dixerit contra-
 rium **I**n g. lucrandi ibi l. aut facta .s. si. ista ratio non placet quia furtuz
 non fit sine dolo vt .i. de ob. que ex delic. .s. furtum Sed dolus bene omitti-
 tur sine furto vnde dolus frequencius omittitur qz furtuz. vnde est alia ra-
 tio et melior quia actio de dolo datur ad rescindendum ea que ex consēsu
 inita sunt et actiones tales non dantur pro mummo l. scio ff. d. i. ite resti. Et
 ex hoc nota hic qd lex hic curat de modico quia de vno ouo vel de penna
 et hoc ideo est quia hic agitur actione ordinaria hinc est qd pignus potest
 per creditorem vendi eciam si vnus nūmus deficiat de debito l. qz diu C.
 de distrac. pig. Secus autem quando agitur per viam extra ordinariam
 vt d. l. scio Et iudicatur modicum arbitrio iudicis l. omnino ff. de impensis
 de quo lacius in l. si proprietarius ff. de damp. infec.

Item ea que ab hostibus. Hoc dicit per captiuitatez inuencio-
 nem et accessionem dominia rerum
 acquiruntur Itē per alluionē que fit per latēs incrementū sed non per ap-
 pareris nisi arbores radices egerint in fūdo cui terra adiecta est Itē isula
 n. atis

maris conceditur occupanti sed insula fluminis in medio posita est communis
habentium predia ab utraque parte fluminis et si non est in medio est illius
qui propinquiora predia possidet. Ager vero a flumine diuiso circumdatus
remanet eius cuius primo fuit et si fluvius mutauerit alueum primus alue
us est ei qui predia circa eum possidet. Sed ager inundatus remanet eius cu
ius primo fuit aqua recedente hoc dicit usque ad .s. cum ex aliena. **¶**
primo quod homines capti ab hostibus efficiuntur omnes capiendum quod
verum est quando singulariter capiuntur. Ecus si caperentur in vniuersali
tate puta quia tota ciuitas caperetur secundum bar. in l. diuis ff. de iure
fisci et qualiter res efficiuntur hostium seu capiendum et qui sunt hostes. vide
que dixi in .s. si ab hostibus. s. quibus moyses ius patris patris soluitur lacus per
bar. in l. hostes. et l. si quis in bello ff. de capti et p. li. reuer. **¶** Item nota in
.s. Item lapilli quod lapilli id est lapides preciosi non renitentes et gemmei
est lapides preciosi renitentes ut s. ma. ragdus et margarite que nascuntur
ad modum concharum in rubro maris ut le. et si non sint .s. peruciamus
ff. de auro et argen. lega. et efficiuntur inuentoris. **¶** Item in .s. Item ea quod
sicut nati ex seruis sunt domino. Ita nati ex alijs animalibus sunt
illoz dominoz qui dominia illoz animalium habent. Et intellige
de animalibus feminini generis quia partus sequitur ventrem ut l. parui
C. de rei vendicatione. **¶** Item in .s. preterea quod terza que accedit seu accre
scit fundo alterius per alluionem efficitur illius fundi cui accrescit. **¶** Item
quid sit alluio quia est incrementum quod non potest videri propter inbe
cillitatem oculorum. **¶** Item quod arbores que alieno fundo accrescunt non effi
ciuntur illius donec radices egerint. **¶** Item nota in .s. insula quod insula ma
ris est in nullius bonis. **¶** Item nota in .s. at si insula ar. quod si reperiatur ali
qua domus vel castrum in territorio duarum ciuitatum et sit contencio cu
ius sit et non apparet cuius sit iudicatur esse illius ciuitatis cui proximior
est. Et si eque proxima erit ambarum ciuitatum et iudicabitur ambarum
ciuitatum secundum dy. in l. adeo .s. insulam ff. de acqui. rerum dominio.
Sic possemus dicere si inueniatur domus et dubitetur de qua perchochia
sit facit l. tunc textores ff. de leg. primo. **¶** Item nota in .s. alia quod inundatio
aquarum non mutat speciem agrorum. **¶** In glo. inuentoris ibi aduer
bium similitudinis. **¶** Item nota ex hac glo. quod hec dictio Item est repeti
tina qualitarum seu clausularum positarum in precedentibus quod verum
est quando ponitur copulatiue vel in eadem oratione vel alias si ponitur cir
ca diuersam materiam omnino tunc capitur continuatiue ar. l. pretor ait .s.
erit ff. vi bono rap. Et de ista dictione nota per glo. et bar. in l. in repetendo
ff. de lega. in. et per bar. in l. quemadmodum in si. ff. ad l. qui. **¶** In ea glo.
in fine.

in fi. Nota hic qd si duo equitent per campum et inueniant thesaurum ille
efficitur dominus. Qui primo vidit. Licet alter prius apprehenderit. Et
est ratio secundum aliquos quia qui inuenit thesaurum grauatur in hoc
vt medium teneatur reddere domino fundi vt in .s. thesauros .i. e. vnde r
leuatur in alio qz efficitur dominus ipsius quaqz non apprehenderit ar l.
eum qui ff. de iure iura. Sed certe ista ratio non concludit quia Et quis in
venerit thesaurum in loco qui nullius esset vnde forte idem est dicendum i
thesauro sicut in gemma tamen tu tene glo. propter eius auctoritatem
In glo. animalibus in fi. Nota ergo qm animalibus rationabilibus et in
irrationalibus partus sequitur ventrem fallit in multis casibus notatis in
l. ne diuicius C. de agri et censu. li. xi. In fi. glo. super ver. dominio tuo. ro
est qz fetus animalium rationabilium non dicitur fructus quemadmodum
irrationalium vt ibi glo. intelligit In glo. intelligere ibi tps Nota ex
hac g. qd incrementu dicitur latens quod inbecillitas nature n pt pcep
et ideo in his que secreta sunt nature testis non potest per verum sensum
ponere qz de vera scia et debet depouere per exteriora signa ar .s. pauonuz
s. eo. In e. glo. in fi. et ratio ponitur ibi in d. in agrum autem scz vt sciat
quantum militibus datum est et per hanc gl. et illu tex. dicit io. sa. qz perzo
chie limitate non habent accessionem allegat c. super eo. de perzochijs
In glo. longiore in fi. Nota ex hac glo. que multum notabilis est qz vbi e
questio de agriculturavel de aliquo pertinente ad culturam agroꝝ credi
tur rusticis Hinc est qz quando dubiu est circa aliqua pertinencia ad certa
arte stat pitisin illa arte vn obstricibz creditur an mulier sit corrupta vel
non l. i. in prin. ff. de ven inspi. Medicis vel chirurgicis creditur an vulnus sit
mortale vel non vel cicatrix sit remasura vel non c. significasti extra de hoi
cil. Messozibus statur circa messura agroꝝ. l. i. ff. si messoz sal. mo. dix. et esti
matoribus publicis creditur de estimatione rez l. hac edictali .s. is illud.
C. de secundis nup. et ibi hoc per bal. si autē predicti male iudicent possūt
corrigi per iudicem l. arbitrio ff. qui sa da co. et per bar. in l. ij. C. de rescin.
vendo. In g. acquisite in fi. Nota ex hac glo. qz contra illum qui possidz
terram meam eo qz sue terre vnita est datur actio in factuz ad estimationē
Sed istud non est verum nec ob. dictus .s. de arboze quia ibi dicitur quā
do accrescit sfo hominis hic quando accrescit vi fluminis vn cōqueratur
de flumine et sicut sibi abstulit hodie ita sibi cras potest reddere et sic nul
lam actionem habebit prior dominus ar. l. ergo .s. si alluio ff. de ac re do.
In glo. fi. in fi. Nota ex hac glo. qz per inundacionem perditur possessio
et ideo interruptitur prescriptio l. naturaliter ff. de vsuca. et de isto p an
ge. in o. l. qui vniuersas .s. Item qsit in mari Sequitur .s. cū ex. ā.

Cum ex aliena materia. Summatum species facta ex aliena materia que non est reducibilis ad pristina materiam vel ex sua et aliena materia efficitur specificantis. Sed si est reuocabilis tunc species remanet in dominio illius cuius erat materia. Item ac cessione confusione et admixtione acquiruntur dominia rerum hoc dicitur usque ad §. cum in solo. **N**ota primo ad quod allegatur iste textus quod materia cedit materiato quando materiatum non est reducibile ad pristina materiam. Ad istud tamen tria requiruntur ad hoc scilicet ut materia cedat materiato ut hic in §. super verbo ab aliquo et sic facies materiati efficiatur domini materie sed si materiatum est reducibile tunc materia non cedit materiato ymo materiatum cedit materie. **I**tem nota quod appellatione materie non continetur materiatum quod ad sui materiam reduci non potest facit in ar. si statutum prohibeat portare frumentum extra districtum sub pena portans farinam non cadit in penam cum farina non posset reduci ad frumentum. **C**ontrarium tamen hic determinat bar. videz quod appellatione frumenti in hoc casu continetur farina donec ex ea panis factus sit l. questum §. illud fortasse de leg. iij. et ibi de hoc per cum primam tamen partem rego ff. in suis libellis et albricus de rosatis in secunda parte statutorum. **I**tem in §. quod si partem qui operam adhibet et partem de materia preciorum est in materiato quod qui solam materiam adhibet. **I**tem nota in §. si tamen quod purpura cedit vestimento et ideo iste §. allegatur quod preciosus aliquid quando cedit viliori et hoc ideo quia accessorium cedit principali ut in regula accessorium. **I**tem nota quod qui utitur re aliena ad suum usum committit furtum. **I**tem nota in §. si duorum quod quando materie duorum vel diversorum dominorum de eorum voluntate confunduntur siue etiam casu fortuito tunc etiam ista species ex istis materiis compositis est communis quod verum est nisi unus dominus bona fide conflauerit istas materias alio ignorante quia tunc illius species efficeretur ut in §. quod si partim. **S**ecundo dem. **I**tem nota quod ferziminiatio est eiusdem generis metallorum confusio ratio et commixtio ut anrum citho ferziminiatur. **A**plumbatio est diuersarum materiarum consolidatio. **A**plumbatur enim es auro vel coniungit. **I**tem ex §. quod si frumentum quod per commixtionem frumenti unius et alterius de voluntate tamen dominorum frumentum efficitur commune. **P**er hoc si casu fortuito quia tunc singula grana manent sub dominio primo et appetit singulis dominis actio pro qualitate et quantitate sui frumenti et sic etiam dicimus de pecoribus diversorum dominorum mixtis. **F**inaliter nota quod quando separatio est impossibilis tunc arbitrio iudicis questio determinanda sit circa modum frumenti. **I**n gl. i. in fine hoc glo. verum dicitur quando.

quando species non posset reduci ad priorem materiam ita etiam est glo
in l. adeo. §. cum quis ff. de acqui. re. dominio **I**n glo. ab aliquo in fine
vnde loquitur quo ad solutionem vltime questionis quando specificans
partim suo nomine et partim nomine domini specificauit quia specificatus
erat comune si dominus ratum habuerit **S**ed in alijs questionibus dic o
tra nec hoc dicunt ll. quas glo. adducit vnde dicendum est in illis questio
nibus qd inspiciendum est ex cuius parte maius erit et si equalia sint quod
nobilius sit vt minus cedat maiori et ignobilius nobiliori et sic totum spe
cificatum erit vnius vt ff. de acqui. re. dominio l. quicquid. §. si. quamquaz
textus ibi loquitur in ferminatis vbi similiter totum est vnus propter fer
minacione **I**n si. glo. super ver. media de isto dix. in d. §. penul. videlicet
q media via est eligenda quando equaliter ratio dubia se habet ad vtru
que extremorum **I**n glosa. spicas ibi per istum corrigi **N**ota tamē
ex hac glo. q tribulans blada alterius bonafide efficitur domini bladi
quod videtur esse expresse contra dictum §. cum quis in si. vbi tex. dicit q
excuciens frumentum de spicis non adicit nouam speciem vel formam sed
illa q latens erat detegit nec valerent solutiones glose absurdum enim eēt
dicere q propter pueros imperator malediceret et correctio leguz vitan
da est vt in l. vnica C. de inoffi. dotibus **T**amen ange. in l. pomponius scri
bit si frumentum §. si plumbum ff. de rei vendicatione tenet hanc vltimam
opinionem de quo ibi lacius per eum **S**ed io. fabri dicit et forte melius q
inquantum hic loquitur de frumento loquitur exemplificatiue quo ad hoc
vt frumentum non posset reduci ad spicas non tamen in eo determinat q
efficiatur trucidantis **C**ogita **I**n glo. preciosior solutio vt ibi **S**ed ibi
loquitur in alia materia scilicet in fideiussoribus respectu principalium nā
quod ibi dicitur hoc debet intelligi q plus non debet esse in obligatione
accessoria q in obligatione principali **A**ccessorium tamen potest esse preci
osius principali et hoc ibi non negatur **I**n glosa. super verbo siue ip
se **E**x hac glo. solet colligi q si non inueniatur tantus pannus in veste q
tus sartori fuerit traditus presumitur sartorem subtraxisse **I**n glosa. su
per verbo extinde **P**ro expositione huius glose opponitur ab extra et vi
detur q rei vendicatio detur domino purpure si purpura fuit sibi surrep
ta argumento legis **I**tem si verberatum in fine ff. de rei vendicatione **E**t
per consequens textus iste hic male loquitur videlicet quod dominus

non possit.

nō posset vendicā et p osequēs dominiū nō dicat̃ extinctū. glo resp oēs
ad istud contrariū q̃ q̃nātum ad dominiū. purpura dicit̃ exticta quādiu in
terra est et tunc nō op̃et̃ vendicatio vt hic. sed si purpura fuit seperata a
vestimento per actionem ad exhibendū tunc bene dominus potest vendi
care purpuram. Sed pe. et ia. dicunt q̃ si fur sit qui vestimento purpurā in
texuit q̃ contra cum bene datur vendicatio quemadmodum datur cōtra
morosum quia fur semper in mora est. sed si aliū intexuit ille non tenetur p
vendicatione vnde dominium est extinctum si tamen purpura separetur p
actionem ad exhibendum tunc bene res vendicaretur io fa. hanc solucōm
reprehendit quia est expresse contra textum vbi dicit q̃ vendicari a furib⁹
non possunt vnde ipse aliter respondit q̃ hic loquitur quando agitur con
tra furem vel malefidei possessorē et nondum erat lis mota quia tūc nō
competit vendicatio sed hec solutio nullo modo placet per l. si seruum. §. si.
ff. de ver. obliga. vbi siue lis ē mota siue nō petitur res que post moram pe
riit. Aliter soluit io. fa. q̃ hec rei vendicatio bene est extincta sed actio inten
tata bene duraret propter accessoria puta fructus et ptus conditio tamē
furtiua durat propter estimationem intelligas eum non q̃ petatur estima
tio q̃nia hoc esset contra d. §. si h̃ petitur res licet iudicis officio veiat esti
matio vt ibi. Et ex isto nota q̃ si res est perempta. post moram nunquam
datur actio realis sed bene psonalis ita bene in proposito licet quo ad fu
rem res hic habeatur ac si perisset post moram cuz purpura sit intexta ta
men contra furem non datur rei vendicatio que est actio realis h̃ bene per
sonalis ac si res non perisset vel non esset intexta et ita intelligit io. fa. §. si.
Sed quare magis contra furem datur. conditio furtiua q̃ rei vendicatio
cum in condictione furtiua requiratur dominium quo ad agentem sicut in
rei vendicatione Respondit io fa. q̃ conditio furtiua non adeo requirit do
minium sicut rei vendicatio Nam rei vendicatio solum competit in casu q̃
res posset ostare per actionē ad exhibendum l. gemma ff. ad exhibendum
h̃ita non furtiua et ita non proprie res dicitur hic extincta esse sed poti⁹
cessare quemadmodū si dicitur vt l. inter stipulantem. §. sacram ff. de ver.
ob. et l. que res. §. areaz ff. de soluci. vnde ex predictis modo concluditur
poti⁹ contra pe et ia q̃ contra glo. nam quo ad furem non datur vendica
tio si d. conditio furtiua. sed contra aliū si res pot. st separari per actionē
ad exhibendum potest dari vendicatio Ex predictis modo apparet an iste
fur fuerit dominus purpure vel non et statim lacius dicam. **I**n glo. pot.
si floribus in fine Sed opponitur contra textum et videtur q̃ non deat h̃
conditio furtiua Nam conditio furtiua presupponit dominium et compe
tit soli domino l. si. ff. de cond. iurti. Sed iste domin⁹ purpure amittit
per iii

per intertexturam ut hic in textu in §. extincte res igitur **S**olutio dicit ioh. fa.
q. verum est q. non datur nisi domino ab initio verumptamen perseverat
si desinat res esse domini sine facto suo l. siue manifestus §. tam diu cum l.
sequenti ff. de condici. furtiua **E**t sic patet expresse q. iste fur fuit dominus
purpure et fuit effectus dominus per texturam Sed quia dominus verus
hic dominium amisit sine suo facto adhuc datur sibi conditio furtiua **P**o-
tест tamen aliter dici ut notat ang. in d. l. prima q. contra malefidei posses-
sorem et furem datur furtiua conditio quamq. agens non sit dominus q.
a sufficit in condictione furtiua allegare se dominum. **L**icet hoc non pro-
betur nec fur potest questionem domini reficere ut est textus notabilis
in l. si quis emptionis §. sed hoc super illis C. de prescript. xxx. vel xl. anno
rum qui text. optime facit q. etiam a furibus possit vendicari res quia ibi
dicit textus vendicare. **S**ed hoc intellige dummodo per actionem ad ex-
hibendum illa res seperetur ab alia alias non ut in textu **I**n glo. com-
petit ibi fuisse melius intellige hunc textum. cum glo. q. iudex debet hoc ar-
bitrari secundum modum frumenti id est estimare quantum valeat iure. esti-
matiois frumentum quod mixtum est debet enim iudex inspicere an meuz
frumentum mixtum cum tuo sit melius tuo et sic rationem melioracionis
habeat scilicet faciendo in tanto plus restitui **E**x quo propter impossi-
lem distinctionem grana non possunt eligi vel discerni **I**n ea glo. in fine
Nota hic triplicem ornā inter res confusas et mixtas. **U**num tamen
sepe ponitur pro reliquo ut l. pomponius scribit §. si frumentum ff. de rei
vendi. **C**onfusio autem proprie dicitur quando res transit in aliam substā-
ciam **S**ed si substantia non mutetur dicitur mixtio licet ubi separacio ē
impossibilis mixtio habet vim confusionis ut quando frumenta diuerso-
rum vel pisciculi vel aues vel alia animalia vni forma omiscuntur l. usufruc-
tuarium §. si in vinarijs ff. de usufructu et hoc notat angelus. in dicta le.
si pomponius in §. si plumbum **S**equitur §. Cum in solo etc.

Cum in solo suo aliquis. **H**ic dicit de edificacióne plantacio-
ne et seminacione queritur dominiū
edificati plantati et sati hoc dicit vsq. ad §. littere et hoc voluit glo. hic i
§. edificatur dū ponit hos versus **Q**uicq. plātať **N**ota pmo q. edificiu3
cedit solo

cedit solo quamq̃ materie sint ipsius edificantis et solū non ad h̄ semper
allegatur **C**oncordat l. adeo §. cum in suo ff. de acqui. re. do. **I**tem q̃ tignū
iniunctum edibus non debet eximi et est ratio propter publicam vtili
tatem ne ruinis vrbis difformetur l. si ff. ne quid in loco publico l. pretor §.
hoc interdictum ff. de no. op. nū. et p̄ istud fuatur statutū opidi quo caue
tur ne q̃s murū domus versus plateas destruere possit si non uelit eā me
liozare seu renouare **I**tem in d. appellatione autem quid sit tignum **I**
Item in §. si ticius q̃ planta cedit solo **I**tem in §. q̃ racōe q̃ sata cedit
solo sed non solum sata sed etiam semen et plante que ex semine natura co
operante nascantur vt dicit g. in l. qua racōe §. si ff. de acqui. re. do.
In g. prima in fi. de isto laciū declarabitur quid dicatur suum in l. pupill
§. si ff. de verbo. sig. et etiam comune dicitur suum **I**n g. edificauit in
fi. concludit hic ex mente huius g. et g. in §. ex diuerso **A**ut quis edificat ex
sua materia in solo suo et istud clarum est **A**ut quis edificat in solo suo ex
aliena materia et tunc edificans efficitur dominus edificij sed non materie
ymo dominium materie remanet apud priorem dominum materie ille ta
men dominus materie non poterit vendicare illaz materiā positā in edi
ficio etiā si edificans vellet euellere tignū de edificio et dñō materie restitui
cre et hoc est ne edificium destruat **S**ed dominus materie contra edifi
cantem ager si edificans hoc fecit scienter actione de tigno iniuncto ad du
plum estimacionis tigni vt hic in textu in ver. h̄ duplum **P**osset tamen et a
lijs quatuor actionibus agere scilicet actione furti condictione furtiua rei
vindicacione et ad exhibendum non tamen vt tignum eximatur **S**ed vt
estimacio prestetur quantum in litem fuit iuratum l. que res in fi. ff. de solu.
et istud tangitur hic in g. in ver. exhibendum et in g. super verbo de tigno
qualiter competant iste actiones et au vna tollatur per aliam dic vt nota
tur in l. rem §. tignum ff. de rei vindicacione **P**otest tamen dominus ma
terie si vellet expectare donec edificium ruat et vendicare materiam suam
vt hic in d. sed si aliqua **Q**uod verum puto nisi illa materia esset p̄scripta
a malefidei edificatore et sic melioris condicionis videtur malefidei edifi
cator q̃ bonefidei quia malefidei p̄scribit materiam et non bonefidei
abstraccio quia contra malefidei edificatorem dominus habet semper rei v̄
dicacionem vnde imputet sibi dominus si non eget ea sed contra bonefidei
edificatorem non datur rei vindicacio vt in textu hic in d. h̄ tantisper **E**t
hoc tenet glo. i. d. §. tignus **S**i autem ille edificans edificauit ignoranter
ex alia materia tunc contra eum datur actio ad simpluz estimacionis tigni
vt l. si ff. de tigno iniuncto et ibi per g. et per g. in d. §. tignū et ita hic mel
ligitur g. super verbo tignum **C**ontra fabrum autem vel operariū qui igno
rans fuit conductus ad laborandum ex re aliena **N**on potest agi vt est
g. notabilis in d. §. tignum l. in rem ff. de rei v̄di. si at edificet q̃s in alieno
suo. do.

fundo de sua materia et hoc fecerit scienter amittit proprietatem materie
ut in §. et ex diuerso. Sed si bonafide edificauit credēs fundum esse suum et
dominus fundi velit agere ad edificium tenetur ipsi edificanti ad precium
materie et mercedum fabrozum alias repellitur exceptione doli mali et si
quando sēp edificans fuit bonafidei. Sed si a principio fuit edificās in bo
nafide §. tempore edificij fuit malefidei tūc. pōt tollere edificium sine dispē
dio domini soli et ista est media via ut Liulianus scribit alias si in alienaff.
de rei vendica. et hoc voluit glo. in §. et ex diuerso in d. certe illud in verbo
bonafidei. Si vero quis edificet in alieno solo et ex aliena materia domi
soli efficitur dominus edificij sed non materie. ideo dirupto edificio domi
nus poterit vendicare materiam ut l. si C. de rei vendi. Et hoc siue edifi
cās fuerit bonafidei siue malefidei et istud tangitur in glo. super ver. intelli
gitur. **I**n si. glo. super verbo i. eo edificatur illa lex intantū coniuncta cū
§. si. l. precedentis videtur ob stare sed ibi est speciale ut dicit glo. Et ratio
specialitatis est quia ibi fuit factum edificium in loco comuni omnium qui
a in ripa maris hic vero i loco alterius. **I**n gl. si. super ver. edificauerit
magna in hac glo. tractatur de repetitione expensarum factarum in aliena
re de qua vide clariorem gl. in l. in fundo ff. de rei vendica. et ibi bar. late p
sequitur et per sy. in l. domum C. e. **I**n glo. verbi conmutatur in si. Hec vl
tima solutio consuevit approbari vide. icet q̄ utilis actio in rem datur cou
tra eum qui alienam plantam in solo suo posuit vnde ad consequendā esti
macionem illius plante non autem ut illa planta de terra extrahatur quē
admodum dicimus etiam de ferraminatis l. in rem actio §. si quecumq; ff.
de rei vendica. **I**n glo. dicimus ibi hēc corrigit illaz hēc non placet q̄ le
gum correctio. est vitanda l. vnica C. de in officio voti. **I**n e. glo. ibi hēc
nota hēc secūda a pbatnr et est verior et sic distingue. aut arbor plus ha
bet de radicibus in terra tua q̄ in mea an minus aut equaliter Si equalit
tunc comunis est ut hic in d. et ideo Si minus semper attrahatur per par
tem maiorem et p̄ fundum vbi magis de radicibus habet l. inter est ff. q̄
vi aut clam et sequēs solutio non est bona quia contra textum est An au
tem propria auctoritate possim abscindere radices qui in fundo meo veni
unt vel ramos arboris qui supra domum meā pendent responde q̄ cum
auctoritate iudicis possum sed sine auctoritate iudicis non nisi prius denun
ciem illi cuius arbor esse dicitur ut arbores tollat et hoc probatur expresse
in d. §. si. **C**onsilium ergo est ut de hac denunciacione fiat publicum instru
mentum quia postea domino negligente possum totam arborem propri
a auctoritate tollere et ligna mecum portare le. prima §. si arbor edibus
ff. de arboribu. cedent. et ibi p̄ bar. **S**ed quid si due arbores sint vnite in
eodem stipite an dicatur vna vel plures dic si enim coniunctio apparet
supra.

supra terram dicitur vna. alias plures l. si gemma ff. de arbo. fur. cesa. **Q**uod
facit ad plures questiones ibi notis per barto. et io. fa. in dicit hunc textum
hic in x. qua ratione in ar. de eo qui semiat in vna perzochia porros et p^o
tea extraxit et portat ad aliam perzochiam q^o decima debeatur secundo q^o
rochiano quod io. an. lacius disputat in marcurialibus in regula qui por
de reg. iu. in vi. et cludit q^o vterq^o debeatur.

Littere quoque licet auree sint. **L**ittere cedunt cartis sed ta
bula cedit picture quo ad
directum dominium h^o non quo ad vtile hoc dicit vsq^o s. si quis x. **N**ota
q^o scribens bona fide in carta aliena habet exceptionem doli. contra dñm
suum qui vendicare vult cartam suam si non offerat precium scripture
Item in s. si quis in aliena q^o dominus tabule possideus tabulam depictam
bona fide habet exceptionem doli contra pictorem qui ait pro tabula nisi
precium tabule offerat. **I**tem in x. at si quis q^o si pictor possideat tabu
lam depictam bona fide dominus tabule potest agere vtili actione rei ven
dicationis pro tabula sua. sed tamen repellitur exceptioe si precium pictu
re non offerat. **I**tem in x. io. enim. q^o contra surripientem tabulam depic
tam datur domino tabule actio furti. **I**n g. sup. verbo bona fide ibi rei
pondit quidam vt azo q^o sic quia dicit ipse azo q^o hodie scriptores nostri
temporis facti sunt pictores. et fere semper preciosior inuenitur scriptura q^o
carta vnde propter alteratum cursum nature vel consuetudinis hodie car
ta cedit scripture cuius tamen contrarium tenet g. vt hic videtis de quo di
cam lacius vt in fine vltime g. **I**n g. tabularum in fine. g. in s. littere l. qua
ratione ff. e. sic distinguit. **A**ut enim scriptura seu pictura sit in re immobili
et cedit rei aut sit in re mobili tunc res cedit scripture. **I**n glo. cedere ibi
non vsus hoc non est bene dictum quia ita preciose posset depingi vsus
sicut homo vnde mēs g. debet esse vt fiat distinctio an pictura fiat ex bo
nis coloribus non autem ex calce vel atrimento **E**t an ista solutio g. sit bo
na dicitur in g. si. **I**n g. imposuerit ibi s. omode h^o non dicitur q^o ibi sit o
dicio possidentis melior q^o petentis h^o dicitur q^o modum est possidere q^o
facilius potest probare dominium **U**nde si etiam obscura essent iura vtri
usq^o pro possessore pronunciaretur puta quia vnusquisq^o preterderet se do
minum tabule potest tamen dici q^o melior est condicio possidentis. propter
duplex beneficium. habet enim possidens scz pictor doli exceptionem nisi
soluatur ei precium picture vel si mallet offerre domino tabule precium et
dominus noluit accipere retinebit tabulam **N**idebatur tamen hic condi
cio possidentis deterior quia si dominus tabule agat contra pictorem et
soluat precium picture consequitur tabulam et picturam. et tamen si pictor ve
lit retinere tabulam non audietur precium soluendo tabule et hoc voluit
glosa

voluit glo. quando dixit meliorem condicionem petentis sed hoc non pro
ceditur vt modo dixi ymo semper pictor prefertur domino tabul^a etiam si
inter se agant et hoc voluit glo. in questione sequenti **I**n eadem glo. ibi
secundum io. glo. dicit hic q^d habens directam rei vendicionem preferit
habenti vtilem Sed contra videtur l. i. ff. si ager vectiga. vel emphi. petat
sed dic q^d ibi loquitur vbi vtraque actio est natia Sed hic vtilis rei ven
dicacio est datia et non natia Datur enim a lege ex equitate ne do
minus quondam tabule totum amittat et hoc propter reliquias precedē
tis domini **I**n eadem glo. in fine ista ratio videtur probari hic in textu
in x. ridiculum est enim et secundum hoc cuz hodie scriptura sit bona et p
ciosa videtur q^d hodie carta cedit scripture et hoc etiam voluit azo Alij ta
men dicunt q^d ratio huius est quia pictura occupat totam tabulam Sed
scriptura non totam cartam Alij dixerunt vt placen. q^d vbiq^{ue} debem^{us}
considerare preciositatem vt quando pictura est preciosior tabula. tabula
cedit picture et quando tabula est preciosior pictura pictura cedit tabule
ita similiter dicendum in scriptura et hanc rationem et considerationem te
nent communiter doc. Tu. tamen dic secundum angeluz l. in rem. §. et illud
quod in carta ff. de rei vendi. q^d qualitas semper cedit substancie ut liquidu
arido et sic scriptura semper cedit carte et pictura tabule d. §. Sed et illud
qui loquitur tam in scriptura q^{am} in pictura fallit tamen illa regula q^uando
qualitas est preciosior propter preualentiam quia tunc plus valet q^u est in
qualitate seu in opere q^u in substancia l. mulieres. §. penultimo ff. de ver. sig
et ideo cum hodie scriptura sit preciosior carte cedit carta. scripture ita te
net glo. in l. qua ratione. §. littere ff. de acqui. re. dom. licet angelus semper
tneat opposituz sed istud videtur esse contra §. littere in ver. auree vbi dici
tur q^d auree littere cedunt carte Sed ang. respondit q^d debemus intellige
re de preualencia comuni vt illa ad se trahat substanciam non de preualen
cia singulari vt si quis faceret scribere litteris aureis quis hoc communiter nō
fit nec etiam quondam fiebat.

Si quis a non domino quem. dominum. Bone fidei.
fructus industriales suos ideo eos consumptos restituere non tenetur Se
cus in malefidei possessore. usufructuarius autem non facit fructus suos ni
si fuerint suo nomine collecti et fetus est in fructu non partus et usufructua
rius debet in locum capitum gregis vinearum et arborum deficiencium alia
inrogare hoc dicit vsq^{ue} ad §. thesauros **N**ota hic in §. is vero q^d usu
fructuari^{us} decedēs reliquēs fruct^{us} pēdētes. eos nō trāsmittit ad hēdes suos
sed efficiuntur proprietarij Et est ratio quia per mortem usus fructus est fi
nitus vt est in §. finitur. §. de usufruc. **I**tem in §. in pecudum q^d licz fetus
fit in.

sit in fructu tamen partus hominis non dicitur esse in fructu. Et ideo emēs
 gabellam de fructibus non posset colligere gabellam de seruis vel ex hoi
 nibus secūdum bal in l. fetus ff. de usufruc. **I**tem nota tex q natura pro
 duxit omnes fructus propter hominem. Hinc est q dicit homo est dignissi
 ma creaturarum l. iustissime ff. de edili edic. vñ ovidius. **P**rona qz cū spec
 tant vt in gl. super ver. natura. **I**n glo. i. i. fi. **E**x ista glo. ergo colligitur
 q sufficit habere bonam fidem in principio licet postea superueniat mala
 fides et hoc est verum quantum ad hoc vt iste faciat fructus suos donec
 fructus ab eo cuius sit vt in d. s. si. allegato in glo. **A** tpe tamē illo quo su
 peruenit mala fides tenetur ad fructus non consumptos officio iudicis re
 stituere vt in d. s. illorum i. de offi. iudi. quia tunc ex culpa sua tenetur et ali
 qui dicunt q etiam tenetur ad fructus sic perceptos etiam consumptos qd
 etiam satis probat d. s. illorum. **I**n glo. cogitur in fi. **C**onclude sic nullus
 possessor facit fructus naturales suos l. fructus percipiendos ff. de usufruc.
 ideo dominus potest eos exstantes vendicare. **S**ed de consumptis non
 tenetur bonefidei possessor nisi inquantum factus est locupletior l. si me et ti
 cium ff. si cer. pe. **D**e fructibus industrialibus distinguitur. **Q**uoniam enim fuit bo
 nefidei possessor. **E**t tunc talis facit fructus suos. ita q consumpti fruc
 tus nec eoz preciaz pnt ab eo aduocari vt l. bonefidei in principio ff. de ac.
 re. domi. et in l. certum C. de rei vendi. **S**ed si extant fructus tenetur officio
 iudicis ad restituendum vt in d. s. illorum i. de offi. iu. **S**i possessor sit male
 fidei tunc si non habet tytulū tenetur de consumptis condicione sine cau
 sa de exstantibus rei vendicatione l. penult. C. de condi. ex l. de percipiēdis
 officio iudicis vt d. s. illorum. **S**ed si iste possessor malefidei habeat ty. ex
 cusat a percipiēdis nisi in quatuor casib⁹ hic in g. notatis scz in qb⁹ a percipi
 endis non excusatur de quo est g. in l. h. et partus in prin. ff. quod me. cā et
 g. in l. si fundū C. de rei vendi. **I**n g. de colono in fi. **C**onclude sic colonus
 qui pro mercede colit facit fructus suos si nomie eius sint collecti quod ve
 rum est nisi sit colonus ad non modicum tempus quia de illo nullum dubi
 um est ex quo habet ius in re. **S**ed colonus perciarius qui debet habere p
 tem omnium emolumentorum fundi ratione societatis contracie efficit do
 minus fructuum comuniter cum domino fundi ita concluditur per bar. et
 ang. in l. si apes s. si ff. de fur. **S**equitur s. **T**hesauros quos zc.

Thesauros quos quis in. **T**hesaurus inuentus in loco suo vt
 inuentoris. **S**ed si in alieno fundo acquiritur domino fundi pro medietate
 p tradicōm corpalis rei acqrit doiniū rei s. dicit vqz ad s. vēdite. **N**ō q
 q thesaur⁹ inueit in loco alieno vel fundo data ad hoc opa talis nō acqrit si
 bi thesaur⁹. **I**tem in s. p tradicōz q dñs rei p tradicōm ipi⁹ trāffert dñiū
 i aliū q ē rō qz nihil ē tā oueiēs vt in tex. qd nota qz ad hoc sp allegatur
 plura

plura tamen requiruntur ad hoc ut dominiū transferat. Primo q̄ tradēs sit dominus vel quasi dominus ut tutor prelatus ecclesie vel habet specialē potestatem vel generalē a dñō cū libera voluntate ut procurator alias generalis sine libera alienat soluz fructus l. generalem ff. de procuratoribus se cūdo requiritur q̄ tradens sit persona abilis ad transferendū dominiū q̄ n̄ furiosus vel mente captus vel pupillus sine auctoritate tutoris ut notat in g. l. tradicionibus C. de pac. Tercio requiritur q̄ ista tradicio fiat ex causa abili puta ex causa empcionis vendicionis et similium quia nuda tradicio siue causa non transfert dominiū l. nunq̄ nuda ff. de acqui. rez dom. Quarta q̄ res non sit prohibita alienari quia non sacra vel non dotalis infra q̄b' alie licet vel non circa principiū ff. e. l. qua ratione. s. eadē quoq̄ Quinto requiritur q̄ si ista tradicio fiat ex causa vendicionis q̄ precium fuerit solutū vel fides habita de precio ut infra. s. proximo Sexto requiritur q̄ si iste contractus debeat fieri in scriptis q̄ interueniat scriptura l. vnica C. de suffrag. et in l. contractus C. de si. instru. Predicta autem regula fallit casibus notatis infra proximo. s. vbi transfertur dominiū si ne tradicione de quo plenius in l. si ager ff. de rei ven. **In glo.** super verbo loco suo Istud verum est si thesaurus proprie captus inueniatur secus si mercenarius inueniat pecuniam absconditam in muro hinc est q̄ si mercenarius inueniat in domo nouiter cēpta pecuniam in sacculo deuolutam in muro quamquam ille mercenarius laboret ibi nomine ipsius emptoris et casu fortuito illam pecuniaz inuenerit tamen illa pecunia remanet ipsius venditoris ut est tex. notabilis in l. a tutore ff. de rei ven. **In glo.** data opera in fine in alieno enim fundo non sufficit dare operam etiam de voluntate domini ut d. l. vnica **Aduerte** tamē q̄ ad hoc ut thesaurus efficiatur inuentoris oportet q̄ per inuentorem apprehendatur non enim sufficit si bi aspectus l. iij. s. neracius ff. de acquire. pos. licet glo. in d. l. vnica teneat contrarium et male **Et** istud facit statutū pone statuto vniuersitatis cauetur q̄ scholaris inuentus cum armis puniatur in vno florenno **Rector** vidit aliquem portare arma et non apprehendit eum q̄ talis non cadit in penā de quo per bar. in l. si barsatorem C. de fideiuss. et l. prima ff. de acqui. pos. **In fine glo.** super verbo transferuntur aut queritur de acquisitione domini et non requiritur vacans possessio Aut de acquisitione possessionis et requiritur vacans et ita concordat has duas opiniones.

Scendite quoque res et. Summatim tradicio ex causa vendicionis non transfert dominiū nisi precium fuerit solutum seu aliter satisfactum vel fides de eo habita et qui voluntate domini tradit transfert dominiū **Item** per pacenciam domini ac per tradicionem clarum transfertur dominiū et apprehensione recipiende in ru'gus.

vulgus vel habiti pro derelicto acquirere dominium secus si propter tem-
tatem res fuerit proiecta vel alias perdit hoc dicit vsq; in finem huius li-
tuli. **N**ō in. §. nichil ibi si cui libera q; generalis procurator totorum bono-
rum vel vniuersorum sine libera non potest rem domini alienare nisi habet
liberam administracionem vel speciale mandatum ad alienandū quod ve-
rum puto nisi res esset tempore peritūre l. procurator cum libera et. le. pro-
curator totorū ff. de procurato et ibi per bar. **I**tem in. §. interdu q; aliqu-
ando etiam sine tradicione acquiritur dominium puta ex voluntate domi-
ni permittentis rem suam esse penes possidentem ex causa abili ad domini
translacionem et precio soluto etiam si res non sit in conspectu sufficit enim
q; res sit penes accipientem quia domini voluntate eam habet et retinet
ut hic. i. l. hec si res ff. de rei. vendicacōe. **E**cus si nō habet de voluntate
domini de quo per bar in l. certi conditio. §. si. ff. si cer petā de alijs autē
casibus in quib; transfertur dominium sine tradicione vide hic glōfā super
verbo voluntas et laci; et laci; in g et ibi p bar in l. tradicionibus. **E**t de pat-
Item i. §. item si quis merces q; tradicio clauium domus vel horrei opera-
tur translacionem domini et condicionem vsueapiendi eaz rerum que in
domo vel horreo sunt l. clauibus ff. de contrahen. empti. notatur in l. iij. §.
neracius ff. de acq. pos. **I**tem nota in. §. hoc amplius q; dominium potest
transferri in incertam personam puta quando quis proficit missilia vel res
habet pro derelicto. **I**tem nota in. §. pro derelicto quando res dicitur p-
derelicto haberi. **I**tem in. §. alia sane causa q; proficiens marces in mari
causa alleuiande nauis non perdit dominium ymmo qui eas occupat ani-
mo lucrandi furtum committit. **I**tem nota ex si. huius textus q; apprehē-
sione rei que cecidit alicui viatori vel alteri non queritur dominium ymmo
apprehendens tenetur furti. si retinet illam rem occultam animo lucrandi.
Debet enim inueniens ponere scripturam in publico continentem se repe-
risse et restitutum illi qui desiderauit sic enim declarauit aīm eius vt l. fal-
sus §. si alienum ff. de fur. debet tamen asserens rem esse suaz nomina et sig-
na rei amisse dicere l. i. in fine. ff. de ser. fugiti. et tenetur inuentor gratis rē
tuere vt d. §. si alienū. **P**otest tamen quis p re inueniendā precium capere
l. idem §. si iudicium ff. de cond. ob. ē. cām. de quo laci; in d. §. si alienū
et ibi p bar si q; at inuenerit rē et eā denūciasset p libellū in publico et nul-
l; veniret ad repetendā eā ipse inuentor si ē paup; p eā retinere. si ē diues q;
eā p deo dare ita notat hosti. vt dicitur io fa. in ty. de pma. §. q; pēa. §. si q;
inuenierit. facit. ruij. q. vca si qd inueisti et nō reddidisti. **I**n g. sup. ver. da-
to in si. **N**ota ex hac glo. diunc. glo. prece. q; venditor potest retinere rē p
precio si res fuerit tradita et non fuerit satisfactum de precio per solutio-
nem precij vel creditore volente per pignus venditor potest rem suam ven-
ditam vendicare. nisi tamen emptor offerat precium. **E**t si venditor
non offit.

non confidit de emptore nec ecōtra tunc debet fieri depositio precij vel de
bet fieri cautio de eo vt l. edilis .s. si coniuncta l. se ff. de edili edic. de q ue p
bar in l. solutur ff. de soluci. **I**n g. sup. ver. emptoris ibi tamen potest dici
contra hec vltima verior quia dando tempus habet fidem de precio et p
consequens dominus transfert dominium de quo est casus in l. ea lege C.
de pactis inter empto. et vendi. l. prima C. de ac. ep. **I**n e. in fi. .s. iste nihil
aut parum facit ymo ibi idem notatur quod hic doc. tamen consueuerunt
tenere contrarium et dicunt q̄ azo tenet contrarium C. de sū. t. et si catho
in principio **S**ed tu tamē tene ostra et q̄ glo. nostra bene dicat nisi sit talis
vendedor qui debet vendere presenti pecuniam et qui non potest habere fi
dem de precio vt ē procurator fisci Tutor et curator minorum de quo ple
ne per bar. in l. a diuo .s. si emptor ff. de re. iudi. et hoc est quod voluit glo.
sequens **S**equitur Rca.

Rubrica de rebus corporalib⁹. et incorporalib⁹

Continuatur ex mente glo. **S**upra enim visum est de rebus corporalibus
qualiter acquirūtur unde quia aliquę sunt res corporales et aliquę incor
porales ideo imperator poit rubricam de rebus corporalibus et incorpo
ralibus vt disternatur differentia inter illas res vt etiam tractari incipiat
circa res incorporales vt patet in iij. titulis sequentibus **I**n fi. glo. Rce
melior est Rca que intitulatur de corporalibus et incorporalibus vt patet
ex natura tituli Nam in isto titulo ponitur diffinitio rerum corporalium
et exemplificatio de eis

Quedam preterea res. **N**ō summatur quia procedit diuisione
et diffinitione **N**ota primo ex textu
que res dicuntur corporales quia sunt hee q̄ possunt tangi sua natura vel
apte nate sunt ad tangendum quamq̄ per difficultatem tangi non possūt
Secundo nota que res dicuntur incorporales **N**ota q̄ omnia iura dicun
tur res incorporales vbi ergo predicatur de aliquo hec dictio ius de qua
predicatur dicitur incorporalis **T**ercio nota ibi nec ad rem pertinet q̄ cō
tineus non mutat naturam propter contenta. licet enim in hereditate que
est iuris vt l. pecuniam .s. hereditas et l. nihil de ver. sig. ff. **S**unt res corpo
rales quia tamen ipsa tota hereditas est quoddam ius quod non potest
tangi nec est apium natum ad tangendum ideo ipsa hereditas dicitur res
incorporalis et non corporalis **F**inaliter nota seruitutes esse res incor
porales

poralis **I**n glo. verbi incorporales ibi non traduntur sed quasi tradunt
 que quasi traditio inducitur per paciencia[m] vt in § incorporales hic alle.
 et l. quociens ff. de serui. **I**n e. glo. ibi non vsucapiuntur hoc verum p[er] se
 sed cum alijs rebus bene vsucapiuntur l. si aliena §. hoc iure ff. de vsucapi.
 et ibi p[er] ange. q[ue]r glo. in l. seruitutes predioꝝ ff. de seruitutibus **I**n e. g.
 ibi l. vendicatio Non enim sequitur singule res in obligatione deducte p[er] se
 vendicari ergo et ipsa obligatio quia hec est fallacia accidentis vt dicit g.
 in d. l. vendicatio **I**n e. glo. ibi l. ij. et iij. hoc verum est in nominibus de
 bitoꝝ quia illa nomina non transferuntur nisi nominatim fiat mentio de
 eis secus in seruitutibus rusticalibus habentibus causam discontinua[m] q[ui]a
 qua[m] transeunt cum re vt d. §. ex hoc iure sic etiam dicimus de fundo do
 tali qui per se alienari non potest sed bene cum alijs et in qua[m] vt l. quicq[ue]
 ff. de acqui. rerum dominio .sequitur Bca

Rubrica de seruitutibus rusticor[um] predioꝝ

Continuatur visum est §. ty. proximog[ue] seruitutes dicuntur esse incorpora
 les sequitur ergo videre modo de seruitutibus que sit natura eoru[m] et qua
 liter constituentur Sequitur nigrum.

Rusticorum predioꝝ iura . Summat[ur] Serui
 tutes rustica et urbana Rustica que in predijs rusticor[um] habetur
 Urbana que in edificijs habetur et vtraq[ue] potest constitui in
 viuos et in vltima voluntate hoc dicit to. ty. **N**ota primo ex principio h[uius]
 tex. iuncto §. item predioꝝ §. e. que sunt seruitutes rustice et enumerantur h[uius]
 in tex. **N**ota secundo ibi iter quid sit iter quia est ius eundi pedes et eq[ui]
 solus vel cum alio non autem vehiculum ducendi vel iumentum **N**ota t[er]cio
 quid sit adus quia est ius eundi pedes vel eques solus et cum alio iu
 mentum et plaustrum ducendi non tamen trahendi saxum vel trabem vel
 hastam recte ferendi **N**ota quarto quid sit via quia est ius cu[m] pedes
 vel eques solus et cum alio iumentum vehiculum q[ue] ducendi trabem trahē
 di et hastam recte ferendi dum tamen fructus alterius non leuat. conco
 dat ad predicta l. prima et l. qui sella ff. de seruitut. rusticorum predioꝝ
 que l. qui sella facit in argumentum ibi q[uod] si concedatur passus vel transit[us]
 alicui.

alicui societati armigerorum per territorium principis vel alterius q̄ tales
armigeri non debent deuastare fructus vel agros territorij per quos
transeunt secundum bar in d. l. q̄ sella. **I**tem i. s. p̄diorum vrbanoz q̄ serui
tutes vrbane dicuntur que edificijs inherēt siue sint in vrbe siue i villa quia
non per locum sed per materiam cognoscitur an seruitus sit rustica vel vr
bana. **I**tem q̄ edificia appellantur p̄dia vrbana vbicumq̄ sita sunt. **I**tem nota
q̄ que sunt seruitutes vrbane textus ponit per exempluz. **I**tem nota
in s. ideo autem q̄ seruitus non potest esse sine p̄dio ideo est q̄ p̄dioruz
dicitur habere ins et sententia datur p̄dio l. qui aliena s. si. ff. de negoc.
ges. quod facit ad formam concipiendi libellū et sentencie formande quan
do agitur pro seruitute secundum bar. in d. s. si. **I**n gl. prima super ver.
iura in si. **N**ota q̄ duplex est seruitus in genere quedam est realis et illa ē
duplex vt in hoc ty. **A**lia est personalis est illa est triplex. Quedam dētur
a persona persone et de ista dictum est in s. seruitus s. de iure person. **A**lia
dicitur esse personalis que debetur a re persone et iste sunt tantum tres se
cundum quosdam scz vsus fructus. vsus et habitacio vt i. in duobus ty.
sequentibus. **A**lii tamen addunt quartam scz ministerium seruorum vt nōt
gl. in l. q̄binas ff. de vsufruc. et hoc etiam tenet azo in summa. Quedam de
betur a persona rei vt si quis est grauatus manere perpetuo i vno loco vl
i carceribus perpetuis sed ista pena carceris ē reprobata de iure ciuili vt l
aut dampna s. solus ff. de penis. Sed de iure canonico permittitur talis
pena vt c. quāuis de penis in vi. sed an p̄stacio canonis ex fundo emphi
toticō vel p̄stacio que fit propter feudum sit seruitus io. fa. di. q̄ de iure
non reperiuntur nisi iste de quibus hic in textu. Sed ex cōsuetudine possūt
inoui alie et ille possunt vocari reales vel personales secunduz res et per
sonas. an tamen pro istis p̄stacionibus competat cōfessoria vel negato
ria dicitur in s. eque i. de acti. **I**n gl. super verbo iumentum ibi s. ij. et
hoc ideo quia seruitus seruituti debetur non potest vt l. prima ff. de vsufru
leg. **I**n glo. verbi continet ibi in angulis xvi. c. **N**ota ergo q̄ via debet
esse lata viij. pedum in directum. Sed per aufractum. i. per reflexum in āgu
lis debet esse lata in xvi. pedibus et est ratio diuersitatis quia quando est
via directa tunc plaustra que vehuntur possunt a longe se videre et potest
fieri proclamacio vt stet vnum plaustrum donec reliquum pertransierit et
tunc in latitudine viij. pedum potest transire plaustruz quod est verum si v
num plaustrum velit stare. Sed si ambo occurrant sibi et nullum velit cede
re tunc forte dirimetur qd̄ illorum cedit alteri vt notatur in principio h̄
secundi et est glo. ad hoc in l. ij. s. ij. ff. ne quis in lo. p̄b. sed quando per an
fractum plaustrum venit ex opposito vnum nō vidit reliquum propter cur
uitatem et ideo lacioz tunc debet esse latitudo ita nō doc. in l. vie latitudo
ff. de ser. rust. p̄di. **I**n si. g. sup. ver. non recipiat. **N**ota ex hac gl. q̄ iura
vrbanozum.

urbanorum predioꝝ assignantur affirmative et negative vt stillicidium re-
cipere vel non recipere sed rusticorum predioꝝ iura assignantur affirmative ta-
tum vt ire per fundum alterius quia non ire est libertas quia nemo debet
habere ius itineris iure naturali vbi ager aqua et omnia sunt communia et
que sit ratio difference vide glo. l. prime ff. de seruitu. vrb. predio. In glo.
super verbo tollat ibi. s. interdum potest etiam assignari seruitus altius tollendi
vt si mihi expediat te altius edificare quia pressura quadam lumen in eo-
res meas deuoluetur vnde dicis facere contra seruitutem si deponas costi-
cium. Similiter etiam si expediat habere domum altiore ne domus mea
videatur propter expensas transeuntium vt per domum altiore mea oc-
cultetur vel propter ventum et pluuiam a quibus precauere possim domui me-
e. Si domus tua altior mea sit vt glo. et bar. notant in l. prima. ff. de ser-
ui. urbanorum predioꝝ. Sequitur &c.

Rubrica de vusufructu.

Continuatur nam supra est visum de seruitutibus realibus restat modo videre de
seruitutibus personalibus nec obstat quod prius tractatur de realibus quod de per-
sonalibus quia imperator hic prius tractauit de realibus continuando titulum
ad s. si. s. de re. corpo. et incoꝝ. ex quo ibi nouissime facta fuit mentio de sui. rea.

Vusufructus est ius vtendi. Perempta substantia
constitutus in ea que constituitur in vltima voluntate et in v-
tuos non tamen in perpetuum nec proprie. in rebus que vtu consu-
muntur sed in illis constituitur usufructus quasi cum cautione et finitur v-
usufructus morte. maxima et media capitis deminutione s. vt deo tempore de-
bito et per consolidationem proprietatis hoc dicit vsq. in fine. Nota primo
definitionem usufructus que qualiter intelligitur videtur in glo. Secundo
nota ibi est enim ius ad quod semper allegatur quod accidens non potest
stare sine subiecto concordat l. i. ff. e. Item nota in s. usufructus quod usufruc-
tus potest constitui in vltima voluntate et inter viuos scilicet per pactum vel
stipulationes Item postea per sententiam si vni adiudicetur usufructus l.
i. ff. e. Nota in s. ne tamen quod usufructus non debet constitui vt proprie-
tas omnino sit inutilis concordat l. antiquitas C. eo. quod facit in ar. s. m.

io. fa. q. vicinus non dz habere fenestras ad ortu meū sic q. ortus meus m̄
reddatur inutilis propter aspectum. **I**tem nota in §. constituitur q. in om
nibus rebus que vsu non consumuntur proprie constituitur vs^{us} fructus. in
alijs autem rebus prestando caucione de restituendis rebus in eadem bo
nitate vel eius estimacione finito vsu fructu iste tamen vocatur vsu fructus
licet in pprie facit q. procedat libellus si quis diceret se in possessione alicu
ius iuris esse nam intelligitur de quasi possessione quia in corporalia non
possidentur l. seruus. §. incorporales ff. de ac. re. do. **V**ic etia saluatur dic
tum testis qui in pprie loquitur quod verum est quo ad hoc vt testis nō in
cidat in falsum sed tamen non probat quia dictum obscurum testis interp
tatur contra producentem c. in presencia extra de pbaci. **I**tem nota in
§. fini tur modos per quos finitur vsu fructus. **I**tem in §. eo amplius
q. perempta re perimitur vsu fructus qui in ea est hinc est q. si quis habe
ret vsu fructum in area et fieret edificiu in illa area extingueretur vs^{us} fructus. **N**ā
mutacione forme perimitur vsu fructus l. repeti. §. pen. et si ff. q. mo. vsu fruc
ait. **I**n g. ius ibi alias vtile dominiū habet tales enim habēt maius ius
q. vsu fructuarius quia illud ius transmittitur ad heredes eorum vt c. fi. in
qui casu seu amittatur colla. x. l. cedere. §. si ff. de arbo. fur. cesa. **I**n e. glo.
in si. nota ex hac g. q. duplex ē vsu fructus aliq. est vsu fructus qui vocat^{ur} causal^{is}
et est ille que pprietarius ex cā pprietatis dñq. ex pprietate. Alius dz vsu
fructus formalis et est ille qui sepat^{us} ē ab ipa pprietate et ille vs^{us} fructus for
malis est seruitus non at^{que} causalis q. ppria res nemini frui pōt l. vti frui ff.
si vsu fructus petatur. **I**n g. super verbo salua rerū sba in si. **N**ota ex hac g.
q. caucio de vtendo fruendo arbitrio boni viri nō est de substācia vsu fruc
tus idem tenet g. et bal. in l. prima ff. eo. idēz etiā tenet in l. i. C. e. **T**amen si
hec caucio non prestaretur per vsu fructuarium ipse non faceret fructus su
os fm glo. in l. iij. C. e. bar. tamen ibi dicit q. si persona non posset prestare
caucionē et ipsa forte est suspecta q. debeat fieri sequestracio rei apud bo
nū virū ydoneū qui vir respondeat vsu fructuario de fructibus fm formā l.
post q. §. imperator ff. vt lega. no. caue. **S**i at non esset suspecta tunc suffice
ret caucio iuratoria. nam regula est in iure quādo quis tenetur ad satisfā
cionem qui ppter paupertatem non habeat fideiussores vel pignora q. ta
lis satisfāciat si prestet caucionem iuratoriam l. cuz non facile ff. si cui pl^{us} q.
per l. falci. aut. generaliter C. de episc. et cleri. **S**ed an vsu fructuari^{us} faciet
fructus suos quos percepit ante prestitam satisfācionem glo. tenet q. nō
in l. si cuius §. i ff. eo. **C**ontrarium tenet glo. in l. vxori §. vsu fructum ff. de
vsu fruct. lega. **S**ed tu dic fm bar. in d. §. vsu fructus et in l. tertia C. eodem
et l. si homo ff. de vlucapionibus. **E**t autem si vsu fructuarius eos.

percipit.

percepit bona fide sciente et paciente proprietario non contrahente et
cauione non petente facit fructus suos vt gl. in d. §. usufructus. Secus si
fuit in mala fide et ab eo fuit cauio petita et non prestata quia tunc non fa-
cit fructus suos vt gl. in d. l. si cuius fallit tamen hoc in aliquibus casib⁹
in quibus usufructuarij non tenentur satisfacere vt notatur in lege. iij. et ibi
bona glo. C. e. et in l. si homo ff. de vsuca. **In** gl. super ver. abcedente ibi
l. Ad similitudinem quando quis potest seruire per substitutum vide q̄ no-
tantur in l. nemo est qui nesciat ff. de duo. reis et in l. continuus §. si ab eoff
de ver. ob. **In** glo. super verbo vestimenta in fi. iste tex. tamen magis co-
cordat cum isto quia ibi prestatur cauio de restituenda estimatione vesti-
mentorum si contingat ea consumi. **In** glo. morte in fi. vult ergo glo. q̄
actio competens pro usufruc. possit cedi h̄ non ipse usufructus vnde si cessi-
o fuerit facta antequam quis haberet usufructum cum tamen haberet acti-
onem tunc iste usufructus transiret in cessionarium quia in illo primo iuri-
peret et hoc propter adiouem competentem sed hec solutio non placet bar.
in d. l. contraria quia sicut usufructus non potest cedi ita nec actio compe-
tens pro usufructu l. corruptionem C. de usufru. glo. tamen aliter soluit in
contrario videlicet q̄ ibi sit speciale h̄ nō assignatur ratio specialitatis vn-
de tu dic secundum bart. aliter q̄ ibi est ex quadam equitate propter o-
sensum vtriusq̄ maxime ipsius debitoris secus ergo in mero iure et si desi-
ceret consensus debitoris ita debet intelligi iste textus. **In** glosa.
super ver. aree. Ratio differentie secundum io. fa. quia creditor habet ius
in pignore reale et magis radicatum q̄ habeat usufructuarius quia dicit
habere ius personale vide circa materiam usufructus in l. prima §. si usu-
fructus ad l. fal. in glosa. sequitur rubrica.

Rubrica de usu et habitatione.

Continuatur visum est s̄ de una seruitute personali verum etiam quia sūt
alio ideo sequitur videre de eis sequitur nigrum.

Idem istis modis quibus. **U**sus constituitur et
finitur eisdem modis si-
cut usufructus sed in sex alijs differunt. **I**tem est dare terci-
um ius personale quod nec est usufructus nec usus sed vocatur
habitacio quam etiam licet alteri locare hoc dicitur. Nota primo in quibus
conueniant usus et usufructus. Secundo ibi minus autem. Nota primam
differentiam inter usum et usufructum quia qui usum habet potest uti in
vti fructibus.

tantummodo finitur morte vt l. si habitatio circaprinclpuz ff. eo. usufruct.
autem multis modis finitur vt in §. finitur §. ty. prox. et est ratio quia ha-
bitatio potius consistit in facto q̃ in iure quia sine alimentis et habitacio-
ne viuere non possumus l. legatuz ff. de capi. dimi. Conuenit cum usu nam
legatum habitationis est quasi idem in effectu sicut legatum vñs l. si habi-
tatio ff. eo. discordat quia usurarius nō potest alteri locare vñm vt supra
dictum est sed qui habet habitationem potest eam alteri locare Concor-
dat cum ambobus simul quia ita potest constitui habitatio in vltima vo-
luntate inter viuos sicut usufructus et vñs vt hic in glo. super ver. aliquo
Item conuenit quia habitatio non transmittitur ad heredem sicut nec ali-
a l. si habitatio §. ad heredem ff. eo. sed differunt quia habitatio constitu-
itur vt plurimum in domo solum sed usufructus et vñs etiam in alijs rebus
l. cum antiquitas C. de usufruct. In g. super verbo vt ipse in fi. ter. ille co-
cordat expresse cum isto nam ibi potest habitare cum vxore familia et alijs
personis necessarijs quod etiam hic conceditur vt hic in d. et vñ.

Rubrica de vsucapiōib⁹ et lōgi tps p̃scripcōib⁹

Continuatio ex fi. §. ty. proximo. Postq̃ enim visum est qualiter res nob̃
acquirantur de iure gentium Sequitur videre qualiter nob̃ acquirantur
de iure ciuili In fi. glo. &c. Sed etiam in ff. bene repitur q̃ p̃scriptio ē
rerum immobilium vt l. rescriptis ff. de diuersis 7 tpm p̃scrip. Sed que-
ritur hic que sunt necessaria ad vsucapionem et p̃scriptionem Respondeo
q̃ quinq̃ que continentur his metris Non vsucapiēs nisi sint tibi talia qui-
q̃ Bona fides. iustus tytulus. res non viciosa Ut res tradatur et temp⁹
continuatur ita notat §. de acti. §. alie Tria tamen sufficit probare scilicet
tradicionem rei. tytulum et continuationem possessionis Reliqua duo sa-
licet bona fides et q̃ res non sit viciosa presumitur a iure et statut assertio-
ni vsucipientis vt d. §. alie et circa ista quinq̃ videbimus laius in procel-
su huius tytuli Quid sit vsucapio dic est adquisitio vel adiectio domini
per continuationem possessionis tps a lege diffiniti le. tertia de vsucapio
in sequitur nigrum.

In re ciuili constitutum fuerat. Reiecta opinione
vsucapio in rebus mobilibus vbicūq̃ ubi imperio huius tempore
completur

completur in immobilibus vero inter presentes decēto inter absentes. et
annis perficitur. liber homo tamē res sacra religiosa seruus fugitiuus res
furtiua seu vi possessa nō vsucapitur hoc dicit vsq; ad .s. res fisci. **Nota**
primo qd ad vsucapionem requiritur bonafides concordat l. prima C. d.
vsucapi. transfor. de quo dicitur cum glo. quando requiratur. **Secundo**
nota ibi ne rerum dominia qd fauore publice vtilitatis introducta est vsu
capio ne dominia rerum sint incerta vt hic et in l. prima ff. eo. Est etia gra
cio alia vt sit licium finis vt hic in glo. super verbo dominia et quia istud
est scriptuzius in specie prefertur equitati scripte in genē que equitas est vt
nemo locupletetur cum aliena iactura l. nam hoc natura ff. de iudi. indebi.
ita consuevit notari in l. placet C. de iudi. et l. prima C. de legi. et consti. **Item** in .s. non solum in ytaliam sed etiam in qualibet terra qd ex diuersitate
locozum non debet induci diuersitas iuriū cor. l. supervacuam C. de tēp
et in integrum resti. peten. **Item** in .s. furtiue in d. quod autem dictum est
qd fur vel raptor non vsucapit rem furtiuam vel raptam quia est in mala
fide nec successor eius singularis potest illam rem vsucapere propter viciū
rei. **Ex** quibus nota qd vbi generalis est ratio cesset specialis. de quo dicit
supra de nup. in .s. socrum et in .s. affinitatis. **Item** colligitur aliud qd vi
cium rei nocet successor singulari et que sunt vicia realia et que sunt perso
nalia et que nocēt singulari successor et que vniuersali sentit hic glo. super
verbo competat sed de isto vide laciū glo. et doc. in l. vicia C. de acqui.
possi. **Item** nota in d. vnde in rebus qd vendens vel donans scienter rez
alienam furtum committit de alieno enī largiri species furti est l. si pigno
ri .s. primo ff. de fur. per quam legem quidāz dicebant qd vxor non posset
facere elemosinas de bonis viri quia furtum omitteret contrarium tamen
ē determinatū per l. primā ff. re amotaz et l. si sponsus .s. proinde ff. d. do
nati. inter vi. et vxor. istud notabile intelligendum est primo in rebus mobi
libus quia in rebus immobilibus non fit furtum .i. e. .s. quod autem **Item**
intelligendum est qd res furtiua vsucapi non potest nisi viciū sit purgatu
quia tunc posset vsucapi res furtiua vt .i. e. d. aliquando. **Ex** isto patet limi
tatio ad l. rem alienam ff. de cotrahenda empzione vbi dicitur qd res alie
na potest vendi. **Quia** hoc verum dummodo careat vicio et cetera.

Item

Item nota in x. h. tamen q̄ predicta vera sunt in alienatione rei aliene quando vterq; et alienans et ille in quem alienatur sciat causam alienam secus si alter tantum sit vt quia alienans repit eam in hereditate credens eam esse suam. cum tamen esset locata vel deposita. Nota ergo sic q̄ error facti non nocet in vsucapione de quo dicemus cum glo. **I**tem nota in v. si ille q̄ venditor qui fuit in errore iuris non nocet successor singulari in vsucapione perficienda. Nota q̄ error iuris non nocet in vsucapione de quo dicitur in glo. **I**tem ibi furtum q̄ furtum non omittitur sine animo furandi quod verum est siue habeat animum principaliter ad illam rem quam furatur siue secundario. vt in l. de ea mente ff. de fur. **I**tem in x. al. s. q̄ autem eas res q̄ occupans possessionem rei immobilis vacantem siue vacuum inter que non est diffrenia vt notat glo. magna in fi. l. fi. C. vnde vi. licet ipse occupans non possit prescribere illam rem propter malam fidem veram vel prescriptam eo quia quod suum non est ad alium pertinere scire debet vt d. l. fi. Tamen si. alij bona fide recipienti in isto titulo tradat ille recipiens prescribere potest longo tempore scilicet decem annis inter presentes et inter absentes. Ista enim vocatur prescriptio longi temporis vt s. p. p. principium ibi per longi temporis et sic patet quare isto male fidei autoris non nocet singulari successori hodie tamen nocet vt in aut. male fidei possessor. C. de prescrip. lon. tempo. Et quod hic dicitur de occupatione rei immobilis illud idem intelligendum est de occupatione rei mobilis vacantis finibus. in d. l. fi. Secus tamen si illa res mobilis non esset vacans quia tunc non posset vsucapi vt s. e. s. furtive in x. vnde et in rebus et hec sufficiunt pro textualibus. **I**n glo. qui bona ibi l. verius. Nota ex hac glo. quod quilibet presumitur habere bonam fidem quia nemo presumitur scire esse re alienam et non alienantis ita etiam notatur in l. sup. C. de prescrip. lon. tem. et istud verum est probato vero titulo vel putatiuo alias secus ar. l. cu3 querebatur C. vnde vi. ff. eo. l. celsus et ibi per bar. Secus autem esset si talis titulus esset iniustus puta si quis putat se possidere rem quam non potest nunc tunc est error iuris q̄ nocet q̄ ad vsucapionem licet talis error non nocet quod ad fructus perceptos. Hinc est quod talis non tenetur de fructibus perceptis nisi in quantum factus est locupletior vt per glo. et bar. in l. si fur. s. i. ff. eo. l. h. et si lege. s. scire ff. de peti. here. innocen. in c. cum venisset extra de integ. resti. quem ange. sequitur in l. prescrip. C. q̄ non ob. longi temp. prescrip. Ibi notabili. dicit ange. quod vbi quis non habet verum titulum putatiuum licet possideat longo tempore sine controuersia presumitur possidere bona fide et ideo talis possessor quantumcumq; sine titulo possiderit non tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum quamq; male fidei possideat nisi doceatur de mala fide. Quod nota licet autem non oporteat bonam fidem probare tamen volens excludere aliquem qui dicit se vsucapisse.

disse debet probare eius malam fidem quam probat probando quod fuit ei a
principio denunciatum rem fuisse alienam ut l. qui fundum C. de rei vend.
Item probatur si talis possidens dicit coram aliquibus rem esse alienam
ar. l. labeo ff. de suppellecti. lega. **I**tem probatur si erat fama publica in
vicinia sua quod res erat aliena ut est g. notabilis in l. si tutor C. de pi. tut. no
tat bar in d. l. celsus **I**n e.g. ibi sufficit et est ratio quare in duobus temporibus re
quiritur bona fides in venditione et non in aliis contractibus propter ma
iorem frequentiam contractus emptionis ita nota in l. si ff. pro empto. **E**t
ista ratio videtur potius in contrarium Quia per hoc videtur quod ma
gis emptori debeat subueiri et usucapio admitti ar. l. iusto ff. e. **S**ed potest
saluari ratio predicta secundum iohannem fa. quia ibi in l. iusto nullus dampnificabatur
ex illa usucapione ideo sufficit minor fides bona hic autem in emptione
dampnificaretur verus dominus rei vendite et hanc rationem potes etiam
reducere ad l. celsus cum ibi notatis ff. eo. licet ibi nulla ratio allegetur **E**t
quid in contractibus ubi non requiritur traditio de quibus dictum est in
§ interdictum §. de re diuisi. quo tempore debet adesse bona fides potest dici
quod tunc consideratur tempus contractus quia non reperitur aliud tempus
quod sit aliud ab ipso ar. eius quod dicitur de extraneis heredibus ad su
os in §. extraneis §. de here. quali. et dicitur **I**n e.glo. ibi nec nocet posteri
or scientia hec glo. innuit quod mala fides superueniens post traditionem et
sic post inchoatam usucapionem non nocet quo ad usucapionem perficiē
dā ut notatur in l. unica C. de usuca. transfor. quod verum est nisi superuei
at scientia rei aliene vel furtive l. si ancillam ff. pro suo **P**redicta vera de iu
re civili sed de iure canonico cui in hoc standum est propter peccatum cui
tandum requiritur bona fides omni tempore usque ad usucapionem perfectam ut
in c. si. extra de prescrip. et in c. malefidei de re iuris in vi. et ibi per dy. nec
nocet si ista bona fides fuerit in aliquo dubitabiliter ut notatur per gl. et
innocen. in d. c. si. nota per bar. ff. e. l. naturaliter per angelum in d. l. unica
post usucapionem autem completam mala fides superueniens non retrac
tat usucapionem ymmo usucapiens potest rem usucaptam retinere ut in c.
vigilanti extra de prescrip. et ibi glo. notat innoc. in c. cura pastoralis extra
de iure patronatus **I**n e.glo. ibi secus in petitione hereditatis intellige
glo. quo ad hoc ut competat hereditatis petitio que non petit tunc quasi
non sit res. sed non est secus quo ad usucapionem vel prescriptionem quia he
reditas non prescribitur sed res singulares et isto casu bene prescribit ista
actio xxx. annis l. hereditatis petitio C. de peti. here. l. hereditatem C. q. cau
cellat lon. temp. prescrip. et ibi vide de h. **I**n gl. sup. ver. triennium in fi. **E**t q
nec quilibet pbeat continua possessio dic secundum doctores quod pbat pbat extremis
temporibus scilicet quod incepit possidere tempore traditionis et quod nunc possidet
Quia tunc.

quia tunc presumitur medio tempore possedisse l. siue possidetis C. de proba. q. d.
facit ut scias formare articulos ad probandum usucapionem quia non suffi-
ficit dicere nec probare quod possedit a x. annis citra quia hoc posset verifi-
cari in una nocte vel una die l. i. §. q. autem ff. de aqua cor. et estina. nisi di-
ceres a x. annis et citra quia tunc copula et denotat principium possessionis
fuisse iam sunt x. anni et postea usque huc possedisse in c. licet causam de pro-
ba. extra. Item similiter non sufficeret dicere quod possedit istis x. annis pro-
ximis quia hoc etiam posset verificari in una die ut d. §. q. autem Posses-
tiam articulare quod possedit per tempus decem annorum proxime preterito-
rum quia dictio per denotat perfectionem totius temporis l. urbana §. p.
noctari ff. de ver. sig. et dicere inchoatoz tali die et mense et finitoz tali di-
e et mense ut sic appareat quod tempus fuerat completum ante litis contesta-
tionem et litem motam nam si testis diceret talis possedit per x. annos pi-
mos intelligeretur a die litis contestate et sic post interruptam prescriptio-
nem de quo per bar. in l. celsus ff. eo. **In** g. verbi presentes in fi. Morap
tunc di. ut ee presentes prescribens et ille contra quem prescribitur quando
sunt in eadem provincia quod hodie intelligitur qui sunt in eodem territorio vni-
principis et qui habet dominium ab eo et sic dicuntur esse presentes qui sunt
in eodem ducatu Secus si princeps haberet dominium a diuersis vel si ter-
ritorium esset sub regimine plurium quia tunc intelliguntur presentes qui sunt
eadem ciuitate existentes ut est glo. singularis in l. si. C. de prescrip. lon. temp.
Petrus tamen dicit quod provincie distinguuntur inter laycos et clericos per
episcopatus ut in aut. de heredi. et falc. circa finem et faciunt notata in c.
coram dilecto de elec. hostiensis tamen dicit secundum gos. quod provincia de-
bet recipi secundum quod vulgariter dicitur ut apulia francia anglia. ita nota-
tur in c. non nulli de rescrip. extra et hoc puto verius per l. aniculis de ver.
fig. ita etiam tenet C. i. in d. l. si. **In** glo. verbi dominia rerum in fi. Sunt et
go due opiniones in hac g. Prima fuit martini videlicet quod per prescriptio-
nem longi temporis acquiratur dominium Alia fuit bulg. quod tantummodo
per usucapionem queratur dominium de isto vide glo. in aut. nisi trienna-
le C. de bonis mater. per di. in re. iuris malefidei et ista est communis conclu-
sio glosarum et doctorum nostrorum quod per usucapionem queritur domi-
nium directum per prescriptionem longi temporis utile et per prescriptio-
nem xxx. annorum quis bene efficitur dominus si est in bona fide sed si est
in mala fide acquirit tantummodo exceptionem ita concludit bar. in d. au-
tl. nisi fenale io. fa. tamen tenet opinionem petri qui dicit quod per prescrip-
tionem longi temporis etiam acquiritur dominium directum ex quo ita requi-
ritur bona fides sicut in usucapione et forteior sit possessio immobilium quam
mobilium ut l. si rem ff. de ac. poss. et ideo forteior effectum debet habere
hanc enim opinionem dicit tenere glosatorem decreti. xvi. q. iij. in summa
tenet.

tenet archid. in c. primo de prescrip. in vi. et forte ista vltima opinio tucior
est. **I**n glo. vltimo tempore in fi. glo. in d. l. fi. notat qd lib homo etiam in c.
annis non posset prescribi istud fallit in ascripticis et colonis qui sequun
tur glebam et predim l. cum scimus. s. cum autem C. de agr. et cens. li. xi.
In glo. sacram ibi quod fieri potest scilicet si res deueniat in man^u hosti
um vt in l. cum loca hic allegata. **I**n glo. fugitiuum in fi. Nota qd seruus
fugitiuus non potest usucapi et est ratio quia facit furtum sui ipsius vt l. p
ma C. de ser. fugi. Res autem furtiua non potest vsucapi vt i. e. s. furtum
nec etiam procedit prescriptio alia quia verus dominus retinet possessio
nem ciuile i. l. ius sui l. i. s. per seruum qui in fuga ff. de ac. pos. q. pos. no ait
titur nisi dominus deponat animum suum quod fit per obliuionem vt no
tat glo magna in l. i. C. de s. fugi. **I**n glo. verbi nec si predicto in fi. Nota
qd malefidei possessor prescribit xxx. vel xl. annis quod verum est de iure ci
uili secus est de iure canonico vt in c. fi. de prescrip. et in regula iuris male
fidei qd quod iterum limitat bar. verum esse in corporalibus que detinentur
Secus est in debito vnde si statnto ciuitatis caueatur qd non petens debi
tum suum i. decennium seu quadrienniu cadit a debito suo qd talis prescrip
tio admittitur etiam de iure canonico ita notat bar. in l. sequatur. s. viam
ff. e. tamen canonice comuniter tenent contrarium in d. c. fi. **I**n fi. g. xali
a ratione illa l. non obstat quia ibi vna actio est specialis sicut alia. **I**n g
competat in fi. de materia hui⁹ glo. dic plene vt in glo. l. vicia C. de ac. pos.
In glo. non omittit in fi. potest dici etiam qd iste qui errauit hic in ty. po
tius dicitur hic errare in facto qd in iure quia credidit fructuarium proprie
tarium esse vnde bene prescriptio procedit. **I**n glo. vacantis in fi. illa po
tessio dicitur vacans que a nemine possidetur vel detinetur neqz animo ne
qz corpore quod euenit propter longum tempus siue obliuionem que catu
r ex longo tempore vel propter absenciam vel negligenciam domini vel do
mino priuato vel domino moriente sine herede vel moriente cum herede a
te apprehensam hereditatem ita potest colligi ex hoc textu et ex gl. magna
in l. fi. C. vñ vi et ex l. ij. s. vacua ff. de acti. emp. **I**n glo. verbi propter ab
sentiam. Nota ex hac glo. qd eo ipso qd domin⁹ stat absens a re sua 7 neg
ligit accedere ad eam longo tempore inducitur et presumitur quedaz obli
uio per quam dominus presumitur deponere animum possidendi ciuilit
et sic ex tali presumpcione seu obliuione presumpta inducta cursu logi tem
poris perditur possessio ciuilis et res remanet vacans que postea potest
prescribi ideo tu prescribens deberes articulare qd dñs stetit longo tempo
re et non accessit ad fundum ex quo tempore inducta fuit obliuio per quaz
obliuionem perdidit possessionem nam tempus etiā c. ānoꝝ non sufficit h
requiritur longum tempus cum obliuione quod tempus arbitrio iudicis
relinquitur vt ibi in glo. notabili quā tene menti et in g. l. licet C. de ac. pos
ita colligit.

Ita colligit ang. in l. furtū §. fundi ff. eo. vbi est similis glo. **I**n glo. ver
bi longa ibi hodie talis possessio violēta. **C**ōtrariū h' t'zg. in d. l. si. in d. p'oo
nem et illa glo. omunitur tenetur naz illa possessio rei vacantis non afficit
vicio violencie sed quasi vicio quod viciū est personale sicut viciū clam
destinū vt tenet bar. in l. pomponius §. cum quis ff. de acqui. poss. Tene
tur tamen iste occupans ad restitutionē illius po. essionis cū fructib' tāq;
p'edo vt d. l. si. h. tamen res non dicit' viciosa et de isto lacius vt ibi.

Res si sci nostri vsucapi non potest. **R**es fisci non p'nt p'
cante nondū fisco nunctata. **I**tem res viciosa non p't vsucapi et ty. putari
uus impedit vsucapi. **I**tem heres vtitur accessione defuncti in vsucapione
complenda similiter emptor vtitur accessione venditoris. **I**tem emens rez
a fisco vel a procuratore cesaris statiz est tutus. dominus tamen rei habz
regressum contra fiscum §. quadrienniu' hoc dicit diuide sūmariū p' nota
bilis. **N**ota in §. error q' error false cause et ty. putatiuus non verus im
pedit vsucapionem quod est verum nisi sit iustus error in alienatione. in ve
dicatione tamen requiritur iustissimus error de quo per bar. in l. celius ff. e.
Item in §. diuturna q' si defunctus possedit aliquā rem bonafide ix. ānis
et heres possideat postea illam rem per vnum annum dicitur completa p'
scriptio quamq; heres esset in malafide. **S**ecus si defunctus fuerit in mala
fide nam attenditur malafides defuncti et non heredis et hoc veruz si po
fessio fuerit apud defunctum sed si nondū possessio fuerit apud defunctū
quia forte defunctus emerat et primo res traditur heredi nam tunc mala
fides heredis bene sibi nocet l. heres eius ff. eo. **I**tem in d. inter v'ōro
rem q' sicut tempora auctoris coniunguntur cuz tpe v'is successoris l. h'ēō
v' bonoz possessor q' ad vsucap. oplēdā ita etiā diūgūt cū tpe fris succe
ssoris puta eptoris. **I**te ex §. l'edicto duplex p'reuilegiū fisci primū quia
vbi priuatus non potest vendere alienam rem in p'reiudiciū veri domini
quin ipse posset vendicare illam rem ab emptore vt notat in l. rem alienaz
ff. de vtrahen. emp. **E**mens tamē a fisco statim est securus qz dominus rei
non habet regressū contra ipm emptorem. **S**ecundum p'reuilegiū est qā
fiscus vendens rem alienam non tenetur ex venditione vero domino post
quadriennium. **I**tem nota in §. nostra q' imperatrix habet eadē p'uil
legia vt imperator vt l. princeps ff. de legi. non tamen omnia vt dicit g. in
l. q' principi et in l. se. ff. de lega. ij. **I**n glo. super verbo. non potest ibi im
mobilis cū queritur an res fisci possit p'scribi dic aut queris de p'scrip
tione triennali in rebus mobilibus vel de longi tem p'scrip. in rebus imo
bilibus et non currit p'scriptio aut queris de p'scriptione lōgissima pu
ta xxx. vel xl. annorum et bene p'scribuntur l. omnes C. de p'scriptione
triginta vel quadraginta annorum. **F**allit in hereditate legato vendito
vel donato vbi requiruntur centum anni vt notatur in lege finali. **C**

de sacro sanc. eccle. **I**tem fallit ubi quis prescribit fundum patrimonialez
vel temploruz ex quo soluitur vectigal vt in l. penul. in fi. C. de fundo prio
li. xi. de quo per bar in d. l. fi. C. de sacro sanc. eccle. Et predicta vera de reb'
incorporatis in patrimonium fisci Sed si res non sint incorporate sunt ta
men delate fisco tunc aut talis delatio fit propter vectigal non solum et
tunc prescribitur quinquennio l. ij. C. de vecti. et omiff. Aut res sunt delate
propter aliquam aliam causam tunc aut sunt denunciatae fisco et tunc prescri
buntur semper in quadriennio l. intra quatuor ff. de diuersis et tep. prescrip
aut non sunt denunciatae et tunc cum ty. prescribuntur xx. vel x. annis l. qz
uis ff. e. et sine ty. spacio xxx. annorum l. in omnibus ff. de diuer. tempo. pre
scrip. et ibi bar ponit hanc distinctionem **I**n e. gl. ibi l. i. circa principuz
nota ergo qd in rebus principis non currit prescriptio qd vez e nisi xl. anno
rum d. l. ones et b tenet Ja but et ang. in l. i. b alle Sed tñ cōt ea que prin
ceps sibi reservat et sic in signum vniuersalis dominij non prescribit vllō
tempore vt contra publicas sanctiones vt. l. reperit C. d. prescrip. xxx vel xl
annorum sicut nec contra reservata curie romane vt notat glo. in c. primo
de cle. egro. in vi. in verbo non obstante posset tamen dici qd contra alias
res principis nulla prescriptio curset sicut nec contra ecclesiam romanā
vt d. l. fi. C. de sacro sanc. eccle. quia quo preuilegio gaudet ecclesia roma
na gaudet et imperium vt tenet glo. in autl. de non alienandis s. vt autē
colla. ij. et ange. in l. sicut C. de prescrip. xxx. vel xl. anno **I**n e. gl. ibi idem
in re ciuitatis dic sic in rebus ciuitatis romane currit prescriptio c. annorū
quod etiam verum est in rebus alterius ciuitatis vel municipij vbi aliqua
res publica est quia res publica et ecclesia equiparantur vt dic. l. fi. allegata
et l. res publica ff. ex qui. cau. maio. licet ergo videatur tenere in l. si finita s.
fi de vectigalibus ff. de damp. iufec. quod res municipij vel alterius ville p
scribantur x. vel xx. ānis **I**n e. ibi idem more ecclesiastica dic qd res eccle
sie prescribuntur xl. annis nisi sit contra ecclesiam romanam vbi hodie req
runtur c. anni et hoc in rebus immobilibus quia in rebus mobilibus prescri
bitur triennio vel decennio secundum notata in autl. quas actiones C. de
sacro sanc. eccle. et ibi lacius vide per glo. et doc. **I**n ea. ibi l. viaz Contra
taliam enim vt est iter publicum quo itur ad sanctum iacobum nullo tempo
re prescribitur et est ideo quia est quedaz facultas inducta gracia publice
utilitatis contra quam non prescribitur etiam c. annis vt dicit glo. in d. l.
viam **I**n ea. glo. ibi s. nec interest in rebus pupilli dic sic in rebus ipsis
non currit prescriptio donec durat pupillaris etas nisi vsucapio incepisset
a maiori quia tunc continuatur contra pupillum licet ipse pupillus posset
restitui vt in l. emilius largianus ff. de minori et ibi per bar. Tamen fallit i
prescriptione longissimi temporis quia licet talis incepit a maiore dormit
tamen.

tamen toto tempore pupillaris etatis l. sicut et ibi nota **C** de prescrip. xxi
vel xl. anno. pupillus tamen vendens rez alienā bene prestat causaz vfuca
piendi vt l. ij. §. si a pupillo. ff. pro emptore et ibi de hoc per doc **I**n e. gl.
ibi §. si vero expectet in rebus filij dicit sic aut in illis pater habuit vfufrue
tum et est legitimus administrator in his tūc si pater alienauit non currit
prescripcio quam diu est in patria potestate vt l. prima in fine **C** de āna ex
cep **S**ed postquam est sui iuris incipit currere prescripcio xl annoz l. i. si
C de bo. ma. **S**ed si pater n̄ haberet vfufructū curreret p̄scripcio contra
filium sicut in bonis castrensis vel quasi castrensis vt. l. licet in fi. ff. ex q̄
causis maio. **M**ouerte tamen q̄ licet contra filium non currit prescripcio
quando pater habet vfufructū bene tamē currit prescripcio cōtra cōmōi
tatem et vtilitatē patris ar. l. male agitur. **C** de p̄scrip. xxx āno. vbi colon
p̄scribit pensionem licet non rem conductam **I**n e. glo. in fi. **R**es dōlis nō
potest vsucapi nec prescribi vllō tempore nisi vsucapio fuisset inchoata an
te quā esset dotalis vt. l. si fundo hic alle et est ratio quia res dotalis nō
potest alienari in preiudiciū mulieris. quibus mo. licet alie §. i. et iō nō
potest vsucapi. l. alienacionis verbo. ff. de ver. signifi. **I**n si glo. super verbo
viciū. **N**ota ex hac glo. q̄ possessio p̄caria litigiosa et clādestina nō dici
tur affecta vicio reali et ideo n̄ impeditur res talis p̄scribi a benefidei pos
sessore et q̄ sūt vicia realia vide gl. in l. vicia. **C** de acqui. possessi. et per bar
in l. pomponius. §. cum quis ff. de acqui. possessi. **I**n g. super ver. error in
fi. dic. sic error facti vel iuris impedit prescripcionem seu vsucapionem **I**tal
lit nisi fuerit iustissimus error in empzione vel iustus error in aliquo alio cō
tractu quia tunc ille error nō nocet de quo lacius per bar. in l. cellus. et ibi
etiam est bona glo. ff. eo. **I**tem ex hac glo. **N**ota q̄ solus tytulus pro su
o nō est sufficiens ad vsucapiendum nisi sit alius tytulus specialis puta p̄
emptore pro herede pro legato pro donato &c. **L**icet ergo probet aliquis
q̄ tenuerit et possederit talem fundum tanquam suum et pro suo bonafide
de per decem annos et fructus collegit non propterea est probata vsuca
pio ex q̄ nō p̄batur alius tytulus specialis ver⁹ vel putatiuus iusto errore
cui adhereat iste tytulus generalis pro suo **I**ta colligitur ex hac glo. que
satis obscure loquitur **I**n glo. tempora in fine **N**ota ex hac glo. differe
ciam vsucapiendi inter successorem vniuersalem et p̄ticularem **E**t sic nō q̄
malafides auctoris nocet singulari successori et etiā malafides sibi nocet
etiam malafides serui nocet domino et per d̄sequens malafides monachi
nocet monasterio quo ad vsucapionem perficiendam facit l. secūda. §. si ser
uus ff. pro emptore **I**n glo. super verbo emerit in fi. **N**ota ex hac glo. et
plenius.

plenius ex glo. l. si. **E**t si aduer. fis. q. fiscus potest alienam rem duobus mo-
dis uendere vno modo tanq. suam et bona fide quo casu emptor statim
est securus et fiscus prescribit quadriennio ad actione ad precium que potest
contra eum intentari nisi ille cuius res vendita est sit minor vel alias restitu-
tionem habens vt d. l. si. **S**ecundo modo vendit vt alienam puta propter
tributa nō soluta et tūc statim t. vendicio siue res sit minoris siue maioris dū
modo tamen tria interueniant **P**rimo q. tributum illud sit debitum **S**ecū-
do q. sit cessatum in solucione per biennium **T**ercio q. vendicio sit facta cū
solempnitatib. requisitis scz q. sit facta subhastatio. i. proclamatio in pub-
lico per nuncium vel alium et data sit res plus offerenti ad decretum iudi-
cis vt no. g. in l. si quis. **E**t de resc. vendicio. **S**i tamen res esset minoris tunc
ultra decretum iudicis requiritur autoritas tutoris vt le. si. in fi. **E**t si prop-
ter publicam pensionem et adde glo. in l. si tpa. **E**t de si instru. et iure hastefis
calis li. x. **E**t notatur per bar. in l. licitatio ff. de publicanis **I**n glo. super
ver. statim in fine **P**rima solucio huius gl. non placet io. fa. nec etiam ang.
quia non est dare bonam rationem diuersitatis vnde ipsi tenent secundaz
videlicet q. iste. **S**corrigitur per ista iura quia hodie emptor non tenetur a-
liqua actione domino rei dicit tamen io. fa. q. hodie de iure canonico cōsti-
tucio de qua hic fit mensio que scz habetur in l. bene a zenone. **E**t de quād-
eunq. prescripcione est iniqua et sic seruabitur ius ffortum et antiquuz xij. q.
secunda quicumq. **S**equitur **R**eca de douacionibus

Rubrica de donacionibus causa mortis et non causa mortis.

Continuatur visum est supra de acquisitione rerum que sit per vsucapioēz
Sequitur modo videre de illa que sit per donacionez et glo. hic ponit dif-
finicionem donacionis quam nota in fi. glo. **R**ec vt l. donare ff. de regu. iu-
ris vnde secundum io. fa. quinq. requiruntur ad veram donacionem **P**ri-
mo q. sit pura et mera liberalitas ita q. non fiat propter aliquaz necessita-
tem vt l. i. et l. hoc iure ff. de dona. **S**ecundo q. non detur ob causam vt l. si.
Et eo. **T**ercio q. sit libera ita q. nullo vinculo donans sit cōstrictus ad hoc
ita etiam intelligitur d. l. ex hoc iure **Q**uarto q. sit absoluta sine aliqua repe-
tione l. senatus. **S** primo ff. eo. **Q**uinto q. sint inter viros vt j. e. s. alie et
ibi aliqd. etiā dicetur et hec consueuerūt poni in istrumentis donacōis
Sequitur nigrus

Est autem aliud genus acquisitionis Diuisi

tuor partes primo loquitur de donacione causa mortis Secundo ibi alie
autem de donacione inter viuos Tercio ibi est autem aliud de donacione
inter nupcias Quarto ibi erant autem olim deciditur qdā incidens questi
o de donacione facta proprio seruo Prime due partes hoc dicunt Dona
cio causa mortis est que fit cogitatione mortis et reuocatur tribus mod
et quasi per omnia adequatur legatis. Donatio vero inter viuos est que
fit ob meram liberalitatem donantis et sine vlla cogitatione mortis ac p
ficatur etiam nudo consensu donatoris in scriptis et sine scriptis si tamen il
la donatio transcēdat quingentos aureos requiritur insinuatio exceptis
quibusdam casibus hoc dicit vsqz ad .s. est etiam aliud **N**ota primo q
duplex est donatio scilicet causa mortis et non causa mortis **S**ecundo
nota q donatio causa mortis est que fit propter suspiciones mortis et tri
bus modis potest fieri vnomodo quia nullo periculo instante sed fit p so
lam cogitationem mortis que cum incerta est tamen semper timenda est
secundo modo quando instat aliquod periculum mortis et donans dona
cionē illā facit vt statim fiat accipientis ita colligitur ex l. secunda ff. eo.
Nota tercio hic tres modos reuocandi donacionem causa mortis **P**rimo
si donans reualescat ab infirmitate sua. secundo si donantē periculis et
sic reuocaret Tercio si donatarius prius moriatur qz donans facit l. non
omnis ff. si cer. pe. **I**tem nota in d. hee autem q donatio causa mortis
habet instar legatorū concordat l. marcellus .s. paulus et l. si debitor ff. e
odem Et ideo in ea requiruntur quinque testes sicut in legatis l. finali C. eo.
Fallit istud in multis casibus hic in glo. super verbo fere **I**tem ibi sicut
apud homerum q in iure possunt allegari auctoritates poetarum et etiaz
medicorum vt in l. septimo ff. de sta. ho. istud tamen sic intellige q his in iu
re non statur nisi validissima ratione confirmatur ita notatur in l. intantū
.s. finali cum le. sequenti ff. de re. diui. **I**tem in .s. alie q donatio inter vi
uos fit ob meram liberalitatem Unde bñ goff. donatio est quedam libe
ralitas a donante in accipientem collata que stipulacōe tradicionē et pol
licitacione virtutem recipit et effectum **I**tem nota in d. perfic. ut. r q do
natio etiam nudo cōsensu hodie perficitur nudo pacto licet fuisset olim
ad ipsam necessaria stipulacio vel tradicio vt l. si quis argentum .s. finali
C. eo. **I**tem nota ibi nostra constitucio q simplex donatio inter viuos
excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari. i. in actis regi
gi in scriptis coram publicis personis. Concordat l. donatio alias data
et lege penultima in fine C. eodem. **I**tem. **N**ota in .s. sciendum
q donatio.

q̄ donacio inter viuos reuocatur propter ingratitudinem donatarij. **In glo.** super verbo. humanitus in fi. **Nota** q̄ indubio vbi in donacione non exprimitur de suspitione mortis presumitur donatio inter viuos et sic non poterit per penitencia reuocari quemadmodum donacio causa mortis vt hic in tex. nec i ea habebit locū falcidia q̄ h̄z locū in donacōe cāmoris vt in l. si. **E. ad. l. falcis** immo si talis donacio excederet summam quingētozum aureorum requireret insinuacionem sicut donacio inter viuos vt in l. penultima alias sanximus. **E. eod.** **Istud** est uerum nisi appareat per alias cōiecturas de mente donantis volentis donare causa mortis vt notat gl. notabilis i. l. seña. §. si. ff. e. **In glo.** fere ibi donacio vna est scilicet vt semel inspicatur cui acquiratur az. l. si. filius fa ff. de verbo. obli sed in legatis spectatur singuli anni an sit capax legatarius et primi anni legatū d̄z purum sequencium autem condicionalē ff. de annu. leg. l. si in singulos. **In ea glo.** ibi obligatur donans ex quo ergo obligatus est nunquid conueniri potest ad tradendum dic q̄ non inuitus conueniri potest ad tradendum reuocetur donacio per penitenciam vt s̄ eo. §. i. **Sed** in herede suo dicendum q̄ potest conueniri quia iam plenam habet confirmationem p̄ isto ergo queritur que actio. detur pro causa mortis donacione de isto est glo. in l. prima **E. eo. bar.** autem in l. i. ff. e. post dy. sic concludit. **Aut** enim donacio est facta stipulacione et agitur certi condicione ex stipulatu cōtra heredem habet effectum irreuocabilem l. senatus ff. eo. aut est facta nudo consensu quod fieri potest l. cum pater §. nemo de leg. secundo et agitur d̄ dicione ex l. si quis argentum §. si. **E. de donaci.** aut est facta in vltima voluntate s̄ nō in testamēto q̄ i codicill et agi vtili actiōe ex testamento l. si. **E. de codicil.** **Aut** est facta in testamēto et agi actiōe ex testamēto l. fidei. ff. de leg. iij. ista tamen donacio requirit presenciam partis secundum bar. alias tantum valeret iure fidei iussi et tunc ageretur actiōe ex testamento et licet ista donacio causa mortis habeat quasi omnes effectus vltime voluntatis vt dicit tex. in l. si. **E. eo.** tamen non dicitur testamentum vel codicillus sed dicitur vltima voluntas que confirmatur morte donantis vt dicit glo. in l. tam his §. filius ff. eo. et ibi. etiam per bar. an filius familias possit donare causa mortis de quo dicitur q̄. qui? si est permissū. facere testamentum in principio. **In glo.** voluntatem in fi. **Nota** ergo vt etiam supra dictum est q̄ donacio etiam perficitur nudo consensu s̄ fallit in obligato rationibus fisci quia talis si donat fiscus reuocat propter debitum sibi nisi inuenisset tradicio vt nota in glo. **E. de iur. fisci** li. x. **Item** istud limitat bar. in l. iuris gentium §. s̄ cum nulla ff. de pac. **Quando** donatur res vel pecunia **Sed** vbi donacio continet factum tunc corriguntur iura antiqua secundum eum quia tunc adhuc requiritur stipulacio vel tradicio quod nota.

In glo.

In glo super verbo vendicionis ibi l. prima **I**bi concluditur cōmuniter aut venditor habet potestatem rei tradende et cōpellitur p̄scise tradere aut non habet et tunc liberatur soluendo interesse **I**n glo. insinuacionis ibi et in actis **I** tamē fiat in p̄sencia iudicis in iudicio quamq̄ non interueniat decretum dicitur insinuari satis vt in l. si. C. de p̄d̄is curialiū l. i. et potest hec insinuacio etiam fieri post donacionem vt l. i. §. penult. C. de dona. ci. ante nup. Et inuēta fuit insinuacio in donacione ne fraus aliqua cōmittatur et ne per metum quis compellatur ad hanc donacionem qui metus cessat in iudicio vt C. de his qui per metum iudi. nō appel. l. i. et q̄ ita mature donat tunc non p̄sumitur aliqua fraus Alias enim p̄sumere tur cum donare sit perdere l. filiūssam. ff. eo. et nemo p̄sumitur iactare suū l. cū de indebito ff. de proba. Sed an in cessione debitorū qui excedit quingentos aureos requiratur insinuacio et citacio debitoris bal. in aut. eo discursus est C. de donacio. ante nup. tenet q̄ non per l. ij. §. due cause q̄ ff. ad carbonianum et melius per gl. in l. tertia §. si causa cognita ff. de bono poss. ti. generali **I**te an in liberatione que excedit huiusmodi summam requiritur illa insinuacio dic q̄ sic ar. l. nescimus §. si ff. ad l. falcidiam et ibi hoc tenet ange. Sed quid si summa donatorum excedit quingentos aureos sed tamen si detrahantur gabelle dative et huiusmodi expense nō esset quingenti aurei nunquid requiritur insinuacio dic q̄ non ar. l. quociens ff. ad l. falc. et ibi hoc tenet bar. Sed an donacio facta per solutionem indebiti scienter requirit insinuacionem bar. in l. prima de dona. sic dicit **A**ut fuit indebitum omni iure vtroq̄ sciente et requirit insinuacionem l. si donatarius C. de detrah. emp. Aut donans tantum sciuit indebitum sed recipies non quia ille putat sibi debitum et non requiritur insinuacio ar. l. absenti ff. de dona. Et de modo insinuacionis dic plene per bar. in l. modestius ff. de donaci. **I**n glo. ex causis in fine **N**ota ex hac gl. casus in quibus donacio inter viuos potest reuocari per donantez qui etiam habentur in l. siua l. C. de reuocan. donaci. et notantur ibi per glo. in c. pp. extra eodem qui l. casus comprehenduntur his metris **Q**uinq̄ modis per do. que mihi donata fuisse **I**nfero si dampnum grauiter donantis in ere **E**t per me sit hec atrox iniuria facta **E**t si persona manuali vulnere tacta **Q**uando sue vite crudeliter insidiabor **I**ngratus dño confestim iure priuabor **I**ngratū factum dic me cum fregero pactum **R**euocatur etiam donacio si fuerit facta per eum qui non habebat liberos per superuenientiam liberorum C. de reuocan. donaci. l. si nunq̄ de quo per bar. in l. ticia §. imperator de legat. secundo **S**equitur §. est etiam x.

Est et ad aliud genus inter viuos. **D**onacio que fit a marito uxori in recompensationem

facionem dotis olim vocabatur donacio ante nupcias eo qd solum ante
nupcias fieri et augeri poterat hodie autem potest fieri et augeri ante ma-
trimonium et in matrimonio et ideo vocatur donacio propter nupcias.
Sed si vnus dominorum seruo dabat libertatem olim alter dominus acq-
rebat totum seruum sed hodie talis seruus consequitur libertatez si domi-
no consocio detur precium serui hoc dicit vsqz in finez ty. **E**t nota pmo
qd quando donacio sit ante nupcias illa habet in se tacitam condicionem
scz si matrimonium et nupcie sequantur nam talis donacio non potest esse
sine nupcijs sicut nec dos. **S**ecundo nota in d. si nos plenissimo iudicio d.
et dotibus qd donacio propter nupcias et dos equiparantur et paribus
passibus ambulant vnde si dos esset aucta constante matrimonio et dona-
tio propter nupcias augeri deberet vt in autl. Sed iam necesse et ibi ple-
ne per bar. **E**t de donaci. ante nup. et sic patet qd licet donacio simplex non
potest fieri inter virum et vxorem vt in toto ty. de dona. inter vi. et vxore.
et hoc ne mutuo amore coniuges se spoliant tamen bene potest fieri dona-
tio propter nupcias inter virum et vxorem de quo in c. si. de donaci. inter
vi. et vxore. **I**tem nota et ad hoc allegatur qd nome debet esse consonans
et consequens rei. sola tn nominis similitudo non sufficit ad probationez
vnde licet quis vocetur valentinus per hoc non probatur qd sit bonus ita
dicit glo. in l. si. s. pe. ff. ad municipa. **I**tem nota ex s. erat olim qd domi-
nus qui habet seruum comunem compellitur eum manumittere pro parte
sua si sibi offeratur precium serui et alter dominus illi seruo dederit liberta-
tez et sic nota vt colligit glo. si. qd quis compellitur vendere et hoc fauore
libertatis. **I**n glo. consequencia in si. melius facit l. labeo ff. de suppellec.
legato. Sed solue ista iura sic nomina debent esse consonancia rebus vtz
est vbi ex significato nominis non insurgit aliquis absonus intellectus. si
autem insurgeret tunc bene esset recedendum a stricto significato nominis
id extendendo ad significatum bonum cum igitur intelligitur res minus d.
nomine curandum est l. non aliter et ibi notatur ff. eo lega. iij. **I**n g. exeq-
rere ibi colla. vij. Nota hanc glo. quam bal. in l. pe. **E**t de dona. ante nup.
dicit esse meliorem in corpore iuris ex qua habes qd illud quod datur a
viro vxori ppter nupcias vocat donatio ppter nupcias s. illud qd datur ab
vxore viro vocat dos et sic vir dicitur dñs dotis ita vxor dicitur dña dona-
tionis ppter nupcias. Item sicut dos nō pōt alienari per virum etiam p sen-
ciente muliere ita nec donacio ppter nupcias. Item sicut dos redit vxori
soluta matrimonio fructus tamen donacois ppter nupcias nō spediāt ad
vxore quēadmodū fructus dotis ad virū et dñō qz vir lucrat fructus dotis p-
ter onera mrimoni q vir hz sustinere. si em dicēs vxore fructus hñc donacois
ppter nup. ergo dos non seruet oneribz mrimoni vtpote cū marit' m daz

vxori.

proxi hoc titulo. donationis propter nuptias quantum ad um peruenit
nomine dotis. **In** e. glo. in fi. **N**ota q sponſalicia largitas .i. illa donaci
o que fit a ſponſo ſponſe vel econtra habet in ſe tacitam condicionem vt
reuocatur ſi matrimoniuſ non ſubſequitur et hoc ideo eſt quia fit propter
ſpem futuri matrimonij. Sed in iſto debet fieri diſtinctio vt in l. cum veteru
C. de donaci. ante nup. **A**ut em matrimoniuſ nō ſubſequitur propter ca
ſum et tunc illud quod ſponſus dedit ſponſe p medietate eſt ſponſe. et pro
alia medietate reddit ſponſo ſi tamen ſponſa donauit ipſa totum repetit
Aut quia matrimoniuſ non ſubſequitur quia ſtat per donatozem et tunc
ſi interuenit oſculum not repetitur per ſponſum. **S**ed ſi ſtetit per ſponſam
tunc bene repetit ita colligit bal. in d. l. cum veterum. **In** glo. ſi in fi. iſta
eſt prima regnla nemo compellitur emere l. inuituſ hic allega. l. nec emere
C. de iure de libe. **F**allit iſtud primo in eo qui emit partem fundi. pro in
diuiſo q opellit emere alia parte interiſ veditozi adiudicata iudicio comu
ni diuidundo l. iulianuſ. §. idem celfuſ de actio emp. et l. comuni diuidundo
§. ſi debitor ff. comuni diuidu. **S**ecundo fallit in marito qui accepit in do
tem fundum comunem l. cum in fundo §. funduſ ff. de iure dotu. **T**ercio
fallit fauore vltime voluntatis vt ſi heres eſt grauatus emere ab aliquo.
et ille ſit paratus vendere l. et ſi ego ff. de lega primo. **Q**uarto fallit in eccle
ſia vbi creditor compellitur em eccleſiaſticam pro debito ſuo mere ſi eccle
ſia non inuenit alioſ ementes et compellitur emere adiecta decima in pre
cio eſtimacōis rei vt ſi reſ vſ r. opellit emere p xi. vt in aut. hoc iuſ porre
tum C. de ſacro ſanc. eccle. **Q**uinto fallit fauore ſciſci qui pot. ſt compellere e
um qui percepit maximuſ fruſtuſ ex aliquo fundo locato illum retinere in
locacione poſtea ſi ſi inuenit aliquē q velit ei tantum precium pro conſuſatio
ne dare vt l. cotem ferro §. qui maximuſ ff. de publica. et vedita. **S**ecundo
regula nemo opellit vendere vt d. l. legibuſ emē nec l. inuituſ §. allega.
Fallit in fauore libertatis vt hic in tex. **S**ecundo in cū q emit filium a pa
tre vendente eum propter neceſſitatem famiſ. **Q**uia ſi pater poſtea reco
piderit precium illiuſ filij vel aliuſ ſeruū de nouuſ compellitur ille emp
toz illum filium reddere et ſic vendere l. ij. in fi. C. de patre qui filium det.
Tercio fallit in odium domini qui crudeliter tractat ſeruſ ſuoſ vt in §. ſi
de hiſ q ſūt ſui vel alieni iuriſ. **Q**uarto fallit in odiuſ mētiētū q dicit agp
vedituſ pluriū iugerū vel virgarū q ſit vt in l. iulianuſ §. ſi tricuſ ff. de ac p
Sed iſta nō eſt proprie fallēcia. **Q**uinto fallit in emſtibilibuſ fauore pub
lice vtilitatis vt iuſto precio quiſ opellatur ea vendere vt l. munez. §. ſi
itē empti ff. de munez. et one. **In** glo. diffiniuimus in fi. precium ſeruozū
tale eſt ſeruſ ſi eſt ſine arte valet xx. ſoliduſ niſi ſit minor x. annis quia
tunc valet x. et hoc eſt verum niſi eſſet eunuſ quia tunc malozū x. annis

valet quinquaginta solidos licet sit sine arte. Si autem sit cum arte tunc estimatur lxx. solidorum si autem eunuchus sit minor decem annis estimatur xxx. solidorum. Si autem servus non est eunuchus sed tamen est arti fex estimatur xxx. solidorum nisi sit notarius quia tunc estimatur l. solidorum vel nisi sit medicus quia tunc estimatur sexaginta solidorum. ita colligitur ex dicta l. prima C. de comuni ser. manu. sequitur Bca.

Rubrica quibus alienare licet vel nō.

Ulo. nigri continuat hunc textum vel aliter continuari potest. Nam supra visum est quomodo quis efficitur dominus iure gentium vel civili hic tractare intendit de quadam specialitate que contingit circa eos qui dominia rerum adquirunt quia generale enim est ut qui dominus est potest alienare et qui dominus non est non potest alienare. Ideo modo sequitur videtur de his quibus alienare licet vel non. Tamen in specialibus casibus accidit contrarium ut patebit in isto ty. Vel aliter potest continuari visus est S. de aliquibus modis acquirendi rerum dominia verum quia effectus dominij est ut dominus possit rem suam alienare ar. l. fructus rei ff. de re iudi. Sequitur ergo modo videre quibus licet res alienare et quibus non quibus sci licet non licet quamvis domini sint et quibus licet quis non sint.

Ccidit aliquando ut qui. Maritus licet sit dominus fundi dotalis prohibetur alienare cum etiam vxore volente et creditor pignoris licet dominus eius non sit. vendere potest hoc dicit usque ad S. nunc ad monendi. Nota primo quod res dotalis prohibetur alienari vel obligari quantumcumque volente muliere concordat l. unica S. et cum lex C. de rei vr. ac. Sic etiam dicendum est de re quasi dotali ut de re legata seruo dotali l. ii. ff. de fundo dota. Et sic nota quod mulier non potest renunciare fauori suo et hoc est propter fragilitatem sexus muliebri ne mulieres subducantur a viris ut in X. ne sexus muliebri et est ratio alia quia interest rei publice mulieres indotatas non remanere l. i. circa prin. ff. solu matri et ibi de hoc per bar. Secundo nota in S. e contra quod creditor pignoris potest vendere pignus pro debito suo licet ipse non sit dominus pignoris dummodo tamen vendat simplicem formam l. si. C. de iud. do. et ut hoc plenius intelligas per ut doc distinguunt triplex esse pignus. Quidam est pignus conuentionale quod capitur ex conuentione et de isto pignore sic dicendum est. Aut enim actum est inter debitorem et creditorem.

creditorum de eius venditione et tunc potest fieri venditio secundum for-
mam illius conuencionis aut nihil est dictum et tunc creditor debet semel
denunciare per se vel per interlocutoriam iudicis ut soluat debitum et pig-
nat et tunc post biennium potest creditor vendere pignus numerando a
die denunciacionis et protestacionis quando debitum est liquidum vel nu-
merandum a die sine liquidatis quod debitum si est liquidum et hoc si reperit emptorem
cui vendere potest. Sed si non reperit emptorem et tunc aut debitor est pre-
sens et ei debet denunciare ut prius quod si est absens assignatur a iudice tri-
plex tempus scilicet certum tempus ad inquirendum debitorem et ad mitten-
dum nuncium sibi notificandum et certum tempus infra quod debitor ve-
niat et pecuniam offerat et si non est inuentus debitor statuitur certum tem-
pus infra quod potest venire et pecuniam offerre quo tempore elapso cre-
ditor facit sibi adiudicari pignus pro debito et si pignus plus valet resti-
tuetur debitori vel alteri creditori debitoris cum fiducia seu fiduciacione
si autem pignus minus valet habet creditor saluam actionem in rehou-
post tamen adiudicationem pignoris habet debitor biennium sex menses
tate ad recuperandum pignus suum si omnem pecuniam offerat et expen-
sas et interesse ita colligitur ex d. l. si quam l. ang. in l. debitoribus ff. de re
iudi intelligit tantum in creditore feneratorum. Sed si non est fenerator tunc
si nihil est actum de pignore vendendo potest creditor pignus vendere ime-
diate cum debitor fuit in mora soluendi etiam per interpellacionem extra
iudicalem per l. si conuenerit ff. de pig. ac. Si vero esset actum ne pignus ve-
datur tunc non obstante pacto poterit creditor post trinam denunciatio-
nem pignus vendere ut d. l. si conuenerit. Iste autem denunciaciones non de-
bent fieri vno contextu dicendo solve. solve. solve. Sed debet esse interval-
lum trium dierum inter vnam denunciacionem et aliam et post istas tres de-
nunciaciones debet creditor per biennium expectare antequam vendat
quod est verum de iure. Sed de consuetudine et per statuta eorum seruatur
contrarium ut dicitur glo. dicitur l. si in pignore vero iudiciali quod capit in
causam iudicati per executionem sentencie dicitur quod potest vendi post tempus
datum iudicatis ut in l. debitoribus ff. de re iud. In pignore vero pretorio
quod capitur propter contumaciam partis non comparentis relinquunt
arbitrio iudicis l. cum proponas C. de bo. auc. iudi. poss. et hoc tenet ty.
in l. si finita §. iulianus ff. de damp. infec. In glo. dotale ibi l. prima §. po-
uerit tamen quod quando res dotalis est estimata ut sciatur quantum valz
mulier habet electionem vtrum velit rem dotalem vel eius estimationem
ut notatur in glo. h. in l. de rebus C. de iud. Item res sic estimata potest
alienari vxore volente et non alias ut in casu singulari in l. si estimatis ff. solu.
ma. et ibi per bar. Item intellige hunc textum quod fundus dotalis non potest
p a m a u u u u

per maritum alienari verū est in preiudiciū mulieris quia in preiudiciū
viri bene potest vt in l. cum lex cum l. se. ff. de fideiussio. et manda. **I**n ea.
glo. in si hoc est verum in seruo dotali cui libertas data est fauore liberta
tis vt videtur casus in l. in rebus C. de iu. do. **I**n alijs enim rebus mobili
bus que seruando seruari possunt idem videtur dicendum sicut in rebus i
mobilibus de quo lacius p bar. in l. prima ff. soluto matri. et in l. si siue C.
ad velley. **I**n glo. interdicta ibi C. de rei vendic. l. doce **T**enetur tamen
maritus de euictione si vendidit ignoranti nō autem scienti nisi sit promi
ssum l. si fundum C. de euic. et quod dicitur hic q non valet vēdictio rei do
talis hoc etiam verum est quamq̃ interueniat iuramētum ipsius mulieris
quod verum est de iure civili secus de iure canonico vbi iuramentum est p
uandem quando cumq̃ seruari potest sine interitu salutis eterne vt in c. cū
contingat et ibi late de ista materia extra de iu. iuran.

Nunc autem admonendi sumus. **P**upillus solus non po
test rem suā alienare si
ne tutoris, auctoritate nec etiam mutuando pecunie dominium transferre
ideo eam extantem vendicat et conscriptam bona fide condicit et malafī
de ad exhibendum agit **S**ed soluere volens debitum pupillare. debet sol
uere cum auctoritate tutoris et decreto iudicis vt sic plenissimā libertatem
oleq̃t alīs si soluat sine auctoritate tuto. vñ decreto iud. nō liberat debitor ni
si pecunia salua fuerit et pupill⁹ locupletior fuit fact⁹ ex ea quia tunc libera
tur debitor per exceptionem doli **I**tem pupilli non possunt soluere sine au
toritate tutoris hoc dicit vsq̃ in finem **N**ota primo regulam q pupill⁹
quamq̃ sit dominus rei cati non potest alienare sine auctoritate tutoris
est ratio quia pupillus sine auctoritate tutoris non potest condicionez suā
deteriorare s de auctoritate tuto. in prin. **S**ecundo nota q pupillus
mutuando alteri pecuniam. sine auctoritate tutoris minime quidem
transfert dominium. **E**t sic per consequens nummos extantes vendicat
dicat.

dicat et non exstantes condiscit vel agit ad exhibendum. **I**tem in d. at ex
trario pupillo potest res dari sine auctoritate tutoris et etiam solui qui
a potest rem suam facere meliorem sine tutoris auctoritate soluens tamen
ei sine tutoris auctoritate non liberabitur et etiam sine decreto iudicis ut
hic et l. sanctimus §. i. C. de adminis tuto. sufficit tamen mandatum iudicis
si debitor allegaret minores cui tradidit pecuniam quia ipse minor postea
non haberet restitutionem aduersus talem solutionem l. ait pretor §. per
mittitur ff. de mino. Est ergo consilium pro omni debitor pupillari ut sol
uat cum auctoritate tutoris et decreto iudicis quia si sic facit plenissime e
rit liberatus. **I**tem in versiculo. si autem aliter q. debitor soluens pupil
lo sine auctoritate tutoris vel decreto iudicis liberatur per exceptiones eo
li si pecunia soluta exstet apud pupillum vel sit alias conuersa in eius vili
tatem ut hic et l. in pupillo ff. de solu. **F**inaliter nota in d. h. ex dierio
pupillus soluens creditori suo sine tutoris auctoritate non transfert domi
nium et ideo non liberatur non secuta consumptione ut hic et l. non omnia
§. si pupillus ff. si cer. pe. h. tamen poterit soluere cum auctoritate tutoris
non requiritur decretum iudicis ut in aut. nouissime C. de adminis tuto.
In glossa. vllam ibi seruari non possunt ut sunt ille res que tricennio ou
rare non possunt ita notat glo. in l. vnica C. si aduersus vluca. et in l. si. C.
ex qui. can. in. inte. rest. non est necessaria. **I**n e. glo. in fi. vult ergo ista gl.
q. adultus habens curatorem non potest rem suam alienare sine curatoris
auctoritate. Circa quod tu dic conclusiue aut loquimur de rebus immobili
bus vel qui inter immobilia computantur ut pensiones annales seu annue
l. magis puto §. non passi ff. de rebus con. m. et tunc pupillus et adultus
olim et hodie paribus passibus ambulant. Aut loquimur in reb. mobili
et tunc olim erat dīna quia pupillus non poterat illas alienare sine tuto
ris auctoritate l. alienacionis vbi bo. ff. de ver. sig. Adultus autem poterat
l. ij. §. si a pupillo ff. p. ep. hodie per omnia exequata est potestas pupillo
et adultorum habentium curatores ut l. lex que tutores C. de adminis tu
to. quod fallit in aliquibus casibus notatis in l. prima §. fuit questum ff.
ad trebellianum et in l. si curatorē hic allegata. Si autem adultus non ha
bet curatorem tunc potest contrahere et se obligare si tamen decipiatur po
test restitui ff. de mino. per totum nisi iurasset non contrauenire quia tunc in
ramentum facit eum maiorem aut. sacramenta p. bei um. C. si aduer ven
cipere §. item inuiti §. de cura. iste autem adultus potest res mobiles que
seruando seruari non possunt alienare secundum glossam. in dicta. l. si cura
torē. Res tamen immobiles vel que seruando seruari possunt. non potest
adultus.

adultus alienare sine decreto iudicis **C.** de pre. mino per totū sine legitima causa puta quod emicat es alienus quod alio de solui non potest ut in l. magis puto & non passim §. alle. et alienatur cum licitatione puta quod plus offerri debet ut notatur in l. §. et sine §. quesitum ff. de mino. **I**stud fallit in pecunia que licet sit res que seruando seruari possit **T**amen potest alienari sine decreto iudicis ut autl. nouissime **C.** de administ. tuto. **Q**ualiter autem pupilli vel adulti obligentur notatur plene per glo. et barto in l. prima ff. de noua. **I**n glo. securitas in fi. **N**ota hic quod preceptum iudicis in solucione tollit remedium restitutionis in integrum sed non decretum iudicis in alienatione rerum minorum et ratio ponitur hic in glo. que ratio non placet ioh. fa. nam etiam emptio que fit a minore fit ex necessitate l. magis puto §. non passim ff. de rebus eorum unde ipse ponit aliam rationem quia per alienationem rerum pupillus maius dampnum consequitur quam per solucionem **I**n glo. locupletior in fi. dicitur autem quis effectus locupletior tribus modis vel quia pecuniam habet, vel quia habet aliam rem quam ex ea emit vel quia emit talem rem quam pupillus necessario fuisset empturus de sua propria pecunia que tamen res modo perijt ita notat glo. in l. eum qui **C.** de usuc. pro emptore dicitur similiter factus locupletior si pupillus dolose pecuniam consumpserit l. prima §. an in pupillum ff. de positi. **I**n glo. finali in fi. **V**ide clariozem glo. in l. finali **C.** si aduer soluci et ibi per doctores. **E**quitur & ca.

Rubrica de quibus personis nobis acquiritur

Continuacio patet ex principio nigri. nam postquam visum est de pluribus modis acquirendi dominium per nosmet ipsos **E**quitur videre de modis acquirendi nobis rerum dominia per alios **U**nde restat videre per quas personas **I**n glo. rubrice ibi de quibus hic in titulo loquitur de personis extraneis per quas nobis acquiritur vide glo. plenissimam in §. si quis alij §. de inuti. stipu. et in l. stipula. ista §. si quis insulam ff. de ver. ob.

Et quod.

Et qđ dicitur hic de seruis idem intelligēdo de monachis quia per mona-
chum acquiritur monasterio c. cum ad monasterium extra de statu mona-
Sic et beneficiatus suis beneficijs acquirit beneficium vt notatur in auri-
licenciam C. de epis. et cle. facit c. primum de pecuni. clerico. c. requisisti de
testis sequitur nigrum.

Acquisitor nobis non. Diuiditur iste ty. in duas p-
res nobis acquirantur simpliciter. Secundo qđ p- vniuersitate
ibi hactenus prima pars in quatuor pmo qualiter per filium ac-
quiratur patri secunda ibi item vobis qualiter per seruum domino tertio
ibi de his qualiter fructuario per seruum fructuariū quarto ibi idēz placet
qualiter bonafidei possessori per liberum hominem et etiam seruum alienū
bona fide possessum prime due partes hoc dicunt. Olim quitquid filiūssa. q-
rebat patri querebat exceptis castrensis vel quasi hodie quitquid que-
rit filius in p-tem existens ex re patris patri acquirit quod autem querit
aliunde vel ex suo labore vel ex sua prospera fortuna querit sibi quo ad p-
prietatem et patri quo ad vsumfructum. item pater olim emancipando fi-
lium poterat sibi retinere terciam partem omnium bonorum filij. pl. no iue-
hodie autem soluz hys vsumfructū in dimidia parte bonorum filij. qper seruū
acquiratur domino etiam inuito. Et queritur non solum proprietatem et do-
minium rei sed etiam possessio et vsumfructus idēz in hereditate autem a-
dita debet precedere iussus domini hoc dicit vsqz ad s. de h. is. **N**ota p-
mo qđ olim quitquid filius acquirebat tam in aduenticijs qđ in profecticijs
patri acquirebat ymmo etiam ex qcumqz causa patri acquirebat nota in
l. placet ff. de acqui. hered. quod falsebat in castrensis vt hic in textu. nē
in qđ castrensis l. i. s. nec castrense ff. de colla. bonoz. item in eo quod fili-
us acquirebat illicite extra causam castrensem l. q seruis ff. de ac. post. itēz
in dote aduenticia in qua actio nō acqueretur patri s. filio l. ij. s. si in pa-
tris ff. solu. ma. item quando filius est institutus heres cuius pater est iuri-
osus l. cum heres ff. de acqui. hered. item quando pater erat institutus et
rogatus restituere filio l. imperator et l. cogi. s. si a patre ff. ad trebelli-
item. **N**ota qđ quitquid filius acquirit hodie ex hōis profecticijs patris ac-
quirat patri totum. Ratio est quia illud prouenit ex rebus patris. item do-
ta qđ in bonis aduenticijs filius acquirit patri tantum vsumfructum et sibi
proprietatem acquirit. Ratio est quia lucuosuz et lamentabile esset qđ filius
ex laboribus suis et ex prospera fortuna sua sibi non acquireret. **N**ē no-
ta in s. hoc qđ qđ oli pater pro premio emancipationis filij poterat retine-
re proprietatem tercie partis bonorum filij hodie autem solum hys vsumfructū
in dimidia.

in dimidia parte filij **I**tem nota ibi et q̄ honoris ē. q̄ honor non debz
alicui afferre dampnum quod facit contra nouellos doctores q̄ minores
honorem consequuntur qui faciunt maiores sumptus in festo doctoratus
ex quo plus de vanitate habent facit c. cuz sit extra de magistris quod ve
rum est nisi doctorandus esset potens cui esset honor largiter expendere
ar. l. nemini. **E.** de consuli. li. xij. **I**tem nota ibi q̄ pater ampliori summa argu
mentum q̄ aliquis dicitur plus habere qui habet dimidiam partem vsus
fructus q̄ qui habet terciam partem proprietatis **I**tem nota in .s. **I**tem
vobis q̄ quicqd̄ seruus ad quirit adquiret domino etiam inuite et ignorā
ti et intellige quod iuste adquiret secus si iniuste vt l. quod seruus ff. de ad.
poss. **I**tem nota in .x. ipse q̄ seru' de iure civili nihil p̄p̄i p̄t h̄e sic etiā nec
monachus vt in clem. exiui de paradiſo de ver. sig. **I**tem in .x. sed si ser
uus heres q̄ seruus in aduenda hereditate debet habere iussum domini p̄
cedentem alia etiam requiruntur de quibus in glo. super ver. heres **I**n
gl. super ver. bonafide ad q̄rit ibi n̄ possesso facit ista glo. pro monasterio in
quo aliquis est monachus a' terius monasterij qui scit se esse monachuz al
teri' mōsterio vt ad q̄rat huic monasterio bonafide possidēti id qd̄ iste mo
nachus adquiret et non primo monasterio **I**n glo. super ver. castrensi
in fi. **N**ota ex ista glo. coniuncta glo. super ver. procedat in .x. ne qd̄ ei q̄ q̄
duplex est peculium scz castrense quasi castrense. profecticiū. et aduenticiū
castrense est illud quod filijſa milites adquiret in castris militando **Q**uasi
castrense est quod adquirent quinqz genera filioꝝſa. scz magistriarcium
medici clerici et aduocati vt in hac glo. **I**tem quod adquirent notarij
vt notat glo. in l. fi. **E.** de inoff. testa in verbo memorialibus ymmo dicitur
quasi castrense quod quis adquiret de publico et ex publico salario. ita di
cit glo. in l. cum oportet .s. exceptis **E.** de bo. qz libe. **P**ro q̄ q̄ro an aduo
cati id quod hodie capiunt a clientulis suis cum non habeant salarium d̄
publico dicatur quasi castrense **S**peculator in ty. de actione in .x. quasi ca
strense tenet q̄ non qz hoc non habet vt publicum **S**ed glo. in l. fori **E.** de
a duo diuersi iudicioꝝ tenet contrarium. ex quo illud succedit loco publici
salarij et illam glo. tene pro quo facit l. velut **E.** de assesso **P**rofecticiū pe
culium est quod filiuffa. adquiret ex re vel propter rem patris et ex patre
proficiſcitur de quo hic in glo. super ver. hac ex re et lacius per glo. et bar
in d. l. cum oportet. **C**irca quod quero quid de eo quod filiuffa. lucratur
mercando ex pecunia patris an dicatur profecticiū vel aduenticiūz bar
ni d. l. cum oportet dicit q̄ pars lucri que attribuitur persone dicitur adue
ticiū nam si filius habet c. a patre ex quibus alia c. superlucratus est illa
plena c. debet diuidi et media pars debet attribui filio pro laboribus su
is et industria sua q̄ verba bar faciūt ad questionē de facto quidā merca
tor dedit quigētos florenos alteri vt sibi vina emeret et ita factū est q̄ vi
na per.

na per negociatozem postea vendita sunt pro octingentis **M**ercator vult
totum lucrum habere negociator querit partem. queritur quid iuris **E**x p
dictis patet descriptio qd medium lucrum debet attr bui negociatozi pro la
boribus suis et industria **I**tem quero quid de eo quod datur filio
ab extraneo an dicatur aduentitium vel profectitium distingue aut pat
fuit immediata causa donacionis quia donans non nouit filium nec aliq
seruicia a filio ei fuerunt exhibita et tunc dicitur donatum contemplacoe
patris et sic dicitur profectitium **A**ut fuit datum filio propter aliqua meri
ta filij quamqz etiam donans habuit noticiam de patre et tunc dicitur ad
uentitium ita i filij distinguuntur tex. in l. socium qui in eum circa fines ff. pro socio
quem tex. bar. inducit pro ar. **Q**uid de eo quod datur ambasiatoribus a
licuius ciuitatis vel principis an illud remanere debet apud ambasiatores
an restitui ciuitati vel principi et bar. ibi concludit qd erit ambasiatorum n ob
stante qd etiam contemplacione ciuitatis vel principis fuerit datus **A**d
uentitium peculiū est qd acquirit filius. aliunde et nō ex pte patris nec ex pub.
nec ex castris sed ex ppria industria vel pspera fortuna vt in rebus matris
filij vel extranei alterius vt hic in d. quod autem. ex alia **M**odo ad propo
situm tenet concludendo glo. cum tex. quicqd filius acquirit in castris vt
quasi castris acquirit sibi in totū **I**n profectiis totum patri acquirit **I**n
aduentitiis sibi autem proprietatem et patri vsumfructum nisi in aliquibz
casibus notatis in glo. super ver. vsumfructus et de istis peculiaribus
per bar. in l. ff. a frē ff. de cōdi indeb et in l. & ca ff. de peculio **I**n glo. ver
bi ex re ibi qd si quid seruo ibi non distinguitur an contemplacione empro
ris aut serui datum fuerit sed bene an contemplacione venditoris vel serui
vno e parum facit ad propositum. voluit enim glo. cōponere contra illud
quod s. dixerat de occasione patris sed non est simile de seruo et venditore
et de patre et filio **I**n ea glo. ibi l. eo tempore illa l. obstat in fi. sui dum fa
cit differentiam an aliquid sit ex re vel propter rem sed non ob. quia ibi ni
hil dabatur contemplacione bonafidei possessoris sed propter rem quam
putauit posse donare quam tamen dare non poterat unde nibi. ei querit
propter rem hōne ex re hic autem contemplacione patris dabatur **I**n
fi. glo. super ver. vsumfructum de isto laciū notat in l. cuz non solum **E** de
bo que libe. et ibi ponuntur multi casus in quibus per filium patri non ad
quiratur vsumfructus **I**n glo. super ver. fortuna in fine. **N**ota ex hac glo.
qd in dubio iudicantur bona prouenisse filio a patre vel aliunde fm quali
tatem persone in dubio tamen clericus presumitur bona adquisisse ex bo
nis ecclesie vt notatur in aut. licenciam **E** de episco. et cleri. **I**n fi. glo.
super ver. decrecat illa iura nihil obstant quia ibi probatur qd vbi est emol
umentum ibi debet esse et onus nō autē pbat qd per honore attributū deat
fieri

fieri diminutio rerum quod hic notatur **I**n glo. verbi inuitis in fi. ille s. bene probat qd dominus non cogitur retinere illam rem inuitus qz beneficiu non confertur inuitu sed tamen bene acquiritur per seruum domino inuito imutabili vt hic **I**n gl. nihil suu hre ibi l. seru. **N**o ergo qd seruus potest sibi acquirere alimenta et causa alimentorum potest sibi aliquid relinqui sic etiam et monacho de quo lacius per bar in d. l. seruus. Sed ista ratio non valet ad illum s. illo quia ibi non erant alimenta relicta vn ibi est fortissimum contrarium vbi seruus sibi potest aliquid acquirere propter quod quidam dicunt qd ille tex procedit ex vrbantate non autem de iure quia si heres vult soluere illud relicta non est compellendus io. fa. Alio modo dicit qd officio iudicis seruo debetur. Ex quo nota qd quamqz monachus nihil propriu debet habere tamen si abbas fecit ouencionem seci de certo modo viuendi vel de certa quantitate vini vel panis danda tenebit officio iudicis de quo in regula non est obligatorium per io. an. in nouel.

De his autem seruis in quibus. Seruus fructuarius qritur fructuario in duobus casibus scz ex re vel propter rem fructuarij et ex operibus suis scz sui qd aut querit extra hos casus duos querit domino suo et non fructuario. Per uis alienus vel liber homo bonafide possessus acquirat ad similitudinem sui fructuarij in duobus casibus bonafidei possessori tam dominium qz possessionem scz ex opera sua et ex re bonafidei possessoris. Sed postqz seruus alienus bonafide possessus fuerit vsucaptus acquirat vsucipienti ex omnibus causis per liberam personam iuri nostro non subiectam nec quam bonafide possidemus vsusfructus vel vsus nobis non queritur excepto qui qrit domino possessionem et dominium vsucapiendi condicionem. Item etiam per vniuersitatem acquiruntur nobis dominia rerum. Quod enim sex modis fit de quibus dicitur in titulis sequenti. hoc dicit vsqz in fi. **N**o ta ex hoc tex qd seruus fructuarius solum querat fructuario in duobus casibus scz si queratur ex re fructuarij vel ex operibus serui. Si tamen aliquid sit donatum vel legatum seruo fructuario contemplatōe fructuarij quod in dubio presumitur vt l. adicioff. de adqu. here. dicitur esse ex re fructuarij et queritur fructuario. Sed si contemplatōe proprietarij fuerit donatum vel legatum proprietario acquiratur. Secundo nota ibi quod vero extra qd seruus fructuarius quicquid aliunde acquirat proprietario acquirat. **T**ercio nota ibi idem qz placet qd bonafidei possessor equiparatur fructuario vnde quemadmodum in duobus casibus per seruum fructuariu fructuario acquiratur ita etiam in alijs duobus casibus per liberum hominem vel per seruum alienum bonafide possessum acquirat bonafidei possessori. **E**co.

Sed differunt isti qz bonefidei possessor potest vsucapere seruum alienum
qz fructuarius seruum fructuarius non vt hic in d. si bonefidei. Item diffe
runt quod seruus fructuarius fructuario nō querit hoc proprietario que
rit Sed quod liber homo non querit bonefidei possessori hoc sibi querit
excepta possessione quam sibi liber homo adquirere non potest vt hic in g
super ver. liber Ex quo nota qd aliquis potest adquirere dominium qd nō
potest sibi adquirere possessionem facit l. si fundum ff. de fundo dotali
Itē nō qd illd qd fu' alien' bōfi. possessor extra istos casus adqrit suo pmo
dño adqrit Item facit in ar. pone qd simonachus vni' monasterij intrat ali
ud monasterium. qd secundo monasterio solum adqrit ex duabus causis
puta ex re secūdi monasterij vel operibus suis ar. huius tex. de quo p. oy.
in l. liber homo. §. quicqd ff. de acqui. re. dominio Speculator autem in ti.
bōstati monachorū. §. primo d. vi. dicit qd bona primo monasterio quesita
remanent eius sed postea quesita vel querenda remanent secundo mona
sterio in quo et de quo viuit et ne sit onerosum secundo monasterio Secū
dum monasterium habebit vsumfructum bonorū que habuit primum mo
nasterium reseruata proprietate ipsi primo monasterio xvi. q. vi. c. de laps
Et ita consului aliquo tempore de facto de quadam moniali que exiuit cū
licencia superioris de monasterio vno ad aliud Item nota ibi ex hisq
per liberam personam nostro iuri non subiectam nobis nihil adqritur o
cordat l. i. c. per quas perso. nobis adqritur Item nota ibi excepto
eo qd per procuratorem nobis queritur possessio et dominium sed non per
sonalis actio vel obligatio vt hic et l. solutum. §. per liberam ff. de pig. adi
et l. i. c. per quas perso. nobis adqui. Et est ratio difference quia non queri
tur ita personalis obligatio sicut dominium vel possessio nam dominium
vel possessio queritur per actum naturalem Sed actio vel obligatio perso
nalis queritur per actum civilem mō ea que civiliter adqritur non adq
runtur nobis nisi per nosmet ipsos vel per illos qui nostro iuri sunt subiec
ti l. ea que civiliter ff. de acqui. re. do. Item est alia ratio quia iura perso
nalia magis inherent ossibus hominum qz realia vt l. quis ergo casus ff.
de pecu. In fi. g. super ver. proprietatis Nota ergo ex hac glo. qd non
sufficit iussus eius cui adqritur in adeunda hereditate per seruum fructu
ariū Et est ratio quia adicio hereditatis non est in opera serui vt l. adici
o hic allega. vnde requiritur iussus proprietarij. qui postea restituet fruc
tuario hereditatem per condicionem sine causa Sed legatum relictum o
templatōe fructuarij queritur fructuario sine alio iussu quia in illo nulla o
pa serui confidetur vt notat g. in l. si quis mihi bona in prin. ff. de ac. he.
In i. g. super ver. liber est vide pleniorē g. huic similem in l. homo lib
circa principium ff. de ac. re. do. In g. super ver. vtriusqz melius videtur
g. vtriusqz scz de bonefidei possessore liberi hominis et de bonefidei posses
sore

more sui alieni nā in vtriusq; persona dñfieri diffictio que sit in fructuario

Rubrica de testamentis ordinandis.

Item p̄t sic continuari q̄lit ad q̄rūt nobis dominia singulari ty. inter viuos dictū ē nūc ponit q̄liter dominiū adquirat vniuersitatis ty. sed qz hoc contingit delata hereditate ex testamento vel abintestato. dignior at ē ea que sit ex testamento q̄ ea q̄ sit ab in testato iō ponit de test. or.

Testamentum ex eo ap. Sublata triplici forma antiqua testatoris hodie testamentū in scriptis debz fieri cū subscriptione testatoris et vii. testiu vno contextu adhibitoz q̄ testes dñt signac̄a sua vel aliena vnum vel plura apponere et illi pñt esse testes in testamento q̄b' ali quid relinqui in ipso potest exceptis aliquibus personis hic enumeratis s̄ dicit vsq; ad .s. h̄ cū aliq̄s. Nota p̄mo bonū ar. esse ab ethimologia vocabuli de quo dixi s̄. de tute. circa principiu per bar. in l. i. ff. de tutelis p̄ doc. in l. ij. s̄. appella. ff. si cer. pei. Nota secundo ad quod semper allegatur q̄ quamq; iura antiq̄ sint correctā adhuc tamen ea scire debem'. et est rō nā licet iura antiqua sint correctā tamen ex ipsis pñt sumi bona ar. vt est g. singularis in l. i. ff. de diungen. cū emā libe. licet tamen pena falsi puniat q̄ l. correctam allegat vt ē g. in l. i. circa principium C. de lati lib. tollen. tamen ex rationibus illaz legū vere potest q̄s arguere facit quod notat in c. fraternitatis extra de hereticis. Nota iij. in d. h̄ cū paulatim formā testi. si endi in scriptis non tamen oz q̄ ea q̄ in testamento scripta sunt sint nota testibus nā quando quis secrete vult testari scribit testm. suū p̄pria manu v' per aliū et omnia disponat ad libitū suū et postea producat illā scripturā ligatā plicatā et inclusaz in pñcia vii. testiu rogatoz masculoz libero rum vel vii. testiu. si testator ignarus litterarum sit illam scripturam asse rens esse suum testamentum et tūc isti testes in vltima parte vacua dimissa debent se subscribere vnicō contextu. i. nullo actu medio extraneo superueniē te vel interueniente nisi forsitan sit necessitas nature et tunc vnusquisq; testis oz facere mentionem de alijs et oz contineri subscriptio q̄ fuerunt pñtes tales testes tali testamēto ac facemētionē de testatore vt hic in g. sup. ver. subscriptiōs et tūc p̄tea testator oz se subscribere ita colligitur ex hoc tex iuncta l. iubemus C. e. deinde tale testamentum sigilletur a testibus suo v' alieno annulo et postea sic clausum custodiatur vsq; ad mortē testatoris et tunc fiet publicacio que q̄liter et quō fieri debeat notat bar. in l. ij. ff. quē admodum testa. aperi. et l. publicati C. de testa. Nouerte tñ q̄ si notarius aliter.

aliter fecerit in oppositione testamenti q̄m fm̄ predictam formam ipse punie
tur pena falsi vt est tex. iu. l. iubemus in fi. C. e. Et quo nota q̄ notarius q̄
obmittit solemnitatez iuris in instris puniē de falso et multo magis si o
cat solemnitatez interuenisse que non interuenit fm̄ ricar. malū. in d. l. iu
bemus **I**n autem valeat statutum vt valeat testamentum cum minori nu
mero testium **D**isputat ia. de are. quam disputacionem fecit io. an. in ad
dicōib⁹ speculi in ty. l. oe instru. edī in .s. opendiose et tractatur per bar. in
l. cunctos populos C. de sum. tri. et fi. ca. **I**tem nota in x. sed his. omni
bus q̄ testator debet nomen heredis coram testibus exprimere **S**ed il
tud hodie est correctum qz non requiritur q̄ testator exprimat nomen he
redis coram testibus vt in antl. et non obseruato C. e. **C**irca quod quero
de notabili questione quā vidi de facto **Q**uidā tacuit in lecto egrotans
interrogatus per notarium **A**n vellet talem esse heredem suum **D**ixit q̄ sic
an valeat talis institutio videtur q̄ non ar. huius tex. **I**n contrarium fac
g. in l. iubemus C. e. vbi bal. dicit q̄ illa g. est vera q̄ si notarius fuisset ad
hibitus per testatorem io. an. in addicione speculi .s. in primis dicit vidē
bal. eē verum nisi testator esset grauiter infirmus nam tunc si notarius fuisset
q̄ adhiber⁹ p̄ aliū non valet testamentū qz de facili daretur materia frau
dis qz infirmus sic sepe diceret propter infirmitatem maximam alias em̄
semper valeret tunc siue notarius esset adhibitus per testatorem siue per
aliū **I**tem nota in x. h. alieno argumentū q̄ quis potest sigillare cum
sigillo alieno. dicit tamen speculator in ty. de procu. .s. videndum vero **E**t
nota q̄ quando quis sigillat annulo alieno debet quis facere de hoc expi
sam mentionem de quo per bar. in l. ad testium .s. si ab ipso ff. e. et de mate
ria sigilli vide late per canonistas in c. inter dilectos et in c. ij. et ibi per io.
an. extra de fi. in stru. **I**tem nota in .s. testes que persone non p̄nt esse tes
tes in testō **C**irca quod quero qd de monacho et precipue de fratrib⁹ me
dicantibus qui semp se ingerunt an tales possunt esse testes in testamen
to g. in autl. si dicatur testis C. de testi. dicit q̄ monachi possunt eē testes i
iudicialibus qd verum est de licentia superioris vt notat spe. in ty. de test.
.s. primo x. item excipitur de quo in c. per tuas et c. nuper de testib⁹. **I**tem
etiam puto dicendum in testō. nā p̄nt esse executores vt c. si de test. in vi. et
in cle. i. e. ty. et ex hoc nota q̄ posses destruere mille testamēta in quib⁹ mo
nachī adhibentur sine licencia superioris **I**n g. i. ibi ff. e. et ibi vide bar.
qui hanc diffiniciōem lacius declarat **I**n fi. g. super ver. nihil. aut iura
correcta sunt inclusa in corpore iuris et illa scire debemus alia non **I**n g.
o textu in fi. **N**ota ergo q̄ adus extraneus nature non viciat testm̄. sic eti
am nec alijs adus pertinēs ad testam̄. vt est calefactio cere vt l. heredes
palam .s. i. ff. e. **N**ouerte etiaz q̄ in testō p̄nt quilibet et oī tractus celebrari ita
notat g. et bar. in l. si. ff. de rebus eoꝝ quod bene notatur **I**n g. super ver

impubes **N**ota ex glo q impubes postq factus est pubes potest de hīs
testificare que vidit in pupillari etate **Q**uidam tamen doc sunt de contra
ria opinioe et est ratio qā si ali qua vidit in pupillari etate illa ocepit iudic
crete et incōplete pro qua snia facit l minor ff. de suis exportan nec ob az
glo de suo qz fū ita iudicrete iudicat ac si esset liber potest tamē dici aut ille
ipubes erat volucapax et procedit g. alias nō de isto per bar. in l. ad testiū
s. pmo ff eo. **I**n glo si in si vtz autē infamis ex alio crimine potest esse tes
tis bar dicit q sic in l. is cui. s. si alias si quis ob carmen famosum ff. eo. et
hoc expresse probatur in l. i. c. de secun. nup quod ē vtz nisi esset damna
tus ppter heresim vel aliud crimen lese maiestatis qā ecia talia crimina ir
ritant testamenta iam facta vt in autē credentes c. de here et in l. si. c. ad
l. iulīa maiesta

Sed cum aliquis ex testibus **A**bilitas testis putatiua respici
tur tempore quo adhibitus fu
it **I**tem pater et filius et duo fratres de eadem domo existentes possunt
esse testes simul in eodē testamēto **S**ed fili nō potest esse testis in testamēto
patris nec econtra eciam militis non degentis in expedicione hoc dicit vñ
qz ad. s. sed neqz **N**ota primo q. licet testis in testamēto debeat esse liber
vt in s. testis sup eo tamē si vere erat suus h reputatur lib tpe quo admis
sus fuit non viciatur testamētum cōcordat l. prima c. eo et hoc est ppter
omunem errorem qui ius facit vt hic et l. barbaricus philippus ff. de. offici
o preto que iura ad hoc semper allegantur facit in az q si quis notari sit
rogatus de oficiendo instrumēto qui postea ante confectioez oemna ē
de aliq crimie q nichilomin? potest conficere illud instrumētum nōt bar i
l. ad testiū s. pmo ff. eo glo est in c. officium de hereti in vi. inno i c frater
nitatis de here **S**ecūdo nō in s. pñ q liez psona filij et patris censeatur ea
de psona vt in l. si c. de ipu. et alt. substi. tñ hic q ad testioniū ferendū cēset
diuerse cor. l. pñ et fili ff. de testi. vñ pñt simul eē testes in testō vno sic etiā
pñt simul institui heredes cū aliq extraneo vt instituo ticiū cū filio suo q se
pñiū h iūc pñ et filius hēbūt tñmō dimidiā hereditatē et se pñi aliā dōi
ā vt d l. si. qd nō **I**te ibi qz nihil ad qd sp alleg. q in alieno uegocio pñt
adhiberi plures testes ex vna domo **I**te nota ex s. in testib? q si fa n pñt
eē testes p pñe de pñio fco pñis cor. l. pñtes c. test. et h siue aliqō qrat
pñi vel nō. sec? si nō tractat de fco pñio pñis vt qz infueit noie alieno tāqz
pater qz tūc fili pñt eē testis p pñe si nō qrat. aliqō patri notat p g. et bar.
in l. q testō s. q aut ff. e. pater at n pñt eē testis p filio siue filio aliqō ad qrat
siue nō et ē rō qz maior ē dilectio erga filiū qz extra fm g. in d. s. q at **E**t sic
nō q parentes nō pñt testificare p filiis **F**allit tñ hoc in etate filij pbāda
vt l. etiā matris ff. de pbacl. **S**ecūdo fallit in cā matrimonij an sit tractū
vel. non

in d. l. presentes. Item etiam in filio spurio ut notat bar. in l. ad tutelam ff. de capi. dimiucōe. Secus tamen in patre prelatōis qz ep̄s potest esse testis pro capitulo qñ bona sunt separata ē cum iunius extra de testi. Secus in patre spiritali quia talis potest reddere testimonium pro filio spiritali. et econtra quia edictum de testibus est prohibitoriū ut l. prima ff. de testibus. Item ibi reprobatum ē qd domesticum testimonium non admittitur i testamentis nec etiam regulariter in alijs actibus dcor l. ij. C. de testi. c. ex litteris extra de testi. Istud vez ē pro domestico contra domesticum tamen admittitur aduersario volente ut tenet glo in dicta l. ij. Item domesticus bene admittitur ad probandū innocentia dōestice et ea que occulte fiunt in domo. l. cōsensu. §. huius C. de repudijs. Item admittitur i causa dōestice corz ratione paritatis az l. non solum. §. de vno ff. de ri nup. Item admittitur in extraiudicialibus de consensu parclum az l. sciendum iūta glo sua ff. de vsu. Aduerte tamen qd licet quis fuerit domesticus et tempore depoficionis n̄ sit domesticus non repellitur quia attenditur tempus testimonij l. ij. §. due cē ff. ad carbo. Et sic nō cautelam pro dominis volentibus producere famulos suos in testes ut dent eis licenciā anteq̄ testimonij reddāt facit l. ij. §. lege ff. ad carbo. Istud tamen sic intelligendū ē nisi dominus licenciasset famulum ppter fraudem de quo per bar in l. i. §. Item mūo ff. de questio. Ista tamen fraus non p̄sumetur nisi forte dominus post testimonij redditi tū faulū reaccepit q̄a tunc intelligitur licenciatus spe reuertendi et per cōsequēs p̄sumitur qd famulus nichil dicat vel audeat dicere contra dominū facit l. si postulauerit §. iūbz ff. de adul. In si glo p̄me aut occurrit veritas et opinio singularis et p̄fertur veritas ut in contrario. Aut veritas et opinio vniuersalis seu omnis et tunc ppter publicā vtilitatē p̄fertur opinio ut hic et l. barbari ff. de offi preto. In glo super verbo signaretur ibi nos contra. Nō ex hac glo qd testis qui putatiue est ydoneus et non vere de consuetudine nō viciat testamētū. Sz de iure sic h̄ doc reprobat hāc glo ymo dicunt qd etiā de iure talis testis admittitur nā licz iū testamento nūc patiuo oportz testes in iudicio deponere et tēpore depoficionis sit detecta non ydoneitas tamen possunt tunc tales testes examinari quia videtur examinati tempore quo fuerūt adhibiti secūdu bar in l. i. C. eo. et i. l. ad testimonij §. i. ff. eo nec obstat. qd inspicitur iudicio testis tempore quo deponitur ut in l. ij. §. due cause ff. ad carbo et hoc intelligendū ē in actibus ad quos solemnitatē non requirūtur p̄scise testes ut in contractib⁹ in quib⁹ etiā potest fieri probatio per instrumenta et cōfessiones ut in l. cōtrahitur ff. de pigno acti. Secus in actibus vbi de substantia et solemnitatibus requiruntur testes ut in testamētis quia tunc iudicio testis retrahitur ad tempus quo adhibitus fuit ut in l. si non speciali ibi testimonio functi sunt C. eo et est g in l. si in v. depoficionib⁹ C. de edic diui adria tollen et hāc ratione ponit

ponit bal in d. l. i. licet predicta iura non alleget In glo super vbo consensu i
 si quero qualiter probetur communis error inter quos dicatur esse communis
 opinio Respōdēdū ē qd nō requiritur qd omnes de ciuitate fuerūt illi opinio
 nis s̄ sufficit qd fuit maior ps q̄ verisimiliter debuisset scire vt vicini et aici
 et ideo si testis aliq̄ deponat qdōnes sciūt debz intelligi eū cognoscentes et
 qui hoc verisimiliter scire debuissent nā vniuersalis locutio restringitur. se
 cū dū actus quibus attribuitur vt notat glo in l. dñes C. sine censu vel rell
 et per bar in l. i. s. nunciatio ff. de noui oper nunciatio In glo super vbo
 missionem in fi. Ratō quia quādo filiussa persistit in expeditione et in arte
 bellica potest testari quocūq̄ modo vult et ideo nimiz qd pater potest tūc
 esse testis in testamēto eius l. milites in expeditione ff. de mili testa **Sec**
 quando est in domo sua quia tunc debet testari vt alius paganus vt. j. de
 testa milita s. i. **I**tem paganus dicitur dñs ille qui non est miles **I**n
 glosa super verbo ea re ibi vxor marito sicut etiam sponsus sponse secun
 dum bal in d. l. ii. de testi In ea glo in fi. Facit pro ista g. alia nōb̄ is gl.
 in. c. in litteris extra de testibus et tene menti has glosas perpetue

Sed neqz. heres scriptus neqz. heres et etiaz qui in potesta
 tate hz ac fratres sui s̄ eadē prāte exītes nō possūt eē testes in vno testō
 quāq̄ olim aliē institutū eēt legatarij et fidei commissarij singulares ac eis d
 iūcti et i qz sūt prāte atqz q̄ i eoz sūt prāte pnt adhiberi testes i vno test.
Item testamētū p̄t scribi in q̄libet materia etiā pluries scribi **I**tem testm̄.
 nūcupatiū sine scrip̄tis fit qñ testator suā vltimā voluntatē nūcupat. i. d
 clarat coram septem. testibus rogatis hoc dicit vsqz i i fi. **N**ota p̄mop
 heres in testō patris et filij eiusdē prātis et liberi sui nō pnt eē testes in tes
 tamento ex quo tpe heres institutus est **R**ō ē qz totū quod in testō agit
 spectat ad testatorē et heredē et p̄ oñs dicit eē cā ppria heredis ipsi ex q̄
 ipsius interē g. est notabilis diūda textui in l. pe. s. i. ff. qñ appe. sit et incā
 ppria nemo dz esse testis vt l. oibus C. de testi. **A**n frat̄ emancipat⁹ p̄t esse
 testis p̄ emancipato dic per doc. in l. pentes C. de testi. et in c. litteras d
 presūp. in iij g. et bar. in l. q̄ testō s. q̄ at ff. e. cludit qd frat̄ p̄t testificare p
 fratre volens s̄ inuit⁹ non cogit et sic aduerte in practica qñ frater depo
 nit notarius scribat qd volens et nō inuit⁹ deposuit et istud ē vez in cā ciui
 li sec⁹ in cā crtiminali vbi nullus diūct⁹ admittit vsqz ad septimū gradū nō
 ē in l. cornelia ff. de iniurijs c. licet de testi. c. postremo de appella. **I**tem no
 ta in d. ideoqz qd iura correctā nō dñt inscribi volumib⁹ decr. l. vna s. i. C.
 de cadu. toll. quod intcluge fm quod notauī in principio h⁹ ty. **I**tem in
 s. legatarijs qd legatarij et aliij singulares successores qd aliq̄ res singula
 ris reliq̄t et n̄ i hereditatē pnt eē testes i testō. et mltomagis p̄sōe eis diūcte
 Et sic.

Et sic nō q̄ testib⁹ in testō descriptis p̄t aliq̄o relinq̄ vt hic et l. si q̄s ita fō
re dubijs sic etiā dictatib⁹ testā l. dictantib⁹. Et nō at̄ scribentib⁹ l. senatus
C. de his q̄ sibi ascri in testō. Rō difference ponit in g. d. l. si q̄s ita q̄ faci
lius fieret fraus per scribentē q̄ p̄ dictantem. **I**tem in §. nihil q̄ testm̄ p̄t
scribi in qualibet materia apta ad scribendū et sic p̄t scribi in tabulis ligne
is et lapideis et mēbranis et in carta de coreo d. cor. l. i. ff. de bono pos. s.
ta. Sic etiā in carta rasa l. carta ff. de bo. poss. s. ta. et istud nō suat de con
suetudine q̄ notarij q̄ creant iurant nō officere instrumenta in cartis de
bōbice vel in cartis rasis. **I**tem in §. sed. et vnum q̄ de vno testō vel in
strumento p̄t q̄s facere plures copias ab eodē nōrio et vtraq̄ scriptura
dicitur esse publica vt notat g. l. vnuz ff. e. licet contrariū teneat g. hic et m. l. i.
§. si quis ex duob⁹ ff. de bo. poss. s. ta. Sed concordat has opiniones aut em̄
notarius scribit plures copias eq̄ originales et ita scribit vnā sicut aliam
nec in vna copia sit mentio de alia et sic intelligit g. in d. l. vnuz hoc est em̄
q̄ quotidiana practica p̄clamat dū anōrijs p̄t vnu vel plura instrumenta sup
vno facto aut vna copia exēplatur ab alia forte p̄ aliū non et tūc p̄mo dici
tur originalis et ei credit alijs at̄ nō ita creditur s̄ de illis notatur in aut.
si quis in aliquo documento C. de eden. et ita intelligant alie g. **I**tem nō
in §. si quis at̄ q̄ testm̄ sine scriptis p̄t fieri corā vñ. et subus qui dēbe n̄ cē
rogati et oꝝ q̄ hoc exprimat alia nō p̄sumitur fm̄ bar. in l. hered. palā
§. in testis ff. e. Notarius tñ p̄sumit eē rogatus in testō. licet nō dicat fm̄
bar. in l. sciendū ff. de ver. ob. **I**n g. super ver. legatarijs in si. hanc opini
onē tenet io. an. in c. raynuncius extra. de testa. vbi dicit q̄ legatarius nūq̄
p̄t esse testis nec p̄ se nec p̄ alijs nisi quando legatū valeret etiam irritato
testm̄. Sed istud expresse est contra istum tex. et contra l. dictantibus C. de vñ.
cape aliā g. sup. ver. damus g. aliter dicit nā aut q̄rit principalit̄ de virib⁹
testamenti et tūc legatarius p̄t esse testis p̄ herede et p̄ alijs legatarijs p̄
se at̄ nō p̄t esse testis et ideo cautela est fm̄ salic. q̄ addat supnumerarij tes
tes et ista est oīs opinio doc. et eā tene quāq̄ ange. et moderni tenent alio
modo. **I**n si. g. super ver. licenciā dam⁹ An soci⁹ p̄t esse testis pro socio trac
tatur per doc. et in g. in d. l. qm̄ et hec ē conclusio aut q̄s ē socius oīm bono
rū et non admittitur aut vnius rei et in re illa nō admittit in alijs at̄ reb⁹
admittit p̄ter q̄ in cā criminali de isto notat in c. veniens de testi. in c. si. d.
accusa. **I**n g. super ver. iure in si. Nota ex hac g. q̄ fidei commissarius vñ
uersalis non p̄t esse testis in testō et rō est q̄ ipse est iure successor q̄ herē
ditas reuoluitur ad eum vt patet in tota materia trebel. **I**n glo. super
ver. potestate. Nota ex hac glo. q̄ vbi q̄s admittitur in testem admittunt
etiam illi qui sunt in sua potestate nisi prohibeantur alia ratione et ideo cū
notarius habeatur pro teste vt in l. domicius ff. eodem. in instrumento no
tarij possunt liberi ipsius notarij esse testes vt colligitur ex hac g. notabili.

In glo.

In glo. super ver. testibus in fi. vbi enumerantur multi casus in quibus non
oportet habere semper vii. testes sed aliquando sufficit vnus duo vel tres
et aliquando nullus requiritur vt hic in g. et sequit. & ca.

Rubrica de militari testamento.

Continuatio plana est ex principio nigri sequentis.

Supradicta diligens observatio. Milites in expedicione degentes possunt testari sine solemnitatibus requisitis in testamētis paganorum. se cus si in domibus suis sint degentes. Item filius fa. miles potest testari dñmmodo testetur fm ius comune ac in testamētis militum requiritur qd seriose et non iocose milites testentur hoc dicit vsqz ad .s. quinimo. **N**ota primo qd milites possunt in testamentis condēdis obmittere solemnitate iuris civilis et est ratio qz milites magis armaqz leges scire oportet. l. fi. C. de iu. deli. Secundo nota ibi quoquo enim mō qd miles potest testari omni eo modo quo velit et sic in testamentis militum sufficit p̄uare ius gētium quod est in ore duorum stat omne verbum et sic sufficiūt duo testes de isto lacius per bar. in l. i. ff. e. Tercio nota ibi illis at qd miles tunc hz p̄dicta p̄uilegia quando est in expedicione id est in cā po siue exercitu castramentat us alias o3 seruare ius comune ocor. l. pe. ff. e. Quarto nota in .s. h. testariqz filius fa. extra expedicioez p̄t testari dñmō testes fm ius dē quod secus est in pagano .i. ty. pr. circa prin. Quinto nō in .s. plane ibi vt vtiqz prius constaret non debemus prius disputare d p̄uilegio alicuius acti nisi nobis prius ostiterit de actu. **E**t sic si statuto dicatur qd instrumētū statim mittatur executioni. prius videndū est de validitate instrumēti facit l. diuus et ibi per bar. ff. e. **I**tem nota in d. cetēz qd verba iocosa non obligant sicut nec verba causa discipline dicta vt l. obligationem substantia .s. fi. ff. de acti et oblig. sicut nec verba p̄pter amorē et affectionem dicta vt dicendo tu eris filius meus nam per hoc talis nō efficitur heres l. littere et ibi g. ff. de codicil. et hoc est qd voluit g. in l. s. mo nibus sic etiā verba obligatoria cā amicie plata nō obligant vt ē g. in l. ii. C. in qd cau. colo. cens. li. xi vbi dicitur. ego sum tuus et omnia mea tua sunt quibus verbis vtuntur sepe ytalici facit c. cum venissz extra de instit. et similiter ver iocosa non inducunt actionem l. sicut semel C. de libera cau. Sic etiam nec verba recomendatoria alterius in epistola si obligāt aliquē l. si vero non remunerandi .s. quidē ff. mandati. **I**tem in d. alioqui in ver. se audiuisse dicētē qd testioniū de auditu p̄prio pbat h. de alieno auditu si vt l.

vt l. testium et ibi notat C. de testi. nisi in casibus pbando memoria nō ex
stare l. si arbiter et ibi de hoc notatur ff. de pba. **In** g. i. sibi l. i. et non sit
negociator **In** e. g. ibi l. ex eo tpe ista notantur expresse in l. penul. et ibi
bona g. ff. ex q. cau. maio. et continent his metris **In** brachijs stigma iurās
examen et ensis **Matricula** faciunt militem non negociator **Requirunt** etiā
ad hoc vt gaudeant preuilegijs militū vt sint i expedicione vt in principi
o huius ty. **Et** ex isto patet q milites nostri tēporis qui potius sūt nego
ciatores maxime milites florentini et venetici nō gaudebūt pūilegijs militū
Sunt tamen milites propter auctoritatem eis prestitam a superioribus q
eorum milicia ideo non est preuilegiata fm bal in d. l. pe. **Sed** quero q sint
preuilegia militibus concessa saltem circa testamenta **Respondeo** q in
pectibus habent preuilegia **Primo** respectu forme et solemnitate testa
menti **Secundo** respectu testantis persone **Tercio** respectu persone insti
tute **Quarto** respectu substantie testamenti **Respectu** forme solemnitatis
habet octo preuilegia **Primo** circa testes qz sufficiunt duo testes in testō
militis vt hic in d. nam quis vbi in pagano requiruntur septem vt in ti. p
cedenti. s. si **Secundo** qz nō requirunt q testes sint rogati vt hic in s. plane
secus in pagano vt d. s. si. et ibi dictum est **Tercio** quia miles potest sciēt
preterire filium vt l. sicut C. e. et l. si cuz in vtero secus in pagano vt i. de ex
hē l. i. circa picipiū aut. ex cā C. d. libe. pte. et ibi de hoc per bar **Quarto** qz
testm. militis nō rūpiūt p agnacōm sui heredis puta filio mortuo instituto
vivo testatore nepote preterito supstite l. q iure militari ff. e. secus in pagāo
l. gallus ff. de libe. et postu **Quinto** qz miles p hereditatē directo dare vel
adimere in codicillis l. militis codicill. ff. e. secus in pagano i. de codicil. s. eo
dicil. **Sexto** qz testm. militis facilius confirmat qz pagani i. qd mo. testam
fir. s. non tñ et i. c. s. qui ymmo **Septimo** qz miles p facē testm. pstitu
cōm pupillare filio impuberi licz sibi nō faciat testm. notat in l. miles ita ff
e. qd secus in pagano i. de pupil. substi. s. i. **Octauo** qz miles p decedere cū
duobus test. l. qrebat ff. e. secus in pagano i. q mo. testa. insti. s. p teriore Res
pectu at psonae testantis huius pūilegia pmo qz dāpnat de crimine capitali
p adhuc testari de castrensi. si hoc sibi sit refuatū in sūia vt i. c. s. qui ymmo
et ibi notatur secus in pagāo l. q a latroni s. i. ff. de testa. **Secundo** miles du
bius de statu suo testari p l. ex militari s. i. ff. e. secus in pagano l. de statu
ff. de testa. **Tercio** qz miles mutus vel surdus testatur vt i. c. s. qui ymmo se
cus in pagano l. q in ptate s. i. ff. de testa. **Quarto** si fa. miles testat vt in s.
s. et testari i. c. secus in pagano vt i. ty. pr. circa princip iū **Respectu** pio
ne institute miles hz hoc preuilegiū qz p incapacē instituere dū mō tal sit
capax tpe testi l. neqz s. pe alias deportati ff. e. **In** pagāo at requirit capā
citas i s. b. t. pib. vicz testi. mort. et adicōis hēditat. l. si alienū s. i. ff. d. hē. insti
Respectu

Respectu substantie testamenti miles in hoc preuilegiat qz miles potest
decedere p pte testat^r et pro parte intestatus l. miles ita ff. e. secus autem
in pagano .i. de here. insti. .s. et si vnum Item miles potest directo substitu
ere extraneo l. centurio ff. eo dē. secus in pagano vt in .s. si .i. de pupil. sub
sti. Item miles potest grauare heredem vltra dodrantem l. in testamento
C. ad l. falci. secus in pagano vt .i. de l. falci. .s. nouissime et de omnib⁹ istis
preuilegijs dic lac^r per bar in l. neqz .s. deportati ff. eo. **A**duerte tamen q
licet paganus potest aliquid relinquere focarie sue l. donaciones in concu
binam ff. de donaci. tamen miles hoc non potest l. miles .s. mulier ff. e. sic
etiam nec clericus potest vt est glo. in l. miles ff. de re iudicata **A**n autem
miles debet precedere legum doctorem hic disputat quidaz doc. mediola
nensis et sic concludit **A**ut sum^r in actibus q spectant ad doc. et precedit
doc. **A**ut in his que spectant ad exercitium militis et d³precedere miles p
batur istud in l. i. C. de offi. vica. **I**n actibus at^r omunibus et indifferētib⁹
concludunt doc. legum doctorem tamqz nobiliozem precedere quia leges
magis sunt necessarie p re publica qz arma vt pbatur s. in phe. insti. **C**
In g. super ver. admiratnz ibi l. generaliter de q dic sic . q si clericus legit
time citatus et monitus sit a prelato suo vt reuertatur ad prebendā suā .i.
tps oueniens .i. qd venire poterit et non venit aliq iusta cā non subisten
te p^r puari beneficio suo c. inē qtuor et c. si. extra de cle. non resi. de q pleni^r
per g. et doc. in c. qñi frequent^r .s. porro extra vt lite non contestata.

Quinimmo et mutus et **H**oc intendit mutus et surdus mi
les possunt testari et testamentum
militare valebit etiā p^r missionē ad annū et non vltra etiā si iudicio heredi
ascrip^r p^r anū extiterit. veterai vero et milites p^r missionē testat^r in re di
Item testamētū pagani inualidū p^r noua volūtate ipi^r fci militis confirmari
simi. it^r miles p^r confirmare testamētū suū p^r capitis diminucōm **I**te si fa p^r
testari de qñ castren. peculio b dicit vsqz in si. nota pticulas sūmarh^r **E**cū
do nō in x. p^r missionē q p^r uilegiū milicie i testamētis factis durat p^r missi
onē vsqz ad anū sic etiā p^r uilegiū absentis cā rei pblice vt nō cogat accipē
tutelas durat p^r anū vt nō. s. de excu. tuto. vel cura in .s. itē q rei. sic etiā p^r
uilegiū alic^r mat^rcule scolari. durat p^r quinquēniū nō intrādo scolas sūm bar. i
l. pe. ff. e. **P**reuilegiū at^r nūdinaz p^rdit nō vtēdo p^r decēniū l. i. ff. de nūdis
Ite in x. qd ergo q in testam. iudicio appoita retrahit^r ad tps testam.
et iō si q sē institut^r b iudicione adueniēte iudicōe cēset institut^r tpe testamē
ti et h iō ne q s p tpe dicat^r testat^r et p tpe dicat^r intestat^r qd eē nō d³ vt l
qd d³ ff. e. **S**ic etiā in c^rtractib⁹ iudicio f^rtrahit^r l. poti^r et l. q balneū ff. q
po in pig. hēant^r sec^r in lega. sūm g. in l. si vxorē C. de iudi. incer. licz bar. aliē
dicat^r l. si fil^r ff. de x. ob. et ibi dixi **I**te nota in .s. h et si q s q testam^r inualitū
potest.

potest confirmari per nouam voluntatem testantis facti militis ymmo p^r
si paganus faciat testamentum minus validum iure comuni qui postea effi
ciatur miles et in militia decedat valet eius testamentum iure militari
dummodo non appareat de contraria voluntate eius l. in fraude §. testm
ff. eo. et ibi glo. **I**tem nota in d. deniqz qd testamentum factum a milite
non irritatur propter minimam capitis diminucionem si ipse permaneat
in ipsa voluntate concordat l. miles filius ff. eo. **E**t est ratio quia possit no
uum testamentum condere ergo multo magis posset conditum confirmare
vt dicit glo. sup. pr. ver. valere **P**er maximam autem et mediam capitis di
minucionem irritatur testamentum militis vt videbitur hic in glo. sup. ver
bo missionem **F**inaliter nota in §. sciendum qd illud quod statuitur in
castrensi quo ad dispositionem eorum idem statuitur in quasi castrensi que
adquiruntur filiofa. vnde quemadmodum filiusfa. miles potest testari de
castrensi ita omnis filiusfa. potest testari de quasi castrensi debent tamen fi
liusfa. n. milites de illis qn. castrensi testari fm ius de vt hic in fi. h. r. r. **I**
In glo. i. ibi circa substantiam testandi melius dixisset glo. circa personam
testantis **I**n glo. hactenus in fi. hec vltima approbatur per doc. et per §.
post missionem vero qui venit continuatiue et loq. generalit. **I**n g. missi
onem in fi. occludit sic testamentum militis valet post missionem honesta ad
an. sec. si p. missionem ignominiosa puta quis dampnatus est de crimine ca
pitali tunc em. n. pt. testari sicut nec aliquis dampnatus ad mortem l. qui vlti
mo ff. de penis l. ei. q. ap. d. §. si cui aq. et igni ff. de testa. nisi ex ca. fuerit sibi r.
seruata ptas testandi in castrensi vt hic in g. q. adh. e. satis notabilis sic etia
bz qd notario de falso. dampnato pt. resuari ptas exca. offiendi aliq. instru
meta fm bar. in l. militari ff. e. ty. et in l. diu. ff. de iur. **A**ntiqs at rogationes
pt. nori. dampnato de falso pblicare vt dixi s. ty. pr. §. h. cu. aliqs. **I**n fi. g. sup.
ver. timmo q. vera nisi si. fa. testes ad pias cas. q. tucvzi aduetichs fm bar.
et g. in l. q. in ptate ff. de testa. et pleni. p. bar. in l. i. C. de sa. sac. ec. h. q. ro. an.
si. fa. possit testari de lib. eptl. in studio videt qd sic na. h. lib. videt qn. bo
castrensia vn. de eis possit testari l. i. §. nec castrense ff. de coll. bonoz et. **S**i
de. tenet g. in l. filie C. fa. hircif. in l. q. pr. ff. fa. hircif. bar. tn. i. o. §. nec. castre
se sic occludit aut pr. emit liberos noie filij et tradidit filio ia. fco. doc. r. tucvzi
cif. qn. castren. et tunc pt. testari l. castre. ff. de castren. pecu. aut tradidit filio
tpe q. fuit scolaris et tunc si est fact. doc. an. morte patris illi libri dicuntur
qn. castren. et per hoc confirmat donacio patris l. donaciones §. si pr. ff. de
donaci. et sic itez potest testari **S**i no. fuerit fact. doc. an. morte patris tunc
no. censent qn. castrensia h. tn. talis donacio morte patris confirmatur vn.
no. venit in collaci. bonoz l. i. C. de cast. pecu. li. xij. et hoc fauore studio az.
o. l. q. pr. **N**o. uerte etia qd debitum honestu. scm. vel tractu. p. filiusfa. occasioe
studio i. vita pris tenet frs de iure di. taq. es alienu. l. h. iulia §. qd. dz. ff. de
macedo.

macedo et ibi vide optimā glo. q. debita filij contracta in studio teneatur
pater soluere de isto etiā per bar. in d. s. nec castrense sequit̃ Rca.

Rubrica quibus non est permittus fa- cere testamentum.

Postq̃ visum est qualiter testamenta debeant fieri oportet videre an om-
nibus liceat testari ideo modo videndum qui testamenta facere nō p̃nt

Non tamen omnibus licet. Filiusfam̃ etiam patre
consensiente non potest
testari nec validatur eius testamentum si factus sui iuris decesserit
Fallit in castren. et quasi castren. peculio de quo filius potest
testari Item impubes furiosus p̃dignus surdus et mutus non testant̃ nec
ecus nisi p̃m specialem obseruanciam neq̃ etiam captus ab hostibus dū
mō est apud hostes h̃c dicit vsq̃ in fi. ty. **N**ota p̃mo q̃ filiusfam̃ cuiuscū
q̃ etatis fuerit etiam si c. annoꝝ non potest facere testamentum etiam cuꝝ
voluntate parentum et sic etiam non potest codicillari et sic cui p̃hibetur
testari prohibetur etiā et codicillari l. diui. s. codicillos is demum facere
potest qui testamentum facere potest hoc dicit s. iste ff. de iure codicil. **S**e-
cundo nota ex d. itaq̃ q̃ filiusfam̃ p̃t libere testari de castren. et quasi ca-
stren. peculio dū mō legitimā tñ porcionē relinquat suis filiis liberis si h̃e-
at et si non habeat relinquat pentib⁹ alias eius testamētū subiaceret q̃rele
vt notat in l. fi. C. de inoff. test. Si at̃ decessit intestatus tunc si h̃z filios illi
succeedunt si non olim succedebant fratres deinde parentes vt d̃r in s. itez
si vero intestati hodie at̃ succedūt p̃ntes cū srib⁹ vt in aul. defūcto C. ad
terculia **I**tem nota in d. ex b̃ q̃ peculū castren. vel q̃h̃ castren. d̃r p̃prie p̃ri
moniū vnde p̃r nō p̃t filio illud auferre nec creditores p̃ris nec fili⁹ teneat
lud̃ offerre cū srib⁹ vt hic in tex. **I**tem ibi si q̃s ali⁹ qd̃ ab iūcio nō valuit
tē in s. p̃tea q̃ ipubes. i. mascul⁹ minor xiiij. ānis et scia minor. xii. ānis
nō p̃nt testari rō q̃z nō h̃nt discretionē aī. illa em̃ etas q̃cqd̃ vidit ignorat
vt l. i. C. de sal. mone. **I**tem in s. itē furiosi q̃ furios⁹ p̃pter defēm mētis nō
p̃t testari requit̃ em̃ sanitas mētis nō corporis testātis et hoc ē qd̃ dicūt nō
r̃h̃ in testamentis tal̃ sane mētis licz corde debilit̃ vt l. ij. ff. de testa. et ibi p̃
bar. **I**tem in s. furios⁹ q̃ furios⁹ h̃ns dilucida inēualla p̃t tūc testari cū fu-
roz inēmiss⁹ ē **I**tem q̃ testamētū añ furozē factū nō irritat p̃p̃e furozē sup-
uicietē. rō ē q̃z multa ipediūt contrahenda que non dirimunt iam contracta
l. patre

l. patre furioso que ad hoc semper allegatur ff. de his que sunt sui vel alie
ni iuris. **S**atis enim punitur ipse furiosus pena furoris. **H**inc est q
furiosus interficiens patrem non punitur si hoc faciat tempore furoris et
non ex malicia l. diuus ff. de offi. presi. l. pe. §. sane ff. ad l. pōpey. de paraci
debet tamē furiosus custodiri et inuinculari q si euaserit ex vinculis debz
custos puniri et punietur vt d. l. diuus. **P**robatur autem furor tēpore testi
tribus modis. primomodo per medicos qui interfuerunt cure sue l. si semel
C. de re milita. li. xij. c. significasti extra de homici. **S**ecundo modo quis p
betur furiosus ante testamentū nam licet quilibet presumatur de sui natura
sane mentis vt dicit glo. in l. nec codicillos C. de codicillis. **T**amen si semel
fuerit furiosus presumitur postea vt est glo. singularis in c. si. extra de succe
ab intesta. in d. compotez mentis. **T**ercio probatur ex actibus et sermoni
bus et non conuenientibus homini sane mentis puta quia percutiat homi
nes et iaciat lapides sine ratione ita q homines fugiāt ab eo et proferat
verba insania de quo per bar in d. l. ne codicillos et in l. ij. ff. de testa. xvij. q
ij. in prin. **I**tem in §. item prodigus q prodig' nō pōt facere testamentū. **S**ec
tū añ factū nō irritat. **I**tem in §. item surdus q surdus et mutus nō po
ssunt semper testari pro quo dic sic. **A**ut est surdus et mutus simul et non
testatur. **A**ut est mutus tantum et tunc si scribere sit potest testari alias nō
nisi ex impetracōe a principe. **A**ut est surdus tantū et tunc siue sit surdus a
natura siue a casu potest testamentum facere quia nemo ē tās surdus quin
aliquid audiat si super caput eius fortiter clametur ita notatur in l. disce
tis C. qui testa. facere possunt. **P**robatur autem quis surdus et mutus ex
actibus suis exterioribus quia dicit testis q vidit talem qui non poterat
proferre verba nec loqui sed quicquid volebat nutibus signis et cum hu
meris significabat et similiter de surdo de quo per bar in l. mutus ff. de bo
no poss. furio. mu. et sur. **I**tem in §. cecus q cecus potest facere testame
tum sed tamen maiorem sollempnitatem debet adhibere secundum q hic
dicitur in glo. super ver. per obseruacionem. **I**tem per istum tex. allegatur
q iustinus fuit pater iustiniani similem tex. vidistis in §. est et aliud. **S**ed
donaci. predicta habent locum in ceco carente vtroqz lumine probatur au
tem cecitas ex actibus exterioribus quemadmodum probantur omnes p
uaciones sensuuz vt l. his q §. diu' ff. de tu. et cu. da ab his et l. nec codicil
los C. de codicillis et ibi notatur de quo etiā per bar in d. l. mutus. **T**erz
Nota in §. eius q capti ab hostibus nō possunt testari et intellige de cap
tis a veris hostibus. **E**cus si a latronunculis vt l. qui a latronibus ff. de
testa. **S**imiliter etiam obsides que dantur hostibus in pignus non testan
tur quia ea que querunt dum sunt apud hostes sunt fisci et ea que domi r
linquerunt non habent dispositionem vt l. obsides ff. de testa. et intellige
de obsidibus datis populo romano vel ab eo vel ab alijs inter quos sit
licitu. m.

licitum bellum quia una ciuitas non potest dare veras obsides alteri ciui-
tati de iure licet de consuetudine hoc sit usurpatum vt notat glo. in l. ij. C.
de pat. qui si distrax. et c. ex rescripto de iur. iuran. et in c. exposita de arb. in
ultima glo. **I**tem nota hoc de fixatione l. cornelie et l. postluminij. de quo
plene dictum est in §. si ab hostibus §. qui. mo. ius pat. pote. sol. **I**n glo
permiserunt in si. iunge glo. se. **E**t nota rationem difference **I**tem potest
esse alia ratio quia testamenta sunt publici iuris l. ij. ff. de testa. et in his q
sunt publici iuris consensus patris nihil operatur l. na quod ff. ad trebell.
vnde cum filius de se non possit testari ita nec cum consensu parentis. ita
notatur in l. senium quidem C. qui testa. fa. poss. **F**ecus est in donacione ca
mortis que non est publici iuris h. magis sapit naturam contractus vt l. si
socer vbi hoc notat glo. ff. de dote prelega. **E**t contractus etiam possunt
pendere ex alieno arbitrio l. si quis arbitrari ff. de verbo. ob. **I**n gl. inu-
tile ibi l. si contra dic q ibi non solo contractu temporis conualescit h. alio
adminiculo concurrente **D**e isto tamen lacius per dy. de re iur. non confir-
matur in vi. **I**n e. glo. in si. **E**t ratio est quia in codicillis non requiritur
tanta solemnitas sicut in testamentis vt probatur §. de codicillis per to-
tum **I**n glo. impubes in si. **N**ota hanc glo. et sic distingue cuz queritur
an dies ceptus habeatur pro completo **A**ut sumus in materia fauorabili
puta in testamentis in manumissione vsucapione et similibus et dicendum
est q sic **A**ut sum? in materia odiosa vt in prescriptionib? que introducte
sunt in odium dominorum et computatur tempus de momento ad momē-
tum **A**ut sumus in materia mixta vt in restitutione minorum et in benefici-
o fruendo **E**t tunc attendimus hoc quod inducit fauorez vnde si sit fauor
minoris vt habeat de momēto ad momētū illō tps attenditur **S**i odium
non vt d. §. minorem et hec distinctio ponitur in glo. in c. cū in cūctis extra
de electi. **I**n glo. verbi raturum in si. de isto vide que dixi in l. is cui bonis
ff. de verbo. ob. **I**n glo. super ver. ex l. cornelia in si. **N**ota hanc glo. vbi e-
numerantur persone que non possunt testari **U**nde verus **T**estari neque-
unt impubes religiosus **F**ilius in sacris morte dampnatus et obles **P**ro-
digus et stultus dubius seruus fur iofns **C**rimine dampnatus cum nuto
furpus et iste **Q**ui maiestatem lesit sic cecus et ipse **D**e excommunicato aut
dicitur in c. decernimus de senten. excom. in vi. **Q**uia si publice sit excomu-
nicatus non potest **F**ecus si occulte sequitur **B**ea

Rubrica de exheredacione liberorum.

Continuacio patet ex gl. i. nigri **Q**ueritur pro euidencia tituli. que requirū-
tur ad hoc vt pater habeat exheredacionem filij et vt valeat exheredare
ipsum.

No quot sunt cause exhe-
dandi filium

No quot sunt orte cause
ppter quas filij pnt exhe-
dare parentes
An si ppter exhe-
dare fratres

ipsum Responde q quicqz vt notat glo. in l. iij. §. ante heredis ff. de liber-
postu. Unde uersus **N**ominat et pure toto gradu assecqz cā Debet em no-
minatim exheredari vt statim dicitur Item pure et non sub condicione ni-
si filius. esset institutus sub condicione casuali vel mixta et in eius defectu
exheredatus Itē dz exheredari ex toto grau nō a certa persona. Item
debet exheredari a tota hereditate non a quota Item debet exheredari si
causa legitima et iusta Circa quod quero quot sunt cause exheredandi fi-
lium Respondetur q sunt xiiij. que enumerantur in §. causas in aut. vt cū
de appellacione cognoscatur colla. viij. vnde uersus **B**is septem causis fili-
us potest exheredari **P**arentes feriat vel verbum si male dicat **C**rimine-
cuset eos veneno si potat illos **D**etulit in eos furientes negligit illos.
Improbos associat dilectam patris adamat **N**ō fideiussit pro patre nec
hoste redemit **T**estari prohibet patrem vel arena se miscet **N**on orthodoxus
us vel filia luxuriatur **S**unt etiam octo cause ppter q̄s filij possunt exhere-
dare parentes que notantur et habentur in §. et hoc quidem de penit in
eodem aut. vnde uersus **S**ed pater ex octo filij conspernit honorem **P**ecu-
sat filiū veneno si potat euz **C**oniundam filij diligat testariqz verat **F**uri-
tem negligat captum nec hoste redemit **C**onsortis vite crudeliter insidiat
tis **F**rater autem potest exheredare fratrem ex tribus causis ita qz ad fra-
tram non perueniat hereditas quāqz turpis persona sit instituta quia ali-
as frater p̄t exheredare fratrem indistincte qui casus notantur in §. ingrat
tudine in aut. de nup. colla. iij. prim⁹ cas⁹ ē si frater procurauit mortē fra-
tris **S**ecundus si induxit criminalem accusacionem contra eum **T**ertius si p-
curauerit iacturaz p̄monij et substantie fratris nā tūc hereditas fratri ta-
li non debetur quāqz turpis persona sit instituta **S**ed vadit ad alios pen-
tes seu fratres seu primiores venientes ab intestato sequit. nigz.

N **Du tamen omnino..** **N**olens testari debet filius su-
um quem habet in potestate i-
stituere vel nominatim exheredare alioquin annullabitur testm̄
patris **S**ed filie femine et alie descendentes post filios ex virili
seru ppter pretericionem olim n̄ anulabant testm̄. sed ipsis certa portio da-
bat p ius accrescendi et poterant inf̄ ceteros exheredari **S**imiliter postumi
dnt institui vel exheredari licet olim erat differentia inf̄ masculos et feias
Item testator hñs filiū et ex eo nepotē dz p̄ filiū institutū nepotē et filio i-
stituere vel nominatiz exheredare ne contingat mortuo filio in vita p̄is re-
stamentū patris rūpi. p agnacionē sui heredis ad similitudinē postū hoc
dicit. **N**ota p̄mo qz testator dz filiū suū heredē instituere vel nominatim ex-
heredare nā si fili⁹ sit p̄teritus. i. nec instituitur nec exheredat⁹ testm̄ p̄is ē nullū e-
tiā si fili⁹ decedat añ mortē p̄is qd̄ vez ē si eēnt extranei instituti **E**cus si
alij.

alij venientes post filium ab intestato essent instituti qz tunc post mortem
 filij conualesceret testamentum patris iure pretorio l. postumus. §. qd circa
 ff. de inius. rup. testō et ibi hoc tenet bar. quod dictum ang. dicit esse veruz
 duobus concurrentibus primo si non procedat aliud testamentū solēpne
 et validum de iure civili et pretorio l. si filius qui in potestate ff. de libe. et
 postu. Secundo qz filius moriatur viuo herede instituto l. gallus. §. nūc d
 lege ibi dūmodo institutus ff. de libe. et postu. Item illud quod dictum est
 per pretericionem filij testm patris sit nullum verum est si filius §. annum
 petit illud testm declarari nullum Alioquin post annū illud testamentū va
 lebit iure pretorio ita qz heredibus scriptis datur bonoz possessio vt l. fili
 o preterito ff. iniust. testa. et ibi hoc t3 bar. Secundo nota in d. sed non ita
 qz filia et nepos i ptāte n̄ dēbāt institui vel exheredari nominati de nece
 ssitate §. si erant preteriti aduocabant medietatez eius quod ab intestato
 erant habituri Sed hodie ista differentia est omnino sublata vt in §. se d
 nostra §. e. et l. maximum viciū. C. de libe. prete. Item nota in d. §. nec
 nominatim qz nominatim exheredare est certa persona denominata vl cū
 pzio nomine vel alio exheredare ita qz non sit dubitacio aliqua deoz. l. i.
 ff. de libe. et postu. Item nota in §. postumi qz postumi liberi debent insti
 tuti vel exheredari et si fuerit sexus feini sufficit inter ceteras sed masculos
 oz nominatim exheredare Istud verum est iure antiquo. sed hodie nulla
 differentia sexus est scienda vt d. l. maximum viciū et d. §. h̄ nostra Item
 nota ibi v3 qdē testm. qz differentia est inter testamentū in quo iā natus est
 preteritus vel in quo postumus est preteritus nam primū non v3 sed secu
 dum v3 licet rumpatur per agnationem seu natiuitatē postumi Item nō
 in d. ideoqz qz partus abortiuus non rūpit testamentū patris et est rō qz
 non est animal viuū vt l. qui mortui ff. de ver. sig. si tamen culpa mulieris si
 eret abortiuus puta qz mulier ante partū viuū opzimeret ventrē vel aliud
 medicamentum caperet ad producendū abortū quod fit inter xl. dies p
 ceptionez si fuerit masculus vel inter lx. si fuerit femina qztūc talis mulier
 relegatur vt l. diuus ff. de extraordi. crim. et ibi hoc notat bar. nisi hoc fecit
 §. propter pecuniam qz tunc capite puniretur vt l. cicero in oracione ff. de
 penis Sed post partū viuificatū si mulier procuraret abortū tenet l. pom
 peyus de paraciōis c. sicut ex litterarum extra de homici. et ibi de isto vt
 de similiter etiā puniretur qui daret poculum amatoziū vt incalesceret in
 amorem eiusdem ff. de sicariis l. si quis aliquo §. qui abozcionis ff. de pe
 Item nota in §. postuoz qz pater opellitur causatiue nepotem instituere
 vel exheredare non p̄scise qz filius suus optinet primum locum succeden
 di §. si dtingeret illum filius viuo patre decedere tunc nepos agnoscere su
 us heres et sic in illo casu oz nepotē istituere vel noiatum exheredare alias
 testm p̄ris anularet et p̄ hoc fuit sc̄z filiū l. velley. vt qn p̄r vellet testar
 viceret

disceret sic in testamento filium meum instituo vel exheredo et si contingat
eum decedere in vita mea tunc nepotem meum sibi substituo l. gallus § nūc
de lege velley ff. de libe. et postu. Gallus aut consulebat de nepote nascitu
ro post mortem filij vt testator sic diceret filium meum instituo et si contin
gat eum mori me viuo tunc si quis mihi nepos ex eo natus fuerit §. de eoz
mēses post mortem filij mei illum substituo vt d. l. gallus in principio **I**n
g. super ver. instituat in fi. d. ic sic hodie tenetur pater filijs relinquere trientē
eius quod ab intestato erant habituri si habeant iij. liberos vel min⁹ **E**t
si habeant quinqz vlt. plures tenet relinquere semissē vt in autl. nouissima **S**emi
de inoff. testa. vnde uersus Quatuor aut §. dāt natis iura trientem **S**emi
sem reddunt extant si quinqz vel vltra Arbitrium reliqua sequitur substā
cia patris. Et tenetur pater hoc relinquere iure. et tytulo institutionis
vt in §. aliud qz hic allegato et est ratio quia tytulus institutionis est ho
norabilior qz tytul⁹ alio mō relictus l. filium §. si porcio ff. de le. pstan. et vt
lioz est propter ius accrescendi vt l. vnica §. his itaqz C. de cadu. tollen.
Sufficeret tamen si pater diceret lego hoc filio meo iure institutionis ar. l.
habitatio §. primo ff. de usu. et habi. Mouerte tamen qd si pater minus reli
querit qz §. dictum est dūmodo aliquid relinquat non irritatur testamētū
patris possunt agere filij ad supplementum vt l. omnimō in prin. C. de inof
testa. **I**n g. ver. nemo in fi. Iunge has duas soluciones simul et dic aut.
filius est preteritus et viuit et tunc post annum si filius non iprobet testm
ex equitate pretoria reconualescit testamentum quam qz de iure ciuili fit nō
lum et illud est singulare ius Aut filius preteritus moritur et non reconua
lescit cum hoc non reperitur expresse cautuz nec ius singulare est extende
dum vt l. ius singulare ff. de legi. Et ista est comunis opinio de quo si pla
cet vide laciuz per doc. in d. l. filio que per plures doctores repetita est
In g. ver. constiterit in fi. Ratio est quare per mortem postumi preteriti re
conualescit testamentum quia testamentum erat ab initio validum. vnde
habuit bonum initium et illud multum operatur ad conualescentiā ar. l. qui
vas argen. §. si ego t pollienda ff. de fur. **I**n g. ver. nominati in fi. alias
super ver. extet **N**ota ex ista g. coniuncta precedenti quid sit exheredari in
ter ceteros et quid nominatim nam inter ceteros exheredare est exhereda
re aliquos eiusdez gradus mixtū cum alijs alterius gradus verbi graci
a dicendo sic ticiū filium meum instituo et ceteros liberos meos exhere
do nam tunc fit mixtio primi gradus successoris cum alijs gradibus quia
appellatione liberorū continent filij nepotes et pronepotes ita colligitur ex
l. ij. ff. de libe. et postu. Et nominatim exheredare quid sit dic vt in notalib⁹
In glo. ver. postumi alias institui in fi. **N**ota ex hac glo. qd si testator in
stituat postumum censentur omnes postumi instituti siue sint nascituri ex p
mo matrimonio siue ex alio et hoc est fauore testamenti **E**cus esset in ex
heredatione

heredatione facta simpliciter dicendo postumum meum exheredo quia
si tunc solus vnus ex primo matrimonio nascatur ille solus intelligitur ex
heredatus secus si plures nascerentur et hoc verum nisi fieret exheredatio
per vniuersalem terminum vt omnes postumos vel quemlibet filium meū
postumum exheredo tunc satis nominatim videntur exheredati vt l. post
umi per virilem .s. nominatim ff. de in iust. rup. et irri. tes. et que nominatim
exheredatio requiritur iure isto in postumis vide .s. nostra .f. eo. ty. hodie
tamen exheredatio postumorum non potest fieri euz requiratur causa ingra
titudinis ad exheredationem vt in .s. causas in autl. cū de appel. cognosc.
colla. viij. et postumus non potest ommittere ingratitudinem cum nondum
natus sit facit l. si quis .s. i. C. de in off. test. et hoc est quod voluit hic g. sup
ver. rumpitur **In** g. verbi infirmatur in fi. Nota qd quamqz testamentuz
patris irritetur et annulletur per preteritionez vel exheredationem filij le
gata tamen vel fideicommissa in eo testamento valent vt d. autl. ex causa. q
autl. non intelligitur in postumo qz tunc etiam legata nō valent vt hic nō
tur et etiam in d. aut. ex causa alle. in g. **In** g. super ver. abortum in fi. q
ritur quid de postumo ex secto de ventre matris an rumpat testamentuz
si fuerit preteritus Respondet qd sic si nascatur cum spitu vitali etiam si n
sit integrum al l. quod dicitur ff. de libe et postu. tamen talis filius non im
plet condicionem positam in testamento si peperit qz nō dicitur mulier pe
perisse qn filius ex sectus seu extradus est ex ventre vt est bonus tex. in l. annicu
lus amittitur ff. de ver. sig. vbi tex. dicit falsum est eam peperisse cui mortu
e filius extradus est **In** g. parentibz in fi. dic sic osilium galli etiam hz
locū in pentibus seīs tamē si obmittatur eius osilium a pentibz masculis
dicitur testamentū nullū si a feminis querebatur et est rō qz pterico matris
habeat p exheredacōe vt in .s. mater .f. e. **In** g. viuo ibi a vero postūo
rō est qz si tpe mortis patris supervixerit filius qui tenebat primū locū in
successione testamentū patris erat validum vnde si postea filius decedat
non attenditur aliud tempus vt l. si quis filio exheredato ff. de in iust. rup. et
irri. test. **In** e. g. in fi. Nota qd si filius emancipatus instituat filiū suū vt
ptereat ptem suū si filius iste institut' decedat viuo testatore pī nō dicere
testm nullū nec cciā irritaret fm hanc g. bar. tñ dicit qd rūperet p qrelā et
melius loqē vt in l. postūoz et in l. in suis ff. de libe. et postu.

Emancipatos liberos. Olim liberi emancipati de iure ciuili nō
debebant de necessitate institui vel exhe
redari De iure tñ ptozio si nō instituāt debebāt noiati exheredari mascu
li femine vero in ceteros alias liberi expugnabāt testm ptra tabulas
Itē adoptiui liberi a patre adoptiuo in cō sunt potestate sūt instituendi vl
exheredandi .s. si nō sint i eius ptate qz tūc a patre naturali sūt instituendi
vel ex

vel exheredandi hoc dicit vsq; ad .s. h. hec qdē **N**ota q; liberi emācipati de iure civili quo ad successionē erant inogniti hodie tamen sunt cogniti quia hodie sublata est differentia p̄ie potestatis et emancipationis vt .i. videbimus in .s. h. hec qdē **S**ecundo nō ibi .s. adoptiui q̄liter filij adoptiui sunt instituendi vel exheredandi circa quod concludit sic fm l. cū in adoptatis C. de adopci. quandoq; filius adoptiu' transit ē in potestate adoptatis q; quando sit vidimus .s. de adop. .s. i. et tūc p̄inde habetur filius adoptiuus ad patrē adoptantē ac si esset filius suus naturalis et legitimus. vñ pater tenetur eum instituere vel exheredare alias filius rūpit eius testm̄. tunc ille filius adoptiuus habetur quo ad p̄em naturalē tāq; extraneus vnde non curat tunc de institutione vel exheredatione illius patris naturalis qñq; filius adoptiu' ē emancipat' a patre adoptate et tūc ille filius recuperat iura patris naturalis nec vocatur ad successionē patris adoptiui vnde tunc non est instituendus vel exheredandus necessario a patre adoptiuo quandoq; filius adoptiuus non transit in potestatem adoptatis et tūc p̄ naturalis tenetur eum instituere vel exheredare et pater adoptiuus nō tēt et tamen ab intestato succederet patri adoptanti solum et non alijs agnatis vel cognatis patris adoptatis de isto lacius in .s. sed hodie .s. de adop. et in .s. sed hñ .i. de heredita. que ab intesta. deferuntur **A**rrogatus ē q; filius retinet omnia iura in bonis patris arrogatis sicut suus heres de q; per bar. in l. si arrogator ff. de adop. et in d. l. cū in adoptiuis **I**n g. heredes ibi licet patres non sint sui heredes hec ratio non videt bona fm g. si ne supplecione **S**ed ymmo est bona qz non sunt sui heredes nec o; q; instituantur vel exheredantur qz ad esse testamenti non exigitur q; quis instituitur nisi sit suus vñ g. supponit q; si pater non instituitur vel exheredet in testamento filij non valeret testamentū quod est falsum ymmo valet licet posset rumpi per bonoz possessionem extra tabulas vt l. i. ff. si q; a pen. fuerit manu. h. g. p̄t saluari intelligendo eā fm iura noua

Sed hec quidem vetustas introdu. **I**n hoc corriguntur 6
hoc intendit sublata differentia que olim erat inter filios masculos et feminas descendentes p̄ femineū sexū et inter postumos masculos et feminas filios in potestate et emancipatos hodie oēs dñt institui vel exheredari abs rū pūt testm̄ etiā si sint adoptiui et preteritio militis in expedicōe sciētiā aut p̄teritio matris aut materni et alioz ascendentiū p̄ lineā femineā hēt p̄ exheredacōe hoc dicit vsq; in fi. **N**ota q; dñia sexus est sublata alias cū essent accusatores nature q; ita bene p̄duxit sciam sicut masculū 2 cor. i. maximū viciū C. de libe p̄te. ē ei aliq̄lis adhucosa qz liberi dñtes p̄ masculinū sexū dñt noiati exheredari hñtes p̄ seicū sexū pūt exheredari int̄ ceteros **I**n gl. super.

super verbo habeat in fi. conclude sic in hac materia aut enim filijs relicta
est legitima portio iure institutionis in testamento et nullum h3 auxilium
contra testamentum parentum vt .i. de inoff. testa. .s. cum autem et .s. igitur
Si tamen heret minus legitima tunc ageret ad supplementum l. omnimodo
C. de inoff. testa. Aut eis nihil est relictum et tunc aut sunt preteriti aut exheredati
Si preteriti aut sunt sui aut emancipati si sui tunc bene possunt dicere testa
mentum parentum nullum. vel rumpere testamentum per bonorum possessionem contra
tabulas. Si emancipati tunc tantum rumpunt per contra tabulas. vt s. e.
.s. emancipatos et l. maximum vicium C. de libe. prete. Si sunt exheredati
tunc aut causa fuit incerta et non probata et habent querelam in officio
testamenti l. omni modo .s. si tamen non ingrati C. de inoff. testa. Si enim causa non
esset inserta non valeret testum. ipso iure vt in aut. vt cum de appel. cognos. .s.
aliud Si vero causa sit inserta et probata tunc filius excluditur omnino vt in
.s. exheredatos in aut. de hered. et falc. col. i. et hoc quantum ad preteritionem
et exheredationem patris vel aliorum ascendencium per lineam masculinam Si vero
loquitur de preteritione facta a matre et alijs ascendencibus per lineam feminam
tunc si pretericio est facta cum esse insertione rupitur testum. per querelam tamen si causa non
probetur si causa non esse inserta tunc testum. diceretur nullum vt in aut. non licet C. de
libe. prete. et eodem modo dicendum in exheredatione quia pretericio matris et aliorum
ascendencium per lineam feminam habetur per exheredationem simili modo rupitur testum
descendencium quoniam ascendentes tam ex linea paterna quam materna sunt preteriti vel
exheredati referenda singula singulis vt in l. i. ff. si quis a parent. fuit maior **I**n
super ver. facta ista g. vult querere an iste .s. h3 locum tam in milite sui iuris quam
filio .s. g. videtur dicere quod tamen in milite sui iuris quia ut ra testum militis filius. non
h3 locum querela et per omnes eius pretericio non intelligitur de exheredatione.
In e. g. ibi contra tamen dico quod etiam testum filius. subiaceret querela nisi miles
hoc fecerit quando est in expeditione vt dixi s. de testa. milita. .s. si testari
primo plus dico quod testamentum militis militantis testatur de paganis bo
nis subiaceret querela ff. de mili. testa. l. si a milite .s. si. cum l. se. Aduerte tamen quod
die vt pretericio militis habeatur pro exheredatione requiritur cause insertio
vt notat g. in l. si cum in utero in fi. C. de test. mili. probatur in .s. si quis ait in aut.
vt cum de appel. cognos. colla. viij. **Sequitur Rca.**

Conbrica de heredibus instituendis.

Iste ty. sic potest continuari s. visum est de testamentis et qui possunt face
re testamentum verum quia in testamentis requiritur institutio heredum que est
caput testi. vt .i. de le. .s. ante heredis sequitur ergo videre de heredibus insti
tuendis.

Sequitur nigrum

Heredes instituere. Quis potest liberos homines
ne libertatis et seruos alienos heredes instituere p̄ter suū accusatū de ad
ulterio cuz domina sua qui non potest institui et quando seruo datur here
ditas et libertas ex testamento domini tunc erit liber et heres necessarius
Sed si hereditas sibi relinquatur ex testamento libertas aut sibi aliunde
proueniat dicitur voluntarius heres et seruus heres institutus alienatus
ante mortem testatoris non sit liber neqz heres qz querit emptori heredita
tez Item alienus seruus institutus acquirit hereditatem domino suo si p
maeat in eius potestate donec adeat alias si est alienatus querit nouo do
mino vel sibi si est liber tempore aditionis hoc dicit vsqz ad d. s. seruus at
alien⁹ Nō qz et liberos homines et seruos quis potest heredes instituere
d. cor. l. non minus suos ff. eo. Nota secūdo ibi p̄rios autē qz co ipso qz s
uus proprius instituitur simpliciter nō habita mansionē libertatis intelligitur
data libertas d. cor. s. i. s. q. cau. manu. possunt. Nota tercio ex s. p̄ri⁹ at
seruus qz seruus dicitur p̄rius non solum in quo quis hz p̄rietatem et
sūfrēm herē illē in quo q̄s nudā p̄rietate hzet sic nota qz seruus non dicit
tur omnis p̄rietarij et vsufructuarij **I**tem nota in s. est autem casus qz
delictum serui et mulieris inuicem adulterium committentiū opat qz licz ip̄a
mulier sit domina serui non possit eum instituere nec ei libertatem relinqre
post accusationem adulterij inchoati d. cor. l. his verbis tici⁹ s. inter cū nec
cū libertate ff. e. ty. **I**tem nota in s. alienus qz ille dicitur mibi seruus a
lien⁹ in q̄ etiā hēo vsufrēm **I**tem nota in s. sū at qz si sū p̄rius instituat
hēs cū libertate tūc sū efficit necessari⁹ heres hoc ē siue velit siue nolit erit
hēs vt i. de here. q̄li. et d̄ra. s. i. **I**tem nō i. si vero qz si sū māmīttat it
uiuos vel aliūde oseq̄ libertatē et instituat heres tūc talis erit heres vo
luntari⁹ qz nō opellit adire hereditatē si nō velit **I**tem nota in d. qz si alie
nat⁹ qz testōr alienatōo suū suū heredē institutū cū libertate uidet libertatē
reuocare qz p̄ alienacōz efficit alteri⁹ dñi et suo alieno nō p̄t dari libertas
qz nō reuocat hereditas qz seru⁹ alien⁹ p̄t heres institui dūmō dñs sit capax
qz capacitas vel incapacitas sui attēdit iuxta psonā dñi l. si m. 7. s. regla
de le. i. ff. si tñ iste sū redimā p̄ ea p̄ dñm suū reuiscit libertas vt hic in g
sup ver. alienauerat **I**tem nō in s. alien⁹ qz qz hereditas relicta suo alie
no dñi iussu dñi sui adire **I**tem nota in d. si vero qz si dñs suū suū ab alio
institutū alienet anqz adeat hereditatē q̄rit hereditas nouo dño iubenti nec
sufficeret iuss⁹ p̄mi dñi d. cor. l. antisi⁹ alias l. labco. s. i. ff. de acq. vel ait. he.
si at cū alienet p̄ iussū et adicōm tūc remaet hereditas atiqz dño qz attēdit
tps adicōis c⁹ tūc sit sū **I**tem nota in d. at si māmīss⁹ qz si dñs māmīssit
tar suū suū ab alio institutū ille māmīss⁹ adq̄rit sibi hereditatē 7 suo arbi
trio adire eā p̄t **I**n g. i. in fi. nota qz heres idē ē qz dñs vñ relinqre here
dem.

dem nihil aliud est q̄ aliquē facere dñm bonoz suoz et p adicōem heredi-
tatis oia iura hēditaria ac dominia rez hēditarioz trāsserūt in heredē li-
cet possessio nō trāsserat nisi apprehendat vt l. cū heredes ff. de ac. pos. de
isto tñ vltio la^s scribit p g i d. l. cū miles hic all in g. **In** g. p inuacōz ibi
lib eē videat clari⁹ p̄t dici q̄ antiq̄ns attiliano placuit h tñ poterat in dis-
suetudinem abhisse et p⁹ ea p iustinianū illud ē innouatū. **In** e. g. in si. si tñ
illa dicio eēt casualis et deficiat adhuc seru⁹ ex hūanitate q̄oā hēbit lib̄ra
tēquē admodū etiā ex hūanitate aliquē dēf legatū seruo vt in l. quedam C.
de neces. s. here. insti. **In** g. p̄prietatē in si. nō ex hac g. q̄ licz q̄s instituat
seruū in q̄ hz nuda p̄prietatē p hoc tñ nō fraudat vsufructuari⁹ illi⁹ serui qz
seru⁹ institut⁹ sēs libert⁹ stat ap̄d vsufructuariū et q̄cqd q̄rit ex re fructuarij
vel ex opa sua q̄rit fructuario alia at sibi adq̄rit vt l. i. s. sin at p̄p. C. oia.
de maū. **In** g. postulata ibi s. iubet et hoc iō ē vt interi⁹ serui examinet⁹
et torq̄at vt veritas sciat an mulier sit adultera vel nō nā ad p̄bādū ea q̄
secrete in domo fiunt bene admittūt serui et alij doēstici vt dicit g. notabil⁹
in d. l. iij. **In** g. testōis s. fieri liber dic q̄ vsufructus vocat⁹ ps dominij
vt in eo possit fieri executio sicut in alijs reb⁹ nō tñ ē ps dñij q̄ ad rē vēdi
cādā qz tūc dicūt spēs oppositē hinc ē q̄ si peto aliq̄z rē tāq̄z meā p̄ducā
duo instrumēta in vno caueat de domio in alio atō vsufructu tñ ego succū
bā in cā ita dicit ang. notat in l. q̄ vsufructū ff. de ver. ob. et ibi de hoc arti-
culo p bar. et ang. et p g. in l. iij. ff. de vsuf. **In** e. g. ibi s. alien⁹ nō er-
go ex hac g. q̄ si fructuari⁹ maūmittat seruū fructuariū ille hēf p libero qz
diu viuūt vsufructu⁹ sec⁹ si eū instituat cū libertate et rō dñe ē nā viuo v-
suf. fructuario vsuf. fruct⁹ nō finit et p oīs nō solidat cū p̄prietate h tūc de
mā venit finiend⁹ quando fructuari⁹ morit⁹ sec⁹ si fructuari⁹ eū instituat qz il-
la institucō p̄mo hz locū p mortē ip̄i fructuarij et tūc solidat ille vsuf. fruc-
tus cū p̄prietate vt in s. finit s. de vsuf. ergo tūc talis institut⁹ nō p̄t hē-
ri p libero. **In** g. liber in si. si em̄ testōz seruū suū institutōz instituerit qz q̄z
institutōz illud ignorat valet institutio. Sed administratio finietur per
mortem ipsius testatoris. Et hoc ideo quia mutatus est status instituto-
zis vt d. l. eius qui et ibi per bar. **In** glo. neqz liber in si. et vult ista glo.
q̄ per alienationem serui p̄p̄riū reuocetur legatum sibi factū h̄ hec glosa
maledicit nā per alienationem bene reuocatur libertas h̄ non legatū ym-
mo illud adquiretur emptori vt l. si in diē s. si. et l. iulij n̄ ff. de adi. et demō-
et ita tenet bar. in d. l. seruo cum libertate nec ob. illa. l. qz aut quis relinquit
seruo p̄p̄rio legatuz et libertatem et redimit exp̄esse libertatez et lega-
tum censetur reuocatum vt d. l. seruo. Aut alienauit tantummodo seruū et
non reuocauit libertatem exp̄esse et tunc legatum bene valet licet reuoce-
t libertas et est racō diff̄erēcie vt adēpcio libertatis aliqd ope⁹ q̄n alienat⁹

seruus

seruus **I**n glo. iussu in fi. verum est qd si seruus non adeat non queritur domino Dominus tamen poterit compellere seruum ad hoc vt adeat vt d. l. cum proponas. sequitur .s.

Seruus autem alienus post. **S**eruus alienus post mortē dōmini potest institui et suus pluriū dominorum ab extraneo institutus acquirit domino iubenti pro portione dominica Item potest quis instituere tot heredes quot vult hoc dicit vsqz ad .s. hereditas Nota primo qd seruus alienus potest institui p mortem domini sui et sic nota qd quis potest institui heres sub die certa licet sit incerta quando Item nota qd serui hereditarij acquirunt hereditati iacenti et est ratio qz hereditas iacens habetur pro domina serui qā ipsa sustinet personam defuncti Item nota ibi cum etiam eius qui p huius postumi potest institui et acquiritur postumo et est ratio quia postum habetur pro iam nato ex quo de eius modo tractatur vt l. qui in vtero ff. de sta. ho. **I**n g. extraneo in fi. Sed quid si alter dominus nolit acceptare vel adire hereditatem cui acquiritur illa pars Respondetur qd accrescere alijs dominis iubentibus adire l. si seruus omnis ff. de acqui. heredi. sec. in legato quia pro illa parte pro qua alter dominus nō vult acceptare legatum remanet heredis vt l. proculo ff. de lega. secundo De isto tamen la cius per bar in l. re coniuncti de lega. tercio. **I**n glo. super ver. infinitum in fi. potest dici qd talis institutio non valeat nam in certis personis nō pot fieri legatum ergo nec institutio de illis valet ar. .s. iunctis .i. de lega. vide tur enim esse derisoria hec institutio cum testator sciat omnes de mundo nō posse adire et quod dicit tex. qd plures vsqz in infinitum possunt institui intellige de infinitate que tamen habet limitationem qz alias infinitas r. p batur in iure vt notatur in l. si. super ver. infinitum C. de sacro sanc. cc.

Hereditas plerumqz in xij. **P**ropria diuisio hereditatis est in xij. vncias quarum nomina hic ponuntur in tex. possit tamen testator si vellet plures vncias vel pauciores facere si tamen nulla diuisio fuerit facta per testatorem omnes heredes vocantur ad equales partes si si as ē distributus inter aliquos institutos si nō in totum et aliqui alij sint instituti sine partibus illi vocantur ad reliquā alie et si totus as sit distributus vocantur alij ad dimidia assis Si aut inueniat aliqua pars vacans non distributa cum tamē singulis institutis sit aliquid portio distributa vocantur heredes p portionibus sibi assignatis et similiter si aliquid portio deficeret detrahentur unicuique p rata hoc dicit vsqz ad .s. heres Nota pmo ex hoc tex. diuisionē hereditatis et nomina partium de qz in ep̄a cōe vide b. g. Secundo nō qd res diuisione legali diuidit in xij. partes licet testator possit eā diuidē i tot partes sic vult h. tñ idē crit i effectu qz diuisio rei i plures vel pauciores.

vel pauciores partes non affert quod h3 plus vel minus in sba facit l. ex
vncijs ff. e. et l. cū qstio C. de lega. **A**duerte tamen qd appellacōe pris in du
bio dīnet dimidiū rei l. nomē filiaz. s. porcionis ff. de ver. ob. sic etiā pars
pris in dubio vōt qrtā toti ut l. memi C. qn et qb ps qrtā dēt li. x. his er
go caut in libello cū tibi dēntur due ptes rei vt petas duas ptes toti ali
oquin tm due ptes de xij. tibi adiudicarent vt l. infōū s. i. et ibi de hoc p
bar. ff. e. **I**te nota ibi et si vnū qd si vn heres tm mō fuerit institutus in p
te alio nō instituto iste intelligitur institutus in tō hereditate facit l. i. s. si ex
fūdo ff. e. et est rō hec ne qs videat decedere p pte testatus et p pte intel
tatus qd hoc fieri nō d3qz hoc est absurdū vt hic in tex. et in l. i. testis ff. de
re. iu. **I**te nō in s. s. si plures qd qn plures vocāt ad aliquē actū simplici
ter intelligūt vocati eqliter ad onus et emolimentū **I**tem nō in x. ptrib
qd si plures sint heredes instituti in ptribus et alij sint instituti sine partibus
vocātur instituti sine partibus ad residuū assis et hoc si as nōdū sit exple
tus s. si as sit expletus tunc in casu pōicto instituti sine ptrib vocāt ad diui
si hereditatis **I**tem nō in s. videam qd si plures sint heredes instituti cū
ptrib s. tū tō hereditas nō sit distributa illud qd restat ad distribuendū di
stribuet inf istos institutos p hereditarijs porcionib **I**te nō in x. et ex
diuerso qd si testator fecerit plures ptes de hereditate qz habeat ipa here
ditas et fm illas plures heredes instituit adime et distrahetur illud qd
est vltra distributū a qlibet p pte hereditaria **I**tem nota in s. et si plu
res qd quando plures sunt vncie distribute qz xij. tunc debemus ire ad di
pōiū. i. diuidere hereditatē in xij. ptes siue vncias et sic etiā hereditas
sit diuisa vltra xij. vncias debemus ire ad tripōiū et diuidere heredi
tatem in triginta quatuor vncias et sic de alijs **I**n glosa prima in fine
sed cur non ponitur pro regula cum generaliter de propria significacōe
vocabuli hereditas diuidatur iu xij. vncias et videt qd in pprie ponit plez
qd Respondet io. fa. qd hoc est ideo. qz hec diuisio pendet ex facto et volun
tate hominum super quo non potest certa regula dari **I**n g. sextus in
fi. dicit qd ymmo fuit necessarium istud nomen uncia vt pōneretur pro pri
cipio tāq ab ipso residue partes inuenientur seu nominentur fm io fa. **I**n
g. decedere ibi et nota hic idem iuris non esse ista regula notat qd idem iu
ris est de parte ad partem et sic vendicat sibi locū qn eadem ē rō in pte q
ad partem q est de toto ad totū s. hic est alia ratio ergo ic et facit ad hāc
regulam l. qui de tota ff. de rei ven. **I**n e. g. in fi. dicit meli all. l. ius nrm d
re. iu. vbi est tex expss qd ius nostrum non permittit aliquem decedere pro
parte testatus ic **I**n g. super ver. idemqz erit ibi l. item qd sabin vbi dicit
qd si testator dipōiū distribuit inter duas heredes et terciū sine pte insti
tuit terciō succedit in aliū assem s. in trientē s. ille tra sit ad centē idem
ē in effcū ac si trāsiret ad epōiū nā qn hēditas diuidit in ts ptes scaps
vocatur

vocatur triens. i. sunt quatuor vncie in effectu licet iij. ps tripondij sunt. xij. vncie que xij. in effectu habendo respectu ad tota hereditate non sunt nisi quatuor vncie. **I**n e. g. ibi l. ex vncijs vbi dicitur qd si vnus sit institutus in vi. vncijs et alter in viij. et tercius sine parte tercius non habet nisi quinque vncias. hinc est in effectu dicere de quinque vncijs ac si dixisset de x. habendo respectu ab hereditate nam si vis facere transitum ad dipondium bene dices cum institutu in x. vncijs h ille x. vncie non valent nisi quinque in effectu qz ille etiam non habere nisi quinque partes ex hereditate primo es et secundo. iij. habendo respectu ad ipsum assem. **I**n e. g. in si. omnis est solutio doc. qd in dubio non fit transitus ad dipondium h illud quod relinquitur vltis intelligitur ad eptu a primis hoc verum est si posset extrahi a primis qz prioribus plus esset relictum qz posterioribus secus si minus prioribus qz maius tunc non posset extrahi a minoribus et ita intelligantur hec iura

Heres et pure et sub condicione. Heres non potest institui sub certo tempore vel ad certum tps vel impossibili condicione que si fuerit adiecta subducantur remanet institutio pura et pluribus conditionibus adiectis copulatiue omnes adimplere hinc alternatiue sufficit alterutrum. **I**tem testor potest institui extraneum sibi omnino ignotum hoc dicitur vsqz in si. **N**ota primo qd heres potest pure et sub condicione institui. **I**tem nota qd quis non potest institui heres ad certum tps vel ex certo tpe. **N**o primo dicitur est ne quis repiatur decedere pro parte tps testatus et pro parte intestatus contra famulius noster. **R**o secundo est qd semel est heres non potest desinere heres esse l. et si sine. s. h. qd papianus ff. de mino. h. non est sic si quis sub condicione instituat qz quicunqz condicio tarde impleat ipsa retrahitur et ideo talis institutus videtur fuisse sp. heres l. qd si pendente ff. de pi. et om. rei vendi. l. miles ff. de mili. testa. et ibi est g. notabilis hinc est etiam qd si quis institui sub die incerto viczcu moriatur vel cum ticius moriatur qz dies incertus habet pro condicione l. dies incertus ff. de condi. et dem. **N**ota ex hoc tex. qd vtile pro inutile non viciat h. inutile reicitur et habet pro non appposito. **I**tem non in. s. impossibilis qd impossibilis condicio non viciat institucioz nec legata fideiusa nec libertates de qd lacius videbis. s. de lega. in. s. si. **I**tem non in. s. si plures qd ad veritate copulatiue requiritur vtraqz parte esse veram ad veritate aut districte sufficit altera parte esse vera de qd lacius per bar in l. si is qd ducenta. s. vtz ita accipiatur ff. de rebus du. et dixi in l. si ita quis stipulet ff. de ver. ob. **I**tem nota ex. s. h. quos qd non est necesse ad valore institutionis qd testator agnoscat illum quem vult facere heredem nec qd institutus sit presens sed potest institui ere quemcumqz extraneum conuoz. l. extraneum. **C**eo. sic etiam non oportet qd testes agnoscant heredem quod secus est in contractibus vbi oportet esse testes agnoscentes contrahentes ita qd si testes petant exhiberi ad hoc vtz possint cognoscere vel non

vel non sunt audiendi l. si cum exhibuisset § i ff. de pub. et ibi hoc nōt bar.
 testes tamen inuentarii debent cognoscere heredem conficiētes inuentariū
 ut dicit g. notabilis in l. si. §. si autem dubius C. de iu. delib. et tene menti
 istam glo. **I**n g. prima in fi. communis solutio q. ad? legitimi q. notantur
 in d. l. adus legitimi non recipiunt diem neq. condicionem h. ibi non noia
 tur heredis institutio ymmo ibi nominantur quinque adus Unde eman
 cipacio acceptillacio adopcio hereditatis adicio et tutoris dacio nec ob.
 regula adus legitimi que indistincte loquitur quia illa intelligenda est fm
 predicta l. nec hoc est absurdum quia promptum est iura iuribus concordare
 ut l. unica C. de inoff. doti. **I**n glo. ut possibilis ibi l. cum heredes §.
 primo Sed ibi nulla ē impossibilitas facti sed difficultas unde difficultas
 viciat institutionem et libertatem non autem impossibilitas et ratio diuer
 sitatis est fm io. fa. quia quando apponitur condicio impossibilis videēte
 am testator apponere derisorie si enim institutum nolisset esse heredem nō
 fecisset mentionem de eo ita dicit tex. in l. condiciones in glo. alle. Secus si
 apponatur difficilis condicio nam testator tunc voluit obligare heredem
 suum difficultas enim prestationis non impedit quem obligari ut l. conti
 nuus §. illud ff. de verbo obli. ex quo ergo ergo testator sciebat q. talis di
 ficilis condicio poterat impleri licet difficulter voluit heredem astringere
 ad illam difficultatem si ergo illa difficultas non expediatur quia heredi
 non est possibile hoc facere propter difficultatem viciabitur institutio et li
 bertas **I**n e. g. ibi que est huic contraria ymmo non est contra quia ibi
 loquitur de perplexitate non de impossibilitate **I**n g. scripta in fi. p. hoc
 facit l. in testis ff. de re iuris Alia tamen ratio redditur per g. in l. i. ff. de o
 di. insti. quia contractus perficitur duorum consensu ut l. i. ff. de pac. h. vlti
 ma voluntas nititur voluntati vnius tantū vñ potius subuenitur vltimis
 voluntatibus q. contractibus quia contrahentes poterint sibi ipsis proui
 dere **I**n g. si plures alias super ver. pndum in fi. hec solutio est diaboli
 ca ut dicit pe. et ia. nec aliquomodo placet quia ubicumq. ponitur copula
 tiua seu plures condiciones coniuncti oportet omnes implere nec obstat
 l. hic allegata q. illa non probat hoc nec dicit h. vult q. qn plures condico
 es et diuersi adiciunt diuersis institucioib. verbi gracia instituo ticiū si nauis ex
 alia venerit et gayū si ticius consul factus fuerit nā tunc illa condicio q. pmo
 implebitur faciet primam institutionem valere et ita intelligit d. l. si plures

Rubrica de vulgari substitutione.

Solo. continuat t. x. **I**n g. ecce ibi q. substitucōs dñr ic. Nota ex hac l. ca q. o
 nis substitucō suelat i pmo gradu siue i vterjoribz secūda substitucō qñ scā
 post

post primam substitutionem facit l in racione .s. quod vulgo ff. ad l. fald.
hic etiam dicuntur secunde nupcie omnes post primam notatur in l. rca E.
de secundis nup. et quod duplex sit substitutio et cognitio vniuscuiusq. vide
bitur i. ty. proximo in .s. qua racione sequitur nigrum

Potest autem quis in testamento suo. Testa
In suo testamēto quoscumq. gradus heredum seu substitutionū roz p
facere et vltimo substituto potest seruum suum tanq. herede ne
cessarium substituere in subsidium. Item possunt plures vni vel vni plu
ribus uel plures pluribus inuicem substitui et hoc vltimo calu partes intel
liguntur eē adiecte i substitutione quē admodū fuerit expresse in institutione
et substitutus substituto primo instituto intelligitur vterq. substitutus hoc
secūdo. Item substitutus vulgariter alieno seruo instituto quem dominus
putabat esse liberum admittitur cum domino instituti ad quartam partē
hereditatis sec. si testator sciūisset eē cū seruū hoc dicit vltimo vsq. in finē
Et nota summarium per particulas et sic habes totum. In g. in test. fieri
vt directe valeat. Nota q. institutio vel substitutio directa non potest fieri
nisi in testamento et non codicillis vel in donatione causa mortis. Potest
tū fieri fideicommissaria substitutio in codicillis ymmo et si testator directā
faciat in codicillis scienter valebit substitutio et verba directa obliquantur
vt in l. senola et ibi nōt. ff. ad trebel. In e. g. in fi. An at testator intelligat
fecisse testamentū vel codicillos distingue sic fm bar. in li. ff. de codicil. aut
constat q. testator voluit testari h. tamen defecit aliqua solēpnitas. Ap quā
nō pōt illa volūtas valē vt testm. h. vt codicill. et tē nō vze codicil. vt i hac g. si.
q. d. vze nisi fuerit adiecta clausula codicilloz q. d. hodie ponit in vltis vo
luntatib. vīcz si non vze iure testamenti valeat tū iure codicilloz vel c. h.
bet alterius vltime voluntati vt d. l. i. Aut appareat q. testator voluit codi
cillari et valet vt codicill. et tunc verba directa si ibi ponantur obliquantur
vt d. l. senola. Aut ē dubiū et tunc aut testator apposuit institutionē vlt. s.
stitutionem directam et in dubio non videtur codicillari vnde si eius volū
tas non valeat vt testm. nec valebit vt codicill. vt l. nō codicillū. E. de tes
ta. non apponit institutio vel substitutio presūit testator codicillari .s. trac
tare ff. de codicil. alias de iure codicilloz. In g. nouissime in fi. doc. rep.
bāt hac g. fm io fa. nā nō pōt. pcedere nec via facti nec via iuris. Fu enim
posset substitui et vltra posset suo q. s. substitui verbi gracia ticius heres
esto et fuū tibi substituo et gayū suo. sic etiā de iure possit fieri nā si fuus
deccderet an aditā hereditatē et ticius repudiaret hereditatē gay. admit
teret ar. l. iij. .s. i. ff. de here. insti. et hoc etiā pōt fieri ex volūtate dñi. Deo fm
glo. nostrā intellige et verius loq. tur quo ad effectum nam si testator vult
heredem

heredem esse seruum suum necessarium non potest aliquis sibi substitui nā
postq̄ est heres quemadmodum o3 si vnuat null' vnq3 substitut' admittēt
et sic vltimo erat substitutus. que substitucio effectum habeat ar. l. p' aditā
alle. in g. **In** g. dispibus ibi l. i. **Nota** ex hac g. q' si testator non expmat
partes in substitucione videtur eas uocare p' pibus sibi assignatis in isti
tucione et si pars alicuius esset aucta in institucione iure accrescēdi eaten'
videt' aucta eius ps in substitucioe vt l. si ex testō alle. in g. predicta regula
ē vera qñ testator substituit per noia appellatia secus si p' noia ppria vel e
tiā qñ essent substituti eq̄liter grauati ad aliquod onus nā tūc vocāt eq̄lic
grauati pro hereditaria porcione et non p' virili. Ita notat in g. l. i. C. de i
pub. et ali. substi. et hoc etiā sentit glo. super ver. expressit. **In** g. super ver
instituto in fi. **Nota** ex hac g. q' ad hoc vt iste s. locum habeat requiritur q'
vterq3. i. institutus et substitutus repudiauerit hereditatem secus si vterq3
adierit suā ptē vel p̄mus substitutus tñ qz tunc secundo substitutus nihil
habet qz a pte adita repellitur semper substitutus vt in l. post aditā alle
et hoc est etiā quod voluit g. super ver. distinctione que statim seq̄t. **In**
g. in partē ibi l. is q' putat. Ita opio n̄ suat h̄ sequēs v3 qz substitut' tñmō
habeat qrtā ptē hereditatis et dominus instituti tres partes et hoc ē pp̄
repugnanciā iuris regularis et voluntatis testatoris. Est enim vna regula
que vult q' post aditā hereditatē expiret substitucio vulgaris vt l. p' adi
tā C. e. et quicq̄ seruus acquirit domino adq̄rit vt s. p' q̄s perso. nobis
ad. s. i. et s̄m hoc substitutus omnino esset repellendus. Sed volūtas testu
toris fuit vt si institut' nō esset heres p' se nec alter per eum c' iuri postea sa
bicet q' substitut' totū h̄ret et sic s̄m h̄ seru' et dñs oīno repellerēt ab here
ditate vnde media via est inuēta vt substitut' in illo caū admittat' ad ptē
hereditatis. Sed tūc q̄ro q̄re ergo substitut' non admittit' ad vidiā h̄edi
tatis cū domino instituti nā media via esset diuidere p' mediū et p' hoc vi
detur facere iste tex. cum dicit Meui' in ptem admittintr cum appellatione
p̄is in dubio vidiū stinet l. nomē filiaz. s. porcionis ff. de ver. sig. cogita
quia doctores non tangunt sequit' Rca de pupillari substitucione

Rubrica de pupillari substitucione.

Continuatur ad precedentez in hunc modum visum est. s. ty. proximo de
vulgari substitucione verum quia est alia substitucio que vocatur pupilla
ris ideo sequitur videre de pupillari. Circa quod quero quare hic et in ff.
tantūmodo rubricatur de duabus speciebus substitucionum cum tamen
quinq3 sint vt videbitur. j. co. s. qua ratione in glo. **Respōdet** q' hoc ē iō
quia.

quia in substantia et in vera proprietate substituendi nō sunt nisi due species scilicet vulgaris et pupillaris quia alias species ista in se continet ut videtur in processu habito tamen respectu ad id quod vnaqueque substitutio continet et ad materiam eam et tractatus sunt quinque species

Liberis suis impuberibus. **F**ilio impuberi potest ter et pupillariter et succedens ex vulgari efficitur heres patri Sed succedens ex pupillari efficitur heres patri et pupillo Sic etiam filio furioso vel mente capto potest fieri exemplaris substitutio que ad exemplū pupillaris est introducta et expirat adueniente sanitate que pupillaris adueniente pubertate et hec substitutio pupillaris cōtinet quo ad quid vnum testamentum et quo ad quid duo hoc dicit vsq; ad .s. si aut quis **N**ota ex hoc tex. ibi ut si heredes ei non extiterint formam vulgaris substitutionis quia fit his verbis **T**icius heres esto et si heres mihi non extiterit seipsum heres esto **I**tem nota ibi sed eo amplius formam pupillaris substitutionis quia fit his verbis **T**icius filius meus heres esto et si heres extiterit et in pupillari etate decesserit seipsum mihi sit heres **I**tem nota in .x. quo casu qd si filius cui datus est pupillaris substitutus decessat ante aditam hereditatem patris tunc substitutus efficitur heres patris. Sed si decessat post acquisitionem hereditatis tunc substitutus efficitur heres vtriusque concoz. l. si plures .s. ad substitutos et l. pater .a. ff. eo. **I**tem nota in .x. nam moribus qd quando filij propter defectum etatis non possunt sibi facere testamenta tunc conceditur parentibus ut pro filiis faciant et illud introductū ē ex humanitate et moribus concoz. l. si in principio ff. eo. **I**tem nota in .s. qua ratione qd ad exemplum pupillaris substitutionis inuenta est exemplaris p. quā pater possit substituere liberis suis nō sane mentis. s. furiosis et mente captis cōcoz. l. humanitatis C. de impube. et alijs substit. **I**tem nota in .x. si autem qd exemplaris substitutio expirat adueniente sanitate sic etiam pupillaris expirat adueniente pubertate **N**ota in .s. igitur qd quando pater substituit filio pupillariter dicitur quodammodo facere duo testamenta scilicet vnum sibi et vnum filio est tamē reuera vnum testamentum quo ad confectionem quia ab vno factus est licet contineat duas hereditates **I**n glo. prima in fi. **N**ota quinque que requiruntur in pupillari substitutione Requiritur etiam et alia tria . primo qd pater sibi ipsi testetur nisi sit miles ut l. si .s. quisquis ff. eo. **I**tem qd ipse impubes sit impubes institutus vel exheredatus l. si .x. sed si eos ff. eo. **T**ercio qd ad eatur hereditas testatoris. ut in l. si .x. ad eo ff. eodem. nisi sit miles a quo substitutio pupillariter facta tenet licet eius hereditas non adeatur ut l. miles ita de testa. mili. de isto piene per bar. in d. l. si. **I**n glo. super ver. et exemplum ibi prima vulgaris quare dicatur vulgaris notatur in Rea s. de vulgari.

vulgari substitutione quia a quolibet fieri potest et cuilibet sub verbis magis
consuetis et vulgaribus quam aliquid alia substitutio de isto plene per bar. in l.
prima ff. e. in prima questione **I**n e.g. ibi §. hec verba **N**ota quod duplex
sit vulgaris substitutio et quibus verbis fiat **N**am duplex est quedam ex
pressa que sit verbis negatiuis vt ticius heredem instituo et si heres non
erit seyus substituo **Q**uedam est tacita que sit verbis affirmatiuis. i. tacite
intelligitur in alia substitutione expressa que sit verbis negatiuis. **I**ta e
nim tacita vulgaris continetur in pupillari breuiloqua et compendiosa
in pupillari verbi gracia **T**icius filium meum instituo et si in pupillari eta
te decesserit seyus substituo intelligitur hec tacita vulgaris. si ticius fili
us meus non sit mihi heres seyus sit heres. **I**n breuiloqua vt si dico sic seyus
et ticius filios meos mihi heredes instituo et intucem substituo continent
que vulgares tacite vnde si ticius non sit mihi heres seyus sit heres vel si
seyus non sit mihi heres ticius sit mihi heres nota in l. lucius ff. eo. in com
pendiosa si dico filium meum impuberez instituo et quando cumque decesse
rit seyus substituo intelligitur hec tacita vulgaris si filius meus non sit mi
hi heres seyus sit heres vt l. centurio ff. e. et ibi plene per bar. io. fa. reprehē
dit tamen glo. et dicit quod expressa vulgaris potest etiam fieri verbis affirma
tiuis verbi gracia ticius heres esto et si ticius me viuo moriatur vel ateque
hereditatem adeat seyus sit heres l. cum in testamento ff. de here insti. vn
de dicit quod non est curandum de verbis affirmatiuis vel negatiuis ad cog
noscendum an substitutio sit tacita vel expressa **D**icitur enim expressa quā
ex recta significacōe et ex vi voborum videtur plata ita quod exprimitur expresse **T**a
cita quando ex diēcturata mente intelligitur. et est satis probabilis opinio
In e.g. ibi p^o aditā **N**ō ex hac g. qualiter expirat substitutio vulgaris
quia expirat adita hereditate quod etiam est verum si tantummodo vn
ex institutis adiret cum plures tamen essent instituti copulatiui vel coniunc
tim l. quidem testamento ff. e. secus si sepatim essent instituti quia tunc quo
ad illam partem expiraret vulgaris substitutio l. ex duobus §. filium ff. e.
de isto lacius per barto. in l. ij. ff. e. in quinta questione **S**ed quero quis est
effectus vulgaris substitutionis **R**espondeo quod quintuplex est. primo quia
per eam potest alius succedere cui institutus sit subiectus vel de nono sub
stituiatur vt in §. si. §. ty. pro. secundo quia testamentum potest sumere viēs
a substitutione si institutus non adijt vbi alias si non esset substitutus testamē
tum annullaretur vt l. iij. ff. de libe et postu. tercius effectus est quia contiet
in se tacitam pupillarem l. nam hoc iure ff. e. quartus effectus est quia per
eam succeditur defuncto non instituto vt hic in d. in quo casu. **Q**uintus quia
de suo herede facit voluntariuz vnde vbi alias suus transmitteret heredi
tatem ad quoscumque heredes l. apud hostes C. de suis et legi. dato sibi s
tituto vulgaris non transmitteret sed substitutus habebit hereditatem l. si
filius.

filius heres ff. de libe et postu et de isto p bar in d l iij. in q̄rta questione **C**
In e glo. ibi verbis affirmatiuis het glo. reprobatur p̄ io. fa. quia exp̄ssa
pupillaris potest fieri verbis negatiuis vbi gracia ticiū filiū meū impu
berem instituo et si ad pupillare nō aduenerit gāñus sit heres vnde exp̄s
sa v̄l tacita pupillaris intelligit̄ fm̄ verba expressa vel tacita et si ē curā dū
de verbis affirmatiuis vel negatiuis quemadmodum etiam s̄ dīdū est de
vulgari facit c. si pater de testa. in vi. dicitur ergo exp̄ssa pupillaris quā
do verbis exp̄ssis ex recta significatione et vi verborum intelligitur pu
pillaris facta substitutio verbi gracia quando exp̄sse de pupillari etate
sit mencio vt filiū meū instituo et si in pupillari etate decesserit gāñ sit
heres Tacita dicitur que insurgit tacite ex aliqua substitutione vt ē exem
plum in vulgari dū pater ita dixit filiū meū impuberem instituo et si h̄eres
non sit gāñus sit heres hic intelligitur hec tacita pupillaris videlicet si he
res erit filius meus et in pupillari etate decesserit gāñ sit heres vt proba
tur in d. l. nam hoc iure et que requirūtur in pupillari substitutione dīdū
est s̄. in glosa p̄ma **P**ro quo de effectu pupillaris substitutionis **R**nde
tur q̄ multiplex est nam pupillaris exp̄ssa excludit matrem et alios ve
nientes ab intestato **S**z tacita pupillaris contenta in exp̄ssa vulgari nō
excludit matrem vt l. precibus. C. de secundus effectus quia succedens ex
pupillari substitutione habebit omnia bona patris et pupilli vnde cum
q̄ pupillo acquisita vt l. si plures. §. ad substitutos ff. e. et vidim⁹ in glo
sup verbo filio **S**uccedens autem ex vulgari non habebit nisi solum bona
patris vt. s̄. e. in vers. quo casu et facit glo. in l. qui v̄ter ff. de v̄tre inspi
qualiter autem expiret pupillaris substitutio dicitur. §. sup verbo adole
uerit **I**n e glo. ibi vt hic dicitur **N**ota ergo q̄ exemplar substitutio
cittr illa que sit a parentibus filio furioso vel mente capto ad exemplum
pupillaris vt hic et l. humanitati C. e. et l. ex facto ff. e. verbi gracia filiū
meū furiosum vel mente captum instituo et si in furore decesserit gāñ sit
heres ex quo patet q̄ maiori et puberi potest fieri directa substitutio q̄ a
lias non potest fieri vt dicit g. in d. l. ex facto et l. precib⁹ C. de preci. et al s̄
stitu habebit autem substitutus omnia bona patris et filij furiosi si filius i
furore decedat ad exemplum pupillaris **I**n e.g. ibi quilibet potest sub
stitui **N**ota ergo que sint persone que possint exemplariter substitui quia p̄
mo deberent substitui liberi ipsius furiosi si nō sint fratres furiosi quisi et
am non erent tūc quilibet potest substitui et hoc est quod voluit g. in ver.
personas **S**ecundo nota ex hac g. tres differencias inter pupillarem sub
stitutōm et exemplarem **S**unt tamen adhuc alie dīe . primo quia pupilla
ris substitutio solummodo potest fieri ab illo qui habet filium in potestate
vt s̄. in principio huius § exemplaris etiam potest fieri ab alio nam p̄t fie
ri a parentibus masculis et femineis scz patre matre auo auia **p**auor **p**
auia

quia ut d. l. humanitatis unde si pater dat unum substitutum et mater ali-
um Si pater habuerit filium in potestate substitutus a matre habebit bona ma-
terna tamen et substitutus a patre habebit omnia bona unde cumque quesita Si
autem pater non habuit filium in potestate tunc substitutus a matre habe-
bit bona materna. substitutus a patre habebit bona paterna. et alia bona
diuidentur inter istos substitutos secundum bar. in d. l. ex facto Secunda differen-
cia quod pupillaris substitutio potest fieri pupillo exheredato ut i. e. s. non so-
lum si pupillus sit doli capax Sed exemplaris non potest fieri filio exheredato quod
filius furiosus non potest exheredari ex quo causam ingratitudinis non po-
test omittere ut d. l. humanitatis Tercia differentia est quod pupillaris expi-
rat adueniente pubertate Exemplaris vero cessante morbo ut hic in s. i. gi-
tur Quarto quod exemplaris expirat etiam liberis precreatis a furioso nisi il-
li filii essent substituti ut d. l. humanitatis Sed pupillaris ita non expirat quod
impubes non potest habere filios ut s. de nup. s. primo Sed an filius potest
facere testamentum patri furioso dicendum quod non quod nullo iure repit cau-
tum et hec exemplaris etiam est duplex quedam expressa de qua s. exem-
plificatum est Alia tacita que continetur in aliqua expressa nam ibi qualibet
substitutione alia si fieret filio furioso intelligeretur hec substitutio vel si fili-
us i. furio decesserit de isto laci per bar. in l. ex facto et Ci. et alios in d. l. huma-
nitas In e. g. ibi breuiloqua dicitur autem breuiloqua quod sit verbis breui-
bus secundum glo. in l. lucius ff. e. et vocatur alio modo reciproca quod sit reciproca
cio unus in alterum ut d. l. nam hoc iure In e. g. ibi vos inuicem substituo
Nota per que verba fit breuiloqua substitutio nam per hec verba vos inui-
cem substituo ut l. hereditatem C. e. et hic Item per hec verba vter eorum vi-
uens succedet alteri ar. l. ticius et seius cum l. se ff. de here. insti. Item per hec
verba inuicem substituti mihi heredes sumto vel esto l. cum in testamento s. hec
ba ff. de here. insti. In e. g. ibi quatuor substitutiones Nota quod breuiloqua sub-
stitutio aliquam continet quatuor substitutiones ubi gracia si testator habet duos filios
impuberes et sic illos instituatur et substituat inuicem dicendo sic filios meos he-
des instituo et inuicem substituo. nam hec substitutio continet duas vulgares
viz si unus non sit heres alter sit heres et sic etiam de alio duas pupillares
continet viz si alter in pupillari etate decesserit alter sit heres Aliquam continet
nisi duas vulgares verbi gracia si testator habeat duos filios unum impu-
berem. alium autem puberem et dicat vos inuicem substituo non intelligunt nisi due
vulgares viz si filius puber non sit heres alius sit heres et e converso. non autem
continet aliquam pupillares propter expirationem ut i. d. l. nam s. in re. quoniam autem continetur due
pupillares viz quoniam pupillus exheredat. h. moisi Substitutio fit ut i. e. s. non solum. quoniam
lex continentur ut si fiat duobus filiis impuberibus furiosis. quoniam octo ut si fi-
at duobus filiis impuberibus furiosis cum istis clausulis si in pupillari etate

continet

decesserit vel quandoquēq; quia tunc post pupillarem etatē ista substitutio
continet duos exēplares et duas fideicommissarias **De** illo laci⁹ per bar
in d.l. lucius **Sed** quero an hee substitutiones stēt in breuiloq; dicantē
p̄sse vel tacite vt sic agnoscat eoz effectus **Nō** dē q; dicuntur expresse
bis generalibus sed non specialibus **Ista** tñ generalis expressio ē sufficiē
ad excludendū matrem et alios venientes ab intestato vt t3 glo. et bar. in
d.l. lucius **In** e.g. ibi opēdiosa **Et** est opēdiosa substitutio q; sub condi
cione mortis vel alia condicione multa amplectitur tpa substitutionū. et
dicit opēdiosa que sub compendio ⁊ breuitate verboz multas complec
titur substitucōs scz vulgares pupillares et fideicommissarias verbi grā
filiū meū impuberē instituo et quandoquēq; decesserit gajū substituo dicit
vulgarem vicz si filius me⁹ non sit heres gajus sit heres. continet pupilla
rem vicz si filius meus in etate pupillari decesserit sit gajus heres. continet
fideicommissariam vt si filius meus post pupillare etatez decesserit restituat
gajū hereditatē et hec p̄bantur p bar. in l. centurio ff. e. **In** e.g. in fine
In hoc articulo laci⁹ distingue cū q̄ritur quo iure valeat substitutio compē
diosa. aut ista substitutio sit a milite. aut a pagano. i. a non milite **Si** a mili
te aut sit p verba directā puta heres esto aut per verba obliqua puta hē
ditatem restituas aut per verba communia puta talem substituo **Primo**
casu siue talis substitutio fiat pupillo siue non pupillo verbi gracia filium
meū heredem instituo et quicūq; decesserit gajus sit eius heres tunc si de
cedat filius in pupillari etate valet substitutio iure directo ⁊ substitutus hē
bit omnia bona patris et pupilli **Sed** si decedat in adulta etate valet sub
stitutio iure directo. sed substitutus solum hēbit bona patris vna cum frue
tib⁹ exstantib⁹ vt d.l. centurio **Istud** fallit nisi māt filij sit in medio qz tūc p
pupillarem etatē obliquatur illa substitutio fm glo. hic et in d.l. centurio.
licet bar. ibi tenet contrariū vicz q; semper talis substitutio maneat directā
Si aut ista substitutio fiat per verba obliqua tunc semper est fideicommissa
ria vt l. cohered. §. cū si. ff. e. **Si** p verba omnia tunc si mater est in medio
obliquatur alias semp valet iure directo vt l. precibus C. e. de impube. et
alijs substi. **Secundo** casu p̄ncipali quando fit substitutio a pagano itēz
distingue. aut sit verbis directis et tunc ī. tempus pubertatis valz iure di
recto et postea nullomodo l. verbis civilib⁹ et l. in pupillari ff. e. et hoc tenz
glo. et dicit doc. et io. an. in glo. in c. si pater de testa. in vi. licet in nouella t3
contrariū vbi dicit q; p pubtatē obliquatur aut sit verbis obliquis et ip̄ ē
fideicommissaria l. cohered. §. cū filie ff. e. aut verbis dub⁹ vt p verbū substitui
o. tñ et tūc ē dīs opinio. qz aut talis substitutio sit p cōuēracōm vel p cō
mutacōm tpm vt si fili⁹ me⁹ in pupillari etate decesserit vel quicūq; decesse
rit et v3 ī. tps pubertatis iure directo p pubtatē iurē fideicommissario si sine
enumeracione

enumeracione tpm tunc omni tpe est fideicommissaria et ita tenz hic glo. 7
g. in d. c. si pater licet Jo. an. in nouella aliter dicat de quo laci' per bar. i
d. l. centurio et p. alios in d. l. precib'. **E**ffectus autem est an valeat iure di
recto vel fideicommissario qz per fideicommissariam substitutionem non exclu
ditur mater neqz veniunt bona pupilli sed detrahatur falcidia vt in d. s.
cu filie. quod non est in directa substitutione. **E**t vt cognoscatis verba di
recta obliqua et via **D**ic sic. naz circa sut illa q de sui natura important vt
substitutus capiat a seipo non de manu alteri' vt esto heres l. ea qua C. d.
fideicommiss. et l. omne verbum C. via de lega. vel talem heredem facio vt in
hac g. in fi. **A**ba obliq sut illa qn de sui natura important vt substitutus ca
piat per manu alterius vt est verbum restituatur d. s. cu filie verbum rō
datur l. verbum reddens de ho. sig. verbum datur l. fundi trebaciai ff. de
usufruc. lega. **V**erba omnia sunt q se habent ad hoc vt possint adapta
ri vt substitutus habeat p se vel per manum alterius vt sunt ista verba sō
stituo perueniat pertineat habeat remaneat succedat reuertat deuoluat
et similia de quo laci' per bar. in d. l. centurio **I**n dubio tñ potius sut d
ba interpretanda vt sint directa q obliqua ar. l. qciens ff. de re. du. et d. c.
si p. **I**n g. adoleuerit ibi si pater filius hodie tñ p agnacōz postumi nō
expirat pupillaris substitucio vt C. de libe. pte. aut. ex cā et ibi notatur
In e. g. in fi. **E**xpirat etiā pupillaris substitucio alijs modis scz capitis di
minutione pupilli l. coheredi s. cum filie ff. e. **I**tem expirat taxatione tpi
facta a patre puta si pater substituat pupillo vsqz ad x. añū sue etatis nam
adueniente x. anno expirat l. si ita qd ff. e. et de isto laci' per glo. et bar. i
l. in pupillari ff. eodem **S**e qd s. finat qd.

Sin autem quis ita forni. **P**ater timēs ne substitutus infidi
etur vite filij potest facere vulgare
substitutionem palam et pupillarem secretam si tñ faciat pupillarem mani
festam non viciatur pupillaris substitucio et pupillis exheredatis potest
fieri pupillaris substitucio in qua substitutione veniunt omnia bona pupil
li etiam aliunde qstia **I**te postumis pōt fieri pupillaris substitucio et si non
valet testm paternum nec etiam pupillare hoc dicit vsqz ad s. singuli **N**ō
pmo consilium quo pater potest facere pupillarem substitutionem ne vite
filij per substitutum infidietur **I**stud tamen consiliuz non opellit seq pater
vt hic in d. illud palam **E**t sic nota q regulariter non compellit qd seq d
filium alterius ad hoc allegatur l. ij. in. fi. ff. manda. c. cum in lege veteri de
electione **D**e quo per bar. in l. ticiū et meuiū ff. de adminis. tuto. **I**te
nota in s. non solum q permissum est patre filio suo impuberi in potestate
constituto pupillariter substituere siue filium instituat siue exheredet. nam
licet

licet pupillus exheredatus excludatur a bonis paternis p̄t tñ habere bō
paterna et aliunde et illud innotandum est favore filiorum ne filij exheredati
decedant intestati. **I**tem nota in §. q̄cumq; q̄ ea q̄ habent locum in sub
stitutione impuberis habent etiam locum in substitutione postumorum hoc
tamen fallit in vno qz filijs impuberib; exheredatis p̄t fieri substitutio vt
statim dictum est. postumis at exheredatis non potest fieri qz exheredari
non possunt cuz cām ingratitudinis omittere non possunt l. si quis in suo
§. legis C. de inoff. test. **I**tem nota in §. libez q̄ nemo potest facere testm̄
filio impuberi nisi sibi p̄i faciat testm̄ qz testm̄ pupillare est pars testi pat
ni. ad quod spallegat ista lra. **I**n glo. lino ibi nulluz esset hec glo. nō bñ
loquitur fm̄ io. fa. et ratio est qz sicut tignum alienum inuinctum eib; n̄
potest vendicari ne vrbs difformetur ruinis l. in rem §. tignū ff. de rei vē
di. **E**t sic hoc fit p̄pter publicam vtilitatem. **S**ic etiam dicemus de istoli
no vel cera cum etiam testā sint publici iuris vt l. iij. ff. quemadmodum to
stā opiantur alias em̄ detrahendū copia p̄bacionis quod esse non debet. **I**n
e.g. in fi. hic quidam habent in glo. hoc consilium est pro imperitis qñ
velit dicere q̄ periti bene sciunt q̄ in vulgari expressa continetur pupillaris
tacita. vnde quo ad ipsum nullum est consilium cum sciant pupillarem sub
stitutionem saltem tacite factam. **S**ed io. fa. dicit q̄ ymmo hoc consiliū le
gis est bonū et vtile qz in vulgari expressa continetur tacita pupillar. s. ni
si aliud sit ordinatum l. cum filie §. filio ff. e. vnde possibile esset q̄ aliter in
secreto de substituto vulgari esset ordinatum. **I**n g. cauere in fi. nā l. 3. tes
tator hoc non caueat tñ non possunt tabule pupillares apiri nisi ex iusta
causa l. pupillares ff. quēad. test. apia. **I**n g. adq̄sitū in fi. nota ex hac
glo. q̄ illud qd̄ dat filio fa. ex eo qz graciosus d̄z prouenire filio occasiōe
sui p̄i et sic iudicatur peculium aduentitium et non profectitium quod fa
cit ad l. cum oz C. de bo. q̄ li. **I**n g. substitutus circa hoc sic excludit fili
exheredatus p̄t a pr̄e exheredati grauare ad legata soluenda q̄tinus ad
eum puenit de bonis patris vt d. §. cum filie. **S**ubstitutus at exheredatus
non p̄t grauari etiam quatenus ad eum peruenit de bonis patris l. ab hē
ditati de leg. i. ff. et l. si. de leg. iij. et sic est hoc speciale qz alias vbi possum
grauare aliquem etiam possum grauare eius heredem vel legatarium l. si
fuerit de leg. iij. rō at specialitatis reddi nō p̄t nisi qz sic placuit legislatori
fm̄ ci. et bar. in d. l. cū quidā. **J**o. fa. dicit eē rōm qz hoc est in odiū patris
exheredantis et hanc rōm attribuit sibi salic. in d. l. cum quidam. **S**ed hec
ratio non placet qz sic etiam ipse exheredatus non deberet posse grauari
forte posset dici q̄ substitutō q̄ fit pupillo exheredato fit in eius fauorem
ne ipse pupillus decedat intestatus ergo non debet vltra extendi q̄ in iu
re scriptum est ar. l. ius singulare ff. de legi. maxime cū grauamen substituti
non veniat.

non veniat in fauorem pupilli qz forte substitutus ppter grauiamen nō vel
 let adire hereditatem pupilli ar. tex. ad legem fal. circa principium cogita
In e.g. ibi primus pubertati qui et quis dicatur vide ff. de inuti. sti. in
 pupillus diuinda glo. **I**n g. non valeat ibi idem si ex p^o facto et ē racō
 qz quando ex post facto testm̄ rumpitur p pte potest quis decedere testa
 tus et pro pte intestatus vt l. nam et si pntibus ff. si filius ff. de mos. tes.
In e.g. in fi. Circa hoc dic sic regulariter quis non potest testari de reb^a a
 lienis in p̄iudicium alterius l. conficiuntur ff. si post ff. de codi. ymmo sp̄i
 furti est de alieno largiri l. si pignore ff. de fur. Fallit in patre vt hic **S**ecū
 do in monacho q̄ testatur inter liberos de bonis per eum adq̄sitis in mo
 nasterio vt hic in aut. si q̄ mulier C. de sac. sac. ec. Tercio fallit in milite q̄p
 adp̄nacione factus est intestabilis h̄ tñ sibi est reseruata testi factio in ali
 quibus rebus in sn̄ia vt l. si quis filio exheredato ff. sed si quis ff. de iniur.
 rup. et irri. tes. Quarto fallit in matre conuolante ad secunda vota que p̄t
 testari de rebus p̄mi matrimonij inter liberos de quo in aut. lucrum C. d.
 secundis nup. in p̄iudicium autem heredis potest q̄s testari de alienis
 rebus videlicet vt ipse luet vel prestat estimacionem vt l. cum alien. C. de
 lega. Sequitur ff. singulis autem

Singulis autem liberis. Potest testator pupillariter substituere
 re cuilibet filioz impuberum et tunc q̄
 libet dicitur decedere testat^o eē p̄t vltio morienti substituere tantuz et tunc
 ille dicitur decedere testatus aliq̄ itestati^o hec substitutio pupillaris p̄t fieri
 nominatim exprimendo substitutum vel generaliter quisq̄s mihi heres sit
 sit heres filio meo q̄ caū admittit substitut^o q̄ per se est heres non q̄ p̄ aliū
 et admittitur pro porzione hereditaria Item hec substitutio durat in mas
 culo vsqz ad xiiij. anuū. in femina vsqz ad xij. et extraneo impuberi non p̄t
 quis directo substitui sed bene p̄ fideicommissariam h̄ dicit **N**ota primo ibi
 ius legitimaz h̄editatū q̄ testator substituendo vltimo morienti non vi
 det filios suos inuicem substituere vt vn^o succedat alteri h̄ potius videt re
 seruare ius legitimarum hereditatum inter eas vicz vt inuicem succedat
 ab intestato vel vt quilibet eoz excepto vltimo habeat legitimū heredē
 ab intestato scz illum qui de iure deberet eis succedere ab intestato vt hic
 et l. vel singul^o ff. e. **I**tem nota in ff. substituitur ibi aut generaliter q̄ per
 hanc substitutionem quisquis mihi heres erit sit heres filio meo admittit
 solum qui est heres ex disposicione et iudicio testatoris non autem qui h̄s
 est per alium Et sic domin^o non potest eē heres pupilli ex illa substitutione
 Si seruus domini fuerit institutus a patre Nec etiam pater potest esse he
 res pupilli mediante filio vt hic et l. qui libe. ff. hec verba ff. e. **N**ē nō i^o
 masculo

masculo q̄ pupillari substitutio nō potest fieri in filio vel in femina vt ou-
rat post pupillare etatem tamq̄ directa. Possit tamen fieri vt valeret tam-
q̄ fideicommissaria quemadmodum etiam sic posset fieri extraneo vt hic in
fine tex. de quo satis dictum ē in s. q̄ racione s. e. et notatur in c. si pater de
testa. in vi. **E**n g. p̄ma in fine vel aliter et melius ibi non fuit directa sub-
stitutio sed fideicommissaria et fideicommissum relictū ab vno ex heredibus q̄
ultimo moriet̄ facit videri omnes heredes inuicē substitutos per fidei-
missum vt est casus singularis fm bar. in d. s. sejus.

Quibus modis testamēta infirmātur. Rubrica

Continuatur ex mente glose **V**isum est de validitate testōz verum quia
testā pluribus modis rumpuntur qz nihil tam firmū est tam stabile quin
rumpitur vt in autl. de nup. s. nupcias sequitur ergo modo videre quibz mo-
dis testamēta infirmantur. **N**el potest sic continuari de ordinatione tes-
tatorū dictū est et sequitur adire de eozum infirmatione

Testamentum iure factum. **T**estamentūz solenni-
ter factum rumpitur
per arrogacionem vel adopcionē filij quasi agnacione postū
Item p̄ secundū testm̄ q̄ potuit hereditas adiri rūpit primū
ita q̄ si ex secundo non adeat hereditas reduci res ad eam intestati. Simi-
liter secundū testm̄ rūpit p̄mū licet in secundo testō quis sit t̄mō institut⁹
heres in re certa potest t̄n in secundo testō confirmari id qd ē dispositū in p̄-
mo et tunc institut⁹ in secūdo tenet restituere p̄ fideicommissū hēditatē institu-
to in p̄mo b̄ dicit vsqz ad s. alio q̄qz mō **N**ota p̄mo q̄ sicut agnacōe veri
postū rūpit testm̄ ita et agnacōe q̄si postū. i. arrogacōe vel adopcōe filij
deoz. l. certū ff. de inius. rup. et irri. tes. et intellige de adopcōe q̄ sit p̄ ascēdē-
tes in c̄ptate filij adoptiu⁹ trāsit als nō rūpit testm̄ pris adoptiu⁹z non
tenet p̄ illū instituere vt l. cū in adoptiu⁹s. de adop. **E**tē nō in s. p̄ re-
riore ad qd sp̄ allegat q̄ p̄ora testā rūpit p̄ p̄terioza et vltimū derogat
ōnibz p̄oribz qd ē vepz si in vltimo testō nō fiat mētio de p̄oribz **E**t sic nota
q̄ q̄s nō p̄t decedē cū duobz testamentis **I**tē istud vepz ex secūdo testō ne
mo adeat hereditatē qz tūc nullū testm̄ v3 vt b̄ in x. nā et p̄ qd facit i ar-
gumentū q̄ p̄ secundū p̄curatoriu reuocat p̄mū etiā si in secundo nō fiat
mētio de p̄mo nec constitut⁹ in secūdo velit on⁹ p̄curatoris acceptare **I**ta
nōt io. an. in c. si duo de p̄cu. in vi. in glo. q̄ incipit qz sec⁹ **E**tē nota in s. h̄
si q̄s.

si quis per secundum testam in quo quis est tunc instituitur heres in re certa rui
piu pmi testam in qqs e vlti instituitur dcor l. si quis pore ff. ad trebelli. Et e ro
qz qn quis est institutus in re certa nullo alio instituto pui habet ac si cet
vlti institutus vt l. i. si ex fundo ff. de here. insti. Secus tamen si alius eet
secundo institutus qz tunc institutus in re certa habetur loco legatarij vt
C. de here. insti. l. qciens. **I**tem nota ibi ppter incerta verba q testoz in
secudo testō potest expresse confirmare institutionē heredis et legata facta
in pmo testō et tunc per talem confirmationem intelligitur institutus i se
cundo rogatus restituere hereditatem et legata instituto et legatarijs in
pmo potest tamen sibi retinere quartaz vt hic in tex. **I**n g. rumpitur ibi
tunc non rumpitur et est ratio ppter reliquias seruitutis q remanent in fi
lio emancipato nam ex quo semel fuit in potestate et postea sit emancipa
tus potest postea reuerti de facili ad statum suum et pinde est tunc ac si n
fuisset emancipatus sic eciam alias reliqe seruitutis aliquid opatur vt pu
ta in seruo q delit esse dñi nam talis non potest ad questionez poni o tra
dominum vt l. vni facino s. seruus in caput ff. de questionib. **I**n e. g. ibi
nepotem idest de nepote extraneo sicut de quolibet alio extraneo vt d.
l. qda cu filium. **I**n e. g. in fi. glo. dicit aliqui tamē extraneus potest exhe
redari vitz quando pmo fuit institutus vt l. paterfa. ff. de testō. heredi. in
fi. l. si certaz s. si eadem ff. de mili. tes. et ibi glo. **I**n g. agnacōe in fi. **E**c
etiam si quis fecit testm et intrat religionem rumpitur illud testm qz monas
terium habetur loco filij vt in autl. de ecclesiis. titu. s. t. oc de pñti quod est
verum nisi monasterio reliquerit legitimam vt in autl. si qua mulier C. de
sa. sanc. ec. **V**erius est tamen secundum canonistas q per ingressum religi
onis omnino ricietur testamentum quia talis mutat statum et efficitur
sub potestate alterius ar. s. alio i. eodem et ita tenent in c. in presencia ex
tra de probacionibus. **I**n glo. posteriore rumpitur in fine. **R**atio diffe
rencie est quia in sententia iudex cum pronunciat statim fundus est offici
o suo nec amplius potest mutare sententiam vt d. l. iudex. **S**ed testator p
primum testamentum bene potest mutare suam voluntatem vt l. i. C. de e
pis. et cleri. et si posset sibi illam potestatē adimere in primo testamento qz
nemo potest sibi imponere legem a qua non possit recedere l. si quis in pñ
cipio ff. de lega. iij. **I**n glo. existere ibi non adestur. **N**ota ex hac glo. q
per testamentum inualidum non rumpitur primum validum de quo dicit
i. eodem s. ex eo. **I**n ea. glo. in fine dic aut ille adus qui plus valet po
test tolli per tacitam voluntatem et tunc bene reuocatur id quod plus est
per id quod est min⁹ vt videm⁹ in legato qd ec adimif tacite p testatorem
aut loqmur in eo qd pt reuocari nisi adhibitis solemnitatib⁹ q loquitur o
trariū. sic etiā dz in testō qd non pt reuocari p testm minus pfm vt in s.
ex eo

rumpere perfectum **I**tem allegatur qd per nudam voluntatem testatoris n̄
reuocatur testm̄ **I**tem nota in §. eadem qd princeps non est p̄ilegiat⁹
magis qd ad adquisicōm alicuius q̄ sit priuatus ymmo est m̄ p̄ilegiat⁹
qz priuatus p̄t institui cū lites et non p̄nceps facit ad hoc l. ex imperfecto
de testa. et l. penul. ff. de here. insti. **I**tem nota in fine Ad quod semp alle
gatur qd licet princeps sit solutus legibus vt l. digna vox. de legi. ipe tñ
vult viuere s̄m leges vt ibi et hic **I**n g. p̄ma in fi. glo. non explicat hos
duos casus in quibus irritatur testm̄ vnde prim⁹ est quando testator cap
tus est ab hostibus et liberi sui vel quicūqz alij instituti negligunt testatōrē
et non redimant eum nam tunc ab illis aufertur successio et applicatur ec
clesie illius ciuitatis pro redemptione captiuorū Legata tamen remanēt
firma quod verum est nisi esset institutus minor xviij. annorum. qz ei p̄ciē
vt in autl. si capti. de epis. et cleri. **S**ecundus casus quando testator effi
citur furiosus vel alias infirmus et cum heres institutus est requisitus vt
curet de testatore et ille negligens est nam tunc aufertur hereditas et ap
plicatur extraneo qd testatōrē curauit vt in autl. liberi. de ep̄a. audie. **I**n
g. p̄fecte ibi non sola mutacione hoc veruz est nisi testator dixerit nolo
hic testari sed volo decedere intestatus nam tunc per adopcionem heredi
tatis a venientibus ex testō sit reuocacio voluntatis s̄m bar in l. si iure de
le. iij. ff. **I**n e. g. in fine Conclude ex glo. regulam qd per secundam volun
tatem minus perfectam non rumpitur primum testamentum perfectum et
validum vt hic et §. posteriore s̄. c. **I**fallit in octo casibus **P**rimus quan
do testator reuocauit primum testm̄ sola voluntate et cum est lapsū decen
nium vt l. sanxi. ff. de testa. **I**fallit secundo qñ p̄mū testm̄ erat validū de iu
re militari nam tunc p̄ scdm minus solemne de iure si illud rumpitur l. ei⁹
militis §. milicia ff. de testa. mili. **T**ercius quando primum testm̄ erat vali
dum de iure cōmuni s̄ secundu de iure militari vt l. ij. ff. de iniur. rup. et irri.
test. **Q**uartus qñ in secundo testō minus perfectō erant instituti veniētes
ab intestato l. hac cōsultissima §. si q̄s. de testa. **Q**uint⁹ qñ testator reuo
cauit p̄mū testm̄ non solū verbo s̄ etiā facto puta qz incidit testm̄ et tunc
aut ideo incidit qd voluit decedere intestatus et succedunt venientes ab i
ntestato aut quia reputauit heredem indignum et venit fiscus **I**n dubio
tamen presumitur qd testōr incidit qd voluit decedere intestatus s̄m bar. i
l. nostram. de testa. licet ibi glo. teneat contrarium **S**i tamen testm̄ aliū
de esset rasum a tineis vel a muribus dūmodo tamen nomen heredis
videatur hoc non viciat testm̄ l. i. §. si rase sint ff. de bono. poss. s̄m tablas
et in d. l. nostrā **S**extus casus quando ex secūdo testō heres adiuit hēdi
tatē p̄ errorem qz putauit vltimum testm̄ esse validū eū esset imperfectius
nam tunc irritatur primum non per secundum. sed qz ex p̄mo non adiuit
hereditas

hereditas vt l. claudius clodianus als incipit clodi⁹ ff. de adq. vel amitt. here. **S**epti⁹ cas⁹ qñ testator i scdo testō min⁹ solēni v⁹ codicill⁹ exp⁹ssit hēdē scriptum esse idignūz ppter offensam qz tunc vocatur fiscus ad successiōz vt l. hereditas C. de his qui vt indig. nam licet alias in codicillis nō dircēta hereditas p⁹t adimi. potest tamen si testator exp⁹mat heredē indignum Si tñ id quod est legatuz in pmo testō legetur alteri reuocatur p⁹mū legatum sed non hereditas vt l. ex pte heres ff. de adimen. et transsc. lega. **O**ctauus casus si fuerit adiecta clausula codicilloz in secunda volūtate vtz si non v⁹ iure testiy valeat iure codicilloz vel cuiuslibet alteri⁹ vltie volūtati **N**am per talem clausulam inducitur adempcio seu reuocacio venientūz testō. q̄ adempcio confirmatur p adicōm venientium ab intestato fm bar in l. si iure ff. de leg. iij. **I**n g. nllū ibi in fine legis et per hoc semp allegatur q̄ nihil est perfectum q̄z diu restat aliquid perficiendum hoc verum est in his que sunt de sba formali secus in his q̄ sunt de sba materiali vt in acceptillacione que si non valet vt acceptillacio valet tamen vt padum l. an inutilis ff. de acceptil. Item secus in maleficijs vt l. quisque C. ad l. iuliam maiesta. **S**eq̄t⁹ & ca de inoff. test.

Rubrica de inofficioso testamento.

Nisum est s̄ qualiter testm infirmetur ipso iure **S**equitur modo videre q̄ liter infirmetur p officium iudicis h̄ est qñ intentatur q̄rela in offici. test. q̄ si testm sit factum contra officium pietatis **S**eq̄t⁹ nigz.

Obia plerumqz parentes **L**iberi vel parentes inique exheredati vel pteriti **I**te frater vel soror turpibus personis institutis habent querelam a qua excluduntur qui aliud remediū habent et quibus aliqua pars hereditatis est relicta quamuis minus quarta quia illa suppletur p iudicis arbitrium **I**tem petendo legatum alieno nomine non excluditur per hoc a querela **N**ec querela de alieno nomine perdit legatum sibi factum et sufficit vt quis non possit querelare vt sibi sit relicta quarta quoq̄ relicti tytulo **Q**ue quarta etiam sufficit quamuis plures velint agere hac querela hoc dicit totus iste tytulus **N**ota primo q̄ filio iniuste exheredato proditum est remedium querele inofficiosi testamenti per quod filius querelat testamentum patris tamquam contra officium pietatis conditum. **S**ecundo nota in s̄ non autem liberis tantum. x. q̄ idem ius est ser uadū circa q̄relā testamētoz conditoz a libis respctū pntū qd ē circa testā parentum

prout respectu liberorum vñ si filius iniuste exheredat' querat testm parentis. ita
etiam pater iniuste exheredatus querat testm filij. **I**tem nota in §. soror
q' collateralibus non datur querela nisi fratri et sorori et hoc duobus inter
uenientibus. **P**rimū q' frater et soror sint coniuncti ex utroq' parente vel
saltem ex patre. **S**ecundū q' turpis persona sit instituta. **I**tem nota in §.
tam autem ibi si nullo q' querela in offi. testi. ē remedium subsidiarium qz
tunc demū opetit qñ q's qrtam sibi debitam de iure. alio iure conseq' non
p't. **I**tem nota in §. **S**i vero quantacūq' p'sq' qñ filio minus legitima
ē relicta tunc ipse agit ad supplementū legitime quod sibi taxabitur arbit'
o iudicis vt hic et l. omnino. **E**.e. **I**tem tota iū §. si tutor q' licet alias q's
in accipiendo legatum relictum in testō videat' appbare testm. ita q' nō au
ditur volens querelare vt l. nihil ff. e. b. tamen verum si suo nomine et p se
petat illud legatum. secus si alieno nomine et necessario petat quemadmo
dus tutor petit. si tamen petat alieno nomine et volūta'io tunc etiā nō au
ditur volens querelare vt si peteret tamq' aduocatus seu pcurator qz
illa officia sunt spontanea et hoc est quod voluit glo. hic sup. xbo tutor. **I**
Item nota in §. sed si e contrario q' licet alias qñ quis succumbit inquirere
la p'it legatum et applicetur fisco vt l. pomponius §. meminisse ff. e. b. v'p
est nisi illam querelam intentet nomine alieno et necessario. **E**t sic nō q' qñ
q's agit aliqd' si vt ipse b. vt ali'. **I**tem nota in §. igitur q' iure isto suffi
cit q' filio sit relicta quarta quoquo relicti titulo hodie tamen requiritur
q' sibi relinquatur iure institutionis cum ille sit titulus honorabilior et p
ter ius accrescende vt in autl. nouissima. **E**.e. vnde conclusio q' in nouē punc
tis seu articulis hec iura sunt hodie correcta p'm' est iam dictus. **S**ecund'
q' olim institutus in minus q' quarta agebat hac querela vt h. in tex et l.
cum q'rit. **E**.e. hodie tamen si minus q' quarta agit ad supplementum vt
in §. sed hec ita §. e. et l. omnimō. **E**.e. **T**ercius qz olim legitima filioz erat
q'rtā p's hereditatis vt l. p'entib' et l. cū q'rit. **E**.e. **S**ed hodie legitima filioz ē
tens vel semis vt nota in d. autl. nouissima. **Q**uart' olim filius exheredat'
volens querelare debebat probare se non fuisse ingratum hodie autēz he
res debet probare filium fuisse ingratum. ad primum facit l. v. §. i. ff. e. ad
secundum facit l. omnimō. **E**.e. **Q**uintus qz olim postumus habebat que
relā et poterat exheredari vt in §. postūi §. e. hodie at nō pnt exheredari qz n
pnt eē ingrati vt l. si q's i suo §. leg. **E**. de ioff. test. sext' qzoli hec q'rela si p
pata nō trāsmittēbat ad suū hēdēt l. postum' §. si cū l. se. ff. e. hodie at bñ
trāsmittit vt l. sandi' in fi. **E**.e. **S**eptim' qz olim sufficiebat dicē filiū meūz
exheredo qz ingrat' vt l. omnimō. **E**.e. hodie at cā ingratitudis ē p testatorē
exp'menda vt in §. aliud h. quoqz capituluz in autl. vt cū de appell' agnos
ca. **S**ecund' qz olim extra testm factum de castrensi vel q'si castrensi nō dabat'
querela

querela hodie sic nisi sit miles in expedicōe vt in .s. non tñ et ibi dictū ē s̄ de mili. testam. **N**onus est qz olim rupto testō p querelaz non debebantur legata hodie sic vt in autl. ex cā .c. de libe. pte. **E**t ista colligunt ex glo. si. In glo. liberoz in fi. bar. dicit qz querela in offi. testi ē qdā remedium restitutoriū quod implozatur per officiu iudicis qd neqz presupponit obligacionē neqz actionē l. que p collusionem ff. de ac. ep. et hoc remedium quandoqz improprie vocatur actio vt l. quemadmodū in fi. ff. e. **E**t qñqz improprie vocat̄ accusacio vt l. postumus in fi. ff. e. **I**n gl. vincere in fi. glo. in hoc articulo variarūt **S**ed veritas est qz filij frat̄z non possunt querelare nec perse nec cum patruis suis et est glo. in l. fratres .c. e. **S**ed si patruī querelant et tñ phant tunc filij fratrum bene admittuntur ad successionez ab intestato cū illis patruis et ita intelligenda est ista glosa. **I**n glosa. tam naturales i. fi. **N**ota ergo qz naturales filij tñ possunt querelare testā matris sed non patris **R**acio drē potest esse qz pater non tenetur filios naturales tñ iñ tuere vel exheredare et est glo. notabilis in .s. pmo s̄. de nupcijs **S**ed mater si non instituat filios naturales tñ vel etiam vulgo quesitos rumpitur testm̄ matris vt .i. ad ozficiā .s. nouissime. quod est verum niscēnt ex dā nabili coytu **P**uta incestu vel adulterio . vt notatur in dicta. l. si suspecta .s. primo. sequitur & ca.

Rubrica de heredum qualitate et differēcia.

Continuacio rubricę patet satis ex principio glo. seq̄t nigrum.

Heredes autē aut necessarij dicuntur. **T**riplex heredum aut sunt necessarij aut sui et necessarij aut extranei. et p̄ uis a domino suo institutus dñcī et liberi dñdentes p lincā masculinam existentes in potestate testatoris tempore mortis eius dicuntur sui et necessarij de iure ciuili sed de iure p̄torio habent beneficium abstinendi. alij autem qui iuri testatoris non sunt subiecti dicuntur extranei. hoc dicit vsqz ad .s. in extraneis heredibz. **N**ota pmo triplicē qlitatē heredis **S**cdō nō i. s̄. nc̄arij qre qd̄ h̄s nc̄arij qz de neccessitate compellitur vt sit heres siue velit siue nolit. **I**tem nota qd̄ ad hoc vt quis dicatur heres necessarius duo requiruntur. p̄mū qz efficiat̄ liber ex testamento **S**ecundo qz sit heres institutus . alias autem diceretur extraneus. si ex testamento non consequeretur libertatem vt .i. eodem .s. ceteri & s̄. ruius quoqz **E**t sic nota casum in quo qd̄ compellitur inuit̄ accēptare beneficium libertatis . **E**t hoc siue dominus relinquat ei libertatem. **I**n testamento.

in testō. siue simpliciter instituat eum heredes qz tūc oīe qd libertatem vt s. de
heredi insti. s. i. alias at qd nō opellit acceptare beneficiū inuit. l. hoc iurē
s. non p̄t ff. de dona. **I**tem nota in x. vnde qui qz necessarij heredes in
uenti sunt ad hoc vt bona defuncti non distrahantur per creditores eius
sic defunctus non afficiatur iniuria s. potius bona heredis distrahantur
facit s. i. in fi. s. ex qui. cau. manumit. non licet **E**x quo nota ibi heredis bo
na qz incontinenti cū qd est effectus heres bona hereditaria ampli. nō dicunt
defuncti heredis et sic creditor qui ppter otumaciā heredis peteret se imit
ti in bonoz possessionē deberet petere se immitti in possessionē bonoz he
redis et nō defuncti qz p adicōm oīa bō defuncti transiunt in hēdē l. Stichū
s. adicio ff. de sol. talis tñ petitio bene sustineret si diceret se imitti in boīs
defuncti qz intelligeret in bonis qndā defuncti s̄m notata in l. penul. et ibi p
bar ff. si cer. pe. **I**tem nota ibi p hoc tñ qz illud qd heres necessari. adq
rit aī qz se imisceat administracioni bonoz defuncti ad qrit sibi nec de illo
tenetur aliquid dare creditorib. defuncti etiā si bona defuncti nō sufficiūt
creditorib. qd est vez si ipe necessarius impetrauerit separacōz bonoz vt
dicit in g. super ver. refue. **I**tem de isto x. p̄t allegari qd q in vno grauāt
in alio d. z reluari ad hoc etiā allegat l. eū qd ff. de iur. iura. **I**tem nota in s.
sui qz ad hoc vt quis dicat su. heres duo requirūt principalit. p̄mū qz sit in
potestate tpe mortis eius scūdo qz optineat p̄mū locū suū tatis hinc est qz
si quis decedat relicto filio et nepote nepos nō dicit su. heres aī s. fili. ni
si filius eēt sublatu de medio qz forte mortu. vel emancipat. vel alias ca
pite dimittit. qz tūc nepos dicit nancisci p̄mū locū suū tatis et succedere i
locū filij. i. patris sui **I**tem nota in x. s. si filius dicit suus heres patri
i. domesticus patri qz domesticus et p̄miscue vti reb. patris et ex eis nuē
t vt ipse pater et sic etiā furtū quod sit per filiū patri dicit furtū domesticū
l. respiciēdū s. furta domestica ff. de pe. **I**tem allegat iste x. qz filius dicit
qz quodāmo dñs rez paternaz viuo patre et ad hoc etiā allegat l. in suis
ff. de libe. et post. **I**tem nota in x. necessario qz filius in potestate de iurē
civilī necessitabatur et cogebat heres patris esse inuitus qz si filius ergo
heres dicit g. in l. necessarijs ff. de ac. vel amit. here. **I**tem nota in x. sed
his ad quod semper allegatur qz beneficium abstinendi datum est filijs
in potestate per pretorem vt ipsi hodie non dicant heredes necessarij nec
presumuntur nisi probentur heredes et se immiscuisse bonis paternis s̄m
glo. et bar. in d. l. necessarijs et sic effectus suū tatis si b̄mōus est per preto
rem quod est veruz quo ad illa que sunt inutilia ad hūc durat effectus suū
tatis scilicet quo ad confirmacionem pupillaris substitutionis per tutele
transmissionem hereditatis non agnate et vt filius possit facere pacem
cum occisore patris de quo lacius per bar. in l. si filius qui patri ff. de vul
et pupil. **I**tem nota in s. ceteri qz heres q non est in potestate testatoris
dicitur

dicitur eius extraneus heres hinc est qd mater non potest habere suum heredem et etiam seruus qui est manumissus ante mortem testatoris si sit institutus dicitur extraneus. **In** g. protinus in fi. die fm io. f. a. q. diuersis relictibus dicitur libertatem capere vel a seipso vel a testatore. A testatore tanquam a dante a se ipso tanquam ab herede cui aliquo debet detrahi vt in d. s. fi. in glo. hic alle. **In** g. post mortem in fi. dicit quod illud quod iste institutus acquirit post mortem testatoris sibi acquirit eum modo impetret separacionem a iudice vt statim dicitur nec obstat d. l. cum selley. cum dicitur ibi quod illud acquiritur ibi hereditati quia libertas erat ibi relicta sine institutione. Que libertas statim non cedit. Sed post aditam hereditatem vt C. de cadu. tollen. l. vnica. s. libertatib. **In** g. reuertitur in fi. Nota qd ante imixtionem administracionis bonorum testatoris potest seruus impetrare separacionem bonorum sibi adquiretorum post mortem testatoris sed non p^r imixtionem nisi esset minor xxv. annis vt in l. si tamen ff. de mino. sic etiam si seru^s cui fit mora in libertate sibi relicta per fidei commissum acquirit interim sibi et potest etiam petere separacionem vt l. penul. C. de his qui ut indig. et ad selley. Sic etiam poterit substitutus pupilli separare bona pupilli a paternis si pupillus non adiuuit sed obtinuit per restitutionem in integrum vt notatur in l. i. ff. de separa. et ibi glo. ponit plures alios modos in quibus fit separacio. **In** g. succedunt in fi. Nota ex hac glo. qd ty. de iungendis cum emancipatis liberis est hodie correct^{us} qz filius emancipatus succedit totus solus et filius et non cum nepote in potestate. Dicit tamen bar. in d. l. i. qd ille ty. habet etiam hodie locum quando filius velz vel possit succedere de iure pretorio de quo sic per eum ibi. **In** glo. do mestici in fi. qui sint domestici dixi s. de testa. m. s. probatur. **In** glo. est mantur ibi l. ij. in fi. similez glo. habes in l. cum heres ff. de acqui. poss. et ex isto dicitur qd ty. titulus pro herede non habet locum in suo l. nihil. C. p. herede quia filius non dicitur acquirere nouum tytulum vel possessionem s. possessionem patris continuare adeo qd sola administracio dicitur venire filio. ista tamen possessio quam habet filius viuo patre non dicitur proprietas et possessio sed inere familiaris que familiaris perditur per mortem patris et dicitur tunc continuare per veram possessionem vnde non oportet qd nouo apprehendat vt d. l. cum heres.

In extraneis autem heredibus. Heres extraneus vt heres dicitur ex testamento con- sequatur tribus temporibus debet esse capax videlicet tempore testamenti mortis testatoris et adicionis hereditatis. Sed media tempora non nocent et testamenti factio sumitur actiue et passiue. Item hereditate apprehensa amplius non licet repudiare nisi fuit minor annis. Maiori autem olim succurrebat.

succurzebat ut non tenet ultra vires hereditarias propter graue es alienum
 emergens hodie cum succurrit per beneficium inuentarii Item extraneus po-
 test adire hereditatem verbo vel facto se demonstrando heredem Item
 nuda voluntas potest hereditas repudiari et mutus et surdus possunt ad-
 ire hereditatem hoc dicit usque in finem. Nota primo quod ad hoc ut extraneus po-
 test esse heres requiritur quod sit capax tribus temporibus Secundo nota ibi
 medio tempore quod media tempora non nocent dummodo dictis debitis
 temporibus quis sit capax licet ergo quis medio bñficiat et tempore debi-
 to reperitur institutus capax non nocet l. si et si additioni §. solemus ff. de
 her. insti. quod verum est nisi fuisset talis mutatio quod institutum priuasset
 omnino a libertate ut l. incidit ff. de adi. et demō. **I**tem non in testibus dicitur
 hunc testis factionem quod ille debet habere testis factionem quod abilis est ad capiendum ali-
 quid ex testamento pro se vel pro eo in cuius est potestate **I**tem nota ad
 quod semper allegatur quod testamenti factio capitur et actiue. i. qui potest fa-
 cere testis et passiue. i. quibus potest aliquis relinqui in testamento. Et quod
 patet quod nomina verbalia habent duplicem significationem actiuam et passi-
 uam de quo vide bonam glo. in l. i. ff. de duobus reis **I**tem nota in §. extra
 neis quod post aditam hereditatem non licet eam repudiare nisi ille qui adi-
 uit esset minor annis quia tunc ei succurreret per beneficium restitutionis
 in integrum **I**tem nota in §. sciendum quod heres institutus habet duplex in-
 medium ad hoc ut non teneatur ultra vires hereditarias primo quod potest
 petere ad deliberandum an velit adire vel non et facere inuentarium Se-
 cundum quod potest simpliciter adire et conficere inuentarium et istud secun-
 dum remedium est vtilius quam primum. nam si solum petit tempus ad delibe-
 randum et non facit inuentarium tenet omnibus creditoribus in solidum Si
 autem petat et conficiat inuentarium Inuentarium solum sibi prodest quo-
 ad falcidiam detrahendam de legatis ut hic in glo. super verbo grauamē
 Sed si simpliciter adit et facit inuentarium non tenetur nec legatariis nec
 debitoribus ultra vires hereditarias ut in l. scimus §. et si prefatam C. de
 iud. delibe. **I**tem notam §. item extraneus duos modos per quos adi-
 hereditas scilicet verbo et facto. verbo quodcumque heres declarat suam vo-
 luntatem esse in hereditate ad eundem. nam solum animo ab extra declarato
 aditur hereditas ut hic et l. auia C. de iure deli. unde sufficit quod heres deli-
 berate dicat coram testibus volo adire secus si non deliberate dicat ut no-
 tat glo. in l. serui electione de leg. primo **I**facto quando quis facit actum qui
 non potest geri citra nomen et ius heredis ut vendere locare colere res he-
 reditarias ut hic et l. pro herede §. papianus ff. de adqui. vel amit. heredo-
 de isto plene per bar. in l. gerit ff. de acqui. here. Est etiam tercius modus
 per quem adiit hereditas videlicet cum heredi. ad petitionem creditoris est datum et
 designatus

designatum tempus deliberandi ut si ipse heres .i. illud tempus non adit
nec repudiat qz presumitur adesse ut l. scimus .s. si autem hoc aliquis C.
de iu. deli. et hoc ideo qz est fauor petentis ut heredi tale tempus assignet
Si autem magis esset in fauorem petentis ut intelligatur repudiare intel
ligitur tunc heres repudiare verbi gracia si substitutus petat ut heredi de
tur tempus deliberandi nam eo lapso intelligitur heres repudiasse sicut bar
in l. qz diu ff. de adqui. here. **I**tem nota in .s. pro herede qz pro herede ge
rere e gerere p. dno et sic iste tex. allegatur qz heres sit idem qz dominus
Item nota in .s. sicut qz adicio et repudiatio procedunt a pari quia sicut a
dicio fit solo animo ita etiam repudiatio posset tamen filius suam abste
nitionem .i. triennium reuocare ut C. de repu. here. l. si. **I**tem nota in .s. eui
qui qz in adicione hereditatis non requiritur loquela vel auditus sed suf
ficit intellectus cor. l. muti ff. de adqui. here. et ibi per bar. **I**n glo. mu
tacio in si. illa iura parum faciunt ideo g. non soluit unde ad l. secundam p
dici cum dicitur qz in contradiis sufficit abilitas tempore traditionis sed
ibi ex pte eius qui capere debebat non erat defectus quo minus fieret do
minus hic vero loquitur quo ad cum qui non est capax ad .s. generalit
dicit io. fa. qz ibi est speciale fauore fideicomissi **I**n glo. tempora in si. Cir
ca hoc concludit sic aut loquitur de heredibus extraneis que dicuntur vo
luntarij heredes et tunc inspiciuntur tria tpa ut in hoc tex. et in l. si alienus
s. in extraneis ff. de here. insti. Aut loquimur in suis et tunc aut qrit de suc
cessionem hereditatis intestati et tunc si non sit factum testm. inspiciuntur tan
tum tempus mortis ut tunc sit capax et si tunc in potestate succedat ut l.
s. sui s. e. si tunc non sit in potestate succedit ut voluntarius ut .s. ceteri s. e
Si vero factum sit testm. inspiciuntur duo tempora scz tempus mortis et
tempus destituti testi quia tunc differtur hereditas ab intestato l. si quis
filio exheredato ff. de inius. rup. et irzi. testd. Aut queritur de successionem ex
testd. et inspiciuntur duo tempora scz testi et mortis. tempus autem adici
onis tunc non inspiciuntur quia illud est idem cum tempore mortis ex quo
non est dare medium inter tempus mortis et adicionis iure ciuili ut l. post
mortem .s. i. ff. de leg. i. l. iulianus ut de condi. et demon. **I**n necessario aut
herede ut succedat sufficit ut tempore mortis sit capax ut l. filio .s. fin. ff. de
lib. et post. et si si pure fuerit institutus si atqz adicio sufficit qz pps adicio ut
l. si adicio ff. de li. 7. pos. **I**n legatis autez inspiciuntur tps qz dies legati ce
dit l. interuenit ff. de leg. pstan. et de isto laciis per bar. in l. si alienum .s. in
extraneis ff. de here. insti. **I**n g. adenda in si. nota dram inter immiscere
et adire **I**tem in abstinere et repudiare qz sui heredes dicuntur immiscere abstinere
re extranei autem adire et repudiare **E**x quo nota qz extraneus diceret ego
imisceo me hereditati vel suis diceret adeo hereditatem tunc iste error i
pedit.

petit adiciōem l. non is in fi. cū l. se. ff. de acq. here. et ibi p. bar. **In glo.**
deliberare in fi. **Nota** q. tps deliberandi si petatur debet peti ab impatoe
i. annū et ab alijs iur. i. b. i. nouem menses. a lege tamen dat. annus. a di
e scie hereditatis sibi delate et illud ius deliberandi transmittitur ad her
des infra annum predictum scz quātū superest de anno vt l. cūz antiquio
rib. **C.** de iure deli. istud tñ tempus deliberandi statuitur arbitrio iudicis
vt l. i. ff. de iur. deli. dum tamen non det minus e dieb. vt l. ij. ff. e. ti. **In**
g. sup. verbo ōnibus in fi. ibi. s. hodie habet in aut. sacramenta puber. **C.**
si aduer. vend. et in dubio minor iurans intelligi iurare nō uenire rōe mi
noris etatis vel in ratione minoris precij vt est glo. in l. ij. **C.** de resc. vend.
nisi iste minor esset inductus per metum vel dolum ad iurandum vt in re
gla iuris non est obligatoriu de quo eē per bar. in d. l. ij. **In g.** pstitit i
fi. **Nota** ex hac g. infra quantū tps debet fieri inuentarium et incipit tps
currere a die adite hereditatis vt d. l. scimus. s. iuiāt dubius et ibi glo. de
effectōe inuentarij et nō dic. plene per bar. et cy. in d. l. scim. et p. ange. in suo
tractatu de inuentario quem posuit in l. prima ff. si cui plus quam per l. fal
cidiam Sequit. & ca. de legatis.

Rubrica. de legatis.

Continuacio clare patet ex principio huius tex. **Item** potest sic continua
ri **Explicito** tractatu vniuersaliū relictōru **Sequitur** vt videamus articu
los legatorum que singularia dicuntur relicta it.

Post hec videamus de legatis. **Legatus** est dona
cio quedam a de
facto relicta it. quod hodie potest fieri per quecumq. verba ad
hoc apta p. quo legato ōpetunt tres actiones nec est faciendā
differencia inter legata et fideicommissa hoc dicit vsq. ad. s. non solum **Nō**
ex principio huius tex. q. licet materie sūm ōgruum modum debeant conti
nuari tamen ex causa p. fieri intermissio et sic facit q. verba legati et statu
ti in dubio debent intelligi vt continuentur sūm subiectā materiam nisi ap
pareat q. de noua materia loquatur facit l. impator ff. de indiē adiec. cā
autem doctrine vel propter concomitantiam quandoq. sit eius transgres
sio vt hic fit et ad quod semper allegatur iste tex. **Secundo** nota diffinici
onem legati concor. l. legatū ff. de leg. ij. et subandi ad diffiniciōm ab hēde
pstanda vt ibi notat et hec donacio fit ob aliquod meritum l. nec adiecit
ff. p. socio **Item** nota in. s. h. olim et in. s. nostra q. per quecumq. verba
sue sint directa siue obliqua possunt fieri legata siue enīz dicat testōr iubeo
rogo

rogo mando fidei committo vt l. ij. C. comūia deleg. siue cupio opto credo te
datur l. etiam hoc modo de le. i. siue exigo desidero l. et eo modo eo. ff.
valet legatū dūmō appareat de mente testantis nec curat cū quo testōr
loquat h in quem voluntatis intencio dirigatur dicit tex. in l. euz pater s.
donacionis de leg. ij. ff. Sed si dixerit testōr non dubito tunc si sint illa de
le. ij. Nota hunc tex. q sepe allegat q magis attēdim⁹ volūtātē defūctiq⁹ &
ba relata ad heredem inuocunt fidei commissum l. vnum ex familia s. fi. de le.
ij. ff. s. si ad aliū l. generali in principio ff. de v. l. le. notat glo. in l. peto ver
ba. nam voluntas defūcti lex est s. disponat in aut. de nup. **I**tem nota
ibi per actōs personales q pro legato competūt tres actiones et est hoc
speciale fm doc. vt h concurrat actio personalis cum rei vindicatione de
quo late dicam in lectione ftoz **I**tem nota in s. sed non vsq³ q legata
et fidei commissi hodie per omnia sunt adequata quod qualiter intelligat
statim late dixi in l. i. ff. de le. i. **I**tem nota in d. sed ne ad quod semp alle
gatur q res facilius cognoscitur et leuius capitur dummodo sepatim et
per diuisionem res distribuitur q³ q³ coniuictim facit s. his itaq³ s. de in
et iu. **I**n g. loquimur in fi. nota ex hac g. q q³ vnum tps capit p ali
o vt conueniat subiecte materie vt p³is p preterito. sic etiam quādoq³ ca
pitur p³eritum subiunctum pro futuro l. qui rome s. augeri⁹ de ver. ob. ff. q
ibi per bar. Sic etiā aliq³ tempus futurum continet p³is et iō cessio p³me
vacature refertur etiam ad eam q vacat de p³nti c. si plurib⁹ de p³ben. i. vi.
In g. figuras in fi. adde ad hoc duos alios modos scz per moā chaco³ vt
in aut. ingressi C. de sa. sanc. ec. item p publicacōez bonoz vt l. actōe s. p³b
licacione ff. p socio **I**n g. donacōe que dā ibi alie hec g. procedit fm ea
que omuniter fiunt quia donacio etiam inter viuos bene potest renocari
vt C. de reuo. dona. per totum **I**n e. g. in fi. dic q aliq³ etiam legatum
fit cum onere vt l. i. s. fi. euz l. se. de le. ij. Querit hic io. sa. si q³ dicat in testō
dono tibi hūc fūdu et donatari⁹ p³is sit et recipiat donacōzā tal⁹ dōcō di
catur inter viuos vel legatum Rōdet q est legatum qz sermones debēt in
terpretari fm subiectam materiam vt s. dictum est facit cle. dudum s. q³ve
ro extra de sepul. tract⁹ tñ bñ p³t fieri in testō si testōr velit vt notat in l.
heredes palam s. fi. ff. de here. insti. **I**n g. validiores in fi. dic q semp ē
validior voluntas q³ de ea ostare p³t alias verba declarāt voluntatē vt
l. labeo q semper ad hoc allegatur ff. de supel. lega. **I**n g. hypothecaria
in fi. de isto lacius dice³ in l. i. de le. i. ff. Sed opinio glose est dis iōe otene
hanc glo. in iudicando que est singularis et non repitur alibi **I**n glosa
exequari ibi appelletur Ista glo. non bene dicit quia etiam hodie differūt
in effectū hereditas fidei commissaria et directa et fidei commissaria libertas et
directa vt notat in d. l. i. plene et intellige hunc tex. de legatis p³icularib⁹
et fidei commissis

et fideicommissis particularibus qz vniuersalia bene dñt a particularibz vt
etiam vult hic glosa et plures alias differencias recitavi sepe in dicta l. p.
ma. Sequitur s. non solum autem

Non solum autem testatoris. Etiam rem alienam scienter
heres pbata scia p legatarium redimere tenet si potest et prestare alias
eius estimacōz nisi sit talis res cuius commercium non habemus. Sic etiam
rem testatoris obligatam et legatam tenet heres luere et prestare nisi tes-
tator expresse senserit p legatarius luat et q ex causa lucratiua semel rem e
consecutus non potest eam amplius conseq ex legato hoc dicit vsqz ad s.
eadem qz res. Nota pmo q res testatoris vel heredis pōt legari nec disti-
guīt an sciuerit vel ignorauerit testator vt i. e. s. si qd rem suam. Secūdo no-
ta q res aliena etiam potest legari quod vñ est si illa res sit in commercio
nostro vt hic in d. sed si talis. Item si testator sciuerit eam alienam secus si ig-
norabat vt hic in d. quod autem dixi. Tercio nota q in re aliena legata
tenetur heres eam redimere si potest et legatario prestare alis tenet ad e
estimacōm. Item nota in d. s. veri q legatarius tenet pbare sciam de
functi et est rō qz q agit et actor ē vñ pbare vt hic in tex. q semp allegat vt
l. ei incumbit pbacio q dicit non negat ff. de pba. Item nota in d. s. si
rem q testor pōt rem suam alteri obligatam legare et tunc heres tenet eaz
luere et legatario prestare quod est verum si testor sciuerit rem obligatam
vt hic in d. s. hoc quoqz. Item si testator non expresse voluit legatariū luē
vt hic in d. si tñ. Item nota in d. si res aliena q si rem legatam consecut
sim ex cā onerosa possū agere ex testō p consequendo pciū rei. Secus si ex cā
lucratiua qz extinguit legatum et est rō qz due cause lucratiue non pñt cō-
currere circa eandem rem ad quod semper allegatur iste tex. et l. meni. s.
duobz de le. ij. ff. fallit hoc pmo quando legatarius pmo consecutus est
estimacionem vt in s. hac ratione. Secundo fallit qñ nō hñt originez in p-
sona vnius sed diuersoz l. si seruus legatus s. i. de le. i. ff. Tercio fallit in le-
gato quantitatis vt in l. ticio seño. in pncipio de leg. iij. Quarto fallit qñ p-
curator diuerso tempore l. non existimoff. de ver. ob. Quinto fallit quādo res
soluta ex vna causa lucratiua est reuocabilis per in integrum restitutionē
qz tunc bene possunt agere pro illa re vt notatur in d. s. duobus. Sexto fal-
lit quando non contra eandem personam vt l. si res de le. iij. Item nota
in s. hac rōe q si eadem res sit legata in diuersis testamentis non possum
nisi semel eam consequi quod est verum si primo rem sim consecutus secus
si primo precium vt hic in tex. In glo. super ver. non solum in si. notat q
in re comuni. vel in qua testator solū hñt ius que est legata illud soluz vñ ē
legatum

legatum l. serui elcōe s. si fundus de le. i. et in l. quod in re natura s. i. e. n.
 de le. i. ff. Sed q̄re in re omuni nō intelligitur tota res legata quēamodū
 in re aliena io. fa. rñdit q̄ est ratio q̄vbi legat̄ proxius aliena non est ma
 ior rō in vna parte q̄ in alia vnde non p̄t fieri diuisio sed in re omuni hoc
 fieri p̄t q̄ potest valere q̄ ad ptē testantis et in hoc aufert vtilitatem lega
 tario **In** glo. sup verbo aliena in fi. melius dic fm bar. in l. liber homo
 ver. ob. et per glo. in l. id quod de leg. i. q̄ aut res hostiū nūq̄ fuit in omer
 cio nrō et non p̄t legari vt d. l. liber homo sec⁹ si fuerit al̄s in omercio nrō
 vt d. l. id quod et id valuit donacio pape facta impatori de regno iherlm
 quod possideretur ab hostibus Item intelligendū ē q̄ fūdo hostiū nō p̄t le
 gari vel promitti pure sed bene sub condicione et ideo valuit donacio re
 gis aragonum facta monasterio populeti de locis hostiū cū ad cultum
 diuinum reuerterent̄ de quo in c. abbate de re. iū. in vi. **In** g. redimere
 in fi. Nota q̄ q̄s dicitur non posse redimere vel emere cū nimis caro p̄co
 venditor vult vendere. Sed tunc dz heres prestare veram estimacōem et
 omunem vt in hac g. et si sit contencio de vera estimacione tunc iudex hoc
 declarat vt l. aliēo s. si is c⁹ de fidei omis. lib. ff. **In** glo. estimacio. ibi l. a
 puo iulianum s. si. et hoc ideo q̄ legatum ibi dependet a voluntate vni⁹
 scz p̄ncipis vnde videt̄ impossibile et ideo fm bar. non valet onus acōi
 tum legato p̄oñ facto fratrib⁹ minoribus vt in illo p̄edio constituat̄ do⁹
 vel capella pro fratrib⁹ cum talis mutacio solum dependz a voluntate
 solius pape vt i. c. i. de reli. do. in vi. Sed quid in re ecclesiastica alteri lega
 ta an debetur estimacio innoc. dicit q̄ non in c. filius nr̄ de testa. q̄ depen
 det solum eius alienacio a voluntate vni⁹ quod est verum nisi esset res c⁹
 de facili possemus habere omercium vt equus bos fm io. an. ibi **In** g.
 ig⁹ rabat in fi. Conclude sic aut loq̄mur in re legata aut in re p̄legata p̄mo
 casu aut loquimur in legato generis et tenet̄ heres de euictione nisi legat̄
 spēs incerta de eertis q̄ tunc equiparat̄ legato spēi vt lego vnuz de eq̄s
 meis l. in rōe s. di. igenter ff. ad le. falci. aut loq̄mur in legato spēi et tūc aut
 scienter illa res est legata et debet̄ euictio et non si ignoranter nisi persone
 coniuñcte fuerit legata vt l. cū aliena C. e. de quo lacius per bar. in l. si do
 mus s. de euictione de le. i. ff. Si loquit̄ in re p̄legata tunc distingue vt hic
 in g. super verbo si de coniuñctis de quo lacius per bar. in l. cum pater s.
 euictis de le. ff. **In** g. q̄ agat ibi in l. ex ea pte om̄is oclusio est ista aut
 negatiua est fundamentum intencionis illius qui negat tunc negans tene
 tur p̄bare alias affirmans **In** g. conseq̄ in s. effcūs et ibi ponit om̄is
 oclusio q̄ res est in obligacione sed tamen bene potest peti p̄ciuz quo
 res non existat et non potest vendicare et ita loquitur d. l. si res **In** glo

agere.

agere in si. pma solacio melior est, et tenet communiter.

Et quoque res que in rerum. Res que sperant esse potest legata

iunctim vel disiunctim diuidit inter eos equaliter. Item si de re legata consecutus sum proprietate ex causa onerosa et usufructum ex causa lucrativa tamen est iunctio proprietatis possit consequi ex testamento et res propria legatarii sibi inutiliter legatur etiam si destinatur postea esse propria hoc dicit usque ad si quis rem suam. Notandum quod quicquid res non sit in re ipsa natura sed tamen esse sperant ut fructus nascitur et prius futurus potest legari. Et sic nota paria quod ad rem legatam reus esse in re vel in spe. Item nota in si eadem res quod si duobus legatur eadem res iunctim vel diuisim illa res debet diuidi equaliter inter legatarios si ambopetant legatum. Et sic pro isto intellectu habetur nota quod quedam est coniunctio re et verbis. quedam re tamen. quedam verbis tamen ut tangit glo hic super verbum diuisim et lacius in l. i. ff. de usu. accres. et bar in l. re iuncti de le. iiij. Coniuncti re et verbis dicuntur quod si nois rei complexus coniungit. i. quando plures coniunguntur ad eandem rem in eadem ordine ut ticio et seyo lego domum et isti faciunt sibi partes per concursum ut hic et l. i. ff. de usufructu. acc. re coniuncti tamen dicuntur quibus eadem res in diuersis orationibus legatur ut ticio lego domum et seyo lego eandem domum et similiter isti faciunt sibi partes per concursum. verbis tamen dicuntur coniuncti quos vnice ad legandi coniungit et diuisio fit per testatorem ipsum ut ticio et meyo lego fundum equis portionibus d. l. re coniuncti de le. iiij. et ibi per bar. et effectus istarum coniunctionum est natus si vnus isto non acceptet legatum sed repudiat viuo testatore tunc illa pars accrescit alteri in quo iure accrescendi prefertur ille qui est re et verbis coniunctus si existat sed si non existat tunc admittitur diuisio re tamen et iuncti verbis tamen si et hoc voluit hic glo. super verbo disiunctim. Item nota ad quod semper allegatur iste textus. quod inter legatarios re diuisos vel ob hoc locum ius accrescendi de quo lacius per bar. in d. l. re coniuncti. Item nota in si si cui quod quando legatarius est aliquando consecutus in re legata ex causa lucrativa et aliquid ex causa onerosa tunc ex testamento in effectum non potest aliud consequi quam estimationem rei in quantum ad eum peruenit ex causa onerosa et non ex causa lucrativa. Item nota ex hoc si quod usufructus non est pars fundi sed est seruitus quedam de quo lacius in l. quarta ff. de usufructu. Item nota in si sed si rem ad quod semper allegatur quod illud quod est meum am plus meum fieri non potest concordat si itaque de ac. Item nota ex hoc si quod res que ab initio non valuit ex tractu temporis non reconualescit de quo lacius vide in si anseruo de re. In glo. super verbo si modo in si.

conclude

Conclude plenius vt per glo. in l. cum seruus legatus de leg. pmo. Aut res
 est in fuga tempore testamenti et tunc labor qrendi sumptus et periculum
 rei spectat ad heredem vt d. l. cum seruus. Aut est in fuga post testamentum
 et tunc aut ante mortem testatoris et tunc labor persone est heredis sed
 sumptus et periculum spectat ad legatarium vt l. si seruus legatus de leg.
 i. Aut post mortem fugit et tunc legatarius prosequitur suo periculo et suo
 sumptu heres tamen tunc cauet quod est verum nisi fugasset culpa here
 dis quia tunc tenetur heres. **I**n glo. si eadem duobus in fine hoc verum
 si dictum fuerit vti heres meus volet secus si simpliciter dictum fuisset illi
 aut illi quia tunc disiunctiua resoluitur in copulatiuam vt l. cum quidam
 E. de ver. sig. **I**n g. defecerit in fi. Nota hic quinque calus in quibus qsnon
 admittitur ad ptem nec facit ptem. **I**tem nota hic tres calus in quibus
 non admittitur quis ad ptem sed facit ptem de quo laici p bar. in l. h. modi
 si ticio de leg. i. **I**n g. petitione in fi. de isto tñ an usufructus sit psoo
 minij vel non vide que notant per glo. in l. recte dicimur ff. de v. ob. et ibi p
 bar. **I**n g. alienauerit in fi. ista vltima solutio tenetur communi per
 doctores Sequitur si quis rem suam

Si quis rem suam quasi. Error in re testatoris non viciat lega
 rei testatoris reuocatur legatum nec p obligacōm totius rei vel p pre
 Itē creditor p̄t legare debitori liberacōm imppetuū vel ad tps sed obi
 tor inutiliter legat debitū creditori nisi creditor aliqd̄ modū p illud lega
 tum cōsequat hoc dicit vsqz ad s. si vxori. **N**ota pmo ad quod sp̄ allegat
 qd̄ pl̄ valet quod ē in veritate q̄ qd̄ est in opinione qd̄ est vep̄ si cūrat
 veritas cum opinione singulari sec̄ cū opinione vli et cōmuni qz tūc p̄fert
 opinio vt l. barbari philipp. ff. de offi. pto. **I**tem nota in s. si rē suā legauit
 rit qd̄ p alienacōm rei legate nō r̄uocat legatū nisi testōr illā alienacionē
 fecerit animo reuocandi legatuz. **S**il̄ ē non reuocatur legatum p impigno
 racōm rei legate. Circa istud tamen cōclude ex glo. sup̄ ver. alienauerit con
 iunctis glo. sequentibz. quandoqz testōr rem legatam ante mortem suam
 donat alteri. qñqz alio mō vedit seu alienat. qñqz obligat. pmo casu in d̄st
 incte reuocat legatuz vt l. cū seru. ff. de adimē. le. **S**cdo casū aut alienauit
 ex voluntate et videt reuocatū legatum l. rem legatā e. ti. ff. nisi legatari
 p̄bet testatorem noluisse reuocare legatum quod p̄babit p coniecturas
 et indicia vt l. si de i. om̄issa. si rem et ibi bona glo. de le. iij. aut alienauerit
 ex necessitate rei familiaris qz res non poterat diuici durare et non videt
 reuocare nisi heres p̄bet testatorem voluisse reuocare quod probabit si
 militer

militer per coniecturas et indicia vt in d. l. rem legataz et ibi per bar. **T**er-
cio casu non intelligit reuocare nisi hēs pbaret testatorē voluisse reuocare
vt l. iij. C. de leg. quod vltimum fallit in donacione causa mortis que licet
morte confirmetur tamen si illa res donata ante mortem impignozaretur
reuocatur donacio et non confirmatur et hoc voluit B glo. super verbo vi-
deri si ista distinctio de alienacione voluntaria et necessaria **F**acit in ar.
q̄ si dominus qui habet procuratorem in iudicio faciet aliquem actuz vo-
luntarium in iudicio sine protestacione de non reuocando pro curatorem
suum q̄ videtur reuocare procuratorem suum secus si facit actum necess-
arium facit c. quamuis de procu. in vi. de quo per bar. in l. mutari ff. de p-
cura. **I**tem nota in x. potest autem q̄ hec libacio potest legari ad tem-
pus **I**tem nota in x. e contrario q̄ si debitor leget creditori id quod si
ibi debet legatum non tenet si non afferat creditori aliquam vtilitatem **C**
Item nota in x. q̄ si in diem q̄ tunc dicitur legatum afferre vtilitatem q̄ si
debitum sub condicione vel in diem legatur pure **I**tem nota in x. q̄ si
vivo q̄ quando actus est completus et perfectus licet deueniat ad casū
a quo nullam affert vtilitatem per hoc non efficitur inutile **I**tem nota
ad qd̄ semper allegatur q̄ res nō viciatur si deueniat ad euz casum a quo
incipere non potest de quo late per bar. et ibi etiam late dixi in l. pluribus
sed et si placeat de verbo. ob. ff. **I**n glo. opinione in fi. sed ibi loquitur
in hisque depēdent a solo animo puta in adicione vel repudiacione et id
plus attenditur opinio **I**n glo. liberet in fi. de quo per bar. in l. ex dnob⁹
ff. de duobus reis **I**n glo. amplius in fi. contrarium huius glo. tenet gl.
in l. meuius in principio de le. ff. et in d. si rem et hoc quādo ex legato ad-
ditur alia actio que prius non competebat de quo per bar. in l. si debitor
de leg. i. **I**n g. nihilominus in fi. primam solutionem tenent omnes doc-
tores **S**equitur s. sed si vxori

Sed si vxori maritus. **V**aleat legatum dotis recepte factum a
marito vxori **S**ed si non fuerit recepta
non valet nisi sit exp̄ssa certa quantitas per se vel per relacionem ad ali-
ud et interitu rei legate vel manumissione serui legati sine occasione here-
dis liberatur heres secus si fuerit in occasione **I**tem legatus duabus r-
bus eque principalibus per dictionem cum vna pempta debetur altera
secus si vna res sit accessoria alteri quia perempto principalilegato peri-
mitur accessorium hoc dicit vsque ad s. si grex legatus **N**ota primo q̄
licet vxor habeat instrumentum de dote recepta. **T**amen adhuc etiam
valet legatum dotis. **E**t est ratio quia maius commodum consequitur
vxor

uxor p actōm ex testō q̄ per actionem de dote quemad modū b̄ declara
bit in g. i. **I**tem nota q̄ si marit⁹ non recepit vnq̄ dote et legat dotez sue
uxori nō valet legatum dotis ppter incertitudinem si tñ exp̄meret certam
quantitatem valeret qz s̄la cā vel demonstratio non viciat legatum l. si n̄
designata C. de fal. cā ad lega. **A**duerte tamen q̄ utilior est actio de dote
q̄ ex testō vicz qñ falcidia est detrahenda vel nīmū es alienum est soluen
dum vt l. imponenda et in autl. similiter cuz ibi notatis C. ad l. falcid. **I**tem
nota in s̄ si res q̄ interitu rei legatē sine mora et culpa heredis liberat he
res concoz. l. cū res s̄ pmo de leg. i. **S**imiliter etiā si seruus alien⁹ legat⁹ ma
numiss⁹ fuerit sine culpa heredis **E**t sic nota q̄ manumissio q̄ mors eq̄pan
tur ad quod allegatur iste tex. et l. si m̄ alienū ff. de soluci. **I**tem nota in d̄
si vero q̄ qñ testōz legat seruū p̄p̄iū heredis tunc siue heres manumittat
eum scienter siue ignoranter b̄ ē siue heres sciat seruū legatū siue ignorat
siue ali⁹ manumittat h̄is cām ab ip̄o herede s̄p̄ tenetur heres **I**tem nota
in s̄ si quis ancillas q̄ dō cū posita inter res quarum vna accedit alteri
vt est peculium quod accedit seruo illa dīctio coniungit accessorie et idō
extincto legato serui extinguuntur legatuz peculisse posita inter res quaz
vna non accedit alteri coniungit p̄ncipaliter vt in ancilla cū natis qz nati
non accedunt ancille p̄p̄ dignitatem humane p̄sone vt l. iustissime ff. de e
di. edic. et idō extincto legato ancille non extinguuntur legatum natoz dōz
l. i. h̄. et iij. ff. de pecu. le. **I**tem nota in d̄. idem est si fundus q̄ legatum iū
di instructi et legatuz fundi cum instrō equiparantur de quo laci⁹ in g. sup
verbo instructus **I**n glo sine facto in si. **N**ota hic quater in alieno ser
uo manumittendo heres potest esse in culpa **E**x quo nota q̄ in alieno ser
uo legato heres tenetur adhibere diligenciam in denunciando domino
sui legati dampnū suū q̄ vult emere illum seruū et in hoc casū heres tene
tur esse sollicitus ad p̄sequendum vt dicit g. in l. si seruū in principio d̄
ver. ob. ff. et hoc fauore legati **I**n glo. nec interest in si. **N**ota q̄ licet als
succedens in ius alterius p̄sumatur ignorare vt l. qui in alterius ff. de re
iū. tamen quando res ipsius heredis legatur et heres eam p̄dit quamq̄
ignorat v. manumittit heres ipse tenetur ad illud legatum nec valet sibi
allegare ignoranciam legati quia sentit om̄dum a defuncto et lucroz ex
persona eius dicit glo. l. in summa s̄ si seruū ff. de condi. indebi. **I**n glo
instructus in si. dic sic s̄m bar. in d. l. si cui et fuit de mente huius glo. ibi v̄l
subtilius **A**ut legatur fundus cum instrumento aut instrumentum et fun
dus aut fundus instructus primo casu non debetur nisi instrumentuz fun
di non patrifamilias et ideo illud instrumentum in tali legato continetur
accessorie vnde legato fundi extincto extinguit etiam legatū instr̄i vt hic
Sec̄do casu tūc d̄tinet in legato instr̄m fūdi et ec̄ instr̄m p̄rissa. et illa instr̄a
debentur

debenē eā principaliter situt fundus vnde extincto legato fundi adhuc
debeē legatum instrōz. Tercio casu tūc debeē instrū fundi et hoc accesso
rie et instrū prissa. et hoc pncipaliter vnde extincto legato fundi extinguit
legatum instrū fundi non legatum instrū patrisa. d. l. si cui. Et sic nota drāz
an legitur p et vel per cum vel per adiectiuū. Facit etiā in ar. q. si legē v ac
cam cum vitulo et vacca moriatur non debeē vitulus secus si vaccā et vi
tulum. Similiter si dedico me cum bonis meis religioni non v3 dedicatio
bonoz si non valet ingressio religionis secus si dedico me et bona mea d
quo in autl. ingressi. C. de sa. sanc. ec.

Si grex legatus fuerit. Legatum gregis dicitur quantumcūqz
grex diminuat vsqz ad vnam ouem vel
augetur sicut in legato domo cedunt columnę sic etiā augmentum peculij
cedit peculio legato cui qz si accedit ante mortem testatoris si post mortē
testatoris et an aditam hereditatē cedit tm seruo manumisso in testō et p
uo manumisso in testō non intelligit peculij legatum nisi sit dictum h ma
numisso inter viuos intelligit relictum nisi adimatur et in peculio non ve
nit q seruus in rōs dñi expendit. Itē peculij intelligit legatū si seruo sit li
bertas relicta cum onere vt rōs reddat et reliqz assignet h dicit vsqz ad s
tā at cor. Nota pmo q licet ab inicio grex non posset constitui nisi ex plu
ribus capitibus vt l. oues de abige. tñ semel cōstitutus retinet nomen gre
gis licet diminuat ad vnam ouem vt h q l. grege lega. de le. ij. ff. Sic etiā
licet collegiū vel vniuersitas non posset cōstitui nisi ex pluribus capitibus
tamen bene semel constitutū retinet nomen collegij vel vniuersitatis vt l. si
cut. s. si. ff. qd c. qz vniuer. no. Et circa istud vide glo. notabilem in c. i. ex d
elec. vbi notat q x. oues faciunt gregez et qtuor porci et alioz aialū gro
ssoz. Tres homines faciunt collegiū. duo cōgregationē. tres familiā. duo
ritā. x. pplm vel plebē. xv. turbā et similē g. habes in c. i. x. q. i. et nota p bar
in l. ptoz ait. s. i. ff. de vi bo. rap. et in dic. l. oues. Item nota legatum gre
gis esse vnum tm lz ibi sint pla corpa in eo. Item nota q legata domo
veniunt calumne q p' adiuncte sunt tm si qz simpliciter legaret calumnas vt
separent non valeret vt l. cetera de leg. i. et est ratio qz expedit rei publice
ne vrbs difformetur ruinis vt l. ptoz ff. de no. ope. nū. Sic etiā legata do
mo et obusta debetur area l. si greges in fi. de le. i. Item nota in s. si pe
culium q augmentum et diminutio peculij cōtingens viuo testatoz perti
net ad legatarium siue sit legatum ipi seruo in testamento manumisso siue
extraneo. Sed si contingat augmentum vel diminutio post mortem

testa

testatoris et ante aditā hereditatē tunc est dñā an illud peculū sit relicū
seruo manumisso vel extraneo qz si seruo tunc ei' augmentū ptinet legata
rio h si extraneo non nisi illud peculūz esset autū ex reb' peculiarib' nā tūc
bene cederet legatario extraneo tamq̃ p' peculū. et rō hūius drē est qz
dies legati cedit ab adita hereditate vnde illud quod tunc seruus repe/
rit illud sibi applicatur et p' oñs etiā illud augmentū **Sec'** in extraneo qz
non est verisimile q' illud legatum peculūz voluerit testator augmentare p'
mortem ei' quod tamen bene verisimile est in seruo cū peculūz lege't seruo
manumisso tāq̃ snū p'p'riū primū v' in l. deniqz. §. si. ff. de pecu. leg. vbi po
nitur hec ratio et sentit h glo. super verbo qz dies **I**tem nota in d. pecu
lium q' qñ seru' manumittit intervius videt sibi relicū peculū in testō
in dubio sed non sic si manumittit in testō vt h et in l. i. C. de pecu e' qui lib
meru. et rō drē ponit hic in glo. super verbo qzuis qz presumit q' testō in
testō suo vbi eū manumisit admissz seruo peculū nisi fuisset morte p'occupa
tus et ista est melior rō quāq̃ glo. reddat aliā rōm fm io. vt hic in glo. qz
uis **I**tem nota in d. idem rescripserunt q' ille cui peculium est relicū n
p't repetere ab heredib' domini id quod impedit in rationes oñi sec' si sit
legatari' cui sit relicta certa res peculiaris qz talis nihilom' p't repetere il
lud quod impedit in rationes domini vt l. si sticho ff. de pecu. le. et est raci
o differentie qz peculium est quid v'le et equipatur hereditati vnde sicut he
res vniuersalis non possit repetere id quod soluit pro defuncto ita nec iste
cui peculium est relicū **S**ed legatarius singularis non tenetur ad debi
ta hereditaria sed habet suum legatum p'ecipuum et ideo iste legatari' rei
singularis peculiaris non tenetur ad debita et si quid soluit repetit ita est
intelligenda glo. super verbo legato **I**tem nota in d. idem rescripserunt
q' quando testator legat libertatem seruo et iubet eum reddere rationes
et reliqua consignare per hoc videtur sibi relicū peculium et est ratio qz
alias non posset reddere rationes et reliqua consignare nisi haberet pecu
lium secus tamen esset si testator prohibuisset eum reddere rationes quia
per hoc non videtur sibi relicū peculium nec per hoc excusatur seruus a
rationibus reddendis vt l. si seruus vetitus de leg. primo et per hoc enim
solum remittitur inquisicio diligens in rationibus reddendis. ita q' ser
uus non teneatur ratione negligencie. tenetur tamen alias ad rationes
reddendas **I**n glosa vnam autem in fine. **N**ota ex hac glosa q' lega
tum vsusfructus gregis extinguatur si in grege pauciora capita q̃ decem
reperiantur **I**n glosa. cedere ibi si cum p'efinizione **D**istingue clarius
fm io. fabri ad id quod vult h ocludere g. v'ic' cū qñqñ dies legaticeoit
aut ē relicū purum seu in diem certum et tunc aut queritur quando cedit
quo

q̄ ad transmissiōē aut q̄ ad obligacōm aut q̄ ad dominij translatiōem
Primo casu dic q̄ cedit die mortis nisi in sex casib⁹ vt b̄ in g. in verbo. naz
plura legata **S**ecundo casu dic q̄ adite hereditatis die cedit v̄e h̄ a die
mortis fide vt in regula iuris omnis hereditas et h̄ in extraneo in suo at
tpe imixtiōis l. h̄ et his ff. ex q̄b⁹ cau iu poss. ea q̄b⁹ v̄e intellige in legato
puro sed in legato in diē nō cedit nisi a die adite hereditatis vt d. l. vnica
C. de cadu tol **I**n t̄cio casu q̄n q̄rit q̄n cedit q̄ ad dominij translatiōm tūc
distingue aut res legata erat aliena et cedit a tpe tradi cōis scē de volun
tate dñi alioquin a tpe vsucapionis oplete l. si q̄s in q̄linos .s. i. de le. i. et l.
si tibi hō .s. penul. cū ibi notatis e. ti **A**ut ista res erat testatoris et tūc fic
te a die mortis cedit l. a ticio ff. de fur **S**ed vere cedit ab adita hereditate
l. si tibi hō .s. cū seru⁹ de le. i. aut loq̄t in legato cōditionali et tunc aut inest
illa cōdicio tacite et h̄e illud legatū ppuro vt l. iij. de le. i. et hoc q̄ ad trāf
missiōē **S**z q̄ntū ad obligacōm expectat euen⁹ cōdiciōis l. itē qz ff. de pac
aut illa cōdicio non tacite inest et tunc aut ē necessaria aut ē casual **P**rimo
casū aut ē certū eā euenire in vita legatarij et habet p̄ pura l. si pupill⁹ .s.
sub condicione ff. de noua. aut illa condicio ē dubia an debeat euenire in
vita legatarij aut non et habet p̄ cōditionali l. heres me⁹ secūdo r̄sio ff. d.
cōi et demō **S**i at ista condicio est casualis et expectatur euentus cōdici
onis l. cedere diem ff. de verbo. significa.

Tam autem corporales res **V**aleat legatum rei tam corpo
ralis q̄z incorporealis et legata
certa re de incertis. legatarij est elcō quod ius eligendi transmittit ad h̄
des l. 3. olim sec⁹ eēt **I**tem plurib⁹ legatarijs q̄b⁹ opetit opcio discordantib⁹ i
uentū ē ne legatū pereat q̄ sorte dirimat q̄s debeat in electione p̄ferri. itē
illis potest legari qui aliq̄o ex testō cape p̄nt hoc dicit vsqz ad .s. in certis
personis **N**ota primo q̄ testator potest alteri legare quod sibi debetur et
tunc censetur actio legata et heres tunc tenetur cedere actiones legatari
o **E**t sic nota hic casum q̄ heres non tenetur illam pecuniam debitam ex
igere sumptibus suis pro legatario **S**ecūdo nota ibi nisi exegerit q̄ si tes
tator viuens erigit pecuniam sibi debitam alteri legataz videtur reuoca
re legatum **I**tem nota in .s. sed et tale q̄ valet legatum vt heres opere
tur vel faciat operari in re legatarij et ipām rem reficere valet enim quo
cumqz modo legatum afferat vtilitatem vt hic in glo super verbo libera
re **I**tem nota in .s. si generaliter q̄ in legato generis electio est legatarij
item nota in .s. opcionis legatum q̄z vbi electio est relicta alicui et ille de
cedat sine eligendo transmittitur hodie illa elcō ad heredem legatarij
item.

Item in d. ex diligenciore qd vbi lis dirimi nō p̄t tūc est sozre dirimenda
 Circa h̄ dic sic aut ē q̄stio sup aliq̄ facto et recurēdū ē ad p̄bacōz sc̄i. l. ac
 tor E. de p̄b. aut ē q̄o sup iure et tūc aut ius declarat q̄lī illa incertitudo
 debeat declarari et h̄ ē seruādū l. maiorē ff. de pac. aut ius non declarat
 tunc aut venit aliq̄o in p̄iudiciū t̄ciet iudex opellit eos p̄cordare alioq̄n
 iudex declarabit q̄s sit potior. sic videm⁹ in plurib⁹ tutorib⁹ q̄ nolūt accep
 tare admistracōm tutele vt in s̄. sināt s̄. de attil. tut. sic ec̄ dicim⁹ si eēnt p̄l
 legatarij vni⁹ rei et vn⁹ vellet agere rei vendicacōe p̄ legato. ali⁹ adōe ex
 testō tunc ex q̄ illud ē p̄iudiciū heredis opellūt p̄cordare l. h̄ mōi s̄. ff. d̄
 le. i. si at in p̄iudiciū sui discorēat tūc si petāt recurri ad sortē sorte dirimat
 vt h̄ als se inuicē ipediūt p̄ discordiā vt l. q̄ciēs ff. de vsuf. le. ita distinguit
 dñs bar. de salice. in l. si. E. dia de le. **I**tem nō in d̄bo legari qd il p̄t aliq̄o
 legari q̄ h̄nt testi factōm. i. q̄ p̄nt aliq̄o cape ex testō et q̄ sint illi q̄ nō p̄nt a
 aliq̄o cape ex testō vide h̄g. sup verbo factio **I**n g. exigerit in fi. Nota ex
 hac g. in fi. qd exigē d̄r abinuito extorq̄re vt d̄ s̄. si rē q̄ ad h̄ allegat vñ s̄
 bitor spōte debitū soluat nō dicet ab eo exactus s̄m h̄ac g. **I**n g. legata
 rī in fi. de isto dic p̄ g. et bar. in l. legato genēalit̄ de le. i. nā incertitudo rei
 legate regularit̄ viciat legatū l. cū post s̄. generiff. de iu. do. et in l. qd in rez
 s̄. qd si q̄s de le. i. nisi in casib⁹ h̄ notatis vicz in seruo in genē legato vt l. leg.
 ge. de le. i. **I**tem i dō q̄l testōz h̄z domosi p̄mōio l. si dō de le. i. **I**tem in lega
 to dotis vt in d̄. s̄. gen. **I**tem in legato alimētoz l. pe. ff. de ali. et ciba. le. **I**tem i
 legato refectōis vic l. qdē in testō de leg. ij. **I**tem si p̄ ea illa incertitudo veni
 ret certificanda vt l. qdā ff. de re. du. **I**n g. factio ibi incestuosi h̄ vep̄lī r̄
 linq̄t ab ei⁹ p̄rē h̄ab extraneo bñ p̄t aliq̄o relinq̄ vt spurio nisi fiat in fran
 dē vt notat g. in d̄. s̄. fi. **I**tem nota ec̄ qd alimenta bñ p̄nt relinq̄ spuris vt nō
 in c. cū h̄eret extrade eo q̄ dux in vx q̄z pol p̄ adu. **I**n e. gl. maioris h̄ēb
 sec⁹ si errat in aliquo leui articulo nisi p̄seuerauerit p̄tinacit̄ in illo errore vt
 t̄z g. in d̄. l. ij. E. de here. et idem est de excommunicatis qui non h̄nt testi facti
 onē aut l. credentes E. de c. ex cōica s̄. credentes extra de here. **I**n e. g. ibi mu
 lier nubens hodie tamen mulier h̄z testi factionem s̄m g. in l. iij. E. de secu
 dis nup. cū s̄m ap̄lm mortuo viro nubat mulier in domino nec hodie mu
 lier contrahens matrimonium infra annū luctus efficitur infamis c. pe.
 et si. extra de secundis nup. c̄is **S**equitur.

Incertis vero personis neqz. Incertitudo persone viciat le
 gatum libertatem et dacionē
 tutele et alieno postūo potest hodie hereditas et legatum relinq̄ itē error
 i p̄prio noie agnoie vel agnoie legatarij nō viciat legatū si de corpe p̄stet
 sic nec

sic nec falsa demonstratio nec falsa cā hoc dicit vsq; ad s. an seruo. **Nota** pmo q incertitudo viciabat olim legatum et libertates quemadmodum etiam hodie facit. **Et** circa istud sic distingue s. m. bar in l. quidam ff. de re du. aut est incertitudo rei legate et tunc de hoc dicit s. in s. h. si generalit aut est incertitudo in persona legatarij et tunc regulariter viciat maxime si nomen legatarij non est aliquomodo expreessuz vt hic et l. paulus rñdit ff. de re du. **¶** Fallit istud si testator nomen expessit sed dubitatur de quo se ferit nam tunc legatum in se valet sed redditur inutile propter incertitudinem posset enim heres tunc soluere cui vellet l. si quis seruum. s. inter duos ff. de leg. ij. **¶** Secundo fallit si ex post facto venit persona certificanda nam licet olim talis incertitudo viciaret legatum vt hic in d. incerta est vbi illud hodie fallit vt hic in d. sed nec h. modi spēs qui ver. in hoc corrigit antiq tatem sed nō in alio s. m. communem opinionem doc. quam q̄ ego aliter dixi rim in repeticiōe l. id quod pauperibus C. de epis. et de. **¶** Tercio fallit qñ relinquitur incerte persone de certis vt hic in d. sub certa. **¶** Quarto fallit fa uore paupm vt d. l. id quod licet ibi dixerim q̄ relictum pauperibus dica tur relictum certe persone scz deo qui certus est. **¶** Item nota in d. incertis autem q̄ legatum relictum in certis personis et solutum non repetitur qz dicitur naturale debitum vt hic in glo super verbo repeti. **¶** Item nota in d. si tutor q̄ dacio tutor. incerti non valet etiam si veniat aliqua certifica tio in aliquem futurum casum vt hic et l. tutor incertus ff. de tes. tute. licet se cus sit in legato vt dictum est. **¶** Ratio difference est. qz tutela est maioris periculi q̄ legatum. **¶** Item nota in s. postumus q̄ olim de iure ciuili post umus alienus non poterat institui sed postea de iure pretorio bene pote rat quemadmodum et hodie potest similiter et ei potest legatum relinqui de quo lacius in l. galus. s. ille casus indifficilis est ff. de libe. et postu. qd est vep nisi eēt postu. tal. matris q̄ nō possit eē vxor. **¶** Item nō in s. si q̄s in nomine q̄ error nois nō viciat legatū nec heredis instituciōm si de corpe stat dcor. l. iij. in princ. ff. de le. i. et ē rō qz noia sunt inuenta ad demōstrā dū corpa hoim si ergo de corpe stat non egem. noib. et hec rō ponit in d. nomina. **¶** Item nota hic in s. huic q̄ fīa demonstratio nō viciat legatum dcor. l. fīa demonstratio ff. de do. et demō. **¶** Finalit nota in s. lōge magis q̄ fīa cā nō viciat legatū dcor. l. cū tale. s. fīa cā ff. de do. et demō. qd vep nisi illa cā cēt dditionalit. plata vt in d. h. si dditionalit. **¶** In g. dstitucio in fi. nō ex hac g. q̄ qñ in aliq̄ statuto vl lege fit mēio alic. alci. legis vl statuti lz illa lex vel statutū n̄ hēat tñ de se dispōet vt h. et l. iulian. ff. de do. ide. et ibi de h. p. bar. sec. in instris vt aut. si q̄s i ali. vocu. C. de dē. **¶** In g. intelli gāt in fi. nō q̄ error nois appellatiui viciat legatū. fallit pmo si vnū nom habeat proximitatem cū alio l. libroz. s. q̄ tñ cassi. ff. de le. iij. **¶** Secdo fallit

¶ pter.

propter consuetudinem patriſſa. vel regionis vt ſi paleſtrous equus vocetur vt l. labeo in ſi. ff. de ſupell. leg. Error autem nominis adiectiui non viciatur eſt glo. notabilis in l. iij. ff. de leg. i. et ibi plene de iſta materia. **I**n glo. verbi conditionaliter in fine. **N**ota hanc glo. magiſtralem que ponit oram et qualitates inter adicōm modum et demonſtracionem et cauſam et vide pleniorē glo. ff. de adi. et demon. ſup. ſca et ibi p. bar.

An ſeruo heredis recte legamus. **L**egatum ſeruo domino ſuo herede inſtituto non valet ſi legetur pure ſecus ſi ſub condicione. **S**ed legatum domino ſeruo inſtituto eciam pure valet. **I**tem legatum poteſt fieri autē heredis inſtitucionem et poſt et conferri in tempus mortis heredis vel legatarij. **I**tem legatum factum nomine pene olim non tenebat hodie ſi niſi ſit impoſſibile legibus interdictum vel p. b. ſolum hoc dicit. **N**ota ad hoc vt videat an valeat legatum vel non inſpiciatur tempus teſtamenti quia ſi tempus teſtamenti inutile eſt legatum non confirmatur poſtea. **S**ecundo nota ad quod ipſe allegat q. regula cathoniana impedit q. legatum purum quod non valeret ſi teſtator ſtatim decederet et non poteſt valere ex hoc quia diucius teſtator vixerit. **I**tem nota q. nō valet legatum relictum ſeruo domino herede inſtituto. **E**t eſt ratio quia ſi tunc decederet teſtator inueniretur idem eſſe heres et legatarius quod eſſe non debet quia eadem perſona ſibi ipſi debere non poteſt. **S**ic itaq. i. de ac. **I**tem nota in d. ſub condicione q. regula cathoniana nō habet locum in legatis cōdicionaliſ. **E**t eſt ratio in illis inſpicimus tempus condicionis quo ad id vt dies legati dicatur cedere vt ſi tunc non ſubſiſtat impedimentum valet legatum concor. l. ij. ff. de re. catho. **I**tem nota in d. ex diuerſo q. legatum relictum domino ſeruo herede inſtituto valet quia tunc aliud poteſt eſſe legatarius et ali. heres nam hereditas non adquiritur domino anteq. iubeat hereditatem adire l. ſi quis mihi bona. i. iuſſu ff. de ac. here. et ante iuſſum poteſt ſeruus manumitti vel alienari. **S**ed tunc dices ſic ſic eciam poſſet dici quando aliquid relinquitur ſeruo domino herede inſtituto quia ſeruus poſſet alienari vel etiam manumitti. **R**ſpondet quod illud non expectatur quia ſtatim acquiritur legatum ſeruo ſine aliquo iuſſu domini et per conſequēs domino vt l. ſi placet de ac. here. **I**tem nota in d. cum hereditas q. inſpicim. q. euenire poteſt et hoc ideo quia natura rei eſt apta ad contingens aliaſic cuſ vt l. ſciendum. i. p. ff. q. ſa. dare cog. **I**tem nota in d. an heredes ad quod ſemper allegatur q. heredis inſtitutio eſt caput teſtamenti. **I**tem nota ibi ſed quia q. ordo ſcripture non conſideratur in teſtis dūmodo conſtat de mente. **I**tem nota q. legatum et libertas poſſunt in qualibz parte

pte testi relinqui **I**tem nota in sp^m morte q^d legata et fideicommissa pnt f
liuq^d p^m mortem heredis vel legatarij **I**te nota in sp^e pene q^d q^d olim nō
valebat legatū nomine pene nec eē alia relictā hodie tñ ōnia valent nisi
fuerint legata impossibilia legibus interdicta vel probrosa vt in fi. h^o ter **I**
Ite nota in x. pene at q^d dicat^r relictū nomine pene q^d illud ōr q^d relinq^d
ē cā coercendi heredes vt heres aliq^d ppter h^o faciat vel non faciat **I**n
g. ordinē in fi. dic sic aut ordo ē de sba et tūc seruat^r alias nō de q^d in l. pla
tā **I**n g. de senten. et inflo. oiz iu. et in l. ij. si p^r ff. de vul. et pupi. sub st **I**n g.
fauorabilior ibi l. cū ex plurib⁹ dic q^d vtrobiz viciat^r et legatū et libertas
ppter incertitudinē vt in l. si fuerit ff. de re. du. si tñ fuerit incertitudo tñ in
re legata n^o viciatur legatū vt in d. sp^e. h^o qñ relinq^d libertas ē incertitu
do in psona et in re legata facit q^d notat dy. in c. in obscu. de re iu. in vi.
In e. g. in fi. illa l. nihil facit vt ibi notat **I**n g. legatis in fi. Nō g^o orām
inter stipulacōm q^d p^r ff. p^m mortē alic⁹ ntrahētis et legatū q^d p^r ff. p^m mor
tē hēdis vel legatarij q^d in stipulacōe obligatio ē nata añ mortē lz ineffi
car sec⁹ in legato h^o g. bñ dicit si dicat^r lego ē p^m mortē heredis mei q^d tunc
añ mortē non sub ē aliq^d obligatio q^d non ē certū in debitū iri cū legatari⁹
posset decedē añ mortē heredis **S**z cū ōr lego tibi p^m mortē tuā tūc idē ē
q^d in stipulacōe q^d tūc ē certū iri debitū vt notat g. in l. cedere diē ff. de h.
fig. et ita dicit^r doc. in d. l. i. **I**n g. impossibilia in fi. pclude sic aut ē impo
ssibilitas p modū disposiciōis et tunc aut adici^r circa sbam legati et nō v³
vt b^o cū similib⁹ **A**ut circa aliq^d accūs et non viciat legatū vt l. si tñ si. de
le. i. aut adici^r p modū adiciōis et refici^r adicio et v³ hēdis institutio ac e
iā legatū et hoc voluit g. in l. i. ff. de cō. insti. h^o tene reiectis his q^d in hac g.
dicūt de quo ecia³ lacius ibi per bar. **S**eq^t **R**ea de adēpcōe

De adēpcōe legatorum rubrica.

Glosa ista cōtinuat rubricam istam ad pcedentes seq^t nigrum

Adēpcō legatorum siue ex **L**egatum relictum
in testō p^r in eodez
testamento vel alio vel codicillis adimi vel in aliū transferri hoc di
cit totus ty. **E**t diuiditur in duo pmo loquitur de adēpcōe **S**ecū
do de translatōe ibi transferri **N**ota ex hoc tex. quibus verbis fit adēp
tio et quibus verbis fit translatio legati **I**n gl. verbū codicillis in fi. de
isto lacius per glo et barto in l. heredes palam. si si quid post ff. de testa.
nā qñcūq³ sūt codicilli siue añ testm siue p^r. semper intelligunt confirmati
nū. ex.

nisi expresse sint reuocati l. siue in initio 'C. de codicill'. Et si fiant codicilli ab intestato requirit confirmatio eorum per adicum venientium ab intestato de qua dicitur in d. de codicill. circa finem. In g. firma ibi l. si ita scriptum vult ergo ista g. quicunque fit ademptio in alia voluntate intelligatur facta ope exceptiois quod reprobatur bar. in d. l. si ita scriptum nisi fuerit facta ademptio in alia minus solenni voluntate ita tenetur dicitur de qua la. vide ibi. **I**n e. g. in fi. Et ponegrepiunt duoco dicilli in vno sit legatum in alio ademptio nec apparet quod prius fuerit quod dico dicill' v3 vel ademptio vel legatum. Respondetur quod ille codicill' intelligitur vltim' in quo fit ademptio ar. l. non potest videri ff. de re. iur. Et si in diuersis codicillis diuers' legat' admittuntur ab eo per cursu l. si plures ff. de le. i. **I**n g. ubi alijs quibus cumque ubi in fi. nota quod non solum per verba expressa vel tacita fit ademptio sed et contrario feco legatarij puta quod efficiatur inimicus testatoris ut habetur in g. Sicut si legatarij per mortem testatoris ante traditionem legati stupuerit uxorem testatoris ut notat g. in l. fideicomis. C. de fideicomis. et predicta vera in legatis nam ademptio hereditatis non fit propter inimicicias supervenientes sed fit cum solennitatibus requisitis l. expresse et ibi notatur ff. e. **I**n g. si in fi. de isto in l. et si transferatur et l. legatum per premissa e. aduerte tamen quod quando fit translatio legati in alium adicio quod fuit appositum primo legatario intelligitur repetita ut l. legatum sub adicio ff. e.

Rubrica ad legem falcidiam.

Glosa continuat hunc textum ad precedentem. Vel potest hoc modo continuari. Qualiter minuuntur legata ademptione vel translatione viduum est nunc qualiter lege falcidia minuuntur. Sequitur nigr.

Superest de lege falcidia dicendum. Licet olim quis potest rat totum patrimonium per legata distribuere hodie tamen non licet ultra dodrantem et si plus legatum fuerit rescatur per l. falsi. nec pars vni heredis non onerata proficit parti alterius heredis onerate et oportet quantitatis patrimonij respicitur tempore mortis et non postea. Itaque ratio legis falcidie debet haberi deducto primo ere alieno et funeris ipsa ac etiam precium seruorum manumissorum hoc dicit iste ti. Nota primo quod testator potest legare ultra dodrantem. Sed tamen tunc lex falcidia resecat ipso quoque iure quicquid etiam ultra dodrantem legatum esset hoc et probatur in fi. h. ti. Secundo nota ibi id ipsum testatorum gratia prius est quod lex

falcidia

falcidia introducta ē in fauorē testatorū ne ipī intestati decedāt **I**temō
in .s. et cū q̄ntū q̄ heres in pte sua in q̄ ē institut⁹ dz hrē q̄rtā saluam nā in
singul⁹ heredi b' rō legis falcidie ē ponenda non āt vn' heres dz tribuere
cum alio **I**te nota in .s. quātitas q̄siue primōiū testatoris augeat siue di
minuatur p' mortē testatoris nihil p̄dest nihil nocet heredi vel legatarijs
qz q̄ntū ad falcidiam detrahendā cōsiderare dēm' q̄ntū habuerit testōr in
primōio suo tpe mortis **I**te nota in .s. q̄ res efficit q̄ legatarij p̄nt pa
cisci cū hēde super falcidia et ad .s. vt heres adeat hereditatē **E**t sic nota
q̄ adicio hereditatis p̄t eē penal' **I**te nota in .s. cū āt q̄ añ oia es alienū
ē deducendū añqz veniam⁹ ad solucōz legatōz **I**tem ec' expense funeraliū
sunt deducende et sic hēs q̄ creditores hereditarij sp̄ p̄ferūt legatarijs
Ite nota in .s. q̄ si q̄ngentos q̄ si legata sint relicta vltra vires heredita
rias tunc non resecantur omnimō vltima relicta s̄ de q̄libet legato ps est
detrahenda p' rata illius q̄ntitatis q̄ excedit vires primoni **I**n g. ver
bi testōz ibi l. si debitor vicz qn testōr instituit creditōrē suū et volebat q̄ n̄
detraheret aliquid s̄ totū reponsaret cum institucōe **I**n e. g. in fi. nota
ex hac g. q̄ hodie indistincte p̄t testator phibere ne falcidia p' herede de
trahat vt in aut. s̄ cū testator **E**t s̄ diceret sed tunc obstat rō tex. nri
q̄ voluit q̄ iō falcidia ē introducta ne testatores intestati decederent naz
ppter omōdū falcidie heredes adibunt hereditatē **R**atio fm doc q̄ hēs
quāqz nō hēat omōdū bursale ex ista tñ adicōe cōsequē omōdū aie et s̄ ho
die sufficit vt ibi. iō ē ec' ē dicendū de trebellianica fm q̄ ibi notat bar. ar. l.
marcell' .s. q̄ āt ff. ad trebel. **I**n g. legare in fi. nota ex hac g. de q̄b' relic
tis possit detrahi falcidia de isto laci' p' bar. in l. i. si itē si ita ff. e. **I**n g. do
drantē ibi l. h. nota s̄ q̄ falcidia resecat legatū ipō iure qd est vez nisi tes
tator phibuit vt dictū ē **I**n e. g. in fi. nota s̄ q̄ hēs non p̄t r̄tinere totā
falcidiā in vna re et hec est dīs opinio de quo laci' disputatur p' bar. in l. i.
quartam ff. e. **I**n glo. retinere in fi. nota q̄ illud solū cōputabitur in faldi
diam quod quis habet in re hereditario non autē id quod heres capit a
coherede l. in quartam .s. q̄ quis vero ff. e. quod est vez nisi quo ad dantē
cui non detrahatur falcidia sed istud relictum imputabitur vt l. nesenni' ff. e.
vel nisi testator dixerit q̄ cōpute' l. quod aut in fi. ff. e. vel nisi esset pecunia
data a statu libero l. q̄ statu libero ff. de dona. cā mortis **I**n g. funeris in
fi. ille tex. intelligitur de monumento voluntario secus in necessario **E**t ad
uerte q̄ expense funeris dñt attendi fm quantitatem patrimonij et quali
tatem defuncti l. et si quis .s. equuz ff. de reli. et s̄p. fune. **I**n g. fi. in fi. plu
res em̄ sunt casus in quibus cessat falcidia qui notantur in l. in testamento
Et e. **V**n̄uersus **I**falcidiā cessare facit ps debita nato **C**artula dos miles
pietas prohibicio crimen **R**es vetita vendi libertas sponte solutū **H**inc
inuentariuz

inuentariū si nullum fecerit heres **S**unt adhuc alij ver^o **T**unc trebellaris
cum reddere cuncta grauaris **T**unc defalcariis cum per legata grauaris
Olim quarta fuit semis sed tertia nunc est **Q**uatuor aut infra dant natis
iura trientem **S**emissem vero dant natis quinqz vel vltra **A**rbitrium seq
tur cetera substantia patris **S**eqt & ca de fideicomiss.

Rubrica de fideicommissarijs hereditatibus.

Glosa continuat textum **S**equit nigr nunc ad fideicommissa

Nunc transeamus ad fideicommissa. ^{Olim fideico}
debent ex pudore sed non ex necessitate sed postea reductum ē ad
necessitatem ex officio p^{ro}toris **F**ideicommissum vt valeat requirit vt si
at heredis institutio et potest in tota hereditate relinqui vel in parte
pure scilicet vel in diem vel sub condicione. **R**ogatus tamen resti
tuere remanet heres lz actōs vtiles transeāt in fideicommissariū et grauato re
stituere totā hēditatē permittitur retinere q^urtā p^{er} senat^u cōsultū pegasianū
actōib^{us} hereditarijs apud eū remanentib^{us} nisi inter grauatū et fideicommissa
rium cautio de sustinendis onerib^{us} interposita esset h^{oc} senat^u cōsultū trebelli
anū inuenit vt actōs hereditarie diuident^{ur} inter grauatū et fideicommissariū
q^uā heres eēt grauatus nō vltra dodrantē **S**ed si vltra tunc heres retinens
quartā sustinebit omnia onera p^{er} senat^u cōsultū pegasianū nisi heres sibi p^{ro}
uidisset p^{ro} cautioz vel nisi fideicommissari^{us} desiderasset vt heres adiretqz tunc ac
tiones transiunt in fideicommissariū sine stipulacōe h^{oc} dicit^{ur} vsqz ad s^{ed} q^uā nō
p^{ri}mo q^u olim grauatus restituere non cogebat aliq^u iure adire et restituē
hodie t^{amen} cogit adire h^{er}es mediāte iudicis officio et restituere t^{amen} b^{on}o cōcurrentib^{us}
p^{ri}mo si fideicommissari^{us} caueat ip^{si} heredi de omni dāpno in q^{uo} incurzere pos
set p^{ro}pter adicōm hereditatis l. q^u poterat ff. e. **S**ecūdo si fideicommissari^{us} cūca
pat^{er} fideicommissi vt h^{oc} in g. sup^{er} ver. q^u b^{on}o **T**ercio q^u rogat^{ur} sit restituere totam
hereditatem vel q^uam hereditatis non at singulares res i. e. s^{ed} si vero
Item uota in s^{ed} in p^{ri}mis q^u non v^{er}o testm^{en} in q^{uo} nemo ē heres institutus et p^{ro}
d^{on}is nec fideicommissum quod ē v^{er}o nisi fideicommissū relinq^uret ab intestato
vt i. e. s^{ed} p^{re}terea **I**tem nota ibi vel ex die certo q^u licet heres non poss^{it}
institui sub die certo q^uz rejicitur dies vt s^{ed} heres s^{ed} de here. insti. t^{amen} fideico
missū v^{er}o potest taliter relinqui **R**atio diuersitatis est q^uz si heres instituet^{ur}
sub die certo testator diceretur p^{ro} p^{ar}te testatus et p^{ro} p^{ar}te intestatus ecce
vere secus in fideicommissō quia nihilomin^{us} heres rogatus remanet heres
vt l. ii. p^{ri}ncipio ff. e. **I**te nota i. s^{ed} restituta ad q^uod sp^{eci} allegat^{ur} q^u h^{er}es instituit^{ur}
semel

semel heres semper manet heres et hoc vtz quo ad dircās actōs q̄ sūt in
 fixe offib' suis vt in l. q̄s ergo cas' ff. de pecu. h̄ tñ q̄ ad actōs vtilēs fideiō
 missari' hēē p̄ q̄si herede vt b̄ in d. p' q' senat' **I**te no. in s. h̄ qz heredes
 q' q̄rta q̄ deducit ex fideiōmissō vli introducta est p̄ senat' cōsultū pegasia
 nū qd̄ tūc demū locū hēbat qñ heres erat grauatus vltra dodrantē h̄ si
 non pl' qz dodrantem heres eēt rogat' restituē tunc hēbat locū senat' cōsul
 tū trebellianū **E**t sic nota b̄ drām int' senat' cōsultū trebel et se. cōsul. pega.
 Sz tñ ptās et autoritas vtriusqz senat' cōsultū hodie attributa ē sena. cōsul.
 trebel. vt diceē in s. sed qz stipu. ē. **I**n g. instituat in fi. dic aut cōstat q̄tes
 tator voluit testari et non v3 fideiōmissū sine heredis institucōe vt b̄ et l. i
 ff. de codicil. aut constat q' voluit codicillari vel fideiōmissa ab intestato
 relinq̄re et tūc v3 vt in s. p̄tea aut est dubiū et tūc si fecit mēsiōē de hēde
 videē velle condere testm̄ **C**. de testa. l. nō codicil. nisi testōr b̄ expressiss̄ vt
 l. si. **C**. de codi. vel al' constaret de ei' voluntate vt l. sceuola ff. ad trebel. 7
 p̄ b̄ eē est expedita g. se. **I**n g. pmanet in fi. h̄ vtz ē in mutabilib' in alijs
 sec' cū oia sint in ppetuo motu sita vt in autl. ve non alienandis s. nunc at
 et facit istud ad qōnē an sufficit dicere in libello q' fuit dñs de q̄ dicā. j. d̄
 ac. si. p' g. **I**n g. oēs in fi. vltima solucio vera **I**n g. ibi ex lege in fi. me
 l' allegaret g. in autl. vt l3 m̄i et auie vbi ponūt duo cas' in q̄b' m̄i seu m̄i
 er h3 q̄rtā p̄m' qñ q̄s ducit mulierē ad domū suā et dicit eā hri. p̄ sua et
 p' q̄ cognouerit eā expellit eā de domo **S**cds cas' qñ marit' diues p̄mori
 ē et vxor inops indotata remanet vt in autl. p̄terea **C**. qñ vir et vxor. et de
 plib' alijs q̄rtis vide g. et bar in. l. in q̄rtā ff. ad l. fal. p̄ canonistas in c. ray
 nūci' extra de testa. **I**n g. solebāt in fi. cū q̄rit an legatari' teneat ad ali
 q̄ onera distingue sic aut legat' aliq̄d p̄ modū q̄tevlis et tūc aut testōr dic
 it lego p̄tē hereditatis et tunc legatari' supportat onera p̄ pte ita intelligi
 ē qd̄ notat in l. cū fili' s. i. de le. ij. **A**ut dixerit lego bō mea vel p̄tē bonoz
 meoz et tunc non supportat onera p̄scise sz hēs deducet tñ q̄tū ē es alienū
 l. cū at de le. ij. aut legat' aliq̄d p̄ modū singlaris relidiet nihil supportat h̄
 tñmō heres dñmō tñ de residuo possit soluere oia debita et fecerit inuen
 tarium p̄m notata in l. si. **C**. de iure. delib.

Sed quia stipulationes ex se. **S**ublatis stipulationibus anti
 fiano c' autoritas est attributa trebelliano heres etiam inuitus adit et res
 tituit fideiōmissum ex trebelliano tantum per quod quarta omnino refer
 uatur heredi et actiones pro rata rescinduntur inter heredem et fideiōmiss
 arium nisi heres totam hereditatez restituat quo casu omnes hereditarie
 actiones

actiones in fideicommissarium transferuntur Et sic fideicommissarius vult
potest agere et cogere heredem adire et restituere ita particularis hoc dicit. vult
ad si quis vult. No primo quod stipulationes que olim necessarie erant circa resti-
tutionem fideicommissorum hodie sunt sublata sicut senatus consultum pegasianum sed
tamen illud quod bonum erat in pegasiano est attributum trebelliano et sic heres ro-
gatur restituere appellatur restituere ex trebel. Secundo nota ibi et nobis ad
quod si allegatur quod simplicitas est amica legibus hoc sic est intelligendum quod restitui-
do heredes simpliciter precedentis et bona fide est amica legibus non autem simplicitas
id est fatuitas ut l. si uult. quod vi aut clausula. Sic et veritas est amica legibus et veritatis est
de iure iuratum. h. dolositas et capiositas est inimica ut l. i. ff. de dolo. nisi e contrario
dicitur ut non in d. l. i. **I**tem nota ibi siue habeat quod heres rogatur restituere he-
reditatem de qua possit retinere quarta exeat. consul. trebel. vel saltem id quod sibi deficit vult
ad quarta. **I**tem nota ibi repetere quod si legata integre soluta per errorem sciunt
repetere ut detrahatur falcidia ut s. si pr. si. et ibi g. ita est si quis soluit totam
hereditatem potest repetere eam ut detrahatur quarta trebellianica. **I**tem nota ibi
ad actionibus quod quando heres detrahit quartam trebellianicam ipse tenetur ad onera heredita-
ria pro portione sua nam ad hoc diuiduntur tunc inter heredem et fideicommissarium
Item nota in d. si vero quod si heres sponte restituat totam hereditatem ipse non te-
netur ad alia onera quia tunc fideicommissarius pro omnia efficitur heres ut h. in g. super
ver. operatur. **I**tem nota ibi h. et quod heres coactus adire hereditatem non potest retri-
nere quartam quia tunc ipse non de qua precipare cum fideicommissa in alio lucro vult ali-
lit et qualiter fiet restitutio dicitur in g. super ver. restituerit. **I**tem nota in d. si nihil
quod fideicommissa particularis cui tamen tota quarta pars hereditatis est relicta quod non
tota hereditas potest appellere heredem adire et restituere Et sic nota quod idem
iuris est de parte ad partem quod est de toto ad totum facit l. qui de tota ff. de rei vendi-
tione notabile verum est si fideicommissa in parte hereditatis velit acceptare to-
tam hereditatem quia heres non debet remanere in alio dono ut s. si pr. Sic est
dicendum si duo fideicommissarii sint et unus velit appellere heredem adire ut l. cogit
si quis heres ff. ad trebel. **I**n g. suggestis in si. de qua in l. h. de set. ex p. rei
In g. liceat in si. nota quod testator potest hodie prohibere trebel. contrarium tamen g. i. aut.
h. cum testator. **C**ad l. falc. bar. tamen hanc g. p. l. marcel. ff. ad trebel. quod tex allegatur
ipse quod ubi cessat falcidia cessat et trebellianica et ista est opinio. **I**n g. so-
lutum in si. de isto la. p. doc. in l. cum quis de iure et fac. ig. **I**n g. ad actionibus in si. ista
g. vult quod si quis debeat soluere legata vel credita an heres vel fideicommissarius potest soluere
quod dicit g. clari in l. si si ff. e. ut ibi notatur quod heres ante restitutionem potest soluere
creditoribus et legatariis petentibus antequam solueret fideicommissarium et quarto
solueret ut autem minus restitueret pro sua tamen quarta non tenetur soluere debita et lega-
ta si restituat totam hereditatem si autem retineat quartam non tenetur creditore-
toribus

ribus pte et non legatariis nisi p eo q forte hz vltra qrtā In g. restituerit
in si. nota ex hac g. duo pmo q duobus modis fit restitutio fideicommissi Se
cundo q fideicommissi. an restitutio non est dñs qd fallit duobus casib' pmo si
heres fuit absens et in mora scdo si testor decessit sine hede vt notat in l.
sanxim. Et ad trebel. qro h an heres q nō fecit inuentariū possit detrahē
trebellianā bar. et dñs doc. tenet q sic qz non repit expssū hē in falcidia de
q p bar. in l. marcell. § qd at ff. e. Scdo qro an in relicto ad pias cās cessat
trebellia. sicut cessat falcidia vt aut. filia Et ad l. falc. io. an. in c. si p dñs.
in vi. dicit q non cessat ymmo posset detrahi et idem consuluit ioh. mona. 7
io. calo. bar et alij tenent oīa in d. l. mīcel. In g. ver. herede in si. nota ex
hac g. duo pmo q iure appellat ad iur. restitue qz p officiū iudicis Scdo ad
peticōm cōpellit heres adire qz ad peticōm fideicommissarū vñs nō atfin
gularis Itē ec ad peticōz pcuratoris fideicommissi. Ex q nō q lz qd n possit
adire hēditatē p pcuratorē vt l. paul. ff. de acq. here tamen p restitutōz
fideicommissi petere per procuratorem vt hac in glo.

Si quis vna aliqua re deducta. Grauat' restituere hēdita
tē retenta pte ei' sub nomie
qte p ea pte sustinet onera hereditaria secus si retenta certa re vel quan
titate etiam si dicta res vel quantitas maximam ptem hereditatis contine
ret venientes ab intestato pnt etiam grauari per fideicommissum Item
fideicommissarius potest grauari ad aliud restituendum qz sibi sit relictu
et si heres fideicommissum relictu in minus solemnī voluntate neget re
lictum iurare vel soluere cogitur iuramento tamen de calumnia prius psti
to ab aduersario nec tunc auditur heres volens se tueri ex minus solem
ni voluntate hoc dicit totus ty Et nota summarium per pticulas Nota
q valet fideicommissum per quod rogatur heres restituere hereditatem
certa re sibi retenta Sed tunc heres non tenetur ad aliqua onera. similiter
etiam valet fideicommissum si heres rogatus sit restituere retenta sibi cer
ta quota hereditatis h tunc heres tenetur ad aliqua onera hereditaria
Item nota ibi quasi ex legato q heres cui relinquitur certa res vel etiam
quantitas non per modum quote habet loco legatarij vt l. quotiens Et
de here insti. quod est verum si sit alius coheres vel alius cui hereditas ē
restituenda alias enim institutus in re certa habetur loco heredis vt l. i. §.
si. ff. de here insti. Item nota in §. preterea q venientes ab intestato pos
sunt grauari per fideicommissum et est ratio qz illi dicuntur habere here
ditatem extracita mente defuncti qui potuit eis auferre hereditatem et n
fecit vt l. conficiuntur §. i. ff. de iure codicil. vnde grauari possunt l. ab eo Et
de fideicommissi. Item nota ibi cum alioquin q olim legata non poterant
relinqui

relinq̄ ab intestato s̄ h̄ hodie non p̄cedit cū oīa legata et fideicommissariū
 exēpta vt s̄. de le. s̄. cū em̄. **I**tem no. in s̄. eū q̄q̄ q̄ in q̄ntū q̄s honozat p̄
 grauari et non vltra et hoc siue in eadem re siue in alia. **I**tem nota in s̄.
 et q̄z ad qd̄ sp̄ allegat q̄ relicta in min⁹ solēni volūntate eciam si heres fa
 teat̄ eē relicta non debent̄ et hoc v̄ez si heres ab inicio fatetur. **S**ec⁹ si p̄
 negauit et postea confiteat̄ vel probetur sed tunc recurzat ad solēnitatē
 ris vt in si. h̄. ter. ad qd̄ p̄cor. l. si. C. e. q̄ ter ibi et h̄ic d̄it̄ intelligunt̄. **I**tem
 nota q̄ heres negans fideicommissū esse relictaū opellit̄ iurare vel soluē et h̄
 speciale q̄ n̄ possit fieri delacio iuramenti. **I**tem nota ibi neḡet q̄nq̄ q̄nq̄
 testes requirūt in q̄libet vltima volūntate excepto testō vbi regularit̄ requi
 r̄ septē vt s̄. si. s̄. de testa. qd̄ v̄ez ē de iure ciuili de iure tñ canonico tā i tel
 tis q̄z in codicill̄ sufficiūt duo testes c. cū cēs et c. relatū extra de tel. iusem̄
 canonicū seruat euāgelicā legē q̄ vult q̄ in ore duoz vel cū stet oē. **S**ec⁹ l.
 vbi nūer⁹ ff. de p̄ba. ius vero ciuile cōsiderat falsitates q̄ de facili p̄nt d̄iri
 p̄ duos testes et non ita faciliter in plurib⁹ testib⁹ omitteret̄ vt l. si. C. de fi
 comiss. **I**n g. ver. restituat dic q̄ fideicommissari⁹ p̄ticularis n̄ p̄t detrahēdū
 tā l. i. in si. C. oīa deleg. et q̄. ti. i. in p̄ncipio. **I**fideicommissari⁹ at̄ v̄lis p̄t in aliq̄
 b⁹ casib⁹ notatis in l. i. s̄. deniq̄ ff. ad trnbellianū et ibi p̄ bar.

Rubrica de reb⁹ singulis p̄ fideicommissariū relictis

Blosa continuat textum Sequitur nigrum.

Potest autem quis etiam suū. **A**b herede vel lega
 alio cōmodū sentienti ex iudicio defuncti p̄t fideicommissū p̄ticularē relīq̄
 et eaten⁹ p̄t q̄s grauari q̄ten⁹ honozat̄. **E**t si res aliēa relicta fuerit re
 netur grauati redimere vel estimacōm p̄stare. **I**tem libertas p̄t p̄ fideicommiss
 ariū relīq̄ seruo testōris vel fideicommissari⁹ vel extranei si extrane⁹ seruū
 vendere velit vel ad hoc opelli possit al̄s fideicommissū stat in suspēso. et d̄icō
 manumiss⁹ d̄z libert⁹ testatoris manumiss⁹ at̄ ab alio d̄z libert⁹ manumittē
 tis. **I**tem verba fideicommissū importācia sūt illa q̄ ipozat̄ vt q̄s capit de ma
 nu alteri⁹ et directā q̄n̄ capit a seipso sine ministerio alteri⁹. **S**ec⁹ d̄it̄ tot⁹. **N**ō
 p̄mo q̄ fideicommissū p̄ticularē p̄t a q̄cūq̄ relīq̄ cōmodū ex volūntate testō
 ris sentit. **S**ec⁹ nota in x̄. p̄t aut̄ q̄ eē res aliene p̄nt p̄ fideicommissū relīqui
Tercio nota in x̄. h̄ solū q̄ n̄o pl⁹ grauari d̄z q̄s sit honozat⁹ et intm̄ gra
 uari p̄t. **I**tem nota in s̄. libertas q̄ si legēt libertas seruo alieno in testō et
 oō minus serui noluit cum vendere adhuc non exspirat fideicommissum qui
 a quod differtur. n̄ auferē ad qd̄ allegat̄ iste tex vt l. debere de fideicommiss. lib
 quod

quod est verum nisi culpa vel mora posset alicui imputari vel nisi aliquo ceteri
 mitatu ad certu tps ita intelligunt contraria formata h in g. sup ver. differ
 tur **I**tem nota in s. q. at q. manumissus p. fideicommissariu quaqz fuerit seruus
 testatoris non efficit libertas testatoris sed manumittentis et illi debet ope et ob
 sequia Sed si fuerit sibi libertas directo relicta tunc efficitur libertus testato
 ris et iuspronatus remanet in hereditate et transit in heredem extrane
 um **I**tem ibi nec alius q. ad hoc vt q. posset consequi libertatem o. recta
 ex testamento requiritur q. duobus tpebus fuit in potestate ipsius testatoris scz tpe
 testi o. diti et tpe mortis. media tamen tpa non nocent vt s. de here. q. li. et d. r. a
 in s. in extraneis **I**tem in s. directa q. l. iter agnoscit directa libertas et q. l. i. e
 fideicommissaria nam q. q. o. se q. libertate ex facto testatoris sine aliquo minis
 terio alterius hois dicitur directa als fideicommissaria **N**ota finaliter p. q. q.
 ba fiat fideicommissum p. t. em per omnia verba fieri dummodo tamen apta sint vt in
 l. o. e. verbu. C. oia de le. In g. ver. inutiliter ibi sicut h. loq. t. occludere sic nullus p. t.
 p. l. grauari q. q. honorat. e. vt in iurib. alle. fallit in v. casib. p. m. in q. t. itate le
 gata p. tps restituenda in q. venit restitucio pluris scz q. t. u. receptu e. ex v
 luris l. impator. s. si centu de le. ij. hodie tamen tamen h. e. r. o. lucri honesti cu. v. sure
 hodie sunt p. hibet e. fm formam c. p. v. ras extra de dona. inc. vi. et vx. **S**ed o
 q. n. legatari. e. grauatur in re p. pria alteri danda et ipse acceptauit sibi rel. em
 q. n. intm. videt. estimare sua re. vt o. s. si centu. **N**eniuero **T**ercio q. n. legat. f. u. o.
 testatoris q. n. p. t. legatari. grauari in fundo et fructib. medio tpe p. ceptis vt l.
 filiussa. s. ap. d. marcel. de le. i. **Q**uarto q. n. legat. due res alternatiue et legata
 r. i. elegit vilioze l. plane. s. si cui de le. i. **Q**uinto q. n. p. l. grauatur ex natura rei vt
 q. n. q. tra. h. e. d. itatis sibi relicta exhausta e. legatis l. impator. s. cu. q. d. a. de le. ij.
Sed hodie circa hoc e. p. mtu. remediū per b. n. f. i. c. i. u. inuentarij vt l. si. C. d. in
 delibe. **I**n e. g. in fi. dic. q. legatari. nu. q. z. detrahit falcidia nec fideicommissa
 r. i. nisi in eb. casib. notis in o. s. nu. q. z. p. sup. i. fideicommissario n. e. detracta q. tra.
Sed si h. es coacte adiuit. restituit **T**erci. s. h. es fac. gra. z. restituendo totu
 fideicommissum **S**equitur **R**eca de codicillis

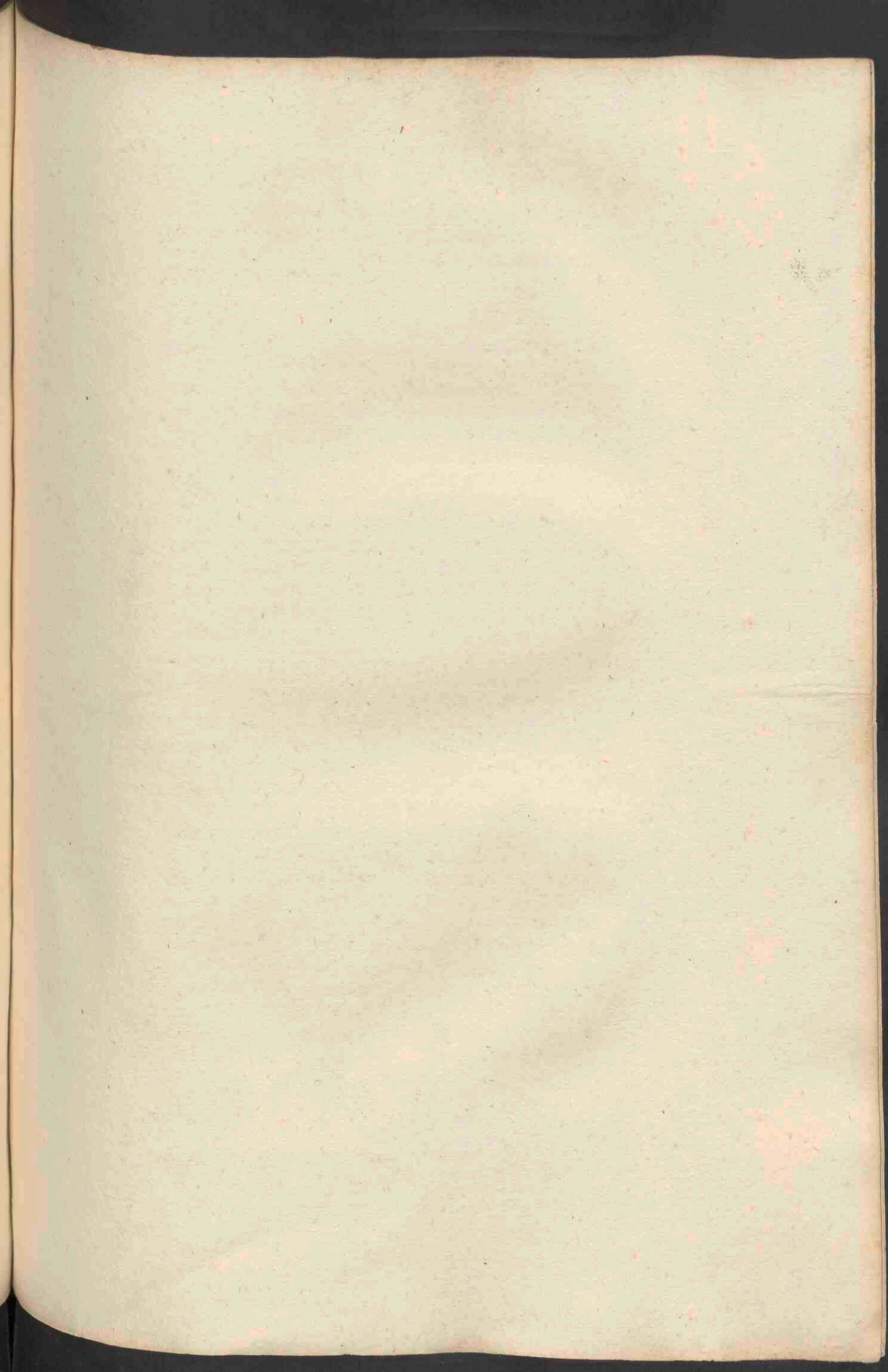
Rubrica de codicillis.

Slo. c. t. inuat. ter. **I**n g. R. ce. q. l. e. scapha **S**capha em. d. r. mediocris nauis
 tamen e. nauis e. vt l. si. C. de f. u. o. instruc. **I**n e. in fi. q. e. tex. exp. s. in l. si. C. e.

H **A**nte augusti tempora. **C**odicilli olim non erant in v
 cipuz. a. p. p. ati sunt q. s. codicillos e. p. t. fac. de ced. s. ab it. estato. z. oli
 codicilli s. c. i. an. testm. n. v. aleb. at nisi e. e. nt. o. firmati exp. s. p. testm. hodie a. to. e. s.
 censent.

censentur eē confirmati nisi appareat eos exp̄sse reuocatos **I**te hēditas n̄
 p̄t dircō in codicill̄ relinq̄ neq; adimi h̄ bñ p̄ fideiōmissū. itē p̄t q̄s tot codi-
 cillos facere sicut vult nec in eis req̄rit̄ tāta solēnitas sicut in testis h̄ dicit
 nota p̄mo a q̄b⁹ codicilli habuerūt originē qz a p̄mo lutiōlētulo **S**ecūdo
 nota ibi nec absonās q̄ vlt⁹ codicilloz necessari⁹ fuit et ē nā sepe q̄s ip̄eōit̄
 in testis faciendis q̄ tñ non impedit̄ facē codicillos **I**te nota in s̄ nō tñ
 q̄ etiā decedens ab intestato p̄t facere codicillos. p̄q̄ notādū q̄ iij. moī
 fiunt codicilli vñomō añ testm̄ **S**ecūdo p̄ testm̄ et istis duob⁹ modis sp̄ ho-
 die intelligunt̄ confirmati codicilli in testō nisi exp̄sse sint reuocati vt h̄ in x.
 h̄ diui. **T**ercio fiunt in ip̄o testō p̄ clausulā codicillarē vicz si nō valeat iurē
 testi valeat iure codicilloz de q̄ clausula q̄d op̄et et de e⁹ virtute vide per
 bar. in l. i. ff. e. tunc em̄ confirmant̄ codicilli in subsidū vicz si testm̄ nō valeat
 vt h̄ in tex in fi **Q**uarto⁹ fiunt nullo dōito testō vt in hoc tex et l. officit̄ ff.
 e. et tunc requiritur ad confirmacōm ip̄oz q̄ hereditas adeat p̄ venientes
 ab intestato vt l. ij. ff. de fideiōmiss. lib. et ita intelligenda ē p̄ma gl. h̄ ti **I**
Ite nota in s̄ codicill̄ q̄ hereditas non p̄t dari neq; adimi dircō in codi-
 cill̄ **E**t ē rō ne cōfūdant̄ iura testōz et codicilloz nā si idē significarēt non
 deberent habere diuersa noia l. si. idem C. e. et hoc voluit h̄ g. sup̄ verbo
 fūdāt **I**te nota q̄ ec̄ ex hēdatio nec substitutio dircā neq; ec̄ adicōio dōi
 cōis institucōis facte in testō p̄nt fieri in codicill̄ **A**duerte tñ q̄si fuit aliq̄d
 directe in codicill̄ hoc obligē et trahit̄ ad fideiōmissū vt l. sc̄uola ff. ad tre-
 bel. itē si adicōio fuerit adiecta in codicill̄ nihil opat̄ sed remanet institucō
 pura vt h̄ et l. pe. in fi. ff. de dōi. insti. et ibi de h̄ p̄ bar. et h̄ sentit h̄ g. sup̄
 bō adicere **I**te nota in s̄ codicillos q̄ lz q̄s non possit decedere cū oīo
 b⁹ testis vt in s̄ posteriore s̄. q̄. mo. tes. infir. tñ p̄t q̄s decedere cū plib⁹ codi-
 cill̄ **E**t ē rō diuersitatis qz testm̄ solēne ē plenissimā volūtas testatoris seu
 defuncti vñ nō patit̄ secū aliud testm̄. codicill⁹ at̄ ē min⁹ solēnis volūtas vñ
 secū patitur alios codicillos ar̄ s̄ interdum s̄. de cura. vbi h̄nti tūtoz tu-
 toz dari nō p̄t z. **N**ota finalit̄ q̄ nulla solēnitas req̄rit̄ in codicill̄ q̄d sane
 ē intelligendū vt nō req̄rat̄ tāta solēnitas nā solēnitas q̄ ad nūez testm̄
 et q̄ ad ad sigilla et q̄ ad subscriptōs exigūt̄ tā in codicill̄ sic in testis cū co-
 dicilli sūt in sc̄ptis sed tñ nō tot testes exigūt̄ in codicill̄ sic testis et p̄ oīs
 nō tot sigilla nec tot subscriptōs vt l. si. C. e. et ita ē intelligēda hec vltia g.
In g. relinq̄t in fi. alij ec̄ dicūt q̄ officio iudicis petīt̄ reliatū in codicill̄ vt l.
 fi. C. e. p̄t tñ dici h̄m io. fa. q̄ nisi codicilli sūt exp̄sse confirmati i testō tūc agi-
 t̄ actōe ex testō als agit̄ actōe vtili ex testō l. ab intest. ff. e.

Explicit liber secundus.

Rubrica de hereditatib⁹ q̄ ab intestato deferū^r

Glo. otinuat hūc tex. In glo. rl. ce. de rebus creditis meli⁹ allegasset glo. C. de reb⁹ credi. et in iuran vbi nihil tractat de reb⁹ creditis. Ex quo nō ē q̄ nō ē absurdū q̄ rl. ca sit generalior nigro sic etiā. C. de reli. et sump. su. et ludo alee. Sequit^r nigrū intestatus decedit.

Intestatus decedit qui

Quatuor mōis hic exp^rss q̄s d^r decedē intestat⁹ 7 in successiōe intestatorū. **P**ria cā ē suoz hēdū in q̄z nūero oputant^r filij nātales 7 legittimi. legittimi tm̄. 7 legittiat^r. q̄ sui dicunt^r. si post mortē testator⁹ in ptatē alteri⁹ nō sūt r̄casuri. et nēo viuāt qui eos p̄cedat. Itē postum⁹ p̄t esse su⁹ hēs

q̄bus suis etiāz ignoratib⁹ 7 inuit^r. et furiosis adquiri pōt hereditas. Et p̄t quis effici suus qui tpe mortis non erat suus et extra. **M**ō pmo q̄ quicq⁹ mōis q̄s d^r decedere intestatus. p̄rio si nullo modo fecerit testamētū. Scdō si fecerit. h̄ nō solēniter. Tertō qz fecit sed ē ruptum agna/ tiōe postumi vel arrogatōe. Quarto qz irritū per capitis diminutōez tes tator⁹. Quito qz sc̄m est testamētū. h̄ nēo ex eo hēs effici^r. **P**nt ad di duo alij mōi vt in glo. sup. vbo existit. et inducit iste tex. in ar. pone q̄ cōsuetu do hui⁹ loci ē. q̄ decanus maioris ecclie debeat succedē oibus clericis. de/ cedētib⁹ ab intestato. aliqui decesserūt et fecerūt codicillos. an illis dēat succedere decan⁹. **V**ide^r q̄ sic ar. hui⁹ tex. qz ex illis nemo heres existit. nā hēditas dari in codicillis non pōt vt s. codicillus sup. ty. pri. Jo. fa. de^rmiat cōtrariū de equitate canōicayt. c. cū tibi ē^r de testa. **V**ident^r eni vocati p̄ ipm decedentē veniētes ab intestato. et primi sui ar. l. oficiunt^r ff. de iu. codi. et posito q̄ imo decan⁹ debēt succedē tñ relicta in codicill⁹ debent^r p̄ s. p̄tēa. s. de fideicōiss⁹. Scdō inducit iste tex. in ar. stāte thēa. q̄ decan⁹ maioris Ecclie dēat succedē clēicis intestatis. aliq̄s ē cleric⁹ pu/ pill⁹ 7 decedat. nūq̄o decan⁹ dēat succedē vide^r q̄ sic. qz n̄ fec^r testamētū glo. tñ hic sup. vbo aut nō iure fecit ē in ar. p̄ cōtraria opione. qz pupill⁹ im p̄rie d^r decedē intestat⁹ 7 vba in statuti. 7 in cōsuetudib⁹ p̄rie sūt in/ telligēda ar. l. iij. s. hec vba ff. de nego. ges. et ita cōsultuit pe. ia. d. lignano et ples doct. Ita etiā decidit Jo. fa. nā ista cōsuetudo ē cōtra ius cōe. cū ip̄a auferat successionē. pris vtz in B. ti. et p̄ cōs est infringēda. bar. tñ et ples aliq̄ in. l. i. ff. de suis 7 legi. tenēt oppositū qz pupill⁹ etiā dicūt decedē intestatus. s̄m cōem modū loquēdi. q̄ d^r attēdi. l. liberor⁹ s. q̄ tñ cassi⁹ de le. iij. Salic. in. d. l. cū antiq̄orib⁹. C. de iure deli. distinguit aut cōsuetudo dicit intesta.

dicat intestat⁹ ⁊ nō cōphendit pupillus. aut dicat ab intestato et cōphenditur ar. l. genēaliter. C. de insti. et substi. tu tñ tene opinione Jo. fa. tanq̃ tutiozē. Itē nō in s. intestatoz q̃ hēditates intestatoz p̃tinet ad suos heredes ex. l. xij. tablarū. et dicunt sui qui optinēt p̃mū locum successionis ⁊ sūt in potestate moriētis tempe mortis vt in s. sui. s. de here. q̃lita. et dīa cum Istis tñ hodie succedūt emācipati vt i. eo. s. emācipati. Sūt etiam hodie eq̃lī succedūt nati ex seia vt i. eo. s. Itē vetustas. qz hodie ē sblata dīa emācipatiōis et p̃rie ptātis et sex⁹ vt. l. maximū viciū. C. de li. p̃teri. Itē nō in s. sui ibi nepotes q̃ nō solū vocāt sui q̃ sūt in p̃mo gradu s. etiam in sequēti. tūc tñ req̃rīt vt alij q̃ p̃cedūt sūt sblati tpe mort⁹ cui succedūt vt i. eo. s. ita demū Item nota in d. nec interest q̃ ab intestato succedunt naturales ⁊ legitimi ⁊ etiā legitimi tñ. Itē nō ibi quib⁹ q̃ legitimiati q̃ nō sūt legitimi nati etiā succedēt ab intestato. et nō hic duos modos legitimiatiōis Itē nō ibi ab hac luce subtrahit. q̃ legitimi nati nō impediūt successionē legitimatorz siue viuūt siue mortui sunt. Itē nō in s. ita demū q̃ p̃ emācipationez factam de filio. nepos liberatur de potestate patris. adeo q̃ p̃ mortē aui filius efficitur sui iuris. etiam si eius pater fuisset reuersurus in potestātē aui vt. l. si pater filium. ff. de adopti. Itē nō qui veluti emācipatione q̃ si filius sit emancipatus et non nepos. nepos p̃feritur filio. qd̃ est verū scdm̃ antiqua iura. hodie autē filius quāq̃ emancipatus p̃ferē nepoti. qz sublata est differētia potestatis et emācipatiōis vt in s. nulla in autētico de here. q̃ ab intest. Itē nō s. sui autem etiam. q̃ ad suitatē here dis non requiritur sciētia ipsius. imo ip̃o iure efficiūtur heredes Ex quo nota q̃ pupillus et furiosus sine auctoritate tutoris vel curatoris efficiuntur sui heredes. et est ratō quia ex q̃bns causis ignorantib⁹ adq̃ritur ex eisdem pupillis ⁊ furiosis. ad quod semp̃ allegatur iste text⁹ Itē nota in s. interdū. q̃ filius capr⁹ ab hostib⁹ tpe mortis testatorz postea reuersus efficiē suus heres p̃ris. Itē nō in s. p̃ contrariū. Casū in quo quis non pōt habere suum heredē et est qñ alicuius memoria est dānata ex tali delicto. q̃ omnia bona sua applicant fisco. vt est in crimine lese maiestatis vt le. fi. C. ad. l. Juliam maiest. In glo. ruptum ibi arrogatione in fi. Ita dīfferentia que ponitur inter testamentū nullum. et ruptum. non valet quia semper legata valent vt in autētica ex causa. C. de li. p̃teri. et ibi notat qualiter differunt irritum. ruptum et nullum dixi. s. qui mo. tes. infir. s. alio autem modo. In glo. pronatus in fine vltima expositio melior fm̃ hostiensē. et Augl. Sed quero an instituens alios extraneos et non suos proximos peccet videtur q̃ sic quia facit contra legem. que vult q̃ hēditas deuoluat ad p̃rios p̃ q̃ fac. l. fi. C. de codicil. nōt in. c. officiū et d̃ peni. ⁊ remis. fac qd̃ nōt glo. nobilis in. l. si q̃s ad declinādā. C. de epi. et cle. q̃ vult si q̃s vult eīncū instituē et filiū ex hēdo are aliū petat cōsultozē q̃ august.

Augustinū Jo. fa. tñ dicit q si ppter rancorē excludēt primos pecca.
 ret secus si facēt ex affectione. dūmō tñ filijs et alijs relinquat legitimā
 nam tñc hoc facit iuris pmissione vt vidim⁹. *§. de in offi. tes. p totū Inū*
 tñ credo dic Jo. fa. q si q̄s instituat eñneos et obmittat legitimos indi/
 gentes seu paupes q facit oīra officiū pietatis. et p oīs peccat et sic p̄t
 intelligi qd notat in. d. c. officij In glo. adop. in fi. q̄liter succedūt adopti
 uxi. *§. de exhere. li. §. sui. qualic⁹ nātales tñ succedūt notat in. §. fi. §. de*
nup. In glo. curijs in fine *Nō* ex hac glo. q q̄s non pōt legitimari p ob
 lationē curie post mortē p̄ris sui. ad hoc vt succedat cū alijs filijs nāali
 bus et legitimis. sic etiā dicēdū est de legitimatōe que fit p resc̄ptū p̄n/
 cipis de quo notat in. l. i. *C. de natura. libe. nā ista legitimatō post mor*
tem patris non p̄iudicat agnatis. quibus est iam ius quesitūz nisi pater
disposuisset in suo testamēto. vt legitimaretur ar. huius glo. de quo per
bartho. in. l. gallus §. 1 q si tñ. ff. libe. et postu. *In glo. instru. in fi. de isto*
dictū est in. §. fi. §. de nup. *In glo. verbi censuim⁹ in fi. Nota ex hac*
glo. q legitimati per subsequens matrimoniū sunt melioris conditōnis
q̄ ali j legitimati quia ipsi etiam succedunt cum alijs filijs naturalibus
et legitimis. etiam si post natiuitatem p̄iorū sint legitimati quod sec⁹
in alijs vt. §. glo. curijs *In glo. tempus in fi. de isto dicitur in. d. §. cuz*
autem *In glo. post mortem ibi. l. ex iudiciozū concludē ex hac glo. 7 la*
tius et melius ex. d. l. ex iudiciozū Regulariter mortuo accusatore vel ac
cusato extinguitur pena et crimen. l. ij. C. si reus vel accusator mortuus
fuerit siue sit crimen p̄iuatum siue publicum vt. d. l. ex iudiciozū. Fallit
etiam in aliquibus casibus vbi etiam lite non mota transit pena ad here
dem vt in crimine lese maiestatis vt in principio huius glo. Item in cri
mine heresis. item in crimine legis Iulie de residuis que lex punit eum q̄
conuertit in vsus suos pecuniam que super est de administratione officij
publici. §. de pub. iudi. §. sunt preterea. 7 in glo. *Item in crimine. l. Iulie*
peculatus que. l. punit subtrahentem rem publicam. sacram vel religiosā
§. de pub. iu. §. Item lex peculatus Item in pena. l. Iulie repetundarum
que punit iudicem corruptū vt. d. §. sunt preterea. Item in pena criminis
apostatatus 7 de isto latius vide in. d. l. ex iudiciozū. *In glo. perdu*
ellionis ibi per duellum An aut duellum sit licitum vel non dic q non est
licitum fm. l. romanam vt nō in. l. cum filius §. fi. de leg. ij. ff. et pbat in. l.
prima. C. de gladiato. li. xi. et minus fm ius canonicum vt in. c. i. et. ij. eē
de clē. pug. in duello et p doc. licz glo. hec et in. c. i. §. i. de pace teneñ coll.
decima videatur dicere q possit iudici et valeat. Ius canonicū tamē est
seruandū ex quo vertitur periculū anime vt in. c. fi. de prescriptio. et. c. i.
Exemplū

de noui ope. nūci. **D**icit tamē bal. q̄ audiuit ab impatore et cardinali bo-
 noniensi. q̄ quiq; sunt necessaria ad duellū. primo q̄ deficiant alie pro-
 bationes. sc̄do q̄ ille qui indicitur sit suspectus de illo crimine super quo
 duellum indicitur et fm̄ hoc etiam dicit **J**ob fa. q̄ seruatur in regno fr̄a-
 cie. vbi duella admittūtur. sed magne ibi sunt constitutōes circa ipsa. ter-
 tio q̄ superior vel par indiciat. quarto q̄ incipiat quis a bello armorum
 id est q̄ prius in iudicio de illo crimine non fuerit litigatus. quinto q̄ si
 at cum auctoritate superioris qui istis locum assignet. **A**uerte tamen q̄
 iste abusus consuetudinis non excusat a peccato ar. in autenti. vt nulli iu-
 dicum coll. ix. s. primo ibi mali omniū adiuuente consuetudines nec etiā
 longo tempore ic̄. tene menti predicta quia sunt singularia.

Cum filius filia ve et ex. **N**epotes ex filio mortuo
 succedunt in stirpes parit̄
 cum filiis viuentib⁹. et inspicit temp⁹ testamēti destinati ad hoc vt suus
 dicatur. dummodo conceptus sit tempore mortis defuncti et emancipati
 licet essent incogniti de iure ciuili de iure pretorio succedunt sicut sui. nisi
 ipsi emancipati dederint se alteri in adoptionē. et tempore mortis defū-
 cti sint in adoptiua familia hoc dicit vsque ad seadez. **N**ota primo in
 s. cum filius limitationē regule de quo in s. totiens que dicit quanto pri-
 mior quis est in gradu tanto primior in successione de quo in s. totiens
 i. de serui cognatōe. si plures i. ty. pri. quia hoc verum nisi vltior in gra-
 du succedat in locum alicuius primioris quia tunc nō venit ex persona
 sua sed ex persona eius in cuius locum succedat. **N**ota secūdo ibi non
 in capita q̄ quādo nepotes et neptes ex filio vel filia succedunt cum pa-
 truis suis succedunt in stirpes et non in capita id est illi nepotes non ha-
 bebunt plus q̄ haberet eorum pater si viueret a quo stirpem habent
 non autem vnusquisque nepotum tantū debet habere pro capite suo q̄n-
 tum vnusquisq; patruus habet pro capite suo. **I**tem nota signa in s. cū
 autem queritur q̄ ad sciendū quis sit suus heres inspicitur tempus desti-
 nati siue destituti testa. vt ille qui tunc reperitur obtinere primum locum.
 ille habetur pro suo licet tempore testa. conditi esset alius primior. et rō
 potest esse. quia nepos conceptus in vita aui qui non erat suus heres tem-
 pore mortis quia filius eum p̄cedebat. potest esse suus heres aui **S**i tē-
 poē testa. destinati siue destituti pater vel fili⁹ de medio sit sublat⁹. **I**tem nō
 in d. **I**tem plane q̄ nepos cōcept⁹ et natus post mortē aui nō pōt esse su⁹
 heres aui quia nihil attinet aui quia viuo eo. nepos nondū fuit aial et
 sic nec succedit vt cognatus nec vt agnatus. l. i. s. si quis proximior. ff.
 vnde cognata. et. le. si quis exheredato. ff. de inius. rup. et irri testa. **N**ec
 etiā iste

etiam iste potest succedere de iure pretorio ut hic tenet glo. sup. ubi tetigit
qua sequitur cōiter doc. quod videt̃ satis durū tamē ita volūt iura fac
istud in argu. qd si bāntat̃ aliquis cum filijs et nepotibus perpetue qd ne/
potes qui non sunt concepti tempore banni promulgati non dicunt̃ ban
niti ita determinat bar. in. l. titius. ff. de suis et legit. heredi. Si quis tam
vellet illos continere ponet in banno posteros ut. l. iuri. cōsult. per totaz
l. vsque ad s. parentes. ff. de gradi. et affini. nomi. eo. gra. Item nota in
emancipati qd licet de iure ciuili emancipati non possunt succedere ab
intestato tamen de iure pretorio possunt per bonozū possessionē vñ libel
quia hodie sublata est differentia patrie potestatis et emancipatiōis ut
autent. In successione. C. de suis et legit. per quam autent. potest etiam
dici qd emancipati etiam hodie succedunt de iure ciuili In quibus autē
hodie dret differentia emancipationis et patrie potestatis vide bonā
glo. in s. Jus autē. s. de patria potes. et ibi dixi. Item nota in s. at hi qd
quādo filius emācipatus dat se alteri in arrogatiōē non potest succedē
patri naturali durante adoptiōe. Sed ea finita in vita patris naturalis
bene succedit patri naturali per bonozū poss. vnde liberi ea aūt adoptiō/
ne finita post mortem patris naturalis non succedit patri adoptiuo qd
nomen filij sibi quesitum per adoptionē perditur per emancipatiōē Sicut
nec succedit patri naturali per vnde liberi sed alij filij quibus ius est que/
situm per mortē patris naturalis. Istud verū est si iste pater naturalis re/
liquerit alios filios. nam si non reliquit alios filios iste emancipatus bñ
potest succedē patri naturali per bonozū possessionē ut. j. e. s. admonēdi.
Item nō in s. min. qd deterior est emancipatio patris adoptiuī qd natu/
ralis. quia emancipatus non succedit adoptiuo sed bene naturali Istud
verū est si adoptiuus emancipatur. secus si efficiatur sui iuris per mortē
patris adoptiuī quia tunc bene succedit patri adoptiuo ut. j. eo. s. ea oia
In glo. cognati vltima opinio tenetur sequi. s. eadē hec

Eadem hec observantur et. fili. emācipat. in adoptiōe alij.
pos. pōt pteriri a pte natāli
nec rūpiē ei. testamētū p bonozū possēsi. tra tablas. et adopti filij emā
cipati pnt pteriri nec hnt cōtra tabulas. et filij emācipati a pte natāli in
adoptia familia cōstituti tpe mortis pīs natālis post ei. mortē admittū
tur ad successiōē pīs natālis alijs filijs vel agnatis non existētib. Item
hodie filius in adoptionē dat. p ptem natālem nō pōit ius sui heredis
sed ei succedit ac si in eius pte mansisset. adoptiuo vero pī succedit cū
alijs filijs naturalib. ab intestato sed tamē ab adoptiuo patre potest p
teriri. nisi sit datus in adoptionem non psone extranee hoc dicit vsqz ad
Item vetustas. Item nō qd sic emācipati in adoptiōez dati. nō succedūt
de iure

De iure civili nec ptozio ab intestato pñi nati. ita nec vocant ad rum-
pendu testamētū pñis naturalis. et sic nō q̄ causa intestati r̄gular ius r̄u-
pendi q̄ qui non admittit ab intestato. nec etiā admittit ad ius r̄upēdi
fac. l. pñ filiū. ff. de ioffi. testa. **I**tem nō in s̄ admonēdi q̄ emācipati a pñe
adoptiuo post mortē pñis nati pñt succedē pñi naturali si pater natu-
ralis nō reliquit alios legitimos heredes et sic limitat. s̄ ar. hī. s̄. eo. **I**tem nō
nō in s̄ ea om̄ia q̄ hodie p adoptionē filiū nō efficit deterioris conditio-
quo ad successionē pñis nati. imo oia iura manēt integra **I**tem nō
in s̄. testamēto. q̄ licz filiū adoptiuū posset succedē pñi adoptiuo abin-
testato vt b̄ in s̄. nisi qui p̄cedit s̄. testa. nō habz remediū rūpendi tes-
tamentū pñis adoptiuū vt in s̄. testō. nisi filius esset adoptatus a paren-
te naturali quia tūc occurrunt naturalia et ciuilia iura vt in s̄. in nostra
In glo. tñmō in fi. q̄ ad pñm dictū videlz q̄ filius adoptiuū nō possit
pñm adoptiuū vocari i ius sine venia. Placen. dicit q̄ possit et azo seq̄
tur p. l. adoptiuū. ff. de in ius vocan. Sed quo ad alimēta p̄standa glo.
hic meli⁹ loquit. nisi filiū oparetur pñi adoptiuo vel nisi pater naturalis
filiū essz egenus et paup ita tenet glo. in. l. onera eius. ff. de adopti. sequit
s̄. Item vetustas

Item vetustas ex masculis **E**xclusa antiqua dispositōe vbi
femine excludēbant a successiōe
Impatores statuerūt q̄ nepos vel neptis ex filia si masculus morit̄ voce-
tur ad eius successionē cum diuisione tertie partis. si vero morit̄ femina
tunc nepotes et neptes tam ex masculo q̄ ex femina cum eiusdē tertie p-
tis diuisione veniunt ad eius successionem. excluso gradu agnatoz. ho-
die autem omnes descendētes ex recta linea succedunt prius exclusi p-
sus his qui ex linea trāsuersali veniunt et cum nepotes et neptes ex filia
succedunt cum alio filio vel filia sit distributio per stirpes et non per ca-
pita hoc dicit. et sic nota hic tria tempa s̄m primū tempus nepotes ex se-
mina nullo modo succedunt. s̄m secundu tempus succedebāt cum diuisi-
one tertie partis que ibat ad agnatos Sed s̄m ius nouū nulla est oīa
inter nepotes ex filiabus et filiis Sequitur Rubrica de legitima agna-
torum successionē.

Rubrica de legitima agnatorū successionē.
Postq̄ vīssū est de suis heredib⁹ qui pñm locū succedēdi hñt. videntū ē
de successionē agnatoz q̄ post suos admittunt añ oēs alios et istud vepz
hñdo respectū ad l. xij. tabulaz Et s̄m ius nouū pentes pñmo admittūt
ad successionē q̄ agnati transuersales vtz p discursū corpis autēticop
de heredib⁹

de heredibus qui ab intestato. Ex quo sequitur quod si in ius novum duo ty. sequentes deberent precedere hunc ty. sequitur nigrum si nemo suus heres.

Nemo suus heres vel eorum. Post suos heredes admittuntur ad successionem agnati. qui dicuntur per virilem sexum coniuncti siue agnati naturaliter siue civiliter et admittuntur agnati ad successionem aliorum usque ad .x. gradum. scilicet autem agnate preter sorores non admittuntur per medietatem iuris prudentiam. Sed iure pretorio admittuntur per bonorum possessionem unde cognati si non extant alii sui vel agnati. sed per constitutiones imperiales sublata est differentia inter agnatos masculos et agnatas feminas. et simul admittuntur. et ita admittuntur filii sororis consanguineae vel uterinae ad successionem avunculi sicut filii fratris per capita et non per stirpes. Quomodo frater vel soror eos non precedat hoc dicit usque ad .x. si plures. **Nota** primo ex titulo de legitima agnatorum successione quod si non reperiantur sui heredes vel tales qui numerantur inter suos videlicet emancipati de iure pretorio vel filie de iure constitutionum tunc admittuntur ad successionem proximi agnati id est collaterales ex sexu virili descendentes ut sunt duo fratres inter se. patruus et nepos. filii duorum fratrum et ex tantibus agnatis non admittuntur cognati per .l. xij. tabularum. sed illis deficientibus et non amplexantibus hereditatem defuncti. admittuntur cognati id est descendentes collaterales ex femineo sexu. de successione cognati. post principium. Sed tamen hodie equaliter admittuntur ad successionem cognati et agnati ut autem cessante. C. de legi. here. .i. de success. cognati. .i. si. **Be** tundo nota ibi itaque quod duo fratres dicuntur consanguinei quia ex eodem sanguine nati qui etiam germani dicuntur quasi ex eodem germine nati ut .i. e. .i. nos vero. filii autem duorum fratrum germanorum dicuntur fratres patruales quasi a patribus descendentes qui etiam dicuntur consobrini. sed in propria. quia consobrini dicuntur proprie qui ex duabus sororibus nati sunt ut .i. de gradibus cognati. .i. Quarto gradu quod valet propter statuta in quibus verba debent proprie intelligi. nisi esset communis usus loquendi in contrarium per bar. in .l. i. ff. de suis et legit. here. **Item** nota in .xij. hi etiam qui etiam quamvis unus nascatur a patre post mortem patris defuncti. tamen dicitur cognatus fratris id est agnatus. nam cognatio nomen generale est. continens sub se agnationem et cognationem in specie. **I**stud verum est si fuerit iste conceptus in vita patris sed si post mortem esset conceptus non posset succedere ex persona sui ut .i. si. ti. pr. .i. cum autem et ibi dicitur. **I**tem non in .xij. non tamen ad quod ipse allegat quod quiescentem cedit aliquo pluribus intelligitur cedere cum suo ordine et prelatione quam. i. illi habent inter se ut quod est prior preferat alijs facit. l. si quoniam. C. de inoffi. testam. non bar. in .l. gall. .i. et quod si tamen. ff. de libe. et postu. **I**tem non in .i. p. adoptionem quod

tionem q̄ per adoptionē quis efficitur agnatus quod est verum de his
adoptiuis qui transiunt in potestatem adoptantis. alias secus vt hic in
glo. super verbo adoptionē. **I**tem nota in §. ceterū quatuor iura q̄ ad
successionē agnatorum. **P**rimū fuit ius legis. xij. tabularū quod pariter
vocabat agnatos et cognatos etiam vltra sorores. et hoc ius tangitur
hic in tex. in dñi. et hoc q̄daz **E**x quo nota q̄ simplicitas est amica legib⁹
de quo dixi. §. de fideicommissis heredi. §. sed quia stipulationes. **S**ecūdu
ius fuit media iurisprudencia. quod restringit successionē agnatorū et
non admittūt vltra sorores. quia cōmodius visū fuit vt successio po
tius deueniret seu cōflueret ad masculos q̄ ad feminas vt hic in dñi. q̄d
ideo ita constitutū nam per masculos nomen parentele et totius dom⁹
magis conseruatur et ppter istam rationē in plerisq̄ ciuitatibus sūt ita
tuta q̄ extantibus masculis femina non succedat sed sint otente de vote
sua vt cōmuniter est in ciuitatibus ytalie et istud scdm ius tangitur hic
in §. ceterū in d. media autem iurisprudencia. **T**ertiū erat ius priorū
quod erat compatiens agnatis feminis. q̄a eas omnes vocauit ad suc
cessionem. et istud ius tangitur hic in dñi. sed quia sane et in dñi. donec p̄
tores. **Q**uartū fuit ius iustiniani conditoris huius constitutionis qui cō
siderās q̄ ita necessarie erāt agnate sicut agnati ad pcreationē sobolis
et eque prime in gradu ppter q̄d reuocauit ius legis xij. tabularū et istud
ius tangitur hic in versū. nos autem vsque ad §. hoc etiam addendū. Est
tamen quintū ius nouū aut vt agnati et cognati pariter succedant fm
ordinis prerogatiuā. si defūctus nullos descendētes reliquit vt in §. reli
quū in aut. de heredi. que abintesta. dese. coll. ix. **I**tem nota in §. hoc
etiam addendū q̄ nedū sorores consanguinee vel vterine id est ex eodē
vtero progenite admittantur ad successionē cum agnatis fm q̄rtū ius
sed etiā eaz filij et filie admittant ad successionē patruorū vel auūculorū
et ecōtra patruū et auūculi admittūt piter ad successionē filiorū et filiarū
rum sororū vel fratrum et hoc vep si frater vel soror nō supsit. quia tūc illi
pcederent in successionē sed etiā istud hodie correctum est in duobus vt
in glo. sup dñi. supstites. **P**rimū qz etiā vltēiores admittunt ad suc
cessionē qz cognati vt in. d. aut. cessante. E. de legit. here. **I**tē fm q̄ filij sor
ris non succedunt quādo supsint f̄res defūcte persone. hoc ē hodie cor
rectū quia filij fratrum simul hodie succedūt cū patris et auūculis vt. d.
aut. cessante. **I**tē nota ex si tex q̄ qñ filij fratrum succedunt patris vel
auūculis debet fieri diuisio p capita et non per stirpes. **I**n hoc tamen sic
conclude vt expediā duas glo. si. Aut filij fratrum succedūt cū patris vel
auūculis. et tunc fit diuisio in stirpes et non in capita vt. §. iy. pri. in si. et
d. aut. cessante. Aut succedunt per se sine illis quia nō sunt patruū et tunc

sunt opiones. azo dicit q̄ succedunt in capita per hunc tex. et tenet in. d.
aut cessante. accur. dicit q̄ imo succedunt in stirpes per s̄. reliquū. s̄. alt.
Bodo fre. Ja. de are. oy. Si. et butri. tenēt opionē azo. plimi tamen aliq̄
tenēt accursū Specula. in ti. de successionib⁹ abintesta. recitat opiniōes
et nihil decidoit. Comūis opinio vt dicit Jo. fa. q̄ filij fratrum succedunt in
stirpes ab inde et ātea reliq̄ succedūt in capita successiōe collaterali p̄oi/
tus tñ articul⁹ indiget imperiali discussione vñ tu tene opionē quā vis
quia in isto non est standū.

Si plures sint gradus agnatorū In successione agnato
rum prim⁹ gradus p̄/
fertur sequēti siue ille qui est in p̄cedēti sit solus siue sint plures. et prim⁹
tas grad⁹ attendit tpe mortis si nullū est factū testamētū q̄ si sit factum
attendit tpe destinati testamēti. et olim inter grad⁹ agnatorū nō hēbat
locū successorū edictū. sed hodie sic. et oliz pater tm̄ succedebat filio emā
cipato si eum emācipauit cōtracta fiducia et hoc exp̄ssit. hodie v̄eo ei suc
cedit etiā si non hoc expressit hoc dicit. **N**ota primo q̄ qui prim⁹ ē
in gradu ille prioz est in succedēdo vt hit et. l. ij. s̄. hereditas. ff. de suis et
legit. here. Et ideo frater defuncti p̄fertur filio fratris quod est v̄ez ex
p̄pria p̄sona s̄ si velit filius fr̄is succedere ex persona patris sui tñ hō
die bene pōt succedē vt in aut cessante. C. de legit. here. Sc̄do nō in x̄i.
et quāuis q̄ q̄uis lex et statutū loquat̄ in singulari numero tamen etia3
verificatur in plurali. et ideo si fuerit factum proclama q̄ qui p̄mo intra
uerit castrū habeat cētū et plures simul intrant omnes simul habebunt
c. et isti facient sibi partes. et ista est communis opinio per hunc textū et
l. si finita s̄. cum autem plures. ff. de dam. infec. aliq̄ tamen dicūt q̄ nullus
debeat habere per. l. si fuerit. ff. de rebus dubijs Aliq̄ dicunt q̄ quilibet
debet habere. c. per. l. qui filiabus s̄. i. de lega. i. ff. de quo lacius vide per
bar. in. l. hoc articulo. ff. de heredi. insti. **I**tem nota q̄ ille dicitur primus
quem nemo p̄cedit. **I**tem nota in x̄i. primus q̄ ad hoc an quis sit
proximus debet attendi an defunctus fecerit testamētū vel non q̄ si nō
fecerit ille dicit̄ primus. qui inuenitur primus tempore mortis defuncti
et si fecerit testamētū ille dicitur primus. qui est prim⁹ tpe destituti test.
Ex q̄ nō q̄ q̄litas adiecta x̄bo debz intelligi s̄m t̄p̄s x̄bi cui adijci vt
hic et. l. tici⁹ p̄usq̄. It. de testa. milit. **I**tem nō in s̄. placebat et p̄ intellectu
p̄mo p̄mitte aliq̄. p̄mū ē q̄ est rep̄ire capita seu ordinē **I**tem est rep̄ire gra
dus in successione. ordines sunt quatuor. videlicz vnde liberi vnde agna
ti vnde cognati vnde vir et vxor. In quolibet autem capite sunt plures
gradus videlicz filij. nepotes. p̄nepotes &c. **S**ecūdo p̄mittendū est q̄ suc
cessorū edictū aliq̄ p̄cedit de capite in caput. x̄bi gr̄a quādo non sūt

liberi vocantur agnati. quādo non sunt agnati vocātur cognati. quādo
non sunt cognati vocantur vir et vxor. Aliquādo successorū edictum est
de gradu in gradum vt si non sint filij agnati vocantur nepotes agnati
si non sint nepotes agnati vocantur p̄nepotes agnati. **T**ertio p̄mitten-
dum q̄ successorū edictum est et fuit inuentū propter creditores vt sic ha-
beant quem possunt conuenire et ad petitionem illorū creditorū exclusio-
primo gradu statuitur alijs sequentibus gradibus temp⁹ a iudice vt ag-
noscant hereditatez defuncti. vltra quod tempus non audiūtur vt nōt
in r̄ca de successi. edic. **M**odo ad p̄positum hic querebatur qualiter suc-
cessorū edictum haberet locum inter agnatos. **C**irca quod hic ponitur
triplex ius. **P**rimū q̄ non habeat locū de gradu in gradum id est si fra-
tres excludantur a successionē fratris vel si non sint q̄ etiā tunc excludā-
tur nepotes. sed fiat transitus de capite in caput seu de ordine in ordine
hoc est. q̄ exclusis omnibus agnatis vocentur cognati. **S**ecūdu ēat ius
pretoriū quod tangitur hic in d̄si. quod iterū qd ius volebat vt agnati
secūdi gradus admitterentur ad successionē agnatorū sed in ordine co-
gnatorū id est si aliquis erat agnatus. primior in sanguine. ille excludē-
bat agnatū secūdi gradus. **T**ertiū erat ius iustiniani quod tangit hic
in d̄si. sed nos nihil q̄ hodie de iure ciuili etia3 habeat locū successorū
edictum de gradu in gradum siue de persona in personā. hoc est q̄ post
agnatos primi gradus bene admittantur agnati secūdi gradus. et ex-
cludant cognatos. tamen agnati non habebunt onus tutele sicut agna-
ti habent. **S**ed hodie istud nullum dubiū habet quia hodie pariter suc-
cedunt agnati et cognati. et sic fm hoc fiat successio de gradu in gradu
vt agnati et cognati. primi gradus admittantur p̄mo. secūdo agnati et
cognati sc̄di gradus ar. §. reliquū in aut. de here. que abintesta. coll. ix.
p̄ hoc est expedita glo. que est sup d̄bo non esse. **D**icit tamen Job. fa.
q̄ successorū edictum non habet locum in suis heredibus nec olim nec
hodie. vnde si filius noluerit habere hereditatem nepos non admittitur
per successorū edictum. quia filius non potest repudiare. l. qui se p̄ris. C.
vnde liberi **S**ed bar. tenet q̄ illa. l. qui si p̄ris sit hodie correctā vt etiam
ibi sentit glo. et illa opinio est verior per. l. defunctis. C. de legitimi. heredi.
de quo lacius in. d. l. qui se patris. **N**ota ex. §. ad legitimaz q̄liter olim
sucedebat pater filio emancipato. l. quando sibi expresse reseruauit suc-
cessionē olim tamē filius emancipatus nō poterit succedere patri vt in §.
emancipati. §. ty. p̄ri. et sic vides q̄ correlatiuoꝝ non est idem iudicium
qd̄ videt cōtra. l. ij. C. de edic. diui adri. tol. hodie tñ filius emancipat⁹
succedit p̄ri iure agnatōis. qz p̄ minā capitis diminutionē hoc ē p̄ emā-
cipatōez nō tollit ius agnationis int̄ p̄rem et filiū ⁊ fr̄es. C. de leg. h̄.
l. fr̄ **E**x q̄ sequit̄ q̄ si statutū dicat q̄ ex̄tib⁹ agnat. nō succedāt cognati
q̄ bene succe

¶ bene succedat frater defuncti. licet ipse fuerit emancipatus a patre suo
de q̄ etiā t̄gi in. d. l. qui se p̄ris Sequit̄ r̄ica de senatusconsulto triculiano

Rubrica de senatusconsulto triculiano.

¶ Nisum est. s. de successione agnatorū Sequit̄ nunc videre de successiōe
cognatorū. verum qz mater et filius sunt inuicem cognati vt. i. de successi.
cognat. ius principium Ideo post alios agnatos incipit tractare de suc
cessionē matris et filij qui inuicē succedūt tanq̄ cognati vt in. d. tex. alio
loquit̄ nigrū. l. xij. tabularū.

Ex duodecim tabularū ita.

Reiecta triplici opi
nione antiquorū m̄

Indistincte admittit̄ ad successionē filij defuncti. exclusis agna
tis nisi supersit soror vna vel plures consanguinee vel pterine
que sorores in dimidiā vocantur et mater in aliam dimidiā. sed si super
sint fratres cōsanguinei vnus vel plures vel cum sororibus. tunc ad oēs
pariter cum matre in capita transmittetur successio. nisi mater fuēit negli
gens in petendo tutore filio non habenti. i. annū. et succedit etiā mater fi
lio naturali tm̄. hoc dicit totus ti. **N**ota primo quatuor iura circa suc
cessionē matris. p̄mū est ius. l. xij. tabularū quod oīno repellebat matrē
a successionē. et istud ius tangitur hic in p̄ncipio sc̄dm erat ius p̄torium
quod tunc demū vocabat matrē ad successionē quādo non erant agna
ti. et istos cognatos vocabat. quod ius tangit̄ ibi nisi quod p̄tores. **T**er
tium erat ius senatuscōsulti terculiani. quod voluit tunc demū matrem
succedere posse si ingenua fuerit et tres filios habuerit vel liberta fuēit et
quatuor filios habuerit. nec obstabat qz mater erat sub potestate alteri
et illud ius tangitur hic in vbo postea **I**stud tamen ius excludebat ma
trem et auiam si defunctus relinqueret liberos cuiuscunqz gradus vt in
p̄p̄erunt **I**tem pater et frater excludebant matrē. sed non sola soror vt
in p̄. pater quoqz et in p̄. soror quia mater vocabat̄ cum sorore ad succes
sionem. **Q**uartū erat ius iustiniani vbi mater indistincte admittit̄ ad suc
cedendū filio non faciendo distinctionē an ingenua sit vel liberta. i. vt
dictū est in sūmario. quod ius tangitur hic in p̄. sed nos. **Q**uintū est ius
autēticorū qd tangit̄ in glo. sup vbo in p̄sonis. p̄m qd sic cōclūde qnqz
sup̄sūt descēdētes solū. i. filij v̄l nepotes ex filio et illi p̄mo succedūt oibz
alijs exclus. et sic descēdētes p̄ rectā lineā excludūt m̄res vt aut̄ in succes
sione. **C.** de legitimi. heredi. Aliqñ supersunt solum ascendentes vt pater et
mater et illi equaliter succedunt. et excludunt alios in remotiori gradu
ascendētū

ascendentium ut in aut defuncto. **E. e.** Quia supsunt ascendentes et colla-
 terales ut pater mī sozores et fīes. tunc si fratres et sozores sint utriq;
 coniuncti vocantur equaliter in viriles cum ascendētibz in gradibz p-
 ximis. exclusa omni differentia sexus. ut. d. aut defunctis. et in portione
 fratru. pater non habz vsu fructu aut. **I**tem hereditas. **E.** de bonis que
 libe. Si autem sint fratres vterini tm vel consanguinei tm tunc non veni-
 unt ad successionē cum ascendētibz ut. d. aut defuncto. qñq; autē sup-
 sunt soli collaterales et tunc dicendū est q illi admittūtur ad successionē
 quēadmodū dictū est. s. ty. proxi. in s. hoc etiam ad vendū. **I**tem nota
 s. sed quēadmodū q mater tenet petere tutorem filij alias si fili' moriat'
 intestat' excludit ipsa mater a successionē. qd fallit in tribus casibz ut vo-
 luit hic glo. sup vbo fitur cum. glo. se. **P**rim' si mater fuerit impedita pe-
 tere casu fortuito ut. l. ij. **E.** si aduer. delic. **S**cds si mater est minor ānis
 l. cum a matribz. **E.** qui per tuto. **T**ertio fallit si filius decedat pubes ut
E. qui pe. tuto. l. mris. **I**tem nota in s. licet q mī succedit filio etiā vulgo
 qñto et est ratō qz mī semp est certa. l. qz mī. ff. de iniur. vocan. **I**n gl.
 pntis in. si. **I**tem ex hac glo. q quis filia sit nupta tm remanet in ptate
 pris et de isto est casus expssus in. l. qo magis. ff. de libe. exhiben. nec ē in
 ptate mariti nisi quo ad duo videlz q ad debitū carnis. et quo ad opas
 qz tenet opari viro ut. l. sic. ff. de ope. libe. **D**icit tm Jo. fa. q in rēno frā-
 cie vxor est in potestate viri sed tamē per hoc non eximit a ptate patris
 qd nō ē bñ dictū qz absurdū est quē esse in ptate duoz. **I**n glo. solos i
 si. **N**ota ex ista glo. casus in quibus fallit illa regula si vinco vincētē te.
 te vinco. que est via brocardica et lacus tangitur per bar. in. d. l. claudi'
 et in. d. l. de accessoribus. vnde dicin isto duo vba **A**ut loquimur in eo
 casu vbi est eadem ratio vincendi te et vincendi vincētē te. et tunc pce-
 dit. l. de accessoribus **A**lias non vbi est diuersa ratio quēadmodū est in
 casu huius textus. vbi auus vinceret patrem in successionē tanqz sit ppin-
 quior agnat' et tamē non vincit matrē si pater est de medio. quia pater
 vinceret matrem si superesset.

Rubrica ad senatus consultum orphicianū
Glo. nigri continuat hunc tex. sequit nigrū per atrariū

Nec contrariū autē fit ut. filij et nepotes et ceteri
 qz in ptate exntes. et tā legitimi qz naturales tm. et vulgi qñti suc-
 cedūt matri et alijs ascēdentibz ex linea mīna exclus agnatis
 et cognat'

et cognatis et portio vnius heredis repudiatiōe vel alia causa deserta accrescit coheredi. quod ius accrescendi transmittitur etia ad heredes heredis **B** dicitur totus titulus. **M**ota primo duo iura circa successionem liberorum ad bona matris. **P**rimū est qd tñ filius et filia admittantur ad successionem matris alijs omnibus agnatis et cognatis exclusis scdm ius quod ibi tangitur postea hoc dicit qd etiam nepotes et neptes admittantur ad hanc successionē et idem dicendū de pronepotibus et pneptibus et sic deinceps. **I**tem nota in sciendū qd successiones qd deferuntur ex senatus consulto orphiciano vel etiā senatus consulto tereuliano non tolluntur vel periuunt per minimā capitis diminutionē. et est ratio qz minima capitis diminutio tollit solūmodo successiones que deferuntur ex l. xij. tabu. **I**tem nota in nouissime qd vulgo quesiti admittuntur ad successionem matris. **I**tem nota qualiter ius accrescendi habet locum et de materia eius vide lacius per barto. in l. reconuēti. ff. de leg. iij. **I**n glo. sed ille sole in fi. vel melius fm Jo. fa. aut successiones erāt iam quesite et non tollunt. secus si querēde. de quo latius per bar. in l. capit. ff. de suis et leg. **I**n glo. admitti in fi. **C**onclude ex hac glo. et glo. pcedente cū querit de successione filiorū aut illi filij sunt naturales et legitimi et succedunt patri et mri nisi fuerint exheredati et hoc est clarū aut sunt naturales tñ et tunc aut tñ sunt nati ex concubina et isti succedunt matri simul cum alijs filijs naturalib⁹ et legitimis nisi mater esset illustris. vt C. e. l. si qua illustris. sed pñ nullo modo succedūt. si extant alijs legitimi vel vxor defuncti. sed si illi non extant tñ nō pñt succedere nisi in duab⁹ vncijs vt in aut. licet. C. de naturali libe. **A**ut isti sūt spurij et tunc aut sūt nati ex damnabili coitu vt ex presbitero vel moniali et isti non succedūt patri. nec matri. vt in §. si. in aut. qd mo. natura. effi. sui. **S**i tamen spurij sint nō tamē nati ex damnabili coitu. s⁹ nati de soluta et coniugato et isti non succedant patri sed bene matri cū alijs legitimis et naturalib⁹ nisi mater sit illustris vt. d. l. si qua illustris. nec ppter iura canonica que repellant cōcubinatus vt dem. ad nostrā de heredi. repellunt naturales a successionē matris. dum nō non fuerint nati ex damnabili coitu fm Jo. fa. hic et alios doc. **I**n feudis aut nunq̃ succedit filius nisi fuerit naturalis et legitimus vt. j. ty. si de feu. controuersia fuerit in. c. naturales. Sequitur r̃ca de successi. cognat.

Rubrica de successione cognatorū.

Continuatio clara est nam postq̃ visum est de successione agnatorū verū quia est alia que vocatur successio cognatorū Sequit modo videre de ea sequitur nigrū post suos heredes.

Post suos

Non suos heredes eosque. Non existētibus perso-
 nis que possint per vñ
 liberi vel per vnde cognati ad successionem vocari. vocantur
 per pretorē cognati. cum quibus vocantur etiam agnati emā-
 cipati exceptis fratre et sorore. qui licet essēt emancipati vocantur simul
 cum agnatis non emancipatis alijs agnatis ⁊ cognatis vltioris gra-
 dus exclusis. et cognati ex latere adoptiui et vulgo quesiti vocantur per
 pretorē per vnde cognati. Item bonorū possessio datur legitimis here-
 dibus seu agnatis ibi vsqz ad decimū gradum. cognatis vero vsqz ad
 sextum. nisi illi cognati fuerint nati ex sobrina vel sobrino. qā tūc admi-
 tant vsqz ad vii. B. diē totus ti. **M**ō pmo qualis olim agnatus poterant
 succedere. Sed hodie dñā agnatōis et cognatōis priē ptātis et emancipatō-
 nis ē sublata. vñ hodie eq̄liē succedūt p. si. in aut. de hē. q. ab intest. de se.
 Itē nota ibi q. parte. q. cognatō est de iure natāli. et ideo nō potest tol-
 li per capitis diminutionē. de quo dictū est in. si. si. s. de legit. agna. tute.
 Item nota in eos etiam. q. pretor non solum vocat cognatos decedentē
 ad successionē sed etiā collaterales. **I**tē nota in. si. liberi q. filij adopti-
 admittuntur ad successionē patris naturalis. tanqz cognati. hodie tamē
 adoptiui succedunt de iure civili p. m. l. cum in adoptiuis. C. de adop. **I**tē
 nota in. si. vulgo q. spurij vulgo cepti non dicuntur habē agnatos
 nec consanguineos. quia agnatio ⁊ consanguinitas trahitur ex persona pa-
 tris vt hic et. l. si spurius. ff. vñ cognati. imo spurij nec vt cognati dicuntur
 respectu patris vt. d. c. si spurius. Isti tamen dicuntur habere consanguini-
 tatem et affinitatē quo ad nuptias quia etiam cōtrahēt cōsanguinitas
 et affinitas p. fornicationē vt. c. discretionē et. c. penl. ex de eo q. ag. consag.
 vxoris sue. nō in. l. nō facit. s. affines. ff. de gradi. **I**tē nō in. si. B. loco q.
 illi qui admittunt iure agnatōis admittunt ad successionē vsqz ad deci-
 mum gradū et qui iure cognationis vsqz ad sextū. nisi sint nati ex sobri-
 no vel sobrina. nam illi nati succedunt vsqz ad vii. **I**te tamē pputus ho-
 die est sublatus quia hodie indifferēter cognati et agnati admittuntur
 vsqz ad. x. gradū vt in aut. in successionē. C. de legit. here. et. si. vñ neqz
 fratres in autenti. de heredi. que ab intesta. iuris cōsulti tamē nec impera-
 tor declarāt successionē nisi vsque ad sextū gradum vt videtur. i. ti. se.
In glo. si. in fi. Illa iura volunt pbare q. maius debeat trahi ad minus
 qz stat de B. ptes ouenisse vt B. stat de mēte. videlz q. min⁹ trahat ad
 maius. nā omēs ad successionē vocati p. quācūqz legē dicunt legitimī
 et in legitimis successio extēdit vsqz ad. x. gradū de iure aut feudorū vsqz
 ad. vii. vocant vt in ti. qui feu. dare pnt. s. hoc quoqz ⁊ de successi. feudo.
 c. hec ratō colla. x. **I**n iure patronat⁹ vsqz ad. v. vt. i. de successi. liberto. s. h.
 nostra constitutio quam pro omni natione

Rubrica

Rubrica de gradibus cognationum

Continuatio rubrice clara est de se sequitur nigrum hoc in loco necessarium est

Hoc loco necessarium est exponere. **Cognatio** est genus diuisum in tres gradus scilicet ascendentiū descendentium et collateralium. Et in ascendenti. et descendenti est dare primum gradum. in collaterea libus non. h. incipit a secundo gradu. et qui sunt primo secundo tertio quarto quinto et sexto gradibus hic declaratur. ex qua declaratione satis manifestatur qui in ulterioribus gradibus sint. **N**ota persona addita persone per carnis propagationem. gradum facit ut ex arboze hic inferius descripta clare apparet. **N**ota primo quod in cognatione est repere triplices lineas scilicet ascendentiū descendentium et ex transuerso. siue a latere. **P**ro quo sciendum quod cognatio debet hic accipi ut est genus ad agnationem et cognationem in specie. **I**ta enim capitur in *L. iuris consultus*. s. nomen cognationis. ff. eodem. et potest sic diffiniri **C**ognatio est attinentia personarum ex eo proueniens. quia una persona habet propagationem ab alia vel ambe ab eadem secundum *Johannem*. **A**n. in descriptione arboris consanguinitatis vel potest sic dici ut melius intelligatur. cognatio est coniunctio personarum proueniens ex propagatione virilis vel feminei sexus. **I**ta potest colligi ex *ti. de legi. agna. succes.* primo rursus et. s. de legi. agna. tutel. s. i. et ideo hodie equaliter agnati et cognati usque ad decimum gradum succedunt ut dictum est. s. titu. primo in fi. **S**ecundo sciendum quod est dare arborē unā ad oculum. per quam cognoscitur successio agnatorum venientium ab intestato ut patet h. ex fi. huius textus. quā arborē dicit *Jo. fa.* nunquam se vidisse. unde ipse dixit se fingere unā nouā arborē usque ad x. gradum ego tamen vidi aliquas arbores depictas. et sicut illā *Jo. fa.* h. non perceperunt omnino secundum hunc textum. nec etiam. procedunt secundum declarationem iurisconsultorum. *Jo. fa.* s. i. v. et. ff. eo. unde ego ponam eam secundum descriptionem et declarationem iurisconsultorum. **T**ertio sciendum quod ista descriptio successionis. arbor vocatur. quia ad similitudinem arboris facta est et arborē imitatur. sic enim arbor habet truncum in medio. ramos ad latera palmites sursum. et radicem in fundo. ita hec arbor habet. **Q**uarto sciendum quod gradus in hac arboze dicitur hitudo distantiarum personarum. qua cognoscitur quanta distantia persone inter se dunt et distat. **D**icitur enim gradus ad similitudinem scalarum. seu locorum perclinium. quod ita ingrediuntur ut a primo in primum. id est in eo qui dicitur ex eo nascitur ut. *L. iuris consultus*. s. cognationis origo. ff. e. **I**tem sciendum quod in linea ascendentiū describuntur pater mater. in qua linea possunt esse infiniti gradus in successione. sed usque ad. vi. gradum tamen hic nominantur parentes **P**rimus gradus vocatur pater mater. secundus auus auia. tertius proauus paula **quartus**

q̄rt' abau' abauia q̄ntus attau' attauia. sext' tritau' tritauia. et alij pen
tes. Ascēdētes dicūt maiores. Sic etiā in linea descēdētiū p̄nt eē infiniti
grad' h̄ t̄mō h̄ noiant' vsq; ad. vi. p̄m' est fili' filia. scōs nepos neptis.
terti' p̄nepos p̄neptis. q̄rt' abnepos abneptis. q̄nt' abnepos abnepti.
sextus trinepos trineptis. et reliqui inferiores descēdēti p̄ lineā rectā
vocāt posterioēs vt. l. iur. cōsult' s̄. p̄ntes. ff. e. Et in cōputatōe hoꝝ gra
dū nō drūt leges et canones. q̄ canōes eodē mō cōputāt gradus ascē
dentiū et descēdentiū sic leges. et in hac cōputatiōe q̄t sūt p̄sone a p̄sone
a qua fit cōputatō ad p̄sonā ad quā ea etiā cōputata. tot sūt grad' vna
min'. q̄a p̄sone a qua incipit cōputatio graduū siue ascendendo cū alia
p̄ima nō facit nisi vnū gradū. verbi gr̄a si incipias a p̄ma p̄sone infēio
ris lineē. puta a filio cōputādo p̄sonas sup̄ioris lineē. puta p̄rem autē iē.
tot erūt grad' q̄t erūt p̄sone vna min'. q̄ p̄ma cū scōa p̄sone nō faciūt
nisi vnū gradū. quēadmodū due calūpne ex laterib' nō faciūt nisi vnā
fenestrā. tertia t̄n calūpna adiecta bene fit alia fenestra. sic etiā tertia p̄so
na adiecta. fit alius grad'. et hoc ē qd̄ voluit hic glo sup' d̄bo p̄r 7 mat
et ita etiā pōt declarari de inferiori lineā. et iste cōput' ita vōicat sibi lo
cum de iure canōico. sic de iure ciuili vt. xxxv. q. v. c. ad sedem aplicā. Ita
q̄ etiā ascendēdo et descēdēdo in recta lineā vsq; ad infinitū phibent
cōtrahē nuptias vt dēm est s̄. in. s̄. i. s̄. de nup. Ista declaratiōe arboꝝ
circa ascēdēti 7 descēdēti in recta lineā. restat videre de collateralibus
Pro quo añ oīa sciendū est q̄ quo ad illos collatēales sunt duplices ra
mi quidā ponunt a dextris. et sūt agnatoꝝ. qd̄a a sinistris. et sūt cogna
toꝝ. Ibi autē rami p̄les cōtinēt in se grad' p̄sonaz. et successio in his ho
die extēdit vsq; ad. x. gradum inclusiue. et nō vltra. vt dēm est in. d. ti. p̄r
in fi. Itē nō q̄ in cōputatōe graduū collatēaliū drūt ius ciuile et ius cō
mū vt in. c. si. ex. de cōsag. et affi. Ius t̄n canōicū suat q̄ ad m̄rimonia. et
ius ciuile quo ad successiōes. et alia vt ē glo. nōbilis in h̄ ti. sup' d̄bo gra
dus. Nōt glo. et bar. in. l. i. e. et in. l. stemata. ff. eo. fac. c. ad. sedē. xxxv. q. v.
Iura t̄n canōica faciūt p̄mū gradū collatēaliū cū fr̄ibus vel sororibus.
Iura vō ciuilia incipiūt scōm gradū in fr̄ibus et sororib'. nā fm̄ leges
nō incipim' cōputū collateralīū in p̄mo gradu. h̄ in scōo vt h̄ in. d. p̄mo
gradu. et in d̄fi. scōo. vñ leges h̄nt istā regulā q̄ in pari lineā transuersali
non ē inuenire p̄mū gradū. De iure autē canōico secus. et est rō diuersita
tis. q̄ ius ciuile currit ad stipitē. i. ad cōem p̄rem. a quo ābo fr̄es habue
rūt originē et esse. 7 in eo p̄re fundat stipitē transuersaliū. vñ q̄a p̄r est in
p̄mo gradu fr̄es sūt sibi ip̄i in. scōo. Sed ius canōicū saltat de vno fr̄e ad
aliū. et non currit ad stipitē ascendēdo. h̄ facit stipitē transuersaliū in ip̄is
fr̄ibus. Istud colligit hic in glo. sup' d̄bo a scōo. et nōt. s̄. de nup. in. s̄. in
eos et in glo. l. fi. C. de success. edic. Maior autē difficultas q̄ hic est cōsistit
in modo

in modo computandi **P**ro quo sciendū qd pmo debet supius poni pat cōis
duozū fr̄m. **I**nferi aut ipsi fr̄es. a qbus descendūt due linee sepate. et in
q̄libet ponūt descēdētes ab ip̄is fr̄ib⁹ diuisi. de p̄sona in p̄sonā q̄ descen
dētes int̄ se vocant collaterales p̄t̄ ergo q̄liter sunt situadi isti gradus
Nā debes facē q̄nqz ramos a quolibet latere. et p̄mos duos ramos fac
exire a latē cap̄it. et ponē in dextro agnatos. et in sinistro agnatos. **U**bi
gr̄a fr̄ fr̄is. fili⁹ filia fr̄is. nepos neptis fr̄is. p̄nepos p̄neptis fr̄is. abne
pos abneptis fr̄is. **P**osses tñ addere q̄tuor grad⁹ vsqz ad quos. vadit
successio. et ita ponit **J**o. fa. **S**ifr a sinistro latē pone soror deinde sororū
filius filia. post hoc sororis nepos neptis. dehinc sororū p̄nepos p̄nept̄.
et tūc sororū abnepos abneptis et etiā posses addē q̄tuor gradus. quē
admodū. s̄. dcm est. et h̄ tene in oib⁹ ramis **S**ed dicēs quare isti rami
collateralīū incipiūt ad latus cap̄itis. et nō ad latus p̄ris vel filij. **R**ñsio
qd pater debz poni in supiori loco. et duo filij et fr̄es. qui sunt collatera
les. **P**onunt aut̄ isti p̄mi rami non ad latus filij exp̄sse quia tunc non ita
faciliter cognoscerētur collaterales. nam si a latere filij ponerēs aliū filiū
fratrē filius illius fratris deberet poni in descensū. quia descendit per re/
ctam lineā ab illo filio fratre. et non deberet poni ad latus. **C**anōiste po
nunt autē gradū tñ vsque ad p̄nepotē inclusiue. et non vltra. **S**cdo fac
duos ramos exire ad latus patris et matris. et a dextro pone patruuz
i. fratrē patris et amitam id est sororē p̄ris. post hoc pone patruī amite
ve filium filiam. post hoc pone patruī amite ve nepotēz neptē. post hoc
sobzinū sobzinā ve id ē p̄nepotē et p̄neptem patruī. **A** sinistro ponas
auūculū id est fratrē matris et materterā id ē sororē matris deinde auū
culi matertē filiū vel filiam. post hoc auūculi matertē ve. nepotē neptē
ve. post hoc sobzinū sobzinā id est p̄ronepotē vel p̄neptem auūculi ma
tertere. **E**t canōiste pariformiter ponūt istas personas sicut legiste **D**is
ferūt tamē in cōputatōne gradūū vt statim dicam. **T**ertio loco fac exire
duos alios ramos a lateribus aui et auie. et in dextro ponas patrum
magnū id est fratrem aui amitā magnā id est sororē aui. **D**e hinc pone
p̄p̄orem sobzinū sobzināz ve. id est patri magni aut amite magne filium
filiam ve. **P**ost hoc p̄p̄oris sobzinū sobzinē ve filium filia. **E**t a sinistro
pone auūculū magnū materterā magnā et duas alias personas. sicut
in dextero latere positum est. **C**anōiste autē addunt vnū aliū gradum
seu potius vnam aliam cellulā personarū. puta horum nepotē neptē ve.
Quarto fac exire duos alios ramos a proauo. et in dextro ponas p̄pa
truum et proamitā et de hinc p̄patruī p̄amite filium filiam **E**t sic a sinis
tro pone p̄auūculū p̄materterā. et de hinc p̄auūculi p̄matertere filiū
filiam **C**anōiste autem addunt duas alias cellulas personarū in q̄libet
ramo puta

ramo puta pro patrui. p amite nepotē neptē vē. et post hoc istorū. p nepō
tem p neptē. et sic etiā in sinistro in pauunculo et pro matertera et p hoc
pficiūt suam arborē. **I**tem legiste faciūt duos ramos **E**t illos fac ēxire
a latere ab aui et a dextris pone ab patrui ab amitā a sinistro ab aui cu/
linm. ab matertera. et sic vides qualiter per te potes formare arborē. **P**a
tet etiam ex pōictis q̄ quo ad situationē cellularū vel locorū non discre/
pant leges a canonibus. quia eodē modo situant. licet leges faciunt ali/
qñ ples ramos et cellulas **B**ed modo ad sciendū quoto gradu sit aliq̄s
ex istis collatēalib⁹ ad aliū. nōndū q̄ hic dupliciē q̄rit. pmo q̄to gradu
sit nepos alterius ffr̄is quo ad alteruz fratrē. scdo mō quoto gradu sint
nepotes duozū fratrū vel duo p nepotes. pro isto quesito debet fieri tal
cōputatio de psona in psonā incipiendo in alio fratre et ponēdo cum in
scdo gradu. et descendēdo per eius lineā vsque ad nepotē et sic reperit
q̄ filius fratris erit in tertio gradu. et nepos in q̄rto. et p nepos in qui/
to nec hic sit duplicatio graduū adinuicē videlz quādo solus frater vult
succedere alicui ex descendētib⁹ alterius fratris. **P**ro scdo quesito cum
agitur de successione descendentiū plurium fratrū adinuicem. tunc si sint
in pari gradu omnes habito respectu ad eorū ascendētē et stipitē puta
omnes sunt filij fratrū vel nepotes vel p nepotes tunc duplicant grad⁹
inter eos et ita filij fratrū sunt inuicē in quarto gradu. **R**atō est qz q̄libz
persona facit vnū graduū de iure ciuili quia vnus frater facit vnū graduū
scds frater facit scdm graduū et sic sunt duo gradus filius vni⁹ ffr̄is facit
aliū graduū et sic tertiu⁹ filius alterius fratris facit aliū et sic q̄rtū et sic
osequēnt duplicatio graduū. nepotes duozū fratrū sunt in sexto. p nepo/
tes in septio et sic de alijs et quod dixi de duobus ffr̄ibus et eorū descē/
dentibus in numero duozū idem intelligas in mille ffr̄ibus. quia oēs illi
ffr̄es essent inuicē in scdo gradu **I**dem in mille filijs duozū fratrū. q̄a ipsi
inter se solum eēnt in quarto gradu. et vocat ista cōputatio collatēaliū
in linea equali. vbi autē isti descendētes duozū fratrū non essent in pari
gradu respectu ascendētē. et stipitis vt est quādo sunt nepos vni⁹ fratris
et p nepos alteri⁹ ffr̄is tunc in repiēdo graduū incipiendū est ab eo qui
est in remotiori gradu. quo ad eius p̄rem. et hoc est p nepos in exemplo
posito et dein ascēde p lineā sui patris sic fiet p scalas vsqz ad ei⁹ p̄rem
inclusiue postea diuerse te vsqz ad aliū ffr̄em et descende p ei⁹ lineas sic p
scalas vsqz ad illā psonā q̄ vult ipi defūcto succedere et sic in hac cōputatō/
ne excludit p̄r cōis vñ ptz q̄ nepos vni⁹ ffr̄is. et p nepos alteri⁹ sūt in. vi.
gradu et pōca dōctna ē legistaz. **S**cda at est dōctna canōistaz p quo
nōndū q̄ sūt aliq̄ regule circa hec q̄ tradunt p dōctnā in. c. si. de diāg. et
affi. **P**ria regla est hec de iure canonico in linea eq̄li collatēaliū quoto
gradu q̄s eozū distat a cōi stipite toto gradu distat int̄ se **V**erbi gratia

si queras de iure canonico quoto gradu distat caput a pnepote patrui
 dic q in qarto quia qlibet eorum distat a stipite scz ab auo vñ descenderūt
 ambo in qarto gradu Et sic dicēdū est ab alijs De iure autē ciuili hic in
 linea equali alia dat regula q talis est collatēaliū in linea equali quoto
 gradu quis eoz distat a cōi stipite toto duplicato distāt inter se q reglā
 satis est declarata Ex quibus regulis inferē q illi qui sunt de iure canōi-
 co in qarto gradu in linea equali illi sunt de iure ciuili in octauo et qui de
 iure canonico in tertio illi de iure ciuili in vi. ita colligit ex. d. c. ad sedem
 dicit tñ Ja. butri. in. l. si. C. de succes. edic. q melior est computatio legistarū
 q canonistarū In linea vero inequali datur regula de iure canonico col-
 lateraliū in linea inequali quoto gradu remotior eorum distat a cōi stipite
 toto gradu distāt inter se quā regulā sentit glo. in. l. stemata. ff. e. et in. le.
 pma hacten? ubi grā cum querit quoto gradu distat caput a filio ppa-
 trui qui filius patrui est in linea inequali cum capite computa ergo a capu-
 te vsq ad stipitē id ē vsq ad illū a quo ambo descenderunt et inuenit q
 ille est abauus a quo abauo distat caput in qarto gradu et per cōs fili?
 patrui distat a capite in qarto gradu. De iure autē ciuili ē alia rēgula col-
 lateraliū in linea inequali q sunt psonae deducto stipite. tot sunt gradus
 int se vt. s. declaratū ē. Nouerte q b sumunt psonae nō vt sunt noia ppa-
 trui vt sūt noia appellatiua cui? cunq gradus demonstratiua. vt fili? nepos.
 pnepos. &c. Ex q vides q sub vno noie pnt plures psonae contineri. Affini-
 tatis gradus. nō computant fm se. quia affinitates fm se. sūt nullius gra-
 dus. l. nō facile s. grad? aut affinitatis. ff. e. Sed distinguunt et numeran-
 tur fm gradus cognatōis. l. iur. consul. in pncipio. ff. e. ti. Ideo regula ē fm
 vtrunq ius et nō fallit quoto gradu in cognatōne quis est marito toto
 gradu affinitatis est vxori. et ecōtra. vxor tñ et marit? nō sunt affines. s.
 causa affinitatis. s. affinitat. l. s. de nup. Item cognati mariti et cognati
 vxoris nō sūt inuicē affines. c. q super his de cōsag. et affini. Omnes tñ co-
 gnati mariti sunt affines vxori et ecōtra. et hoc dicit. l. nō facile s. affines
 ff. e. In istis tñ gradib? affinitat. nō cōputat successio. qz vir et vxor vo-
 cant ad successionē et nō aliq affines. qz illis deficiētibus succedit fiscus.
 Sed phibicio nuptiarū bene ē inter affines. et in ascendētibus et descen-
 dētib? est ppetua. l. nō facile s. hos itaqz inter se. ff. e. et int affines collate-
 rales est phibicio quo ad quartū graduū inclusiue et non vltra. Sequit
 rēgula de serui cognitione.

Rubrica de serui cognitione .

Alias habet rēgula alias nō si hēat. sic continuat viliū est. s. qlic p agnatōz
 q int liberos ē hoies deserit successio. vtz qz possz dubitari vtz int suos
 esset aliq agnatio idō sequit de agnatōe serui sequit nigrū illud certū.
 illud certū estē

Illud certū est ad seruiles. Conūda etia cognati
liberi nō succedebāt olim sibi inuicē. sed hodie sic post osecutā
libertatē et in successione deferēdis aliqñ qui primior est in
gradu non ē primior in successione hoc dicit vsqz in fi. Nō pmo qñ in
seruos nō otrahit sanguinitas. et hoc etiā est verū tam de iure civili qñ
ptorio qñ diu sunt fui. sed postqñ sūt facti liberi tūc bñ admittunt ad suc
cessionē sicut alij liberi. qz pater pōt succedē filio excluso pñono et ecōtra
Itē nota in s. repetitis que sepe all. qñ quis qui primior est in gradu p
rimior ē in successiōe. hoc fallit qñqz qz qñqz remotior in gradu vt abne
pos q est in qrtō gradu pñerit pñi qui ē in pmo gradu. et fñi qui ē in scdo
et est ratō hui⁹ qz pma causa succedēdi ē liberorū in infinitū omnib⁹ alijs
exclusis. et scda cā succedēdi est ascēdētū vt in aut. in successione. C. de
suis 7 leg. here. Itē nō in s. amot. qñ iure isto deferat successio. qz libe
ris nō extantib⁹ vel amotis a successione. succedūt agnati vsqz ad. x. gra
dum. et post illos agnati vsqz ad. vi. vt. s. de succes. agna. s. hoc loco. et
inter istos cognatos habz locū regula q est primior in gradu. x. hodie
vō aliter deferit successio abintestato vt dicit hic in glo. sup. xbo toties
In glo. sup. xbo pñerere in fi. Nō ex hac glo. qñ seruus nullo mō succe
dit abintestato nec aliqñ ei succedit. fallit in casibus hic in glo. notatis
est ratio fallētie qz tūc seruus habet p libero homie. Itez qñ hic dicit qñ
fuius nō habz agnationē hoc fallit q ad mñmonia vt s. illd. s. de nup.
Circa qd aduerte. qñ licet de iure civili cum seruo vel ācilla non possit cō
trahi mñmoniu. s. vocet otuberniū vt. l. cū ācillis. C. de inces. nup. Sec⁹
tñ de iure canōico vbi etiā inuito et otradicēte dño seru⁹ otrahit matri
moniu vt. c. i. et qd ibi nōt de coniug. suo. Aduerte etiā qñ si dñs videat ser
uū suū vel ancillā otrahere cū libera vel libeo mñmoniu et tacet perdit
dñiū fui vel ācille. et ille vel illa osequit libtatē vt aut. iad. hec. C. de lati.
liber. tollen. Sed dicit Jo. fa. qñ mirandū qñ dño nō ad qñt successio abin
testa. p seruū. sic ex testō qñ seru⁹ est institut⁹. sed pōt esse ratō fm eum qz
ius solūmō deferit successiōē abintest. fm qñ ius serui nihil ē. l. qd attinet
ff. de re. iu. Sed successio ex testō deferit p volūtate testatorū cui ius cōio
nat. In glo. veniat in fi. Altia solutio melior ē. In glo. alteri⁹ in fi. Nō
ex hac glo. fm opionē Jo. qñ pñon⁹ in successione liberti pñerit fñi et est rō
fm Jo. fa. qz forci⁹ ius habz pñon⁹ q impugnat testm liberti ex qbuscun
qz legitis causis s. si non impugnat nisi turpibus psonis institut⁹ vt s.
soror. s. de inoffi. testa. In glo. toties in fi. Nō ex hac glo. qñ ad sciendū
successionem abintestato oportet distinguere tres lineas scilicet supiozē
inferiozem. et collateralem. Circa primam notandū qñ si quis deceat
abintestato

abintestato et habeat liberos. tunc illi sunt in prima causa succedendi usque in
infinitum. §. i. in aut. de here. q. abintesta. defe. Pro quo iterum sciendum est quod si
liorum quorumque sunt species quidam sunt legitimi et naturales. qui nati sunt ex legitimo mari
monio ut. §. de nup. post principium. Quidam legitimi tamen. in quibus natura
nihil operata est ut sunt filii arrogati vel adoptivi. ut. l. cum in adoptis. C. de
adop. Quidam naturales tamen. ut nati ex concubina ut. l. humanitatis. C. de nup.
et que ad hoc requirantur vide per bar. in. l. in concubina. ff. de concubina. Quidam
sunt filii spurii. qui dicuntur vulgo concepti ut. l. vulgo. ff. de sta. ho. Alii dicuntur
nati ex odabili coitu. ut ex adulterio vel monacho vel presbitero vel mo
niali et de istis loquitur. l. iiij. et aut. ex complexu. C. de incest. nup. In istis autem
filii preferuntur naturales et legitimi in successione ascendentium nulla hinc ratio
sex vel prius patris. ut in §. nulla in aut. de here. q. abintest. In modo tamen succedere
di aliquid est ratio. quia si omnes filii sunt consanguinei vel uterini. tunc admittuntur equaliter. §.
si uteri. tamen tunc illi succedunt equaliter in bonis matris. §. in primis succedit quilibet
suo patri ut in aut. de consangu. et uteri. fratribus per totum collatione. vi.
In ulterioribus autem descendentibus puta nepotibus et pronepotibus distigue
per. C. in aut. itaque. C. de iura de success. Aut isti erant concepti vivo auctore vel
pauo de cuius successione agitur. aut post. primo casu subdistinguitur Aut
nati sunt in vita sui patris. aut eo defuncto. si in vita Aut pater eorum vult
adire hereditatem. et preferitur alijs ut in aut. in successione. C. de suis et leg.
here. sublata enim ratio sexus et emancipationis ut ibi Si autem pater eorum repu
diat vel promoziat. tunc nepotes admittuntur siue sint ex filio siue ex filia. ut
in §. neo. §. de here. q. abintest. defe. Si autem supersint soli patri cum nepotibus
tunc nepotes succedunt cum illis in stirpes. auctore. ut in §. cum fili. §. de here. que
abintest. defe. Si vero nepotes sint concepti post mortem auctoris. tunc si pater eorum
vixit. eos excludit. Sed si pater est mortuus tunc aut ipse filius adiuit hereditatem
vel decessit. et tunc nepotes succedunt in locum patris
ar. in. l. unica. C. de his qui ante aptra. Notatur per bar. in. l. i. ff. unde liberi. Aut
pater istorum nepotum decessit. non adita hereditate vel post annum deliberandi
vel repudiata hereditate et tunc nepotes excluduntur ut. l. ut in testamē.
C. de suis et leg. et. §. de heredi. que abintestato de. §. cum autem d. plane
et tunc illis preferuntur omnes alij agnati. que sententia est multum rigorosa
et equitati contraria. unde bonum esset de nouo prouidere filiis. De filiis autem
legitimis tamen clare distinguitur. l. cum in adoptiuis. C. de adop. unde
dic ut ibi In filiis autem naturalibus tamen sic distinguitur. aut pater decessit super
stitibus alijs filiis naturalibus et legitimis simul aut alijs naturalibus
tamen. primo casu tunc naturalis in nihilum succedit. quia naturales et legitimi
preferuntur ut dictum est. Iste autem naturalis filius est alendus de bonis pa
tris ut in aut. licet. C. de natu. libe. Si vero supersunt naturales tamen aut
supersunt etiam ascendentes. defuncto. et tunc si est mater succedat pater in duabus
vnicus id est

vncijs. id est in sexta pte hēditatis. Sed si mī non supsit tūc filij nātales
tūc succedūt in duab' vncijs. In alijs aut hēditatis ptribus succedūt ag
nati priores. et hec habent in. d. aut licet. et istud verū ē nisi iste natural
esset legitimat'. qđ cōtingit pluribus mōis qđ notant in. c. rāta ē de his
qui si. sūt legitimi et. s. de hē. que ab intest. defe. post pncipiū. qđ tunc isti na
turales legitimati succedūt sicut nātales et legitimi vt l. cum qđ. C. de
natura libe. Si vero loquit de filijs spurij. tūc aut agitur de successione
pīna. aut mīna. A successiōe pīna repellunt. vt. s. si. aut. qđ. mo. na. effi. le.
colla. viij. Secdo casu pncipali qñ agit de successione matīna aut agit de
successione solius mīris aut alioz exntiū per lineā maternā. pmo casu aut
mater erat illustris. aut nō. si illustris. tūc aut succedit supstrib' alijs na
turalibus et legitis filijs et in nihilū succedit. s. spurius. l. si. qđ illustris. C.
ad orphi. Aut nullis supstribus et spurius sibi in totū succedit. s. nouis
sime. s. ad orphicianū. Si mater nō sit illustris tunc aut spuri' fuit vulgo
concepit. et talis succedit mīri et auie vt. d. s. nouissie. Sed si sunt spurij
ex damnabili coitu tunc isti nō succedūt matri uet alijs ascēdētib' vt. s.
si. in autē. qui. mo. na. effi. sui. Et hoc de successione ascēdētū quibus suc
cedunt descendentes. **¶** Venio modo ad successiōē ascēdētū quibus suc
cedunt descendētibus et sic distingue aut extant descendētes et nullo
modo succedunt ascendentes vt. s. i. s. de herc. que ab intestato. aut non
extant et tunc aut supsunt mater et pater. aut alter tm̄ aut vterqz. seu alē
cum fratribus. seu auus vel auia. cum fratribus. vel auus et auia cū ma
tre. **¶** Primo casu. quādo pater et mater supsunt tm̄ et illi succedūt pariter
vt aut. defuncto. C. ad tercul. et hoc siue filius sit in potestate siue emā
cipatus dūmodo habet peculiū castrense vel quasi vel bona aduenticia
vt notatur in. s. oīs in aut. de heredi. que ab intest. **¶** Secdo casu qñ super
est alter tm̄ tunc ipse solus succedit ex clūis omnib' alijs ascēdētibus vt
l. si. C. ad orphicianū et l. i. cum. l. se. C. ad tercul. quod est verū nisi super
esset mater que esset indigna ad successiōē. quod venit ex tribus casib'
¶ Prim' si mater trāsiuit ad scda vota nō petēdo tutorē filio suo impubē
l. omnē. C. ad tercul. et l. sciant. C. de legi. here. in quo infinite mulieres de
cipiunt s; tamen sepe exculant vt notat p glo. in. l. matres. C. ad tercul.
¶ Secdus casus est si mī transit ad scda vota relicto puberi nā illi non suc
cedit nisi in bonis pīnis vt. l. mater. C. ad tercul. et non in bonis aliūde
que sitis. **¶** Tert' casus. est si mater fuerit luxuriata vel turpiter vixerit fm̄
Ja. de helyso in aut. de non eligen. scdo nubē. s. cum igit colla. i. **¶** Tertio
casu pncipali quādo supsunt pater et mī cū frīb'. tūc illi eqliter succedūt
in capita vt. d. s. consequens et. d. autent. defuncto. **¶** Si autem illi fratres
essent de vno latere tm̄. preferuntur pater et mater vt. d. autē. defuncto

¶ Quarto cau

Quarto casu principali cū supsūt auus et auia cum fratribus. tunc sunt opio-
 nes sed verior et cōmunior sentētia ē q̄ simul admittūtur ad successiōnē
 sicut in tertio casu dictū est. de quo laci⁹ disputat in. d. aut defūcto. Qui-
 to casu principali qñ supsūt auus seu auia p̄na cum m̄re tm̄. tunc fm̄ Ja-
 butri. que opinio etiā est magis equa isti pariter succedūt vt notat in. d.
 autet defūcto. licet glo. ibi dicit q̄ mater preferē In alijs aut casib⁹ ascē-
 dentes excludūt collaterales. et p̄ximior remotiorē vt hic sētīt glo. Sed
 quo ad successiōnē collateralīū. dicendū est p̄mo q̄ hodie sublata ē d̄ra
 agnatorū et cognatorū vt sepe dictū est. Cū ergo q̄rit de successiōne col-
 lateralīū distingue sic. aut defūcto supsūt fratres vtriq̄ cōiuncti tm̄. et hi
 eq̄lit succedūt vt aut cessante. C. de legi. here. aut supsunt fratres cōiū-
 cti ex altera parte tm̄ et tunc aut sint nati ex legitimo m̄rimonio. aut non.
 p̄mo casu equaliter succedūt vt aut post fr̄es. C. de legi. here. Secdo cāu
 subdistinguit aut sūt cōiuncti per patrē et sunt spurij vel incestuosi. et non
 succedunt sibi inuicē. vt. l. si spurius. ff. vnde agnati Sed si sint naturales
 tm̄. tunc dic sicut dictū est. s. de filijs naturalibus tm̄. aliqui supsunt fr̄es
 vterini tm̄. et legitimi ex vna pte. et alij fratres ex p̄re tm̄ ex alia parte. et
 isti p̄ter succedūt in bonis a defūcto quesit⁹ vt. d. autet post fratres
 In bonis aut paternis p̄feruntur consanguinei et in m̄nis vterini vt. l.
 de emancipatis in fi. C. de legi. here. Aliqñ supsunt defūcti fr̄es nat̄ales
 et legitimi ex vtroq̄ pte ex vna parte. et fr̄es ex altero parēte ex alia
 pte et tunc p̄ferunt nati ex vtroq̄ pte in oib⁹ bonis defūcti. vt aut
 itaq̄. C. cōia de success. qz duplici iure fūgunt Aliqñ supsunt fr̄es et filij
 fratrum et tunc succedūt oēs in stirpes cū distinctiōe cōiūctorū vtriq̄ et nō
 cōiūctorū vt. d. aut cessante Aliqñ supsūt soli nepotes fratrum vel alij vl-
 teriores. et tūc qui p̄ximior est in gradu p̄rior est in successiōne vsqz ad
 decimū gradū. vt hic in fi. tex. et aut in successiōne. C. de legit. here. p̄dca
 om̄ia vera. nisi in successiōne feudi vbi aliter dicendum est vt notatur de
 successi. seu. p̄ totū colla. x. Sequit r̄ica de successiōne libertorū

Rubrica de successiōne libertorū

In glo. p̄ma in fi. glo. ista cōtinuat et male. nam. s. ty. p̄rio etiā dictū est
 de successiōne libertorū. vnde aliter cōtinuat visum est qualiter successiōes
 deferunt iure agnatōis vel cognatōis et p̄rie pt̄atis sequit videre q̄lit
 deferūt iure p̄onatus Sequit nigrū nūc de bonis libertorū.

Nunc de bonis libertorū. Excludit trib⁹ iurib⁹ dispo-
 nētib⁹ de successiōe libto-
 rū hodie libto miori cētenario id ē nō hñti in bōis valorē cētū
 aureorum

aureorum p̄onus nō succedit. nisi ab intestato nō ex̄n̄tibus liberis. Sed eo
existēte maiore cētenario. et liberos nō habēte vel h̄ntē h̄ ex̄h̄d̄atos pa-
tron⁹ debet h̄re tertiā pro legitima ex testō. ab intestato aut succedit in to-
tum. liberis nō ex̄n̄tibus. et post p̄onū succedūt descendē p̄oni vsque
in infinitū. ⁊ collaterales vsq; ad q̄ntū gradū salua gradus progalia et
fit diuisio in capita. nec hodie est aliqua d̄a succedēdi liberti. *h̄oc dīc̄ ti.*
Nota ex hoc ty. q̄tuor iura disponētia de successione libertorū p̄mū erat
ius. l. xij. tabularū p̄ qd̄ dispositū erat si libert⁹ decedebat ab intestato et
etiā relinq̄ret et liberos adoptios excludēbat p̄on⁹. sed liberis nō ex̄n̄-
tibus admittebat. **S**i aut libertus cōderet testamētū poterat excludere
p̄onū in totum ⁊ hoc ius tangit hic in p̄ncipio vsq; ad x. qua de causa
Ecōm ius qd̄ tangit in x. qua de causa fuit de iure p̄torio introductū
per qd̄ dispositū erat si libertus cōdidit testm̄ et nullos liberos habebat.
tunc tenebat relinquere p̄ono dimidiā p̄tem bonorū suorū. sed si hēbat
liberos. siue essent in p̄tate siue emancipati siue alteri in potestate dati. illi
excludēbat p̄onū oīno. nisi illi liberi fuisset ex̄h̄d̄ati. vel si libertus dece-
debat intestat⁹. tūc si sup̄esset filius adoptiu⁹ ille vocat⁹ cū patrono in di-
midia p̄tionē. Tertiū ius erat introductū p. l. papiaz qd̄ tangit hic in
xvi. postea. videlz qd̄ si libertus esset maior cētenario. i. p̄rimoniu suū exce-
deret. c. milia sexternorū id est hēbat. c. aureos in s̄ba p̄rimonij. et tunc ille
libert⁹ si relinq̄ret pauciores liberos q̄ tres p̄on⁹ debz ei succedere ex
testō et ab intestato. vsq; in virilē p̄tionē cū liberis. sed si relinq̄ret p̄les
tūc excludet in totum et hoc ius tangitur hic in xvi. postea. **Q**uartū ius
erat iustiniani quod tangit in x. h̄ n̄ra. **S**ed qd̄ sic distinguendū est Aliq̄
libertus decedēs relinq̄t in eius p̄rimonio minorē sūmā. c. aureorū. aliq̄
maiorē. **S**i minorē. aut decedat testat⁹ alio etiam ēf̄neo herede instituto
et excludit p̄onus vt hic in xvi. h̄c enī. **A**ut decedit intestatus. et tūc aut
nullis liberis sup̄stitib⁹. et tūc p̄onus succedit in totū exclusis ascēdētib⁹
liberti. vt hic in xvi. si aut intestati qd̄ ē verū nisi sup̄esset p̄at⁹ liberti quia
ille excludit p̄onū. vt voluit hic glo. sup̄ xbo p̄onis. **S**i vero extāt lib̄i
illi excludūt p̄onū. vt in p̄ncipio hui⁹ tex. **S**i aut libertus hēat maiorem
sūmā in p̄rimonio q̄. c. tūc itēz subdistinguit. aut decedat intestatus. aut
testat⁹. p̄mo casu aut sup̄sūt ei liberi. et illi p̄ferūt. aut nō sup̄sūt. et admit-
titur p̄on⁹. vt hic in x. cū v̄eo maiores. ⁊ in xvi. **S**i aut. **S**i vero decedat
testatus. tunc aut filios instituit. et illi p̄ferunt in totū p̄ono. aut ēf̄neos
et tūc in tertia pte h̄d̄itatis p̄on⁹ succedit. quā pte debz habē sine onē
et sufficit qd̄ sibi relinquat q̄cunq; relictū tyti. vt hic in glo. sup̄ xbo cōse-
quāt. **E**t si min⁹ tertia ei relinquit. tūc agit cōdicōe ex hac lege. l. ad supple-
mentū vt in glo. hic sup̄ xbo cōstitutōe. et ista p̄bant hic in xvi. si vero tes-
tamētū. et in xvi. si q̄n min⁹. et si liberi liberti nō extāt. succedit p̄on⁹ ⁊ ei⁹
descendē

descendē vſq; in infinitū. et collaterales vſq; ad q̄ntū gradū. vt ſ in
dñi. multis aut. Et ſic ex dictis in hoc ti. et ty. pcedē. hēs q̄tuor mōs ſuc/
cedēdi. p̄m^o deſcēdentiū. ſcōs aſcēdentiū. terti^o collatēaliū. q̄rt^o q̄ deſerē
iure reuerēiali id ē iure p̄onati. et ſi p̄dicti ſucceſſores nō ſupſint deſun/
cto. tūc ei ſuccedit vxor q̄ nō extāte ſuccedit fili^o vt. l. i. C. vñ vir et vxor.
Nō ergo q̄ olim erāt tres dñe inē liberos. hodie aut ſūt lublate vt. ſ. d
liber. p. totū. **I**n glo. p̄nt in ſi. et qz hic ſit mēto de bonozū poſſeſſione
q̄ dat p̄ono. et que dat filio. Sciēdū q̄ q̄tuor ſūt dñe inē has bōzū poſ/
ſeſſiones. P̄ia ē. qz bonoz poſſeſſio. cōn tablas nō dat p̄ono. niſi hēdi/
tas liberti fuit adita. vel bonoz poſſeſſio petita. ſ filio dat ſue ſit adita
ſue nō. l. etiā ſ vt p̄on^o. ff. de bo. liber. et. l. illd in p̄ncipio de cōn tablas
Rō dñe ē. qz p bonoz poſſeſſionē que dat filio rūpit totū teſtīm p̄nū. qz
p̄ nō pōt decedē p pte teſtar^o et p pte inteſtar^o. Sed p bonoz poſſeſſi/
onē q̄ dat p̄ono. rūpit teſtīm libti. ſolū. p tertia pte vt. l. circa moſticioſi.
ff. de inoffi. teſta. l. cū duob^o. C. de inoffi. teſta. Scōa dñe ē nā illa q̄ dat
p̄ono p̄t occurrē cū bōz poſſiōe ſm tabu. l. ſ cū p̄ono. ff. de bono. poſ.
ty. genēali ſ alia nō. l. eq̄ſimū. ff. de ſm tabu. Rō ē q̄a iſta nō rūpit totū
teſtīm. ſ illa q̄ dat filio. Et ex iſto colligit tertia dñe. qz hec nō rūpit teſtīm
in totū. ſ illa ſic vt ſ in tex. in ſ. h nra in dñ ſi dñ. Rō p̄t eē qz mag^o deliqt
p̄ p̄tēdo filiū q̄z deliqt lib^o p̄tēdo p̄onū. cū fili^o mag^o debet hēdi/
tas q̄ p̄onis. l. ex ſcripto. ff. vñ v̄gna. Quarta dñe qz petita bōzū poſſ.
p̄ p̄onū legata relicta p libtū debet ſ nō ſic in legat. p̄is vt ſ in tex. et
l. i. ff. de lega. p̄ſtañ. S̄z iſta vlti. dñe ē hodie cor̄ca p aut. ex cā. C. d libe.
p̄ti. **I**n gl. repleat in ſi. Nō hāc gl. ingram et tene mēti. ex q̄ hēs q̄ iura
hēat p̄on^o in libtū. et q̄līc iſta iura poat vide. ple. gl. in. l. ſi. C. de bo. lib.
In gl. pone in ſi. Nō hēa q̄ aliē ſuāt in ſucceſſione libtoz q̄z in ſucceſſi/
one ingenuoz adde q̄rtū qz p̄on^o nō rūpit teſtīm libti niſi p legitima
ſua. fili^o at rūpit in totū vt nōt gl. in. l. i. C. de bonoz poſſ. cōn tabu. que
dat p̄ono. Itē adde q̄ntū qz p̄on^o excludit ſres libti. ſeo vt in autēti/
deſunato. C. ad tercul. Sequit r̄ica de aſſignatione libtoz.

Rubrica de aſſignatione libtorum

P̄m ē. ſ. de ſucceſſiōe libtoz. v̄ez qz q̄nq; ſit aſſignatō libtoz ita tñ q̄
nō oēs libtī p̄oni r̄tinēt ius in libro. **I**ō ſeq̄t d̄ ea vidē ſeq̄t nigz i ſūma
P̄onus habēs in p̄tate

In ſūma quod ad bona. duos liberos vel plures
potest vni eorum liberto aſſignare. per quam aſſignationem
ille ſolus reputatur patronus liberti que aſſignatio euaneſcit
ſi ille cui aſſignatus eſt decedat ſine libero. et emancipato nō p̄t fieri hec
aſſignatio. imo ſi emācipetur ille cui hec aſſignatio facta eſt ipſa exſpirat
que aſſignatio pōt fieri q̄buſcunq; rebus et v̄bis. et etiā nutu hoc dicit

Nō pmo q ius psonat' pōt trāsire in vñ ex liberl. psoni. cui pson' libertatē assignauit. et de illo trāsīt in liberos cui assignatus est. non aut' pōt trāsire in eñneos hēdes illi'. Et sic videt' q nō pōt trāsire in fūcūm quod verū est nisi ius psonat' trāseat cū vniuersitate oīm bonoz vt nōt glo. in l. qdā. ff. de adq. re. do. qd vltimū verū nisi in iure psonatus ecclie quod etiā nō trāsīt cū vniuersitate bonoz vt est glo. nōbilis in de. pasto ral' de re iudi. Itē nota q hec assignatō pōt solū fieri filio in ptāte. nō at emancipato. vt. l. vtrū ei. ff. e. et sic appbat' opinio azo. hic in glo. allega. Ex qua habes q dīa emācipationis et patrie ptātis non est sublata q ad assignationē libertozū. et ratō ē qre nō pmittit' assignatō emācipato sic filio in ptāte qz filij in potestate maiore cōformitatē hñt cū pte qz emācipati. cū pater et fili' eadē psona cēseant vt. l. si. C. de impu. et alio. subi sti. Itē nō in v. nec interest q hec assignatio pōt fieri et in testamēto. et sū testamēto. Itē pōt fieri non solū re. sed etiaz vbis. et nutu. qd facit in ar. q si pmissit tibi assignare pignora. i. temp' p. c. m. mutuatis sub certa pe na. qd nō teneor tibi manualit' tradē pignora. h sufficit q vbo tibi assi gnē et erūt tibi illa pignora obligata. facit. c. p tuas eē de donaci. Sequē Rlca de bonoz possessionibus.

Rubrica de bonozū possessionibus

Diffū est. s. de successionib' que deferūtur iure ciuili nūc videre restat de successionib' q deferant iure ptozlo Sequit' nigrū ius bonozū.

Ius bonozū possessionis. Bonozū possessiones in emēdādi corrigēdi vel supplēdi iuris ciuilis q opertunt et suc cedētib' ex testamēto et abintestato ptoz autē nō facit quē heredē ipso iure. h in effectu. Itē ptoz. x. bonozū possēsiōs itro duxit ou as ex testō. et. viij. abintest. qz qtuor sūt correde. 7. vi. dimisse. adiecta. vñ exordiarā. p qb' bonoz possēsiōib' petēdis. liber. et pentib' statutū ē tē pus vni' āni. alijs aut tps. c. diez 7 in ipis bonoz possēsiōib' hēt locū successorū eodē. q bonoz possēsiōes pñt agnosci corā iudice absqz qcū qz solēnitatē. B. vñ ty. Nō pmo qre bōzū possēsiōes sūt inuēte. qz g'a iuris ciuilis emēdādi supplēdi vel corrigēdi. pncipalistñ cā fuit vt successi ones āpliareūt vt. i. e. in s. adhuc aut. Itē in s. q's aut ad qd's p all. q p toz nō pōt facere quē heredē nec desinere quē esse heredē. nā vbi heres solūmodo spectat ad ius ciuile. quod est verum de directo herede nam potest ptoz quē facere vtiliter heredē. ex quo patz vna differētia inter hereditatē et bonozū possessionē Sūt et alie dīe. quia hereditas adiutur solo aio s. p herede. s. de here. q et dīa. bonoz at possessio dēt agnosci corā iudice vt. l. si. C. qui admit. ad bonoz poss. possunt. Est autem alia dīa qz hēditas nō pōt per aliū adquiri. id est per pcuratorē vt. l. paulus ff. de adq

ff. de ad. h. here. **B**onorum possessio pot. l. iij. §. adquire. ff. de bono. poss.
Item in hereditate adeunda per filium requiritur quod iussus patris precedat l. si quis in bona
§. iussu. ff. de ad. h. **S**ed in bonorum possessione sufficit ratificatio vt. l. i.
Et quod admittit ad bonam possessionem potest adquiri. xxx. annos secundum
communiem intellectum vt. l. licet. ff. de ad. h. licet etiam secundum alios possit peti. i. mille
annos secundum glo. et saltem in l. cum antiquioribus. **E**t de iure delibe. Bonorum autem pos-
sibiles peti. i. annum vel. i. c. dies vt. i. e. §. cum igitur. **I**tem non in §. adhuc ad quod
sp. al. quod successiones et iura successionum sunt ampliande et non restringende. **E**t
item non in §. sunt autem quod licet olim fuerint et bonorum possessiones introduce
hodie tamen quatuor ex illis sunt remote. et sic termino de illis remanet sex. due ex
testamento. que ideo sic vocantur. quia dantur quando defunctus condidit testamentum. et una istarum
vocat contra tabulas. et datur liberis preteritis in testamento. a parentibus. **A**lia vo-
catur secundum tabulas. quia datur institutis heredibus. qui tamen instituti possent adire heredi-
tatem de iure civili. **S**ed dicemus ne ergo ipsa non est necessaria. respondit imo in ple-
nissimis casibus notatis in l. certum. **E**t vñ legitur. **P**rimus casus est quando postumus quod
rumpit testamentum sua natiuitate mortuus viuo testatore quia tunc instituitur
petit secundum tabulas vt. l. postumus. ff. de in ius. rup. et irri. testa. **S**ecundus casus
est quando testator qui fuit capite diminutus tempore testamenti reperit sui iuris
tempe mortis secundum nota in §. non tamen. §. quod. mo. testa. infir. **T**ertius casus
in filio instituto sub conditione qui pendente conditione petit secundum tabulas. l.
ij. §. sub conditione. ff. de secundum tabulas. **R**eliquos casus vide vt non per doct. in
l. certum bonorum etiam possessio contra tabulas hodie est necessaria videlicet si fi-
lius emancipatus fuerit preteritus et secundum quod notatur per bar. in autem ex causa. **E**t
de libe. preteriti. **T**ertia bonorum possessio est que vocatur vñ liberi. quarta vnde
legiti. quinta vñ cognati §. iste sunt correcte nec sunt necessarie cum hodie sit subla-
ta omnia preteritis et emancipationis. **I**tem et omnia sexus vt in §. reliquum in autem
de herede. qui ab intestato. **I**studo vñ est nisi in aliquibus casibus de quibus notatur in
l. qui se preteritis. **E**t vñ liberi. **S**exta est bonorum possessio que non datur vñ viro et vxori que
deferretur quando alij agnati vel cognati deficiunt et illa est necessaria vt. l. i. **E**t vñ vir et
vxor. **E**st tamen et septima bonorum possessio que vocatur exordiarum in qua duo sunt
necessaria vt. B. in glo. super verbo vt. de primo quod debeat bonorum possessio nec
de iure civili possit succedere nullum tamen nomen bonorum possessionis est expressum
et vocatur exordiarum quia vocatur tam ex testamento quam ab intestato secundum
diuersitatem casuum et glo. hec super verbo lege et super constitutione ponunt exem-
pla. **I**n ista bonorum possessione tu potes clarius exemplificare quando
quis succedit ex aliqua lege specialiter ubi gratia in testamento condito inter libe-
ros quod valde coram quicquid testibus vt. l. hac consultissima. **E**t de testam. vel in
testamento condito ad pias causas coram duobus testibus et prochia-
no vt in c. cum esses extra de testi. nam talia testamenta valent ex constitutionibus
specialibus et iste. vij. bonorum possessiones tribuit ius in proprietate et cedunt cum
causa

cause cognitione **S**unt tamē aduc alie tres bonorū possessiones q̄ etiaꝫ
sūt necie q̄ nō tribuūt ius in p̄prietate nec reqrūt plenā cause cognitōem
vt est carboniana per quā pupill' cui mouet q̄stio stat' mittit in bonorū
possessionē patris resuato iudicō status in tp̄is pubertatis vt. l. i. **C.** ad
carbo. **S**cda est si neuter mittat in possessionē hoc est qm̄ marit' decessit
relicta vxore et dubitat an illa vxor sit pzegnans vel non tunc ip̄a mittit
in possessionē bonorū mariti vt. l. i. §. de inspiciendo. ff. de ven. inspi. **T**er
tia vocat gr̄a litis cognoscēde id ē querele intentāde p̄ filiū emancipatū
exheredatum qui filius erat incognit' de iure ciuili. l. papinian' §. i. ff. de
inoffi. testa. et per hec est expedita glo. super vbo exordinarū. **I**te nota
ex §. aliā id quod nōt glo. et semp̄ all. qd digniores debēt sedere in altiori
loco et glo. all. concordācias qd facit in ar. pro mulierib' nobiliū que q̄ti
die certant in ecclesijs que p̄mo offerat nam illa que dignior et nobilior
est et illa reputatur nobilior que a nobiliori viro nupta est quia femine
coruscant radijs maritoruz aut de cōsulibus §. hec itaqz coll. iij. facit bñ
l. femine. ff. de sena. dicit tamē Jo. fa. qd p̄ isto loco altiori posset officium
iudicis intentari vt. l. i. et. ij. **C.** vt dignior oz. ser. li. xij. facit. c. i. de maio. et
obe. non autē posset agi iniuriarū per. l. iniuriarū actio. §. si q̄s de bono
ribus. ff. de iniurijs. **I**te nota in §. cū igit qd his qui possūt petere bonorū
possessionē est certū temp' prefixū. qd petere debēt et hoc ē introductū
fauore creditoꝝ **I**te nota in vbo liber qd liberi vel parētes habēt anū ad
petendū bonorū possessionē alij habent tñmodo. c. dies vtilēs nec mī
tempus potest iudex statuere ad instantiā debitoꝝ fm̄ bar. in. l. si q̄s ita
instituat §. i. ff. de here. insti. **I**te nota in v. et si intra qd successorū coitū
habet etiā locū in istis bonorū possessionib' et de isto successorio coitū
satis dictū est in §. placebit. §. de legi. agna. suc. **I**te nota in §. si quis itaqz
qd si p̄or in gradu in inicio tp̄is sibi p̄fixi repudiat successionē currit tēpo
pus bonorū possessionis petēde scdo in gradu nec expectat finis tēpo
ris prefixi p̄mo qz nō est expectandus dies cui' euentus nihil operatur
et ideo si duob' sepatim est ccessa p̄ma vacatura si ij. mēse duxerint ac
ceptādū et p̄m' in p̄mo mēse repudiat in cōtinenti currit tempus alteri
de quo per bar. in. l. si maritus. ff. de adul. **I**te nota in §. in petēda qd oliz
necesse erat istas bonorū possessiones agnoscere corā iudice cū magna
solennitate hodie sufficit qualitercūqz quis eas agnoscit et perat seu vo
lūtate ei' declarat corā iudice et h̄ infra tp̄is a iure statutū vt h̄ et. l. pe.
i. fi. **C.** de his q̄. adiu. ad bo. poss. p̄nt **I**n gl. i. in fi. **N**ō diffitōez bōnū pos
sessiōis **S**z q̄rit an sit aliq̄ d̄ra int̄ bonorū possionē et possessiōz bonorū
et videt qd nō q̄a noia et vba trāsp̄osita idē signāt vt dīc aresto. ij. p̄iar/
mentas. c. ij. scdi tractat' et p̄ trālatōem. l. qdā. ff. de pe. le. **S**ed r̄ndet qd
aliqua est

aliqua est dīa nam bonorū possessio est nomē iuris et beneficiū p̄toris
in successioneib' introductū vt. d. s. bonorū sed possessio bonorū est qñ q̄s
adipiscit̄ tenetū et possessionē aliquorū bonorū et p̄prie cadit in reb' cor
poralib' res autē corpales q̄s possident. l. seru' s. incorpales. ff. de ac. re.
do. in glo. remota in fine Ita lex contraria pbat q̄ vbi hēt locuz remediū
ordinariū cessat eī ordinariū facit. l. in cē s. sed si interest. ff. de mino. hoc
tamē fallit in aliq̄bus casib' vbi eī ordinariū remediū pōt occurrē cū or
dinario p̄mo qñ eī ordinariū est inuentū cā iuuādi ordinariū vt est h' vel
qñ interest p' eī ordinariū aliq̄o dīe q̄ nō pōt dīsequi p' ordinariū vt. l. in cāe
s. si interest. ff. de mio. l. in puiciali. ff. de no. ope. nū. vt ibi nōt p' bar. sc̄do
fallit qñ q̄s ocessit officiū ncēm vt in mioze leso q̄ pōt agē cōn suū tūtozē
qñ ē decept' v' cōn ipm decipiētē. l. etiā. C. si tu vel cura intuen. et ex illo
p̄z q̄ aliqñ q̄s in eodē libello pōt cumulare remediū ordinariū et eī ordi
nariū vbi gr̄a si mioz petat contrā dīci nullū et si sit aliq̄s q̄ petit se r̄sti
tūi in integrū vt in. c. ostitut' eī de integ resti. In glo. cōn tabu. ibi s. q̄s
autē nō ex hac glo. q̄ testm̄ in q̄ libēi sūt p̄titi ē aliq̄o de iure p̄torio licet
sit nullū de iure ciuili de q̄ laci' p' bar. in. l. si p̄tito. ff. de iniur. rup. et irri. tes.
In e. gl. in si. hec gl. v̄z dīc in pentib' mascul' ascēdētib' p' lineā masculi
nā s' in ascēdētib' p' lineā feminā nō hz locū bōz possess. s' q̄rela in. l. illd' s.
ad tes. ff. d' p̄m. tab. In. gl. vñ libēi ibi s. si. Nō q̄ vbi fili' hz bōz poss. vñ li
beri ad successionē pentis ibi pens hz bonorū possess. vñ legitimi ad succes
sionē filij qz nō repit bōz possess. vñ pentes de q̄ pleni' in. l. si. C. vñ liberi
in. e. gl. l. si. Nō q̄ si' nō vōt ad successiōz m̄ris p' bōz possess. vñ libēi s' p'
vñ d' g. vt. s. ad ecull' in p̄n' licz glo. s. sup' d. cūl. videat dīcē q̄ vocet ad
successiōz p' eī ordinariā bōz possess. sic etiā fili' nō habz cōn ta. cōn testm̄
m̄ris qz m̄r nō hz filiū in p̄tate ita nōt in. d. s. ad testa. R' lca de ad q̄itōe

Rubrica de adquisitione per arrogantiā.

Postq̄ vīdū ē de aliq̄b' successiōib' q̄ fiūt p' vniuersitatē puta ex testō v' ab intestato sequit̄ vīdē de ea q̄ fit p' arrogantiā seq̄t nīgzz Est et alēi' **Et et alterius generis.** Licet olim oīa bona arro
gati exceptis his q̄ pereūt p' capitis diminutionez adq̄rerent arrogatori pleno iure ho
die ad silitudinē p̄ris naturalis q̄runt solū ad vsufruct. viuēte
arrogato s' eo mortuo in arrogatōe sine liberis et pentib' succedit ei ar
rogator de gestis tñ p' arrogatū añ arrogatōz nō tenet arrogator licz
possit noīe filij dūeiri q̄ casu eo nō defēdēte sit missio in possess. bōzū arro
gati hoc dīcē Nō p̄mo q̄ iure ad q̄rāt successiōes arrogati qz nō p. l. r̄j. tab.
nec p' p̄tores s' p' ostitutionē. dīm p̄j. sc̄do nō q̄ olim oīa iura et actiōes
arrogati transibant in arrogatōzē sine successionē et etiā sine traditionē
nisi essent

nisi essent talia q̄ p̄iit capitis diminutiōe vt sūt obligatiōes oparū lib̄i
nā lib̄t' liberaf ab opis p̄missis p̄ono si p̄onus dat se in arrogatōz
et hoc siue fuerit ope obseq̄ales siue fabriles de q̄bus late p̄ glo. et bar.
in. l. si non sorte. §. lib̄tus. ff. de adi. inde qd̄ est verū nisi p̄on' duxiss̄
illas operas et per hoc est expedita glo. q̄ est sup̄ x̄bo oparū Itē p̄ arro
gantiā p̄dit arrogatus agnationē id ē ius succedēdi tanq̄ agnatus h̄
non tanq̄ cognat' vt in. §. si. §. de leg. ag. tu. cū iura ciuilia nō possūt tollē
iura nāfalia vt dicit glo. hec sup̄ x̄bo Et ius agnatiōis Itud etiam iure
verū hodie h̄ intellige hodie id ē iure isto qz ius agnationis hodie iure
autē. non p̄dit p̄ arrogatōem cū d̄fa agnatiōis et cognatiōis sit obla
ta vt in. §. si vero neq̄ fr̄es in aut. de here. que abintesta. Itē nō ibi v̄ius
eteni q̄ vsufruct' debet' arrogato nō tollit p̄ emācipatiōē vel arroga
tiōē Si tñ arrogator nō adq̄rit sibi vsufructū illius vsufruct' qz fuitus
fuitutis eē nō pōt vt. l. i. ff. de vsufruct. le. omodū tñ illius vsufruct' bene
adq̄rit arrogatori p̄m qd̄ dicit de filio nāfali adq̄rēte vsufructuz vt nōt
glo. in aut. idē est. C. de bo. q̄ libe. Itē nō in. §. nūc aut q̄ arrogati filij eā
parant quo ad adq̄sitiōē filijs nāfalis et legitimis nā adq̄rūt p̄i ar
rogatori solūmō vsufructū in bonis aduēticijs sic dicit de adq̄sitiōe filio
rum nāfaliū vt in. l. cū optet. C. de bo. q̄ libe. Itē nota in. §. mortuo q̄ si
filius arrogatus moriat' succedit arrogator alijs legitimis p̄sonis non
ex̄ntibus de q̄bus ple. in. l. cū adoptiuis. C. de adop. Itē nota in. §. h̄ ex
diuerso q̄ p̄ gestis p̄ filiū arrogatum an arrogatiōē nō pōt arrogator
dueniri nec opellit arrogator filiū defendē nisi in casib' in q̄b' ē legitti
administratoz. i. q̄n fili' sibi adq̄rit vsufu. de alijs at nō tenet nisi de pecu
lio vt in. l. in arrogatoz. ff. de pecu. quē admodū dicim' de p̄re nāfali q̄ nō
tenet p̄ filio nisi inq̄tū est in peculio vt. l. i. ff. de pecu. r̄ica de eo cui lib̄t'
tatis causa bona adiūciunt.

Rubrica de eo cui libertatis causa bona adiūciunt

Continuat Nam sequit' videre de alio mō p̄ quē adq̄runt nobis res cū
vniuersitate sequit' nigrū accedit nouus.

Accedit nouus casus successionis. *Causa oser/ uā daz libe/*
tati pōt vnus ex seruis cui fuit libertas relicta vel etiā alius
ex̄neus vel fiscus petere adiūci sibi bona defuncti cuius heredi
tas non adiūc dūmō petēs ydonee caueat creditorib' et tunc tā lib̄tates
dirce q̄z fideiussarie sorcient' effectū q̄ assignatō locū habz tūc demū q̄n
nec ex testamēto nec abintestato certū est nullū extare successorē nec p̄p̄
restitutiōz integrū ipsi' repudiātis Reuocat h' mōi adicio nec lib̄tatis
date et sit hec adicio solum q̄n lib̄tates relicte sunt in vltima volūtate
nam si inter viuos tunc pōt fieri adicio vt non queraf an lib̄tates sint
date in fraude

dare in fraudē creditoris vel nō hoc facit. **Nō** pmo q̄ diu⁹ marc⁹ iuenit
nouū modū adquisitionis bonorū per vniuersitatē vt si libertates fuerit
relicte in testamēto et nemo sit qui velit adire hēditatē forte ppter debita
ipius defuncti tūc vnus ex seruis cui libertas est relicta in testa. pōt petē
vt omnia bona hereditaria sibi adīcian^t causa libertatū cōseruāda p̄ dū/
modo tñ ydonee caueat creditorib⁹ omnibus vel vni creditorū noie oīm
per fideiussores vel pignora de solutione debitorū hereditariozū tūc enī
ille seruus consequit^r libertatē et etiaz alijs quibus est libertas relicta in
testamēto et inuentū est hoc edictū ne libertates annullarent^r ex quo nēo
erat qui heres esse vellet et non solum ppter hoc sed etiaz ne defunctus in/
iuria afficiat^r si bona sua per creditores distraherentur vt hic in s. hoc re/
scripto et sic hoc est speciale q̄ legata debent^r quāq̄ hereditas nō fuerit
addita ex testamēto **Iō** dixit bar. in legatis ad pias causas vt. l. i. c. de
sacro sanc. eccle. et ibi dixit q̄ legata ad pias causas debent^r a venientib⁹
abintestato etiam si hereditas nō fuerit adita ex testamento secus autē
in alijs relictis **Tutū** tamen erit s̄m cum si bona hereditaria adīcian^t
alicui causa taliū legatorū cōseruādorū **Ego** autē dico vt in repetitione
mea. l. licet impator. ff. de lega. pmo q̄ bar. male dicit nam iure isto lega/
ta relicta abintestato non debentur regulariter a venientibus abintesta/
to siue sint ad pias causas siue non de relictis enim ad non pias causas
clarum est et fatentur omnes **Sed** de relicto ad pias causas pbat^r q̄ nō
debetur si hereditas non fuerit addita ex testamēto nam libertates non
debentur a venientibus abintestato que tamen summe fauorabiles sunt
vt. s. qui cau. manu. licet s̄pe. nec obstat iste tytilus quia isle tytilus sibi
locum vendicat quādo nulli sunt venientes abintestato vt patet hic ex p̄s/
se in s. hoc rescripto nec istud rescriptum solum est inuentū fauore liberta/
tum imo etiam fauore defuncti ne defunct⁹ afficiat^r iniuria vt. s. ex q̄. cau.
ma. licet in s. i. **Istud** enī pbatur per generalem legem. l. ex testamēto. c.
de fideicō. que indistincte loquitur pbatur per. l. eam. quam. e. ty. et ibi
plene notatur quādo relicta in testamento debeantur a venientibus
abintestato **Plus** ego dico vltra omnes q̄ etiaz hodie iure autenticorū
omnia legata relicta in testamento si hereditas non fuerit adita ex tes/
tamento debentur a venientibus abintestato de hoc puto esse textum
expressu in in s. si vero expressum et in s. si quis autem non in plures in/
autēcode here. et fal. qui tex. volunt q̄ si legata non impleant^r per insti/
tutū q̄ debent impleri per alias personas ibi s̄m ordinem enumeratas
inter quas psonas etiā nomiant^r venientes abintestato nec ob. q̄ dicit^r
doc. q̄ illi tex. intelligunt^r quādo hereditas fuerit adita ex testamento
quia ibi tex. expresse dicunt contrariū sequit^r r. l. ca. de successionib⁹ s̄blat^r
que fiebant per bonorū. c.

**Rubrica de successione libertorum que fiebat
per quoniam venditiones et ex senatusconsulto clau.**

Continuatio satis manifesta est de se sequitur Erant ante.

Erant ante predictam successionem. <sup>Olim erant
due alie suc-</sup>
cessionem seu acquisitionem per vniuersitatem videlicet cum credi-
tor cum magna solennitate capiebat omnia bona debitoris
et illa vendicabat propria auctoritate Item cum mulier libera se iungebat
seruo ipsa efficiebat serua et omnia bona sua adquirebant domino serui que
acquisitiones hodie sunt correcte hoc dicit ty. **I**n glo. i. in fi. nota ex
hac glo. q. in nominibus correlatiuis sepe vnum ponitur pro alio. l. veteres. ff. de
ac. ep. hoc tamen non procedit in dñi. fm. **Ty.** in. l. ij. **E.** loca. licet ibi glo. teneat
contrarium et male fm. eum sequitur r. ca. de obligationibus

Rubrica de obligationibus.

Continuatio clara intuenti textum bene sequitur nunc transeamus

Nunc transeamus ad obligationes. <sup>Quoniam iste
ter. pce-</sup>
dit diuisione et diffinitione ideo non sumat. **N**on primo diffinitionem
obligationis. **S**ecundo duas eius diuisiones. **T**ertio non in dñi. p. q.
obligationum ex contractu. quorum sunt species in textu. **I**n glo. i. ibi h. dicit q. sunt
hic utraque diffinitio. **P**ro declaratione huius glo. est sciendum q. habemus tres ob-
ligationes. naturalem tamen et civilem tamen. et naturalem et civilem simul. **N**aturalis ob-
ligatio tamen. est illa que oritur ex consensu tamen. ubicunque ergo est consensus ibi est na-
turalis obligatio. l. Stichum. §. naturalis. ff. de soluti. hac obligatione obligatur
suus domino suo. l. naturalis. ff. de condi. indebi. filius patri. l. si a fratre. ff. de ty. pu-
illus primus pubertati etiam obligatur hac obligatione. vt. l. i. ff. de nouaci.
huius autem obligationis plures sunt effectus. **P**rimus quia licet talis obliga-
tio non pariat actionem propter tamen exceptionem. l. si vnus. §. pactum ne petat. ff. de
pac. **S**ecundus effectus quia impedit repetitionem soluti vt. l. fideiussor. §. fideiussor.
ff. de fideiuss. **T**ertius quia ei potest accedere fideiussor seu pignus. que obligatio
naturalis et civiliter vt. §. de fideiuss. circa primam. **Q**uartus quia debitum natura-
le potest hypotecari. l. etiam. ff. de pignori. **D**ouerte tamen q. obligatio naturalis propter esse
duplex vt fecit glo. singulari in. l. h. et si lege. §. consuluit. ff. de peti. herede. **I**na-
que descendit ex puris et nudis motibus hominum. ubi gratia vt benefactoribus benefaci-
am. et ista naturalis obligatio non habet effectum propter consensum. **A**lia autem est naturalis
que ex pacto seu consensu inducitur **J**o. fa. dicit explicitum esse obligationem natura-
lem quodammodo a iure non recepta. vt est illa qua quis obligatur ad antidotum. **A**lia
est que recipit

est q̄ recipit cū efficacia agēdi. vt sūt obligatōes q̄ dēscēdūt ex cōtr actū
 iuris gētiū et dīc Jo. fa. q̄ ille obligationes dicunt nātales tñ. qđ vlti^m
 cū eius reuerētia nō puto vēr. nā videt̄ m̄ q̄ dicat exp̄sse cōn hūc tex. nā
 cōtr actū iuris gētiū sūt cōprobatī de iure ciuili. l. ex hoc iure. ff. de iusti. et iur.
 ergo tales obligatōes dicunt ciuiles vt hic in tex. in dñ. ciuiles ibi iure ci
 uili cōprobatē **C**ōfirmat̄ istud nā actiones sūt introducte de iure ciuili sic
 etiā efficacia agēdi vt notauī ī. de ac. s. r. i. ca **C**iuilis aut obligatio ē illa
 q̄ pcedit ex iuris solēnitare cessāte cōsensu nātalī vt nōt glo. in l. genēalit̄
 C. de non nume. pec. et ī. de l. r. arum. obli. sup dñbo obliget̄ et hac obliga
 tione obligatur q̄s añ biēniū qui cōfessus est in cyrographo sibi esse mu
 tuū factū spe future nūeratōis. l. in cōtractib⁹. **C**. de nō nūe. pecu. et ī. d. lit
 te. obli. p totū. **I**tem obligat̄ ille q̄ tenebat̄ nātaliter et ciuilit̄. et iurat se nō
 teneri. l. si. ff. de iur. iurā. **S**ilr teneat̄ ille q̄ obligat⁹ erat ciuilit̄ et nātalit̄ et
 sibi sc̄m ē pactū de nō petēdo. nā tūc tñ tollit̄ nātalit̄ et remanet ciuilit̄ vt
 in ista glo. hac obligatione nō obligat̄ suus dñō nec filius p̄ri. vt hic in
 glo. sup dñbo nēcitare ad si. nec hec obligatio est efficax ad agendū sed p
 ducit exceptionē vt. d. l. in cōtractib⁹. **I**tem tali obligatōni pōt accedere si/
 deiussoz seu pignus. qui obligat̄ naturalit̄ et ciuilit̄ vt. d. l. fideiussoz. s.
 fideiussoz. hec autē obligatio dīr a naturalī tñ. nā solutū indebitū natu
 ralit̄ licet ciuilit̄ debitū. p errorē repetit̄. s. debitū nātaliter licet indebitū
 ciuilit̄ nō repetit̄ de q̄ laci⁹ in. l. i. ff. de iudi. inde. **D**icit tñ Jo. fa. q̄ tri
 plex ē ciuilis obligatio qđā vocat̄ nuda ciuilis et sola. vt p̄tz de illa que
 orit̄ ex snia lata cōn eū q̄ nihil debz. et ibi tūc ē vīculū actiōis. et sic inu
 it Jo. fa. q̄ p̄ns diffiniciō etiā oueniat obligatōni ciuili tñ. **S**ubdit tñ q̄
 ex snia lata in actiōib⁹ realibus nō orit̄ obligatō. qz illa nō p̄stat ius sed
 declarat vt. l. ex diuerso. ff. de rei vendi. **E**t sic qđammodō Jo. fa. videt̄ sibi
 cōtrarius imo posset dici. q̄ ex snia q̄ trāsiuit in rē iudicatā nascit̄ etiā na
 turalis obligatō qz ex q̄ ps cōn quā lata ē snia nō appellauit videt̄ ad/
 hibuisse cōsensū et p cōns adest nātalit̄ obligatio **A**lia ē ciuilit̄ obligatō tñ
 s̄m Jo. fa. q̄ fuit dudū cōcomitata vt est illa vbi nātaliter et ciuilit̄ quis ē
 obligat⁹. s. tñ naturalis tñ deposita ē p pactū de nō petēdo. **T**ertia ē ci
 uilis tñ que nūc ē cōcomitata s. certe ista vltima ciuilis dicit̄ ciuilis et na
 turalis siml. vñ puto q̄ distīctōes Jo. fa. q̄s dīc se dare pro p̄uēdis pa
 rum edificāt **O**bligatō aut nātalit̄ et ciuilis simul ē q̄ orit̄ tā ex cōsensu p/
 tū q̄ ex legis dispositiōe vt p̄tz in oibus cōtractib⁹ et illa hic diffinitur et
 nulla alia qđqđ dicat Jo. fa. in. e. gl. ibi cū suo diffinito vt. l. i. s. doli. ff. de
 dolo et. l. ois diffinito. ff. de reg. iur. **I**n glo. vbi nēcitare ibi velley anū dif
 tingue sic **N**ut obstat exceptio quia deest vīculūz aliqđ obligationis et
 talis obligatio nō diffinit̄ hic aut obstat exceptio nō qz ibi nō sit vtrūqz
 vīculū. sed ppter aliquā spālez eq̄tatē. et talis obligatō licz sit inefficax
 ope ex

ope exceptiōis bñ diffinit hie sic in macedoniano ppter odiū creditoris
 l. qz nat̃alis. ff. ad macedo. et in velleyano ppter fauorē mulieris. l. si mu-
 lier. ff. ad velleya. In gl. scdm in fi. Tene quā expositionē volueris. sed tñ
 ex vltia expositōe nō qd ad hoc vt cōstituā debitor in mora et nō possit
 creditor solutōem recusare. debet fieri oblatio debiti cōgruo loco et tpe
 et penes cōpetentē iudicē et debitor pmitter de euictiōe in casib⁹ vbi ve-
 nit euictio et res nō debet eē deteriorata. alias creditor nō tenet accipē
 nisi ei offerat p̃ciū deterioratōis. qd̃ intellige vez si illa deterioratio ve-
 nit officio iudicis vt in cōtractib⁹ stricti iuris. Secus si iure actionis vt in
 cōtractib⁹ bone fidei. et ideo si q̃s accōmodauit scolari equū cogit cōmo-
 dans eū recipere deterioratū nec p hoc videt remittē p̃ciū deterioratōis
 de q̃ p glo. et dōct. in. l. qui sibi. ff. de soluci. In glo. ex cōtractu in fi. pōt
 dici qd̃ triplex ē cōtractus scz p̃p̃ri⁹ im̃ p̃p̃rius et magis p̃p̃ri⁹. p̃p̃rius est qñ
 vltro citrōqz cōtrahētes obligant vt in emptōe locatōe ⁊ siliabus. l. labor
 ⁊ cōtractū. ff. de v. obli. Im̃ p̃p̃ri⁹ qñ solū vna ps obligat vt in mutuo. l. si
 ff. si cer. pe. Mag̃ im̃ p̃p̃ri⁹ qñ ex nulla pte oritur obligatio s̃ potius obli-
 gatō facta dissoluit vt in trāsactiōe sc̃a nudo pacto de q̃ p bar. in. l. siue
 apud acta. C. de trāsact. sic etiā liberatio dicitur cōtractus vt ⁊ qui. mo.
 toll. ob. ⁊. l. quod facit ad statuta loquētia de cōtractu vt non habeāt lo-
 cum in mutuo nec liberatione. cum statuta sint proprie intelligēda. l. iij. ⁊
 hec vba. ff. de nego. ges. l. i. is qui nauē. ff. de exerci. Bar. et bal. in. l. si vn⁹
 ⁊ pactus. ff. de pac. et bal. in. Ri. ca. C. de pac. Dicunt qd̃ statuta loquen-
 tia de cōtractu vendicant sibi locum in liberatione et si hoc est vez mul-
 to magis vendicant sibi locum in mutuo cum mutū sit magis p̃p̃rie con-
 tractus q̃ liberatio Sequitur R̃ca qbus mōis re cōtrahit obligatio

Rubrica Quib⁹ modis re cōtrahit obligatio.

Visū est. s. ty. p̃ri. q̃liter obligatōes que ex cōtractu sunt habent q̃tuor
 species q̃rū p̃ma est que re cōtrahit Ideo vidēdū qbus mōis re cōtrahit
 obligatio Sequit nigrū re cōtrahit obligatio.

Re cōtrahitur obligatio veluti. Obligatio cō-
 trahit re mu-
 tui datione qd̃ cōsistit in reb⁹ q̃ pōdere nūero vel mēsurā cōti-
 nenē. ⁊ in solutōe indebiti p errozē sc̃a pupill⁹ tñ nō obligat sñ
 auctoritate tutor⁹ ex mutuo vel ppter indebitū sibi solutum Item in com-
 modato re contrahitur obligatio quod differt a mutuo. quia in mutuo
 transfertur dominiū in commodato non Item recipiens commodatum
 tenetur de dolo culpa et casu fortuito. commodatarius autem tenetur
 tñ de dolo et culpa et non de casu. nisi culpa precesserit casum et commo-
 datū dēt esse gratuitū. alias si merces infuenit dicit locatō hoc dicit vsqz
 s̃ p̃tea. Nō p̃ qd̃ mutū est cōtract⁹ qd̃ re cōtrahit cōcor. l. i. ⁊ ibi q̃ siliabus

ter. ff. de ac. et obli. **S**cdō nō ibi mutui q̄ mutuū cōsistit in rebus que pō-
dere numero vel mēsurā cōtinent et nō in alijs reb⁹ pcor. l. scda. §. mutui
datio. ff. si cer. pe. **T**ertio uō in xxi. q̄s res. qd̄ p mutuū trāsfertur dñiū rei
mutuate. **I**tē nota in xxi. vñ q̄ mutuū dicit̄ a meo et tuū. et sic dicit̄ glo. q̄
bonuz est ar. ab ethymologia vocabuli de q̄ p doc. in. l. ij. §. appellata. ff.
si cer. pe. **I**tē nota ibi vt ex meo q̄ p mutuo dat̄ cōditio certi. de quo lati⁹
est in. l. certi cōditō. ff. si cer. pe. **I**tē nota in §. is quoq̄. q̄ ille qui ignorāter
soluit indebitū habet obligatū illum cui soluit re. et potest ab eo repetere
illud indebitū per cōditionē indebiti secus si sciēter soluit. quia tunc do-
nare videt̄. l. **C**ompani⁹ scribit. ff. de ope. libe. de quo lati⁹ in. l. i. ff. de cōdi.
indebi. et ibi notat̄ q̄ duplex sit indebitū **I**tē nota in x. nā p inde et ad qd̄
semp allegat̄ q̄ indebitū et mutuū equipant̄ et hoc etiā notat glo. super
xbo dare in fi. **I**tē nota in xxi. vñ pupillus q̄ pupill⁹ nō obligat̄ sine au-
toritate tutor. et qualiter pupill⁹ obligat̄ siue adult⁹ vide hic gl. magrā
sup xbo datione **I**tē nota in xxi. sed hec species q̄ soluēs indebitū magr
videt̄ distrahere q̄ trahere. q̄re nomie⁹ ergo ex cōtractu sentit glo h sup
xbo ex cōtractu **I**tē nō in §. itē is. q̄ cōmodatarius obligat̄ re et tenetur
actiōe cōmodati **I**tē nota dñas int̄ mutuū et cōmodatū quēadmodū sētit
hic glo. sup x. is cui **I**tē nō in xxi. cōmodata ad qd̄ semp all. q̄ cōmodatū
debet eē gratuitū sic etiā mandatū vt. §. mandati. §. si. licet postea pro re/
muneratione laborū debeant̄ salaria vt. l. i. in fi. et ibi per bar. ff. mādati
In glo. i. in fi. **N**ō ex hac gl. q̄t sūt vestimēta pactoz q̄ vestimēta etiā po-
nunt̄ in. l. iur. gētiū. §. q̄nimo. ff. de pac. **I**n x. **S**ūt vestes pacti cōhēntia
lra xba. **R**es int̄uentus q̄ rei cōsensus vtriq̄. **L**ex iurandū pncipiū q̄ rei
q̄rū metroz declarationē sat. habes ex hac glo. **P**ro q̄ q̄ro q̄n lex dicit̄
vestire pactū **R**ñdet̄ q̄ hoc ē q̄n lex hoc vult vt ex nudo pacto det̄ actio
qd̄ ē in mlt. casib⁹. vñ pactū in his nudis actiōz marie pit **C**ōstituēs do-
nādotas spōdēs ob honore. **N**autazq̄ fen⁹ accessio vrb vsura **Q**uoz
expositionē vide §. de actionibus in §. de constituta et in. l. iuris gentiū
sed cū nlla subest cā alias ex nudo pacto nūq̄ dat̄ actio vt. d. §. q̄nimo
quoz est verū de iure civili secus de iure canonico vbi ex nudo pacto da-
tur actio vt in. c. i. eē de pac. **I**n glo. pōdere in fi. **D**ic q̄ pecunia capif tri-
pliciē vno mō largissime p omī re corpali. scdo mō large p omī re que
cōsistit numero pōdere et mēsurā. **T**ertio mō stricte p pecunia numerata
de quo p bar. in. l. talis scptura de leg. i. et ē tex. in. l. pecunie. ff. de x. signi.
In glo. xbi. et q̄nq̄ in fi. **N**ō ex hac glo. et cōir all. q̄ mutuū accipiēs p̄t
illā rem quā mutuo accepit reddē qd̄ videt̄ cōtra. l. ij. post pñ. ff. si certū
pe. vbi dicit̄ nō recepturi eandē spēm. h illa. l. det̄ intelligi q̄ nō debet esse
talis quentio ab initio vt eadē spēs reddat̄ **I**n glo. q̄litas in fi. et ideo
quis non potest soluere nouū vinū p antiquo cum nouū vinū sit pei⁹ vt
dicit̄. l. cū

In glo. q̄litas. In fi et ideo quis nō pōt soluere nouū vinū p̄ ātquo tñ
nouū vinū sit peius vt. d. l. cū qd qd est vez inspecto tpe quo nouū sit et
cū adhuc nō ē purificatū nec clarificatū. sec⁹ si nouū est purificatū seu cla
rificatū q̄a tūc nouū vinū est melius vino veteri ar. l. firmio cleodoro. ff.
qñ dies leg. cedit. In glo. mutuū in fi. scz istis mōis stipulatōe et vsucapi
one et cōsūptione de q̄ lati⁹ notat in d. l. ij. Itē recōsiliatur cōditōis euentu
Itē p̄ supueniētā dominij in mutuātē Itē ratib⁹ itōne de q̄ ibi p̄ doc.
In glo. cōditio in fi. Alia opio verior ē et hoc qñ intesse tarat in libello
de quo pleni⁹ videbim⁹ in s. curare. j. de ac. In glo. actio in fi. Nō ad qd
tenetur recipiēs indebitū qz si fuit ignorās tenebitur solū inquātū est fa
ctus locupletior. sed si fuerit sciēs tenetur ad totū indebitū cum eius ac
cessionib⁹. In glo. accipisset in fi. Nō ex hac glo. casus in q̄bus indebitū
solutū nōh repetit. In glo. accepit ibi. l. ij. dicas q̄ imo vnū est mutuū tñ
scz naturāle. cōfessio enī spe future mutuatiōis nō est mutuū sed p̄sūptio
mutui. Itē si stipulor mihi reddi ibi ē stipulatio et nō mutuū. nā ibi agit
certi cōditōe ex stipulati. fingit etiā ex nūeratiōe vna actio nata fm̄ nū
meratiōne factā ppter stipulationē vt. ff. de nouaci. l. si stipulatus s. si. cū. l.
se. de q̄ notat in l. certi cōditio s. qm̄. ff. si cer. petat. In gl. naufragio in fi.
et sic nota ex hac glo. cōiuncta ad tex. q̄ incendiū notat int̄ casus fort ui
tos. quod vez si aliūde veniat incendiū q̄ de domo sua nā tūc respectu
sp̄ius vbi incendiū nō est ortū dicit casus fortuit⁹ Sed resp̄u alteri⁹ vbi
habuit ortū dicit culpa. nā ille tenet ex illo incendio. l. si fuus fuū s. si for
nicari. ff. ad. l. ad q. sic etiā dicit culpa si incendiū ortū eēt in domo sua. nā
incendiū regularit̄ nō cōmittit sine culpa inhabitatiū. l. si vedita. ff. de p.
et cmo. rei vedit. l. ij. ff. de offi. p̄fec. vigl. In glo. exactū in fi. De isto disti
gue lati⁹ fm̄ glo. vt. l. si vt cero loco. s. ij. ff. cōmodati Aliqñ strād⁹ cele
braat tñ ḡra dātis. et tūc recipiēs tenet solū de dolo et lata culpa Aliqñ
celebraat ḡra recipiētis tñ et tūc tenet de dolo et oī culpa et nō de casu
fortuito. fallit hoc in p̄cario vbi solus dolus venit in lata culpa. l. q̄siuz
s. et illd. ff. de p̄ca. Et ibi ponit ratō diuersitatis Aliqñ celebraat strād⁹
ḡra vtriusqz et tenetur de dolo lata culpa et leui sed nō de leuissima. s.
circa ista quero que dīa sit inter cōmodatū et p̄carium. Rñdet vt nōt glo.
in l. in cōmodato s. sicut. ff. cōmodati. quia in cōmodato exp̄mitur certus
vsus. in p̄cario non. Itē cōmodatū nō reuocat nisi vsu cōpleto. precariuz
qñcunqz. Aduerte tñ q̄ si cōmodatari⁹ vtetur ad aliū vsum re cōmodata
cōmittit furtū vt in s. placuit. j. de ob. q̄ ex de lic. nascūtur. qd puto vez nisi
fuisset res cōsuetā locari fm̄ bar. in l. Itē q̄ritur s. qui in cōpleto tpe cōdu
ctionis māsit in cōductione c. ff. locati In glo. cōmodatū in fi. Istud vez
q̄ sit locatū si ē talis res que cōsuevit locari. alias est cōtractus innoiat⁹
vt. l. naturalis s. at eundo vt facias. ff. de p̄scrip. ver. seq̄tur s. p̄terea et is
p̄terea et

Reterea et is apud. Etia in deposito re contrahitur obligatio et depositari' tenet solum de dolo et lata culpa. sicut obligatio pignorum re contrahitur et creditor pignorum tenet de dolo lata culpa et leui non aut de leuissima sed dicitur et nobilia sunt clara ex littera. Et quod dicitur in dolo lata culpa. leue et leuissima videbitur glo. magis super verbo debitor et latius per bar. in l. quod verba ff. de positi. **In** glo. dolo nisi mouente tamen quod actio depositi est privilegiata. nam instanti depositi habet potestatem executionis sicut inia nec potest ei opponi compensatio ut l. per. C. de positi. et ibi per bar. quod verum puto quod depositum est quodammodo notorium. quia per publicum instrumentum vel publicam scripturam ex testamento. testium receptorum ad perpetuam rei memoriam sicut notata per bar. in l. creditores. C. de pigno. Alias autem non habet potestatem executionis quia requiritur libellus et litis contestatio art. c. quoniam frequenter est ut lite non contestetur. Item notandum dicitur matheus de mathessilan' in l. sexto notabili. **In** glo. debitor ibi Item furtum non computatur inter casus fortuitos. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio quod est verum nisi fiat a domestica persona de qua non erat suspicio sicut in l. i. C. de positi. **In** glo. accepit in fi. quod aut sit dicitur in dolo pignus et hypothecam videtur de acti. in §. Item huiana. **In** glo. pignoratitia in fi. Item quod nascatur pignoratitia actio alias et prima opinio verior est. Sed circa istud quod per quantum tempus debet creditor expectare antequam vendat pignus. **In** glo. in l. debitoribus. ff. de re iudi. sic distinguit autem creditor est fenerator et tunc post denunciationem vel iniam tenet expectare per biennium ut l. si. C. de iur. domini in ipe. qua. l. intelligit in feneratoris quod est verum nisi esset conuentum ut creditor non possit vendere pignus. quia tunc creditor tenet denunciare debitori ter ut redimat pignus. l. si conuenit. ff. de pign. ac. Autem creditor non est fenerator et potest statim pignus vendere cum debitor est in mora. etiam post denunciationem ex iudiciali ut d. l. si conuenit. Consilium est tamen sicut Raphael fulgo. quod creditor faciat debitorem condemnari pro debito. nam tunc statim post condemnationem habet executionem in pignora post duos menses ut d. l. debitoribus quod tene meti. **In** glo. fortuitu in fi. De isto notatur per glo. et bar. in l. si quis ex argentiarius §. si ff. de edicti. et per bal. in d. l. si creditor ubi ponit veritatem. quod creditor debet probare amissionem et in hoc omnes concordant. sed an ipse tenet probare casum dicitur sic. aut sunt tales casus fortuiti qui possunt euenire sine culpa ut est in cursu latronum vel naufragium et tunc debitor debet probare culpam ut d. l. si creditor primo ratio. Quidam sunt casus qui regulariter non veniunt sine culpa ut furtum vel incendium. et tunc creditor debet probare casum euenisse sine eius culpa quod probatur in furto probando furtum esse secundum per domesticam personam de qua non erat suspicatio ut l. argentiarius ff. de modati et in incendio probatur casum si probatur incendium ortum habuisse ex aliena domo. l. si quis funis factus ff. ad l. acc. Nec sufficit per iuramentum probare casum. sed oportet per testes probare. quemadmodum probatur pastor oues raptas a lupo sine culpa eius. l. si quis fundum Impator

Impator. ff. locati secus in amissione instrumenti quam amissione sufficit
probare per iuramentum ut. l. si. C. de si. instru. Sequitur r. ca. de verbo. obligatōib⁹

Rubrica de verborū obligationibus

Continuatio perz bñ intuitu pcedētia sequit nigrū. Verbis obligatio contrahit

Uerbis obligatio contrahit. Ex interrogatioe pcedenti. et rñsione sequenti contrahit obligatio. q̄ vocat stipulatio. ex qua due nascuntur actiones. scilicet conditio certi et actio ex stipulatu. que stipulatio fieri potest per quacunq; verba apta et intelligibilia hoc dicit vsq; ad hōis stipulatio. **N**ō pmo q̄liter potest fieri stipulatio videlz ex interrogatioe pcedenti et rñsione sequenti. et sic nota qd verba sūt nccia in stipulatioe mediāte dñe et intellectu et hinc ē qd infās mut⁹ furous et absēs nō pnt stipulari ut. l. i. in pñ. ff. e. 7 qd sit stipulatio nōt hic glo. sup. v. stipulamur. **S**ecdo nota ē qd. qd qñ in stipulatioe deducit res certa datur conditio ex stipulatu. **S**ed si deducit res incerta dat actio ex stipulatu. **T**ertio nō in v. que bñ noie. qd stipulatio dicit a stipite q̄a null⁹ contractus ita firm⁹ ē sic stipulatio. **Q**uarto nō in v. in hac qd olim erant certa verba p q̄ et nulla alia poterat fieri stipulatio de q̄bus bñ in tex. nā p quacunq; verba fiebat interrogatio per eadē debet rñsio. **S**ed hodie ille solēnitates verboz sunt sublata et sufficit fieri stipulationē p quacunq; verba ydonea et intelligibilia ut hic in v. sed bñ et in. l. om̄s. C. de o. tra. 7 cōit. stipulatio. **I**tem nō in v. vtrū aut qd vniuersitas lingue nō viciat stipulationē. **I**n nōv⁹ potest cōficē instrū de stipulatione in latinū grecū et teutonicū inuicē contracta mediāte interp̄te. q̄ rñerat verba ut bñ et. l. i. § si ff. e. et credidit soli nōzio in interp̄tatioe si sciat ydeo/mata ut. l. si qd de curio C. de sal. licz alias soli testi nō crederet ut. l. i. iur. adi. C. de testib⁹. **S**i tñ notari⁹ nō h̄ret pitiā vtriusq; lingue tūc debet adhiberi duo testes interp̄tes si pnt h̄ri bñ si non pnt reperiri tunc sufficit vn⁹ solus ut in aut de nō alienādis § qd autē coll. h̄. et idē potest dici in examinatione testiū de q̄ p bar. 7 angl. in. d. § si. **I**n glo. i. in fi. **E**t rō ē qd requiritur qd interrogatio pcedat. qz nemo psumat se obligare nisi p talē consensū sequentē se obligat nā sepe quis pmittit alteri qd si sciret se ex bñ obligari nunq; pmitteret ut est videre in istis verbis ego sum tuus et om̄ia mea tua sūt ex q̄b⁹ nō inducit obligatio ut est gl. singularis in. l. h̄. C. in q. ca. colo. et cens. do. accu possūt li. xi. **S**ed qd si apparet qd quis pmissit alteri. sed non apparet de interrogatione an psumatur interrogatio pcessisse. **R**ñdet qd aut verbū pmittit ponit in aliquo instrum̄to placitū a nōzio. et psumit qd interrogatio pcessit secus si verbum pmittat pferat a teste ut est glo. nobis in. l. i. C. de

in l. i. C. de usuri. et ibi p. bar. p. q. facit. s. fi. i. de fideiussor. **In glo. ex st. pu**
latu in fine. **Nō** q. actio ex stipulatu nō dat nisi sup. incerto. h. fallit in do/
te p. qua etiā dat actō ex stipulatu licz fuit certa vt. l. vnica. C. de rei vx.
acti. **In glo. Incerta in fi.** **Nō** cōtractus viciat ppter incertitudinē qñ
res ē oīno incerta vt h. in gl. **Fallit in tribus casib⁹** videlz in dote. in legato
alimētoz et in legato ppter refectiōē viāz vt nōt. s. de legatis. s. et ge
neraliē et per bar. in l. ita stipulat⁹. ff. e. **Si tñ ista incertitudo posset decla**
rari p. aliq̄s viciēdas puta p. pcedē. p. facōnes seu rōcinia non viciaret
stipulatō de q. p. bar. in l. triticū ff. e. **In glo. firmū in fi.** **Nō** q. inuestitu/
ra rei feudalis solet fieri baculo stipite vel mātello. hoc tñ nō ē de sba cō
tract⁹ feudalis nec p. talē inuestiturā possessio trāssert. **Secus** si fieret tra
ditio clauū vt. s. de rerū diuisi. s. **Itē** si quis merces de q. p. dy. in regula
bñficiū **Ex inuestitura tñ fm aliquos ccedit ius inuestito apphēdendi**
possessiōē p. priā auctoritate vt nōt inno. in. c. ex lris e. de vsue. **In gl.**
sensū ibi. l. q. exēsec⁹ **Nō** q. vba inutilia inserta stipulatiōi nō viciat stipu
latiōē qd ē vez dūmō alia vba sbaalia ponant vt in hac glo. qd facit p.
libellatib⁹ vt libell⁹ nō reñciat ppter aliq̄ vba iutilia supflua **In glo. fi.**
in fi. **Nō** glo. singularē q. stipulatio nō pōt fieri p. alia vba qz p. abilia ad
hoc inuenta. nec p. notulas cifreas. nec p. abbreviaturas. qz stipulatores
nō pnt altēare signata vboz sec⁹ in testatore q. pnt altēare significatū no
minis appellati vt nōt in l. si q. in fundi vocabulo de leg. i. de quo p. bar
to. in l. q. tiēs s. i. ff. de here. insti. 7 ē glo. in phemio ftozū. in s. illud aut q.
dicit q. scribēs p. signa inosuea puniē criminaliē arbitrio iudicis qd ve
rum puto si scribat libros legales vel instrumēta publica. sec⁹ in alijs sc̄p
turis p. l. heredes palā s. sed si notā. ff. de testa. **Sequit⁹ s. Omis stipulatō**

Omnia stipulatio aut pure. **Omīs stipulatio vel ē pura vel**
sub cōditione vel in diē. et in sti
pulatione in diē statī obligat pmissor. licet ante diē ab eo pēti non pos
sit et stipulatio ānua est pura et ppetua licet exceptiōe repellat heres. **In**
stipulatione aut cōditionali non nascit obligatio ante euentū cōditionis
et stipulatio cōcepta sub cōditione que nō pōt plene impleri in vita stipu
lantis sortit effectū post eius mortē. et locus vel cōdicio de pterito vel p/
senti nō suspendit obligatiōē **Itē** sba pnt in stipulationē deduci. et in il
la stipulatione vtile est apponere penā hoc dicit vsqz in fi. **Nota** pmo in s.
omīs stipulatio vnā diuisionē stipulationū **Nō** scdo que stipulatiōes di
cant pure qā sūt ille in quib⁹ nulla dilatio dat ad petendū h. statī potest
peti pmissū **Tertō** nō in vbi. in diē q. stipulatō in diē dicit. qñ aliqd pmt
titur in certū diē. **Itē** nō in vbi. **Itē** aut q. in stipulatione in diē statī orit
obligatio. sed nō statī nascit actio. sed demū diē cōpleto **Itē** nota in vbi.
Itē nec q. qui pnti diē pmittit non pōt illo diē duciri. sed illo diē finito
quia tot⁹

qz totus dies pmissionis intelligit. adlect' in fauore pmissori. **I**tem nō
in s. **N**e si ita. q. stipulatio annua nō dicit' in diez h' ē pura nec finit tpe. et ē
ratio qz tpus nō est mod' tollēdi obligationē. l. obliquū fere s. placz. ff. d.
an et ob. qd vcz ē ipso iure. sec' p exceptionē vt hic in tex. **I**tem nō in s. sub
pōitōe qlit' cognoscit stipulatio cōditionalis qz ē illa qn obligatō differt
in aliquē casū seu euentū indifferentē tñ ad utrūlibz qz illa dicit' p pte cō
ditio q se hēt ad esse et ad nō esse vt in glo. h. sup. d. bo casū. **I**tem nota in s.
si qd ita q. stipulatio cōditionalis negatiue cōcepta cui' implementū nō p
fieri nisi p mortē eqpaf stipulatōi cōcepte in diē mortis. et ideo in vtroqz
casu solū agit post mortē pmissori. **I**tem nō ex d. ex cōditionali ad qd p
all. q. spes cōditional' stipulationis trāsit ad herede secus in legato cōdi
tionali. et ē rō diuersitatis vt h. in gl. sup. d. ottingit. **I**tem nota in s. loca
q. licet in iudicijs ad veniendū ad locū sit deēminatū tpus. l. ex. miliaria
p qlibet die vt. l. i. ff. h. q. s. caucioni. tñ in cōtractibus dat' tpus arbitrio
iudicis cōsiderata qlitate psonaz distātia loci et qlitate tpris. stipulatō tñ
cōcepta vt certo loco deē pura ē. h. differt' eius executio vsqz post tpus. i.
qd pmissor potēt venire ad illū locū si tñ venerit an diē ad illū locū vqz
an pmissū implere. qz in incertis nō in certis loc' ē dēdure. l. otinu'. s. cū
ita vbi de ista matēia. ff. e. **I**tem nota in s. cōditiones q. cōditiones de pteito
et de pti nō suspendūt obligationē. aut enī statim verificata ē cōditio et
statim pducit obligationē. aut falsa ē cōditio et nunq. pducit cōcor. l.
Itaqz. ff. h. cer. pe. **I**tem nota in d. q. enī. q. ea que sūt certa apud naturā lz
incerta apud nos iudicant' pro certis. **I**tem nota in s. nō solū q. etiā facta
possūt deduci in stipulationē et appellatōe s. cōtinetur non factū. **I**tem nō
q. in obligationib' facti tutū ē apponē penā. et illud ideo qz iu. obligatōe
facti succedit obligatio ad infesse. l. stipulationes nō diuident'. ff. e. pba/
tio aut infesse est difficilis vt. l. si. ff. de pto. si ac vbi pena ē apposta non
inspicim' iufesse. q. etiā si nihil infesset cōmittētur pena vt. l. iij. ff. e. **I**n
glo. cōfesti in si. quātū tpus debet dari illi qui pmissit pure sūt opinionēs
inter glo. et doc. verior est opio q. illud tpus relinquat' arbitrio iudicis
cū illud tpus non sit limitatū in iure nisi in cōstituto. de q. lati' p bar. in. l.
ratū. ff. de soluci. Solutō tñ debz fieri cōgruo loco et tpe vt. s. de ob. in. l.
sup. d. fm et ibi dixi. **I**n glo. tribui in si. **N**ō ex hac gl. q. cōcludit q. qn sta
tuit' dies alicui ad audiendū sniaz **I**udex debz expectare vsqz ad vespas
illius diei. et etiā posset iudex expectare in reliquū diē. et ex eqtate nili in
stātia paret qz tñc possz de nocte iudicare cū lumib' vt in. c. cōsuluit d. offi'
dele. et de isto p bar. in. l. q. an kaldis. ff. e. **A**duerte tñ q. qn aliq. ē citat'
vt certa hora diei cōparē deat. ille aut' ad quē qd ē citat' nō posset fieri
alia hora et si fiēt diceret' scūs pte nō citata. l. alit' in pn'. ff. qd vi. aut. clā
alia hora

que tex. bar. ibi dicitur esse scribendum cum litteris aureis. et sic patet quod nec de iure nec
de equitate iudex post primum diem potest ferre sententiam. **In** glo. Annuos ibi. l. q. h.
anno in hac materia sic occludit cum quodammodo potest peti quod in tempore debet aut tempus
appositum gratia demonstrationis ut hodie promitto et potest peti ante diem finitum. h.
tamen statuit tempus arbitrio iudicis ad solvendum ut. s. in glo. sup. d. c. festi et in glo.
sup. d. nec eo ipso est tex. in. l. lib. h. o. s. x. ff. e. aut potest tempus gratia limitande ob
ligatois ut promitto tibi. x. q. ad viua et statim potest peti. h. tamen etiam statuit tempus
arbitrio iudicis ad solvendum. l. eu. q. s. q. ita. ff. e. aut potest tempus gratia dilatois
ut promitto h. anno vel anno. xij. et tunc regulariter potest peti in finis tempus. quia cesset tempus
appositum fauore promissori. l. q. h. anno. ff. eo. h. est verum nisi verba referantur ad re
cipe debentur ut volo eu esse liberum. xij. anno quia tunc petit in finis tempus. l. si ita
fuerit libertas. ff. maumis. testa. Aut ponit tempus gratia multiplicande obligatois
ut promitto annua vel singulis annis quod idem sum bar. ut. d. l. q. h. anno et tunc de
bet in finis tempus ut. l. si Stichum stipulatio. ff. e. Fallit in tribus casibus. primo quia
prestatio debet fieri ob necessitate ut per alimentum. l. nec semel. s. q. in hitatione. ff. q. n.
dies legati cedit. scilicet casus est quia prestatio est facienda ex futuris fructibus. l. fir
mie. s. si. ff. q. n. dies lega. cedit. tertiis casus est quia ponit tempus in executioe ut si n.
soluas tali die promittit. singulis annis. x. q. a tunc in finis tempus potest peti ut. l. lca. ff. si
ter. pe. De isto latius per bar. in. d. l. q. h. anno. **In** re. gl. in si. de ista materia gl.
trahat per bar. in. l. si Stichum stipulatio. ff. e. et opio glo. h. dicit tenet. **In**
glo. pure facta in si. de isto latius per bar. in. l. eu. s. q. ita. ff. e. et ibi dixi Circa istud
quod dicitur Jo. fa. p. o. e. quod promitto tibi. x. annua vel singulis annis an intelligatur quod
ad viua. glo. in. d. s. stipulatio tenet quod sic et idem tenet bar. ne obligatoes
perpetuatur **Con**trarium tenet Jo. fa. et melius per illum textum iuncta. l. si pactum
ut. de proba. Nam in dubio stipulator intelligitur providere sibi et heredibus
suis. secus autem esset in legatis annuis quia intelliguntur illa quantum
quoad viua. tamen ut. l. in annalibus. C. de lega. **In** glo. defertur **Nota**
ex hac glo. quod debitor conditionalis ante eventum conditionis non dicitur
proprie debitor nec ante dicitur obligatus. quod valet ad statuta Sed
quero an debitor conditionalis constituitur in mora per eventum conditionis.
respondet quod non sum Bar. in. l. quod dicimus. ff. de solu. **In** glo. probare
in fine **Nota** ex hac glo. qualiter probatur interesse. quia contra dolosum
probat per iuramentum in lite contra alios per testes. facit istud in ar
gumentum pone quod scholaris recedens de studio ponit cistam suam clausam
et signatam apud aliquem et postea reuertitur et reperit cistam apertam. certe scola
ris poterit iurare in lite contra depositarium per interesse suo sum Bar. in. l. actio
nibus. ff. de in litem iuram. de quo per ymoel. in. c. si est quod me. ca. **Do**
uertere ad unum quod in odium eius qui fecit violentiam poterit quis iurare
in litem super amissione quarumcunque rerum. nec oportet probare res
amissas sum glo. notabilem in. l. si quando. C. unde vi. **In** gl. si in si. **Nota**
ex hac gl.

et hac glo. q. pena semel omiffa nō p̄t apli? omitti. qd̄ vez n̄si actū sit vt
pluries cōmittat. Sz circa istud q̄ro an solūdo penā q̄s liberet a pacto
R̄ndet q. sic p. l. rescriptū. s. si pacto. ff. de pac. qd̄ verū n̄si d̄m fuisse rato
manēte pacto vt. d. l. q̄ fidei seq̄t r. l. ca. de duob? reis stipulādi vl̄ p̄mittēdi

Rubrica de duobus reis stipulādi et p̄mittēdi

Continuatio patet inspicienti bñ textū Sequit̄ nigrū Et stipulādi
Et stipulādi et p̄mittēdi Duo vel p̄les rei
mittēdi p̄nt cōstitui si id agat tatite vel exp̄sse. et dictio eadez
cōstitutionē duozū reozū inducit. ac solutio vel solutiōis recep
tio vni? correoꝝ talē obligationē extinguit nec dispitas in q̄litate impe
dit cōstitutionē duozū reozū hoc dīc̄ vsqz in fi. **I**te titul? diuidit̄ in q̄tuor
ptes qz p̄mo ponit d̄m. sc̄do illi? declaratō ibi stipulādi. tertio pōit esse
actum ibi ex hui? mōi. q̄rto tollit dubiū ibi ex duob? **N**ō q̄lit̄ cōstituunt plu
res rei stipulādi. puta qñ p̄libus interrogātibus de vna sūma vel re vnus
in otinēti r̄ndeat vniciqz v̄m p̄mitto sec? si fiet ex incūallo puta si int̄
vnā r̄nsionē et aliā p̄missor diuertēt se ad actus ēfneos vt b̄ in gl. super
xbo sp̄odeat. **N**ō ibi duo p̄les v̄eo q̄lit̄ cōstituūt p̄les rei p̄mittēdi p̄ q̄
sciēd̄ q. q̄tuor mōis cōstituūt vno mō exp̄sse qñ exp̄sse agit. l. iij. d. 7. pactū
ff. e. sc̄do si apponat dictō eade vt b̄ in xli. duo et. l. ij. ff. e. tertio mō si ap
ponat dictō insolidū. l. iij. s. vbi. ff. e. q̄rto si apponat dictō cuilibz vel q̄libz
l. si ex p̄lib? ff. de leg. i. et si circa istud hodie sit aliq̄d inouatū dicet̄ cū gl.
fi. **I**te nō in s. ex h̄mōi q. duo rei p̄mittēdi sunt obligati in solidū et duo
rei stipulādi h̄nt debitorē singlis obligatū in solidū solutō tñ vni? rei p̄
mittēdi liberat aliū et receptō vni? rei stipulādi liberat debitorē ab alio
et b̄ ē vez qñ totū debitū ē solutū Sz si ps solutiōis eēt sc̄a vni correoꝝ
residuū potēit solui alteri correo. l. q̄ hoiez. s. i. ff. de solu. et sibi si creditor
exegerit ptē ab vno correo poterit residuū petē ab alio. l. ex toto. s. i. de
lega. p̄. de q̄ lati? p̄ bar. in. l. ex duob? ff. e. **C**itez nō in s. ex duob? q. in
cōstitutōe duozū correoꝝ vni? p̄t se obligat̄ pure alēi in diē vel s̄b coitidē
nec illa impitas viciat cōstitutōez duozū correoꝝ. **I**n gl. sp̄odeo in fi. hec
glo. maledicit qz iure bñ cōstituūt duo rei. etiā si nō exp̄mit dictio in solidū
xbi gr̄a si agat q. sint duo rei vt in. d. s. cū in tabul. dicit tñ dy. q. hodie
ad hoc q. sint duo rei optz q. agat 7 exp̄mat dictio in solidū **I**n glo. sup
xbo liberat in fi. **N**ota q. non solū in stipulatōne possunt constitui duo
rei sed etiaz in quolibet alio contractu. **I**n glo. potest in fine **N**ota ex
hac glo. q. imparitas in qualitate non viciat cōstitutionē duozū reozū
sed imparitas in quantitate vel specie sic. et pōt esse ratō quia quādo est
disparitas in quantitate vel re tunc est disparitas in substantia obliga
tiōis. sec? qñ in q̄litate. qz tūc ē dispitas circa accidēs de q̄ plene p̄ bar/
in. l. cū

in. l. cū duo. ff. e. **I**n glo. si. ibi negotiorū **N**ō ex hac glo. qua actōe p̄te
 oneiri duo rei adinuicē. i. q̄ actōe vn̄ correoꝝ soluēs totū reperit p̄te ab
 alio. qz potēit oueniri actōe mādati vel actōe negotioꝝ gestozū v̄l actōe
 p̄ socio de q̄ plene p̄ bar. in. l. reos. ff. e. **I**n e. glo. ibi. **C**. e. l. i. q̄lī vn̄ corre
 oꝝ p̄iudicet alī vic q̄ petitiōe litl. testatiōe pacto snia et silib̄ de q̄ plē
 p̄ bar. in. l. ex duob̄. ff. e. **I**n e. gl. in si. **C**irca istud q̄ro q̄d hodie sit inoua
 tum in cōstitutōe duozū reozū dic q̄ in duob̄ reis credendi vel stipulādi
 nihil ē innouatū nec in mō cōstituēdi nec in mō exigēdi s̄m bar. in. l. ij. vbi
 x. q̄to q̄ro. ff. e. **S**z in duob̄ reis debēdi seu p̄mittēdi in mō cōstituēdi
 etiā nihil est innouatū qz cōstituunt hodie sic olim vt voluit b̄ glo. sup̄ x.
 spondeo. qd̄ p̄cedit s̄m illā opionē s̄m quā oportebat in solidū exp̄mere
 iure veteri vt nōt bar. in. l. ij. ff. e. h̄ in mō exigēdi ē hodie imutatū. qz licet
 hodie sūt oēs rei obligati in solidū tñ hñt b̄ficiū noue cōstitutōis de
 duob̄ reis qd̄ ē q̄ vnusq̄sq̄ cogat solū p̄ pte sua et nō in solidū qñ oēs
 sūt p̄tes et solnēdo. etiā si h̄ actum eēt exp̄isse q̄ vnusq̄sq̄ in solidū tenea
 tur vt in autl. **S** ita et ibi p̄ bar. in. l. ij. **C**. e. qd̄ b̄ficiū cessat si alter corre
 oꝝ ē absens vel nō soluēdo vel si renūciatum sit beneficio noue cōstit
 tiōis vt. d. autl. hoc ita et p̄ bar. de isto in. l. ij. x. q̄to q̄ro. ff. e. **I**tē q̄ro an
 duo rei debendi iutelligant̄ inuicē fideiubē videēt q̄ resp̄cū creditoꝝ nō
 dicunt̄ inuicē fideiubē et sic nō hñt b̄ficiū eplē diui adriani de q̄ in autl.
 p̄te. **C**. de fideiuf. nisi hoc actū esset inter eos vt. l. reos. ff. e. p̄ bar. v̄l nisi
 e s̄z color q̄sit̄ a credito ē vt qz cepit filiū familias p̄ debitoꝝ vt. l. h̄ 7 iu
 lianus. ff. ad mace. sed in respectu ad se inuicē vident̄ fideiubē p̄ se inuicē
 in cā onēosa q̄q̄ ad vnū tñ pueniēt res vt. l. vir vxori. ff. ad velley. **I**tē
 etiā in cā lucratiua correi sūt socij. l. in legē falcidiā hoc est obf̄uandū. it.
 ad. l. falcī de quo p̄ bar. in. l. reos. ff. e. **S**equit̄ r̄. ca. de stipulatiōe seruoꝝ

Rubrica de stipulatione seruoꝝ

Istū est. s̄. de stipulatiōe liberoꝝ hoīm sequit̄ mō de stipulatōe seruoꝝ
 et effect̄ harū stipulationū ē. qz quicq̄d s̄uus stipulat̄ dñō adq̄rit vt i. s̄
 in p̄tate. s̄. de his q̄ sūt sui vel alieni iur. 7 istud desuit ad adq̄sitiōes que
 sūt p̄ mōchos. nā monachi respectu monasterij habent̄ sic serui respectu
 dñoz̄ s̄m innocē. in. c. cum olim de p̄uile. de quo notauī latī in r̄. ca. ff. e.
Sequit̄ nigrū seruus ex p̄sona dñi.

Seruus ex persona domini. **S**eruus stipulando
 sibi domino consue
 vel impersonaliē dñō adq̄rit si viuat. alias hereditati iacēti nisi
 fuerit factū. quia illud s̄uus adq̄rit sibi. et seruus communis
 stipulando sibi vel dñis suis nomibus appellatiuis vel impersonaliē. adq̄
 rit omnibus domis pro diuersis portionibus. nisi iussu vnus stipuletur
 vel nomine

vel notatim vni. vel qz oibus nō pōt adq̄ri hoc dicit. **Nō** q̄ ius stipulan-
di p̄ suos iudicat ex p̄sona dñoz. qz capacitas vel incapacitas serui iu-
dicat s̄m capacitātē vel incapacitatē dñi. l. si si tibi. §. regla. de lega. i.
Sed nō ibi s̄ et hēditas q̄ hereditas iacens rep̄ntat p̄sonā defūcti et
nō hēdis. et ē rō qz p̄sona defūcti ē certa. p̄sona autē heredis ē incerta. qz
nescit an velit adire hēditatē v̄l nō et p̄ h̄ ē expedita gl. fr. x. defūcti. **Itē**
nō in xli. idōqz q̄ su^o hēditari^o stipulādo adq̄rit hēditati iacēti. et p̄ illā
futuro hēdi qz adicō hēditatē. r̄trotrahit ad t̄p̄s mortis. l. hēs q̄nqz ff.
d. acq̄. hē. **Itē** nō in xli. siue autē dñō q̄ su^o stipulādo imp̄sonalit̄ adq̄rit
dñō. qd̄ v̄z si imp̄sonalitas ē ex p̄sōa stipulantis sec^o si ēet imp̄sonalitas
ex p̄te p̄mittēt. vt in aut. l. si q̄n. C. de cōsti. pecu. **Et** rō diuersitatis est. qz
nō p̄sumit q̄ in dubio q̄s se vellz obligare ar. l. cū de indebito. ff. d. p̄ba.
Sz indubio bñ p̄sumit q̄ q̄s bñ velit sibi adq̄rē. l. si pac. ff. de p̄ba. **Itē**
nō in xli. idē iur. q̄ fili^o fa. et su^o eq̄pant b̄ est v̄z q̄ ad p̄fēctia in totū
vel q̄ ad aduēticia q̄ ad vsufruc. vt b̄ in gl. fr. x. p̄nt et in tradib^o q̄a ob-
ligat p̄r ex contractu fili^o sic dñs ex contractu sui de peculio. l. i. §. p̄tati. ff. de
pecu. **Sz** tñ in criminalib^o disoueniūt qz p̄ delicto sui dñs p̄t dāe suū p̄
noxā v̄l defēde suū et solue dānū alci. l. i. et l. noxal. ff. de noxa. **Sed** p̄
delicto fili^o p̄r nō p̄t dare filiū nec tenet p̄r emēdare dānū nec defēde
filiū si nō vult vt. d. l. noxal. cū. l. se. **Itē** nō in xli. cū fēm q̄ su^o stipulan-
do fēm nō adq̄rit dñō. qd̄ ē v̄z p̄m fēm. bñ adq̄rit dñō tñ vtilitatē vt b̄
in gl. fr. x. dñs. **Itē** nō in xli. cōis q̄lī seru^o ois adq̄rit dñs cōib^o et p̄
q̄b^o p̄tib^o. **Circa** qd̄ sic clude vna cū gl. b̄ sup̄ x. stipulādo aut seru^o ois
stipulat sibi vel imp̄sonalit̄ v̄l dñs suis p̄ v̄ba appellatia q̄ adq̄rit singul^o
dñs p̄ portōe dñica si oēs dñi sint capaces illi^o rei alias tñ illis q̄b^o p̄t
adq̄ri vt b̄ in xli. si alē. **Aut** seru^o stipulat dñs p̄ noia p̄pria et appellatia
et tñc inspiciūt qd̄ nomē p̄cedat. nā si p̄p̄iū nomē p̄cedat adq̄rit p̄ v̄rili-
bus si appellatiū adq̄rit p̄ dñicis. de q̄ p̄ bar. in. l. si cōis seru^o. ff. e. **Sic**
etia distiguit et q̄n aliq̄o relinquit sacerdoti vel ep̄o ad hoc an sciat an
q̄rat sibi vel eccl̄ie vel ānuā. §. ticia de ānu. leg. c. requisisti ex de testat. **Sic**
etia distiguit quādo aliq̄o cōmittitur prelato si intelligatur sibi vel suc-
cessoribus cōmissum vt videatur an committatur sibi sub nomine digni-
tatis an sub nomine proprio vt in. c. quoniā abbas extra de offi. deleg.
facit quod nōtur in. l. t̄le pactū. §. si. ff. de pac. **In** glo. plerisqz ibi furtus
fieri non pōt. **Nō** hic q̄ furtū non pōt fieri hēditate iacēte. quod intel-
lige verum ad hoc vt actiōe furti agere possit. sed tñ tenetur ille faciens
furtum seu rem hereditariam subtrahens de crimine expilate heredita-
tis. **Pro** quo crimine imponit pena exordnaria arbitraria vt. le. ii. ff. de
crimine expilate hereditatē. tenet etia actiōe in factū ciuiliē. l. si. C. e. **In** e.
glo. ibi tribus casib^o puta si res hereditaria sit pignozata vel cōmodata
vel talis

ut talis in q̄ ali' hz usufructu nā tūc dicit fieri furtū Sz tñ illud furtū sit cre
ditorei comodatarie v' usufructuario respēu iuri. qd hēt in illa re In e. ibi
pmitti nō p̄t et ē rō qz usufruc. adhēt p̄sone nā nō p̄t stare sine p̄sone. ff.
de usufru. l. ticia. §. si. et. ff. de stipula. fuozū. l. usufructus

Rubrica de diuisione stipulationū.

Itū ē q̄liter stipulationes fiāt. vepz qz nō oim stipulationū eadē natura
sō sēq̄ vidē de diuisione et eaz differētijs Sed nīgzz stipulationū alie

Stipulationū alie sunt. Nō sūmat qz p̄cedit diffini
tine et diuisione et cōcor. ad
l. 3. l. stipulationū. l. q̄nta. ff. e. Et nōbilia sūt clara ex l. 3. q̄ tñ
aliq̄ntulū declarabunt p̄ glo. In gl. iudiciales Nō ex hac gl.
tū sequē. iūcta glo. sup. xbo veniūt q̄ d̄ra sit int̄ stipulatōes iudiciales 7
p̄torias 7 q̄liter vna agnoscat ab alia. Nā q̄tuor sūt d̄re fm istā gl. p̄m
ma nā p̄ stipulatōes p̄torias p̄ncipalit̄ adit̄ p̄tor nō iudex Sed p̄p̄ iudi
ciales incident̄ aditur iudex Sz ip̄a d̄ra nō placet qz p̄p̄ iudiciales p̄t
etiā p̄ncipalit̄ iudex adiri fm bar. in. d. l. q̄nta. Scd̄a d̄ra ē qz p̄torie sūt
sc̄pte in vno tractatu Sed iudiciales sūt disp̄se p̄ totū corpus iuris. nec
hec d̄ra placet qz stipulatio damni infecti et vt legatoz noie caueat sūt
p̄torie. et hoc in xbo p̄torie et tñ ille multū remote ponūtur a ty. de p̄to.
stipu. Tertia d̄ra est quā aliq̄ ponūt quia p̄torie stipulationes int̄ponūt
tñ corā ordinarijs iudicibus. h̄ iudiciales corā q̄buscunqz iudicib' nec
hec d̄ra placet. nā stipulatio iudicatū solui est p̄toria. et tñ illa int̄ponit̄
corā quibuscunqz iudicib' vt. l. minor cum. l. se. ff. de mino. Est ego q̄rta d̄ra
et ista placet qz p̄torie stipulationes sūt ille que inuēte sunt a iure p̄torio
Iudiciales aut̄ ab alijs p̄tibus iuri ar. §. stat. §. de iure na. gen. et ciuili
Est enī magn' effectus an stipulatio sit p̄toria vel iudicialis. Nā p̄toria
durat tñ anno Iudicialis vero est p̄petua. §. de p̄pe. 7 rpa. ac per totum
Alius effectus est quia p̄toria stipulatio interponit̄ regularit̄ euz fide/
iussore vel pignore vel iuratoria cautione l. p̄torie stipulationes. ff. de p̄
to. stipu. Sed in iudiciali sūticit nuda p̄missio. nisi aliqd fuerit dictū. l. san
rimus. C. de x. signi. Terti' effect' ē qz p̄torie stipulatōes h̄nt suā formā
ita qd nō licz eis aliqd addē v' minūē vel imutare remanētib' p̄torijs. l.
in quētionabilib' ff. de x. obli. h̄ in iudicialib' licz mutare vel minuire. l. in
oib'. ff. de iudi. Quart' effect' q̄a in iudicialib' vno h̄eōū nō defēdente
pena omittit̄ cōn oēs. l. eadē §. catho. ff. de x. ob. Sz in p̄torio omittitur
solū p̄ p̄re nō defēdēt. l. penales §. Julian'. ff. ad. l. falci. Quint' effect' qz
p̄torie int̄ponunt̄ q̄ncunqz petitur etiā si non multū interlit. l. minor §. si.
ff. de p̄cu.

ff. de pcur. Iudiciales aut nō interponunt nisi vto eal bonū et equū vt
 d. l. in oibus In glo. cōes ibi et ita dicit iudicial. Nō ex hac glo. q stipu-
 latio rē pupilli saluā fore quā inēponit tutor qñ vult admistrare negotia
 pupilli dicit cōis stipulatio. h nō illa rōe q glo. mouet. sed alia nā ipa in-
 uenta ē in aliq casu a iure ptozio. puta qñ pstat a tutore pupillo cui de-
 cernit admistratio. l. i. ff. e. Itē et alio casu introducta ē ab alijs pib iur.
 puta iuris ciuil. l. cū pstat ab vno tutore alijs tutorib apē discordia vi-
 tādā. l. iij. ff. d. admil. tu. et tūc dī iudicial. et B sat. colligit ex s. cōes. e. In
 ea. glo. in fi. Nō ex hac gl. q stipulatō de rato dī cōis nō illis consideratō
 nib vt gl. voluit h alia nā aliqñ repit inuenta a ptoze vt qñ inēponit a
 pcuratore aētoz. et tūc dicit ptozia. l. nō solū. s. q alieno. ff. de pcur. et ali
 qñ repit inuēta a iure ciuil. scz qñ inēponit a pcuratore rei et ideo dicit
 iudicialis. l. pomponi. s. h et his. ff. de pcur. et sic p̄t pbari cōis In glo. d.
 volo in fi. Nō ex hac glo. q stipulatō de dolo ē iudicialis et hāc pstat
 creditor cū restituit pign. et silt ille q dōēnat ē restitue rē mobilē. cuius
 vsucapionē dpleuit post litē dtestatā In gl. de psequēdo ibi s. q si B Nō
 q caucio de psequēdo suo fugitio et restituēdo eo vel p̄cio restituēdo ē
 iudicial. et hāc stipulatōz inēpōit ille q p metū abduxit suū alienū q post
 tea aufugit. In e. gl. in fi. Nō q ēptoz agēs redebitoria cōtra vēditorā
 dz cauē vēditori de psequēdo suo si p̄t In gl. d. mēo Nō ex hac gl. que
 singlar. reputat q illd dicit merū qd ē sepatū et abstractū a sba cui li-
 bet alci entis ita q nullā cōionē hz cū alio et ideo si statuto caueat. q a
 mēa inēlocutoria nō appellet nō phibet appellatō ab inēlocutoria hntē
 vim diffinitie. Ita nōt angl. in. l. v. ff. d. ob. In gl. edilicie in fi. Nō ex
 hac gl. q stipulatō edilicia ē ptozia. stipulatio tñ duple ē cōis. et differūt
 iste qz stipulatō duple aliqñ introducta repit a ptoze videlz qñ inēponit
 p aiali vel p suo [et aliqñ repit itroducta a iurisconsul. videlicet qñ in-
 ēponit p alijs reb viciōs. l. iur. consul. s. ptozi. ff. de euidis edilicia sp est
 ptozia In gl. strahēdaz in fi. Nō ex hac glo. cōiuncta tex. q vbiqz p̄t
 strahi ibi pōt stipulatio interponi fallit hoc in libero hoie vt in glo. p̄ce
 denti Sequit Rl. ca de inutilibus stipulationib.

Rubrica de inutilibus stipulationibus.

Visū est. s. q̄liter stipulatiōes strahunt verū qz aliqñ cōtrahunt inuti-
 liter ideo sequit vtoē de inutilib stipulatōib Sequit nigrū oēs res que

Omnis res que dominio nostro. Res q in rerū
 nec in cōmertio hoim. in stipulatōz deduci nō p̄nt. nec dubius
 euētus cōsideratur. imo si res deueniat ad hoc. vt non possit
 esse in cōmertio hoim. licet antea fuerit. viciat stipulationē. Itē q̄s p̄miti
 tendo factum alienū non obligatur. nec quis alteri suo iuri non subiecto
 stipulari pōt

stipulari pōt hoc dīc vsq; ad .s. p̄terea. **Nō** p̄mo q̄ oīs res q̄ possit dñio
nō subīci pōt in stipulatōne deduci scđo nō in xīi. at si q̄s q̄ res que nō
sūt in rerū nat̄a nec in cōmercio hoīm nec esse p̄nt non p̄nt in stipulatōez
deduci vt hō mortu⁹. res sacra. et siles vt hic in tex. **Itē** nō ibi vel rē suā
q̄ stipulatio rei p̄prie nō valet. et est rō vt voluit hic glo. sup. xbo suā. qz
cū sua sit āpius āpli⁹ sua fieri nō pōt. **Itē** nō in xīi. nec in pendoēti q̄ q̄
q̄ res publica p̄t effici puata et res religiosa xphana et liber hō pu⁹ hoc
tñ nihil p̄dest q̄ ad validitatē stipulatōis. et ē ratio vt voluit h̄ glo. sup.
xbo p̄tin⁹. qz stipulatio pura nō p̄t suspendi. **Vel** melior rō qz aduersa
fortūa nō ē spectāda. l. inē stipulantē. s. sacra. ff. de x. obli. et sic alī. iste tex.
q̄ euēt⁹ rei ad quē p̄ns stat⁹ nō tēdit non ē spectādo. **Itē** nō in xīi. **Item**
cōn. ad qđ sp̄ all. q̄ res deueniēs ad casū a q̄ incipē nō p̄t viciat. qđ est
vex nisi statī ab inīcio tēdet ad illū euētū vt in .s. q̄ si viuo. s. de lega. quē
gl. h̄ sup. x. extiguit alī. de q̄ laci⁹ p̄ bar. in. l. et si p̄lib⁹. s. et si placeat. ff. de
x. ob. **Itē** nō in .s. si q̄s aliū q̄ q̄s nō obligat p̄mittēdo sc̄m alienū. **Rō** est
qz stipulatōes sūt inuēte vt q̄s stipulet⁹ id qđ sua inē est h̄ nullū inēsse
īpe stipulator p̄t cōse q̄ vt. ff. de x. ob. l. stipulatō ista in p̄n. **Itē** nō in xīi. q̄
si effectūz q̄ si q̄s p̄mittat se factūz v̄l curaturū vt alī faciat. talis obli
gat qz tal̄ intelligit sc̄m suū p̄mittē cōcor. l. inē stipulatē. s. i. ff. d. x. ob. In
dubio at qñ q̄s simplr p̄mittit aliū factūz intelligit p̄mittē se curaturū vt
l. q̄ aut̄ .s. h̄ et si pu⁹ q̄s. ff. de cōsti. pecu. **Ita** nōt angl. in. d. .s. p̄mo. **Itē** nō
in .s. si quis aliq̄ q̄ alī stipulari vel pacisci null⁹ p̄t et ad h̄ sp̄ all. cōcor. l. sti
pulatio ista. s. alī. ff. de x. obli. qđ ē vex nisi stipulās eēt alī subiect⁹ rōe
domini v̄l obediētie vel rōe vsufu. vt h̄ in gl. sup. x. iuri. **Itē** nō in x. pla
ne q̄ licet eēne⁹ nō possz adīci ad stipulatōz si nō inēst stipulat. tñ pōt
adiici ad solutōez rei. et adiecto p̄t solui etiā inuito creditoē **Creditor** at
hēt cōn adiectū recipientē solutionem actionē mandati. **Itē** nō in xīi. q̄
si q̄s. q̄ stipulatō sc̄a sibi et eēneo solū tenz p̄ pte stipulator. s. sic stipula
tio ex pte vni⁹ tñ tenet. Ex q̄ nō q̄ vtile p̄ in vtile nō viciat et ad h̄ etiāz
alī. et istud vex in sepabilib⁹ secus in insepabilib⁹ vt in cōnrio gl. sup. x.
valebit de q̄ lati⁹ p̄ bar. in. l. grece. s. illd. ff. de fideius. **Itē** nō in x. ei vero
q̄ si quis stipuletur alteri qui sub p̄tate stipulantis est. valet stipulatio et
sic p̄t potest stipulari filio. quia pater et filius eadē p̄sona censent. et vox
pris et vox filij. et ecōn. ad qđ semp̄ all. ista l̄ra. In glo. p̄ma in si. **Nō** hic
q̄tuor mōs q̄b⁹ res nō d̄z eē sub dñio nō et id in ill̄ impossibilitas viciat
cōtractū l̄z nō viciaret vltias volūtates vt in .s. impossibil. s. de h̄. institui.
In gl. sacra in si. **Nō** ex hac glo. q̄ res sac̄ et siles **Itē** et res aliena p̄nt
vendi. quod est verum si emptor fuerit ignorans. secus si fuerit sciēs. q̄a
tunc imputandum est emptori. In venditione tamen non curatur an
sciat vel

sciat vel ignoret. qz sp tenet ad restitutionē p̄ci vt nōt in. l. et liberi. ff. de
 oſtrahē. ep. **I**n glo. forū in fi. p̄ma expoſitō melior ē vt. c. forū de x. lig.
In glo. xbi obligabit ibi. l. cū pupill. Nō q̄ reglarie q̄s p̄mittē do ſc̄m
 alienū nō obligat. niſi adiciat p̄ea. fallit in q̄nqz caſib⁹ hic in glo. nōt. in
 q̄b⁹ tenz obligatō etiā reſp̄cū exneoz. et niſi fiat q̄d ē p̄miſſū omittere ſi
 pulatō adintereē. et dū dic̄ glo. de ſtipulatōe h̄re licē dic̄ q̄ iſta eſt illa ſi
 pulatō q̄ vtunt̄ nōr̄i in inſtrūntis dū dicūt et p̄miſerūt legitime deſenſō
 ab oī hoīe et vniuerſitate. i. q̄ ſibi liceat h̄re rē ⁊ eā vti ⁊ frui in q̄ p̄miſſū
 one venit etiā ſc̄m exneozū moleſtatiū. q̄d intelligē vey q̄n celebraſt talis
 cōtractus de cui⁹ naſa venit euicō. vt nōt glo. in. l. inē ſtipulante in p̄r
 ff. de x. ob. Alias iſta ſtipulatō de ſui natura ſolū oph̄eōit ſc̄m p̄mittē
 et factū eoz q̄s quis phibere pōt vt notat in. l. ſtipulatō iſta. §. q̄tenus
 ff. de x. ob. **I**n glo. nihil agit in fi. Nō hanc glo. et ſemp̄ recurre ad eā q̄n
 ff. de x. ob. **I**n glo. nihil agit in fi. Nō hanc glo. et ſemp̄ recurre ad eā q̄n
 q̄s alteri pōt ſtipulari et declarā eā p̄ ſex regulas quā admodū faci bar.
 in. l. ſtipulatō iſta. §. alii de x. ob. **P**rima regula q̄n xba ſtipulatōis oſerunt̄
 oīno in altez vt p̄mittas. x. ticio et nō valet ſtipulatio vt hic et. l. q̄cūqz
 ff. de ac. et ob. **F**allit in tutore curatore ađori filio et ſuo vt in glo. **S**e
 cūda reglā q̄n verba ſtipulatōis cōſerunt̄ in p̄ſonā ſtipulantis et verba
 executōia in p̄ſonā alterius vt p̄mittis mihi q̄ dabis ticio. x. tunc valet
 ſtipulatō. ſi mea intereſt. puta ſi ticius ſit meus creditor. alias nō niſi in p̄
 ſona tutoris curatoris et ađoris. l. eū qui. §. ſi ađore. ff. de oſti. pe. vel niſi
 p̄curator dicēt p̄mittis mihi q̄ dabis dño meo. l. penl. C. ad exhibēdū.
Tertia regula q̄n verba obligatiua ſūt in p̄ſonalia et xba executiua cō
 ſerunt̄ ad aliū vt p̄mittis q̄ dabis ticio et non valet ſtipulatō. l. ſi ita ſti
 pulatus. ij. §. griſogon⁹. ff. de verbo. obli. **Q**uarta regula q̄n verba ſtipu
 lationis et verba executiua impersonaliter p̄ferūt̄ tunc valet ſtipula
 tio. quia indubio intelligit̄ p̄ſona ſtipulātis in. d. §. griſogonus. **Q**uinta
 regula que eſt clara q̄n ambo verba dirigunt̄ in p̄ſonā ſtipulātis qz va
 let ſtipulatio. **S**exta regula q̄n vtrumqz xbi cōfer̄ in p̄ſonā ſtipulātis
 ſed hoīe alterius tunc valet ſtipulatio vt p̄mittis mihi q̄ dabis mihi no
 mine alteri⁹ vt videmus in p̄curatore ⁊ negocioz geſtoze vt. l. ſtipulatō
 iſta. §. ſi ſtipuler ⁊ ibi late per bar. ff. de verbo. obli. **I**te nota ſingulari
 ter ex hac glo. ad quod ſemp̄ allegat̄ q̄ p̄ſona publica pōt alteri ſtipula
 ri et ſic ſacerdos pōt alteri ſtipulari et iudex et notari⁹ et ſimiles. **I**n gl.
Scio in fi. **N**ota ex hac glo. q̄ adiecto pōt ſolui. ſed non heredi adiecti.
 quod verū dūmodo iſte adiect⁹ ſit in tā bono ſtatu ⁊ ſtipulatoz nō ſuēt
 litē cōſtat⁹. q̄d fac̄ in ar. pone q̄ ego relinquā p̄curatoz meū in domo
 ad ſubleuandū debita mea et ille efficiat̄ ribaldus q̄ debitozes ei ſoluen
 tes nō liberant̄ et ad hoc al. d. l. cū q̄s. **I**n glo. nō plus ibi. l. fundi §. ibi
 intereſt venditoris vt totus fundus ſit vendit⁹. **S**equit̄. §. p̄terea inutil.

Pterea

q̄ debitores et soluentes liberant et ad hoc allegatur d. l. cum quis **In**
g. l. non plus ibi l. fundi sed ibi interest venditoris ut fundus sit venditus

Preterea inutilis est stipulatio. Stipulatio viciatur p̄pter diuer-
sitatem rationis. Item ratio
subiectionis et potestatis ac ratione morbi et ratione etatis quia impubes
infans maior tamen infante potest stipulari. Etiam sine tutoris auto-
ritate sed se non obligare sine eius consensu nec sufficit consensus patris ad
hoc ut impubes possit se obligare hoc dicit. Item nota quod responsio non
congruens viciat stipulationem concor. l. i. §. cum autem adicit et ibi per glo-
et doc. ff. de ver. ob. Item nota ibi nam si ad quod semper allegatur quod ratio
intelligitur secundum interrogacionem cum eisdem qualitatibus facit per teste quod
deponit quod ita est quia vidit. Item nota in d. inter inutilis quod potestas pa-
tria et dominica impediunt civilem obligationem. Item nota in §. mutui
quod mutus et surdus omnino furiosus mente captus et prodigus non pos-
sunt stipulari facit l. i. in principio ff. de ver. ob. Item nota in §. pupillus
quod pupillus maior infante potest cum tutoris auctoritate se obligare sed a-
lium sibi potest obligare sine tutoris auctoritate et ratio dicitur estque condi-
cionem suam meliorem facere potest deteriozem vero nequaquam §. de aut. tu-
post principium. Item nota in d. sed quod diximus quod infans non potest si-
bi stipulari sine tutoris auctoritate et est ratio quia caret intellectu l. in ne-
gociis ff. de re. iur. et dicitur infans usque ad vii. annum l. si infanti C. de iur.
deli. et hoc voluit hic g. super ver. infans. Item nota quod proximus infanti
i. maior septem annis potest sibi stipulari etiam sine tutoris auctoritate et
hoc ex equitate quemadmodum proximus pubertati i. qui est decem anno
et cum dimidio potest sibi stipulari. Item nota in d. sed qui in potestate
parentum quod filius impubes etiam obligatur cum consensu patris. Ratio est quia
illa auctoritas non est sufficiens ad obligandum filium quod est verum in
his in quibus pater nullam administrationem habet secus in illis ubi ha-
bet administrationem l. si §. necessitatem C. de bo. q̄ libe. et de isto laicius per
bar. in l. si §. i. ff. de ver. ob. In g. verbi obligari. An filius conveniatur in
solidum vel in parte dico aut durat patria potestas et tunc in solidum ex-
tractibus suis ff. de pecu. l. si quis cum filio. An post et tunc in quantum facere
potest l. ij. ff. quod cum eo. Nisi ex mendacio obligatus fuerit vel ex delicto
sed si ex parte ff. e. in totum autem restituitur dum emancipatur ar. l. quod si mi-
nor ff. de in inte. resti. nisi per testatorem fuerit emancipatus exheredatus
seu institutus adire nolit vel putavit emancipari vel in adoptionem dari
seu heres ex parte minima fuerit institutus ut d. l. ij. nam tunc in quantum fa-
cere potest conveniatur nisi in istis duobus casibus hic in g. expressis. **In**
e. g.

e.g. in si. nota ex hac g. duos casus speciales in quibus filius familias non obligatur. primus in capiendo mutuum vt l. i. ff. ad mace. Secundus est in voto facto deo vel reipublice quod intellige de voto reali promittendo certam rem deo vel reipublice vt d. s. voto allegato in g. Sed dices quare quis non obligatur deo sicut priuato respondet g. in d. s. voto quia mihi agitur cum deo q̄ cum homine ar. l. celsus ff. de arbi. Filius familias obligatur ex voto personali quia potest se religioni vouere sine consensu patris dummodo tamen sit dolicapax nam talis possit se diabolo obligare vt in c. puerum extra de delictis puer. ergo etiam deo. **I**n g. proximus de iis to dixi in l. i. in principio ff. de ver. oblig. et notatur per bar in l. prima ff. de noua. Sequitur s.

Si impossibilis condicio obli. Impossibilis condicio viciat stipulationem sed non necessaria ymmo illa habetur pro pura et inter absentes non potest contrahi stipulatio et statuitur instrumto donec contrarium probetur. **I**tem obligationes possunt concipi post mortem promissoris vel stipulatoris vel post eius mortem nec dies executionis precedens in stipulatione diem obligationis viciat stipulationem hoc dicit. Nota primo q̄ condicio impossibilis adiecta stipulationi viciat stipulationem concordat l. si imposs. ff. de ver. ob. **I**tem nota in d. impossibilis autem que condicio dicitur impossibilis quia illa dicitur impossibilis que de natura non potest impleri. Alijs etiam modis dicitur condicio impossibilis vt vide s. de here. insti. s. imposs. vnde etiam illud quod consistit in voluntate vnius tñ puta imperatoris vel pape dicitur impossibile ita q̄ viciat stipulationem s̄m bar in l. apud iuliam s. ff. de le. i. l. otinu? s. cū q̄s ff. de ver. ob. difficultas tamen non viciat stipulationem puta si pauper promittit mille s̄m g. in l. s. ex his ff. de ver. ob. **I**tem etiam turpia dicuntur de iure impossibilia scz illa p̄ que tollit libera facultas testandi vt est g. singularis in l. cum dona. C. de transac. **I**tem nota ibi at si ita q̄ impossibilis condicio negatiue accepta non viciat stipulationem quia illa est necessaria et pura. **I**tem nota in s. item verborum q̄ stipulatio non potest contrahi per nuncium vel per epistolam quia contrahentes debent se exaudire et intelligere s. de v. ob. in pñ. **I**tem nota q̄ p̄ litteras euitandas introductū ē q̄ stet publico instrumto donec durariū pbat et ad hoc sepe allegat ista lra. **I**tem nō ibi nisi ipse q̄ negatiua p̄t pbari vitz p̄ coarctatōm t̄pis et loci vt quis probet illo die non fuisse in tali loco vbi contrahit̄ or celebratus et ad hoc alle. l. optimā C. de contrahen et omitt. stipu. **I**tem nota in s. p̄ mortē q̄ l. 3. oli n̄ valebāt stipulacōs accepte p̄ mortē stipulatoris vel promissoris vel post eius mortē aliq̄s bñ hodie ē correctū p̄ hūc rex. **I**n g.

In g. absentes ibi unde si est in turri hec g. reputatur singularis quia l. 30
trahentes se non videant sed se inuicem exaudiant q. v. 3. contract. seu sti
pulacio. **In e. g. in fi.** In dubio tñ presumit stipulacio confecta inter pñ
tes si repiatur verbū pmissit vt est g. notabilis in l. i. C. de strabē et omitt
stipu. **In g. omnimō in fi.** Nota ex hac g. qualiter pbat publica scptura et
qliter puata nam puata pbat solū strā pponentem et non p eo de q. la.
p bar in l. nuda rō ff. de dona. **In g. tota die in pñ.** q. requant ad instrū
publicū vide laci. in l. generali C. de tabelli. li. xi. et de his vide ibi bonā g.
In e. g. ibi vel dic. h. exigi. es nota ex hac g. p. q. testes possit instrū re pba
ri et varie sunt opiniones bar. tñ in l. h. si dubite. ff. quēadmodū tel. apia. tñ
sic concludit aut vnus de testibus scriptis in instrū stradicat instrū et tal
facit vacillare instrū et non statur ei nisi esset testis supnumerarius aut
lij testes extranei stradicunt et tunc debent esse ad minus tres ad re pba
dum instrū siue directe siue indirecte l. in exercen. C. de fide instrū. et ibi h.
t. salic. de quo per innoc. in c. cum ioh. heremita extra de fi. instrū. **In e.**
g. in fi. Sed quid si reperiantur duo instrā straria eodem die cōfecta cui
statutur Rñdet aut p. t. constare de pōritate in hora et tunc illi statutur pñ g. i.
c. si a sede apostolica de p. bendo. in vi. Sed si non apparet tunc statutur ma
gis fauorabili vt pro dote ff. soluto matrimonio l. i. **Sz** si vtz q. e. q. le neu
trum valet vt notat g. in l. optimā C. de strā. et dñ. sti. Et aduerte b. q. es
p. s. p. c. o. s. capiuntur ex instrumento pma q. pars sciuerit quid actum ē. **Se**
cundo q. sit solemne instrumētum Tercio q. verba scripta p. notariuz sint
prolata a p. tribus l. cum precibus C. de probacio. et ita notat bal. in l. i. h. C.
de rescin. vend. Sequitur s.

Si scriptum in instrumento. Verbum promissit scriptuz intel
ligitur cum interrogacione p. ce
denti et tot sunt stipulaciones quot sunt res descripte h. alteri stipulari nō
p. t. nisi sit adiecta pena vel stipulantis interfit Item rem suā nemo stipula
tur at q. dissensus in re ac turpis cā viciat stipulacionem Item stipulacio
condicionalis transmittitur ad heredes et contra heredes et pmissum s.
tempore non o. 3. peti nisi in fine t. p. nec ante peti p. t. q. pmissor rē dare
poterit hoc dicit Nota pmo ad quod semper allegatur q. solemnitas ex
trinseca p. sumit. 2. cor. l. sciendū ff. de h. ob. et ibi la. de h. dixi. **Q. tē** nota ex
hoc s. q. simplex rñsio ad plures interrogacōs obligat pmittentē ad oēs
ac si simpliciter ad singulas res rñdisset sec. si ad vnā rē vel aliquā rñdisset
Item nota ex s. alt. rig. alteri nemo potest stipulari et ratio ponit h. i. ter
Et fallit istud in multis casib. b. notatis in s. si q. s. alteri s. e. Item nō id p. lāe
consilium

consiliū quō pōt q̄s alteri stipulari vīcz vt adiciatur pena in stipulatione.
tunc eīn non consideratur interesse sed penavt hic et l. si si tñ ff. de ver. ob.
Item nota in § sed et si q̄sq̄ valet stipulatio si quis stipuletur alteri q̄dū
a interest et ratio ponitur in tex. **I**tem nota in § viceversa q̄ stipulando
factum alterius non vīz stipulatio nisi pena adiciat̄ qz factum alienum ē.
vt in § si quis s. e. **I**tem nota in § item nemo q̄ non vīz stipulatio rei p
pe. **E**t ratio est qz quod suum est amplius suum fieri non pōt sic itaqz de
ac. **I**te nota in § si de alia q̄ rñsio facta de alia reqz dictum sit in infro
gacione viciat stipulationem concoz. l. continuus § i. ff. de ver. ob. **I**tem
nota in § quod ex turpi q̄ promissio facta ex turpi causa non t̄z p̄coz. l. ge
neraliter ff. de ver. ob. **I**tem nota in § cum quis q̄ contractus condicio
nalis transit ad heredes actiue et passiue de quo dictum est s. de ver. ob.
§ ex condicionali **I**tem nota in § qui hoc annoḡ promittens sub certo
tpe non pōt pueniri ante t̄pis p̄plementū facit § in diē s. de ver. ob. **I**tem
nota in § si furous q̄ quis non est in mora q̄z diu rez tradere non pōt et sic
non d̄z ante pueniri aīqz t̄ps labat̄ q̄q̄s tradere pōt facit l. q̄d dicim̄ ff. d.
solu. **I**n g. scriptum in si. bar. in l. sciendū de ver. ob. ponit aliā rōz qz rō
istius g. est satis tenuis cū plūmi notarij repianē ignari vnde dicitur q̄ ē
talis rō qz testis q̄ deponit d̄z deponere de his que p̄cipit sensu corporeo
vt l. testiu C. de testi. c. cū cām ettra de testi. **S**ed solēnitas iuris non pōt p̄ci
pi sensu corporeo sed iuris intellectu notarij at̄ q̄ scribit publicā sc̄pturā
nōn d̄z deponi de sensu corporeo et iōcū ip̄e scribit de p̄missione intelligit̄
p̄missione solēnni **I**n g. q̄ sit in si ista g. sentit istud dubium vsqz ad quā
q̄ntitatē possit pena ascendere q̄ apponitur et g. ista ponit opiniones et si
nalis t̄z q̄ pōt excedere in infinitū alio dicit g. in l. vnica C. de sen. q̄ p̄ eo q̄d
inf̄e et in l. si dictū ff. de euic. tu clude sic aut eīn pena q̄ adiciē p̄ noia sim
plicia nūeralia vt vn̄ duo t̄s ē et pōt ascendere vsqz in infinitū ita intelligi
t̄ g. b. et ec̄ g. in d. l. si dictū **A**ut apponit̄ p̄ nomia q̄ntitatiua seu multiplica
tiua vt duplū triplū q̄druplū ē. et tunc aut apponit̄ sup̄ aliq̄ q̄d de p̄nti ē
certū vt v̄dis in domū p̄ r. et p̄mittis de euictōe s̄b p̄ea dupli vel q̄drupli
et tunc pōt s̄b ascendere in q̄tū d̄trahen. volunt **A**ut apponit̄ sup̄ aliq̄ q̄d ē
de p̄nti incertū vt p̄mittis de euictōe sub pena dupli q̄d mea in̄erit et tūc
pena non pōt excedere duplū vel q̄druplū vt d. l. vnica et d. § vr̄as **I**n g.
stipulatio in si. nota ex hac g. q̄ stipulatio inutil̄ p̄pter penam adiectā n̄ sit
utilis sed ei stat̄ metu pene extrane⁹ tñ cui stipulat̄ ē q̄s sub pena nō pōt a
gere ad p̄missum **S**ed stipulator tñ modo agit ad penam vt notat g. in l.
stipulatio ista § si insulā ff. de ver. ob. **E**t sic nota casū b̄vbi p̄ncipale nō vīz
tamen accessorium et hoc ideo est qz l. non resistit p̄ncipali obligacōi nec
phibet sed non assistit. i. non dat auctoritatem vt tali mō fiat si eīn resist. ret
huic

cui principaliter obligatio non valeret et stipulatio penalis ar. l. non dubium
 C. de legi. **I**n g. verbi credideris in fi. de isto la. p. bar. in l. inter stipula
 te. Stichum ff. de ver. ob. et ibi etiam dixi **I**n g. pmissum in fi. occlude sic in
 l. generaliter ff. e. fm bar. **A**ut stipulatio continet in se epimodum ut facere ho
 micidium et non v3 ipso iure ut h. et d. l. generaliter. **S**icut et si fiat ex causa epivt p.
 mittis r. si fecero homicidium ut l. plagii alle. in g. sup. d. n. v3 et h. si expmat
 illa clausula sed si non expmat v3 pmissio h. elidit exceptioe ut l. penult. ff. de
 vdi. ob. tur. cam. **S**3 stipulatio epivt facta v3 l3 elidit exceptioe ut e. vide in
 stipulatioe q. sit p. dolum vel metum. **F**allit h. in pmissione dotis vel in tractu
 matrimonij qz illa inita p. metum vel dolum non v3 ipso iure ut in s. qsi dos in
 g. alle. **S**3 an metus causa pmissio causa libidinis valeat ut ipsa possit petere p.
 missum dicendum brevis q. non l3 datum non posset repeti ut l. idem e. s. h. qd met
 us ff. de vdi. ob. t. cau. et ita ibi t3 bar. p. l. affcois ff. de vdi. l3 ibi g. teneat
 trarium **I**n g. pteritis ibi teneb3 ani de hoc dixi plene in s. ac si ita stipu
 leris s. de ver. ob. et nota fi. h. in g. qz reputat singularis q. q. pmittit sol
 vere in nundinis d3soluere in principio nundinarum **I**n g. si ibi respondeo
 non ymmo idem qd in speciebus cu. tps non sit definitum in iure

Rubrica de fideiussoribus

Iustum est s. de ver. ob. et stipu. verum qz in obligatioe fideiussoria o3 in
 tenere stipulationem ut l. blandit. C. de fide et sic non potest fieri fideiussi
 o nisi per stipulationem unde qz in stipulatione venit fideiussio sequitur vi
 dere de fideiussoribus **S**equitur nigrum

Pro eo qui promittit solent. **T**uicumq3 obligaci
 onem etiam naturali
 contrahe p. accedere fideiussor que obligatio fideiussoria tra
 nsitoria e. ad heredes et p. pcedere obligacoe pncipale et esse q.
 si at plures fideiussores intercedant o3 obligant in solidum l3 h. eant bñfici
 um divisionis si omnes sint solvendo tempore litis contestate hoc dicitur
 qz ad s. fideiussores. **N**ota primo ex hoc tex. q. in dubio quando quis se ob
 ligat pro alio intelligitur se obligare ut fideiussor nisi appareat q. alio mo
 do intercedat. **P**ro quo dicendum q. quinq3 sunt modi intercedendi siue
 quinq3 sunt species personarum que se obligat pro alio scz fideiussor ma
 dator constitutor sponsor et expromissor ut notat glo. in l. in personam
 s. i. ff. de pac. et que sit differentia inter istas personas vide g. in l. si do no
 remunerandi s. h. p. ff. mandati et plenius in aut. de fideiuss. s. i. coll. i. **O**mnes
 autem

at isti hnt bñficiū fideiussōnū qđ ē illud qz fideiussor non p̄t excusi nisi re
p̄ncipal sit excuss⁹ vt autl. p̄ncie C. e. hz ē bñficiū diui adriani qđ ē bñficiū
diuisionis vt i. e. si plures **I**llud fallit nisi sit ex p̄missor vel fideiussor q̄ in
tercessit animo nouandi vt t3 g. notabil in d. si i. nota qz fideiussores sunt
inuenti vicz vt ipsi se obligent p̄ p̄ncipali obligato ad hoc vt ipsi credito
ri cauius p̄uideat facit. si i. de repli. **I**tem nota in. si in dñib⁹ q̄cuilibz
obligacōi p̄cedere fideiussor etiā naturali scord l. fideiussor. si fideiuss
or ff. e. siue ista obligacō trahat re siue verb siue lris scord l. i. et si. et l. gre
ce ff. e. **I**tem nota in. si fideiussor obligacio fideiussoria transit ad here
des actiue et passiue. i. ad heredes fideiussoris et creditoris vt si et l. p̄t. si
i. ff. e. **I**tem nota in. si fideiussor et p̄cedere qz fideiussor p̄t p̄cedere obli
gacionem p̄ncipalem et etiam sequi secus in mandatore qui debet p̄cedere
Item secus in constitutore qui debet sequi vt notat g. in autl. de fideiussor
Item nota in. si plures ad qđ sp allegat qz de iure qñ plures fideiussor
res intercedunt omnes sunt obligati in solidū **C**ū diu adrian⁹ adinuenit
qđ dñ bñficiū diuisionis qđ scripsit fideiussorib⁹ et vocat bñficiū ep̄le diui
adriani qđ bñficiū dedit fideiussorib⁹ plurib⁹ remediū qñ vn⁹ tñmō oueni
tur a creditore et oēs sunt soluendo vt tunc si fideiussor velit poterit opel
lere creditorem vt ille agat p̄ p̄tib⁹ oīa oēs fideiussores vt si et l. si. C. de
ost. pecu. et si bñficiū non solum hz locum in pluribus fideiussorib⁹ s
etiā in pluribus mandatorib⁹ et constitutoribus vt d. l. si. **I**tem nota qñ
tuo bñficiū solūmō hz locū qñ oēs sunt soluendo secus si aliqñ sūt sol
uēdo qz tunc illi q̄ sunt soluendo tñmō oueniuntur et non habent bñfici
um **I**tem nota in. si si ab vno qz illud bñficiū diuisionis non ape
tit ip̄o iure. nam si fideiussor ouent⁹ a creditore soluat et non opponat ip̄e n̄
hz regressum oīa fideiussores et si p̄ncipal debitor nō sit soluendo **C**
g. i. in si. et tunc p̄m⁹ fideiussor dñ p̄ncipalis ad scdm accessorium et si nō re
net p̄m⁹ fideiussor nec et scds quē admodū si non t3 obligacio p̄ncipal nec
et fideiussoria vt l. cū lege ff. e. et l. non dubium C. de legi. aduerte tñ qz p̄
facienda fideiussione p̄t quis recipere precium vt in l. si remunerari in d. si
maur⁹ al⁹s marc⁹ ff. mandati **I**n g. in dñib⁹ ibi illud ē speciale occludere g
qñ omnib⁹ obligacionib⁹ validis p̄t intercedere fideiussor. fallit in obliga
cione de restituenda dote vel conseruanda a viro a q̄ non p̄t peti fideiuss
sor constante matrimonio nisi in casu inopie vt in l. vnica et notat bar. in
l. si constante. si quociens ff. solu. matri. innoc. in c. per vestras extra de do
na. inter vi. et vx. fallit etiam in maleficijs committendis naz pro illis com
mittendis non potest intercedere fideiussor l. si a reo. si ff. e. **I**n g. relin
quit in si. nota hic qz obligacio fideiussoria transit ad heredem. quod est
per

per qñ obligatio pñcipalē transitoria ad heredes quēadmodū regulari
est in cōtractibus secus si non est trāsitoria vt in maleficijs vel qñ qz sicut
tunc pñcipalis obligatio non transit ad heredes ita nec accessoria vt est
h casus notabil et singularis et hoc voluit bar in l. pñt. s. i. ff. e. hanc tñ g. li
mitat ia. de rauen. qñ obligatio pñcipalis est sublata morte pñcipalis sec⁹
si pñcipalis obligatio non est sublata morte qz tunc etiam nec accessoria
tollit morte ar. s. qñ iniuriar. h alle. in g. ¶ In g. tenet in si. nota g. qñ pñt
fideiussorē fideiubeant expñse in solidū ipi hñt beneficium diuisionis nō
ex ep̃la diui adriani sed tunc hñt ex nouo iure autē. vt in autl. h ita. de
du. reis. et ita dēminat bar. in l. in duo. s. vbi ff. de du. re. ¶ In g. pñt ibi
¶ Nunc tradem⁹ Et rō dñe ē inter tutores et fideiussorē tutorisqz negoci
um spectat pñcipalit ad oēs tutores vñde oēs eq̃lit obligant secus in fido
iussorib⁹ qz q̃libet obligat in solidū p pte tutoris sui et h fauore pupilli
vt d. l. si. ¶ In e. g. ibi. s. ita demū nota ergo qñ qñ fideiussor negat se fide
iussorē in odium mendaci. auferē sibi beneficium diuisionis sic ē dici⁹
de socio q̃ negat se sociū q̃ pñt bñficiū et addēnat iū pl⁹ q̃z facere pñt qd ali
as non fieret l. si vn⁹ in si. ff. p socio et hoc vñz si spalit neget sec⁹ si generali
t negat narzata p vt narzant fm bal. in d. s. ita demū Adde ē vi. casū vbi
non hz locum beneficiū diuisionis puta qñ huic beneficio est renunciatur
qd fieri pñt dicit g. in d. autl. hoc ita et de isto p bar. in l. si testō ff. e. ¶ In
e. g. ibi l. pñptozias bar. in l. si dubitet tñ sit vere pemptoria nec pñt oppoi
vñz ad sñiam nisi fuisset appellatū et ita tñ g. si in si. in l. fideiussor ff. e. ¶ In
e. g. in si. et hec vltima opinio satis pbat h in d. sed si ab vno

Fideiussorē ita obligari. Fideiussor non pñt in pl⁹ obligari qz
pñcipalis et fideiussor soluens pre
o hz actōm mandati cōtra eum ac q̃buscūqz verbis pñt accipi fideiussor et
in dubio obligatio fideiussoria intelligitur solemniter interuenisse si scrip
tura inuenitur hoc dicit Nota pmo qñ fideiussor non potest accipi in duri
orem causam q̃ pñcipalis sit obligatus concoz. l. grece. s. illd ff. e. et est ra
cio qz in obligacōe accessoria nō pñt esse plus q̃ in pñcipali Potest tamen
accessoria obligatio esse efficacior q̃ pñcipalis vt s. e. s. primo d. at nec
illud et l. si pupillus ff. de verbo ob. ¶ Item nota in d. ac ex diuerso qñ si
fideiussor potest bene in minus obligari q̃ pñcipalis ¶ Item nota in v. n.
solum qñ etiam aliquo dicitur plus tempore vel minus vñde plus dñ qua
tuor modis vt in s. plus autem s. de ac. ¶ Itē nota in d. si quid autem qñ
fideiussor soluens pro reo habet actōm mandati cōtra eum pro eo qd
soluit.

soluit et hoc est vez qñ fideiussit p pñte sed p absente et consentiente h3
 negotioz gestoz actionem l. ex mandato § fideiussori ff. mand. **C**reditor
 autem habet contra fideiussorem actionem ex stipulatu l. blanditus C. e.
Item nota in § grece q diuersitas lingue seu ydeomatum non viciat fido
 iussoriam obligationem de quo dictum est in § vtruz §. de ver. ob. **I**tem
 nota in § in stipulacionibus q solemnitas intrinseca presumitur in scriptu
 ris de quo dictum est in § si scriptum §. ti. pr. et lacius in l. sciendum ff. de ob.
 ob. **I**n g. obligantur in si. et ē rō qz vtile p inutile viciatur in inseparabil
 bus vt l. pecunie fenebris ff. de usuris **S**ed q fideiussor non teneatur in
 plus qz pñcipalis sed in tñdem vel in min⁹ hoc lex introduxit et illam for
 mam dedit obligationi fideiussorie que forma est indiuisibilis vt patet et
 notatis p bar in d. § illud qui dicit q indiuiduuz dicitur quatuor modis
In g. soluerit ibi § fideiussores nota ergo ex hac g. q fideiussor potest sol
 uere sponte et non expectare iussu iudicis quemadmodum debitor pu
 pilli debet expectare ad hoc vt plene liberetur a pupillo vt § nunc admo
 nendi §. q alie h. vel non **I**n e. g. ibi l. indebitam nota ex hac g. q regula
 riter fideiussor non agat anteqz soluit. fallit hoc in quatuor casibus h. no
 tatis **A**dde quantum casum puta quando fideiussor obrulit et assignauit
 deposuit pecuniam debitam creditori l. q mutua § fideiussor ff. mand. et i
 d. l. lucius **I**tem est alius casus quando vult longius proficisci. ita tenet
 speculator in ti. de mandatis § spiritualia & quid si fideiussor **I**tem est sex
 tus casus quando fideiussor est obligatus per instrumentum gnarantiza
 tum quod habet paratam executionem ex forma statuti quemadmoduz
 dicitur louanij de lris scabinalibus fm bar in l. fideiussor pro venditore
 ff. de euic. **S**ed qz hic dicitur in vn o casu q fideiussor habet actionem cō
 tra reum quando ipse diu stetit in obligatione **Q**uero circa hoc quando
 fideiussor dicitur stetisse diu in obligatione **R**espondetur q hoc est in ar
 bitrio iudicis qui arbitrabitur ex quantitate temporis et condicione per
 sonarum et ita intellige g. in d. l. lucius et in d. l. si pro ea et in c. si. de fidei
Aduerte tamen q fideiussor numquam agit contra reum principalem vt
 ipsi fideiussori soluatur nisi fideiussor primo doceat reum liberatum vt ca
 uit de eo defendendo si conueniatur l. si ex duobus § quociens ff. iudica.
 solui. et ibi per bar. **I**n glosa finalis in fine. et que sit solemnitas intrin
 seca et que extrinseca vide que dixi in l. sciendum ff. de verborum obligaci
 onibus vbi aliqua pulchra recitauit **S**equitur Rca

Rubrica. de litterarum obligationibus.

Continuacio.

Continuacio clara est de se Sequitur nigrum

Olim Scriptura fiebat obligacio. Obligacio lra
cum quis scripsit se debere quod ei numeratum non est et ideo
civiliter obligato competit exceptio non numerate pecunie q̄ o
lim 7. quinquennium poterat opponi hodie autem infra biennium quo el
lapso debitor est efficaciter obligatus hoc dicit Et pro euidentia notan
dum q̄ obligacio litterarum de qua hic loquitur insurgit quando debi
tor facit creditori cirographum in quo confitetur se debere ex causa mu
tui sub spe future numeracionis et sic ad substantiam obligationis littera
rum de qua hic loquitur requiritur scriptura alias si debitor confitetur si
ne scriptura non est obligacio litterarum fm salice. in l. generaliter C. de
non numerata pec. **I**n g. si quis homo in fine Nota q̄ hec cautio littera
rum potest fieri per publicam scripturam et hoc est hic speciale quod con
tra instrumentum presumitur nam ante biennium non presumitur numera
tio facta nisi expresse constat de ea et hoc est propter frequentiam talium
confessionum quas faciunt volentes mutuam pecuniam accipere licet a
lias stetur publico instrumento donec contrarium probetur vt est in l. cu3
precibus C. de probacionibus Item hoc est speciale quia licet alias ste
tur publico instrumento ita q̄ reus excipiendo efficiatur actor vt l. prima
ff. de exceptionibus Tamen hic ille contra quem excipitur infra bienniu3
debet probare se pecuniam numerasse Item hec cautio potest fieri per pri
uatam scripturam dummodo sit subscripta manu trium testium quia tñc
idem est quod de publica l. scripturas. C. qui po. in pigno habeatur **I**
tem potest esse scriptura manu priuata debitoris et tunc non refert siue d
bitor dicat q̄ habuit et recepit siue confessus est se habuisse et recepisse vt
est glosa in l. si non singuli C. si certum petatur et in l. finali C. de non nu
merata pecunia **I**n glosa. debere ibi l. cum vltra Nota q̄ quo ad hoc vt
habeatur exceptio non numerate pecunie oportet q̄ cautio sit facta ex
causa mutui et non refert an interuenerit stipulacio. Quod est verum
quantum ad modum probandi vt dicta l. si. ex cautione bene tamen re
fert quo ad modum excipiendi quia quando non interuenit stipulacio ex
cipitur de non numerata pecunia. Sed quando autem interuenit stipu
lacio datur exceptio in factum vt dicta lege cum vltra **I**n eadem glo
ibi spe future numeracionis Nota ex hac g. q̄ ad hoc vt operet exceptio si

numerate

numerate pecunie Requiritur q̄ illa confessio sit facta spe future numerata
cōf. Secus ergo si ex causa de preterito vt confiteor me tibi debere deces
q̄ tunc attendimus ex q̄ cā et an illa cā fuerit iusta et an solemnitas vel non
vt l. aduer. C. 2. et notat g. in l. in ottrac. C. 2. **I**n e. g. ibi et ideo reo dā
Nota q̄ licet confessio fiat per verba presentis teporis vel preteriti tñ sp̄
intelliguntur verba futuri tps puto pmitto desoluiendo vel restituendo
q̄ rebus et non verbis legem imponimus vt l. h. in fi. C. 2. de le. **I**n g.
scriptura in fi. nota q̄ per ottrariam scripturam p̄ pbari exceptio non nu
merate pecunie sic et p̄ testes non at poterit pbari p̄ iuramentū adōis q̄
laps⁹ tmini biennalis est sufficiens causa ad recusandū iuramentū et h̄ ec
voluit g. se. in fi. et pbat in l. in ottrac. C. 2. **I**n g. obliget ibi in re iudica
ta q̄ ibi nascit̄ civilis obligatio ottra eum q̄ dēnatus est cū iudicia sint
de iure civili l. h. s̄ hec disputatio ff. de ori. iu. **S**zp̄ modū cū q̄s ad q̄fēfē
tali dicunt isti q̄ p̄ cōsensū nascitur naturalis que adiungitur illi civili. q̄ p̄
mo fuit nata ex illa s̄nta et tūc datur illi q̄ obtinuit actio in s̄m i effcū ottra
dēnatum vt l. adōi C. de reb⁹ cre et iure iurā. vnde dicunt ip̄i q̄ ex so
la civili obligatione nunq̄ possit agi nec est mix⁹ si istis casib⁹ actus civil
pareat vinculum civile et naturale q̄ ita videmus in stipulatione vt h̄ dīc
g. et istud dicunt quidam azo dixisse. dicit tamen iō. fa. q̄ isti imponunt a
zo. rabiem. q̄ ip̄e nunq̄ fuit hoc cōfessus ip̄e enim bene fatetur q̄ ex sola
civili possit agi in effcū post biennium in litterarum obligatione opinio
tamen g. est omnior **I**n e. g. in fi. **N**ota ex hac g. vsq̄ ad quantū tem
pus possit opponi ista exceptio et quis debet probare eam et dic q̄ infra
biennium debet opponi et tunc a creditore debet probari pecuniaz fuisse
numeratam **S**ed post biennium similiter posset opponi et tunc debet debi
tor probare pecuniam non esse numeratam quod probabit per testes et
scripturam non autem per iuramenti delacionem vt statim dictum est **I**n
g. si ibi in debitore confitente **N**ota ergo ex hac g. q̄ licet exceptio n̄
numerate pecunie competit solum si confessio sit facta ex causa mutui et sic
de rebus que consistunt p̄ndere numero vel mensura nam si ex alia cau
sa quis confiteatur se debere in continenti p̄iudicat sibi vt l. generaliter
B. alle. **I**n e. in fi. nota q̄ hec exceptio non numerate pecunie competit
etiam creditori infra xxx. dies qui confessus est sibi debitum esse solutum.
Fallit hoc in sex casibus quorum quinq̄ notantur in dicta l. in contradi
bus s̄ si qm̄ **P**rimus quando creditor confitetur se recepisse depositū **E**c
cūdus quādo procurator fisci confitetur se recepisse tributa vt C. de apo.
pub. libro decimo. **T**ercius quando maritus post dotalia instrumenta

fatur.

fatetur se recepisse dotem vt d. si qm. Quartus casus quando fiscus vendens rem confitetur se recepisse precium l. si si. C. de quadage. pscripti. Quintus casus qm mulier confitetur se recepisse pium ca fideiussionis vt antiq. C. ad vellej. Sextus qm qs renunciat huic excepcioni qz p hoc tra sferetur onus pbandi in aduersarium vt voluit g. in d. l. si ex caucione. dic tñ bar. in l. si. C. e. q huic excepcioni quis non pt renunciare nisi interueniat iuramentu quaqz et si teneat q iuramentu nihil opef qz stra facilita te inducit ad renunciandu eadem etiam ad iurandum Tu tene q huic excepciōi qs non pt renunciare p d. l. si ex caucione et ita t3 practica

De obligationibus q fiunt ex consensu. rubrica.

Continuatio claret bene intuenti pcedencia ideo non continuatur.

Consensu fiunt obligationes. Consensu solo etia bito absqre verbis litteris vel pñcia orit obligacio in vendicio ne locacione mandato et societate hoc dicit et sic nota qliter iste obligationes que ex consensu oriuntur drnt ab alijs nam in obligaci onibz q re contrahuntur requiritur tres de eencia vt videm in mutuo dpo fito commodato et pignore hic autem non requiritur Item in obligaci nibz verboz requiritur pñcia contrahencium et verba Item in obligaci one lraz requiritur scriptura et sic in alijs obligationibus non sufficit solus consensus sed aliud cum eo requiritur hic autem sufficit solus consen sus hinc est q licet surdus et mutus non possunt stipulari vt smutum s. de inuti. stipu. possunt tamen hos actus q ex solo consensu pficiuntur per agere vt l. vbi nvoce ff. de re. iu. **I**tem nota in v. ite in his q strad q ex o sensu perficiuntur sunt fauorabiliores qz verboz obligationes Nam in il lis supplet iudex omne illud quod est bonum et equum et per consequens veniunt vsure post moram vt l. iulianus. sex vendito ff. de ac. emp. Sed in stipulacione nihil venit nisi quod dictum est l. quamqz astringende de ver boz obligationibz Sequitur & ca

De empzione et vendicione. rubrica.

Continuatur ex quo oportet videre de obligatione que ex o sensu strahi tur o3 primo videre de empzione qz illa pncipalior est inter obligaciones que con

que contrahantur consensu et etiam magis quotidiana ideo it.

Empcio et vendicio contrahitur. *Empcio et vendicio sine scriptis contrahuntur solo consensu Sed in scriptis celebranda non est perfecta donec contractus fuerit in mundum redactus de p. et voluntate et ideo ante potest impunediſcedi non tamen sine pena arrarum si que date sunt et vendicio facta sine certo precio nulla est nec receditur a persona arbitratoris quod precium debet consistere in pecunia numerata alioquin si consistat in specie dicitur permutacio hoc dicit v. q. ad. s. cu. autem. Nota pmo q. empcio et vendicio possunt perfici solo consensu l. 3. non interueniat tradicio rei vel arraz. 2. cor. l. consensu ff. de ac. et ob. Secundo nota ibi nam quod arze noie q. arza seu tradicio arraz sunt in vendicio contracte empcionis vel vendicionis non tñ sunt de sba. tradus et magni est effes tradico arraz nā si date sunt arze licituz est contrahentibus ab empcione decedere vbi alias non liceret sed vñditor p. scise opelliao rem dandam si haberet facultatem restituendi vt tenet bar. in l. i. ff. de ac. emp. Item nota in s. his autem q. vendicio et et alius contractus q. celebratur in scriptis ita demum dicitur pfectus quando scriptura est in mundum redacta. i. in publicam formam siue in mundaione aliqua et quando a p. tribus habetur pro absoluta. i. habetur pro completa et pfecta facit l. contractus C. de fide instr. Item nota ibi a manu p. pria q. paria sunt scribentes manu p. pa vel manu alterius et se subscribere quod est vñd nñ scribens errauerit l. sicut. s. non videtur ff. q. mo pig vel ypo sol. vel nñ quis subscribat se vt testis vt l. gñus ff. de pig ac. de quo per bar. in l. que doctis ff. solu. matri. Item nota ibi ita tamen q. q. arras dedit et recedit a contractu perdit arras et si recipiens arras contraheret teneretur ad restitutionem arrarum in duplo. Item nota in s. precium q. sine re et precio certo non potest consistere vendicio concor. l. si. C. e. et l. i. ff. e. et istud precium debet esse in pecunia numerata vt in s. item precium q. eodem. Item nota ibi sed nostra decisio q. precium in vendicione potest committi in arbitrium alterius concor. l. si. C. eodem et tunc ab illo tercio non est licitum recedere nec recurritur ad arbitrium boni viri de quo plene notauit in l. si quis arbitrati ff. de ver. oblig. et in l. multa ff. de condi. et demon. Item nota ibi emptore quidem q. emptor agens pro empcone perficienda agit exemplo venditor autem ex vendito et hoc notat hic glosa super verbo exemplo. Item nota ibi quod ius q. ea scilicet que seruantur*

in emp

in emptione et venditione seruantur etiam in locacione et conductione fa-
cit l. si merces in principio ff. locati. **I**tem nota in § item precium qd preci-
um in venditione debet consistere in pecunia numerata. **I**tem nota ibi
diuerses stoles qd si pecunia numerata non interueniat p. precio nō dī vō dīca-
tōr pmutacō et sic nō drāz int vō dīcōmet pmutacōm. **I**te ibi validiorib?
qd in casibus indecisus ille obtinet qd vtitur validioribus rationibus et ar-
gumentis qd si rationes sint eque valide optinet ille qui plures rationes
habet qd duc rationes vincunt vnaz § affinitatis §. de nup. si at sint pael
hinc inde et eque valide tunc iudex potest gratificare vt notat in l. cu3 pla-
tis ff. de re iudi. et in l. si. ff. de reli. et sup. fūne. **I**n g. penam in si. nam si p-
erzorem non transfertur dominium. **I**n g. compellitur ibi dictum est no-
ta ex hac g. quot remedia opertat p restitucōe arzaet dic lacius per salic
in l. contractus C. de fide instru. **I**n e g. ibi l. vltima bar. tenet opinione
bulgari et ratio est qd per specialem prouisionem hominis non videtur re-
cessum a generali prouisione legis vt in l. ij. C. de iure ephitio et hoc t3 bar
in l. i. § dixerit aliqs ff. de publi. Sed salic. tenet opinione zmar. vt d. l. o. trac-
tus. Et hec opinio martini videtur probari in hac littera et dicta l. o. trac-
tus et predicta vera quando contractus est perfectus quando autem nō
est perfectus tunc omnes concordant vt non posset peti interesse cum nō
sit principalis actio et hoc etiā satis innuit g. super ver. pena. **I**n e g. in
si in dubio autem censentur arze date pro vtroq3 i. p. aris et p. pagame-
to vt notat g. in l. ij. C. quando liceat ab emp. rece. **I**n g. existimauit in
si. pro quo est tex. in l. qd sepe § i. et quod ibi notatur ff. e. et in l. in euentis
C. eod. m. Qualitas tamen rei bene potest committi in arbitrium commit-
tentis vt res sit emptā si tibi placuerit vt in d. § emp. cio nam accidentalia
contractus possunt conferri in arbitrium alterius contrahentis sed nō sō
stantialia contractus vt l. hec vendicio ff. e. **I**n glo. nominatus in si. sed
ibi loquitur in pignore dimittendo creditori facto communi ex estimacio-
ne per aliquem bonum virum et tunc precium committitur in personam i-
certam fauore debitoris vt facilius inueniant pecunias vt d. l. si fundus
et ibi notatur. **I**n g. diffinierit in si. ibi non recurritur. Nota ex hac g. qd
ab arbitrio nominati non receditur quod est verum si ille voluerit arbitra-
ri vel nō arbitrat secus si iniue qd recurritur ad arbitrium boni viri qua-
super declaratione potest iudicis officium interuenire fm bar. in d. l. si qd
arbitra. et ibi p. lene de hac materia. **I**n eadem g. in fine. Nota hic qd qn
do iudex dicitur minus diffinire scilicet in emptione bar. tamen in l. socie-
tatem § arbitrum C. pro sociodicit qd quando arbitrat pl^o vel min^o in sex-
ta pte loci^o de qd lac^o ibi p. eū. **I**n g. tradat in si. Nō ex hac g. qd vō dītoz

tenetur.

tenetur p̄scise ad rem tradendam si h̄z facultatē tradendi secus si nō h̄eat
q̄z tunc liberatur p̄stando interesse de quo p̄ bar in l. i. ff. de ac. emp̄ci.
In g. pro nihilo in fine de quo lacius per bar in l. prima ff. de legat. ii.
In g. poeta in si. nota q̄ autoritatibus poetarum creditur quod est vez
quatenus sunt p̄bables et rōe nituntur non āt sunt decisivē nisi in arteli
a vt in l. intm̄. s. si. cuz l. se. ff. de re. di. **I**n g. contractus ibi l. ex placito nō
q̄ pmutacio non d̄r contractus nominatus et ē ratio vt notat g. in l. rea
C. de re pmutacōe. nā ad otractū nominatū duo requirūt p̄mū q̄ cadat
in certam speciem contractus. Secundum q̄ habet speciale nomen congru
ens illi contractui et non alijs contractibus nomen autem pmutacōinis
bene etiam conuenit alijs contractibus sicut etiam dicimus q̄ transactio
dicitur contractus innominatus de quo per bar. in l. i. ff. de pac.

Cum autem emptio et vendicio. Periculum et commodū
ne dolo et culpa venditoris pertinet ad emptorem etiam ante traditiōem
rei et emp̄cio potest fieri pure et sub condicione. **I**tem si fiat vendicio rez
quaz non habemus commercium per scientem tenetur venditor emp̄ci
ad interesse. **N**ota ergo p̄mo q̄ postq̄ emp̄cio est perfecta etiam ante tra
ditiōem rei tunc periculum rei emp̄te spectat ad emptorem quod est vez
quando venditor non est in culpa dolo vel mora. **S**ecundo nota ibi scōi
post q̄ augmentum adueniens rei vendite post venditiōem spectat ad ep̄
tozem. **E**t est ratio nam eius debet esse commodum cuius est pericu
lum ad quod allegatur iste tex cū concordācijs in g. **T**ercio nota ibi q̄ si
fugerit q̄ venditor post venditiōem rei non tenetur ad custodiāz quod
est verum nisi in se suscepit custodiā. **Q**uarto nota in d. vti que q̄ ven
ditor ante traditiōem rei vendite remanet dominus rei. **E**t sic emptori
non potest competere reuendicatio vel condictio furtiua q̄z ille adōs dā
tur soli domino l. in rem ff. de rei ven. l. i. ff. de iudic. fur. tenetur tñ venditor
emptori cedere actiones tales si emptor velit agere et ex hoc liberatur et
est ratio quia quando quis est obligatus ad aliquod eo q̄ habet actionē
liberatur cedendo actionem facit l. quod te ff. si certum peratur. **I**tem
nota in s. emp̄cio q̄ valet emp̄cio si quis emat sub tali condiciōe si placue
rit sibi infra certum tempus et hoc est ideo quia accidentalia contractus
conferuntur in arbitrium ementis secus si substantialia contractus ofe
rerentur vel in ementis. **E**odem. **I**tem nota in s. loca q̄ non valet
vendicio rez quarum si habem⁹ commercium tñ venditor illas res v̄dāsciet

emptori

emptori ignoranti tenetur sibi ad interesse. **I**n g. statiz ibi. l. quod si pre
 cedente. Et est ratio diuersitatis quare interitus rei vendite pendente
 condicione spectat ad venditorem tamen deterioratio rei spectat ad emp
 torem quia nulla omnino fuit emptio nec obligatio cum tempus existen
 tis condicionis non reperitur res in qua obligatio possit figere pedes su
 os. **E**cce si res est deteriorata quia ibi adueniente condicione reperitur
 res et ita notatur in d. l. q. si pendente. **I**n e. g. ibi l. si fundus istud verū
 si res publicatur ex delicto vel culpa venditoris nam tunc periculum per
 tinet ad venditorem et tenetur venditor emptori ad restitutionem precij
 ad omne interesse. **E**t si fieret publicatio sine culpa venditoris quia forte
 illa res assignatur militibus vt dicit g. in d. l. si fundus tunc tenetur vendi
 tor solum restituere precium sed non tenetur ad interesse. **I**n e. g. ibi. §. q.
 fitum sufficit enim ad hoc vt venditor teneatur de omni casu fortuito vti
 at specificatio aliquorū casuum et postea subdatur clausula generalis vt. i
 cle. h. extra de pecu. **I**n e. g. ibi l. si verberatum. §. si. dic ibi loquitur in ac
 tione reali in qua distinguitur an res sit eodem modo peritura vel non h
 autem loquitur in actione personali descendente ex delicto vbi indistincte
 spectat periculum ad delinquentem non adhibita illa distinctione de quo
 lacijs per bar in. quod te ff. si cer pe. **I**n e. g. ibi. §. in his distingue meli
 us pvt dicit g. ibi et in d. l. i. vtz q. in rebus que recipiunt de gustacione
 vt est vinum gingiber et similia siue in rebus que consistunt pōdere nūme
 ro vel mensura si sit vendicio in genere periculum spectat ad venditorem
 anteq. interueniat degustacio et mensura ita tenet omnes doc. si incipiāt
 a gustacione. **E**t si a mensura tunc non curamus gustu vt dicit g. in d.
 l. i. Si at fiat vendicio in specie tunc periculum statim spectat ad emptorē
 nisi venditor in se periculum suscepit qz tunc tenet venditor vsqz ad de
 gustacionem et si emptor recusaret degustare vel interesse mensurationi
 tunc si non fuit determinatum tempus dz spectari vsqz tpe vindemiā aliā
 vt tunc possit hēre venditor vasa vacua. **A**lias si emptor in illo tpe non vel
 let suscipere vinū posset vinū effundere vel vasa ex urbanitate dūcere vt l.
 si q. s. vina in pn. ff. de pi et omo rei vend. et hoc qm venditor nō ē merca
 tor als si est mercator dz expectare tmmō qusqz possit omode vinū tolli
 et ita cludit in d. g. **I**n e. g. in si. nota regulā pīculū rei vendite spec
 tat ad emptorem quando vendicio sit pure sine scriptis de re certa que
 degustacionem non recipit excepto casu publicationis nisi pactum cul
 pa vel mora vel caliditas venditoris interuenierit. **I**n glo. sub condicio
 ne placuerit ibi dictis legib. contrarijs dz hec solucio nō ē bona qz esset im
 ponere legē vbi et n. reb. vñ dicq. accidētalia contract. tñ pnt offerri i arbitriū

alterius contrahentis vt hic sed substancialia non vt in contrarijs

Rubrica de locacione et conductione.

Post q̄ visum est de emptione. Sequitur videre de locacione que magis
nam habet similitudinem cum emptione vt in principio huius textus ha-
betur Sequitur nigrum.

Locatio et conductio proxima. Locatio habet si-
militudinem cum
emptione quia vtraq; perficitur consensu et sicut in venditione
constituitur precium ita in locacione mercesque merces potest
in arbitrium alterius conferri quemadmodum dictum est de precio q̄ si
nulla merces interuenierit Sed aliter conuentum dicitur contractus inno-
minatus similiter si merces non est constituta in pecunia numerata quia e-
ciam dicitur contractus innominatus et competit actio prescriptis verbis
hoc dicit Nota primo q̄ emptio et locatio habent concomitantiam ad
inuicem concor. l. ij. ff. e. Differunt tamen inter se in quibusdam nam in emp-
tione spectat periculum rei ad emptorem etiam ante traditionem vt s. ti.
pr. s. cum autem Sed in locacione spectat periculum ad locatorem vt l. ex
ducto. s. i. et ij. ff. e. Secundo differunt quia venditor tenetur vel rem tra-
dere si habet facultatem vel prestare interesse vt notatur in ti. pr. s. precium
et in l. i. ff. de ac. ep. Sed conductor aliquando excusatur a p̄statione rei pu-
ta si sibi superuenerit necessitas post locacionem retinendi rem locatam p-
se vt l. ij. C. eo. Tercio differunt quia emptio est titulus abilis ad transla-
tionem domini vel ad conditionem usucapionis vt l. exempto ff. de acti.
emp. sed locatio non l. non solet ff. e. Sed circa hoc quero quid in dubio
non appareat an sit locatio vel emptio quid dicendum Respondetur q̄
attendenda qualitas precij et an simul vel annuatim debeat solui s̄m bar
et glo. in l. i. s. i. ff. de superficie. in glo. super verbo. agendo. Secundo nota
q̄ sicut in venditione debet esse precium in pecunia numerata vt s. precium
s. ti. pr. ita in locacione debet merces consistere in pecunia numerata Ter-
cio q̄ locator agit actione locati et conductor actione conducti Item no-
ta ibi et que s. diximus q̄ etiam merces potest committi in arbitrium al-
terius quemadmodum dictum est de precio in s. precium s. e. Item no-
ta ibi qua de causa q̄ si ab initio in locacione non sit constituta merces cer-
ta et determinata Sed remanet in suspensio per contrahentes declaran-
da ex post facto non dicitur locatio sed contractus innominatus Sed si
merces

merces certa esset constituta esset locacio si autem de nulla mercede fiat
mencio in illo contractu tunc dicitur mandatum vt. i. manda. s. si. et per hoc
est expedita g. hic sup. ver. verbis. **I**tem nota in s. preterea casum quoti
dianum q. si ego comodum tibi vnam rem et tu mihi aliam propter illam
non est comodatum quia non est gratuitum nec est locacio quia non infuit
merces numerata sed est contractus innominatus. **I**n g. merces consti
tuta in fine ista g. bene dicit et notabiliter nisi merces esset constituta inpe
tunia numerata pro colendo agrum et fructibus recipiendis quia tunc coi
reretur locacio. **I**n g. prescriptis in fine. Nota ex hac g. q. in tribus casi
bus datur actio prescriptis verbis facit l. ex placito. C. de rerum permuta
tione et notatur in rubrica ff. de prescrip. verbo. Sed quero an locacio pot
fieri pro vno nummo. Respondetur q. non quia tunc saperet naturam do
nationis et locacio non potest fieri ex causa donationis vt l. si quis ff. eo
qd. vez. est. nisi sit ex necessitate vt ibi lentit glo. licet emptio possit fieri pro
vno nummo vt etiam ibi dicit glossa.

Ad eo autem aliquam familiaritatem. **C**ontractus em
phiteoticus est
contractus per se distinctus a venditione emptione locacione et con
ductione in quo si de casu fortuito nihil actum esset tunc si tota res periret
periculo emptiote secus si pro parte pereat et conuencio facta de opere fa
ciendo ex materia artificis pro certo precio transit in contractum venditi
onis. Si autem ex materia alterius contrahentis est locacio in qua locati
one sunt seruanda pacta et omnia que veniunt de natura contractus. **I**tem
locator tenetur de leui culpa et non de casu fortuito et contractus conduc
tionis transit ad heredem hoc dicit. Nota primo q. qn. predia dantur ali
cui perpetuo fruenda pro certa pensione annua tunc non dicitur locacio
neq. emptio sed dicitur contractus emphiteoticus qui introductus est ex
lege zenonis alias ex lege zenonina seu leonina concor. l. prima. C. de iu. e.
phi. **I**tem nota q. iste contractus potest celebrari in perpetuum tempus
et istud est verum hodie siue detur res in emphiteosim a priuato siue ab
ecclesia licet olim ecclesia non potuisset dare rem in emphiteosim nisi vsq.
in terciam generationem et ita debet hic intelligi g. sup. ver. auferre liceat
Item nota q. pacta sunt in hoc contractu seruanda quamq. iste contrac
tus dicatur de iure ciuili tantum et pacta sint seruanda de iure naturali
vt hic in g. super verbo naturali. **I**tem nota in d. si autem q. in dubio
periculum rei date in emphiteosim si perit in totum spectat ad dominum et
non

non ad emphiteotam sed si petit pro pre tunc specat ad emphiteotam **Si**
peat tota non doleat emphiteota **Sed** si pro parte nulla liberabitur arte
Item nota in § item queritur q si dedi tibi decem aureos vt tu facias mi
hi vnum vas certi ponderis tunc si tu debes facere ex materia tua erit ep
cio si autem debes facere ex materia mea erit locacio concor l. § ff. e. et l.
sabinus ff. de contrahen. emp. **Item** nota in § conductor q in contrac
tu locationis veniunt omnia ea que sunt equa et bona. quemadmodum
dicimus in contractibus bone fidei **Item** nota in § qui pro vsu qua cl
pa teneatur conductor quia non tenetur de casu fortuito tenetur tamen
incendio si culpa inhabitantium illud incendium peruenierit quod in dubi
o presumitur vt dictum est §. qui mo recontrahi ob. in § item is **Item** nota
ta in § mortuo q iste contractus locacionis seu conductionis transit ad
heredes **In** g. super verbo pensio nota ex hac g. iuncta g. se. q pensio in
contractu emphiteotico potest constitui in pecunia numerata vel in alia
specie lz merces in pecunia numerata tamen constituitur **Et** sic nota vbi in
l. vel statuto fit mencio de pensione vel redditu tunc locator potest dictum
statutum intentare tanquam loquens de locacione licet pprie non dicatur
locacio qz statutum potest disponere q sit locacio licet non interueniat
res ex pecunia numerata quemadmodum etiam potest fieri per pactum
vt notatur in l. ca. E. de decre decu. li. xi. **In** g. super ver. auferre licet in emphi
teosim vno modo in perpetuum. i. tam diu q diu pensio solvatur. secundo ad
tempus certum. tercio ad tempus incertum puta in terciam vel in quartam
generationem et ita consuevit facere ecclesia de quo lacius in aul. si quas
ruinas E. de sa. san. ec. **In** g. super ver. ppriam **Nota** ex hac g. q primus
emphiteota si det alteri rem in emphiteosim et dominus pps inuestiret
emphiteotam tunc primus emphiteota definit esse emphiteota et non agit
contra fm nisi actioe pscriptis verbis ad aliqua pacta inuicem inita **Sed** si p
mus emphiteota constitueret secundum irrequisito domino tunc ageret
tali actione ex lege zenonis que habetur in l. prima E. de iu. emphi. ac etia
pacta bar. tamen in l. prima ff. de condic. ex lege. **Dicit** q actio datur ex
emphiteosi quia semper est actio ex contractu et non ex lege quocienscum
qz contractus sit gracia vtriusqz l. actionum. § ex contractu ff. de ac. et ob
In glosa super verbo locacione **Nota** hic septem diferencias inter o
tractum emphiteoticum et locacionem **In** gl. super ver. vendicionem **No**

tres diferencias intervencionem et contractum emphiteoticum. **I**n g
particularis in fine. **I**sta ultima opinio est melior per dictam l. primam. **S**
circa hoc queritur numquid si minuatur res emphiteotica minuetur ne et
pensio videtur quod sic per l. licet. **C.** locati. & si minuatur res minuitur et mer
ces. Sicut etiam dicimus in emptione ubi minuitur precium propter rem
diminutam ut l. sue rei cum l. sequenti ff. de contrahenda emptione. et no
tat Barto l. in plauti. ff. de condicionibus et demonstrationibus. **C**ontra
rium est tamen veritas in contractu emphiteotico. **N**am propter sterili
tatem rei vel etiam interitum rei pro parte non remittitur aliquid de pen
sione licet in locacione propter sterilitatem fundi remittitur merces ut in e
propter sterilitatem extra locati. **E**t est ratio in hoc contractu emphitheo
tico propter exiguitatem pensionis que potius soluitur in recognitionem
dominii quam alias. **D**icit tamen Barto. in dicta l. prima quod saltem tantum de
bet manere in fructibus ut possit solui pensio. **S**i autem augeatur res em
phiteotica augmentum spectat ad emphitheotam sicut Barto. ibidem licet
secus in agro tributario quia aucto vel diminuto agro augetur vel dimi
nuetur tributum ut l. secunda. **C.** de alluvii. **D**icit etiam Bartolus quod prop
ter guerras bene fit diminutio pensionis ut tenet Barto. in l. interdum. **S**
qui ex naufragio ff. de adquirenda possessione. **I**n glo. utimur ibi per
biennium. **N**ota penam emphiteote non solventis canone quia si sit emphi
theota ecclesie et steterit per biennium non soluendo canonem priuatur
iure suo et si sit emphiteota priuati priuatur iure suo si steterit per trienni
um. **I**n eadem in fine. **N**ota ex hac glossa quod emphitheota potest vende
re vel alio modo alienare suum ius quod habet in re emphiteotica. **Q**uod
est verum dummodo primo requireret dominum seu sibi denunciaret si velit
sibi dare tantum precium quantum reuera potest habere ab alio et tunc
debet eum expectare per duos menses. **N**isi enim esset actum quod posset ven
dere irrequisito domino quod si emphitheota secus faceret caderet a iure suo
facit c. potuit extra locati. **S**i autem dominus noluerit emere vel taceat
per duos menses tunc emphitheota potest vendere. **N**el alias etiam ali
enare suas melioraciones et tunc dominus tenetur talem emptorem in
vestire recepta quinquagesima parte pretij nomine laudum seu investire
ut l. finali. **C.** de iure emphiteotico et ibi glossa in verbo estimacionis
Quod verum est nisi iste vendat persone prohibite quia vendit potencie
tribus qui non sunt faciles ad conveniendum ut sunt milites capitanei et
ecclesia ut notatur in dicto c. potuit et notat Speculator in tyrul. locati. **S**
nunc aliqua. & centesimo decimosexto. **U**bi dicit Speculator quod si illa res
alienetur in ecclesiam pervenit ad manum mortuam. **E**t sic non va alienacio
Si vero

Si vero res emphiteotica legetur per emphiteotaz debetur ei dummodo
vendat infra annum vt tenet ibi **S**peculator in questione sequenti. **E**t ex
hoc forte sumpserunt Colonienses motuum statuendo qd non valet alie
natio rei immobilis in ecclesiam vel personas ecclesiasticas quia per hoc
ciuitas priuatur suis emolumentis et oneribus publicis ad que ecclesia et
persone ecclesiastice non tenentur. **V**olunt tamen ipsi qd si fiat alienatio
rei immobilis in ecclesiam vel in ecclesiasticam personam qd infra annum
ipsi teneantur vendere et bal. in c. primo de alienatione seu collatione de
cima dicit simile statutum valere per illud c. **C**ommuniter tamen docto. te
nent contrarium quia videtur contra libertatem ecclesiasticam vt in autl.
cassa de sacro sanctis eccle. **E**t innocencius in c. nouit extra de sententia
excommunicationis **R**eliqua de iure emphit. vide speculatorem in dict. s.
nunc vbi ponit clxx. questiones et quatuor. **I**n glo. equo in fine **N**ota qd
locator potest petere vsuras a conductore vtente re locata et non soluen
te mercedem **I**dem etiam dicimus in emptore vt teneatur venditori ad v
suras **S**ed hodie non petuntur vsure sed interesse vt notat glo. in l. iulia
nus s. idem et ibi per barth. ff. de actionibus emptiet in autl. ad hec c. de
vsuris **I**tem nota in fine qd conductor non tenetur reparare hostia do
mus vel fenestras neqz tecta sed potest agere contra locatorem qd si non
reparet potest conductor recedere de domo et pro rata temporis sibi imi
nucio mercedis l. si merces s. si vno ff. eodem **U**nde bene tenetur conduc
tor reparare viam ante domum locatorum **E**xpensis tamen locatorum
nisi gratis inhabitaret quia tunc expensis proprijs quod vltimum verum
nisi esset expensa ad perpetuam vtilitatem quia tunc tenetur locator ad il
las expensas vt l. ediles ff. de via publica et ibi per bar **I**tem conductor
tenetur soluere onus tributorum expensis locatorum sicut creditor pigno
ris vt l. in summa c. de pig. **I**n glo. si in fine nota vnam glo. singularem
qd vnus socius recedens de studio non potest substituere alium in loco sui
inuitis socijs de quo per speculatorem in ti. de iudi. s. ij. x. circa hoc querit
quod est verum nisi ille socius substitutus sit eque ydoneus vt erat ille qd
recessit qz tunc de equitate socius tenetur alium recipere ar. l. qd qd c. de e
pis. et cle. et l. qui at ff. de vsti. pecu. qd si ille socius non paciatur malicijs e
obuiandum ar. l. in fundo ff. de rei vendi. **C**onductor autem scholaris rece
dens de studio possit alteri eque ydoneo et ad eundem vsum locare vt l.
nemo c. e. aduerte etiam qd si essent plures socij scolares qui inuicem orar
issent societatem et vnus nolit tenere septimanam suam vel alios vellz per fba
re in studio tunc contra eum daretur actio pro socio vt t3 speculator in d
x. circa hoc queritur **I**tem scolares debet honeste habitare na si inuocet
meretrices

meretrices vel lenones possunt expelli vt d.l. non aliē et ibi p g. et bal. Itē queritur an scolaris expulsus teneatur soluere pensionem Rñdēt q sic o putata tam pensione ab alio subrogato recepto vt notat g. in simili in s. id circo in autl. de tabel. colla. quarta Item adde q domini dōz si nollent locare domos scolaribus possunt compelli ad hoc si scolares omode non fiant dō vt t3 guuil de cu. in l. decerni. C. de epis. et cle.

Rubrica De societate.

Continuacio clara est **I**n gl. rubce in si. nota h diffiniciōm societatis q diffiniciō pcedat ad hoc vt opetatur actio directa pro socio si tñ nō fiat societates ad vberiozem questum puta si sint socij plures vt scolares plures simul habitantes tunc dicitur societas sed tunc h3 locū vtilis actio p socio vt notat speculator in ti. de iudi. s. ij. d. h eē nota p q facit g. in l. diuisa C. loca q l determinat q si sint plures scolares seu socij q simil' educāt vnā domū qlibet solum tenet p pte pensionis nisi obligauerant se in solidum **S**z tūc habent beneficium diuisionis si omnes sint presentes et soluendo nisi fñt ciant ar. autl. pñte C. de fideiuss. Sequitur nigz.

Societatem coire solemus aut. **P**otest contrahi societas oim bōz et vnus negociacionis tñ in qua societate lucz et dānū venit eq̄liter diuidendum nisi aliter sit actum et nisi pactum apposituz de in equalitate lucri et dāni quod tenet qñ alter ofert pl' altro in re vel in opa vel industria et pactum q vni censiat lucrum et non damnum intelligitur scz opensacōe scā lucri et dāni de eo qd sup ē de lucro **E**t ps adiec ta in lucro tacite videt adici in dāno hoc dicit vsqz ad s. manet at **N**ota p mo q societas p̄t contrahi duobus modis vnomō expresse de omnibus bonis et tunc veniunt huiusmodi hereditates legata et donacōs vñcūqz q̄site vt l. ij. s. i. ff. e. **S**ecundo modo potest contrahi super vna negociacōe tñ et tunc veniunt solum quesita ex illa negociacione **P**otest etiam cōtrahi societas duobus alijs modis vt hic in g. super ver. emendi. vnomodo q societas contrahatur non expresse aliquo sed simpliciter et tunc solum veniunt illa que queruntur ex questu. i. ex opa personali vt in vendicione vel locacione non autem veniunt hereditates legata et donaciones quia illa fiunt ob meritum l. coire cum l. sequenti ff. eodcm **S**ecundo modo cōtrahi tñ in vna re tñ et tunc vltra illam rem non extenditur vt l. quinta ff. eodcm potest

potest etiam et alio modo contrahi societas puta re ipsa sine aliquo pacto seu expressione verborum ut videmus de duobus fratribus simul habitantibus qui ponunt res in communem ut l. iij. ff. de iur. et notat per bar. in l. cum duobus per pa. pian. ff. de iur. et l. titium meum ff. de administr. tuto. Secundo notat per si societas contrahitur non appposito aliquo pacto de lucro et damno tunc omne lucrum et damnum debet equaliter dividi inter partes et hoc secundum ratam significationem quam unusquisque appositus ad societatem et ita debet intelligi l. si non fuerit hic alibi in g. super verbo equales. Tercio nota ibi quod si expresse per pacta de lucro et damno apposita in societate sunt servanda. Item nota in d. de illa quod cum istud verbum est si fiat pactum quod unus habeat duas partes lucris etiam damni et alius duas partes damni et unam lucris et ratio ponitur hic in textu ibi quod sepe quorundam qui textus sepe allegatur quod opera sepe plus valeat quam pecunia ad quod concordat. et sequens ibi quia sepe. Item nota in d. et ad id quod valet pactum in societate appositum quod unus habeat partem lucris et nihil damni et hoc est verum secundum g. super verbo adeo si unus plus de opera vel industria appositus. Secus si unus nullam suam operam appositus quod tunc eorum societas leonina ut voluit h. g. super verbo partem. Quomodo autem legitur in fabula de leone lupo et vulpe qui cum cepissent predam dixit leo volo habere unam partem quod sum socius aliam partem quia maiorem operam impo sui et tertiam partem quia sum fortior. Sed tunc quero an dampnum et lucrum computentur de anno in annum vero in fine negociationis bar. vero in l. neg. ff. de neg. gest. tangit et non soluit sed in l. neminem d. interegro. Et de suscep. prepo. et archa. li. x. dicitur in fine totius administrationis quod ante non potest apparere ratio lucris vel damni ac. huius textus et per ista sunt expedite glorie. Item nota in d. illud quod natura societatis inducit quod conventio facta super lucro intelligatur repetita super damno et econtra et sic lucrum et damnum ambulant equalibus passibus ita quod id quod statuitur in uno statuitur et in altero seu reliquo quia contrariorum eadem est disciplina quod verum nisi maior sit ratio in uno quam in alio ut in iuribus contrariis hic allegatis in g. super verbo servari. De quo laicius per bar. in l. inter si pulantem ff. de verborum obligationibus.

Manet autem societas eorumque societas finitur quinque modis videlicet renunciatione morte finito negotio publicatione bonorum cessione et in actione pro socio vel voluntate lata culpa et levis hoc dicit. Nota primo quod licitum est uni sociorum altero invito renunciare societati quod est verum si bona fide faciat cum nemo

nemo compellatur stare in comunione nisi in casibus notatis in l. si. **C.** si
doli. **S**i autem quis per calliditatem seu maliciose renūtiat societati ut ac
quiret sibi soli quod ab obus queri deberet tunc damnum quod prouenit
pertinet solum ad renunciantem lucrum autem erit commune l. actione. **S.**
diximus ff. e. **I**tem nota in **S.** soluitur qd per mortem alterius socij soluit
societas et sic contractus societatis non transit ad heredes etiā si de hoc
pactum fuerit l. nemo et l. adeo ff. e. **E**t est ratio huius qz in societate eligi
industria psonae et istud est verum quamqz sint plures socij et vnus tantuz
moriatur nam etiam si supersint plures socij adhuc inter illos non manet
societas **I**tem nota in **S.** item si alicuius qd finito negotio super quo est
contracta societas finitur et societas et sic finita causa alicuius negotiati
onis finitur et effectus et g. hic super ver. rei ponit exemplum de duobus ta
bernarijs qui conuenerunt de vendendo vino in foro **I**tem nota in **S.** p b
licatio qd per publicationem omnium bonorum vnus socij finit societas
et est ratio quia tunc in locum illius socij quo ad bona eius succedit fiscus
ille socius habetur pro mortuo ex quo sequitur qd si aliquis bannitur p
ter suum delictum et bona confiscantur finitur societas naz bannitus pro
mortuo reputatur et in eius locum succedit fiscus ut hic et l. actione. **S.** pub
licatione ff. e. et licet fiscus succedat in locum banniti tamen ipse non dicit
heres banniti sicut in l. si qua ff. de his qui sunt sui vel alie i. **I**tem no
ta in **S.** item si quis qd cessio bonorum soluit societatem qd tamen societas no
uo consensu reuiuiscit **I**tem nota in **S.** socius qd socius tenetur consocio
de dolo et leui culpa non autem leuissima et est ratio qz imputet sibi socius
qd minus diligentem socium sibi assumpsit **S**ic etiam dictū est in **S.** preterea
s. qui. mo. f. cōtrahi ob. **I**tem nota ex hoc **S.** d. rām inter culpam leuem et
leuissimam de quo satis dictum in. d. **S.** pterea qz dicitur leuis culpa quādo
quis non facit in alienis quod faceret in suis **E**t dicitur leuissima quādo
quis non facit id quod quilibet diligentissimus paterfamilias fecisset. **C.**
In g. conuenerit in fine **I**tem fallit qd societas non finitur morte videlicet
si sint duo socij et vnus vadit pro mercimonijs ad aliam prouinciam et a
lius manet domi nam si ille qui maneat domi moritur non soluitur socie
tas si proficiscens ignoret mortem quamuis solueretur si sciret. ut l. actōe
S. p. m. et **S.** item si alicuius ff. eodem **I**n g. mortuo in fine **E**t ista socie
tas soluitur saltem propter impedimentum persone tantum. **N**on
autem propter publicationem bonorum **N**am perdens ciuitatem ut de
portatus retinet ea que sunt iuris gentium ut l. si tibi mandauero ff. man
dati et ideo deportato duraret societas nisi persona impediretur perdēs
autem

autem libertatem retinet ea que sunt iuris naturalis vt ius alimentorū p
cipiendoz vt l. si vidum ff. de re iudi. et ibi per bar. **In** g. cesserit in fi. no
ta quare potest fieri cessio bonorum quia propter hoc euitat debitor ne d
trudatur in carcerem propter debita non tamen liberatur a creditoribus
licet in bonis postea quesitis habeat beneficium ne conueniatur in plus q̄
facere potest vt l. iij. ff. de cessi. bono. licet secus de iure canonico in vsurari
o cedente bonis quia ille non gaudet hoc beneficio in postea quesitis vt
est glōsa. in c. cum tu super verbo facientibus extra de vsuris. **In** glo. su
per verbo solet. **Nota** qualem diligentiam debet quis adhibere in rebus
communibus quia talem sicut prius adhibuit in re propria. istud verum
est si iste res sint communes tamquam socijs secus si essent communes sine
societate et de isto lacius per bar. in l. socius socio ff. eodem

Rubrica De mandato

Continuatio claret de se Sequitur nigrum

Mandatum contrahitur quinqz modis. **Man**
contrahitur quinqz modis hic expressis. **Sed** si mandatum fiat
gracia mandatarij vel sit contra bonos mores non obligat ac
tines mandati diligenter sunt seruandi hoc dicit vsqz ad s. recte quoqz. **Do**
ta primo quot modis contrahitur mandatum et declarationem particu
larum. **Item** nota in d. aut si volente te agere q̄ iure isto creditor prius
agere poterat contra fideiussorem q̄ contra reum licet hodie secus in au
t. presente. **De** fideiussoribus. **Nota** in s. tua tantum gracta q̄ manda
tum quod sit gracia mandatarij tantum dicitur poti⁹ consiliū q̄ manda
tum et ideo ex illo mandato q̄s nō obligat. quia nemo tenetur ex consilio
ad quod semper allegatur iste textus. **Quod** est verum nisi istud manda
tum factum esset de certa persona quia tunc si mandatarius non esset ali
ter factur⁹ ipse haberet actionem contra mandantem vt hic in d. sed a
deo. **Item** nota in s. illud q̄ mandatum contra bonos mores non est
obligatorium qd est vep̄ inter mandantē et mandatariū. **Sed** bene est ob
ligatorium illi in cuius perniciem emanauit quia mandantem illi tercio
obligat

obligat et etiam rei publice offensa ut hic sentit glo. in § tua tantum gratia in d. consilio. **I**tem nota in § his qui ad quod semper allegatur quod fines mandati diligenter sunt custodiendi et eos excedens non agit mandati pro eo quod excessit etiam si esset utile factum concoz. l. diligenter ff. eo.

Item nota in d. quod si minoris quam mandans emi rem pro maiori precio videtur etiam mandare quod ematur pro minori quia in maiori summa minor inest ut l. inter stipulantem § ij. et ibi per bar. ff. de ver. ob. **I**n g. i. ibi § si hoc verum si data fuit pecunia sed si alia species fuerit data tunc dicitur contractus innominatus ut d. § si. Et istud verum quod mandatum ab initio debet esse gratuitum. Nam ex post facto mandans posset mandatarium remunerare occasione servicii percepti ut l. si remunerandi in principio ff. e. Et ideo licet procuratori detur salarium tamen dicitur mandatum et de isto per bar. in l. i. ff. de procu. qua autem actione procurator possit petere salarium dic ut plene notat g. in l. i. C. e. et in l. salarium ff. eo. **I**n e. g. in si nota ergo perque verba fit mandatum non aut pot fieri per verba amonitioz vel etiam per verba consultoria ut si quis haberet amicum scriberet sibi sic moneo et consulo te amice ut facias hoc pro isto est tex. notabilis in l. denique § si quis ita ff. e. quia talis non tenetur nisi de dolo. Ex quo sequitur quod arbitrator seu amicus compositor non tenetur nisi de dolo et ita tenuit etiam bar. in l. si iudex ff. de varijs et extraor. cogni. licet secus in arbitro quia male iudicando facit litem suam ut l. si quis in conscribendo C. de pac. et ibi per bar. **I**tem per verba commendatoria non inducitur mandatum si amicus scriberet amico ut talem haberet commendatum intuitu sui quod talis scribens ex hoc non obligaretur si alius forsitan mutuaret sibi pecuniam ut est tex. notabilis in l. si non remunerandi § cum quidam ff. e. **I**n g. ex consilio in fine. conclude sic per ange. in l. qui seruo ff. de fur. § pino tractibus ex consilio nemo regulariter obligatur ut hic et l. ij. in si. ff. e. et l. consilij ff. de re. iu. c. nullus ex consilio de re. iu. in vi. Fallit primo si consilium fuerit fraudulentum videlicet quis consuluit alteri propter suum commodum ut l. § si cum scires ff. de dolo. Quod nota contra plenetas. i. mediatoresque sepe fraudulenter inducunt quem ad emendum causa sui lucri nam ipsi tenentur ex consilio si emens deceptus fuerit ut d. l. ij. Secundo fallit nisi mandatarius non esset alias facturum ut l. si non remunerandi § plane ff. eo. et ideo caue consulere alteri ad emendum aliquid nisi videas eum dispositum ad hoc. **I**n de iudicis autem tenetur mandans siue mandatarius esset alias facturum siue non ut l. non solum § de mandato ff. de iurijs cuz similibus et hoc ei in cuius preiudicium mandavit non autem tenetur mandatario quia non debuit ipse parere ut in § tua tantum hic in tex. quod itez verum

verum nisi mandatarius e. Ter. talis persona subiecta que mandanti in leui
bus deberet parere vt l. liber homo ff. ad l. acquilam **In** g. obligatori
um in fine de isto est text⁹ de iure canonico in c. non est obligatoriu de reg
iu in vi. **An** autem et quando iuramentu firmet contractu dic plene p bar
in l. si quis pro eoff. de iudicioribus **In** glo. mandatum in fine de isto vi
de bar. in l. qui soluendo ff. negoti. gestis

Recte quoqz mandatum contractum. ^{Mandatum re in}
^{tegra potest re/}
uocari nisi mandatarius exequatur mandatum ignorans mortem man
dantis quod mandatum suscipere est voluntatis licet consummare sit ne
cessitatis **Item** mandatum debet esse gratuitu nam si interueniat merces
transit in aliam speciem contractus hoc dicit **Nota** primo q mandatum
debite factum reuocatur re integra et per illam reuocationem expirat. se
cus si non esset debite factum quia non egeret reuocationem vt hic in g.
Item nota ibi item ad hoc q reintegra per mortem mandatarij vel man
dantis expirat mandatum **Tercio** nota ibi sed utilitatis causa q lz mor
te mandantis finiatur mandatum hoc tamen fallit quando mandatori
us est executus mandatum qui ignorat mortem mandantis **Et** est ratio
ne ignorancia probabilis afferat damnum mandatario **Nam** illud esse si
debet vt hic et l. si ff. pro socio licet ignorancia non probabilis possit affer
re dampnum vt l. quamqz ff. ad vellej. et hoc est quod voluit g. super ver
bo alioquin **fallit** etiam istud q per mortem mandantis non expirat ma
datum in pluribus alijs casibus de quibus notatur per bar. in l. ij. §. sed si
quis ff. de donaci. **Item** nota ibi et huic simile q debitor solvens pro cu
ratori reuocato ignorans de reuocatione liberatur a debito facit l. eiusq
in prouincia ff. si cer. pe **Item** nota in §. mandatum q mandatarius vel
debet complere mandatum vel ita cito renunciare q mandator posset eq
bene sibi prouidere alias tenetur mandatarius mandatori ad interesse
actione mandati nisi iusta causa excusetur mandatarius que causa est mul
tiplex vt notatur in l. si tibi mandauero §. si cum quatuor legibus se. ff. c. **Et**
sic nota quod illud quod ab initio est voluntatis ex post facto efficitur ne
cessitatis et ad hoc allegatur l. sicut C. de ac et ob. et in l. incommodo §. sic
ff. de mo. **Item** nota in §. summa ad quod semper allegatur q mandatu
debet esse gratuitum quod est verum ab initio quia ex post facto gratia
remunerandi potest constitui salarium vt hic in g. super verbo constituta
in princi

in principio **I**n g. integro ibi l. tam ex contractibus §. si. nota ex hac g. quando res dicitur integra vel non Circa quod concludere sic aut loquimur in mandato procuratoris ad iudicia aut in mandato iurisdicōis aut in mandato procuratōis ad negocia Primo caū res dicitur integra ante litem contestatam l. procura. et l. nulla ff. de procu. quod est verum nisi interueniret satisfactio procuratoris vel domini in iudicio qz illa facit desinere rem integram quo ad tacitam reuocationem mandati que fit per mortem mandantis l. si defunctus C. de procu. licet quo ad expressam reuocacōem res non dicatur desinere esse integra quia dominus potest non obstante satisfactioe reuocare mandatum vt notat g. in l. si ante ff. iudi sol. et ibi per bar **P**ost autem litem contestatam dominus non potest reuocare procuratorem nisi ex causa l. post litem ff. de procu. **I**n mandato iurisdicōis res dicitur integra ante citacionem qz ab ea incipit iudicium vt notatur in l. et qz ff. de iurisd. om. iu. et in c. gratum extra de officio dele. **I**n procuratore autem ad negocia res dicitur integra quando nondum incepta est nec aliquod preparamentum stabile et intrinsecū factum est nam si tale preparamentum sit factum res non dicitur integra verbi gracia si mandauit tibi facere domum et iam incepisti facere faciem muri secus si esset factus preparamentum extrinsecum qz adhuc res dicitur integra verbi gracia si tibi mandauit ire romam et iam emisisses solutares per hoc res non dicitur desinere integra vt notat g. in l. si pecuniam ff. de iudi. ob cam. **I**n g. iusta cam in si nota ex hac g. q. culpa venit in mandato circa quod sic concludere aut loquimur in actione mandati contraria vitz que competit mandatario contra mandantem et tunc etiam uenit leuissima culpa quemadmodum dicim⁹ in contraria actione depositi vt l. si seruus sis §. quod veroff. de fur. Aut loquimur in directa que competit mandati et tunc aut mandatur aliquid quod requirit exactissimam diligentiam vt videmus in mandato procuratoris ad iudicia et ille tenetur de leuissima culpa l. a procuratore C. e. Aut mandatio quod requirit exactam diligentiam vt soluere pecuniam vel facere aliquod opus et tenetur mandatarius in leui l. in re mandata C. e. aut mandatur id quod requirit modicam diligentiam vt portare vnam librā et tenetur solum de dolo et lata culpa nisi receperit custodiam vel precium qz tunc etiam tenetur de periculo vt leum qui §. si epistola ff. de fur. de quo etiam per bar in l. q. nerua ff. de positi. **I**n g. constituta nota ex hac g. magis tra. an procuratori teneatur sallarium et qualiter petatur **P**ro quo vide hic et alias glo. in l. prima C. eodem Et in l. sallarium ff. eodem **I**n hoc tamen q. hic glosa dicit q. si sallarium est omnino incertum q. tunc non

potest.

potest peti quamq̃ hoc est verum fm ia. de are. per viam actionis **S**edra
 men bene potest petere procurator salarium per officium iudicis ad
 similitudinem aduocati qui si nihil de salario pact^{us} est potest implorare of
 ficiu iudicis vt sibi constituatur salarium fm consuetudinem fori et eius
 facundiam vt l. prima § aduocatos ff. de varijs et extrao. cogni. nam pro
 curator dicitur postulare. i. mentem clientis sui explanare in iudicio vt dicit
 glo. in d. l. salarium licet bar in d. § aduocatōs teneat q̃ procurator non
 possit implorare officium iudicis pro salario sibi constituendo sed agat
 ex promissione si promissum est vel ex locacione si consuevit locare opas
Auerte tamen ad id quod dicit g. in l. i. C. e. q̃ procurator non potest pa
 cisci vltra c. aureos nam doc dicunt q̃ hoc nō est verum quia hoc solum ē
 prohibitum aduocatis qui olim habebant salarium de publico hodie n̄
 nisi sit aduocat^{us} pauperū vt d. g. in l. fori C. de aduo diuer. iudi. **I**tem ad
 uerte q̃ procurator non potest pacisci de quota litis alias punitur l. si re
 munera § marcus ff. e. l. sumptus ff. de pec. sic nec aduocatus alias possz
 sibi officium interdici l. si qui C. de postu. **I**tem nec medicus potest pacisci
 super salario suo vt l. medicus ff. de varijs et extrao. cognici. vt notatur
 in l. per impressionem C. quod me. cā **S**equitur Rca

Rubrica De obligationibus que ex qua si contractu nascuntur.

Continuacio claret ex principio nigri **S**equitur nigrum

Dist genera contractuum enumerata. **C**ū ne
 alicuius geruntur sine mandato nascitur hinc inde ex communi
 contractu obligatio et actio ex qua datur negotiorum gestor
 actio domino directa contra gestorem ad reddēdas rationes qui gestor
 tenetur de dolo lata culpa et leui et eciam leuissima quando alius erat di
 ligencior et gestor datur utilis **I**tem inter tutorem et pupillū nascit actio
 tutele ex q̃si contractu pupillo directa que datur vt tutor reddat rōm. de
 sua administracōe et tutori utilis si quid impendit vel obligat^{us} ē p̃ pupillo
Item inter habentes rem communem aliter q̃ ex societate contracta q̃si
 contrahitur et heres adeundo hereditatem dicitur quasi contrahere cum
 legatarijs **S**imiliter et soluens indebitum dicitur quasi contrahere ex q̃
 in debito

indebito oritur conditio indebiti que cessat nisi quis solvens indebitum
ex causa que crescit per inficiacionem; hoc dicit titulus iste. **Nota** primo
ex hoc textu q obligacio que non descendit ex contractu vel maleficio vel
etiam ex quasi maleficio illa dicitur nasci ex quasi contractu. Et sic nota ad
quod semper allegatur iste tex q bona est argumentacio a sufficienti p
enumeracione. **Secundo** nota in § igitur q ex gestione negotiorum sine
mandato oritur duplex actio scilicet directa negotiorum gestorum et uti
lis. **Directa** est que datur domino cuius negocia gesta sunt contra gesto
rem vt reddat rationem sue administracionis et restituat si que male ad
ministravit et sufficit in hac actione generalis libellus vt peto q talis red
dat mihi rationem administracionis sue vt est glo. in l prima ff. de edendo.
Nota barto. in l si quis ff. de nego gest. **Contraria** autem actio seu utilis
datur gestori contra dominum si quid impendit de suo negocio in nego
cio gesto. **Item** nota ibi id q utilitatis quare actio negotiorum gesto
rum sit inuenta videlicet vt absentes inueniant aliquos qui negocia sua
curent. Nam si illi aliquid impendant in rebus absentis introductum est
vt illud possunt repetere et ne nimium possint repetere introductum est vt
absenti seu domino reddant rationem. **Item** nota ibi quo casu q ne
gociorum gestor tenetur aliquando de leuissima culpa videlicet si quis ef
fet qui diligentius negocia absentis curare vellet. **Item** nota in § tuto
res q inter pupillum et tutorem nascitur actio tutele que oritur habet ex
quasi contractu. Et est duplex scilicet directa et contraria. **Directa** est que
datur pupillo contra tutorem vt finita tutela reddat administracionem
sue tutele. **Contraria** est que datur tutori contra pupillum si quid impen
dit in rem pupilli vel si obligatus est pro pupillo vel si rem suam obligau
it pro pupillo. **Item** nota in § item si inter aliquos q actio communi
diuidundo que competit inter aliquos habentes res communes non ta
men ex vera societate illa oritur ex quasi contractu et similiter etiam actio fa
milie hirciscunde que competit in plures heredes. **Item** nota in § heres
ad quod semper allegatur q heres adeundo hereditatem dicitur quasi
contrahere cum legatarijs. Et sic actio ex testamento que competit lega
tarijs contra heredem dicitur nasci ex quasi contractu concoz. l. apud iuli
anum § finali ff. ex qui. cau. in poss. eat. **Item** nota in § item is q soluens
indebitum pet. errorem dicitur magis distrabere qz contrahere tamen qz
dicitur aliquid facere puta dominium transfert in accipientem illa obli
gacio dicitur quasi contrahi per soluentem et illi soluenti competit condi
tio indebiti pro eo quod soluit. **Item** nota in §. ex quibusdam q sol
uens indebitum ex causa que crescit per negacionem seu per inficiacione
non

non repetit et sunt etiam alij casus vbi soluens indebitum non repetit vt
hic in g. super verbo errorem. **I**n glo. negotiorum in fine ista glo. reputa
tur singularis videlicetq. appellatione pluralis continetur singulare quod
facit ad statutum puniens producentem falsos testes vt etiam intelligat
de producente vnum falsum testem. **I**n g. utilitatis in fine. **N**ota ex hac
glo. casus in quibus cessat negotiorum gestorum actio et gestor non po
test repetere id quod impendit. **P**rimus est quando precessit protestacio
domini vtz q. ipe non vultq. talis gerat negocia sua et hanc protestacio
nem denunciat gerenti qui sufficit etiam si generale sit vt dic. l. si. **S**ecundo
casus si quis gessit negocia alterius paterna affectione vt si vitricus pre
stitit alimenta preuigno l. si paterno affectu. **T**ercius casus
est si libertus aliquid exposuit pro patrono suo vt l. officio. **T**ercio casus
vt hic in glo. **E**st et alius casus quando maritus fecit expensas pro cura
vrozis sue egre nam illas impensas repetere non potest quia suis expensis
tenetur curare vxorem nisi esset magna impensa vel vxor aliunde haberet
vt **E**. eodem l. quod in vxorem et ibi per bar. vel etiam si vxor staret sine
marito culpa ipsius vrozis quia tunc etiam tenetur ad restitutionem ex
pensarum medicorum sibi bar. in l. si cum dorem. **S**i autem in seculissimo ff. de
iur. matrimo. **I**tem dominus non potest repetere expensas factas procura
famuli sui egri quemadmodum dictum est de marito vt notat bar. in d. l.
q. in vxorem. **E**st etiam alius casus videlicet quando expensa est facta p
ter pietatem vel prima et ibi notatur. **E**. c. in g. **E**. c. **R**ca

Per quas psonas obligaco nobis adqrit rubicat
Continuacio patet ex princ. pio nigri. **S**equitur nigrum

Expositis generibus obli. **N**on solum per nosmetipsos
sed et per seruos et liberos i
potestate nostra constitutos nobis adquiritur obligacio. per
seruos in totum per liberos ad vsum fructum tantum. **I**tem per liberos
homines et seruos alienos bona fide possessos nobis adquiritur ex ona
bus causis scilicet ex opera sua et ex re nostra quod etiam in seruo. fructu
ario seruatur et seruus communis adquirit dominis pro dominica porci
one nisi vni nominatim vel iussu vnius tantum fuerit stipulatus hoc dicit
Notabilia sunt clara et omnia pertinentia scilicet ad hunc titulum vi
cenda dicta enim sunt in tytulo illo videlicet supra. **P**er quas autem
perso

perfo. nobis ad qui et §. de stipu. seruorum ubi vide

Rubrica Quibus modis tollitur obligatio

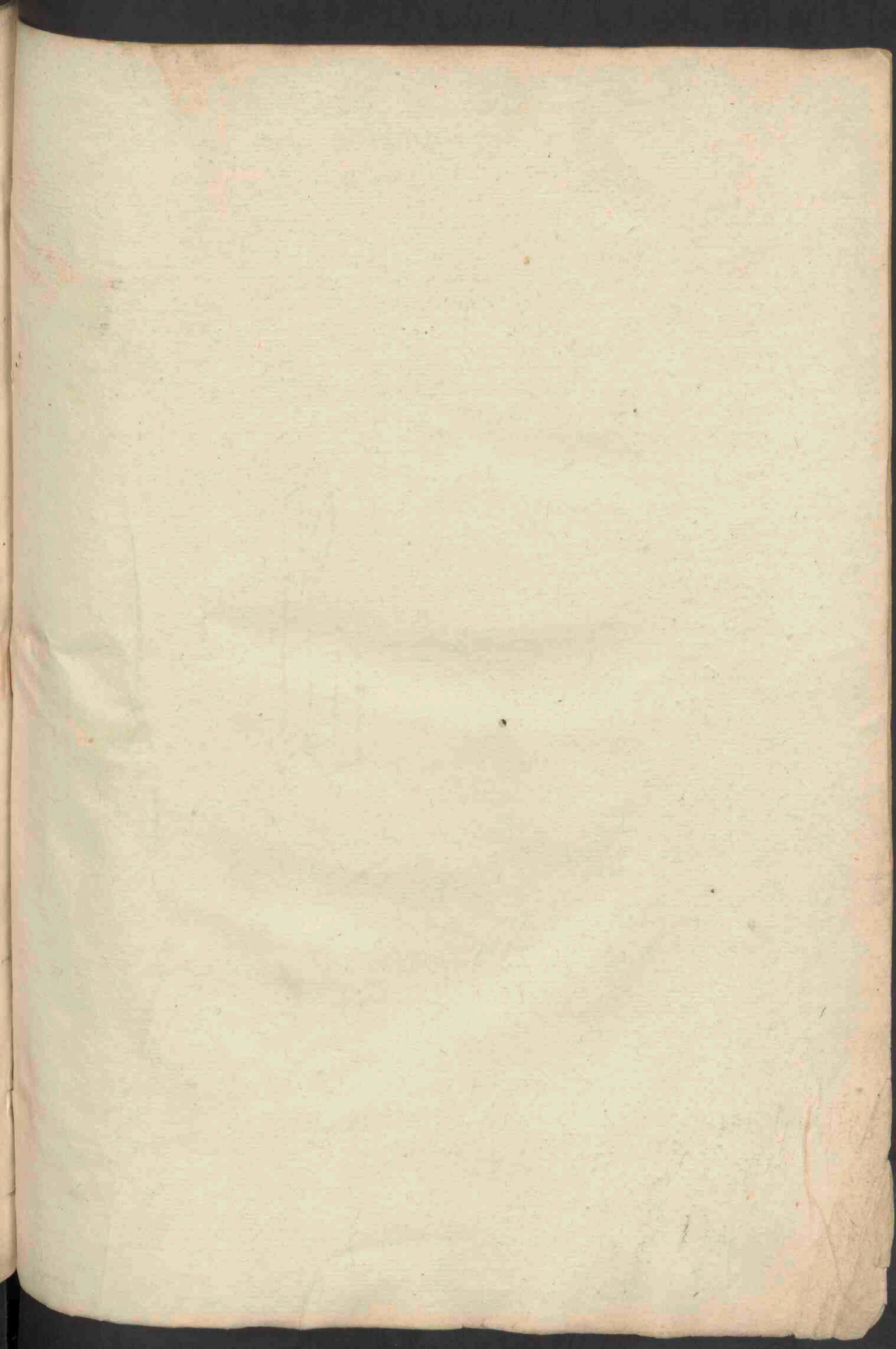
Continuatur ad precedencia in hunc modum **Disum** est qualiter obligationes contrahantur verum quia nihil tam forte quin rumpi et dissolui potest ut in §. deinceps in autl. de nup. et l. nihil tam naturale ff. de re iur. ideo modo sequitur videre qualiter tollatur obligatio **Sequitur** nigrz

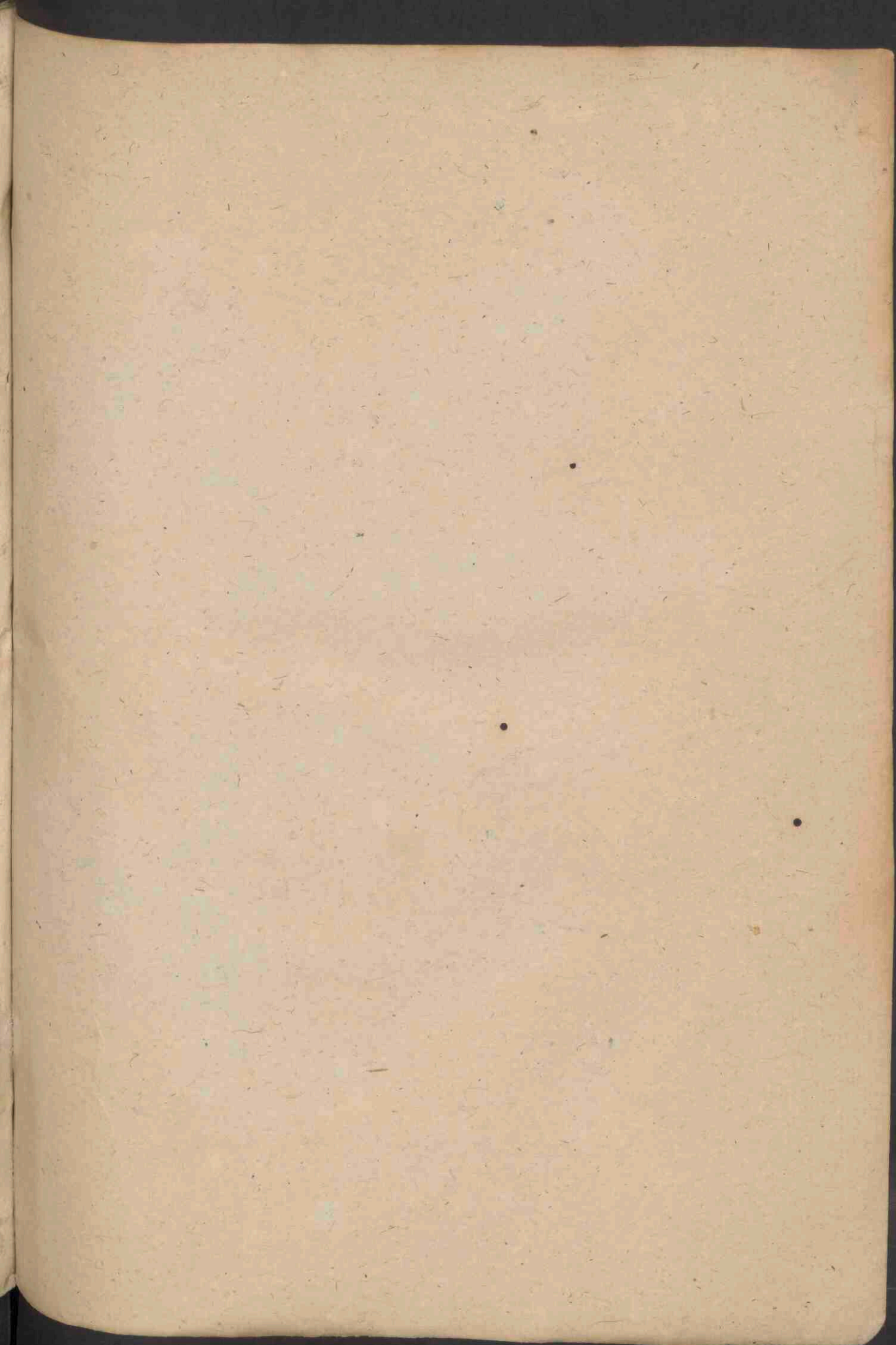
Tollitur autem omnis obligatio. **S**olucione eius quod debet vel alterius rei volente creditore soluitur omnis obligatio **S**olutio principalis liberat fideiussorem et econuerso **I**tem acceptilacione nouacione et contrario sensu re integra existente tollitur obligatio **S**ed **N**ota primo ad quod si alii quod solucio eius quod debet tollit omnis obligatio **F**allit hoc in aliquibus casibus de quibus videbimus in §. super ver obligatio **S**ecundo nota ad quod si alii quod aliud pro alio solui potest creditore volente sed non possit fieri creditore inuito **P**rocor. l. si §. si ff. si cer pe. fallit istud in multis casibus ubi liberat debitor soluendo aliud pro alio inuito creditore de quo notat per §. et bar. in d. §. i. **T**ercio nota quod inuito debitor potest deus debitor liberare **P**rocor. l. soluendo ff. de neg. ges. **E**t sic nota ad quod si alii quod beneficiu et potest cor ferri in inuitu quod est verum pro obliquu non autem directo de quo in l. inuito ff. de re iur. **I**tem nota in §. ite si reus soluendo debitum liberat fideiussorem et est ratio quia sublato principali tollitur et accessorium sic etiam solucio fideiussoris liberat reum ex quo notat hic §. super ver. liberabitur in si. quod vna solucio parit duas liberaciones **I**tem nota in §. ite pro acceptilacionem quod acceptilacio equa solucioni **P**rimo tamen inter se quia quando interuenit pecunia tunc dicitur ra et realis solucio **A**ceptilacio autem dicitur ymaginaria et ficta quia non requirit pecuniam interuenire sed tamen verba l. si acceptil. §. inter ff. de accept. **T**ercio solucio tollit obligacionem vnde quicquid et quicquid tractat eo acceptilacio solo tollit obligacionem quanta per stipulacionem **I**tem nota in d. §. et grece quibuscumque verbis intelligibilibus potest fieri acceptilacio quemadmodum dictum est de stipulacione in §. vtrum §. de ver. ob. **I**tem nota ibi sed id quod obligationes aliter contracte quam verbis possunt etiam tolli per acceptilacionem dummodo prius reuocantur in aquilianam stipulacionem **E**t sic nota quod illud quod non potest fieri per directum potest fieri per obliquum **I**tem nota ibi sicut autem et acceptilacio etiam potest fieri pro parte debiti **I**tem nota in d. est autem quid sit aquiliana stipulacio quia est stipulacio introducenda

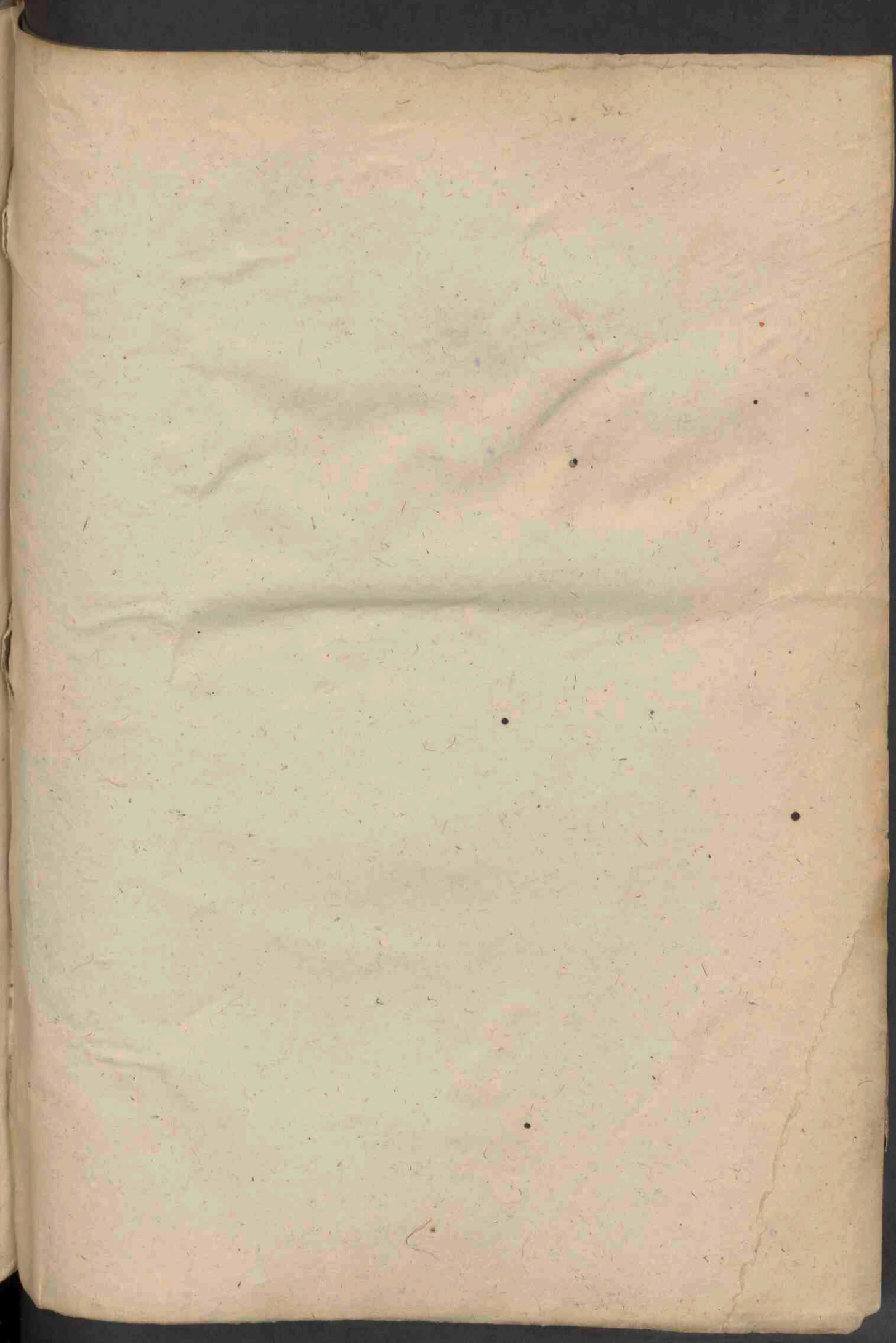
introducta per gallium acquinum in quam omnes obligationes muni
 possunt reduci ad finem ut obligationes que non sunt verbis contrahuntur
 tolli per verbalem solutionem quod possibile est quoniam in verbalibus obligacionibus
 reducte et propter hoc sunt iuuentur facit l. et vno et ex pluribus §. i. ff. de accep.
 Item nota in §. pterea quod per nouacionem tollitur obligacio que nouacio olim fie
 bat eo ipso quod noua persona interueniebat vel eo ipso quod persona obligata alii
 quid addebat vel detrahebat pme obligationi hodie tamen nunquam debet fieri no
 uacio nisi expresse in secunda obligacione dicatur quod fit actio nouandi ut est tex
 expresse hic et in l. si. C. de noua **I**tem nota in §. hoc amplius quod per contrariu
 consensu tollitur obligacio que consensu contracta est quod vix dicitur res sit inte
 gra **S**unt et alii modi tollendi obligationem de quibus vide h. g. magram
 in si. h. ti. **I**n g. obligacio ibi speciale unde in debitorum pupilli qui duntaxat
 fuerit tutor tacuit debitum nam si sciuit se debitorem et tacuit non liberatur
 soluendo donec administrat ut in aut. minorum debitor C. qui dari tu. pnt
In e. g. ibi l. si rem mea **S**olutio ibi adest aliquod ius in re soluta puta quod
 alteri illa res obligata est et sic non redditur res eodem modo sicut debet
In e. g. ibi §. si fundum **S**olutio res soluitur sed non cauetur de euictione ad
 quam tamen tenebatur solvens ex pacto vel ex lege **I**n ea. g. ibi §. si reddita ibi
 res reddebatur deteriorata vel solue dicitur ista contraria ut sequitur in g. duntaxat
 h. his legibus **I**n e. g. in si. de isto dicitur ut notat g. et bar. in l. si §. i. ff. si. cer. pe
In g. solutio ibi prima verior est de isto lacius per bar. dicitur in l. soluendo ff. de
 neg. ges. **I**n e. g. in si. nota ex hac g. quod persona debitorum potest soluere debitum
 inuito creditore et quod dicitur glossa de creditore creditoris in hoc sic dicitur
 aut quis vult soluere creditore creditoris inuito primo creditore et non liberatur
 per l. si. C. de neg. ges. aut soluere vult creditore creditoris ignorante primo
 creditore et tunc liberatur ope exceptionis l. si opas ff. de doli excep. non
 aut liberatur ipso iure nisi ambo sunt creditores ex eadem re ut d. l. liber homo
 vel nisi bona debitoris sint obligata creditore creditoris ut d. §. soluta **I**n
In g. liberatur ibi licet cum his nota ex hac g. quod fideiussor solvens pro reo nomine
 debitoris liberatur debitore ipso iure quo casu fideiussori non potest fieri cessatio
 actionis contra reum **S**ed fideiussor agere mandati contra debitorem
Sed si fideiussor soluat suo nomine quod in dubio presumitur ut l. papiam
 et ibi g. ff. mandati tunc reus liberatur ope exceptionis et post solutionem
 ex intervallo potest fieri cessatio actionis contra reum ita notatur per bar. in
 l. modestinus ff. de solu. **I**n glo. diximus et glo. cetera in fine. nota ex hac
 glossa quod acceptillacio inutilis licet enim non valeat ut acceptillacio valet
 tamen ut pactum **C**irca quod sic distingue **N**ut acceptillacio peccat in re

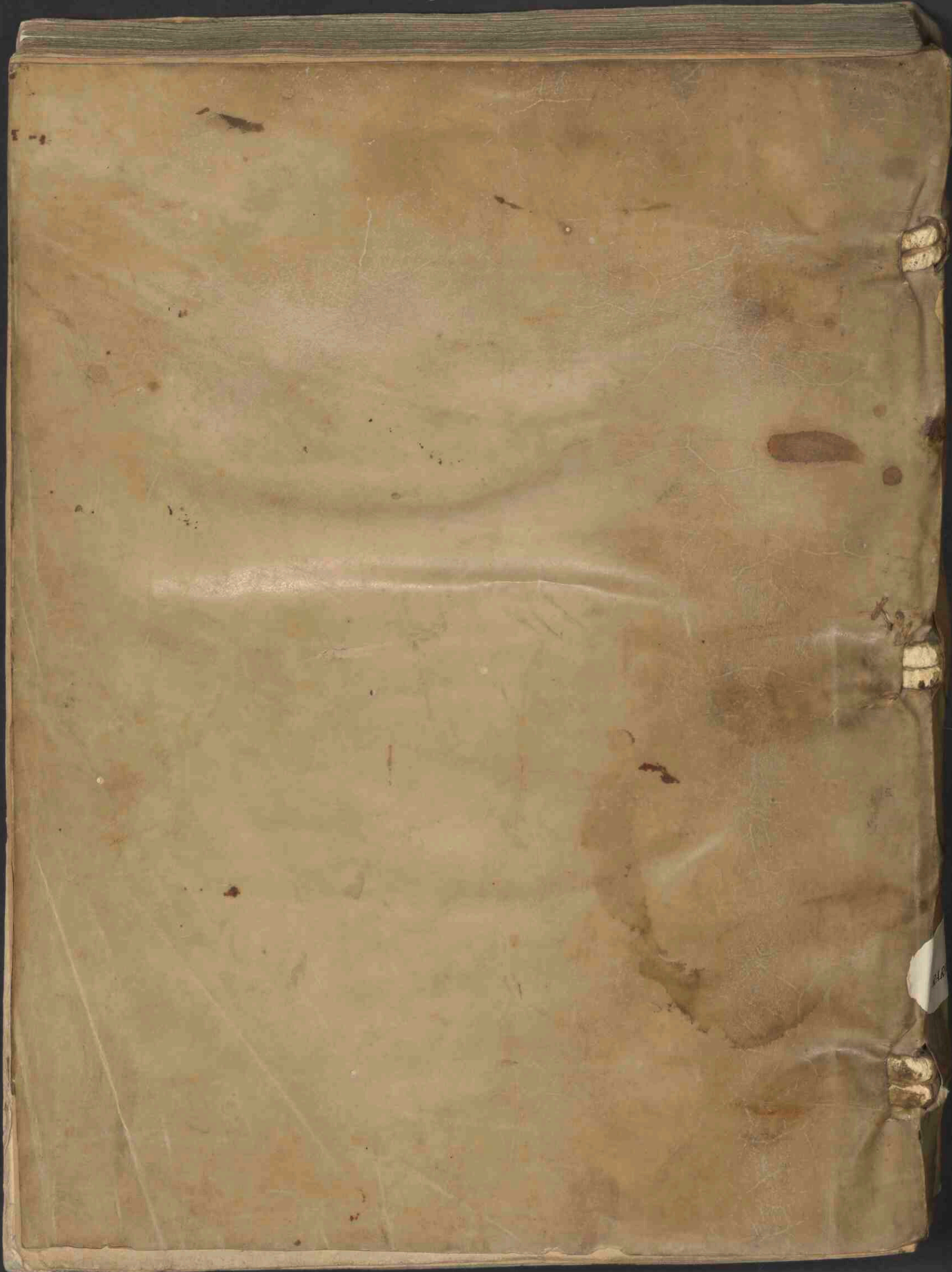
seu in forma quia interponitur super alia re q̄ super stipulatione et tunc
 valet vt pactum. Aut peccat in forma puta quia fit inter absentes et nullo
 modo valet l. si vnus. §. si acceptillacio ff. de pactis et ibi per barto. et l. an
 inutilis ff. de acceptillacion. **I**n glo. soluitur in fine. communis tamen opi
 nio est vt creditor ex equitate debiti partem teneatur semper accipere vt
 notatur per doc. in dicta l. quidem existimant licet aliter textus dicat q̄
 particularis solucio multa affert incommoda vt l. plane ff. familie harsisc.
In glo. obligacio in fine. Nota ex hac glo. q̄ quamuis creditor ceperit
 alium debitorem inutilem loco prioris debitoris. Utiles tamen non po
 test restitui in integrum aduersus priorem debitorem quod est verum nisi
 secundus debitor obligacionem suam eliserit per restitutionem in integz
 nā tunc bene restituitur creditor aduers⁹ debitorem. quod iterum verum
 nisi secundus debitor fuerit dolo inductus ad se obligandum pro priore
 debitore et hoc est quod voluit glo. ista et de ista materia vide lacius per
 barto. in l. prima ff. de nouacionibus. **I**n glo. idem iuris in fi. Nota ex
 hac glo. rationem difference quare per secundam obligacionem inutilez
 que fit per pupillum tollitur prior obligacio utilis. et tamen non tollitur
 prima utilis per secundam inutilem factam per seruum et ambe rationes
 bone sunt vltima tamen melior. **I**n glo. nouacio in fine. Aduerte tamen
 q̄ vbi olim fiebat nonacio ipso iure hodie fit nouacio ope exceptionis eci
 am si non dicatur expresse animo nouandi vt notatur in dicta l. finali. An
 autem stipulacio penalis nouat precedentem obligationem. dic plene
 per barto. in l. ita stipulatus et ibi dixi ff. de verbo obligationibus. **I**n
 glo. que consensu in fine. Nota ex hac glo. q̄ sole hee obligaciones que o
 sensu contrahuntur ipso iure tolluntur per contrarium consensum. Idem
 est aliquando in aliquibus obligacionibus ex maleficio videlicet in illis
 que infamant vt iniuriarum et similes de quibus notatur in l. prima ff. de
 his qui notantur in fa. Et de isto vide casum singularem in l. si tibi. x. §.
 quidam ff. de pac. et ibi p. g. et bar qd̄ ē vezz ecia si fuerint penales qz tollū
 ē q̄ntū ad intēē ptis nō at q̄ntū ad penā publicā vt in l. iurisgē. §. si pacis.
 ff. de pac. et ibi p. bar. **I**n g. si. ibi p. nouacōm necessariā. Circa istud sciē
 dū q̄ triplex est nouacio qdam est q̄ vocatur voluntaria et est transfusio v
 nius obligacōis in aliā et ista p̄t fieri p. stipulacōm et ec̄ p. litis testacōm
 vt d. §. preterea. Alia est nouacio q̄ est noue qualitatis ad veterem adiecti
 o vt quando prima obligacio temporalis ppetuat et ista fit per litis test
 tacōm vt d. l. aliā. Tercia est nouacio que est quedam adiectio nomine ac
 tōis ad veterē et ista fit p. sniam l. actoris. De re. credi. et de isto plene p. g.
 et bar in l. prima. C. de iudicijs. **I**n e. g. ibi l. si debitori vt qñ debitor de
 portat vel aliqd̄ delictū committit p̄p̄ qd̄ bō sua publicat nā tūc trāfferūt
 actiones

actiones in fiscum et debitor liberatur ipso iure non tamen tenetur fiscus
 ut heres sed ut successor licet g. senserit contrarium in l. ij. C. ad l. iuliam de
 via publica. **I**n e. g. ibi per obligationem sola tamen obligatio sufficiens
 fiat ante litem contestatam ut l. sed si scda ff. de vsti. pecu. nisi fieret absenti
 qz tunc requiritur consignatio et depositio ut notat g. in l. statu liberos s.
 stichus annua ff. de statu libe. post tamen litem contestatam ista tria req
 runtur et qz fiant congruo loco et tempore ut d. l. consignacionem. C. de fi
 de iusto. **I**n e. g. ibi cirographi reddicionem nota qz per cirographi red
 dicionem et per reddicionem instrumenti debiti liberatur debitor ut e. ter
 in l. item qz et ibi per bar ff. de pac. et hoc ideo qz alias reddicio illa est in
 utilis sic etiam si inuenitur instrumentum debiti cancellatum apud debito
 rem presumitur debitum extinctum quod verum est dummodo probetur
 illud instrumentum voluntate creditoris esse apud debitorem. fm bar in
 l. labeo ff. de pac. **E**t sic est finis tercij libri institutionum

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

